

Begin Modern Programming

with

C
O
D
I
N
G
A

Pyi Soe

မာတိကာ

၁	စက်ရုပ်ကားခဲ့လျှင့် ပရိုဂရမ်းမင်းမိတ်ဆက်	၁
၁.၀	စက်ရုပ် ကားခဲ့လ်	၁
၁.၂	Meet Karel ပရိုဂရမ်	၃
၁.၃	ကားခဲ့လ် ပရိုဂရမ် run ခြင်း	၈
၁.၄	Python အင်ဆောင်လုပ်တဲ့အခါ ဘာတွေပါလဲ	၉
၁.၅	Move Beeper to Other Side	၁၀
၂	ကားခဲ့လ်နှင့် ကွန်ထရီးလ် စတိတ်မန်များ	၁၃
၂.၁	for loop	၁၃
၂.၂	အင်ဒန်ထလုပ်ခြင်းနှင့် ကွန်ထရက်ချာ	၁၆
၂.၃	while loop	၁၆
၂.၄	if စတိတ်မန်	၁၉
၂.၅	if...else စတိတ်မန်	၂၀
၂.၆	Nested ကွန်ထရီးလ် စတိတ်မန်များ	၂၂
၃	ဖန်ရှင်များ (Functions)	၂၆
၃.၀	ဖန်ရှင် သတ်မှတ်ခြင်း	၂၆
၃.၂	ပရိုကွန်ဒီရှင်နှင့် ပို့စ်ကွန်ဒီရှင်	၂၂
၃.၃	ဖန်ရှင်များဖြင့် abstraction များ တည်ဆောက်ခြင်း	၂၇
၃.၄	Bottom-up Programming	၂၈
၃.၅	Top-down Programming	၂၉
၄	ကားခဲ့လ်နှင့် ရီကားဆောင်ဖန်ရှင်များ	၃၁
၄.၀	ရီကားဆောင်ဖန်ရှင် ဘယ်လို အလုပ်လုပ်လဲ	၃၁
၄.၂	ရီကားဆောင်ဖန်ရှင်နှင့် ပုံစံဖော်ရှင်းခြင်း	၃၃
၅	အေတာများနှင့် ဖန်ရှင်များ	၄၅
၅.၀	ကိန်းဂဏ်းများ	၄၅

၅.၂	‘တိုက်ပဲ’ ဆိုတာ ဘာလ	၃၂
၅.၃	ဖေရီရေတဲ့လုံး	၃၃
၅.၄	ဓာသားများ	၃၄
၅.၅	အီပိုစ်ပရက်ရှင်များ	၃၅
၅.၆	ဘူလီယန် တိုက်ပဲနှင့် ဘူလီယန် အီပိုစ်ပရက်ရှင်	၃၆
၆	အော်ဂျက်များ	၃၇
၆.၁	date, time and datetime	၃၈
၆.၂	list	၃၉
၇	ကွန်ထရီးလ် စတိတ်မန်များ	၄၃
၇.၁	if စတိတ်မန်	၄၃
၇.၂	for Loop	၄၅
၇.၃	Python Arcade Library	၁၀၅
၇.၄	while loop	၁၀၀
၇.၅	လေ့ကျင့်ရန် ဥပမာများ	၁၀၄
၈	ဖန်ရှင်များ	၁၂၀
၈.၁	တန်ဖိုးပြန်ပေးတဲ့ ဖန်ရှင်များ	၁၂၀
၈.၂	တန်ဖိုးပြန်မပေးတဲ့ ဖန်ရှင်များ	၁၂၅
၈.၃	Exceptions	၁၂၇
၈.၄	ဖန်ရှင်နှင့် ပရိုဂရမ်ဒီဇိုင်း ဥပမာ (၁) “Insurance Premium”	၁၃၀
၈.၅	ဖန်ရှင်နှင့် ပရိုဂရမ်ဒီဇိုင်း ဥပမာ (၂) “Colorful House”	၁၄၃
၈.၆	ပါရာမီတာ ခွေးချယ်သတ်မှတ်ခြင်း	၁၅၂
၈.၇	တန်ဖိုး ပြန်ပေးခြင်း၊ မပေးခြင်း	၁၅၄
၈.၈	return	၁၅၆
၉	From Classes to Objects (ကလပ်စ်များမှ အော်ဂျက်များသိ)	၁၆၉
၉.၁	Account Class (အကောင့် ကလပ်စ်)	၁၆၉
၉.၂	Access Control	၁၇၄
၉.၃	Composition or Has-a Relationship	၁၇၆
၉.၄	Properties	၁၇၀
၉.၅	Class Attributes and Methods	၁၇၃
၉.၆	Static Methods	၁၇၆
၉.၇	Object-Oriented Programming	၁၈၀

၁၀ Inheritance and Polymorphism	၁၉၅
၁၀.၁ Inheritance ဥပော 'Account' Class Hierarchy ^၅	၁၉၅
၁၀.၂ Overriding	၁၉၉
၁၀.၃ Multilevel Inheritance	၂၀၀
၁၀.၄ Class Hierarchy and UML	၂၀၀
၁၀.၅ Is-A Relationship and Inheritance	၂၀၀
၁၀.၆ အသုံးချု ဥပော (၁) Breakout Game	၂၀၀
၁၀.၇ Breakout တည်ဆောက်ခြင်း	၂၀၂
၁၁ Exceptions and Exception Handling	၂၂၅
၁၁.၁ Raising Exception	၂၂၆
၁၁.၂ Handling Exception	၂၂၈
၁၁.၃ ဘယ်နေရာမှ handle လုပ်သင့်လဲ	၂၃၀
၁၁.၄ Exception Handling နှင့် Control Flow	၂၃၂
၁၁.၅ Built-in and User-defined Exceptions	၂၃၆
၁၁.၆ Handling Multiple Exception	၂၃၈
၁၂ Python နှင့် ဒေတာဘွဲ့ ပရီဂရမ်းမင်း	၂၄၃
၁၂.၁ Database Management Systems	၂၄၃
၁၂.၂ PostgreSQL နှင့် SQL မိတ်ဆက်	၂၄၅
၁၂.၃ Table Relationships	၂၄၇
၁၂.၄ SQL ဖိနှုပ်များ	၂၄၉
၁၂.၅ Python နှင့် ဒေတာဘွဲ့ ပရီဂရမ်းမင်း	၂၅၀
၁၂.၆ Parameterized SQL	၂၅၄
၁၂.၇ fetch -ing and Using Results	၂၅၆
၁၂.၈ Python နဲ့ SQL အကြေား ဒေတာဘိုက်ပဲ ဖြောင်းလဲခြင်း	၂၆၈
၁၂.၉ Dynamic SQL	၂၆၉
၁၂.၁၀ Database Transactions	၂၇၃
၁၂.၁၁ Concurrency	၂၇၄
၁၂.၁၂ SQL Injection and Dynamic SQL	၂၇၂
၁၃ File Input and Output	၂၈၄
၁၄ Graphical User Interface (GUI) Programming	၂၉၉
၁၅ Basic Concurrency	၂၉၀
၁၆ Miscellaneous	၂၉၃

က လိုအပ်သည့် ဆော်ဖဲများ ထည့်သွင်းခြင်း	၂၉၅
ခ ကားရဲလ်ပရိုဂရမ် ဖီချာများ	၂၂၁
ဂ PostgreSQL ဒေတာဘွဲ့ခဲ့ ဆာဗာဆော်ဖဲ ထည့်သွင်းခြင်း	၂၂၅

အခန်း ၁

စက်ရုပ်ကားရဲလိုဖြင့် ပရီဂရမ်းမင်းမိတ်ဆက်

ကွန်ပျိုတာတွေဟာ သက်မဲ့ စက်ပစ္စည်းတွေပါပဲ။ ကားတို့ လေယာဉ်တို့နဲ့ မတူတာက ကွန်ပျိုတာတွေဟာ စက်ချဉ်းသက်သက် ဘာအစွမ်းမှ မယ်မယ်ရရ မရှိဘူး။ ဒါပေမဲ့ ဆောင်ရွက်လိုတဲ့ ကိစ္စအဝေဝအတွက် ပရီဂရမ်းမျိုးမျိုး ထည့်ပေးလိုက်တဲ့ အခါမာ သူ့အစွမ်းက အတိုင်းအဆမဲ့ပဲ။ နေရာမျိုးစံ၊ နယ်ပါယ်မျိုးစံ မှာ အကူးအညီပေးနိုင်တဲ့ စွယ်စုံသုံး ပစ္စည်းတစ်ခုဖြစ်သွားတယ်။ ဂိတ်သံစဉ်တွေကို ဖွင့်ပေးနိုင်သလို အသံလည်းသွင်းပေးနိုင်တယ်။ ရုပ်ရှင်တည်းဖြတ် လုပ်ချင်တာလား။ ပြဿနာမရှိဘူး၊ ကူညီပေးနိုင်တယ်။ နျှော လီးယား ပါတ်ပေါင်းဖို့တွေကို ဖို့မိန့်သလို မောင်းသူမဲ့ အုံပျံတွေကိုလည်း ပဲထိန်းပေးနိုင်တယ်။

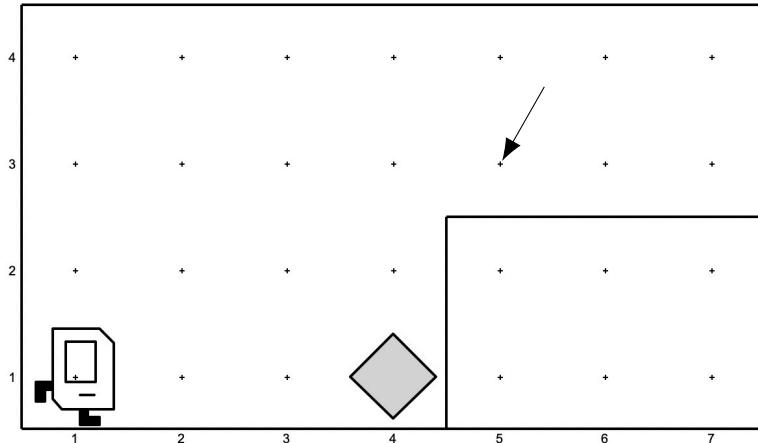
ကျွန်တော်တို့တွေ နိစ္စဓာဝ အသုံးပြုနေကြတဲ့ ကား၊ စမတ်နှင့်း၊ လက်ပါတ်နာရီ၊ မိုက်ခရှိဝေဖွံ့ဖို့ အဝတ်လျှော့စက် စတဲ့ စက်ပစ္စည်း အမျိုးမျိုးဟာလည်း ကွန်ပျိုတာတွေနဲ့ မကင်းပြန်ပါဘူး။ “ကွန်ပျိုတာနည်းပညာ အကူးအညီမပါတဲ့ အတိုင်းဆက်သံစိတ်ထွင်မှုဆိုတာ မရှိဘူး” လို့ ဆိုနိုင်ပါတယ်။

တစ်ချက်တစ်ချက် ရိုက်ခတ်လိုက်တဲ့ ကွန်ပျိုတာနည်းပညာ လိုင်းလုံးကြီးတွေဟာ ကမ္မာတစ်စုံမှုးလုံး ပုံစံပြောင်းသွားလောက်အောင် အဟုန်ပြင်းထန်လာတယ်။ ဘီလီယံချွဲ့ခြုံတဲ့ လူတွေ ဆီရှယ်မီဒီယာတွေပေါ်က နေ ရုပ်သံတွေနဲ့ ချိတ်ဆက်ပြောင်းလုံး ရစေတာဟာလည်း ကွန်ပျိုတာစနစ်တွေပါပဲ။ Artificial Intelligence (AI) နည်းပညာကြောင့် သက်ရှိတွေမှာပဲတွေ့ရတဲ့ ညာက်ရည်မျိုးကို ကွန်ပျိုတာတွေမှာလည်း တွေ့လာရပါပြီ။ သံချွဲ့ပွဲတွေ ဖြေရှင်းခြင်း၊ စစ်တုံးရှင်းထိုးခြင်း စတဲ့ ကိစ္စမျိုးတွေအပြင် ပန်းချီဆွဲခြင်း၊ ကဗျာရေးစပ်ခြင်း၊ သီချင်းရေးဖွဲ့ခြင်း ကဲ့သို့ အနုပညာဖန်တီးမှုတွေကိုပါ AI က လုပ်ဆောင်ပေးနိုင်ပါတယ်။ နှစ်ဆယ်တစ်ရာစုံ၊ အထူးမြှားဆုံး AI နည်းပညာလိုင်းဟာ အရှိန်အဟုန်ပြင်းပြင်း ရိုတ်ခတ်ဖို့ အားယူစ ပြုနေပါပြီ။

‘ကွန်ပျိုတာ’ လိုပြောတဲ့ အခါ စက်ပစ္စည်းသက်သက် မဟုတ်ဘဲ ကွန်ပျိုတာမှုတ်ညာက်ထဲက ပရီဂရမ်တွေလည်း ပါဝင်တယ်ဆိုတာ သတိချုပ်ရပါမယ်။ ကွန်ပျိုတာတွေ တစ်စုံတစ်ရာ စွမ်းဆောင်နိုင်စေတဲ့ ပရီဂရမ်တွေ ရေးတဲ့ အလုပ်ကို ပရီဂရမ်းမင်း (Programming) လို့ခေါ်တယ်။

၁.၁ စက်ရုပ် ကားရဲလို

ပရီဂရမ်းမင်းမင်းမျိုးတွေ ဘယ်လိုမျိုးလဲ သဘောပေါက်အောင် စာတွေတစ်သီးပြီးရေး ရှင်းပြတာထက် ပရီဂရမ်လေးတွေ လက်တွေ့ ရေးကြည်လိုက်တာ ပိုပြီးထိရောက်ပါတယ်။ ဒါကြောင့် စက်ရုပ်ကားရဲလိုကို ပရီဂရမ်လေးတွေရေးပြီး အလုပ်တွေခုံးကြည့်ကြမယ်။ ပုံ (၁.၁) မှာ တွေ့ရတာက ကားရဲလို ရောက်ရှိနေတဲ့ နဗုံနာကမ္မာတစ်ခုပါ။ မီးခါးရောင် မှုန်ကူကုံးပုံလေးကို ဘိပါ (beeper) လို့ ခေါ်တယ်။ အဲဒီဘိပါကို မြားပြထားတဲ့ နေရာကို ရွှေခိုင်းချင်တယ်။ မျှေားမည်းအထူးတွေက နံရံတွေပါ။ ကားရဲလိုကို ကိစ္စတစ်ခု ဆောင်ရွက်စေ

ပုံ ၁.၁ စက်ရုပ်လေး ကားရဲ့လုပ်

ချင်တဲ့အခါ အခြေခံ ကားရဲ့လုပ်ကွန်မန်းတွေကို အသုံးပြုရပါတယ်။ ကွန်မန်းတွေကို နှုတ်နဲ့ပြောပြီး ခိုင်းရတာ မဟုတ်ဘဲ ပရိုကရမ်ရေးပြီး ခိုင်းရတာပါ။ ကားရဲ့လုပ်နားလည်တဲ့ ကွန်မန်းတွေကို ကြည့်ကြရအောင်။

ကားရဲ့လုပ်ကွန်မန်းများ

မဖြစ်မနေ သိထားရမဲ့ အခြေခံ ကားရဲ့လုပ်ကွန်မန်း လေးခုပဲ ရှိတယ်။ move, turn_left, put_beeper နဲ့ pick_beeper တို့ဖြစ်တယ်။ အခြား ကားရဲ့လုပ်ကွန်မန်း တွေလည်း ရှိပါသေးတယ်။ ဒါပေမဲ့ ကားရဲ့လုပ်ပရိုကရမ်းမင်း စလေ့လာဖို့ ဒီလေးခုနဲ့ပဲ လုံလောက်ပါပြီ။

move ကွန်မန်းက ကားရဲ့လုပ်ကို ရွှေ့တစ်ကွန်နာကို ရွှေ့ခိုင်းတာ။ ကားရဲ့လုပ်ကမ္ဘာထဲမှာ တစ်ခုနဲ့တစ်ခု အကွားအဝေးတူ ခြားထားတဲ့ အတန်းလိုက် အတန်းလိုက် အစက်ကလေးတွေဟာ ကွန်နာ (corner) တွေ ဖြစ်တယ်။ ကမ္ဘာကို မျဉ်းမည်းအထူး နံရံတွေနဲ့ ထောင်မှုန်စတုတဲ့ပုံပဲ ပါတ်လည် ဘောင်ခတ်ထားတယ်။ ကွန်နာတွေကြားမှာလည်း နံရံတွေခါးရိုက်တယ်။ နယ်နာကမ္ဘာမှာ ဘေးတိုက် နံပါတ်စဉ် ၄ နဲ့ ၅ ကြား ထောင်လိုက် နံရံတ်ခဲ့ အထက်အောက် နံပါတ်စဉ် ၂ နဲ့ ၃ ကြား အလျေားလိုက် နံရံတ်ခဲ့ကို တွေ့ရှုပါမယ်။ ကွန်နာရှေ့မှာ နံရံကာနေရင် ကားရဲ့လုပ်ကို move ခိုင်းလို့မပြပါဘူး။

put_beeper က ကားရဲ့လုပ် လက်ရှိ ရှိနေတဲ့ ကွန်နာမှာ ‘ဘိပါတစ်ချုပ်’ ထားခိုင်းတာ၊ pick_beeper က ရပ်နေတဲ့ ကွန်နာမှာ ‘ဘိပါတစ်ခုကောက်’ ခိုင်းတာပါ။ ကွန်နာမှာ ဘိပါရှိနေမှု ကောက်ခိုင်းလို့ရမှုပါ။ မရှိရင် ကောက်ခိုင်းလို့ မရဘူး။ ဘိပါချုပ်းရင်လည်း ကားရဲ့လုပ်မှာ ဘိပါရှိမှု ချုပ်းလို့ရတယ်။ ကားရဲ့လုပ်ကို ဘိပါတွေ လို့သလောက် ဖြည့်ပေးထားတယ်လို့ ယူဆပါ။ turn_left က ‘ဘယ်လှည့်’ ခိုင်းတာ။

ဘိပါကို ဘယ်လိုပြောခိုင်းမလဲ

ပုံ (၁.၁) အနေအထားကနေ ရေ့ကို သုံးနေရာရွှေ့ ဘိပါကောက်၊ ဘယ်ဘက်လှည့်၊ အပေါ် နှစ်နေရာရွှေ့ ညာဘက်လှည့်၊ ရေ့တစ်နေရာထပ်ရွှေ့ပြီး ဘိပါချုထားခိုင်းလိုက်ရင် အလုပ်ပြီးသွားပါပြီ။

ကားရဲ့လုပ်ကို ညာဘက်လှည့်ခိုင်းဖို့ turn_right ကွန်မန်း မရှိဘူး။ ဒါပေမဲ့ ဘယ်သုံးခါလှည့်တာဟာ ညာဘက်လှည့်တာနဲ့ တူတူပါပဲ။ ဒါကြောင့် ညာဘက်ချင်တဲ့အခါ ဘယ်သုံးခါလှည့်ခိုင်းလို့ရတယ်။

၁.၂ Meet Karel ပရိုဂရမ်

ပရိုဂရမ် ရေးတယ်ဆိုတာ ကွန်ပျို့တာကို ကိစ္စတစ်ခုခု ဆောက်ရွက်ပေးဖို့ ခိုင်းစေတဲ့ ညွှန်ကြားချက်တွေ ရေးတာပါပဲ။ ဒီလို ညွှန်ကြားချက်တွေကို ပရိုဂရမ်ကုဒ် (program code) လို ခေါ်တယ်။ ပရိုဂရမ်ကုဒ် တွေကို ကွန်ပျို့တာနားလည်တဲ့ programming language တစ်ခုခုနဲ့ ရေးရတယ်။ ဒီတာအုပ်မှာ အသုံးပါမဲ့ programming language ကတေသာ Python ပါ။ Programming language တစ်မျိုးပဲ ရှိတာ မဟုတ်ပါဘူး။ ရာနဲ့ခြုံပြီး ရှိတာပါ။ လူဘာသာစကားတွေ အမျိုးမျိုးရှိသလိုပေပါ။ Python ဟာ ဒီလို ရာနဲ့ချိတဲ့ထဲက လက်ရှိအသုံးအများဆုံး ထိပ်ဆုံးဆယ်ခု ထဲမှာ ပါဝင်တယ်။ Python နဲ့ ဘိပါရွှေ့ခိုင်းတဲ့ ပရိုဂရမ်ကို လေ့လာကြည့်ရအောင်။ ကားရဲလ်နဲ့ ပထမဆုံး မိတ်ဆက်ပေးတဲ့ ပရိုဂရမ်မို့လို ဒီပရိုဂရမ် နံမည်ကို 'Meet Karel' လို ခေါ်ပါမယ်။

```
# File: meet_karel.py
# About: This is
from stanfordkarel import *

def main():
    """Karel code goes here!"""
    move()
    move()
    move()
    pick_beeper()
    turn_left()
    move()
    move()

    turn_left()
    turn_left()
    turn_left()

    move()
    put_beeper()
# End of main

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("meet_karel")
```

ဒါဟာ 'Meet Karel' ပရိုဂရမ်အတွက် Python နဲ့ရေးထားတဲ့ ပရိုဂရမ်ကုဒ် တွေဖြစ်ပါတယ်။ 'Python ကုဒ်' လို အတိုချိုးပဲ ပြောတာများတယ်။ Python 'စာ/စကား' မတတ်ရင် ဒီ 'Python ကုဒ်' တွေကိုလည်း နားလည်မှာ မဟုတ်ဘူး။ ဒီတော့ Python 'စာ/စကား' အခြေခံက စုပြုး လေ့လာဖို့လိုပါမယ်။

ကွန်းမန် (Comment)

ပထမဆုံး # သက်တနဲ့ စတဲ့ စာကြောင်းတွေက ကွန်းမန်တွေပါ။ ကွန်းမန်တွေက ကွန်ပျို့တာ ဆောင်ရွက်ပေးရမဲ့ ညွှန်ကြားချက်တွေ မဟုတ်ဘူး။ ပရိုဂရမ်ကုဒ်နဲ့ ပါတ်သက်ပြီး ကုဒ် ဖတ်ရှုသူ အတွက် မှတ်ချက်

ရေးတာ သို့မဟုတ် ရှင်းပြထားတာပါ။ တနည်းအားဖြင့် ဖတ်ရှုသူ (လူ) ပရီဂရမ်မာအတွက် ရည်ရွယ်တာ။ ကွန်ပျူးတာ (စက်) အတွက် ရည်ရွယ်တာ မဟုတ်ဘူး။ ကွန်ပျူးတာက ကုဒ်ထဲက ကွန်းမန်တွေ အားလုံးကို လစ်လျှော့ရမှုပါ။ ဒါပေမဲ့ ပရီဂရမ်ကုဒ်ကို ဖတ်တဲ့လူ နားလည်ဖို့ အထောက်အကူးဖြစ်စေတဲ့အတွက် ကွန်းမန်ရေးတာကို ပေါ့ပေါ့တန်တန် အရေးမပါသလို သဘောထားလို့ မရပါဘူး။ မိမိရေးတဲ့ ကုဒ်ကို ရှင်းပြဖို့ လိုအပ်ရင် ကွန်းမန်ရေးရပါမယ်။ ရေးသင့်တဲ့ နေရာတွေကိုလည်း မကြာခင်တွေရမှုပါ။

import စတိတ်မန်

```
from stanfordkarel import *
```

ကတော့ အင်ပိုစတိတ်မန် ဖြစ်ပါတယ်။ “stanfordkarel လိုက်ဘရီမှ အာလုံးကို ထည့်သွင်းပေးပါ” လို တောင်းဆိုတဲ့ အဓိပ္ပာယ်။ * သကောက်တကို ‘အားလုံး’ လို့ ယူဆပါ။ stanfordkarel လိုက်ဘရီမှာ ကား ရဲလ်ပရီဂရမ်အတွက် လိုအပ်တာအားလုံး ပါဝင်တယ်။ ဒီလိုက်ဘရီကို အင်ပိုလုပ်ထားမှ ကားရဲလ်ကွန်းမန်းတွေ သုံးလို့ရမှုပါ။ သီး၌ြား ကားရဲလ်ပရီဂရမ် တစ်ခုစီတိုင်းအတွက် အင်ပိုလုပ်ရမှာ ဖြစ်တယ်။

လိုက်ဘရီ

လိုက်ဘရီ (library) ဆိုတာ ပညာရပ်နယ်ပယ် တစ်ခုအတွက် ရည်ရွယ်ရေးထားတဲ့ ပရီဂရမ်ကုဒ်တွေ ပါပဲ။ သချာအတွက်အချက် လိုက်ဘရီ ဂိမ်းရေးဖို့ လိုက်ဘရီ 2D/3D ဂရပ်ဖစ်ဆွဲဖို့ လိုက်ဘရီ၊ အေ အိုင်အတွက် လိုက်ဘရီ စသည်ဖြင့် နယ်ပယ်အသီးသီး၊ ကိစ္စရပ်အဖို့အတွက် သက်ဆိုင်ရာ ကျမ်းကျင် ပညာရှင်တွေ ထုတ်လုပ်ဖြန့်ချီပေးထားတဲ့ လိုက်ဘရီတွေရှိတယ်။ Matrix အော်ပရေးရှင်းတွေအတွက် numpy၊ ဂရပ်ဖွဲ့မယ်ဆုံးရင် matplotlib စတဲ့ လိုက်ဘရီတွေကို အင်ပိုလုပ် အသုံးပြုနိုင်ပါတယ်။ မေ့ ထရစ် A ကို B နဲ့ ၌ြားက်ရင် ဒီလိုပါ

```
from numpy import *
```

```
A = array([[1, 1, 2, 2],
           [2, 2, 1, 1],
           [2, 2, 1, 1]])

B = array([[2, 2],
           [2, 2],
           [1, 1],
           [2, 2]])

result = matmul(A, B)
```

```
print(result)
```

ရုလ် အခုပံ့ထွက်ပါမယ်။

```
[[10 10]
 [11 11]
 [11 11]]
```

ဒါကတော့ ဘားချုတ် အတွက် numpy နဲ့ matplotlib လိုက်ဘရီ သုံးထားတာပါ။

```

from matplotlib.pyplot import *
from numpy import *

# make data:
x = 0.5 + arange(8)
y = [4.8, 5.5, 3.5, 4.6, 6.5, 6.6, 2.6, 3.0]

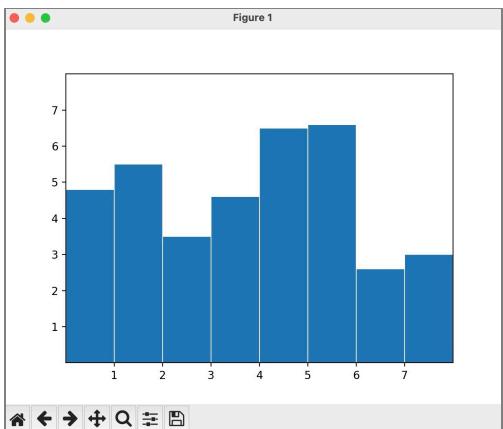
# plot
fig, ax = subplots()
bar(x, y, width=1, edgecolor="white", linewidth=0.7)

ax.set(xlim=(0, 8), xticks=arange(1, 8),
       ylim=(0, 8), yticks=arange(1, 8))

show()

```

ဘားချုတ်ကို ဒီလို ထုတ်ပေးပါတယ်။

ပုံ ၁၂

လိုက်ဘရီတွေဟာ ပရိုဂရမ်တွေ တည်ဆောက်ရာမှာ အင်မတန်မှ အရေးပါတယ်။ အော်ပြထားတဲ့ မော်တွေနဲ့ ဘားချုတ် ကုံးတွေကို (အခုတော့) နားလည်မှာ မဟုတ်သေးဘူးပေါ့။ ဒါပေမဲ့ သက်ဆိုင်ရာ လိုက် ဘရီတွေနဲ့ ဒီလိုကိစ္စတွေကို သိပ်မခက်ခဲဘဲ လုပ်လိုက့်ရနိုင်တယ်ဆိုတာ ဖြင့်မယ ထင်ပါတယ်။ လိုက်ဘရီတွေ သာမရှိရင် ပရိုဂရမ်တွေကို အခုထက် အဆပေါင်းများစွာ အချိန်ပေးပြီး ရှုပ်ရှုပ်တွေးတွေး ခက်ခက်ခဲ့ခဲ့ တည်ဆောက်ကြရမှာပါ။

တုက်ငါး၊ ဓာတ်မြန်ငါး ဆင်းတက်ငါး

ဂျိန်ပန်စာ၊ ပြင်သစ်စာ စတဲ့ လူဗာသာစကားတွေဟာ စကားလုံးတွေ ဝါကျတွေနဲ့ ဖွဲ့စည်းထားသလို ပရိုဂရမ်တွေဟာလည်း စကားလုံးတွေ ဝါကျတွေနဲ့ ဖွဲ့စည်းထားတာပါပဲ။ Programming language တွေမှာ စကားလုံးတွေကို တုက်ငါး (token) လိုက်ပြီး ဝါကျတွေကိုတော့ ဓာတ်မြန်ငါး (statement) လို့ ခေါ်ပါတယ်။ ဝါကျတွေကို စကားလုံးတွေနဲ့ ဖွဲ့စည်းထားသလို ဓာတ်မြန်ငါးတွေကတော့ တုက်ငါးတွေနဲ့ ဖွဲ့စည်းထားတာပါ။ ဓာတ်မြန်ငါး ပုံစံတစ်မျိုးကို တွေ့ခဲ့ပြီးပါပြီ။ အဲဒါကတော့ ရေ့စာမျက်နှာက အင်ပိုစတိတ်

မန်ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

လူဘာသစကားတွေမှ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပဲ စထရက်ချုပြုသလို programming language တွေမှာလည်း စထရက်ချုပြုဖို့ လိုအပ်တာပေါ့။ ဖွဲ့စည်းပဲ စထရက်ချုပ် မှန်/မမှန်ကို သဒ္ဓါစည်းမျဉ်တွေနဲ့ ထိန်းကွပ်ထားတာပါ။ ပရိုကရမ်ကုဒ် စထရက်ချုပ် မှန်/မမှန် ထိန်းကွပ်ပေးတဲ့ သဒ္ဓါစည်းမျဉ်တွေကိုတော့ ဆင်းတက်စ် (syntax) လိုခေါ်တယ်။

မြန်မာလိုရေးရင် မြန်မာသဒ္ဓါကို လိုက်နာရသလို Python နဲ့ ရေးရင် Python ဆင်းတက်စ်ကို လိုက်နာရမှာပေါ့။ မြန်မာသဒ္ဓါမှားရင် ဖတ်တဲ့သူက သည်းခံနားလည် ပေးပေမဲ့ ဆင်းတက်စ်မှားရင်တော့ Python က လုံးဝ လက်ခံမှာ မဟုတ်ပါဘူး။ ဆင်းတက်စ် စည်းကမ်းတွေဟာ ပိုပြီး တင်းကျပ်တယ်။ လွှဲချော်လို့ မရဘူး။ ဆင်းတက်စ်မှားနေတဲ့ ပရိုကရမ်ကို Python က run ခွင့် ပြုမဟုတ်ဘဲ အေားနဲ့ သက်ခိုင်တဲ့ အယ်ရာမက်ဆွေချုပ်တွေ ပြုပေးမှာပါ။ ဖြစ်လေ့ရှိတဲ့ ဆင်းတက်စ်အမှားတွေကို မကြာခင် တွေ့ရပါမယ်။

Keywords

`from, import, def, if` စတာတွေဟာ keyword တွေဖြစ်တယ်။ Python ရေးတဲ့အခါ သူ့နေ့ရန် သူ အဓိပါယ်ကိုယ်စိန့် အသုံးပြုရတဲ့ စကားလုံးတွေဖြစ်တယ်။ `from` နဲ့ `import` ကို လိုက်ဘရိ အင်ပူလုပ်ဖို့ သုံးတယ်။ `def` ကို ဖန်ရှင် သတ်မှတ်တဲ့အခါ သုံးတယ်။ Python က သတ်မှတ်ထားတဲ့ နေရာတွေက လွှဲလို့ အခြားကိစ္စတော့အတိုက် keyword တွေကို အသုံးပြုလို့ မရပါဘူး။ ဒါကြောင့် keyword တွေကို reserved word လိုလည်း ခေါ်တယ်။

main ဖုန်ရှင်

‘Meet Karel’ ပရိုကရမ် အင်ပိုစတိတ်မန် အပြီးမှာ တွေ့ရတာကတော့ `main` ဖုန်ရှင်သတ်မှတ်ချက်ပါ။ ကြည့်ရအဆင်ပြအောင် သူ့ချဉ်းသီးသန် တစ်ဖြတ် ပြန်ပြပေးထားပါတယ်။

```
def main():
    """Karel code goes here!"""

    move()
    move()
    move()
    pick_beeper()
    turn_left()
    move()
    move()

    turn_left()
    turn_left()
    turn_left()

    move()
    put_beeper()

# End of main
```

`main` ဖုန်ရှင်သတ်မှတ်ချက်ကို အပိုင်းနှစ်ပိုင်းခဲ့ ကြည့်နိုင်တယ်။ ပထမတစ်ပိုင်း

```
def main():
```

ဖန်ရှင် (function) ဆိုတာ ကိစ္စတစ်ခု လုပ်ဆောင်ပေးဖို့အတွက် ယူနစ်တစ်ခုအနေနဲ့ ဖွံ့ဖြည်းထားတဲ့ ပရီဂရမ်ကုတ် အစုအဝေးတစ်ခုပါပဲ။ ဖန်ရှင်ကို အသုံးပြုတဲ့အခါ ငါးရဲ့ လုပ်ငန်းတာဝန်အတိုင်း ဖန်ရှင် က လုပ်ဆောင်ပေးမှာ ဖြစ်တယ်။ ဖန်ရှင်အသုံးပြုတာကို ‘ဖန်ရှင်ကောလ်’ (function call) လုပ်တာ လို့ ပြောတယ်။

ကို ဖန်ရှင်ခေါင်းစီး (function header) လို့ခေါ်တယ်။ ဖန်ရှင်ခေါင်းစီးမှာ ဖန်ရှင်နံမည်နဲ့ ဖန်ရှင်ပါရာ မီတာတွေကို ပိုက်ကွင်းထဲမှာ သတ်မှတ်ပေးရပြီး colon ‘:’ နဲ့ အဆုံးသတ်တယ်။ ဥပမာ x, y ပါရာ မီတာ နဲ့ myfun ဖန်ရှင် အတွက်

def myfun(x, y):

ပါရာမီတာမပါရှင်လည်း ပိုက်ကွင်းအလွတ် တစ်စုံ ‘()’ တော့ပါရမယ်။ main ဖန်ရှင်မှာ ပါရာမီတာ မပါဘူး။ ပါရာမီတာတွေအကြောင်း နောက်ပိုင်းအခန်းတွေမှာ အသေးစိတ် လေ့လာရမှာပါ။ ကားရဲလ်ပရီဂရမ် တွေမှာ ပါရာမီတာအကြောင်း သိမြှို့မလို့သေးပါဘူး။ ပါရာမီတာ မလိုတဲ့ ဖန်ရှင်တွေပဲ တွေ့ရမှာပါ။

ဖန်ရှင်ခေါင်းစည်းအောက် ဒုတိယပိုင်းကတော့ main ဖန်ရှင် ကုဒ်ဘလောက် (code block) ပါ။ ကုဒ်ဘလောက် ဆိုတာ ကုဒ်တွေကို အုပ်စုတစ်စုံ ဖြစ် ဖွံ့ဖြည်းထားတာကို ဆုံးလိုက်ပါ။ ဘလောက်လို့ လည်း ခေါ်တယ်။ ဘလောက်တစ်ခုမှာ ပါဝင်တဲ့ ကုဒ်လိုင်းတွေကို ညာဘက် ဆွဲရေးရပါမယ်။ အင်ဒန်ထုတ် (indent) လုပ်တာလို့ ခေါ်တယ်။ တက်သာကိုတစ်ခုက် (သို့) စပော်လေးခုစာ ဆွဲလေ့ရှိတယ်။ ဘော်ဒီပထမတစ်ကြောင်း

"""Karel code goes here!"""

ကို docstring လို့ ခေါ်တယ်။ quote သုံးခုတွဲ ‘'''’ တစ်စုံကြား ညျှပ်ရေးတဲ့ ကွန်းမန်တစ်မျိုးလို့ ယူဆ နိုင်တယ်။ ဖန်ရှင်နဲ့ ပါတ်သက်တဲ့ ရှင်းလင်းဖော်ပြချက်တွေ ရေးဖို့အတွက် သုံးတာပါ။

Docstring အောက်မှာ တွေ့ရတာကတော့ ကားရဲလ်ကွန်းမန်းတွေဆိုတာ သိပါလိမ့်မယ်။ ကားရဲလ် ကွန်းမန်းတွေဟာ stanfordkarel လိုက်ဘရီ ဖန်ရှင်တွေပါ။ တနည်းအားဖြင့် stanfordkarel လိုက် ဘရီမှာ ကားရဲလ်ကွန်းမန်းတွေအတွက် ဖန်ရှင်သတ်မှတ်ချက်တွေ ပါဝင်တယ်။ ဖန်ရှင်တစ်ခုကို အသုံးပြုဖို့ အတွက် အဲဒီဖန်ရှင်ကို ခေါ်ခြာပါတယ်။ ဒါကို ဖန်ရှင်ကောလ် (function call) လုပ်တယ်လို့ ပြောတယ်။ ကားရဲလ်ကို ဘယ်ဘက်လုပ်နည့်စေချင်ရင် turn_left ဖန်ရှင်ကောလ် လုပ်ရပါမယ်။ ဘိပါကောက်ခိုင်းချင်ရင် pick_beeper ဖန်ရှင်ကောလ် လုပ်ရပါမယ်။ ဖန်ရှင်ကောလ် လုပ်တဲ့ ပုံစံက

**turn_left()
pick_beeper()**

စသည်ဖြင့် ဖြစ်တယ်။

Python မှာ အင်ဒန်ထုတ် ဖြစ်ကတတ်ဆန်း လုပ်လို့မရဘူး။ ဘေးမျဉ်းကနေ ဆာတဲ့ အကာအဝေး မည်တဲ့ ဆင်းတက်စ်အမှုး ဖြစ်တယ်။ မလိုတဲ့နေရာမှာလည်း ဆွဲရေးလို့ မရဘူး။ ခေါင်းစီးကို ဘေးမျဉ်းနဲ့ ဆာထားကြည့်ပါ။ အယ်ရာဖြစ်တာကို တွေ့ရမယ်။ အင်ပိုစတိတ်မန်းလည်း ဘေးမျဉ်းနဲ့ ကွာနေလို့မရဘူး။ အခြား language တွေမှားလည်း အင်ဒန်ထုတ်လုပ် ရေးကြပေမဲ့ Python မှာလောက် မတင်းကျပ်ဘူး။ အင်ဒန်ထုတ်မလုပ်လည်း ဆင်းတက်စ်မှားတာ မဖြစ်ဘူး။

ကားရဲလ်ပရီဂရမ်တစ်ခုမှာ main ဟာ အထူးတာဝန်တစ်ခု လုပ်ဆောင်ပေးရတယ်။ အဲဒီကတော့ ပ

ရရှိရမ်းဒီးမှာ **Run Program** ခလုတ် (ပုံ ၁.၅ မှာကြည့်ပါ) နှုပ်လိုက်ရင် တဲ့ပြန် လုပ်ဆောင်ပေးရတာပါ။ ဒါကြောင့် ကွန်မန်းတွေဟာ အဲဒီခလုတ် နှုပ်တော့မှပဲ စအလုပ်လုပ်တာ ဖြစ်တယ်။

Entry Point

‘Meet Karel’ ပရိုကရမ်ား `main` ဖန်ရှင်နောက် အောက်ဆုံးအပိုင်းဟာ ပရိုကရမ် `run` တဲ့အခါ ပထမဆုံး စတင်လုပ်ဆောင်ပေးရမဲ့ ဖန်ရှင်ကို ဖော်ပြပေးတာပါ။ အန်ထရိုပိုင် (*entry point*) လိုခေါ်တယ်။

```
if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("meet_karel")

run_karel_program ဖန်ရှင်ဟာ ကားခဲ့ပရိုကရမ် တစ်ခုအတွက် အန်ထရိုပိုင် ဖြစ်တယ်။ ပရိုကရမ် တက်လာတဲ့ တစ်ပါတည်း ခေါ်တင်ချင်တဲ့ ကဲ့ကို ဒီဖန်ရှင်မှာ ထည့်ပေးတယ်။ meet_karel.w ကဲ့ကို စစ်ချင်းခေါ်တင်ထားချင်ရင် "meet_karel" ထည့်ပေးရမယ်။ ကဲ့ဖိုင်မရှိရင် အယ်ရာတက်ပြီး ပရိုကရမ်ပွင့်လာမှာ မဟုတ်ဘူး။ ကဲ့မထည့်ပေးထားဘဲ ဒီလို
```

```
run_karel_program()
```

ဆိုရင် 8×8 အရွယ် ကဲ့ကို တင်ပေးပါတယ်။

ကားခဲ့လဲကဲ့တစ်ခုကို လိုချင်တဲ့ပုံစံ ဒီရိုင်းဆွဲပြီး ဖိုင်နဲ့ သိမ်းထားရတာပါ။ ကဲ့ပုံစံချတဲ့ ပရိုကရမ်လည်း ရှိတယ်။ ကဲ့ဖိုင်တွေက .w ဖိုင် အပိုင်တန်းရှင်းနဲ့ ဖြစ်တယ်။ ဒီစာအုပ်မှာပါတဲ့ ဥပမာတွေလေ့ကျင့်ခန်းတွေ အားလုံးအတွက် လိုအပ်တဲ့ ကဲ့တွေကို အဆင်သင့်ပေးထားမှာပါ။ ကိုယ့်ဟာကို လုပ်ဖို့ မလိုဘူး။ စိတ်ဝင်စားရင် စမ်းကြည့်လိုရအောင် စာမျက်နှာ (၃၂၂) နောက်ဆက်တဲ့ (က) မှာ အကျဉ်းဖော်ပြပေးထားပါတယ်။

၁.၃ ကားခဲ့လဲ ပရိုကရမ် `run` ခြင်း

လိုအပ်တဲ့ဆော့ဖဲတွေ ထည့်သွင်းနည်းကို စာမျက်နှာ (၂၉၂) နောက်ဆက်တဲ့ (က) မှာ တစ်ဆင့်ချင်း ဖော်ပြပေးထားပါတယ်။ အခုက Python ပရိုကရမ်တစ်ခုကို အရိုးရှင်းဆုံး (လွယ်တယ်လို့ မဆိုလို) `run` လိုရတဲ့ နည်းကိုဖော်ပြပေးမှာပါ။ သဘောတရားပိုင်း နားလည်ဖို့ အထောက်အပံ့ဖြစ်မယ်။ အခုနည်းလမ်းကို အကြမ်းဖျုံး နားလည်အောင် ဖတ်ပြီးမှ နောက်ဆက်တဲ့ (က) ကို ဖတ်စေချင်ပါတယ်။

မိုက်ခရိုဆော့ဖဲ ဝင်းဒုးမှာ Notepad ၊ အက်ပဲနဲ့ မက်ခုအက်စဲမှာ TextEdit စတဲ့ တက်စ်အယ်ဒီတာတစ်ခုခုနဲ့ ပရိုကရမ်ကုပ်ရေးလိုရတယ်။ ကုဒ်ဖိုင်ကို .py အပိုင်တန်းရှင်းနဲ့ သိမ်းရပါမယ်။ ပလိုန်းတက်စ် (plain text) ဖိုင် ပါပဲ။ Python ကုဒ်ဖိုင်ထိလို .txt အစား .py နဲ့ သိမ်းတာပါ။ Python ဖိုင်နံမည်ကို စာလုံးအသေးနဲ့ပဲ ပေးတဲ့ ထုံးစံရှိတယ်။ စပေါ်စေရော့မှာ _ (underscore) သုံးတဲ့ ထုံးစံရှိတယ်။ ဒါကြောင့် ‘Meet Karel’ ပရိုကရမ်ကုပ်ကို `meet_karel.py` ဖိုင်မှာ သိမ်းသင့်တယ်။

Python နဲ့ ရေးထားတဲ့ ပရိုကရမ်ကို `run` မယဆိုရင် Python ဆော့ဖဲရှိရမှာပါ။ ဒီဆော့ဖဲ အင်စတောလ် လုပ်နည်းကို နောက်ဆက်တဲ့ (က) စာမျက်နှာ (၃၀၈) မှာ ဖော်ပြပေးထားပါတယ်။ Python ကုဒ်တွေကို ကွန်ပူးတာက တိုက်ရှိက် နားမလည်ပါဘူး။ Python ဆော့ဖဲတွေ ကုဒ်တွေကို တိုက်ရှိက် နားလည်ပြီး ကွန်ပူးတာပေါ်မှာ `run` လိုရအောင် ကြားခံဆောင်ရွက်ပေးတဲ့ ဆော့ဖဲလို ယေဘုယျအားဖြင့် ယူဆနိုင်တယ်။

Python ထည့်ပြီးရင် `stanfordkarel` လိုက်ဘရှိကို အောက်ပါကွန်မန်းနဲ့ အင်စတောလ် လုပ်ရပါမယ်။ အင်တာန်က်ပေါ်ကနေ ဒေါင်းလုဒ် လုပ်ရတာမြဲလို ကွန်နှုပ်ရှင်ရှိရမယ်။

```
| pip install stanfordkarel
```

ကားရဲ့ပရိုကရမ်ား ခေါ်ပေါ်ချင်တဲ့ ကမ္မာဖိုင်တွေလည်း ရှိရပါမယ်။ `meet_karel.w` ကမ္မာဖိုင်က `meet_karel.zip` ဖိုင် `worlds` ဖိုဒါထဲမှာ ရှိပါတယ်။ <http://tinyurl.com/3mmmm9c7j> လုပ်ကနေ `meet_karel.zip` ဖိုင်ကို ဒေါင်းလုပ်လုပ်ပါ။ ဒါ zip ဖိုင်ထဲက `worlds` ဖိုဒါကို `meet_karel.py` ဖိုင်ရှိတဲ့ နေရာမှာ ကော်ပိုကူးထည့်ပါ။ ဝင်းဦးမှာ Command Prompt မက်ခံအိုအက်စမှာ Terminal ဖွင့်ပြီး `cd` ကွန်မန်းနဲ့ ကုဒ်ဖိုင်ထားတဲ့ ဖိုဒါထဲကို သွားပြီး အောက်ပါအတိုင်း `python` ကွန်မန်းနဲ့ ကုဒ်ဖိုင်ကို run ပေးရပါမယ် (လာမဲ့စာမျက်နှာမှာ နမူနာပြထားတာ ကြည့်ပါ)။

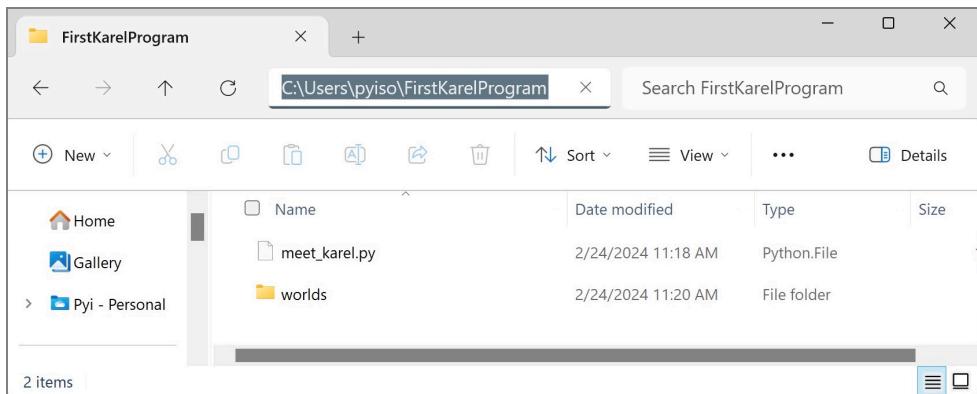
```
| python meet_karel.py
```

ကုဒ်ရေးထားတာ ဆင်းတက်စာမှား မရှိဘူးဆိုရင် ကားရဲပရိုကရမ် ပွင့်လာမှာပါ။

အခုဖော်ပြခဲ့တာက ကားရဲ့ပရိုကရမ်တစ်ခု run ဖို့ မဖြစ်မနေလုပ်ရမဲ့ အနည်းဆုံးလိုအပ်ချက်ပါ။ Python ဆော်ဖို့ရှိရမယ်။ `stanfordkarel` လိုက်ဘရဲ့ အင်စတောလ် လုပ်ရမယ်။ ကမ္မာဖိုင်ပါတဲ့ `worlds` ဖိုဒါရှိရမယ်။ `.py` ဖိုင် တစ်ခုနဲ့ ပရိုကရမ်ကုဒ်ကို သိမ်းရမယ်။ `worlds` ဖိုဒါနဲ့ ကုဒ်ဖိုင်ကို တစ်နေရာ တည်းမှာ ထားရမယ်။ ပြီးရင် ကွန်မန်းလိုင်းမှာ

```
| python your_karel_program.py
```

run ရှုပါပဲ။ `C:\Users\pyiso\FirstKarelProgram` ဖိုဒါထဲမှာ ကုဒ်ဖိုင်နဲ့ `worlds` ဖိုဒါကို ထားပြီး ဘယ်လို run ရလဲ နမူနာပြထားတာကို ကြည့်ပါ။

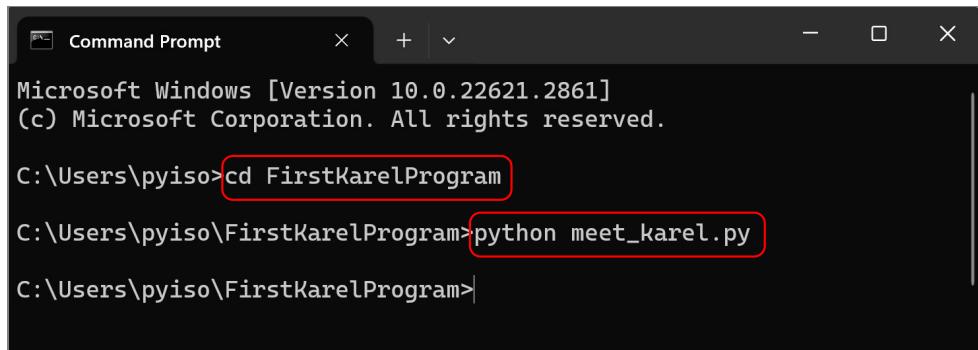
ပုံ ၁.၃

၁.၄ Python အင်စတောလ်လုပ်တဲ့အခါ ဘတွေပါလဲ

Python အင်စတောလ်လုပ်တယ်လို့ ယော်ယျု ပြောပေမဲ့ အင်စတောလ်လုပ်တဲ့အခါ တကယ်တမ်းက ပရိုကရမ်တစ်ခုတည်း ထည့်သွင်းပေးသွားတာ မဟုတ်ပါဘူး။ Python *interpreter* ပရိုကရမ်၊ Python *standard library* နဲ့ အိုးလိုအပ်တဲ့ ပရိုကရမ်တွေကို ထည့်ပေးသွားတာပါ။

Python Interpreter

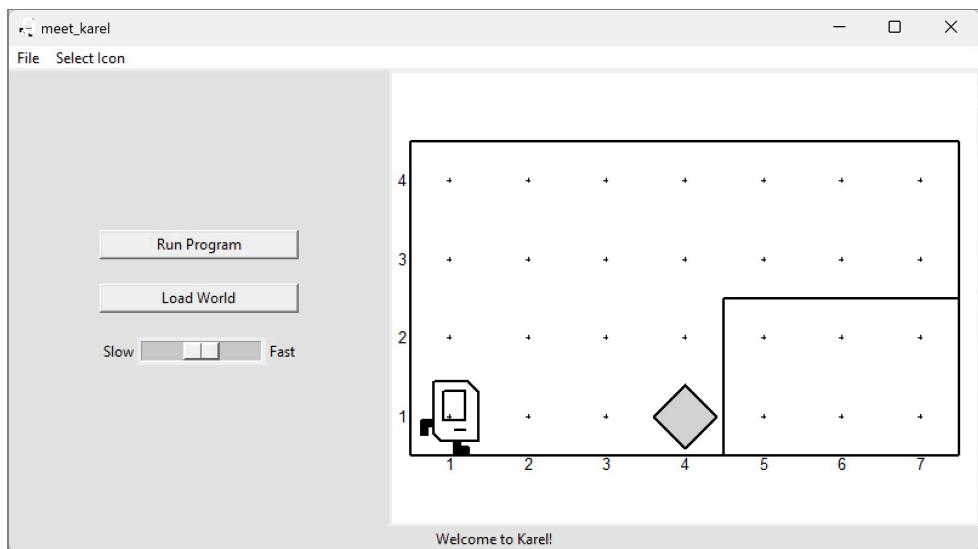
အင်တာပရ်ကတာ ဆိုတာ ပရိုကရမ်ကုဒ်တွေကို ဖတ်ပြီး ပရိုကရမ်ကုဒ်ထဲက ညွှန်ကြားချက်တွေအတိုင်း လုပ်ဆောင်ပေးတဲ့ ပရိုကရမ်ပါ။ Python အင်တာပရ်တာကတော့ Python နဲ့ရေးထားတဲ့ ကုဒ်တွေ


```
Microsoft Windows [Version 10.0.22621.2861]
(c) Microsoft Corporation. All rights reserved.

C:\Users\pyiso>cd FirstKarelProgram
C:\Users\pyiso\FirstKarelProgram>python meet_karel.py
C:\Users\pyiso\FirstKarelProgram>
```

ပုံ ၁.၄

ပုံ ၁.၅

ကို ဖတ်နိုင်တဲ့အပြင် ညွှန်ကြားထားတဲ့အတိုင်းလည်း လုပ်ဆောင်ပေးနိုင်ပါတယ်။ Python ကုဒ်တွေကို ကွန်ပျူးတာက တိုက်ရှိက် နားလည်တာ မဟုတ်ပါဘူး။ အင်တာပရက်တာကသာ တိုက်ရှိက်နားလည်တာပါ။ ငြင်းက တစ်ဆင့်ခံ၍ Python ကုဒ်တွေကို ကွန်ပျူးတာပေါ်မှာ run ပေးရတာဖြစ်တယ်။ အင်တာပရက်တာကို python ကွန်မန်နဲ့ အသုံးပြု run ရပါတယ်။

`python meet_karel.py`

ဒီလို run တဲ့အခါ အင်တာပရက်တာက meet_karel.py ဖိုင်ထဲက ကုဒ်တွေကို ဖတ်ပြီး ပရိုဂရမ်ညွှန်ကြားချက်တွေအတိုင်း လုပ်ဆောင်ပေးတာဖြစ်ပါတယ်။

Python Standard Library

Python အင်စတောလလုပ်တဲ့အခါ standard library လည်း တစ်ပါတည်း ထည့်သွင်းပေးသွားတယ်။ Standard library မှာ ကွဲပြားခြားနားတဲ့ ရည်ရွယ်ချက်အမျိုးမျိုးအတွက် ကွန်ပိုးနှင့်တွေ အမြှောက် အများ ပါဝင်ပါတယ်။ Standard library ကွန်ပိုးနှင့်တွေကို နောက်ပိုင်းမှာ အသုံးပြုကြရမှာပါ။ ငြင်း

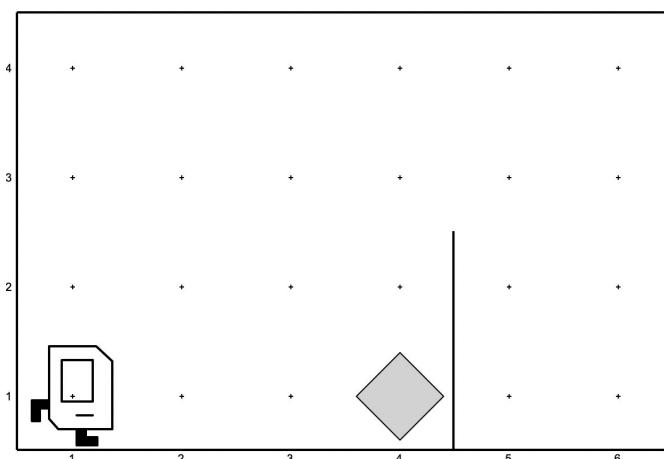
တိုကို အလျှပ်းသင့်သလို ဖော်ပြပေးသွားပါမယ်။

Standard အပြင် အဗြားရရှိနိုင်တဲ့ လိုက်ဘရှိတွေလည်း အများအပြားရှိပါတယ်။ pip ဟာ လိုက်ဘရှိတွေ အင်စတောလ်လုပ်ဖို့ အသုံးပြုတဲ့ ပရိုကရမ်တစ်ခုပါပဲ။ Python documentation မှာတော့ pip ကို Python package တွေ အင်စတောလ် လုပ်ဖို့ အသုံးအများဆုံး tool (ထောက်ကူပြုပစ္စည်း) လို့ ဆိုထားပါတယ်။ Programming language တွေနဲ့ပါတ်သက်ပြီး မော်ဒူး (module)၊ ပက်ကော်ချုပ် (package)၊ လိုက်ဘရှိ (library) စတဲ့ အသုံးအနှစ်းတွေ တွေ့ရကြားရပါတယ်။ ဒီစကားလုံးတွေ အခေါ်အင်တွေရဲ့ အဓိပ္ပာယ်သတ်မှတ်ချက်ကလည်း သက်ဆိုက်ရာ programming language အလိုက် ကွာခြားလေ့ရှိတယ်။ ဘီကိုနာအနေနဲ့ ဒါနဲ့ပါတ်သက်ပြီး သပ်ပြီးခေါင်းရှုပ်ခံစာရာ မလိုသေးပါဘူး။ ပရိုကရမ်ကုဒ် သိမ်းဆည်း ဖွေစည်း၊ ထားသို့ ဖြန့်ဖြူးတဲ့ ကိစ္စတွေနဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ အခေါ်အင်တွေလို့ သိထားရင် လုလောက်ပါပြီ။ နောက်ပိုင်းမှာ ဒီအခေါ်အင်တွေနဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ အဓိပ္ပာယ်သတ်မှတ်ချက်တွေကို အလျှပ်းသင့်ရင် သင့်သလို ဖော်ပြပေးပါမယ်။

၁.၅ Move Beeper to Other Side

ပရိုကရမ်းမင်း လေ့လာတဲ့အခါ စာချည်းပဲ ဖတ်နေပြီး အမှန်တကယ် နားလည်သွားဖို့ဆိုတာ မဖြစ်နိုင်ပါဘူး။ လက်တွေ့ စမ်းသပ်ကြည့်၊ ရေးကြည့်မှုပဲ တကယ် နားလည်လာမယ်။ တကယ်လည်း ကျွမ်းကျွမ်းကျွမ်းကျွမ်း ရေးတံ့လာမှုပါ။ ဒါကြောင့် လက်တွေ့ရေးကြည့်ပါ။ များများ လေ့ကျင့်ပါ။ ဥပမာတွေကိုလည်း နားလည်အောင် ဖတ်ပြီးရင် မိမိဘာသာ အလွတ် ပြန်ရေးကြည့်ပါ။

```
if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("move_beeper_to_other_side")
```


ပုံ ၁.၆

အခန်း J

ကားရဲလ်နှင့် ကွန်ထရီးလ် စတိတ်မန်များ

ကားရဲလ်ပရိုကရ်တစ်ခု ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံကို ရှုံးအခန်းမှာ လေ့လာခဲ့ကြပြီး ကွန်ထရီးလ် စတိတ်မန် တွေ ဖြစ်ကြတဲ့ **for** loop, while loop, **if** နဲ့ **if...else** တို့ကို အခုဆက်လက် လေ့လာကြပါမယ်။ ပရိုကရ်တစ်ခုကို run တဲ့အခါ ပရိုကရ်ကုံးထဲက ညွှန်ကြားချက်တွေအတိုင်း ကွန်ပျိုးတာက လုပ်ဆောင် ပေးတာပါ။ ဒီလိုလုပ်ဆောင်ပေးတာကို အကွွဲစီကျိုး (execute) လုပ်တယ်လို့ ခေါ်တယ်။ ကွန်ထရီးလ် စတိတ်မန်တွေဟာ ပရိုကရ်တစ်ခုရဲ့ execution flow ကို ထိန်းချုပ်ပေးတာ ဖြစ်တဲ့အတွက် control flow statements တွေလို့လည်း ခေါ်ပါတယ်။

J.၁ **for** loop

ကွန်ထရီးလ်စတိတ်မန် တစ်မျိုးဖြစ်တဲ့ **for** loop ဟာ စတိတ်မန် တစ်ခု (သို့) စတိတ်မန် တစ်စုံကို သတ်မှတ်ထားတဲ့ အကြိမ်အရေအတွက် ပြည့်အောင် ထပ်ခါထပ်ခါ ပြန်ကျော်ပေးပါတယ်။ move ကို နှစ် ဆယ့်ငါးကြိမ် ကျော်ပေးဖို့ **for** loop နဲ့ အခုလို

```
for i in range(25):  
    move()
```

ရေးရပါတယ်။ put_beeper, move, turn_left စတိတ်မန် သုံးကြောင်းတစ်စုံကို အကြိမ်တစ်ရာ ကျော်ချင်ရင် ဒီလိုပါ

```
for i in range(100):  
    put_beeper()  
    move()  
    turn_left()
```

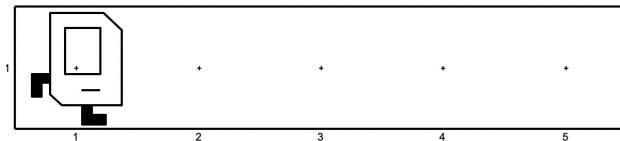
နှစ်ဆယ့်ငါးကြိမ်ကို range(25), အကြိမ်တစ်ရာကို range(100) စသည်ဖြင့် တွေ့ရတယ်။ ယေ ဘုယျအားဖြင့် အကြိမ်အရေအတွက် N ကြိမ် ကျော်ချင်ရင်

```
for x in range(N):  
    statement1  
    statement2  
    statement3 etc.
```

ပုံစံနဲ့ သတ်မှတ်ရတာ။ N က အကြိမ်အရေအတွက်ကို ဖော်ပြတဲ့ ကိန်းပြည့်ကြန်းဖြစ်တယ်။ for loop ရေးတဲ့အခါ ကော်လံး : မကျွန်းခဲ့ဖို့ သတိပြုရပါမယ်။ x ဟာ ပေခိုရောင်တစ်ခုဖြစ်ပြီး i , j , k စတဲ့ အကွားရာတစ်ခုနဲ့ ကိုယ်တားပြုလေ့ရှိတယ်။

ပြန်ကျော်စေချင်တဲ့ စတိတ်မန်တွေကို for ရဲ့ ညာဘက်ကို အင်ဒွဲထုတ် လုပ်ပေးရပါမယ်။ အောက်ပါ အတိုင်းဆိုရင် put_beeper ကိုပဲ အကြိမ်တစ်ရာ လုပ်မှုပါ။ move နဲ့ turn_left ပြန်ကျော်မဲ့ထဲ မပါတော့ဘူး။

```
for i in range(100):
    put_beeper()
    move()
    turn_left()
```


ပုံ J.၁

ပုံ (၂.၁) ကားရဲလ်ကဗ္ဗာမှာ ကွန်နာအားလုံးမှာ ဘိပါတစ်ခုစီ ချထားပေးရမယ်။ ကွန်နာဝါးခုရှိတာမို့ လို့ စုစုပေါင်း ဘိပါဝါးခု ချထားရမှုပါ။ move ကတော့ လေးကြိမ်ပဲ လုပ်ရမယ် (ကားရဲလ်ရှေ့မှာ ကွန်နာ လေးခုပဲ ရှိတယ်)။ ဒီအတွက်ကို အခုလိုရေးနိုင်ပါတယ်။

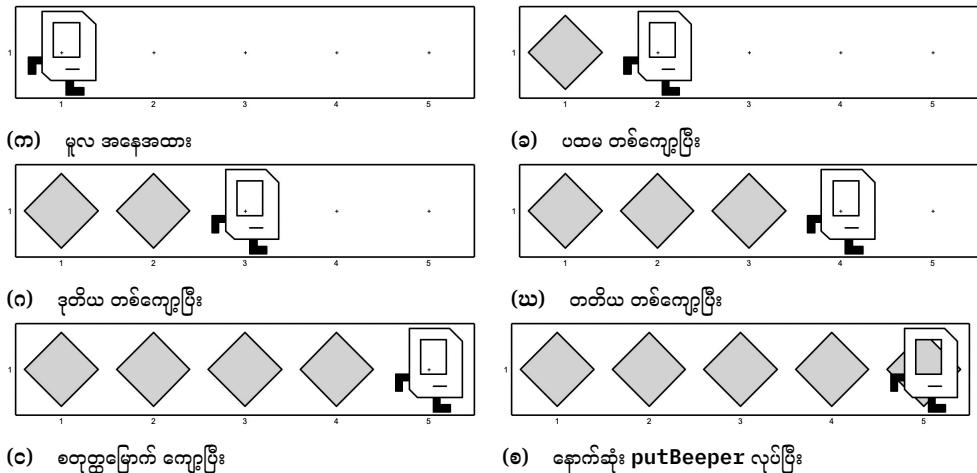
```
# File: make_row_of_5_beeper.py
from stanfordkarel import *

def main():
    for i in range(4):
        put_beeper()
        move()

    put_beeper()

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("make_row_of_5_beeper")
```

for loop ဟာ put_beeper နဲ့ move ကို လေးကြိမ်ကျော်ပေးမှုပါ။ တစ်ကြိမ်ပြီးတိုင်း ရှိနေမဲ့ အနေအထား တစ်ခုချင်းစီကို ပုံ (၂.၂) မှာ တွေ့နိုင်ပါတယ်။ လေးကြိမ်ပေါ်မှာက် နောက်ဆုံးတစ်ကျော်အပြီး ပုံ (၂.၂) (c) မှာ ဘိပါတစ်ခုလုံးနေသေးတာ တွေ့ရမယ်။ for loop ပြီးတဲ့အခါ ပါပြုပါတယ်။

ပုံ ၂.၂

Off-by-one bug

ပြီးခဲ့တဲ့ ဥပမားမှာ `for` loop အပြီး `put_beeper` မလုပ်မိရင် ပရီဂရမ်ဟာ လိုချင်တဲ့ အတိုင်း မဖြစ်ပါဘူး။ ဘိပါတစ်ခဲလိုနေမယ်။ ဒီလိုပြသုနာမျိုးဟာ အဖြစ်များတဲ့ အမှားဖြစ်ပြီး `off-by-one bug` လိုခေါ်ပါတယ်။ Loop သုံးတဲ့ အခါ ကြိုရလေ့ရှိတဲ့ ဖြစ်တတ်တဲ့ အမှား (bug) ဖြစ်တယ်။ သတ်မှတ်ထားတဲ့ အတိုင်း ဖြစ်သင့်တဲ့ အတိုင်း ပရီဂရမ်က အလုပ်မလုပ်ဘဲ ဖြစ်နေတဲ့ အမှားကို ကွန်ပျူးတာ အသုံးအနှစ်းမှာ ဟော လိုခေါ်တယ်။ Bug ကိုလိုက်ရှာပြီး မှန်အောင်ပြင်ပေးတာကိုတော့ debug လုပ်တယ်လိုခေါ်ပါတယ်။

ဘိပါတစ်ခဲကျော်ခဲတဲ့ အမှားမျိုးဟာ off-by-one bug သာကေတ်ခဲ့မျှသာ ဖြစ်တယ်။ ခုနှစ်နဲ့ ဆယ့်သုံးကြား ကဏ္ဍား ခုနှစ်လုံးရှိပါတယ် (ခုနှစ်နဲ့ ဆယ့်သုံးအပါဝင် ဆိုလျှင်)။ $13 - 7 = 6$ လိုတွက်မိရင် တစ်လုံး လိုနေပါလိမ့်မယ်။ သုံးပေါ်း တစ်တိုင် အလျေားပေသုံးဆယ်ရှိ တပြောင့်တည်း ခြိစည်းရှိးတစ်ခု အတွက် တိုင်စုစုပေါင်း တစ်ဆယ့်တစ်တိုင် လိုပါမယ်။ $30 \div 3 = 10$ လို တွက်ရင် မမှန်ပါဘူး။ တစ်ခု လိုတာ အပြင် တစ်ခုပုံးနေတာလည်း ဖြစ်တတ်တယ်။ စောနက ခြိစည်းရှိးမှာပဲ ထရံအချေပါနေရာတွက် ကတော့ ကိုးချုပ်ဖြစ်ရမှာပါ။ $30 \div 3 = 10$ လို တွက်ရင် တစ်ခုပုံးနေပါမယ်။ ခုနှစ်နဲ့ ဆယ့်သုံးကို ထည့်မစဉ်းစားရင် ကြားမှာ ကဏ္ဍားငါးလုံးရှိတာပါ။ $13 - 7 = 6$ လိုတွက်မိရင် တစ်လုံး ပိုနေပါလိမ့်မယ်။ ဒီ ဥပမာ အားလုံးဟာ အခြေခံသဘောတရားအားဖြင့် သိပ်မကွာခြားတဲ့ off-by-one bug ပုံစံကဲ့အမျိုးမျိုး ဖြစ်တယ်။

‘Make Row of Five Beepers’ ခုတိယ ဗုံးရှင်း

ပရီဂရမ်ရေးတဲ့ အခါ ပရီဂရမ်မာတွေ တစ်ယောက်နဲ့ တစ်ယောက် စဉ်းစားပဲ စဉ်းစားနည်း၊ ဖြေရှင်းနည်း ထပ်တူကျလေ့မရှိပါဘူး။ ဘိပါငါးခဲ့ အတန်းလိုက် ချေပေးတဲ့ ပရီဂရမ်ကိုပဲ နောက်ဗုံးရှင်းတစ်မျိုးနဲ့ ရေးနိုင်ပါတယ်။

```
def main():
    put_beeper()
    for i in range(4):
        move()
        put_beeper()
```

for loop မစခင် put_beeper လုပ်ထားတာ၊ move နဲ့ put_beeper အစဉ်ပြောင်းသွားတာ (ပထမ ဗားရှုံးနဲ့ ပြောင်းပြန်ဖြစ်နေတာ) သတိထားကြည့်ပါ။

J.၂ အင်ဒန်ထုတ်လုပ်ခြင်းနှင့် ကုဒ်ခွဲချက်ချာ

Python ဟာ အင်ဒန်ထုတ်လုပ်ခြင်းဖြင့် ပရိုဂရမ်ကုဒ် ဖွဲ့စည်းပုံ စထရက်ချာကို ဖော်ပြတဲ့ programming language ဖြစ်ပါတယ်။ Python ကုဒ်တွေကို ဘလောက် (block) တွေနဲ့ ဖွဲ့စည်းထားတယ်လို့ ရှုမြင် နိုင်တယ်။ ဘလောက်ဆိုတာ ကုဒ်တွေကို အပ်စုတစ်စု အဖြစ် ဖွဲ့စည်းထားတာကို ဆိုလိုတာပါ။

```
def main():
    put_beeper()
    for i in range(4):
        move()
        put_beeper()
    pick_beeper()
    turn_left()
```

အခု Python ကုဒ်မှာ အင်ဒန်ထုတ်လုပ်ထားဘဲ ဘယ်ဘက်စွန်း ကပ်ရေးထားတဲ့ **def main():** (ဖန် ရှင်ခေါင်းစည်း) ဟာ အပေါ်ခံးအဆင့် (top level) ဖြစ်တယ်လို့ ယူဆတယ်။ ဖန်ရှင်ခေါင်းစည်းအောက် အင်ဒန်ထုတ်လုပ်ထားတဲ့ ကုဒ်လိုင်းအားလုံးဟာ **main** ဖန်ရှင် ဘလောက်ထဲမှာ အကျိုးဝင်တယ်။ **pick_beeper** အထိပိုတယ်။ **put_beeper** (ပထမတစ်ခု)၊ **for loop** နဲ့ **pick_beeper** တို့ဟာ ပထမအဆင့် အင်ဒန်ထုတ်ဖြစ်တယ်။

တစ်ခါ **for** အောက်မှာ ဒုတိယတစ်ဆင့် အင်ဒန်ထုတ်လုပ်ထားတဲ့ ကုဒ်လိုင်းအားလုံး **for** ဘလောက် ထဲမှာ အကျိုးဝင်တယ်။ **move** နဲ့ **put_beeper** ပါဝင်တယ်။ **pick_beeper** ကတော့ ပထမအဆင့် ပြန် ဖြစ်သွားတဲ့အတွက် **for** ဘလောက်ထဲမှာမပါဘူး။

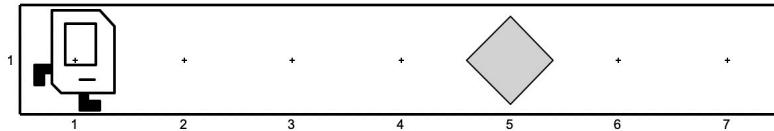
အောက်ဆုံး **turn_left()** ကလည်း အင်ဒန်ထုတ်လုပ် မထားတဲ့အတွက် အပေါ်ဆုံးအဆင့်ပဲ။ **def main():** နဲ့ အဆင့်တူတာပေါ့။ **main** ဖန်ရှင်ဘလောက် အပြင်ဘက်မှာလို့ ယူဆရမယ်။

အင်ဒန်ထုတ်လုပ်ထားတဲ့ အဆင့်ကို ကြည့်ပြီး ဘလောက်တွေရဲ့ ဖွဲ့စည်းပုံကို ကွက်ကွက်ကွင်းကွင်း ထင်း ကနဲ့ မြင်နိုင်တယ်။ အပေါ်ကကုန်ကို ကြည့်တာနဲ့ **main** ဖန်ရှင်ထဲမှာ **for loop** ရှိတယ်။ **for loop** ထဲမှာ **move** နဲ့ **put_beeper** ပါဝင်တယ်ဆိုတာ သိသာတယ်။ **pick_beeper** ဟာ **for loop** အပြင်မှာ၊ **turn_left** ဟာ **main** အပြင်မှာ ဆုံးတာကို အင်ဒန်ထုတ်လုပ်ထားတဲ့ အဆင့်က ဖော်ပြန်တယ်။

J.၃ while loop

အခြေအနေတစ်ရုပ် မှန်နေသော် စတိတ်မန်တွေကို တစ်ကြိမ်ပြီးတစ်ကြိမ် ပြန်ကျော့ လုပ်ဆောင်စေချင် ရင် **while** loop ကို အသုံးပြုပါတယ်။ **for** နဲ့ **while** loop နှစ်ခုလုံးက ပြန်ကျော့ပေးတာ ဖြစ်ပေါ့။ **for** ကို အကြိမ်အရေအတွက် အတိအကျသိတဲ့ကိစ္စမျိုးမှာ သုံးလေ့ရှိပြီး **while** ကိုတော့ ဘယ်နှစ်ကြိမ် လဲ ကြိုတွက်လို့မရဘဲ အခြေအနေ အပေါ်မှုတည်ပြီး လုပ်ဆောင်ပေးရမဲ့ အကြိမ်အရေအတွက် ကွားဤေး နိုင်တဲ့ ကိစ္စမျိုးတွေမှာ သုံးလေ့ရှိတယ်။ ဥပမာတစ်ခုနဲ့ ကြည့်ရင် ပို့နားလည်ပါလိမ့်မယ်။

(၁) လမ်းပေါ်မှာ ဘိပါတစ်ခုရှိမယ်။ ဘိပါ ဘယ်ကွန်နာမှာရှိမှာလဲ၊ လမ်းဘယ်လောက်အရှည်ပြစ်မ လဲ ကြိုတင်မသိဘူးလို့ ယူဆပါ။ နှမူနာကဗ္ဗာ တစ်ခုကို ပုံး (J.၃) မှာ တွေ့နိုင်တယ်။ ဘိပါကို သွားပြီး ကောက်ခိုင်းရပါမယ်။ အလားတူ မည်သည့်ကဗ္ဗာအတွက်မဆို ဘိပါကောက်ပေးနိုင်ရမှာ ဖြစ်တယ်။ ဘိပါရှိ

ပုံ၂၂

မူကွန်နာကို ကြိုတင်မသိထားတဲ့အတွက် ဘယ်နှစ်ကြိုမ် move လုပ်ခိုင်းရမှာလဲ မသိဖြစ်နေတယ်။ အကြိုမ် အရေအတွက် မသိတဲ့အတွက် for loop နဲ့ အဆင်မပြေတော့ပါဘူး။

ဘိပါမရှိသူ၏ တစ်ကြိုမ်ပြီးတစ်ကြိုမ် move လုပ်ခိုင်းမယ်ဆိုရင် နောက်ဆုံးမှာ ဘိပါရှိတဲ့ကွန်နာကို ရောက်သွားမှာ သေချာပါတယ်။ အဲဒါလို လုပ်ခိုင်းဖွံ့ဖြိုးရာအတွက် while loop နဲ့ ရေးထားတာကို အခုလုံးတွေရုပါမယ်။

```
while no_beeper_present():
    move()
```

ကားရဲ့လာ အခြေခံကွန်မန်း လေးခုအပြင် လက်ရှိ ကွန်နာမှာ ဘိပါရှိ/မရှိ၊ ရှေ့မှာ နံရုပ်တော်/မနေ့၊ အရှေ့သာက်ကို ပျောက်နာမှုထား/မထား စတဲ့ သူနဲ့ (သို့) သူ့ချွဲကွဲနဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ အခြေအနေတစ်ရပ်ရပ် မှန်/မမှန် စစ်နိုင်ပါတယ်။ no_beeper_present က လက်ရှိ သူရှိနေတဲ့ ကွန်နာမှာ ‘ဘိပါ မရှိဘူးလား’ ဆိုတဲ့ အခြေအနေ စစ်ခိုင်းတာပါ။ လက်ရှိကွန်နာမှာ ဘိပါ ‘မရှိ’ ရင် ဒီအခြေအနေက မှန်တယ်လို့ ယူဆ ရမှာပေါ့။ အကယ်၍ ‘ရှိ’ နေရင်တော့ မှားတယ်လို့ ယူဆရမယ်။ အမှန် (သို့) အမှား ရလဒ်ထွက်မဲ့ ဒီလို မျိုး အခြေအနေစစ် ကွန်မန်းတွေကို ကွန်ဒီရင် (condition) လို့ခေါ်ပါတယ်။

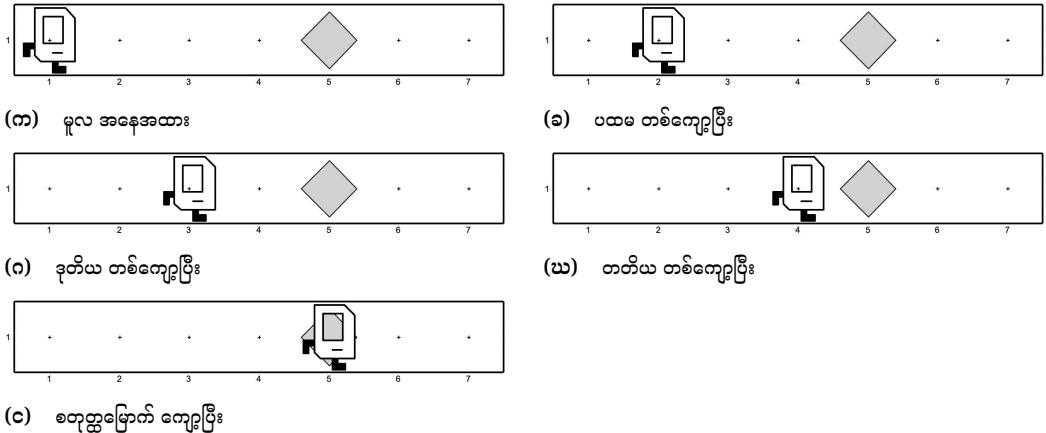
while loop အလုပ်လုပ်ပုံက ဒီလိုပါ။ no_beeper_present ကွန်ဒီရင် စစ်ပါတယ်။ မှန်ရင် move လုပ်ပါတယ်။ ပြီးရင် ကွန်ဒီရင်ပြန်စစ်တယ်။ မှန်ရင် move ကို နောက်ထပ်တစ်ကြိုမ် ထပ်ကျော်ပါတယ်။ ကွန်ဒီရင်စစ်လိုက်၊ မှန်ရင် တစ်ခါထပ်ကျော်လိုက်၊ ကွန်ဒီရင်ပြန်စစ်လိုက်၊ မှန်ရင် နောက်တစ်ခါ ထပ်ကျော်လိုက်၊ ... ဒီအတိုင်းဆက်ပြီး ကွန်ဒီရင်မှန်နေသူ၏ while loop က move ကို ပြန်ကျေားပေး မှာပါ။ ကွန်ဒီရင် စစ်လိုက်လို့ မှားသွားပြီဆုံးရင်တော့ ထပ်မကျော်တော့ ရပ်သွားမှာဖြစ်တယ်။ while loop တစ်ကြိုမ်ကျော်ပြီးတိုင်း ရှိနေမဲ့ အနေအထား တစ်ခုချင်းကို ပုံ (၂.၄) မှာ လေ့လာကြည့်ပါ။ လေးကြိုမ်မြောက် ကျော်ပြီးနောက် ကွန်ဒီရင်စစ်လိုက်တဲ့အခါ မှားနေပြီ။ ဒီအခါ while loop က ထပ်မကျော်တော့ဘူး။ ဒီလို loop က ပြန်ကျော်နေတာ ရပ်သွားရင် loop ကနေ ထွက်တယ် (loop exits) လို့ ပြောလေ့ရှိတယ်။

အပြည့်အစုံ ဖော်ပြပေးထားတဲ့ ပရှိကရမ်ကို လေ့လာကြည့်ပါ။

```
# File: go_pick_beeper.py
from stanfordkarel import *
```

```
def main():
    while no_beeper_present():
        move()

    pick_beeper()
```


ပုံ J-6

```
if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("go_pick_beeper")
```

ကားရဲလ် ကွန်ဒါရိုင်များ

beepers_present ကွန်ဒါရိုင် ကျပော် လက်ရှိကွန်နာမှာ ဘိပါရိုရင် အမှန်၊ မရှိရင် အမှား ရလဒ်ထွက်တယ်။ no_b beepers_present နဲ့ ဆန့်ကျင်ဘက်ပေါ့။ ကားရဲလ် ကွန်ဒါရိုင်တွေအားလုံးကို တောာလ် (J-2) မှာ ကြည့်ပါ။ ပုံမှန်စစ်တာနဲ့ အငြင်းပုံစစ်တာ နှစ်မျိုးကို ယူလုပ်ပြထားပါတယ်။

ကွန်ဒါရိုင်	ဆန်ကျင်ဘက် ကွန်ဒါရိုင်	စစ်ပေးသည့် အခြေအနေ
front_is_clear	front_is_blocked	ရှုံးမှု နံရုံကပ်လျက် ရှိမရှိ
left_is_clear	left_is_blocked	ဘယ်ဘက်မှာ နံရုံကပ်လျက် ရှိမရှိ
right_is_clear	right_is_blocked	ညာဘက်မှာ နံရုံကပ်လျက် ရှိမရှိ
beepers_present	no_b beepers_present	လက်ရှိကွန်နာမှာ ဘိပါရိုမရှိ
beepers_in_bag	no_b beepers_in_bag	ကားရဲလ်၏ ဘိပါအပိုထဲ ဘိပါရိုမရှိ
facing_north	not_facing_north	အရှေ့ဘက် မျက်နှာမှုလျက် ရှိမရှိ
facing_east	not_facing_east	အနောက်ဘက် မျက်နှာမှုလျက် ရှိမရှိ
facing_west	not_facing_west	တောင်ဘက် မျက်နှာမှုလျက် ရှိမရှိ
facing_south	not_facing_south	မြောက်ဘက် မျက်နှာမှုလျက် ရှိမရှိ

တောာလ် J-1 ကားရဲလ် စိနိုင်သည့် ကွန်ဒါရိုင်များ

while loop ဆင်းတက်စွဲ

while loop ရေးတဲ့ ပုံစံက ယော့ယျအားဖြင့် ဒီလိုပါ။

```
while condition :
    statement1
```

statement₂
statement₃ etc.

condition က ကားရဲလ်ကွန်ဒါရှင် တစ်ခုဖြစ်တယ်။ ကော်လံး : မကျွန်ခဲ့အောင် ဂရုစိုက်ပါ။ *condition* မှန်နေသေးသူ၏ ပြန်ကျော့စေချင်တဲ့ စတိတ်မန်တွေကို while အောက်မှာ အင်ဒန်ထုတုလုပ်ထား ရပါမယ်။ ရှေ့မှာရင်းနေသူ၏ move လုပ်တဲ့ while loop ကို အခဲလို

```
while front_is_clear():
    move()
```

ရေးပါတယ်။

‘Make Beeper Row’ ဥပော

‘Make Row of Five Beepers’ ဥပမာမှာ လမ်းရဲအလျားဟာ မပြောင်းလဲဘူး ယူဆတာမို့လို့ for loop ကို အသုံးပြုတာ ဆိုလျော်ပါတယ်။ လမ်းရဲအရှည်ကို ကြိုမသိထားဘူး၊ တစ်လမ်းလုံး ဘိပါတွေ ဖြန့်ထားပေးရမယ်ဆိုရင် while နဲ့ ရေးရမှာပါ။

```
# File: make_beeper_row.py
from stanfordkarel import *
```

```
def main():
    while front_is_clear():
        put_beeper()
        move()

    put_beeper()

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program()
```

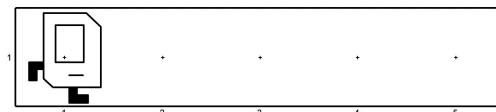
တစ်ကြိုမကျော်ပြီးတိုင်း ရှိနေမဲ့ အနေအထားကို ပုံ (၂၅) မှာ ကြည့်ပါ။ လေးကြိုမပြောက်အပြီး front_is_clear စစ်တဲ့အခါ မှားနေပြုဖြစ်လို့ ထပ်မကျော့တော့ဘဲ loop ကနေ ထွက်သွားမယ်။ ဒီ အခါမှာ ဘိပါတစ်ခု လိုနေသေးတယ်။ put_beeper ထပ်လုပ်ရမယ်။ တစ်ခါပဲ လုပ်ရမှာပါ။ ဒါကြောင့် while loop ထဲမပါအောင် ပထမအဆင့် အင်ဒန်ထုတဲ့ ဖြစ်ရမယ်။

J.၄ if စတိတ်မန်

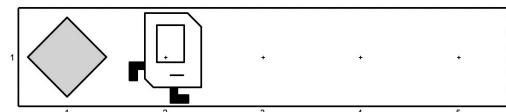
တစ်ခု (သို့) တစ်ခုထက်ပိုတဲ့ စတိတ်မန်တွေကို အခြေအနေတစ်ရပ် မှန်တော့မှာပဲ လုပ်ဆောင်စေချင်တဲ့ အခါ if ကို အသုံးပြုနိုင်တယ်။ ဥပမာ

```
if beepers_present():
    pick_beeper()
```

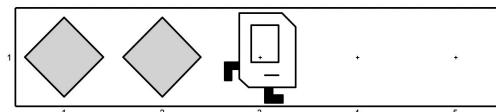
if စတိတ်မန်ဟာ beepers_present ကွန်ဒါရှင် မှန်တော့မှာပဲ pick_beeper လုပ်မှာပါ။ မှားရင် မ

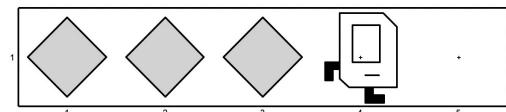
(က) မူလ အနေအထား

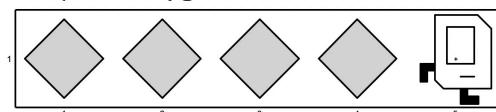
(ခ) ပထမ တစ်ကျွွဲပြီး

(ဂ) ဒုတိယ တစ်ကျွွဲပြီး

(ဃ) တတိယ တစ်ကျွွဲပြီး

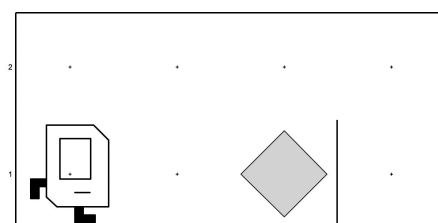

(င) စတုထွေပြောက် ကျွွဲပြီး

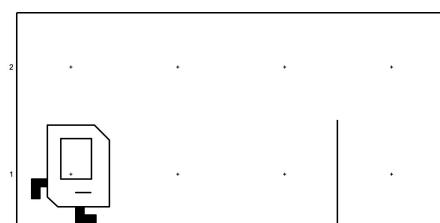
ပုံ J.၅

လုပ်ပါဘား။

ပုံမှာတွေ့ရတဲ့ ကမ္ဘာနှစ်ခုထဲက တစ်ခုမှာ ကားရဲလှုပိနေမယ် ဆိုပါစို့။ ဘိပါရှိတဲ့ ကမ္ဘာဆိုရင် ဘိပါကို

(က)

(ခ)

ပုံ J.၆

နံရံအခြားဘက် အောက်ခြေကို ရွှေ့ပေးရမယ်။ မရှိတဲ့ကမ္ဘာဆိုရင် နံရံ ဒီဘက် အောက်ခြေမှာပဲ ရပ်နေရမယ်။ ပရိုကရမ်က ကမ္ဘာနှစ်ခုလုံးမှာ မှန်အောင် အလုပ် လုပ်နိုင်ရပါမယ်။ ဒီအတွက် if စတိတ်မန့် သုံးထားတာ လေ့လာကြည့်ပါ။

```
# File: move_beeper_to_other_side_if_any.py
from stanfordkarel import *
```

```
def main():
    move()
    move()
    if beepers_present():
        pick_beeper()
        turn_left()
        move()
```

၂၁

```
# turn_right
turn_left()
turn_left()
turn_left()
move()
# turn_right
turn_left()
turn_left()
turn_left()
move()
put_beeper()
turn_left()

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("mbtos1")
```

if အောက်က စတိတ်မန်တွေကို အင်ဒန်ထုပ်ထားတာ သတိပြုပါ။ အဲဒီ စတိတ်မန်အားလုံး beepers_present ဖြစ်မှ လုပ်ဆောင်မှာ ဖြစ်တယ်။ ဘိပါမရှိတဲ့ ကမ္ဘာမှာ စမ်းကြည့်ဖို့အတွက် **Load World** ခလုတ်နှိပ်ပြီး ခေါ်တင်ပါ။ ဒါမှာဟုတ် ပရိုကရမ်ကုဒ်မှာ "mbtos2" လိုပြင်ပြီး ပြန် run ပါ။
if စတိတ်မန် ယော့ယျာစထရက်ချောက် အခုလုံးတွေရတယ်။

```
if condition :
    statement1
    statement2
    statement3 etc.
```

condition က front_is_clear, beepers_present စတဲ့ ကားရဲ့လှုပ်စီမံချက်များ တစ်ခုခုဖြစ်မယ်။
တေဘာ် (၂.၃) မှာ ကားရဲ့လှုပ်ကို စစ်ခိုင်းလိုရတဲ့ ကွန်ဒီဂျင်အားလုံး ပြထားပါတယ်။

၂.၄ if...else စတိတ်မန်

အခြေအနေတစ်ရပ် မှန်တဲ့အခါ လုပ်ဆောင်ရမှာနဲ့ မှားတဲ့အခါ လုပ်ဆောင်ရမှာ မတူကွဲပြားနေတဲ့အခါ
if...else ကို သုံးပါတယ်။ ရှေ့က if စတိတ်မန် ဥပမာ ပုံ (၂.၅) မှာ ဘိပါမရှိရင် နို့မှုလနေရာ
ကို ပြန်လာခိုင်းချင်တယ်ဆိုပါစို့။ if...else နဲ့ အခုလုံး ရေးရပါမယ်။

```
from stanfordkarel import *
```

```
def main():
    move()
    move()
    if beepers_present():
        pick_beeper()
        turn_left()
        move()
```

```

# turn_right
turn_left()
turn_left()
turn_left()
move()
# turn_right
turn_left()
turn_left()
turn_left()
move()
put_beeper()
turn_left()

else:
    turn_left()
    turn_left()
    move()
    move()
    turn_left()
    turn_left()

```

```

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("mbtos2")

```

if...else စတိတ်မန့်က ကွန်ဒြောင်မှန်ရင် if ဘလောက်ကိုလုပ်ဆောင်ပေးပြီး ကွန်ဒြောင်မှားရင်
တော့ else ဘလောက်ကို လုပ်ဆောင်ပေးတာပါ။ ယေဘုယျပုံစံက ဒီလိုပါ

```

if condition :
    statement1a
    statement2a
    statement3a etc.

else:
    statement1b
    statement2b
    statement3b etc.

```

J.၆ Nested ကွန်ထရီးလ် စတိတ်မန်များ

ကွန်ထရီးလ် စတိတ်မန် ဘလောက်ထဲမှာ ကွန်ထရီးလ် စတိတ်မန် ရှိလိုရတယ်။ Nested ကွန်ထရီးလ်
စတိတ်မန်လို့ ခေါ်ပါတယ်။

Nested for loop

ဘိပါသံးချုလိုက် ရှေ့တိုးလိုက် လုပ်တာကို လေးကြိမ်ကျော်ချင်ရင် for loop နဲ့ အခုလို ရေးရမယ်ဆို
တာ သိခဲ့ပြီးပါပြီ။

```
for i in range(4):
    put_beeper()
    put_beeper()
    put_beeper()
    move()
```

ဒီ for loop ထဲက put_beeper သုံးကြောင်းကိုလည်း နောက်ထပ် for တစ်ခုနဲ့ ရေးလို ရရှိပေါ့။ ဒီလို ဖြစ်သွားမှုပါ

```
for i in range(4):
    for j in range(3):
        put_beeper()
        move()
```

for loop နှစ်ခု ဆင့်ရေးထားလို nested for loop လိုခေါ်ပါတယ်။ Loop တစ်ခုချင်းကို သိုံးခြားရည်ရွှေ့ချင်တဲ့အခါ အပြင် for loop နဲ့ အတွင်း for loop လို ပြောလေ့ရှိပါတယ်။ အင်ဒန်ထဲပို့အရ အပြင် for loop ဘလောက်ထဲမှာ အတွင်း for loop နဲ့ move ပါဝင်တယ်။ အတွင်း for loop ဘလောက်ထဲမှာတော့ put_beeper ပဲပါတယ်၊ move မပါ ပါဘူး။ အပြင် for loop မှာ ဖော်ရောကဲလို i ဆိုရင် အတွင်းမှာ i မဖြစ်ရပါဘူး။ j, ဒါမှုမဟုတ် k မတူတာ တစ်ခုဖြစ်ရပါမယ်။

အတန်းလိုက် ကွန်နာ ငါးခုမှာ တစ်ကွန်နာ ဘိပါ (၂၂) ခုစီ ချထားပေးဖို့ nested loop နဲ့ ရေးထားတာကို လေ့လာကြည့်ပါ။

```
# File: row_of_beeper_piles.py
from stanfordkarel import *

def main():
    for i in range(4):
        for j in range(25):
            put_beeper()
            move()

        for i in range(25):
            put_beeper()

    if __name__ == "__main__":
        run_karel_program("5x1")
```

Nested for and while

ကမ္မာပါတ်လည် ဘိပါခြိစည်းရှိုး ခတ်ပေးဖို့အတွက် for နဲ့ while nest လုပ်ထားတာကို လေ့လာကြည့်ပါ။ (၁, ၁) ကွန်နာမှာ အရောက်လည်း အနေအထားကနေ စမယ်လို ယူဆပါ။ ကမ္မာအရွယ်အစား အမျိုးမျိုးကို ခြိစည်းရှိုး ခတ်ပေးနိုင်ရပါမယ်။

တော်ဘက် နံရုတ်လျှောက် ဘိပါတွေချသွားမယ် (နောက်ဆုံး ကွန်နာမှာ ဘိပါမချဘဲ ချွှန်ထားမယ်)။ ပြီးရင် အရော်ဘက် နံရုတ်အတွက် အဆင်သင့်ဖြစ်အောင် ဘယ်ဘက်လှည့်မယ်။ ပုံ (၂၃) (က) နဲ့ (ခ) ကို

ကြည့်ပါ။ အရှေ့ မြောက် နဲ့ အနောက်ဘက် နံရံတွေအတွက်လည်း ဒီအတိုင်း လုပ်သွားရုပါပဲ။ ပုံ (၂-၇) (က)၊ (ယ)၊ (ဇ) အသီးသီးကို ကြည့်ပါ။

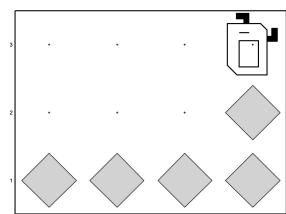
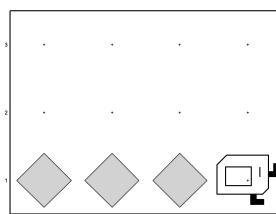
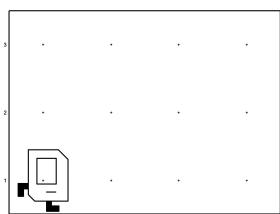
နံရံတွေဘက် အတွက် ဆိုရင် အခုလို

```
while front_is_clear():
    put_beeper()
    move()
    turn_left()
```

ဖြစ်မယ်။ (while ဘလောက်မှာ turn_left မပါတာ ဂရုပြုပါ။)။ နံရံလေးဘက်အတွက် လေးကြိမ် လုပ်ရမှာဆိုတော့ for နဲ့ အခုလို

```
# File: beeper_fence.py
for i in range(4):
    while front_is_clear():
        put_beeper()
        move()
        turn_left()
```

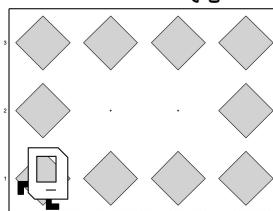
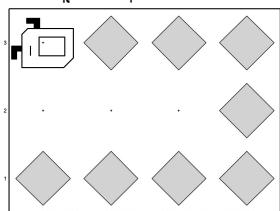
ရေးရပါမယ်။

(က) မူလ အနေအထား

(ခ) ပထမ တစ်ကျော်ပြီး

(ဂ) ဒုတိယ တစ်ကျော်ပြီး

(ယ) တတိယ တစ်ကျော်ပြီး

(ဇ) စုံလွှာမြောက် ကျော်ပြီး

ပုံ ၂-၇

ပရိုဂရမ် တစ်ခုလုံး အတွက်ဆိုရင် အခုလိုပါ

```
# File: beeper_fence.py
from stanfordkarel import *
```



```
def main():
    for i in range(4):
        while front_is_clear():
```

```

        put_beeper()
        move()
        turn_left()

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("4x3")

```

Nested while and if

while နဲ့ if nest လုပ်လည်း ရတာပေါ့။ လမ်းပေါ်မှာ ဘိပါတွေက ကြံရာကျပန်း ရှိနေမယ်။ ဘိပါတွေကို အမိုက်တွေလို ယူဆပြီး ရှင်းပေးရပါမယ်။ လမ်းအလျားကို ကြံမသိဘူး၊ ကွန်နာတစ်ခုမှာ ဘိပါတစ်ခုတက် ပိုမျို့စိန်ဘူးလို ယူဆပါ။ လမ်းအဆုံးထိ while loop နဲ့ ရွှေ့ခိုင်းလို ရမယ်။ ရောက်တဲ့ ကွန်နာတိုင်းမှာ ဘိပါရှိရင် ကောက်ခိုင်းရပါမယ်။ if သုံးရမယ်။

```

from stanfordkarel import *

def main():
    while front_is_clear():
        if beepers_present():
            pick_beeper()
            move()

        if beepers_present():
            pick_beeper()

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("clean_the_street")

```

if စတိတ်မန့် နဲ့ move ကို while loop ရဲ့ ဘလောက်ထဲမှာ ထည့်ပြီး ရှေ့မှာရှင်းနေသ၍ ပြန်ကျော့ခိုင်းထားတာပါ။ if စတိတ်မန့်က ဘိပါရှိတွေမှာပဲ ကောက်ပေးဖို့အတွက်။

ပြီးခဲ့ဘာနဲ့ အလားတူတဲ့ နောက်ထပ် ဥပမာ တစ်ခုကတွေ့ လမ်းတစ်လျှောက် ကွန်နာတွေမှာ ဘိပါရှိရင် ကောက်ခိုင်းပြီး မရှိရင် တစ်ခုချေပေးရပါမယ်။ တန်ည်းအားဖြင့် ကွန်နာတစ်ခုချင်းရဲ့ ဘိပါရှိ/မရှိ အခြေအနေကို ဆန့်ကျင်ဘက် ပြောင်းတာပေါ့။

```

# File: toggle_beeper.py
from stanfordkarel import *

def main():
    while front_is_clear():
        if beepers_present():
            pick_beeper()
        else:

```

```

        put_beeper()
        move()

    if beepers_present():
        pick_beeper()

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("toggle beepers")

if...else သုံးထားတယ်။ ကျွန်ုတေသနအားလုံး လမ်းရှင်းတဲ့ ပရီဂရမ်နဲ့ တူတူပဲ။

```

Nested if

အခြေအနေ တစ်ရပ် မှန်တော့မှုပဲ လုပ်ချင်ရင် if ကို သုံးတယ်။ အခြေအနေ 'နှစ်ရပ်' လုံးနဲ့ ကိုက်ညီမှုလုပ်ဆောင်စေချင်တဲ့အခါ nested if သုံးနိုင်ပါတယ်။ ညာဘက်လည်းရှင်း လက်ရှိကွန်နာမှုလည်း ဘို့ပါမရှိမှ ဘိပါတစ်ခု ချထားခိုင်းမယ်ဆိုပါစို့။ အခုလိုရေးနိုင်ပါတယ်

```

if right_is_clear():
    if no beepers_present():
        put_beeper()

```

ညာဘက်မှာ ရှင်းနော့မှ အပြင် if က အတွင်း if ကို လုပ်ဆောင်စေမှုပါ။ အတွင်း if ကလည်း ဘိပါမရှိမှ ပဲ put_beeper လုပ်မှုပါ။ ညာဘက်မှာ ပိတ်နေရင်သော်လည်းကောင်း ဘိပါရှိနေရင်သော်လည်းကောင်း pick_beeper လုပ်မှာ မဟုတ်ပါဘူး။ right_is_clear နဲ့ no_beepers_present အခြေအနေ နှစ်ခုလုံး မှန်မှုပဲ လုပ်မှုပါ။

ပုံ (၂.၈) (က) မှ ဒုတိယ လမ်းတစ်လျှောက် လမ်းပြင်တဲ့အလုပ်ကို ကားရဲ့လိုက် တာဝန်ပေးတယ် လို ယူဆပါ။ ဘိပါရော ညာဘက်နဲ့ရုပါ မရှိတဲ့ ကွန်နာတွေက လမ်းအခြေအနေ တော်တော်လိုးနေတဲ့ နေရာ တွေ။ ဒီလိုနေရာတွေမှာ ဘိပါတစ်ခု ဖြော်ပြီး လမ်းပြင်ပေးရမှုပါ။

```

# File: repair_street.py
from stanfordkarel import *

def main():
    while front_is_clear():
        if right_is_clear():
            if no beepers_present():
                put_beeper()
            move()

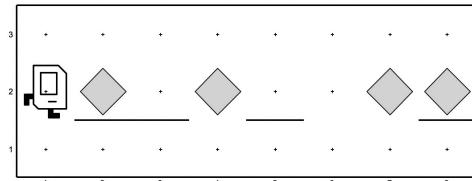
        if right_is_clear():
            if no beepers_present():
                put_beeper()

if __name__ == "__main__":

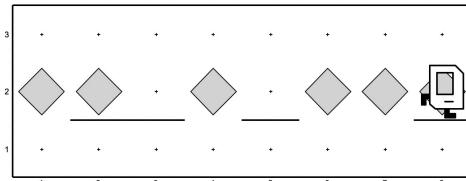
```

```
run_karel_program("repair_street")
```

while ဘလောက်ထဲမှ nested if နဲ့ move ပါဝင်တယ်။ nested if က ညာဘက်လည်းရှင်း ဘိပါလည်းမရှိမှ လက်ရှိကွန်နာမှာ ဘိပါတစ်ခု ချိုင်းထားတာပါ။ while ထဲမှာ if၊ အဲဒီ if ထဲမှာမှ နောက်ထပ် if တစ်ခု ဆင့်ထားတဲ့အတွက် သုံးဆင့် nest လုပ်ထားတာပါ။ အင်ဒန်ထု လုပ်ထားတော့ ဂရုစိုက်ကြည့်ဖို့ လိုတယ်။ ဘယ်ဘလောက်ထဲမှာ ဘာရှိနေလဲဆိတာ မြင်အောင် လုပ်ရမှာပါ။ ကိုယ်တိုင် ရေးရင်လည်း အင်ဒန်ထု ဂရုစိုက်ပြီး လုပ်ရပါမယ်။ လမ်းပြင်ပြီး အခြေအနေကို ညာဘက် ပုံ (၂.၈) (ခ) တွင် ကြည့်ပါ။

(က) မူလ အနေအထား

(ခ) လမ်းပြင်ပြီး အနေအထား

ပိ ၂.၈

အခန်း ၃

ဖန်ရှင်များ (Functions)

ဖန်ရှင် (function) တွေဟာ ပရီဂရမ်းမင်းမှာ အရေးကြီးဆုံး အခြေခံသဘောတရားတစ်ခု ဖြစ်တယ်။ ဖန်ရှင်ဆိုတာ ဘာလဲ၊ ဘာကြောင့် အရေးပါရတာလဲ၊ ဖန်ရှင်တွေကို ပရီဂရမ် ဒီဇိုင်းပြုလုပ် ရေးသားတဲ့ အခါ ဘယ်လိုအသုံးချုပ်တဲ့ စတာတွေကို ဒီအခန်းမှာ လေ့လာကြပါမယ်။

၃.၁ ဖန်ရှင် သတ်မှတ်ခြင်း

ညာဘက် လှည့်ခိုင်းချင်တိုင်း `turn_left` သုံးခါရေးနေရတာ ရေရှည်အဆင်မပြေပါဘူး။ `turn_right` လို့ပဲ တိုက်ရှိက် ရေးလိုရှင် ပိုပြီးတော့ အဆင်ပြေမှုပါ။ ဒီလို လိုအပ်ချက်မျိုးကို ဖြည့်ဆည်း ပေးဖို့အတွက် ဟာ ဖန်ရှင်တွေရဲ့ အဓိက ရည်ရွယ်ချက်တွေထဲက တစ်ခုဖြစ်တယ်။ `turn_right` ဖန်ရှင်ကို အခုလို သတ်မှတ်နိုင်ပါတယ်။

```
def turn_right():
    turn_left()
    turn_left()
    turn_left()
```

ဒီလို သတ်မှတ်ထားပြီးရင် ညာဘက်လှည့်ချင်တဲ့အခါ

```
turn_right()
```

လို တိုက်ရှိက်ပြေလို ရသွားမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ `turn_left` သုံးခါ ရေးဖို့ မလိုတော့ပါဘူး။

ဖန်ရှင်တစ်ခု သတ်မှတ်တယ် (defining a function) ဆိုတာ ကိစ္စတစ်ခု ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ဖို့ အတွက် စတိတ်မန့်တွေကို ယူနစ်တစ်ခုအဖြစ် ဖွဲ့စည်းထားလိုက်တာပါပဲ။ ငှါးယူနစ်အတွက် အမည်တစ်ခု ကိုလည်း သတ်မှတ်ပေးတယ်။

ဖန်ရှင် သတ်မှတ်မယ် ဆိုရင် `def` keyword သုံးရပါတယ်။ အထက်ပါ `turn_right` ဖန်ရှင် သတ်မှတ်ချက် (function definition) မှာ

```
def turn_right():
```

ကို ဖန်ရှင် ဟက်ဒေါ (function header) လို ဆော်တယ် (မြန်မာလို ဆိုရင်တော့ ဖန်ရှင် ခေါင်းစည်း ပေါ့)။ `turn_right` က ဖန်ရှင် အမည်။ ပါရာမီတာပါတဲ့ ဖန်ရှင်ဆိုရင် ပိုက်ကွင်းထဲမှာ ပါရာမီတာတွေ

သတ်မှတ်ရတယ်။ ဥပမာ (x, y)။ ပါရောမီတာ မပါရင်တော့ () ပဲဖြစ်မယ်။ ကားရဲလ်မှာ ဖန်ရှင်အားလုံးဟာ ပါရောမီတာ မပါတဲ့အတွက် () ပဲ ဖြစ်မှာပါ။ ဖန်ရှင်ဟက်ဒီ လိုင်းအဆုံးမှာ ကော်လံ 'ဗျာ' ထည့်ပေးဖို့ လိုပါတယ်။

ဖန်ရှင် ဟက်ဒီအောက် အင်ဒန်ထုပ်ထားတဲ့ လိုင်းအားလုံးဟာ ငှင်းဖန်ရှင်နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ ကုံးဘလောက် ဖြစ်တယ်။ အခုံ turn_right ဖန်ရှင် ဘလောက်မှာ turn_left သုံးကြိမ်ပါတယ်။

`turn_right()`

လုပ်ခိုင်းတာက (သတ်မှတ်ထားတဲ့) ဖန်ရှင်ကို အသုံးပြုတာ ဖြစ်တယ်။ ဒီအခါမှာ ငှင်းဖန်ရှင်နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ ဘလောက်ကို လုပ်ဆောင်ပေးမှာပါ။ ဖန်ရှင်ကို အသုံးပြုတာကို ဖန်ရှင်ကောလ် (function call) လုပ်တယ်လို့ ပြောပါတယ်။ (မြန်မာလိုတော့ 'ဖန်ရှင်ခေါ်' တယ်လို့ ပြောတာပေါ့)။

ဖန်ရှင်သတ်မှတ်တာနဲ့ ဖန်ရှင်ကောလ် လုပ်တဲ့ပုံစံကို အောက်ပါအတိုင်း ယေဘုယျအားဖြင့် တွေ့ရပါမယ်။ Python ထုံးစံအရ ဖန်ရှင်နံမည်မှာ စာလုံးအသေးကိုပဲ သုံးလေ့ရှိတယ်။ စကားလုံး နှစ်ခုနဲ့ အထက်ဆိုရင် ကြားမှ underscore (_) မြားပေးလေ့ ရှိတယ်။

```
def name_of_function():
    statement1
    statement2
    statement3 etc.
```

`name_of_function()`

ဖန်ရှင်နံမည် အဓိပ္ပာယ် အရေးကြီးပါတယ်

စာရေးတာပဲဖြစ်ဖြစ်၊ ပရိုဂရမ်ကုံး ရေးတာပဲဖြစ်ဖြစ် စိတ်ထဲ တွေးတဲ့အတိုင်း၊ စဉ်းစားတဲ့အတိုင်း ပေါ်လွှင်အောင် ဖော်ပြနိုင်တာဟာ အားသာချက်တစ်ခုပါပဲ။ ဖန်ရှင် သတ်မှတ်ထားခြင်း အားဖြင့် ညာဘက်လုပ်ခိုင်းရင် turn_right ဘိပါ နှစ်ဆယ့်ငါးခု ချရင် put_25_beeper တိုက်ရိုက် ဖော်ပြလို့ ရတာဟာ အရေးပါတဲ့ ကိစ္စဖြစ်ပါတယ်။ ဘာသာစကားတစ်ခုခဲ့ ဖော်ပြနိုင်စွမ်း 'အား' (expressive power) ကို ထပ်လောင်းအားဖြည့်ပေးတာလို့ ဆိုရမှာပါ။

ဖန်ရှင်လုပ်ဆောင်ပေးတဲ့ ကိစ္စကို သိသာစေမဲ့ နားလည်ရလွှာယ်မဲ့ နံမည်မျိုး ဂရုစိုက်ရွေးချယ်တာက လည်း အရေးပါပါတယ်။ ကားရဲလ်ပရိုဂရမ်တွေမှာ အမြိုက်ပေးခိုင်းစေတဲ့ ပုံစံနဲ့ ဖန်ရှင်နံမည်ပေးလေ့ရှိ တယ်။ ဥပမာ turn_north, pick_all_beeper ။

ဖန်ရှင်သတ်မှတ်ချက်နဲ့ ဖန်ရှင်ကောလ် ဥပမာ တရာ့ကို လေ့လာကြည့်ပါ။ ဘိပါ နှစ်ဆယ့်ငါးခု ချပေးတဲ့ put_25_beeper ဖန်ရှင်ပါ

```
def put_25_beeper():
    for i in range(25):
        put_beep()
```

`put_25_beeper()`

ဒါကတော့ ကွဲနှုနာတစ်ခုမှာ ရှိတဲ့ ဘိပါအားလုံးကောက်ပေးတဲ့ ဖန်ရှင်ဖြစ်ပါတယ်

```

def pick_all_beeper():
    while beepers_present():
        pick_beeper()

```

```
pick_all_beeper()
```

ဖန်ရှင် အသုံးပြုတဲ့အခါ ကိစ္စတစ်ခုကို ပြုပြီး အလွယ်တကူ လုပ်လိုရသွားတယ်။ ဘိပါအားလုံး ကောက် မယ်ဆိုရင် pick_all_beeper ဖန်ရှင်ခေါ်လိုက်ရှုပဲ။ ဘိပါ နှစ်ဆယ့်ဝါးခဲ့ ချချင်ရင် put_25_beeper ဖန်ရှင်ခေါ်လိုက်ရှင်ရပြီ။ ဖန်ရှင်တစ်ခုကို အသုံးပြုတဲ့အခါ အဲဒီဖန်ရှင်ကို ဘယ်လိုသတ်မှတ်ထားလဲ ပြန် စဉ်းစားနေဖို့ မလိုပါဘူး။ ဥပမာ ...

အခန်း (၁) မှာ လိုက်ဘရီဆိုတာ ဘာလဲ အကျဉ်း ဖော်ပြခဲ့တယ်။ မေ့ထရှစ် $A \times B$ မြောက်လဒ် $A \times B$ ကို numpy လိုက်ဘရီ ဖန်ရှင် matmul နဲ့ အဖြော်ဆုံးပါတယ်။

```
result = matmul(A, B)
```

matmul ဖန်ရှင်ကို လိုက်ဘရီ ထုတ်လုပ်တဲ့ ပညာရှင်တွေက ရေးပေးထားတာ။ အဲဒီဖန်ရှင်ကို ဘယ်ပုံ ဘယ်နည်း သတ်မှတ်ထားတယ်ဆိုတာ အသုံးပြုသူအတွက် အရေးမကြီးဘူး။ မေ့ထရှစ်တော်ကို ဒီဖန်ရှင်နဲ့ မြောက်လိုရတယ်ဆိုတာ သိရင် သုံးလိုရနေတာပါပဲ။ အားး မေ့ထရှစ် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း ဖန်ရှင်တော်လည်း ကျပ် လိုက်ဘရီမှာ ပါဝင်ပါတယ်။ မိမိ လုပ်ချင်တဲ့ မေ့ထရှစ် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအတွက် ဖန်ရှင်ကို သိရင် (လိုက်ဘရီ documentation ဖတ်ပြီး ရှာလိုရတယ်) လိုအပ်တဲ့အခါ ခေါ်သုံးလိုက်ရုပ်ပါပဲ။ ပရိုဂရမ် တွေ တည်ဆောက်ရာမှာ လိုက်ဘရီတွေ မရှိမဖြစ်လိုအပ်တယ်။ ဖန်ရှင်တွေဟာ လိုက်ဘရီတွေရဲ့ အဓိက အဓိတ်အပိုင်းတွေ ပဲဖြစ်ပါတယ်။

ဖန်ရှင် အခြေခံအုတ်ချပ်များ

pick_all_beeper ဖန်ရှင်ကို အခြေခံအုတ်ချပ်သွေ့ယူ အသုံးပြုပြီး အားဖန်ရှင်တွေကို သတ်မှတ်နိုင်ပါတယ်။ လမ်းတစ်လျှောက် ဘိပါ အားလုံး ရှင်းပေးမဲ့ clean_the_street ဖန်ရှင်ကို လေ့လာကြည့်ပါ။

```

def clean_the_street():
    while front_is_clear():
        pick_all_beeper()
        move()

    pick_all_beeper()

```

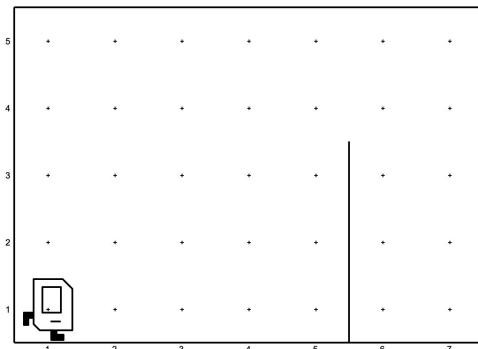
လမ်းတစ်လမ်းလုံး ရှင်းဖို့အတွက် ကွန်နာတစ်ခုက ဘိပါအားလုံး ကောက်ပေးတဲ့ pick_all_beeper ကို အခြေခံ အုတ်ချပ်သွေ့ယူ အသုံးပြုထားတာပါ။

ရိုးရှင်းတဲ့ အခြေခံ ဖန်ရှင်လေးတွေကနေ ပိုပြီး ရှုပ်ထွေးခက်ခဲတဲ့ ကိစ္စတွေ ဖြေရှင်း ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်တဲ့ ဖန်ရှင်တွေကို တစ်ဆင့်ပြီး တစ်ဆင့် တည်ဆောက်ယူလိုရတဲ့ သဘောကို တွေ့ရှုပါတယ်။ ကားရဲလ် ကမ္ဘာထဲက ရှိသမှု ဘိပါအားလုံး ရှင်းပေးမဲ့ clean_the_world ဖန်ရှင် သတ်မှတ်မယ် ဆိုပါစို့။ clean_the_street ကို အခြေခံအုတ်ချပ်သွေ့ယူ ဆက်လက် အသုံးပြုနိုင်မှာ ဖြစ်တယ်။

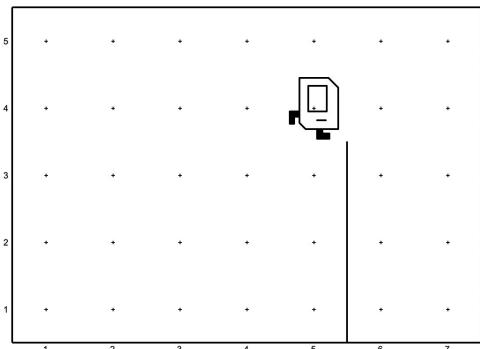
၃.၂ ပရီကွန်ဒီရှင်နှင့် ပို့စ်ကွန်ဒီရှင်

ပရီကွန်ဒီရှင် (precondition) နဲ့ (postcondition) ဟာ ဖန်ရှင်နဲ့ ပါတ်သက်ပြီး ကယာနကာ နားလည်ဖို့ လိုအပ်တဲ့ အရေးကြီးတဲ့ သဘောတရားနှစ်ခုပါ။ ဖန်ရှင် မလုပ်ဆောင်မိ ကြိုတင်ရှိနေရမဲ့ အခြေအနေကို ပ ရီကွန်ဒီရှင်လို ခေါ်ပြီး လုပ်ဆောင်ပြီး ရှိရမဲ့ အခြေအနေကို ပိုစ်ကွန်ဒီရှင်လို ခေါ်ပါတယ်။ သတ်မှတ်ထားတဲ့ ပရီကွန်ဒီရှင်နဲ့ ကိုက်ညီမှသာ ဖန်ရှင်တစ်ခုဟာ သူလုပ်ဆောင်ပေးရမဲ့ ကိစ္စကို မှန်ကန်အောင် ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်မှာပါ။ ဖန်ရှင် အသုံးပြုတဲ့ အခါမှာရော တည်ဆောက်တဲ့ အခါမှာပါ ပရီကွန်ဒီရှင် ပိုစ်ကွန်ဒီရှင်တွေ အပေါ် အခြေခံပြီး တိတိကျကျဖြည့်စားဖို့ ပစာနကျပါတယ်။

ပုံ ၃.၁ (က) မှ (ခ) အနေအထားသို့ ကားရဲလ်က တိုင်ထိပ်အရောက် တက်သွားရပါမယ်။ တိုင်အကွား အဝေး၊ အမြှင့် အမျိုးမျိုးနဲ့ အလားတူ ကွဲ့ပွဲတွေမှာလည်း အလုပ်လုပ်ရပါမယ်။ (နံရုံကို တိုင်ဟု ယူဆပါ)။ တိုင်အောက်ခြေကိုသွားတာနဲ့ တိုင်ထိပ်တက်တာ အလုပ်နှစ်ခု ပါဝင်တယ်လို့ မြင်စိုင်တယ်။ ဒီအတွက် ဖန်

(က) မောင်ထိပ်အခြေအောင်

(ခ) ပြီးနောက် အခြေအောင်

ပုံ ၃.၁ တိုင်ထိပ်ဆို

ရှင်နှစ်ခု သတ်မှတ်ပေးပါမယ်။

```
def go_to_pole():
    while front_is_clear():
        move()
```

```
def ascend_pole():
    while right_is_blocked():
        move()
```

အထက်ပါ ဖန်ရှင်နှစ်ခုနဲ့ go_to_top ကို ဆက်လက် သတ်မှတ်ပါမယ်

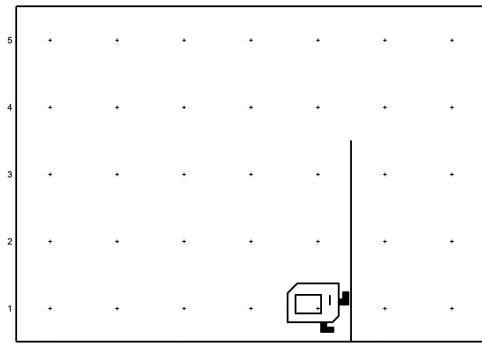
```
def go_to_top():
    go_to_pole()
    turn_left()
    ascend_pole()
    turn_right()
```

go_to_pole အပြီးမှာ ကားရဲလ်ဟာ တိုင်ခြေမှာ အရှေ့ဘက်မျက်နှာမှုပြီး ရှိနေမှာပါ။ ascend_pole က တိုင်ခြေမှာ ကားရဲလ် အပေါ်ဘက်ကို မျက်နှာမှုတဲ့ အနေအထားကနေ စရပါမယ်။ go_to_pole ပြီး

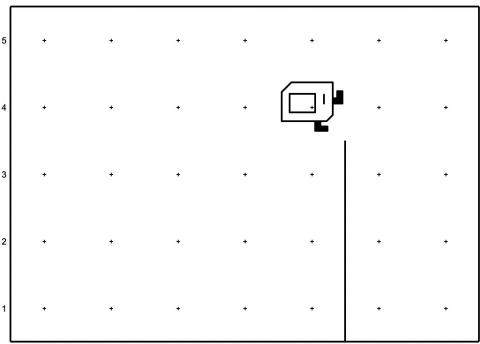
ရင် ascend_pole အတွက် အသင့်အနေအထားဖြစ်အောင် turn_left လုပ်ပေးရပါမယ်။

ဖန်ရှင် စတင်မလုပ်ဆောင်မီ ကြိုတင်ရှိနေရမဲ့ အခြေအနေကို ပရီကွန်ဒီရှင်လို့ ပြောခဲ့ပါတယ်။ ဖန်ရှင် သတ်မှတ်တဲ့အခါ ပရီကွန်ဒီရှင်ကို တိတိကျကျ စဉ်းစားဖို့ လိုပါတယ်။ ဖန်ရှင်အသုံးပြုတဲ့အခါမှာလည်း သတ်မှတ်ထားတဲ့ ပရီကွန်ဒီရှင် အတိုင်းကိုက်ညီဖို့ လိုတယ်။ ascend_pole ပရီကွန်ဒီရှင်းဟာ တိုင်ခြုံမှာ ကားရဲ့လုံး အပေါ်ဘက်ကို မျက်နှာမှုတဲ့ အနေအထား ဖြစ်ပါတယ်။ ပုံ ၃.၂ (က) ကို ကြည့်ပါ။

ဖန်ရှင် လုပ်ဆောင်အပြီးမှာ ရှိနေရမဲ့ အခြေအနေကို ပိုစ်ကွန်ဒီရှင်လို့ ဖော်ပြုခဲ့ပါတယ်။ ဖန်ရှင်တစ်ခု ဟာ ပရီကွန်ဒီရှင်နဲ့ ကိုက်ညီတဲ့ အနေအထားကနေ စတင်ရင် ပိုစ်ကွန်ဒီရှင်နဲ့ ကိုက်ညီအောင်လုပ်ဆောင်ပေးပြီး အဆုံးသတ်ရမှာပါ။ ပုံ ၃.၂ (ခ) မှာ ascend_pole ပိုစ်ကွန်ဒီရှင်ကို တွေ့နိုင်ပါတယ်။

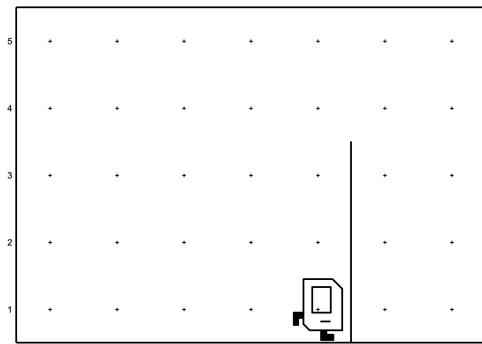
(က)

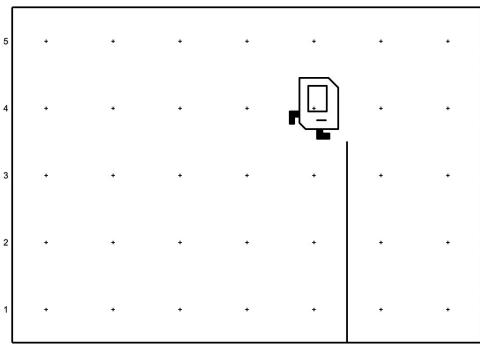
(ခ)

ပုံ ၃.၂ ascend_pole ပရီကွန်ဒီရှင်းနှင့် ပိုစ်ကွန်ဒီရှင်း

ဖန်ရှင် ပရီကွန်ဒီရှင် ပိုစ်ကွန်ဒီရှင်ကို သင့်တော်သလို သတ်မှတ်နိုင်ပါတယ်။ ပုံ (၃.၃) တွင် ascend_pole အတွက် အခြား ရွေးချယ်နှင့်တဲ့ ပရီနဲ့ ပိုစ်ကွန်ဒီရှင်ကို ကြည့်ပါ။

(က)

(ခ)

ပုံ ၃.၃ ascend_pole ဝရီနဲ့ ပိုစ်ကွန်ဒီရှင်

အထက်ပါ ပရီနဲ့ ပိုစ်ကွန်ဒီရှင်အရ ascend_pole ကို အခုလို

```
def ascend_pole():
    turn_left()
    while right_is_blocked():
```

```

move()
turn_right()

```

သတ်မှတ်ရမှာပါ။ go_to_top ကလည်း ဒီလို ဖြစ်သွားမယ်

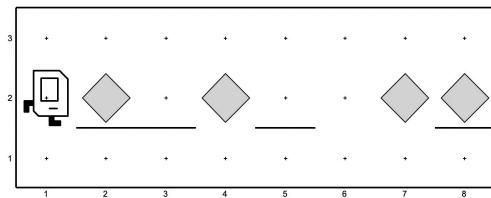
```

def go_to_top():
    go_to_pole()
    ascend_pole()

```

၃.၃ ဖန်ရှင်များဖြင့် abstraction များ တည်ဆောက်ခြင်း

အခန်း (၂) စာမျက်နှာ (၂၆) မှ လမ်းပြင်တဲ့ ပရိုဂုရမ်မှာ ကွန်နာတစ်ခုဟာ ဘိပါလည်းမရှိ၊ အောက်ဘက် ကပ်လျက် နံရုံလည်းမရှိရင် ဘိပါတစ်ခု ချထားပေးရပါတယ်။ ဒီကိုစွဲ ဆောင်ရွက်ပေးဖို့အတွက် ဖန်ရှင်တစ်ခု သတ်မှတ်နိုင်ပါတယ်။

ပုံ ၃၄

```

def repair_corner():
    if right_is_clear():
        if no beepers_present():
            put_beeper()

```

အကြေအနေနှစ်ခုစလုံး မှန်တော့မှ ဘိပါချပေးဖို့ nested if သုံးထားတာက နားလည်ရ အတန်အသုံး ခေါ်ခဲ့နိုင်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ repair_corner ကို အသုံးပြုတဲ့အခါ ဘယ်လိုရေးထားလဲ စဉ်းစားစရာ မလိုပါဘူး။ ဘိပါလည်းမရှိ၊ ညာဘက် နံရုံလည်းမရှိတဲ့ ကွန်နာမှာ ဘိပါချချင်ရင် repair_corner ဖန်ရှင်နဲ့ လုပ်လိုရတယ်ဆိုတာ သိထားရင် သုံးလိုရပြီ။

ဖန်ရှင် သတ်မှတ်တဲ့အခါ ဆောင်ရွက်ပေးစေခြင်း ကိစ္စကို 'ဘယ်လို လုပ်ရမှာလ' အသေးစိတ် စဉ်းစားရမှာဖြစ်ပေမဲ့ အသုံးပြုတဲ့အခါမှာတော့ ဒီလိုအသေးစိတ်တွေကို ထပ်ပြီး စဉ်းစားဖို့ မလိုတော့ပါဘူး။ ဖန်ရှင် 'ဘာလုပ်ပေးတာလ' ကပဲ အရေးကြီးတယ်။ 'ဘယ်လို' တည်ဆောက်ထားလဲ သိစရာမလိုဘဲ 'ဘ' လုပ်ပေးလဲ သိရှုနဲ့ အသုံးပြုလိုရစေတာကို abstraction လုပ်တယ်လိုခေါ်ပါတယ်။ Abstraction လုပ်ခြင်းအတွက် ဖန်ရှင်တွေဟာ အစိုက အကျေဆုံး အခြေခံ အုတ်ချုပ်တွေပါပဲ။

Abstraction လုပ်ထားလိုက်ခြင်းအားဖြင့် ရွှေ့လုပ်ထွေးထွေးတွေ ထပ်ခါထပ်ခါ ခေါင်းရှုပ်ခံ စဉ်းစား နေဖို့ မလိုအပ်တော့ဘဲ ကိစ္စတစ်ခုကို အလိုယ်တကူ လုပ်ဆောင်လို့ရှုံးတယ်။ ကုဒ်တွေဖတ်ရတာလည်း ပို့ရှင်းပြီး နားလည်ရ လွယ်ကူသွားတယ်။ ဒါကြောင့် ပရိုဂုရမ်တွေ တည်ဆောက်ရမှာ abstraction လုပ်ခြင်းဟာ အရေးပါပါတယ်။ အရေးကြီးဆုံးလို ဆိုရင်လည်း မမှားဘူး။ ကြီးမားရှုပ်ထွေးတဲ့ ဆော်ပဲတွေကို လေ့လာကြည့်ရင် abstraction ပေါင်းများစွာနဲ့ တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့်၊ တစ်လွှာပြီးတစ်လွှာ တည်ဆောက်ထားတယ်ဆိုတာ တွေ့ရမှာပါ။

repair_corner ဟာ အနိမ့်ဆုံးအလွှာက အခြေခံ abstraction တစ်ခု ဖြစ်တယ် ဆုံးပါ။ ငှုံးကို အခြေခံပြီး တစ်ဆင့်ပိုမြင့်တဲ့ အလွှာအတွက် abstraction တွေကို တည်ဆောက်ယူနိုင်ပါတယ်။ ဥပမာ

```
def repair_street():
    while front_is_clear():
        repair_corner()
        repair_corner()
```

ဒီအလွှာထက် နောက်ထပ် တစ်ဆင့်ပိုမြင့်တဲ့ abstraction တွေကိုလည်း ဆက်လက် တည်ဆောက်ယူနိုင်ပါတယ်။ ဥပမာ repair_world ကို တည်ဆောက်ရာမှာ repair_street ကို အခြေခံအစိတ်အပိုင်း ဖြစ် အသုံးပြန်ပါတယ်။ ဒီလို abstraction အလွှာတွေ အဆင့်ဆင့်နဲ့ ပရှိကရမဲ့ တည်ဆောက်နည်း တွေကို ဆက်လက်လေ့လာကြရပါမယ်။

၃.၄ Bottom-up Programming

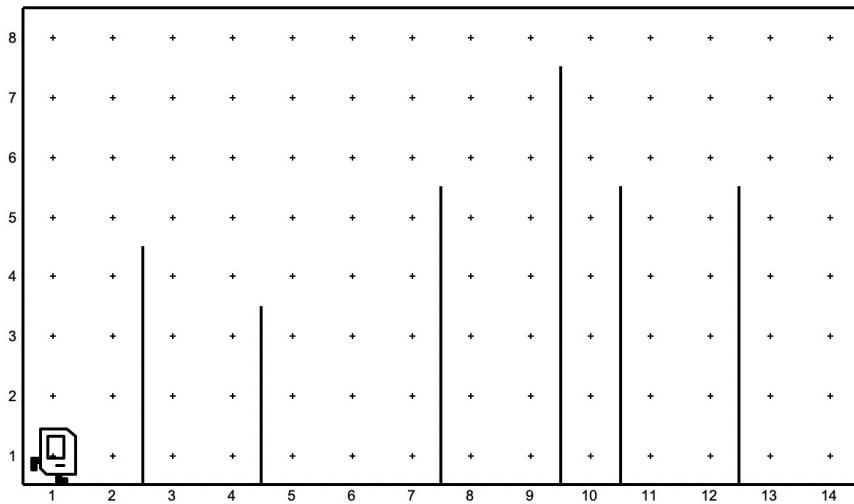
ကြီးကျယ်ခမ်းနားတဲ့ အဆောက်အအုံကြီးတွေ၊ လျှို့ဝှက်ဆန်းကြယ်တဲ့ သဘာဝဖြစ်စဉ်တွေ၊ အုံဖွယ်သိပ်နှင့် နည်းပညာ ဆန်းသစ်တိတိစွဲမှုတွေ စတဲ့အရာတွေအားလုံးဟာ ရိုးရှင်းတဲ့ အစိတ်အပိုင်းလေးတွေနဲ့ ဖွံ့ဖြည့်ထားတာပါပဲ။ ဒါကြောင့် အရွယ်အစား ကြီးမား ရှုပ်တွေးတဲ့ ပရှိကရမဲ့တွေကိုလည်း ရိုးရှင်းတဲ့ အစိတ်အပိုင်းလေးတွေနဲ့ အခြေခံ ဖွံ့ဖြည့်တည်ဆောက်သင့်တယ်လို့ ယူဆမယ်ဆုံးရင် ကျိုးကြောင်းဆီလျှော့တယ်ပဲ ဆုံးရမှာပါ။

ခက်ခဲရှုပ်တွေးတဲ့ ကိစ္စတစ်ခုကို ဖြေရှင်းတဲ့အခါ အပိုင်းတွေခဲ့ပြီး တစ်ပိုင်းချင်းကို သီးခြားဖြေရှင်းလေ့ရှုတယ်။ အပိုင်းတွေခဲ့လိုက်ခြင်းအားဖြင့် တစ်ပိုင်းစီဟာ မူလဖြေရှင်းရမဲ့ ကိစ္စလောက် မခက်ခဲတော့ ပါဘူး။ အရွယ်အစားအားဖြင့်လည်း နိုင်တာက ငယ်သွားမယ်။ အပိုင်း တစ်ပိုင်းချင်းစီကို ဖြေရှင်းတဲ့အခါ မူလည်း အလားတူပဲ လုပ်ဆောင်ရှုနိုင်တယ်။ အပိုင်းတစ်ပိုင်းကို သူထက်သေးငယ်တဲ့ အပိုင်းတွေအဖြစ် ထပ်မံ့ထပ်တိန်းပိုမြင်ပါတယ်။ ဒီတိုင်း တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် လုပ်သွားမယ်ဆုံးရင် နောက်ဆုံးမှာ အလွှာတာကူ ဖြေရှင်းလို့ရတဲ့ အစိတ်အပိုင်းလေးတွေ ဖြစ်သွားရမှာပါပဲ။ Bottom-up programming ဆုံးတာကတော့ ပရှိကရမဲ့ရေးပြီး ကိစ္စတစ်ခုကို ဖြေရှင်းရာမှာ ရိုးရှင်းသထက်ရိုးရှင်း၊ သေးငယ်သထက်လေးငယ်တဲ့ အပိုင်းလေးတွေဖြစ်လာအောင် အဆင့်ဆင့်ပိုင်းခဲ့ပြီး အောက်ခြေအရှုံးရှင်းဆုံးအလွှာကနေ အပေါ်ကိုတစ်ဆင့်ချင်း တက် ဖြေရှင်းတဲ့နည်း ဖြစ်တယ်။ လေ့လာကြည့်ကြရအောင်။

ပုံ (၃.၅) ကဗျာမှာ ကားရဲလ် တန်းကော်ပြီးပြုပါမယ်။ ထောင်လိုက်နံရုံတွေကို တန်းတွေလို့ယူဆပါ။ တန်းတွေဟာ အနိမ့်အမြင် အမျိုးမျိုးဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ ကဗျာရဲ့ အပေါ်ဘက် နံရုံကို ထိတဲ့အထိတော့ မြင်လိုမရပါဘူး။ ဒါမှ တန်းကိုကော်ပြီး အခြားဘက်ကို သွားလို့ရမှာပါ။ (1, 1) ကွန်နာကနေ တာစထွက်မှာဖြစ်ပြီး (14, 1) မှာ ပန်းဝင်ရမှာပါ။

တန်းကော်ပြီးတဲ့ ကိစ္စမှာ ပါဝင်တဲ့ အပိုင်းတစ်ခုက တန်းတစ်ခုကော်တာ။ တန်းတစ်ခု ကော်တာကို ထပ်ခဲ့ကြည့်ရင် အပေါ်တာက်တာနဲ့ အောက်ဆင်းတာ နှစ်ပိုင်းရှိမယ်။ အခုလို နိုင်မှုလကိစ္စတစ်ခုကနေ တစ်ဆင့်တာက်တာတစ်ဆင့် ပိုသေးငယ်တဲ့ အပိုင်းလေးတွေဖြစ်လာအောင် ခွဲထုတဲ့တာကို problem decomposition လုပ်တယ်လို့ ခေါ်ပါတယ်။

Bottom-up programming နည်းနဲ့ ပရှိကရမဲ့ရေးတဲ့အခါ problem decomposition အရှင်းဆုံး လုပ်ရတယ်။ ပြီးရင် အောက်ဆုံးအလွှာမှ အသေးဆုံးအပိုင်းလေးတွေကနေ စတင်ဖြေရှင်းတယ်။ ပြီးတဲ့အခါ အဲဒီ အသေးဆုံး အပိုင်းလေးတွေကို အခြေခံအစိတ်အပိုင်းအဖြစ် အသုံးပြုပြီး အောက်ဆုံးအလွှာထက် တစ်ဆင့်မြှင့်တဲ့ အပေါ်အလွှာက အပိုင်းလေးတွေကို ဆက်လက်ဖြေရှင်းတယ်။ ဒီအလွှာက အပိုင်းတွေကို အခြေခံအစိတ်အပိုင်းအဖြစ် အသုံးပြုပြီး နောက်ထပ်တစ်ဆင့် ပုံမြှင့်တဲ့အလွှာက အပိုင်းတွေကို ဆက်လက်

ပို ၃၅

ဖြေရှင်းမှာဖြစ်တယ်။ ဒီလိုမျိုး အောက်ကနေ အပေါ်ကို တစ်လွှာပြီးတစ်လွှာ တက်သွားပြီး ဖြေရှင်းတဲ့ နည်းစနစ်ဟာ bottom-up programming ပါပဲ။

တန်းကော်ပြေးပွဲမှာ Problem Decomposition လုပ်ထားတာကို တစ်လွှာချင်း ခွဲကြည့်မယ်ဆို ရင် အခုလိုတွေရှိမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

- တန်းကော်ပြေးပြုံးဝှက်ခြင်း
 - ↳ တန်းတစ်ခုကော်ခြင်း
 - ↳ အပေါ်တက်ခြင်း
 - ↳ အောက်ဆင်းခြင်း

Bottom-up နည်းအရ အောက်ဆုံးအလွှာ အပေါ်တက်၊ အောက်ဆင်း ကိစ္စကို ပထမဆုံး ဖြေရှင်းပါမယ်။ အပိုင်းတစ်ခုအတွက် ဖုန်ရှင်းတစ်ခု သတ်မှတ်ရပါမယ်။

```
def ascend():
    """
    တန်းနဲ့လွှတ်တဲ့အထိ အပေါ်သို့ တက်သည်
    Precondition: တန်းဘယ်ဘက် ခြေရှင်းမှာ အရောက်မျက်နှာမူပြီး ရှိနေ
    Postcondition: တန်းထိပ်အပေါ် ဘယ်ဘက်ကွန်နာမှာ အရောက်မျက်နှာမူပြီး ရှိနေ
    """

    turn_left()
    while right_is_blocked():
        move()
        turn_right()

def descend():
    """
    တန်းအောက်သို့ ပြန်ဆင်းသည်
    Precondition: တန်းထိပ်အပေါ် ညာဘက်ကွန်နာမှာ အရောက်မျက်နှာမူပြီး ရှိနေ
    Postcondition: တန်းညာဘက် ခြေရှင်းမှာ အရောက်မျက်နှာမူပြီး ရှိနေ
```

```
turn_right()  
while front_is_clear():  
    move()  
turn_left()
```

အထက်ပါ အနုရှင်နှစ်ခုကို အသုံးပြုပြီး အပေါ်တစ်ဆင့် ပိုမြင့်တဲ့ အလွှာက တန်းတစ်ခုကော်တာကို ဆက်လက်ဖြေရှင်းရပါမယ်။ `ascend` နဲ့ `descend` ပရီနဲ့ ပိုစ် ကွန်ဒါရှင်တွေအရ `move` လုပ်ပေးဖို့လိုပါတယ်။

```
def jump_over_hurdle(
```

တန်းတစ်ခုကို ကျော်သည်

Precondition: တန်းဘယ်ဘက် ခြေရင်းမှာ အရှေ့ဘက်မျက်နှာမှုပြီး ရှိနေ

Postcondition: တန်းညာဘက် ခြေရင်းမှာ အရှေ့ဘက်မျက်နှာမှုပြီး ရှိနေ

///

ascend()
move()
descend()

ဒီဖန်ရှင်နဲ့ နောက်တော်ဆင့်ကို ဆက်လက်တည်ဆောက်ရပါမယ်။ ရှုံးမှုရှင်းနေလျှင် ရှုံးတိုးမယ်၊ မရှင်းလျှင် တန်းကိုကျက်ရမယ်။ ပန်းဝင်ဖို့အတွက်ဆိုလျှင် ဒီအလုပ်ကို ဆယ့်သုံးကြောင်ပေးရှုပါပဲ။

```
def compete_hurdle_race():
```

თანა: ცოტნილი არის და არ არის განვითარებული
 Precondition: (1,1) გუნდი არ არის განვითარებული
 Postcondition: (1,2) გუნდი განვითარებული არის

```
for i in range(13):  
    if front_is_clear():  
        move()  
    else:  
        jump_over_hurdle()
```

ပရိုဂျာမ် အစအဆုံးကို လေ့လာကြည့်ပါ။ ဖန်ရှင်တစ်ခုချင်း ပရိုနဲ့ ပိုစ် ကွန်ဒီရှင်တွေကို တိတိကျကျ မြင်အောင် ဂရိုစိက်ကြည့်စို့လည်း အရေးကြီးတယ်။ ဖန်ရှင် docstring မှာ ငှုံးဖန်ရှင် ပရိုနဲ့ ပိုစ် ကွန်ဒီရှင် ကို တိတိကျကျ ဖော်ပြထားတာဟာ အလေ့အထကောင်း တစ်ခုပါ။ ဖန်ရှင်တိုင်းမှာ ပါသုတေသယ။

```
# File: hurdle_jumping.py
from stanfordkarel import *
```

```
def main():
    """Hurdle Jumping Program"""
    compete_hurdle_race()
```

```

def ascend():
    """
    Precondition: Postcondition:
    """
    turn_left()
    while right_is_blocked():
        move()
        turn_right()

def descend():
    """
    Precondition: Postcondition:
    """
    turn_right()
    while front_is_clear():
        move()
        turn_left()

def jump_over_hurdle():
    """
    Precondition: Postcondition:
    """
    ascend()
    move()
    descend()

def compete_hurdle_race():
    """
    Precondition: Postcondition:
    """
    for i in range(13):
        if front_is_clear():
            move()
        else:

```

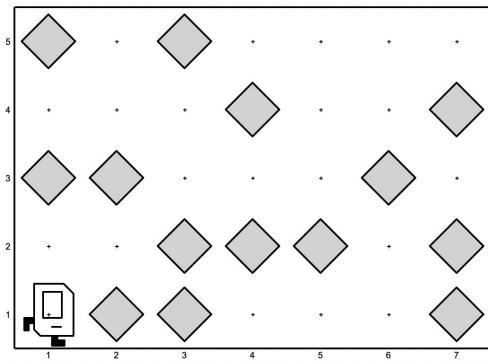
jump_over_hurdle()

```
def turn_right():
    for i in range(3):
        turn_left()

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("hurdle_jumping")
```

အမိုက်သိမ်းတဲ့ ကားရဲ့လ်

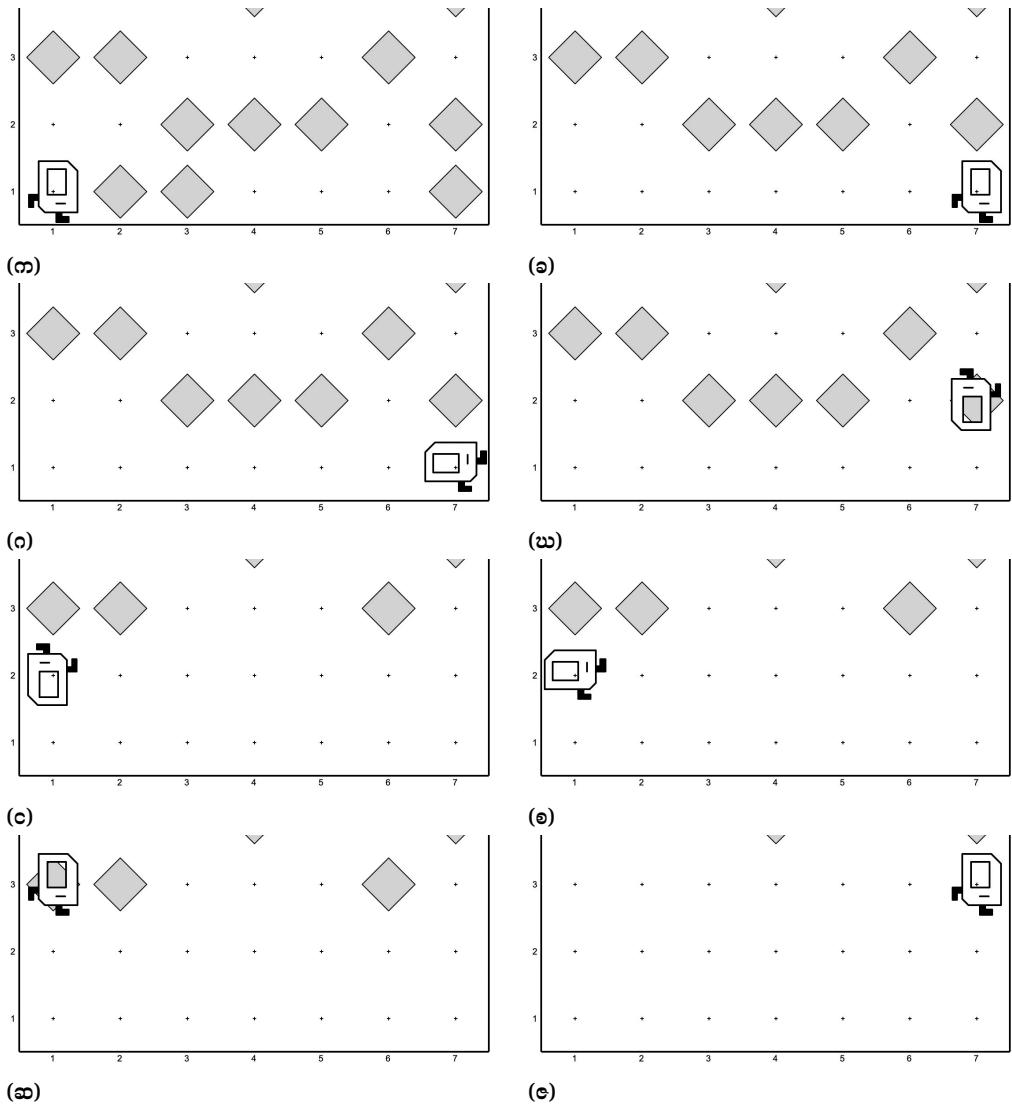
အခုက္ခလာစ်ခါမှာ ကားခဲ့လ်က အမိုက်တော်ရှင်းပေးပါမယ်။ ပုံ (၃၆) နမေနာ ကမ္မာမှာ ကြံးရာကျပ်နှီး (random) ပြန်ကျွေ့နေတဲ့ ဘိပါတွေကို အမိုက်လို ယူဆပါ။ ကမ္မာအရွယ်အစား အမျိုးမျိုးအတွက် အမိုက်ရှင်းပေးတဲ့ ပရိုက်မှုတွေက ရေးပေးရမှုပါ။

१८

ဒီကိစ္စကို ဖြောင်းဖိုက နည်းလမ်းတစ်ခုတည်း ရှိတာ မဟုတ်ပါဘူး။ နည်းလမ်းတစ်ခုက ဒီလိုပါ။ (၁) လမ်းကနေ စပီး ရှင်းတယ် စာမျက်နှာ ၄၀ ပုံ (၃.၇) (က) နှင့် (ခ) တွင် ကြည့်ပါ။ ပြီးရင် မြေက်ဘက် လှည့်ထားမယ် ပုံ (၃.၇) (ဂ)။ ရှင်းနေသေးတယ်ဆိုရင် ဒုတိယလမ်းကို တက် အနေအက်ဘက် မျက်နှာမူ ထားမယ် ပုံ (၃.၇) (ဃ)။ ဒုတိယလမ်းကို ဆက်ရှင်းပြီးတော့လည်း မြေက်ဘက်ကိုပဲ မျက်နှာမူထား ပါမယ် ပုံ (၃.၇) (၁)၊ (၁)။ ရှင်းနေသေးရင် တတိယလမ်းကို ကူး၊ အရှေ့ဘက်မျက်နှာ မူထားမယ် ပုံ (၃.၇) (ဆ)။ ဒီအတိုင်း တစ်လမ်းပြီးတစ်လမ်း ရှင်းသွားမှုဖြစ်တယ်။ လမ်းတစ်လမ်းရှင်းပြီး မြေက်ဘက်မျက်နှာမူလို ပိတ်နေရင် နောက်ထပ် လမ်းမရှိတော့ဘူး။ လမ်းအားလုံး ရှင်းပြီးသွားပြီ။ စာမျက်နှာ ၄၁ ပုံ (၃.၈) (က)၊ (ခ)၊ (ဂ) တိုကို ကြည့်ပါ။ Problem decomposition လုပ်ကြည့်ရင် အောက်ပါ အတိုင်း တော်းပါတယ်။

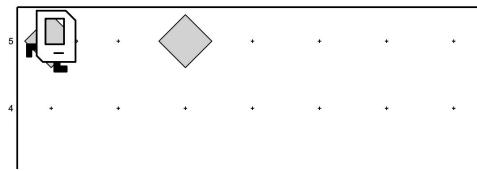
- ကမ္မာတစ်ခုလုံး အမိုက်တွေရှင်း (clean world)
 - ▶ လမ်းတစ်လမ်း အမိုက်ရှင်း (clean street)
 - ▶ ကွဲနာတစ်ခု အမိုက်ရှင်း (clean corner)
 - ▶ မြေက်ဘက်လှည့် (turn north)
 - ▶ လမ်းပြောင်း/နောက်တစ်လမ်းကူး (change street)

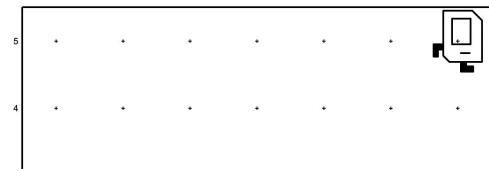
ပုံ ၃၃

လမ်းတစ်လမ်း ရှင်းတဲ့ ကိစ္စကို ထပ်ခဲ့ကြည့်ရင် ကွန်နာတစ်ခုရှင်းတာကို တွေ့ရမှာပါ။ Bottom-up နည်းအရ အောက်ဆုံးအလွှာက ကွန်နာတစ်ခု အမိုက်ရှင်းတဲ့ ကိစ္စအတွက် ဖန်ရှင်ကို ပထမဆုံး သတ်မှတ် ရပါမယ်။

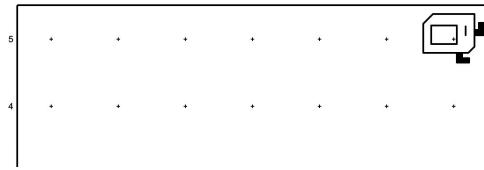
```
def clean_corner():
    """
    ကွန်နာတစ်ခုမှာ ဘိပါရှင်းပေးသည်
    Precondition: ကွန်နာတစ်ခုမှာ ကားရဲ့လ် ရှိနေ့မယ်။ အများဆုံး ဘိပါတစ်ခု ရှိနိုင်တယ်။
    Postcondition: ဘိပါ မရှိတဲ့ ကွန်နာဖြစ်ရမယ်
    """
    if beepers_present():
        pick_beeper()
```


(a)

(b)

(c)

ပုံ ၃.၈

`clean_corner` နဲ့ လမ်းတစ်လမ်းရှင်းတဲ့ ဖန်ရှင် သတ်မှတ်ပါမယ်။

```
def clean_street():
    """
    လမ်းတလျောက် ဘိပါအားလုံးရှင်းပေးသည်
    Precondition: လမ်းအစွန်းတစ်ဖက်မှာ အခြားဘက်စွန်းကို မျက်နှာမှု၏ ရီမယ်
    Postcondition: လမ်းပေါ်ဘိပါအားလုံး ရှင်းပြီး အခြားဘက်စွန်း ရောက်နေမယ်
    """
    while front_is_clear():
        clean_corner()
        move()
        clean_corner()
```

မြောက်ဘက်လှည့်တဲ့ ဖန်ရှင်

```
def turn_north():
    while not_facing_north():
        turn_left()
```

while loop နဲ့ မြောက်ဘက်ကို မျက်နှာမှ မနေသော် ဘယ်ဘက်လှည့်ခိုင်းထားတာ သတိထားကြည့်ပါ။
မြောက်ဘက် မျက်နှာမှုနေတဲ့ အနေအထားမှာ ရပ်သွားမှာ ဖြစ်တယ်။

လမ်းတစ်လမ်းရှင်းပြီး နောက်တစ်လမ်းကူးတဲ့ ဖန်ရှင်

```
def change_street():
    """
    လမ်းတစ်လမ်း၏ အစွန်းတစ်ဖက်မှာ အပေါ်လမ်းသို့ ကူးသည်
    Precondition: လမ်းအစွန်းတစ်ဖက်မှာ ကပ်လျက် နံရုံကို မျက်နှာမှု၏ ရီမယ်
    Postcondition: အပေါ်တစ်လမ်းကူးပြီး အခြားဘက်စွန်းကို မျက်နှာမှု၏ ရီမယ်
    """
    move()
    if right_is_blocked():
        turn_left()
```

```

    else:
        turn_right()

```

တစ်လမ်းချင်း အမိုက်အကုန် ရှင်းတဲ့ ဖန်ရှင်းကို သတ်မှတ်လို့ ရပါပြီ

```

def clean_world():
    """
    လမ်းအားလုံးမှ ဘိပါတွေ ရှင်းပေး
    Precondition: (၁,၁) ဤနှစ်စာများ အကျောက် မျက်နှာမျှ၏ ရှိနေမယ်
    Postcondition: လမ်းအားလုံး အမိုက်ရှင်းပြီး ဖြစ်မယ်
    """
    clean_street()
    turn_north()
    while front_is_clear():
        change_street()
        clean_street()
        turn_north()

```

ပရိုဂရမ် အစအဆုံး ဆက်လက်လေ့လာကြည့်ပါ။ (ပရိုနဲ့ ပိုစ် ကွန်ဒီရှင်တွေကို ချုန်ထားတယ်။ နေရာ သက်သာအောင်ပါ။ အပြည့်အစုံ ရေးတဲ့အခါ မလိုတော့တာ မဟုတ်ဘူး။)

```

# File: clean_world.py
from stanfordkarel import *

def main():
    """Karel clean the world"""
    clean_world()

```

```

def clean_world():
    clean_street()
    turn_north()
    while front_is_clear():
        change_street()
        clean_street()
        turn_north()

```

```

def clean_corner():
    if beepers_present():
        pick_beeper()

```

```

def clean_street():
    while front_is_clear():
        clean_corner()

```

```

        move()
        clean_corner()

def turn_north():
    while not_facing_north():
        turn_left()

def change_street():
    move()
    if right_is_blocked():
        turn_left()
    else:
        turn_right()

def turn_right():
    for i in range(3):
        turn_left()

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("clean_world")

```

၃.၅ Top-down Programming

Top-down programming ဟာ အပေါ်ဆုံးအလွှာမှ စ၍ တည်ဆောက်တဲ့နည်း ဖြစ်ပါတယ်။ Bottom-up မှာလို အောက်မှ အထက် မတက်ဘဲ အထက်မှအောက် တစ်လွှာပြီးတစ်လွှာ အဆင့်ဆင့် တည်ဆောက် သွားမှာပါ။ နည်းလမ်းနှစ်ခုလုံးမှာ problem decomposition လုပ်ရမှာဖြစ်ပေမဲ့ လုပ်ငန်းစဉ် ကွားမြှုပ်နည်းမှု ချက်ရှိတယ်။ Top-down နည်းအတွက် problem decomposition လုပ်တဲ့အခါ bottom-up မှာ လို အောက်ဆုံးအလွှာထိ တစ်ခါတည်း ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာစရာမလိုဘူး။ တစ်ဆင့်ချင်းပဲ ခွဲရပါတယ်။ ပြီးခဲ့တဲ့ ဥပမာ အမှိုက်သိမ်းတဲ့ ကိစ္စကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာစရာထိရင် အခုလို

- ကဗျာတစ်ခုလုံး အမှိုက်တွေရှင်း (clean world)
- ↳ လမ်းတစ်လမ်း အမှိုက်ရှင်း (clean street)
- ↳ ဖြောက်ဘက်လှည့် (turn north)
- ↳ လမ်းပြောင်း/နောက်တစ်လမ်းကူး (change street)

ဖြစ်မှာပါ။ စာမျက်နှာ (၃၉) က ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာတာနဲ့ တူတယ်ဆိုပေမဲ့ သတိပြုရမှာက လမ်းတစ်လမ်း ရှင်းတဲ့ ကိစ္စကို လောလေဆယ် ထပ်ပြီး အသေးစိတ် မခွဲသေးဘူး။ ဒီအဆင့်မှာပဲ ပုံပေါ်ထားတယ်။

ပြီးတဲ့အခါ အပေါ်ဆုံး အဆင့်ကို စပြီးဖြောင်းတယ်။ Top-down နည်းရဲ့ အဓိက ထူးခြားချက်က လက်ရှိဖြောင်းမဲ့ ကိစ္စရဲ့ အောက်အလွှာကို 'ဖြောင်းနိုင်ပြီး' ဖြစ်တယ်လို့ မှတ်ယူရတာပါ။ တစ်နည်းအားဖြင့် clean_world ဖန်ရှင်း သတ်မှတ်တဲ့အခါ clean_street, turn_north, change_street ဖန်ရှင်းတွေ ရှိထားပြီးဖြစ်တယ်လို့ ယူဆရ

တာဖြစ်တယ်။

```
def clean_world():
    clean_street()
    turn_north()
    while front_is_clear():
        change_street()
        clean_street()
        turn_north()
```

ဒီနေရာမှာ ပရီနဲ့ ပိုစ် ကွန်ဒါရှင်တွေ တိတိကျကျ သတ်မှတ်ထားဖို့ အလုန်အရေးကြီးပါတယ်။ clean_street, turn_north, change_street ဖန်ရှင်တစ်ခုချင်းခဲ့ ပရီနဲ့ ပိုစ် ကွန်ဒါရှင်တွေ တိတိကျကျ ရှိထား မှပဲ clean_world ကို မှန်ကန်အောင် ရေးဖို့ ဖြစ်နိုင်မှာပါ။ ဥပမာအားဖြင့် clean_street ပိုစ်ကွန်ဒါရှင်ကသာ မြောက်ဘက်လှည့် အနေအထားနဲ့ အဆုံးသတ်မယ်ဆိုရင် clean_world ကို အခုလို ရေးပါ လိမ့်မယ်။

```
def clean_world():
    clean_street()
    while front_is_clear():
        change_street()
        clean_street()
```

အပေါ်ဆုံးအလွှာ ဖြေရှင်းပြီးသွားရင် အောက်အလွှာကို တစ်ဆင့် ဆင်းပြီး ဖြေရှင်းပါတယ်။ အောက်ပါ ကိစ္စရပ်

- လမ်းတစ်လမ်း အမှိုက်ရှင်း (clean street)
- မြောက်ဘက်လှည့် (turn north)
- လမ်းပြောင်း/နောက်တစ်လမ်းကူး (change street)

သုံးခုပါဝင်တယ်။ အပေါ်ဆုံးကို ပထမအလွှာလို့ ယူဆရင် ဒါသည် ဒုတိယ အလွှာပါ။ တစ်ခုချင်း လိုအပ်သလို ထပ်မံခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ ရပါမယ်။ ဒါပေမဲ့ နောက်ထပ်တစ်ဆင့်ပဲ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ ရမှာပါ။ ဆိုလိုတာက ဒုတိယအလွှာကို ဖြေရှင်းတဲ့အခါ တတိယအလွှာထိပဲ ခွဲဖို့ စဉ်းစားတယ်။ တတိယ အလွှာကို ဘယ်လို ခွဲမလဲ ဆက်မစဉ်းစားသေးဘူး။ လမ်းတစ်လမ်း ရှင်းတဲ့ကိစ္စရှိ ဖြေရှင်းတဲ့အခါ အခုလို

- လမ်းတစ်လမ်း အမှိုက်ရှင်း (clean street)
- ကွန်နာတစ်ခု အမှိုက်ရှင်း (clean corner)

ဒီကွန်ပိုစ် (decompose) လုပ်နိုင်တယ်။ ကွန်နာတစ်ခု ရှင်းတာက လွယ်တဲ့အတွက် ထပ်ခွဲစရာတော့ မလိုဘူး အကယ်၍ ထပ်ခွဲဖို့ လိုတဲ့ ကိစ္စဖြစ်ခဲ့ရင်လည်း top-down နည်းအရ လောလောဆယ် အနေနဲ့ ဒီအဆင့်မှာပဲ မခွဲသေးဘဲ ရပ်ထားရပါမယ်။ clean_street ဖန်ရှင်းအတွက် clean_corner ရှိထားပြီး ဖြစ်တယ်လို့ မှတ်ယူရမှာပါ။

```
def clean_street():
    while front_is_clear():
        clean_corner()
        clean_corner()
```

ဒုတိယအလွှာမှာ ပါဝင်တဲ့ မြောက်ဘက်လှည့်တာနဲ့ လမ်းကူးတာကို ဆက်လက်ဖြေရှင်းပါမယ်။ နှင့်

ခုလုံး အတန်အသင့် ရိုးရှင်းတဲ့အတွက် ထပ်မွဲတော့ဘူး။ (လိုအပ်ရင်တော့ အောက်တစ်ဆင့် ထပ်ပြီး ဒါ ကွန်ပိုစ် လုပ်ရမှာပါ)။

```
def turn_north():
    while not_facing_north():
        turn_left()

def change_street():
    move()
    if right_is_blocked():
        turn_left()
    else:
        turn_right()
```

ဒုတိယတစ်ဆင့် ဖြေရှင်းပြီးသွားပါပြီ။

ညာဘက်လှည့်တာကို လမ်းပြောင်းတဲ့ကိစ္စရဲ့ အခဲ့လို ယူဆကောင်း ယူဆနိုင်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ အရမ်း အခြေခံကျတဲ့အတွက် နိုပါပြီး turn_left နဲ့ အဆင့်တူလို ယူဆရင် ပိုပြီး ကျိုးကြောင်းဆီလျော် မယ်လို ယူဆတယ်။ ဒီလိုဖန်ရှင်မျိုးတွေဟာ ဘုံ (common) သုံး ဖြစ်လေ့ ရှိတယ်။ အခြားဖန်ရှင်တွေ (နှစ်ခုခုံအထက်) ကနေ ခေါ်သုံးရလေ့ ရှိတယ်။ ကားရဲလ်ပရိုကရမ် အားလုံးလိုလုံးလည်း လိုအပ်လေ့ ရှိတယ်။ ဒီသဘောအရ turn_north ကိုလည်း turn_left, turn_right တို့လို အခြေခံ အကျ ဆုံး ဘုံဖန်ရှင်အနေနဲ့ ယူဆမယ်ဆုံးရှင်လည်း မမှုးပါဘူး။

(ယူဆချက်ကို ဖော်ပြတာသာဖြစ်ပါတယ်။ ဘယ်လိုမှ မှန်တယ်၊ ဘယ်လိုဆုံးရှင်ဖြင့် မှားတယ် မဆိုလို ပါ။ မိမိကိုယ်တိုင် စဉ်းစားဆင်ခြင် သုံးသပ်ပြီးမှ ဖြစ်သင့်တယ်ထင်တာကို ဆုံးဖြတ်လိုပါတယ်)။

အောက်တစ်လွှာ ဆက်ဆင်းရပါမယ်။ ဒုတိယ အဆင့်ကို ဒီကွန်ပိုစ် လုပ်လိုက်တာတွေဟာ တတိယ အလွှာမှာ ပါဝင်တယ်။ ကွန်နာတစ်ခု ရှင်းတဲ့ကိစ္စပဲ ရှိပါတယ်။ ရိုးရှင်းတဲ့အတွက် နောက်တစ်ဆင့် ထပ်မွဲ တော့ဘဲ တစ်ခါတည်း ဖန်ရှင်သတ်မှတ်ပါမယ်။

```
def clean_corner():
    if beepers_present():
        pick_beeper()
```

အပေါ်ဆုံးကနေ တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ဖြေရှင်းလာတာ တတိယအလွှာမှာ ထပ်မွဲတော့တဲ့အတွက် ဒီမှာ ပဲ ပြီးသွားပြီဖြစ်တယ်။ အကယ်၍ ထပ်ခဲ့ထားတာ ရှိတယ်ဆုံးရင် အောက်တစ်ဆင့် ထပ်ဆင်းပြီး ပြီးခဲ့တဲ့ တစ်ဆင့်ချင်းမှာ လုပ်ခဲ့သလိုပဲ ဆက်သွားရမှာပါ။ ပရိုကရမ် run မယ်ဆုံးရင် ကျိုးနေသေးတဲ့ turn_right ။ main နဲ့ အန်ထရီပိုင့် ဖြည့်ရုံပါပဲ

```
def main():
    clean_world()

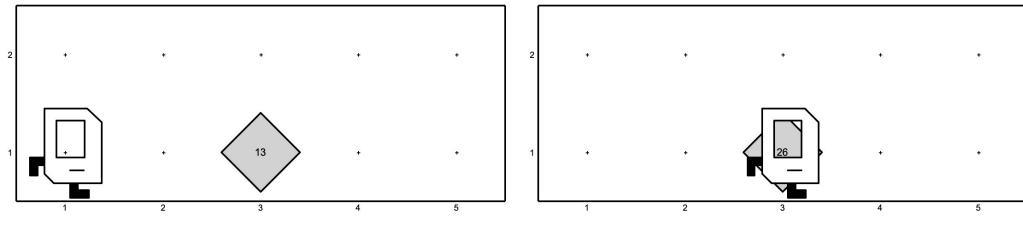
if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("clean_world")
```

(turn_right ဖန်ရှင်ကို ထပ်မဖော်ပြတော့ပါ)

ခုတိယ top-down ဥပမာ (Double Beeper Pile)

အမှုန်တကယ် မရှိသေးတဲ့ ဖန်ရှင်တွေကို ရှိထားပြီးဖြစ်တယ်လို့ ယူဆထားရတာဟာ top-down နည်းရဲ့ အခိုက် သော့ချက်ဖြစ်သလို ပရိုကရမ်းမင်း စလေ့လာသူတွေအတွက် နားလည်ရ အခက်ခံး သဘောတရား တစ်ခုဆိုရင်လည်း မမှားဘူး။ အောက်တစ်ဆင့်အလွှာ ဖန်ရှင်တွေ ‘ဘာလုပ်ပေးလဲ’၊ ပရိုနဲ့ ပိုစ် ကွန်ဒီရှင် တွေ ဘယ်လိုဖြစ်သင့်လဲ တိတိကျကျ စိတ်ကူးပုံဖော်တားပြီး လက်ရှိဖန်ရှင်ကို ဘယ်လိုပေးမလဲ စဉ်းစားရ တာ ဦးနောက်ခြောက်စရာ ဖြစ်နေတာပါ။ ဥပမာ နောက်တစ်ခုလောက် ထပ်ကြည့်ရင် ပိုပြီး သဘောပေါက် သွားမယ် ထင်ပါတယ်။

အခုပုရိုကရမ်ဗုံး ကားရဲ့က ကွန်နာတစ်ခုမှာ စုပ်ထားတဲ့ ဘိပါတွေကို နှစ်ဆဖြစ်အောင် လုပ်ပေးရ ပါမယ်။ ပုံ (၃-၉) တွင်ကြည့်ပါ။ နိုင် ဆယ့်သိုးကနေ နှစ်ဆယ့်ခြောက်ခု ဖြစ်သွားပါတယ်။ ကားရဲ့က ကိန်းကောင်းတွေအကြောင်း နားမလည်သလို ရော့က်တာလည်း မလုပ်တတ်ပါဘူး။ ဒါကြောင့် ဘိပါနှစ် ဆွားဖို့ အခြားနည်းလမ်းရှာရပါမယ်။

(က)

(ခ)

ပုံ ၃-၉

ဘိပါပုံ (အစုအပိုက် ဆိုလို) ထဲကနေ ဘိပါတစ်ခုကောက်လိုက်၊ ရှေ့ကွန်နာမှာ နှစ်ခုချထားလိုက် ဆက်တိုက် လုပ်မယ်ဆိုရင် နိုင်ဘိပါတွေ ကုန်သွားတဲ့အခါ နှစ်ဆရှိတဲ့ ဘိပါပုံတစ်ခု (ရှေ့ကွန်နာမှာ) ရှုမှုပါ။ တစ်ခါတည်း ဘိပါအားလုံး ကောက်လို့ မရပါဘူး။ ကားရဲ့က ဘယ်နှစ်ခု ကောက်ထားလဲ မမှတ်မိတဲ့ အတွက်ကြောင့်ပါ။ တစ်ခုကောက်လိုက် ရှေ့ကွန်နာမှာ နှစ်ခုပြန်ချထားလိုက် လုပ်ရပါမယ်။

ရှေ့ကွန်နာမှာ နိုင်ဘိပါပုံရဲ့ နှစ်ဆဖြစ်အောင် လုပ်လို့ရတဲ့နည်းတော့ စဉ်းစားလို့ရပြီ။ ပြီးတဲ့အခါ အဲဒီ ဘိပါတွေကို နိုင်ဘိပါပုံနေရာကို ရွှေ့ရုံပါပဲ။ ဒီကွန်ပိုစ်လုပ်ကြည့်ရင်

- ဘိပါပုံသို့ သွား (go to beeper pile)
- ဘိပါပုံကို (မူလနေရာတွင်) နှစ်ဆလုပ် (double beeper pile)
 - ▶ ဘိပါပုံကို ရှေ့ကွန်နာမှာ နှစ်ဆလုပ်
 - ▶ နိုင်ကွန်နာသို့ ဘိပါပုံ ပြန်ရွှေ့

ဘိပါပုံဆိုကို သွားတာက လွယ်တယ်

```
def go_to_beeper_pile():
    while no_beeper_presents():
        move()
```

နိုင်နေရာမှာ ဘိပါပုံ နှစ်ဆလုပ်တဲ့ ကိစ္စကို နောက်တစ်ဆင့် ထပ်ခွဲထားတယ်။ ရှေ့ကွန်နာမှာ နှစ်ဆပုံတာနဲ့ နိုင်နေရာ ပြန်ရွှေ့တာ ကိစ္စနှစ်ခု ပါဝင်တယ်။ ဒီအတွက် ဖန်ရှင်နှစ်ခု ရှိတယ်လို့ မှတ်ယူရပါမယ်။ ငါးတို့ လုပ်ဆောင်ချက်က ဘာလဲ ငါးတို့ရဲ့ ပရိုနဲ့ ပိုစ် ကွန်ဒီရှင်တွေ ဘယ်လိုဖြစ်သင့်လဲ တိတိကျကျ စဉ်းစားထားရမှာပါ။ ဒီအတွက်ကို စိတ်ထဲမှာပဲ လုပ်လို့ရသလို အောက်ပါအတိုင်း ဗလာဖန်ရှင် (empty

function) သတ်မှတ်ပြီး docstring နဲ့ တိတိကျကျ ချရေးထားတာဟာလည်း ပရီဂရမ်မာ အများစုံ လုပ်လေ့လုပ်ထိုတဲ့ အလေ့အထတစ်ခုပါ။

```
def double_beeper_pile_next():
    """
    ဘိပါပိုကို ရွှေ့ကွန်နာတွင် နှစ်ဆဖြစ်အောင် ရွှေ့ပေးသည်
    Precondition: ဘိပါပိုပေါ်တွင် အရှေ့ဘက် မျက်နှာမှု၍ ရှိနေမယ်
    Postcondition: နှစ်ဆဘိပါပိုပေါ်တွင် အရှေ့ဘက် မျက်နှာမှု၍
    """
    pass
```

```
def move_beeper_pile_next():
    """
    ဘိပါပိုကို ရွှေ့ကွန်နာသို့ ရွှေ့ပေးသည်
    Precondition: ဘိပါပိုပေါ်တွင် အစွာက်ဘက်မျက်နှာမှု ရှိနေမယ်
    Postcondition: ရှေ့ကို ရွှေ့ပြီးဘိပါပိုပေါ်တွင် အနောက်ဘက်မျက်နှာမှု ရှိနေမယ်
    """
    pass
```

Python မှာ ဗလာဖန်ရှင်ဆိုပေမဲ့ စတိတ်မန့်တစ်ခုတော့ ပါရမယ်။ မဟုတ်ရင် ဆင်းတက်စ် အမှားဖြစ်မှုပါ။ ဒါကြောင့် pass စတိတ်မန့်ကို ယာယီအနေနဲ့ သုံးလေ့ရှိတယ်။ ဒ်မီစတိတ်မန့် (dummy statement) လို့ ခေါ်ပါတယ်။ ဖန်ရှင်နှစ်ခုရဲ့ ပရီနဲ့ ပိုစ် ကွန်ဒီရှင်တွေကို ပုံ (၃.၁၀) နဲ့ (၃.၁၁) မှာ တွေ့နိုင်ပါတယ်။ နှစ်ခုလုံး မျက်နှာမှုတဲ့ဘက် မပြောင်းတာကို ကရှုပြပါ။ ဘိပါပိုက မူလနေရာမဟုတ်ဘဲ ရှေ့ကိုရောက်သွားတာကိုလည်း ကရှုပြပါ။

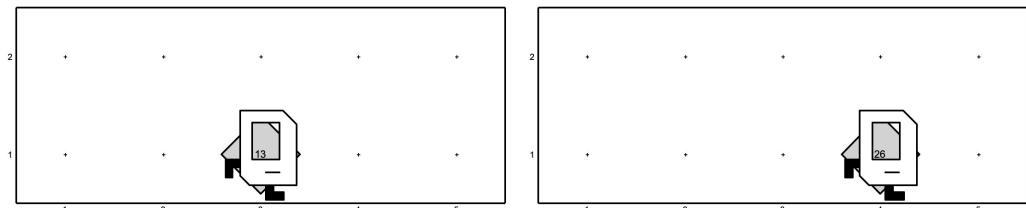
မူလနေရာမှာပဲ ဘိပါနှစ်ဆဖြစ်အောင် လုပ်တဲ့ ဖန်ရှင်က ဒီလိုဖြစ်ပါမယ်

```
def double_beeper_pile():
    """
    ဘိပါပိုကို မူလနေရာတွင်ပင် နှစ်ဆတိုးပေးသည်
    Precondition: ဘိပါပိုပေါ်တွင် အရှေ့ဘက်မျက်နှာမှုလျက် ရှိနေ
    Postcondition: နှစ်ဆတိုးပြီး ဘိပါပိုတွင် မူလအတိုင်း အရှေ့ဘက်မျက်နှာမှုလျက် ရှိနေ
    """
    double_beeper_pile_next()
    turn_left()
    turn_left()
    move_beeper_pile_next()
    turn_left()
    turn_left()
```

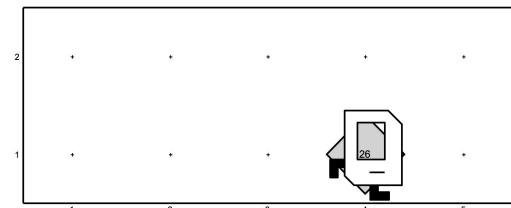
ပထမဖန်ရှင်ပြီး ဒုတိယဖန်ရှင်အတွက် အဆင်သင့်ဖြစ်အောင် ဘယ်ဘက်နှစ်ခါ လှည့်ရပါမယ်။ နောက်ဆုံးမှာလည်း အရှေ့ဘက် ပြန်လှည့်ပေးရမယ်။ မဟုတ်ရင် အခုဖန်ရှင်ရဲ့ သတ်မှတ်ထားတဲ့ ပိုစ်ကွန်ဒီရှင်နဲ့ မကိုက်ညီဘဲ အနောက်ဘက်လှည့် အနေအထားဖြစ်နေမှာ။

အထက်ပါဖန်ရှင်မှာ ဘယ် နှစ်ခါလှည့်ကို နှစ်ကြိမ်လုပ်ထားပါတယ်။ ဆန်ကျင်ဘက် အရပ်ကို လှည့်ဖို့အတွက် ရည်ရွယ်တာပါ။ ဒီအတွက် turn_around ဖန်ရှင် ရှိသင့်ပါတယ်။ ရှိမယ်ဆိုရင်

```
def double_beeper_pile():
```

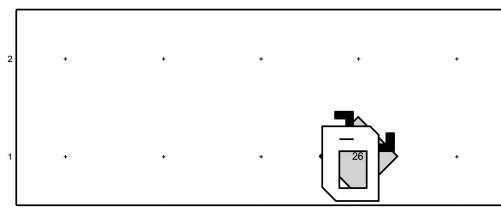

(က)

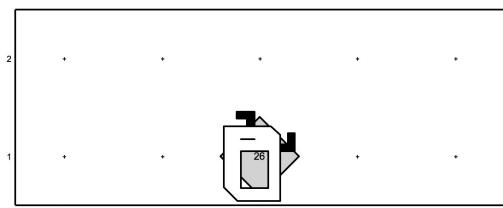

(ခ)

ပုံ ၃.၀၀

(က)

(ခ)

ပုံ ၃.၀၁

„ „ „

ဘိပါပိုကို မူလနေရာတွင်ပင် နှစ်ဆတိုးပေးသည်

Precondition: ဘိပါပိုပေါ်တွင် အရောက်မျက်နှာမှုလျက် ရှိနေ

Postcondition: နှစ်ဆတိုးပြီး ဘိပါပိုတွင် မူလအတိုင်း အရောက်မျက်နှာမှုလျက် ရှိနေ

„ „ „

```
double_beeper_pile_next()
turn_around()
move_beeper_pile_next()
turn_around()
```

ဒီနေရာမှာ မှတ်သားသင့်တာတစ်ခုက ဒီကွန်ပိုစ် လုပ်တဲ့အခါ တစ်ခါတည်းနဲ့ ပြီးပြည့်စုံတဲ့ ရလဒ် ဖြစ် ချင့်မှ ဖြစ်မှုပါ။ တစ်ခါတစ်ရုံ ပရိုဂရမ် ရေးနေရင်း စိတ်ကူးသစ် သို့မဟုတ် ပိုကောင်းတဲ့နည်းလမ်း ခေါင်းထဲ ပေါ်လာတတ်ပါတယ် တဖြည့်းဖြည့်း သဘောပေါက်လာတတ်တယ်။ ဒီအခါမှာ ဒီကွန်ပိုစ် လုပ် တာကို လိုအပ်သလို အလိုက်သင့် ပြောင်းပေးနိုင်ပါတယ်။ အထက်က ဥပမာမှာ turn_around လိုအပ် မယ်ဆိုတာ ကြိုးမသိခဲ့ပါဘူး။

double_beeper_pile_next နဲ့ move_beeper_pile_next အတွက် ဆက်လက်စဉ်းစားပါ မယ်။ အတန်အသင့် လွယ်ကူမယ် ယူဆတဲ့အတွက် နောက်တစ်ဆင့် ထပ်မံ့တော့ဘူး။

```
def double_beeper_pile_next():
    „ „ „
```

ဘိပါပိုကို ရော်စွဲနာတွင် နှစ်ဆဖြစ်အောင် ရွှေပေးသည်

Precondition: ဘိပါပိုပေါ်တွင် အရောက် မျက်နှာမှု၍ ရှိနေမယ်

Postcondition: နှစ်ဆဘိပါပိုပေါ်တွင် အရောက် မျက်နှာမှု၍

„ „ „

```

while beepers_present():
    pick_beeper()
    move()
    put_beeper()
    put_beeper()
    turn_around()
    move()
    turn_around()

    move()

def move_beeper_pile_next():
    """
    ဘိပို့ကို ရွှေ့ကွန်နာသို့ ရွှေ့ပေးသည်
    Precondition: ဘိပို့ပေါ်တွင် အနောက်ဘက်မျက်နှာမှ ရှိနေမယ်
    Postcondition: ရွှေ့ကို ရွှေ့ပြီးဘိပို့ပေါ်တွင် အနောက်ဘက်မျက်နှာမှ ရှိနေမယ်
    """
    while beepers_present():
        pick_beeper()
        move()
        put_beeper()
        turn_around()
        move()
        turn_around()

    move()

```

အခုနောက်ခုံး: turn_around, main နဲ့ အနုထရိပိုင် ဖြည့်စိုး ကျွန်ပါတယ်။ ပရိုဂရမ် အစအဆုံး လေ့လာကြည့်ပါ။

```

# File: double_beeper_pile.py
from stanfordkarel import *

def main():
    """
    Karel doubles the number of beepers in a beeper pile"""
    go_to_beeper_pile()
    double_beeper_pile()

def double_beeper_pile():
    double_beeper_pile_next()
    turn_around()
    move_beeper_pile_next()
    turn_around()

```

```
def go_to_beeper_pile():
    while no_beeper_pile():
        move()

def double_beeper_pile_next():
    while beepers_pile():
        pick_beeper()
        move()
        put_beeper()
        put_beeper()
        turn_around()
        move()
        turn_around()

    move()

def move_beeper_pile_next():
    while beepers_pile():
        pick_beeper()
        move()
        put_beeper()
        turn_around()
        move()
        turn_around()

    move()

def turn_around():
    turn_left()
    turn_left()

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("double_beeper_pile")
```

အခန်း ၄

ကားရဲလိနှင့် ရီကားဆစ်ဖ် ဖန်ရှင်များ

ဖန်ရှင်တစ်ခုကနေ ‘အခြား’ ဖန်ရှင်တွေ ခေါ်သုံးတာကို အခန်း (၃) မှာ တွေ့ခဲ့ပြီးပါပြီ။ ဒါပေမဲ့ ဖန်ရှင်တစ်ခုက ငါးကိုယ်ငါး ပြန်ခေါ်ထားတာကိုတော့ မဖြေဖူးသေးပါဘူး။ ဖန်ရှင်တွေဟာ ဆော်ဖို့ အဆောက်အအီး တည်ဆောက်ရာမှာ မရှိမဖြစ်တဲ့ အခြေခံအုတ်ချပ်တွေလို ဆိုရမှာပါ။ ငါးကိုယ်တိုင်ကို ပြန်လည်အသုံးပြု၍ ဖန်ရှင်အုတ်ချပ်တစ်ခု ဖန်တီးလို ရနိုင်ပါမလား။ ဒီမေးခွန်းဟာ ထူးဆန်းကောင်း ထူးဆန်းနေပါလိမ့်မယ်။ အခြေခံကျပြီး စိတ်ဝင်စားစရာကောင်းတဲ့ ဖို့လော်ဆော်ဖို့ မေးခွန်းလည်း ဖြစ်တယ်။

ဖန်ရှင် သတ်မှတ်ချက်ထဲမှာ ငါးဖန်ရှင်ကိုယ်တိုင်ကို ပြန်ခေါ်လို ရပါတယ်။ ရီကားဆစ်ဖ် ဖန်ရှင် (recursive function) လို ခေါ်တယ်။ ရီကားဆစ်ဖ် ဖန်ရှင်တွေဟာ ဘီဂင်နာ ပရိုဂရမ်မာအတွက် နားလည်ဖို့ ခက်ခဲတဲ့ သဘောတရားအဖြစ် ယူဆကြတာကြောင့် စာအုပ် အတော်များများမှာ နောက်ကျပြီး ဖော်ပြလေ့ရှိတယ်။ တကယ်က လူများစု ထင်း/ပြောသလို နားမလည်နိုင်လောက်အောင် ရှုပ်ထွေး ခက်ခဲတဲ့ သဘောတရား မဟုတ်ပါဘူး။ သာမန်လူအားလုံး နားလည်နိုင်ပါတယ်။ ဒါကြောင့် စောစောစီးစီး အခုပဲ မိတ်ဆက်ပေးလိုက်ပါတယ်။ အကယ်၍ နားမလည်ခဲရင်လည်း ပြဿနာမရှိပါဘူး။ အကြမ်းဖျော်းလောက် ဖတ်ကြည့်ပြီး နောက်လာမဲ့ အခန်းတွေကို ကျော်သွားနိုင်ပါတယ်။ နောင်တစ်ချိန်ကျမှ ပြန်လာဖတ်ပေါ့။

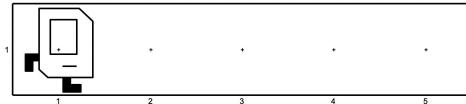
၄.၁ ရီကားဆစ်ဖ် ဖန်ရှင် ဘယ်လို အလုပ်လုပ်လဲ

ရီကားဆစ်ဖ် ဖန်ရှင် ဥပမာတစ်ခုကို လေ့လာကြည့်ပါမယ်။ အောက်ဖော်ပြပါ ဖန်ရှင်ဟာ ငါးကိုယ်တိုင်ကို ငါး ပြန်ခေါ်ထားတာ ကရုပ်ကြည့်ပါ။ recursive call လို ကွန်းမန်ရေးထားတဲ့ လိုင်းမှာပါ။

```
def make_beeper_row():
    if front_is_clear():
        put_beeper()
        move()
        make_beeper_row() # recursive call
    else:
        put_beeper()
```

ဒီဖန်ရှင်ကို ခေါ်လိုက်ရင် ဘာဆက်ဖြစ်မလဲဆိုတာ စိတ်ဝင်စားစရာပါ။ ဖန်ရှင်မစတင်မိ အနေအထား ကို ပုံ (၄.၁) မှာ ကြည့်ပါ။ ဖန်ရှင်ကို ကန်းစီး စခေါ်လိုက်တာမို့လို့ initial call လို ရည်ညွှန်းပါမယ်။

```
# initial call
make_beeper_row()
```


ပုံ ၄.၁

ဖန်ရှင် စတင် လုပ်ဆောင်ပါမယ်။ ရှေ့မှာရှင်းနေတဲ့ အတွက် if ဘလောက်ကို လုပ်မှုပါ

```
put_beeper()
move()
make_beeper_row() # recursive call
```

ဘိပါချု ရှေ့တိုး ပုံ (၄.၂) (က) ကြည့်ပါ။ ပြီးရင် သူကိုယ်သူ ပြန်ခေါ်ထားတယ်။ ဒါဟာ ပထမဆုံး တစ်ကြိမ်ပါ။ ဖန်ရှင်ခေါ်ရင် ဖြစ်မြေအတိုင်းပဲ ဖန်ရှင်နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ ဘလောက်ကို ဆောက်ရှုက်တာပေါ့။ ဒီတော့ make_beeper_row ဖန်ရှင်ဘလောက်ကိုပဲ တစ်ခါထပ်လုပ်မှုပါ။ ရှေ့မှာ ရှင်းနေတဲ့အတွက် if အပိုင်းကို လုပ်တယ်

```
put_beeper()
move()
make_beeper_row() # recursive call
```

ဘိပါချု ရှေ့တိုး ပုံ (၄.၂) (ခ) ပြီး သူကိုယ်သူ ပြန်ခေါ်ထားတဲ့ကိစ္စ တစ်ခါထပ်ဖြစ်ပြန်တယ်။ ဒါနဲ့ဆို နှစ်ကြိမ်။ ဖန်ရှင်ဘလောက် အလုပ် ပြန်လုပ်မယ်။ ရှေ့မှာရှင်းတယ်၊ if ကိုပဲ ထပ်လုပ်

```
put_beeper()
move()
make_beeper_row() # recursive call
```

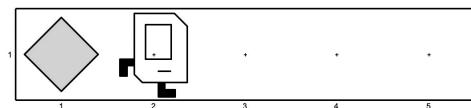
ပုံ (၄.၂) (ဂ) နေရာရောက်ပြီး သူကိုယ်သူ ထပ်ခေါ်ထားပြန်တယ်။ သုံးကြိမ်ရှိပြီ။ ဒီတစ်ခါလည်း if အပိုင်းပဲ ထပ်လုပ်

```
put_beeper()
move()
make_beeper_row() # recursive call
```

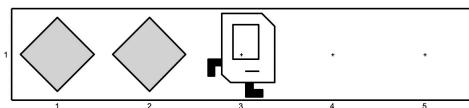
ရှေ့တိုးပြီးရင် နံရုပ်တိနေပြီ ပုံ (၄.၂) (ဃ)။ သူကိုယ်သူ ခေါ်တယ်။ ရှေ့မှာ ပိတ်နေတဲ့အတွက် else အပိုင်းကို လုပ်မှုပါ။

```
put_beeper()
```

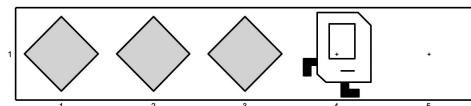
သူကိုယ်သူ ပြန်ခေါ်တဲ့ကစွာ ထပ်မဖြစ်တော့ဘူး။ ဒီမှာပဲ ပြီးဆုံးသားတယ်။ ရိုကားဆစ်ဖဲ့ ဖန်ရှင် အလုပ် လုပ်ပဲ အခြားသဘောတရားက ဒါပါပဲ။ loop တွေ မသုံးဘဲ ပြန်ကျော်နေတဲ့ သဘောကို ရိုကားဆစ်ဖဲ့ ဖန်ရှင်မှာ တွေ့ရပါတယ်။ ဖန်ရှင်က သူကိုယ်သူ (သို့ ကိုယ့်ကိုကိုယ်) ပြန်ခေါ်တာကို recursive call လို ခေါ်ပါတယ်။ ဒါကို အကြောင်းရှင်းအောင် recursive function တွေမှာ recursive call အနည်းဆုံး တစ်ခု ပါ ရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

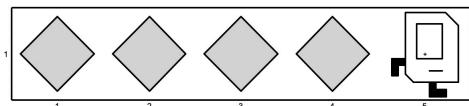
(က) ပထမ တစ်ကျွွဲပြီး

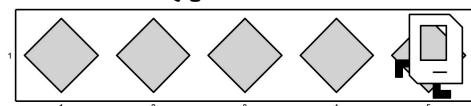
(ခ) ခုတိယ တစ်ကျွွဲပြီး

(ဂ) တတိယ တစ်ကျွွဲပြီး

(ဃ) စတုလွှာမြှာစ် တွေ့ဗြီး

(က) နောက်ဆုံး putBeeper လုပ်ပြီး

ပုံ ၄.၂

```
def make_beeper_row():
    if front_is_clear():
        put_beeper()
        move()
        make_beeper_row()
    else:
        put_beeper()
make_beeper_row()
```

ရိုကားဆစ်ဖောက် ဖြစ်တာကို စိတ်ကုံးပုံဖော်ကြည့်ဖို့ ပြထားတာပါ။ အပြင်ဆုံး မြှားအနက်က ကန် ပြီး ဖန်ရှင်ကောလ် စတင်တာဖြစ်ပေါ်တာကို ဖော်ပြတယ်။ ရိုကားဆစ်ဖောက် မဟုတ်သေးဘူး။ မြှား အပြာာက ရိုကားဆစ်ဖောက်ကြောင့် ဖန်ရှင်အစ ပြန်ရောက်သွားတာကို ပြတယ်။ ပထမမနဲ့ ဒုတိယ ရိုကားဆစ်ဖောက် နှစ်ခုအတွက်ပြထားတာပါ။ ရေးက ဥပမာအတွက် မြှားအပြာာ လေးခု ရိုရှုမှုပါ (ရိုကား ဆစ်ဖောက် လေးကြိမ်အတွက်)။ မြှားအပြာာ နောက်ထပ် နှစ်ခုရှုတယ် မှတ်ယူပါ (ပုံမှာထပ်ထည့်ရင် ကြပ်ညပ်ပြီး ကြည့်ရှုရပ်လို့ မဆွဲပြတာ)။ လေးကြိမ်မြှာက်မှာ ရိုကားဆစ်ဖောက် ထပ်မဖြစ်တော့ဘူး (if အပိုင်းကို မလုပ်တော့တဲ့အတွက်)။ ဘိပါချုပြုး ဖန်ရှင်ကောလ် စခဲ့တဲ့နေရာကို ပြန်ရောက် သွားမယ် (မြှားအနီး)။ ဘယ်လို့ ပြန်ရောက်သွားတာလဲ ဆက်ကြည့်ရအောင်။

နောက်ဆုံး ရိုကားဆစ်ဖောက်မှ ပြန်လာခြင်း

နောက်ဆုံး ရိုကားဆစ်ဖောက်ကနေ မူလ ဖန်ရှင်ခေါ်ခဲ့တဲ့ နေရာကို ဘယ်လိုပြန်ရောက်သွားတာလဲ။ ဒီ ကိစ္စနားလည်ဖို့ ဖန်ရှင် return ပြန်ခြင်းအကြောင်း အရင်ကြည့်ရပါမယ်။ ဖန်ရှင်ကောလ် လုပ်ဆောင် တဲ့အခါ အဲဒီဖန်ရှင်နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ ဘလောက်ဆီကို ခုန်ကျော် ရောက်ရှိသွားမှုပါ။ ဖန်ရှင်ဘလောက်ကို လုပ်ဆောင်ပြီး ခေါ်ခဲ့တဲ့ နေရာကို ပြန်လည်ရောက်ရှိသွားမှာ ဖြစ်တယ်။ ဒီဖြစ်စဉ်ကို ဖန်ရှင် return ပြန် တယ်လို့ ပြောပါတယ်။

```

def main():
    turn_right()
    move()
    turn_right()
    move()

def turn_right():
    turn_left()
    turn_left()
    turn_left()

```

ပထမ turn_right ကောင် လုပ်ဆောင်တဲ့အခါ ကောင်လုပ်တဲ့ နေရာကနေ turn_right ဖန်ရှင်တဲ့ ကို jump လုပ်ပြီး ရောက်သွားတယ်။ မြှားအနက်နဲ့ ပြထားတယ်။ ဖန်ရှင်ဘလောက် လုပ်ဆောင်ပြီးတဲ့ အခါ ခေါ်ခဲ့တဲ့နေရာ main ဖန်ရှင်တဲ့ ပြန်ရောက်သွားတယ် (မြှားအနီး)။ ဒုတိယ turn_right လည်း ထိုနည်းတူစွာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

```

def main():
    turn_right()
    move()
    turn_right()
    move()

def turn_right():
    turn_left()
    turn_left()
    turn_left()

```

နှစ်ဆင့် သုံးဆင့် ဖန်ရှင်ကောင်တွေမှာလည်း ဒီသဘောတရား အတိုင်းပါပဲ။ အောက်ဖော်ပြပါ ပုဂ္ဂိုလ်ကုန်ကို ကြည့်ပါ။ main ဖန်ရှင်တဲ့ကနေ do_tricks ဆိုကို ရောက်သွားမယ်။ do_tricks ထဲက နေ put_two ထဲကို ရောက်သွားမယ်။

```

def main():
    do_tricks()
    move()

def do_tricks():
    move()
    put_two()
    turn_left()
    move()

def put_two():
    put_beeper()
    put_beeper()

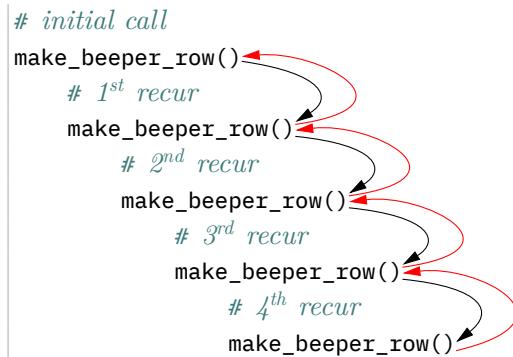
```

put_two ပြီးသွားတဲ့အခါ do_tricks ထဲ ပြန်ရောက်သွားမယ်။ turn_left, move ဆက်လုပ်

ပြီး do_tricks ခေါ်ခဲ့တဲ့နေရာ main ထဲ ပြန်ရောက်သွားမယ်။ နောက်ဆုံး main ထဲက move ကို ဆက်လုပ်ပါတယ်။

ဖန်ရှင် အဆင့်ဆင့် ခေါ်ထားတဲ့အခါ နောက်ဆုံးခေါ်တဲ့ ဖန်ရှင်က အရင်ဆုံး return ပြန်ပါတယ်။ main ကနေ do_tricks ကိုခေါ်။ do_tricks ကနေ put_two ကိုခေါ်ထားရင် put_two ကနေ do_tricks ဆိုကို အရင် return ပြန်တယ်။ ပြီးတော့မှ do_tricks ကနေ main ကို ပြန်ရောက်မှာပါ။ ဒီသဘောအရ put_two return မပြန်မချင်း do_tricks ဖန်ရှင်မပြီးသေးဘူး။ put_two ကနေ ပြန်လာပြီးမှ ကျော်တဲ့ turn_left, move ဆက်လုပ်တယ်။ ပြီးတော့မှ do_tricks ဖန်ရှင်က return ပြန်ပါတယ်။

ရိုကားဆစ်စုံ ဖန်ရှင်ကောလ်တွေ ဘယ်လို့ return ပြန်လဲ။ ရွှေ့ကလို့ မြှားတွေနဲ့ ဆွဲပြလို့ ရပေးမဲ့ ကြည့်ရတာ ရှုပ်ရှက်ခတ်နေမှာပါ။ အခုလို့ မြင်ကြည့်ရင် ပိုရှင်းပါတယ်။

မြှားအနုက်တွေက ဖန်ရှင်ကောလ် တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ဖြစ်တာကို ပြတာပါ။ အထက်မှအောက် အစီအစဉ်အတိုင်း ဖြစ်ပါတယ်။ လေးကြိမ်မြှာက်မှာ နောက်ထပ် ရိုကားဆစ်စုံကောလ် ထပ်မဖြစ်တော့ဘဲ နောက်ဆုံး ရိုကားဆစ်စုံကောလ်က အရင်ဆုံး return စပြန်ပါတယ် (အောက်ဆုံး မြှားအနီး၊ ပြထား)။ ဒီအောက် တတိယ ရိုကားဆစ်စုံကောလ်ကို ပြန်ရောက်သွားမှာပါ။ ဒီအတိုင်း တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် အထက်ကို return ပြန်ပြီး နောက်ဆုံးမှာ ပထမဆုံး ခေါ်ခဲ့တဲ့နေရာ ပြန်ရောက်သွားမှာပါ။ (အခုပြထားတာကို တကယ့် Python ကုဒ် အနေနဲ့ မယူဆရပါ။ ဖြစ်စဉ် နားလည်အောင် ပြခြင်းသာဖြစ်ပါတယ်)။ နဲ့ပြင်ထားတဲ့ make_beeper_row ဗားရှင်းမှာ return ပြန်တဲ့ ဖြစ်စဉ်ကို ကြည့်ရအောင်။

| make_beeper_row()

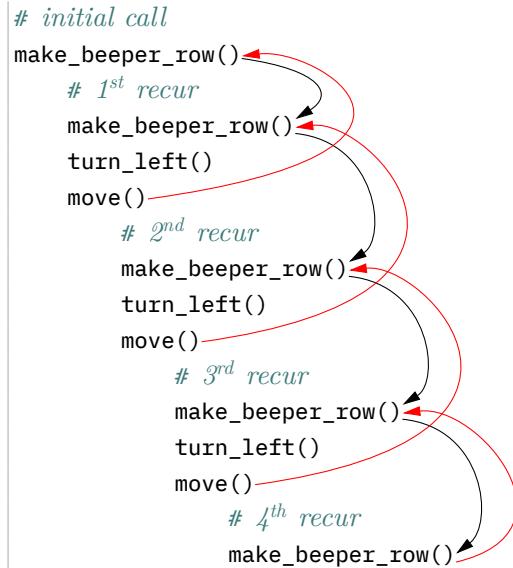
```

def make_beeper_row():
    if front_is_clear():
        put_beeper()
        move()
        make_beeper_row()
        turn_left()
        move()
    else:
        put_beeper()

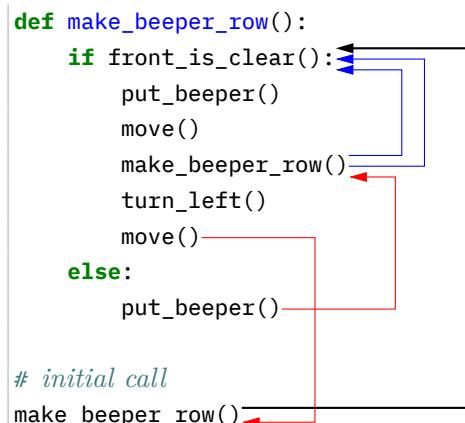
```

if အပိုင်း ရိုကားဆစ်စုံကောလ်ပြီး turn_left နဲ့ move ထပ်ဖြည့်ထားတာ။ ရိုကားဆစ်စုံကောလ် return ပြန်လာပြီးမှ ဒီနှစ်ခု ဆက်လုပ်မှာပါ။ နောက်ဆုံး ရိုကားဆစ်စုံကောလ်က return စဖြစ်တယ်။ ဒီတော့မှ တတိယအောက် turn_left နဲ့ move ကို လုပ်အောင်မှာပါ။ ပြီးမှ တတိယကောလ် return ပြန်

တယ်။ ဒီအတိုင်း အထက်ကို တက်သွားပြီး ကျွန်ုန်နေသေးတဲ့ စတိတ်မန်တွေကို လုပ်ဆောင်ပါတယ်။ ပထမ ဆုံးကောလ်အောက် ကျွန်ုန်တော့ နောက်ဆုံးကျမှ ပြီးမှာပါ။

ရိုကားဆစ်ဖောက်လ် နှစ်ခါပဲ ဖြစ်မယ်ဆိုရင် အောက်ပါအတိုင်း မြင်ကြည့်လို ရပါတယ်။ မြှေးအဖြားနှစ်ခုက ရိုကားဆစ်ဖောက်လ်ဖြစ်တာ။ ဒုတိယကောလ်က ဘိပါချပြီး (else အပိုင်း) အရင် return မယ်။ အထက်ကို ဉာဏ်တဲ့ မြှေးအနီကို ကြည့်ပါ။ ဘယ်လှည့်၊ ရှေ့တိုးပြီး ပထမ ကောလ်က နောက်မှ initial call လုပ်ခဲ့တဲ့ဆို ပြန်ရောက်တာ။ အောက်ကိုဉာဏ်တဲ့ မြှေးအနီကို ကြည့်ပါ။

ရိုကားဆစ်ဖောက်လ်အကြောင်း လေ့လာတဲ့အခါ ဘိုင်နာအများစုံ ကြောကြောက်ည်က နားလည်ဖို့ အတွက် အခက်အခဲဆုံးတစ်ခုက return ပြန်တဲ့ သဘောတရားပါပဲ။ များများစုံးစား၊ များများလေ့ကျင့်ရင် ဒီအခက်အခဲ ကျော်ဖြတ်နိုင်မှာပါ။ if...else အပြီးမှာ put_beeper လေးတစ်ခုပဲ ထပ်ဖြည့်လိုက်ရင် ဘယ်လိုဖြစ်မလဲ။

```

# File: make_beeper_row2.py
def make_beeper_row():
    if front_is_clear():

```

```

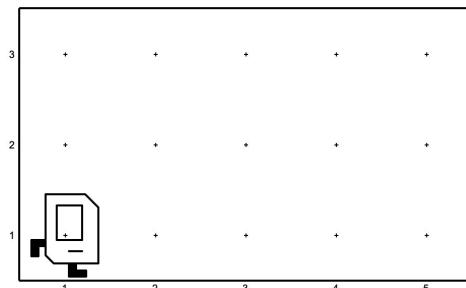
    put_beeper()
    move()
    make_beeper_row()
    turn_left()
    move()

else:
    put_beeper()
    put_beeper()

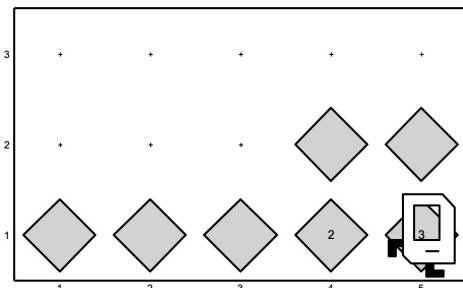
# initial call
make_beeper_row()

```

ပုံ (၄.၃) (က) နဲ့ (ခ) က မတိုင်မိနဲ့ ပြီးနောက် အခြေအနေပါ။ နောက်ဆုံးမှာ ဘိပါလေးခုကို ပါတ်လည် ဘယ်လိုချွေားလဲ စဉ်းစားကြည့်ပါ။ ရှေ့မှုဖော်ပြခဲ့သလို ဖန်ရှင်ကောလ်တွေ တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ဖြစ်ပုံနဲ့
return ဖြစ်ပုံကို မြှေးဆွဲကြည့်ပါ။

(က)

(ခ)

ပုံ ၄.၃

၄.၂ ရီကားဆစ်ဖိနည်းပြုင့် ပုံးဖော်ရှင်းခြင်း

ရှေ့စက်ရှင်မှာ လေ့လာခဲ့တာက ရီကားဆစ်ဖန်ရှင် ဘယ်လို အလုပ်လုပ်လဲပဲ ရှိပါသေးတယ်။ တစ်နည်းအားဖြင့် မကြန်စ်မေ့ (mechanism) ကို လေ့လာတာပါ။ အခုံတစ်ခါ ရီကားဆစ်ဖန်ရှင်တွေနဲ့ ပုံးဖော်ရှင်းမှုလဲ ဆက်လက်လေ့လာပါမယ်။ ‘ရီကားဆစ်ဖိနည်းပြုင့် စဉ်းစားခြင်း’ (thinking recursively) သို့မဟုတ် ‘ရီကားဆစ်ဖန်ရှင်းပြုင့် ပုံးဖော်ရှင်းခြင်း’ (solving problems recursively) ကို လေ့လာမှာပါ။

ရီကားဆစ်ဖိနည်းပြုင့် စဉ်းစားခြင်း ဥပမာ (၁)

ကွန်းနှုန်းရှိတဲ့ ဘိပါတွေအားလုံး ကောက်မယ်ဆိုပါစို့။ ဘိပါတွေခုခု အထက်ရှိနိုင်တယ်။ ဘိပါမရှိတာလည်း ဖြစ်နိုင်တယ် ယူဆပါ။ ဒီအတွက် ရီကားဆစ်ဖန်ရှင် သတ်မှတ်ပါမယ်။

```

def pick_all beepers():
    ...
    # to do soon

```

ဖြေရှင်းမဲ့ကိစ္စတစ်ခုကို ငှုံးကိုယ်တိုင်နဲ့ ပုံပန်းသဏ္ဌာန်တူပြီး အရွယ်အစားအားဖြင့် တစ်ဆင့်ထက်

တစ်ဆင့် သေးငယ်တဲ့ ကိစ္စတွေအဖြစ် ခွဲခြမ်းကြည့်ပါတယ်။ ဥပမာ ဘိပါငါးခုရှိတဲ့ ကိစ္စကို ဘိပါလေးခု သံဃာ နှစ်ခု နဲ့ တစ်ခု ရှိတဲ့ ကိစ္စတွေအဖြစ် ခွဲပြီး မြင်ကြည့်ရမှာပါ။ ဒီကိစ္စမှာ ဘိပါအရေအတွက်ဟာ အရွယ်အစားပဲ။ လေးခုရှိတဲ့ ကိစ္စဟာ ငါးခုရှိတဲ့ကိစ္စထက် အရွယ်အားဖြင့် တစ်ဆင့်ငယ်တာပေါ့။ ဘိပါမရှိ တာလည်း ဖြစ်နိုင်တော့ သူညာဘိပါဟာ အငယ်ဆုံးဖြစ်တယ်လို့ ယူဆနိုင်တယ်။

`pick_all_beeper` ဖန်ရှင်ဟာ လက်ရှိဖြေရှင်းမဲ့ အရွယ်အစားထက် တစ်ဆင့်ငယ်တဲ့ ကိစ္စကို ဖြေရှင်းနိုင်ပြီးသားလို့ မှတ်ယူရပါမယ်။ လက်ရှိဖြေရှင်းမဲ့ ကိစ္စက ဘိပါငါးခု ကောက်ရမယ်ဆုံးရင် ဘိပါလေးခု ကောက်နိုင်ပြီးသားလို့ ယူဆရမှာပါ။ n ဘိပါရှိတယ် ဆုံးရင် $n - 1$ ဘိပါကို ကောက်နိုင်ပြီးသား ယူဆရမယ်။ Top-down နည်းမှာလည်း ဒီလိုပဲ မရှိသေးဘဲ မလုပ်နိုင်သေးဘဲ ရှိတယ် လုပ်နိုင်တယ် မှတ်ယူပြီး စဉ်းစားဖြေရှင်းတာကို ပြန်အုတ်ရမှာပါ။ ရိုကားဆစ်စ် စဉ်းစားတဲ့အခါမှာ လက်ရှိသတ်မှတ်နေတဲ့ ဖန်ရှင်ကိုယ်တိုင်ကို ရှိပြီးဖြစ်တယ်လို့ သဘောထားရတာ။

ပြီးတဲ့အခါ လက်ရှိကိစ္စကနေ သူထက်တစ်ဆင့်ငယ်တဲ့ ကိစ္စဖြစ်သွားအောင် ဘာလုပ်ရမလဲ စဉ်းစားရတယ်။ ဘိပါငါးခုကနေ လေးခုဖြစ်အောင် ဘိပါတစ်ခု ကောက်ရမှာပေါ့။ ယျော့ယျော့ပြောရင် n ဘိပါရှိရင် ဆုံးရင် $n - 1$ ဘိပါဖြစ်သွားအောင် ဘာလုပ်ရမလဲ စဉ်းစားတာ။

လက်ရှိဖန်ရှင်ဟာ $n - 1$ ဘိပါကို ကောက်နိုင်ပြီးသားလို့ ယူဆထားတယ်။ n ဘိပါရှိရင် ဘိပါတစ်ခု ကောက်လိုက်ရင် $n - 1$ ဘိပါဖြစ်သွားမယ်။ ကျွန်းနေတဲ့ $n - 1$ ဘိပါကောက်ဖို့ လက်ရှိဖန်ရှင်ကိုပဲ ပြန်ခေါ်လိုက်မှာပေါ့။

```
# only partially done
def pick_all_beeper():
    ...
    # to pick (n) beepers
    pick_beeper()
    pick_all_beeper() # assuming it can pick (n - 1) beepers
    ...
```

ရိုကားဆစ်စ် စဉ်းစားတတ်ဖို့ ဒီအဆင့်က အခရာအကျဆုံးပဲ။ တစ်ဆင့်ငယ်တဲ့ ကိစ္စ $n - 1$ ကို ဖြေရှင်းနိုင်ပြီးသားလို့ မှတ်ယူပြီး လက်ရှိကွဲ n ကို ဘယ်လို့ ဖြေရှင်းမလဲ စဉ်းစားသွားတာ။

ဖန်ရှင်သတ်မှတ်ချက်က မပြီးသေးပါဘူး။ အသေးငယ်ဆုံး ကိစ္စကို ခွင့်ချက်အနေနဲ့ စဉ်းစားရမယ်။ အသေးငယ်ဆုံးကိစ္စက ဘိပါမရှိတာ (သူညာ) ဖြစ်တယ်။ ဘိပါမရှိရင် ဘာမှလုပ်စရာမလိုဘူး။ n နဲ့ $n - 1$ ဘိပါအတွက် အထက်ပါအတိုင်း စဉ်းစားတဲ့အခါ $n \neq 0$ လို့ ယူဆရမှာပါ။ ဒါကြောင့် ဘိပါရှိမှုပဲ လုပ်အောင် အခုလုပ်ဖြစ်ရပါမယ်

```
# finished
def pick_all_beeper():
    if beepers_present():
        pick_beeper()
        pick_all_beeper()
```

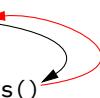
ရိုကားဆစ်ဖန်ရှင် မှန်မမှန် စစ်ဆေးခြင်း

ရိုကားဆစ်ဖန်ရှင် တက်စ် (test) လုပ်ရင် အသေးဆုံးကိစ္စကနေ စရာတယ်။ ပြီးခဲတဲ့ ဖန်ရှင်အတွက် အသေးဆုံးက သူညာပါ။ ဘိပါမရှိရင် ဖန်ရှင်က မှန်ရဲလား အရင်ဆုံး စစ်ကြည့်ပါမယ်။

```
# assume no beeper
pick_all beepers()
```

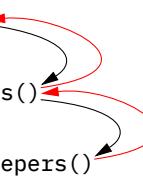
if ဘလောက် မလုပ်ဆောင်ဘဲ return ဖြစ်သွားမှာပါ (ရီကားဆစ်စောင် မဖြစ်လိုက်ဘူး)။ သူည့်ဘို့ ပါအတွက် ဖြစ်သတဲ့အတိုင်း ဖြစ်ပါတယ်။ ဘိပါတစ်ခုပဲ ရှိရင်ရော ဘယ်လိုဖြစ်မလဲ။ ဘိပါကောက်တယ် သူညာဘိပါဖြစ်သွားပြီး ရီကားဆစ်စောင် ဖြစ်မယ်။ တစ်ကြိမ်ပဲ ဖြစ်မယ်။ if ဘလောက် အလုပ်မလုပ်ဘဲ return ပြန်မယ်။

```
# initial call
pick_all beepers()
  # 1st recur
  pick_all beepers()
```


သုံးခုရှိရင် ရီကားဆစ်စောင် နှစ်ခါဖြစ်ပြီးမှ return ပြန်မှာပါ။

```
# initial call
pick_all beepers()
  # 1st recur
  pick_all beepers()
    # 2nd recur
    pick_all beepers()
```


မျှော်လင့်ထားသလို အလုပ်လုပ်နေပါတယ်။ အထက်ပါအတိုင်း စစ်ကြည့်သွားရင် ဘိပါ သုံး၊ လေး၊ ငါး၊ ... ခု တွေအတွက်လည်း တောက်လျောက်မှန်နေမှာပါ။ ဘာကြောင့် ပြောနိုင်ရတာလဲ။ အခုလို စဉ်းစား ကြည့်ခိုင်ပါတယ်။ ရှေ့မှာ စစ်ကြည့်တာ $n = 0, n = 1$ အတွက် မှန်တာ သေချာပြီ။ $n = 2$ အတွက် စစ်မယ်ဆိုပါစို့

```
# start with n = 2
if beepers_present():
    pick_beepers() # after this n = 1
    pick_all beepers() # works correctly for n = 1
```

$n = 2$ အတွက်မှန်ရင် $n = 3$ အတွက်လည်း ဆက်ပြီး မှန်နေမှာပါ

```
# start with n = 3
if beepers_present():
    pick_beepers() # after this n = 2
    pick_all beepers() # already works for n = 2
```

$n = 3$ အတွက်မှန်ရင် $n = 4$ အတွက်လည်း မှန်ပြီပေါ့

```
# start with n = 4
if beepers_present():
    pick_beepers() # after this n = 3
    pick_all beepers() # already works for n = 3
```

ဒီတိုင်းဆက်သွားရင် သူည့်အပါအဝင် မည့်သည့် အပေါင်းကိန်းပြည့် n အတွက်မဆို (non-negative integer) မှန်တယ်ဆိုတာ မြင်နိုင်ပါတယ်။

ရိကားဆုံး စဉ်းစားခြင်း ဥပမာ (၂)

ဒုတိယ ဥပမာအနေနဲ့ အခန်း (၃) က အမှိုက်ရှင်းတဲ့ ဥပမာကို ရိကားဆုံးဖြစ်နည်းနဲ့ ဖြေရှင်းကြည့်ရအောင်။ လမ်းတစ်လမ်းရှင်းဖို့ ဘယ်လိုစဉ်းစားမလဲ။

ဖြေရှင်းမဲ့ ကိုစွဲတဲ့ ရှင်းကိုယ်တိုင်နဲ့ သဏ္ဌာန်တူပြီး အရွယ်အစားအားဖြင့် တစ်ဆင့်ထက်တစ်ဆင့် သေး ယောက်တဲ့ ကိုစွဲတွေအဖြစ် ခွဲခြမ်းကြည့်ရမှာပါ။

လမ်းတစ်ခုရဲ့ အရှည်ကို အရွယ်အစားလို့ ယူဆနိုင်တယ်။ တစ်နည်းအားဖြင့် လမ်းတစ်လျှောက် ကွန်နာအရေအတွက်ဟာ အခုံဖြေရှင်းမဲ့ ကိုစွဲရဲ့ အရွယ်အစားပဲ။ ကွန်နာတစ်ခုတော့ အနည်းဆုံး ရှိရမယ်။ ဒါ ကြောင့် အသေးဆုံးက $n = 1$ ဖြစ်တယ်။

`clean_street` ဖန်ရှင်ဟာ လက်ရှိဖြေရှင်းမဲ့ အရွယ်အစားထက် တစ်ဆင့်ယောက်တဲ့ ကိုစွဲကို ဖြေရှင်းနိုင်ပြီးသားလို့ မှတ်ယူရပါမယ်။

အခုံကိုစွဲအတွက် ကွန်နာဝါးခဲ့ ရှင်းမယ်ဆိုရင် `clean_street` ဖန်ရှင်ဟာ ကွန်နာလေးခုနဲ့ လမ်းကိုရှင်းနိုင်တယ်လို့ ယူဆရမယ်။ n ကွန်နာရှိတဲ့ လမ်းအတွက် $n - 1$ ကွန်နာကို ရှင်းနိုင်ပြီးသားလို့ ယူဆရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

လက်ရှိအရွယ်အစားကို သုတေသနတစ်ဆင့်ယောက်တဲ့ ကိုစွဲဖြစ်သွားအောင် ဘာလုပ်ရမလဲ စဉ်းစားရတယ်။ ကွန်နာဝါးခဲ့ လမ်းကိုရှင်းတဲ့ အခါ ကွန်နာ လေးခုပဲ ရှင်းစရာကျန်အောင် ဘာလုပ်မလဲ။ ယဉ်ဘုယျပြောရင် n ကွန်နာဆိုရင် $n - 1$ ကွန်နာ ရှင်းဖို့လို့တော့အောင် ဘာလုပ်မလဲ။

လမ်းတစ်လမ်းရှင်းတဲ့ အခါ လမ်းအစ သို့မဟုတ် လမ်းအဆုံးမှာ အခြားဘက်စွန်းကို မျက်နှာမှုထားတယ်။ ရှုံးတစ်ကွန်နာ ရွှေလိုက်ရင် ရှင်းစရာ ကွန်နာတစ်ခု လေ့သွားရမှာပါ။

တစ်ဆင့်ယောက်တဲ့ ကိုစွဲ $n - 1$ ကို ဖြေရှင်းနိုင်ပြီးသားလို့ မှတ်ယူပြီး လက်ရှိကွဲ n ကို ဘယ်လို့ ဖြေရှင်းမလဲ စဉ်းစားရပါမယ်။

ကွန်နာဝါးခဲ့ရှင်းမယ်ဆိုရင် လေးခုကို ရှင်းနိုင်ပြီးသား မှတ်ယူထားရမယ်။ ဘိပါရှိရင်ကောက်၊ ရွှေ့တစ်ကွန်နာ ရွှေထားလိုက်ရင် ရှင်းစရာ လေးခုပဲကျန်မယ်။ ဒီလေးခုကို လက်ရှိသတ်မှတ်နေတဲ့ ဖန်ရှင်းနဲ့ ရှင်းလိုက်ရုပ်ပေါ့။

```
def clean_street():
    ...
    if beepers_present():
        pick_beeper()
    move()
    clean_street() # assuming already works for n - 1
    ...

```

အသေးငယ်ဆုံး ကိုစွဲကို ချင်းချက်အနေနဲ့ စဉ်းစားရမယ်။ ကွန်နာတစ်ခုဟာ အသေးငယ်ဆုံးကိုစွဲ ဖြစ်တယ်။ ဒီကိုစွဲကို ဘယ်လို့ဖြေရှင်းမလဲ။

ကွန်နာတစ်ခုပဲ ရှိတယ်ဆိုရင် ဘိပါရှိရင် ကောက်လိုက်ရုပ်ပေါ့။ $n \neq n - 1$ ကွန်နာ အတွက် အထက်ပါ

အတိုင်း စဉ်းစားတဲ့အခါ $n > 1$ လို့ ယူဆရမှာပါ။ ရှေ့မှာရှင်းနေရင် $n > 1$ မို့လို့၊ မရှင်းတော့ဘူးဆိုရင် $n = 1$ ဖြစ်နေပြီ။

```
def clean_street():
    if front_is_clear():           # ရှေ့မှာ ကွန်နာတွေ ရှိနေသေးရင်
        if beepers_present():
            pick_beeper()
            move()
            clean_street()
    else:                         # နောက်ဆုံးကွန်နာဆိုရင်
        if beepers_present():
            pick_beeper()
```

အသေးဆုံးကနေစပြီး ဖန်ရှင် အလုပ်လုပ်တာ မှန်/မမှန် စိစစ်ပါ။ ကွန်နာတစ်ခုပဲ ရှိတဲ့လမ်းဆိုရင် စစချင်းပဲ ရှေ့မှာ ပိတ်နေမှာပါ။ else အပိုင်း အလုပ်လုပ်မယ်။ ဘိပါရှိရင် ကောက်တယ်။ ကွန်နာတစ်ခု ရှိတယ်ဆိုရင် စစချင်း ရှေ့မှာ နံရုံမရှိဘူး။ if အပိုင်း အလုပ်လုပ်မယ် ဘိပါရှိရင် ကောက်တယ် ရှေ့တိုးတယ် (နံရုံပိတ်သွားပြီ)။ ရိုကားဆိုစ်ကောလ် ဖြစ်တယ်။ else အပိုင်းလုပ်ပြီးတာနဲ့ return စဖြစ်တယ်။

ဒီအတိုင်းဆက်စစ်သွားရင် တစ်ခုထက်ပိုတဲ့ ကွန်နာတွေအတွက်လည်း မှန်အောင် အလုပ်လုပ်နေမယ်ဆိုတာ သက်သေပြနိုင်ပါတယ်။ စာရေးသူ အတွေ့အကြုံအရ အသေးဆုံးနဲ့ သူထက်ကြီးတာ နှစ်ခု့သုံးခဲ့လေက်ထိ မှန်တယ်ဆိုရင် နောက်ဟာတွေအတွက် မှားစရာ အကြောင်းမရှိတော့ဘူး။

ရိုကားဆိုစ်နည်းနဲ့ လမ်းတစ်လမ်း ရှင်းလို့ရပါပြီ။ ကားရဲ့လုပ်ကမ္ဘာတစ်ခုလုံး ရှင်းဖို့ ရိုကားဆိုစ်ဖူး ဆက်ပြီး စဉ်းစားပါမယ်။

- လမ်းအရေအတွက်ဟာ အရွယ်အစားလို့ ယူဆနိုင်တယ်။ အသေးဆုံးက လမ်းတစ်လမ်းပါ။
- ငါးလမ်းရှိရင် ကျွန်တဲ့လေးလမ်းကို ရှင်းနိုင်ပြီးသား မှတ်ယူရမယ်။
- (၁) လမ်းရှင်းပြီး အဆုံးမှာ အပေါ်လမ်း ကူးလိုက်ရင် လေးလမ်းပဲကျွန်မယ် (လမ်းအရေအတွက် n ရှိရာကနေ $n - 1$ ဖြစ်အောင် ဘာလုပ်မလဲ စဉ်းစားတာ)။
- တစ်ဆင့်ယောက်တဲ့ ကိစ္စ $n - 1$ ကို ဖြဖော်ပိုင်ပြီးသားလို့ မှတ်ယူပြီး လက်ရှိကစ္စ n ကို ဘယ်လို့ ဖြဖော်ရှင်းမလဲ စဉ်းစားရပါမယ်။

```
def clean_world():
    ...
    clean_street()
    turn_north()
    change_street()
    clean_world()
    ...
```

တစ်လမ်းရှင်းပြီး နောက်တစ်လမ်းကို ကူးလိုက်ရင် ဆက်ရှင်းဖို့ လမ်း အရေအတွက် $n - 1$ ကျွန်မယ် (ငါးလမ်းရှိတာကို တစ်လမ်းရှင်းပြီး အပေါ်လမ်းကူးလိုက်ရင် ရှင်းစရာ လမ်း လေးခုပဲ ကျွန်မယ်)။ ကျွန်တဲ့ $n - 1$ လမ်းကို ရှင်းဖို့ လက်ရှိ clean_world ဖန်ရှင်းကိုပဲ ပြန်ခေါ်တယ်။

- အသေးငယ်ဆုံး ကိစ္စကို ချင်းချက်အနေနဲ့ စဉ်းစားရမယ်။ လမ်းတစ်လမ်းပဲရှိတာက အသေးငယ်ဆုံး။ လမ်းတစ်လမ်းရှင်းပြီး မြောက်ဘက်လှည့်အပြီး ပိတ်နေပြီးဆိုရင်တော့ နောက်ထပ် ဆက်ပြီး ရှင်းစရာ လမ်းမရှိတော့ဘူး။ အပေါ်အဆင့်က လမ်းကူးတာနဲ့ ကျွန်တဲ့လမ်းတွေကို ရှင်းတဲ့ကိစ္စကို

မြောက်ဘက်လှည့်ပြီးတဲ့အခါ ရှေ့မှာရှင်းနေမှ လုပ်ရမှာပါ။ ဒီတော့ အခုလို

```
def clean_world():
    clean_street()
    turn_north()
    if front_is_clear():
        change_street()
        clean_world()
```

ဖြစ်ရမယ်။

တစ်လမ်း၊ နှစ်လမ်း၊ သုံးလမ်း အသေးခုံး ကိစ္စတွေ မှန်/မမှန် စိစစ်ကြည့်ပါ။ ပရိုဂရမ် အစအဆုံး ဖော်ပြ ပေးထားပါတယ်။ လေ့လာကြည့်ပါ။

```
# File: clean_world_recur1.py
from stanfordkarel import *

def main():
    clean_world()

def clean_world():
    clean_street()
    turn_north()
    if front_is_clear():
        change_street()
        clean_world()

def clean_street():
    if front_is_clear():          # ရှေ့မှာ ကွန်နာတွေ ရှိနေသေးရင်
        if beepers_present():
            pick_beeper()
            move()
            clean_street()
    else:                      # နောက်ဆုံးကွန်နာဆိုရင်
        if beepers_present():
            pick_beeper()

def change_street():
    move()
    if right_is_blocked():
        turn_left()
    else:
        turn_right()

def turn_right():
    turn_left()
    turn_left()
```

```
turn_left()

def turn_north():
    while not_facing_north():
        turn_left()

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("clean_world")

# File: checkerboard_recur.py
from stanfordkarel import *

def main():
    mk_checkerboard()

def mk_checkerboard():
    mk_checker_row()
    turn_north()
    if front_is_clear():
        if beepers_present():
            switch_row()
            mk_checker_row2()
        else:
            switch_row()
            mk_checker_row()
    turn_north()
    if front_is_clear():
        switch_row()
        mk_checkerboard()

def mk_checker_row():
    put_beeper()
    if front_is_clear():
        move()
    if front_is_clear():
        move()
    mk_checker_row()

def mk_checker_row2():
    if front_is_clear():
        move()
        put_beeper()
    if front_is_clear():
        move()
        mk_checker_row2()
```

```
def switch_row():
    move()
    if right_is_blocked():
        turn_left()
    else:
        turn_right()

def turn_right():
    turn_left()
    turn_left()
    turn_left()

def turn_north():
    while not_facing_north():
        turn_left()

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("4x5")
```

အခန်း ၅

ဒေတာများနှင့် ဖန်ရှင်များ

ရှုပိုင်း ကားရဲလ်အခန်း လေးခုမှာ လေ့လာခဲ့ကြတဲ့ အကြောင်းအရာတွေဟာ ပရိုကရမ်မင်း ဘာသာရပ်ရဲ့ အခြေခံအကျခုံး ပင်မထောက်တိုင် သဘောတရားတွေလို့ ဆိုရမှာပါ။ ဒီသဘောတရားတွေ မကျေည်် ဘဲ ပရိုကရမ်ရေးလို့ မရပါဘူး။ ကွန်ဒီဇိုင်နယ်တွေဖြစ်တဲ့ if, if...else ပြန်ကျော်ခြင်းအတွက် for နဲ့ while loop၊ ဖန်ရှင်တွေ၊ top-down, bottom-up ပရိုကရမ်းမင်း၊ ရိုကားရှင်းနဲ့ ရိုကားဆစ်ပ် စဉ်းစား ခြင်း စတာတွေနဲ့ ပရိုကရမ်းမင်း ပုံစံတွေ ဖြေရှင်းနိုင်ရင် ပရိုကရမ်မာလောကား ပထမ တစ်ထစ် တက်လှမ်း အောင်ပြု ပြောနိုင်ပါတယ်။ ဒီသဘောတရားတွေကို ဘိုင်နာတွေ အရိုးရှင်းဆုံးနည်းနဲ့ နားလည်အောင် လေ့ကျင့်လို့ရအောင် ကားရဲလ်က ထောက်ကူပေးတာပါ။ စက်ရုပ်လေး ကားရဲလ်ကို နှုတ်ဆက်ခဲ့ပြီး အခု ဆက်လက်လေ့လာကြမှာကတော့ ဒေတာ၊ အိပ်စံပရက်ရှင်းနဲ့ ဗော်ရောဘဲလ်တွေ အကြောင်းပါ။

ကွန်ပျိုးတာတွေဟာ အချက်အလက် (ဒေတာ) အမျိုးမျိုးကို ကိုင်တွယ်ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်တယ်။ ကိုန်း ကဏ္န်းတွေအပြင် စာသား၊ ရုပ်သံ စတာတွေကိုပါ လက်ခံ အလုပ်လုပ်ပေးနိုင်တယ်။ ဒီလိုလုပ်ဆောင်နိုင်စွမ်း ဟာ ကွန်ပျိုးတာတွေကို နယ်ပယ်ပေါင်းစုံမှာ တွင်တွင်ကျယ်ကျယ် အသုံးချလာရခြင်းရဲ့ အဓိက အကြောင်း အရင်း ဆိုရင်လည်း မမှားဘူး။

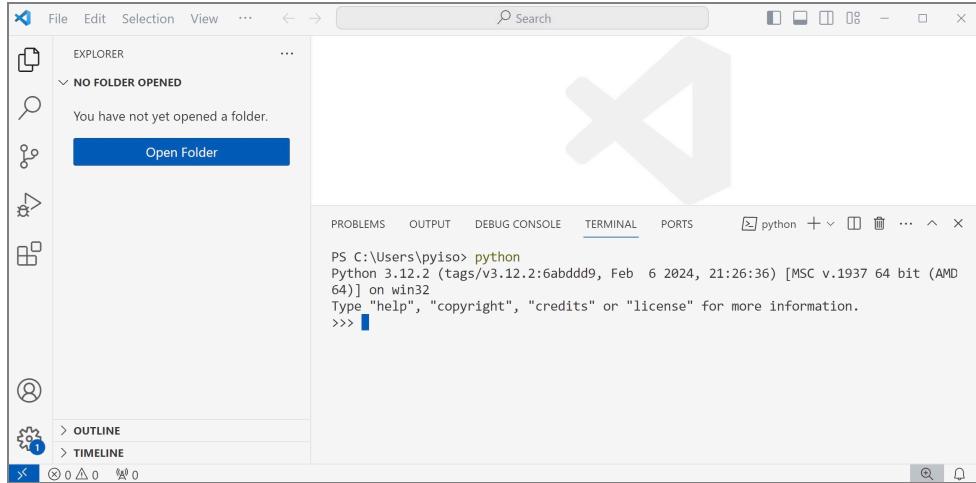
ဒေတာ အမျိုးအစား အများအပြားရှိပေမဲ့ အခြေခံအကျခုံးက ကိုန်းဂဏန်းတွေပါ။ ကွန်ပျိုးတာတွေ ကို စတင်တိထွင်ဖို့ ကြိုးစားလာကြတဲ့ အဓိက အကြောင်းအရင်းကလည်း ကဏ္န်းသချာ အတွက်အချက် တွေကို လုပ်ဆောင်ရာမှာ လူတွေကို အကောအညီ ပေးဖို့အတွက်ပဲလို့ ဆိုနိုင်ပါတယ်။ ဒါအပြင် စာသား၊ ရုပ်သံ စတဲ့ အခြားဒေတာ အမျိုးအစားတွေကို ကွန်ပျိုးတာထဲမှာ ဖော်ပြုသိမ်းဆည်းထားဖို့အတွက် ကိုန်းဂဏန်းတွေကိုပဲ အသုံးပြုထားတယ်ဆိုတာ နောက်ပိုင်းမှာ နားလည်သိမြင် လာပါလိမ့်မယ်။ ဒါကြောင့်လည်း ယနေ့ခေတ် ကွန်ပျိုးတာတွေကို အစိုက်တယ် ကွန်ပျိုးတာတွေလို့ ခေါ်တာဖြစ်တယ်။ ကိုန်းဂဏန်းကို အခြေခံပြီး အလုပ်လုပ်တဲ့ ကွန်ပျိုးတာတွေပေါ့။

၅.၁ ကိန်းဂဏန်းများ

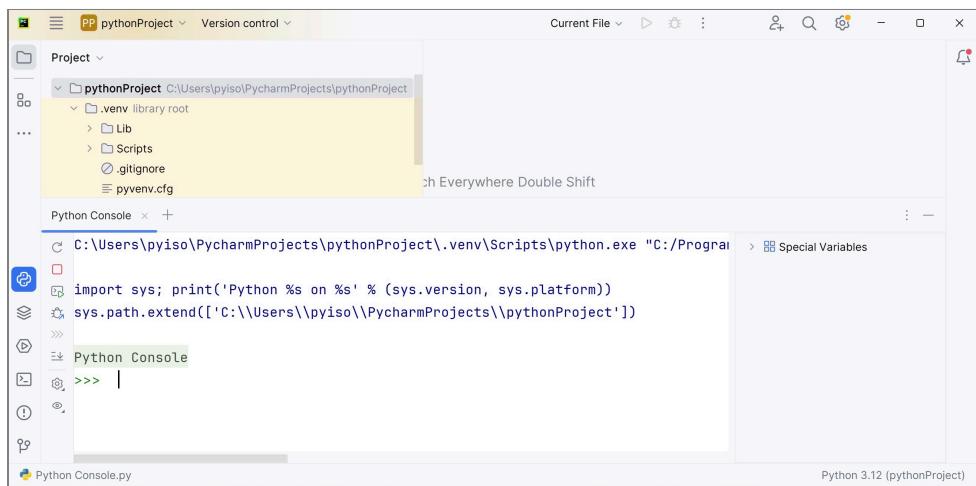
Python အင်တာပရက်တာနဲ့ Python ကုဒ်တွေကို run လိုရတဲ့နည်း နှစ်ခုရှိပါတယ်။ တစ်နည်းက ကုဒ်တွေကို .py ဖိုင်နဲ့သိမ်းပြီး python ကွန်မန်းနဲ့ run တာပါ။ ဒါက ကားရဲလ် ပရိုကရမ်တွေမှာ သုံးခဲ့တဲ့နည်း၊ နောက်တစ်နည်းကတော့ ကုဒ်တစ်ကြောင်းချင်း ရိုက်ထည့်ပြီး run တဲ့နည်းပါ။ ဒီနည်းလမ်းက interactive mode နဲ့ အင်တာပရက်တာကို အသုံးပြုတာပါ။ တစ်နည်းအားဖြင့် ကိုယ်က ကုဒ်တစ်ကြောင်းချင်း ရိုက်ထည့်ပေးပြီး အင်တာပရက်တာကလည်း အဲဒီတစ်ကြောင်းချင်းကို run ပြီး ရလဒ်ကို ပြပေးပါတယ်။ အခုအခန်းအတွက် interactive mode နဲ့ သုံးပါမယ်။ ကုဒ်တစ်ကြောင်းချင်း စမ်းသပ်

ကြည့်ရတာ လွယ်တဲ့အတွက်ကြောင့်ပါ။

ဝင်းဒီ: Command Prompt သိမဟုတ် မက်ခံအိအက်စ် Terminal မှ python ကွန်မန်း run ပြီး interactive mode ကို ဝင်နိုင်ပါတယ်။ VS Code မှာပဲ သုံးချင်လည်း ရတယ်။ View မိန္ဒာမှု Terminal ကိုဖွံ့ဖြိုး (Ctrl + ` ရှေ့ကတ်ကိုနဲ့ ဖွံ့ဖြိုးလည်းရတယ်) ပြီး python ကွန်းမန်း run ရုံး။ PyCharm မှာဆိုရင် Python Console အိုင်ကွန်နှင့်ပြီး ဝင်ရပါမယ်။ ပုံ (၅.၁)၊ (၅.၂) တွင်ကြည့်ပါ။

ပုံ ၅.၁ VS Code Python Console

ပုံ ၅.၂ PyCharm Python Console

`2 + 5` ထည့်ပြီး Enter ကိုနိုင်ပါ။ အင်တာပရက်တာက ရလဒ် 7 နဲ့ တံ့ပြန် လုပ်ဆောင်ပေးပါလိမ့်မယ်။ ဒီလို့ အင်တာပရက်တာက လုပ်ဆောင်ပေးတာကို `evaluate` လုပ်တယ်လို့ ပြောတယ်။

```
>>> 2 + 5
```

7

အောက်ပါအတိုင်း တစ်ခုပြီးတစ်ခု ဆက်လက်စမ်းသပ်ကြည့်ပါ။

```

>>> 2 + 2
4
>>> 3 * 3
9
>>> 4 - 2
2
>>> 5/2
2.5

```

$3 \times 3 \text{ ကို } 3 * 3 \text{ လို ရိုက်ထည့်ပေးရပြီး } 5 \div 2 \text{ အတွက် } 5 / 2 \text{ လို ရေးရတာကို သတိပြုမိမှာ } \\ \text{ပါ။ Programming language အများစုံမှာ * (asterisk) အမြှောက်သက်တာအဖြစ် အသုံးပြုပြီး / } \\ \text{(forward slash) ကို အစားသက်တာအနေနဲ့ အသုံးပြုလေ့ရှိတယ်။}$

Values and Types

တန်ဖိုးတိုင်းဟာ တိုက်ပ် (type) တစ်မျိုးမျိုးမှာ ပါဝင်ပါတယ်။ -3, 0, 2 စတဲ့ တန်ဖိုးတွေဟာ int (integer ရဲ့ အတိုက်ပ်) တိုက်ပ်ဖြစ်ပြီး -3.0, 0.1, 3.3333 စတေတွေက float တိုက်ပ် ဖြစ်ပါတယ်။ ဒဿ်မကိုန်းတွေကို ကွန်ပျိုးတာနဲ့ ဖော်ပြန့် floating point လိုခေါ်တဲ့ နည်းစနစ်ကို အသုံးပြုတယ်။ ဒဿ်မကိုန်း အတွက်အချက်တွေကိုလည်း ဒီနည်းစနစ်ကို အခြေခံပြီး ကွန်ပျိုးတာက လုပ်ဆောင်တာပါ။ ဒါကြောင့် floating point ဟာ ဒဿ်မကိုန်းတွေကို ဖော်ပြန့်နဲ့ ဒဿ်မကိုန်း အတွက်အချက်တော့ လုပ်ဆောင်ဖို့ တိတွင်ထားတဲ့ နည်းစနစ်တစ်ခုလို ဆိုနိုင်ပါတယ်။ ဒီစနစ်ကို အခြေခံထားတဲ့ ဒဿ်မကိုန်းတွေကို programming language တွေမှာ float တိုက်ပ်လို ခေါ်တာပါ။

float တိုက်ပ်ဟာ လိုသလောက် တိကျလိုမာရတဲ့ သဘောရှိတယ်။ အောက်ပါအတိုင်း စမ်းကြည့်ရင် 0.3 နဲ့ 1.0 ရသင့်တာ ဖြစ်ပေမဲ့ အတိအကျ အဖြော်ထွက်ပါဘူး။

```

>>> 0.1 + 0.1 + 0.1
0.30000000000000004
>>> 0.1 + 0.1 + 0.1 + 0.1 + 0.1 + 0.1 + 0.1 + 0.1 + 0.1;
0.9999999999999999

```

ကွဲပြားချက်က မဆိုစလောက် သေးငယ်တယ် ဆုံးပေမဲ့ ဒီအချက်ကို ပရုပြုမိဖို့ လိုပါတယ်။ Floating point စနစ်ဟာ လုံးဝကြီးတိကျဖို့ မလိုအပ်တဲ့ (တနည်းအားဖြင့် မဆိုစလောက် သေးငယ်တဲ့ ကွဲဟာချက်ကို လက်ခံနိုင်တဲ့) ကိန်းကြောင်းအတွက်အချက် ကိစ္စတွေအတွက် ရည်ရွယ်တာပါ။ သိပုံနဲ့ နည်းပညာဆိုင်ရာ တိုင်းတာ တွက်ချက်မှုတွေအတွက် အသုံးပြုလေ့ရှိတယ်။ ဒဿ်မကိုန်းတွေ လုံးဝအတိအကျ ဖြစ်ဖို့ လိုအပ်တဲ့ ကိစ္စမျိုးတွေ (ဥပမာအားဖြင့် ငွေကြေးကိစ္စ အတွက်အချက်) မှာ အသုံးမပြုသင့်ပါဘူး။ ဆယ်ပြားကို 0.1 နဲ့ဖော်ပြရင် ဆယ်ပြားစေ ဆယ်စွေားတော့ တစ်ကျပ် ဖြစ်ကို ဖြစ်သင့်ပြီး 0.9999999999999999 မဖြစ်သင့်ဘူး။ ဒီလိုကိစ္စမျိုးတွေအတွက် Python မှာ Decimal ကို အသုံးပြုနိုင်ပါတယ်။ လောလောဆယ် ကိန်းကြောင်းတွေနဲ့ ပါတ်သက်ပြီး စကတည်းက သိထားသင့်တာတချို့ကို ကြိုးကြော်ထားတာပါ။ Decimal တိုက်ပ် အကြောင်း မကြေခင် လေ့လာမှာပါ။

```

>>> from decimal import *
>>> Decimal('0.1') + Decimal('0.1') + Decimal('0.1')
Decimal('0.3')

```

int တိုက်ပ် ဖော်ပြနိုင်တဲ့ အကြီးဆုံး အပေါင်းကိန်းပြည့် သို့မဟုတ် အငယ်ဆုံး အနှုတ်ကိန်းပြည့် တန်ဖိုးကို ကန်သတ်ထားတာ မရှိဘူး။ သိဒ္ဓရီအရ ကြိုးလို့/ငယ်လို့ ရပါတယ်။ လက်တွေ

မှာတော့ အသံပြတဲ့ ကွန်ပျူးတာစနစ်ပေါ် မူတည်ပြီး ကန့်သတ်ချက်ရှိမှုပါ။ ဒီစာရေးနေတဲ့ ကွန်ပျူးတာ မှာ အောက်ပါကိန်းပြည့်တွေကို အသာလေး တွက်ချက်ပေးနိုင်ပါတယ်။ ဒိုတယ်အများကြီး ကြီးတဲ့ဟာတွေ ကိုလည်း ကိုင်တယ်တွက်ချက်ရှိနိုင်အေးမှုပါ။ တော်ရုံကိစ္စတွေအတွက် ကွန်ပျူးတာစနစ်တစ်ခုခဲ့ လက်တွေ ကန့်သတ်ချက်ကို ကျော်လန်သားဖို့ မလုပ်ပါဘူး။

float ကတော် int နဲ့ မတူဘဲ အကြိုးဆုံး/အငယ်ဆုံး ကန်သတ်ချက်ရှိပါတယ်။ ဒီကန်သတ်ချက် ကလည်း ကွန်ပူးတာစနစ်ပေါ် မူတည်ပါတယ်။ တစ်ကိုယ်ရော့ဗုံး ကွန်ပူးတာ အများစုအတွက် 1×10^{400} (၁ နောက် သုည အလုံး ၄၀၀) သို့မဟုတ် -1×10^{400} (အနှစ် ၁ နောက် သုည အလုံး ၄၀၀) ဟာ ကန်သတ်ချက်ကော်လှန်ပါတယ်။

```
>>> 1e400
inf
>>> -1e400
-inf
>>> 1e-400
0.0
>>> -1e-400
-0.0
```

အသမကိန်းကို e အမှတ်အသားနဲ့ရေးထားတာပါ။ အကွဲရာ e နောက် လိုက်တဲ့ ကိန်းပြည့်ကဏ္ဍာန်းကို 10 ထပ်ကိန်းလို့ မှတ်ယူရပါတယ်။ $e3$ က 1×10^3 , $e-3$ က 1×10^{-3} ပါ။ အကွဲရာ E အကြီးနဲ့လည်း ရေးနိုင်တယ်။ ထပ်ကိန်း ကြိုးလွန်းတဲ့အတွက် ကန့်သုတေချက် ကျော်လွန်ရင် inf (အနှုတ်ကိန်းပါရင် $-\text{inf}$) ရပါမယ်။ Infinity ကို ဆိုလိုတာပါ။ (၁) မပြည့်တဲ့ ပမာဏ သေးငယ်လွန်းတဲ့ ကဏ္ဍာန်းတွေကိုလည်း အနီးစပ်ဆုံး သုညအနေနဲ့ ယူပါတယ်။ အနီးစပ်ဆုံးယူတဲ့အခါ အပေါင်း/အနှုတ်ကိုတော့ ခွဲခြားပေးပါတယ်။ e အမှတ်အသားနဲ့ရေးထားတဲ့ နောက်ထပ် ပုံမှန်လေး နှစ်ခုပါ

```
7.34767309e22    # mass of the moon in kg  
9.1093837015e-31 # mass of an electron in kg
```

ကဏ္နားအလုံးအရေအတွက် ပုံးရင် 100,500 (တစ်သိန်းငါးရာ)၊ 1,500,000 (တစ်သိန်းငါးသိန်း) စသဖြင့် သုံးလုံးတစ်ဖြတ် ကော်မာခံရေးလေ့ရှိတယ်။ Python မှာတော့ ကော်မာအတား _ (under-score) နဲ့ သုံးလုံးတစ်ဖြတ် မြေးရေးရိုင်ပါတယ်။

```
>>> 1_500_000 + 100_500
1600500
>>> 200_000.33 + 3_800_000.22
4000000.5500000003
```

တိုက်ပဲမတူသည့် ကိန်းဂဏန်း အိပ်စံပရက်ရှင်များ

အိပ်စံပရက်ရှင်တွေမှာ ပါဝင်တဲ့ တိုက်ပဲ တစ်မျိုးတည်း ဖြစ်ရမယ် မရှိပါ။ တိုက်ပဲမတူတဲ့ ကိန်းဂဏန်းတွေ အိပ်စံပရက်ရှင်တစ်ခုမှာ ရောပြီး ပါဝင်နိုင်ပါတယ်။

```
>>> 5 - 2.0
3.0
>>> 5 - 2
3
>>> 3 * 2.0
6.0
>>> 3 * 2
6
```

int နဲ့ float ရောနေရင် အိပ်စံပရက်ရှင် ရလဒ်သည် float တိုက်ပဲ ဖြစ်မှာပါ။ အစား (division) မှာတော့ အင်တီဂျာအချင်းချင်း စားတဲ့အခါမှာလည်း ရလဒ်က float ဖြစ်ပါမယ်။

```
>>> 9/3
3.0
>>> 9.12/3.3
2.7636363636363637
>>> 88/3
29.333333333333332
>>> 1/3
0.3333333333333333
>>>
```

အင်တီဂျာ ဒီပီးရှင်း၊ မော်ဒျူလို နှင့် ထပ်ကိန်းတင်ခြင်း

အကယ်၍ ဒေသမကိန်းမထွေက်ဘဲ ကိန်းပြည့် လိုချင်ရင် // ကို သုံးရပါမယ်။ ဒီအခါ အကြောင်းကိုဖယ်ပြီး စားလဒ်ကိုပဲ ကိန်းပြည့်အနေနဲ့ ရမှာပါ။

```
>>> 9//3
3
>>> 12//5
2
>>> 3//5
0
```

သချာမှာ ဒီလိုမျိုး အစားကို အင်တီဂျာ ဒီပီးရှင်း (integer division) လိုခေါ်ပါတယ်။ အကြောင်းရှာမယ် ဆိုရင် % အော်ပရိတ်တာ ရှိပါတယ်။ % ကို မော်ဒျူလို (modulo) အော်ပရိတ်တာလို့ ခေါ်တယ်။ remainder အော်ပရိတ်တာလို့လည်း ခေါ်တယ်။

```
>>> 7 % 5
2
>>> 100 % 10
0
```

အင်တိဂျာ ဒီပီးရှင်းနဲ့ မော်ဒူလိုကို အနှုတ်ကိန်းတွေနဲ့ သုံးမယ်ဆိုရင် သတိပြုပါ။ စားလဒ် အနှုတ် ကိန်း ဖြစ်ရင် // က ပိုင်ယ်တဲ့ အနှုတ်ကိန်းကို အနီးစပ်ဆုံး ယူမှာပါ။ တစ်နည်းအားဖြင့် round down လုပ်တာ ဖြစ်တယ်။

```
>>> -12 // -10
1
>>> -12 // 10
-2
>>> 12 // -10
-2
>>> -31 // 10
-4
>>> -35 // 10
-4
>>> -38 // 10
-4
```

-2 နဲ့ -4 ထွက်တာ သတိပြုပါ။ အဖြေအတိအကျက် -1.2 ကို အနီးစပ်ဆုံး သုတက်ပိုင်ယ်တဲ့ -2 ကို အနီးစပ်ဆုံး ယူတယ်။ -3.1, -3.5, -3.8 တို့ကိုလည်း အနီးစပ်ဆုံး -4 ယူတာပါ။

မော်ဒူလို အော်ပရိတ်တာ % သုံးတဲ့အခါ ရလဒ်ဟာ စားကိန်းနဲ့ sign အပေါ် မူတည်တယ်။ (အပေါင် အနှုတ်ကို ဆိုလိုတာပါ)။

```
>>> -17 % 10
3
>>> 17 % -10
-3
```

မော်ဒူလိုနဲ့ အင်တိဂျာ ဒီပီးရှင်း အော်ပရိတ်တာ နှစ်ခုက အောက်ပါညီမျှမြင်းအရ ဆက်စပ်နေတာပါ။ စားကိန်း $B \neq 0$ ဖြစ်ပါတယ်။

$$B * (A//B) + A\%B = A$$

ဒါကြောင့် $B = 10, A = -17$ ဖြစ်လျှင်

$$\begin{aligned} B * (A//B) + A\%B &= A \\ 10 * (-17//10) + -17\%10 &= -17 \\ -20 + -17\%10 &= -17 \\ -17\%10 &= -17 + 20 \\ -17\%10 &= 3 \end{aligned}$$

အကယ်၍ $B = -10, A = 17$ ဖြစ်လျှင်

$$\begin{aligned} B * (A//B) + A\%B &= A \\ -10 * (17// - 10) + 17\% - 10 &= 17 \\ 20 + 17\% - 10 &= 17 \\ 17\% - 10 &= 17 - 20 \\ 17\% - 10 &= -3 \end{aligned}$$

အထက်ပါ ညီမျှခြင်းဟာ ကိန်းပြည့်တွေအတွက်ပဲ မှန်တာပါ။ // နဲ့ % ကို အသေမကိန်းတွေနဲ့လည်း သုံးလို့ရပေမဲ့ ရလဒ်တွေက အထက်ပါ ညီမျှခြင်းကို ပြေလည်စေမှာ မဟုတ်ပါဘူး။ float တိုက်ပဲဟာ

```
>>> 9.9 // 3.3
3.0
>>> 9.9 % 3.3
8.881784197001252e-16
>>> 9.9 / 3.3
3.0000000000000004
>>> 3.5 / 0.1
35.0
>>> 3.5 // 0.1
34.0
>>> 3.5 % 0.1
0.09999999999999981
```

ထပ်ကိန်းတင် (exponentiation) ဖို့ အတွက် အော်ပရိတ်တာက $**$ ပါ။ 2^4 နဲ့ $(3.3)^3$ ကို အခါ လို တွက်ပါတယ်။

```
>>> 2 ** 4
16
>>> 3.3 ** 3
35.937
```

သချုဖန်ရှင်များ

ကိန်းကဏ္ဍားတွေအကြောင်း လေ့လာလက်စနဲ့ math လိုက်ဘရီ သချုဖန်ရှင်တချို့ကိုလည်း တစ်ခါတည်း ဆက်ကြည့်လိုက်ရအောင်။ အဓိကက သချုဖန်ရှင်ဆိုတာတက် ဖန်ရှင် အခြေခံအသုံးပြုပုံကို စပီးလေ့လာ မှုပါ။ math လိုက်ဘရီက Python မှာ တစ်ခါတည်း ထည့်ထားပေးပြီးသား (built-in) လိုက်ဘရီပါ။ အင်စတောလ်လုပ်စရာ မလိုဘဲ အင်ပို့လုပ်ပြီး သုံးလို့ရတယ်။

```
>>> from math import *
```

အင်ပို့လုပ်ပြီးရင် math လိုက်ဘရီဖန်ရှင်တွေကို သုံးလို့ရပါပြီ။ ကိန်းတစ်ခုခဲ့ နှစ်ထပ်ကိန်းရင်းကို sqrt, သုံးထပ်ကိန်းရင်းကို cbrt ဖန်ရှင်နဲ့ ရှာနိုင်ပါတယ်။

```
>>> cbrt(27)
3.0
>>> sqrt(81)
9.0
```

သချုဖန်ရှင်အားလုံးဟာ input တန်ဖိုးတစ်ခု သို့မဟုတ် တစ်ခုထက်ပို၍ လက်ခံပြီး output တန်ဖိုး တစ်ခု ပြန်ထုတ်ပေးပါတယ်။ 27 နဲ့ 81 ဟာ input ဖြစ်ပြီး 3.0 နဲ့ 9.0 က output ဖြစ်တယ်။

```
>>> gcd(2406, 654)
```

```
>>> gcd(2406, 654, 354)
6
>>> gcd(2406)
2406
```

အကြီးဆုံးဘုံးဆွဲကိန်းကို `gcd` ဖန်ရှင်နဲ့ ရှာတာပါ။ အင်တိဂျာ `input` တစ်ခုနဲ့အထက် လက်ခံတဲ့ ဖန်ရှင်ဖြစ်တယ်။ `input` ကဏ္ဍားအားလုံးကို စားလို့ပြတ်တဲ့ အကြီးဆုံးကိန်းကို ရှာပေးတယ်။ ကိန်းပြည့်မဟုတ်တာ ထည့်ရင် အယ်ရာဖြစ်ပါတယ်။

```
>>> gcd(2.4, 4.8)
Traceback (most recent call last):
  File "<stdin>", line 1, in <module>
TypeError: 'float' object cannot be interpreted as an integer
```

လေ့ကရှစ်သမ်း ထံရှိခို့မေတ္တရီ ဖန်ရှင်တွေလည်းပါတယ်။ $\log_{10}(x)$, $\sin(x)$, $\cos(x)$ တို့ကို ဥပမာပြထားတာ ကြည့်ပါ။

```
>>> log10(1000)
3.0
>>> sin(pi/2) # pi/2 radians = 90 degrees
1.0
>>> sin(pi/4) ** 2 + cos(pi/4) ** 2
1.0
```

၅.၂ ‘တိုက်ပ်’ ဆိုတာ ဘာလဲ

Programming language အားလုံးမှာ တိုက်ပ် သိမဟုတ် ဒေတာတိုက်ပ် သဘောတရား ပါရှိပါတယ်။ `int` နဲ့ `float` တိုက်ပ်မှာ ပါဝင်တဲ့ ကိန်းပြည့်တွေနဲ့ ဒုသေမကိန်းတွေကို မိတ်ဆက်ပြီးတဲ့အခါ ‘တိုက်ပ်’ ဆိုတာဘာလဲ တိတိကျကျ ရှင်းပြလို့ရပါပြီ။ တိုက်ပ်တစ်ခုဟာ

- တန်ဖိုးတွေပါဝင်တဲ့ အစ (set) တစ်ခု နဲ့
- ငှုံးတန်ဖိုးများအပေါ်တွင် အသုံးချိန်းတဲ့ အော်ပရေးရှင်းတွေ ပါဝင်တဲ့ အစုတစ်ခု ဖြစ်ပါတယ်။ ဥပမာ `int` တိုက်ပ်ကို ကြည့်ရင် ကိန်းပြည့်တွေ ပါဝင်တဲ့ အစုနဲ့ ကိန်းပြည့်တွေအပေါ်မှာ လုပ်ဆောင်လို့ရတဲ့ အော်ပရေးရှင်းတွေ ပါဝင်တဲ့ အစ

```
{..., -3, -2, -1, 0, 1, 2, 3, ...}
{+, -, *, /, //, %, **, ...}
```

ဖြစ်ပါတယ်။ `float` တိုက်ပ်ကတော့ ကိန်းစစ် (real numbers) တွေပါဝင်တဲ့ အစုနဲ့ ငှုံးတို့အပေါ်မှာ လုပ်ဆောင်လို့ရတဲ့ အော်ပရေးရှင်းတွေ ပါဝင်တဲ့ အစုတို့ ဖြစ်ပါတယ်။ `int` နဲ့ `float` တိုက်ပ်မှာ အော်ပရေးရှင်းတွေ တူတူဖြစ်နေတာ တွေ့ရမှာပါ။ ဒီလို့အမြဲဖြစ်မယ်လို့ မယူဆရပါဘူး။ တိုက်ပ် မတူတဲ့အခါ အသုံးချလို့ ရနိုင်တဲ့ အော်ပရေးရှင်းတွေ ကွားမြားနိုင်ပါတယ်။ ဥပမာ `str` တိုက်ပ် အော်ပရေးရှင်းတွေက `int` တို့ `float` တို့နဲ့ မတူပါဘူး။ `str` က `string` ရဲ့ အတိကောက်ဖြစ်ပြီး စာသားတွေအတွက် အသုံးပြုပါတယ်။ မကြာခင် လေ့လာကြမှာပါ။

အပေါက် အော်ပရေးရှင်း အစုမှာ အစက်သုံးစက် ... ကို သတိပြုပါ။ ဆိုလိုတာက အခြား အော်ပရေးရှင်းတွေ ဒီအစုမှာ ပါဝင်ပါသေးတယ်။ `int` နဲ့ `float` တွေအတွက် ဖန်ရှင်တွေကိုလည်း ဒီအစုမှာ

ပါဝင်တယ်လို့ ယူဆရမှာပါ။

```
>>> from math import *
>>> sqrt(2.0)
1.4142135623730951
>>> abs(-5)
5
```

ဥပမာအနေနဲ့ `sqrt` နဲ့ `abs` ဖန်ရှင် အသုံးချုပ်ပါ။ နှစ်ထပ်ကိန်းရှင်းနဲ့ ပကတိတန်ဖိုး ရှာပေးပါတယ်။ လိုအပ်ရင် ကိုယ်ပိုင်ဖန်ရှင်တွေ သတ်မှတ်ပြီး တိုက်ပ်တစ်ခုရဲ့ အော်ပရေးရှင်းတွေကို ဖြည့်စွက်တို့ချွဲနိုင်ပါတယ်။

အော်ပရေးရှင်းနဲ့ အော်ပရိတ်တာ ရောထွေးစရာ ရှိပါတယ်။ `+, -, *, /, //, %, **` စတဲ့ သက်ဗောက်တွေကို အော်ပရိတ်တာလို့ ခေါ်ပါတယ်။ အော်ပရေးရှင်း လုပ်ဆောင်ဖို့အတွက် အသုံးပြုတဲ့ သက်ဗောက်တွေကို အော်ပရိတ်တာလို့ ခေါ်တော်ပါ။ ဥပမာ “* သက်ဗောက်အော်ပရေးရှင်း လုပ်ဆောင်ဖို့ သတ်မှတ်ထားတဲ့ အော်ပရိတ်တာ” လို့ ပြောတယ်။ အမြှောက် ‘အော်ပရေးရှင်း’ ကျတော့ မြှောက်တဲ့အလုပ် ဆောက်ရွက်တာကို ဆိုလိုတာ။

၅.၃ ဖော်ရော့လ်များ

ဖော်ရော့လ်ဆိုတာ တန်ဖိုးတစ်ခုကို ကိုယ်စားပြုတဲ့ နံမည်ပါပဲ။ နံမည်နဲ့ ငြင်းကိုယ်စားပြုတဲ့ တန်ဖိုး တွဲဖက်ပေးဖို့ အဆိုင်းမန်း (*assignment*) စတိတ်မန်းကို သုံးရပါတယ်။

```
>>> age = 12
>>> weight = 35.5
```

`age` နဲ့ `weight` ဟာ ဖော်ရော့လ်တွေ ဖြစ်ပါတယ်။ ညီမြှော်ပြင်းသက်ဗောက် (=) ကတော့ အဆိုင်းမန်း အော်ပရိတ်တာပါ။ ဖော်ရော့လ်နဲ့ တန်ဖိုး တွဲဖက်ပေးတဲ့ အော်ပရိတ်တာ ဖြစ်တယ်။ ဖော်ရော့လ်နံမည်ကို *variable identifier* လိုလည်း ခေါ်ပါတယ်။ Identifier က နည်းပညာ အခေါ်အဝေါ်ပေါ့။ Variable name က သာမန်လူ နားလည်တဲ့ နည်းနဲ့ ပြောတာပါ။ ဖော်ရော့လ် တစ်ခုချင်း ထည့်ကြည့်ရင် ငြင်းကိုယ်စားပြုတဲ့ တန်ဖိုးကို ပြန်ထုတ်ပေးတာ တွေ့ရမှာပါ။

```
>>> age
12
>>> weight
35.5
```

အိပ်စ်ပရက်ရှင်တွေက ဖော်ရော့လ်တွေနဲ့ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ အိပ်စ်ပရက်ရှင် တွေက်ချက်ရင် ဖော်ရော့လ် တန်ဖိုးနဲ့ အစားထိုး တွေက်ချက်တယ်လို့ ယူဆရမှာပါ။ ဥပမာ

```
>>> age + 1
13
>>> weight / 2
17.75
```

ဖော်ရော့လ်တစ်ခုကို အိပ်စ်ပရက်ရှင်ရလဒ်နဲ့ အဆိုင်းမန်း လုပ်လိုပါတယ်။ `rect_area` ကို အောက်

တွင် ကြည့်ပါ။ အလျား အနဲ့ မြောက်လဒ်ကို အဆိုင်းမနဲ့ လုပ်ထားတာ တွေ့ရပါမယ်။

```
>>> rect_width = 22.5
>>> rect_length = 10
>>> rect_area = rect_width * rect_length
>>> rect_area
225.0
```

အဆိုင်းမနဲ့ ခတိတ်မနဲ့

ပေရီရောဲလ်တစ်ခုဟာ အချိန်တစ်ချိန်မှာ တန်ဖိုးတစ်ခုကိုပဲ ကိုယ်စားပြုနိုင်တယ်။ ဒါပေမဲ့ အချိန်ကာလပေါ် မူတည်ပြီး တန်ဖိုးပြောင်းနိုင်တယ်။ (တစ်ချိန်တည်းမှာ တန်ဖိုးနှစ်ခု မဖြစ်နိုင်ဘူး။) ဥပမာ x တန်ဖိုးဟာ ပထမ 10 ပါ။ ဒုတိယ အဆိုင်းမနဲ့လုပ်ပြီးတဲ့ အချိန်မှာ အဲဒီ x ကပဲ 1000 ဖြစ်နေမှာပါ။

```
>>> x = 10
>>> x
10
>>> x = 1000
>>> x
1000
```

၅.၄ စာသားများ

စာသား (text) ဟာ အသုံးအများဆုံး ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်ရေး ကြားခံနယ်တစ်ခုပါ။ ဝက်ဘ်ဆိုက် စာမျက်နှာ၊ အီးပေးလိုက်၊ အီးဘွတ်ခံနဲ့ အီးလက်ထရွန်းနှစ် စာရွက်စာတမ်း (e-documents) စတာတွေမှာ ရုပ်သံတွေ အသုံးပြုလာကြပေမဲ့ စာသား အမိကဖြစ်နေဆဲပါပဲ။ ဆိုရှယ်မိဒီယာ၊ ဂိမ်းနဲ့ အမြားအပ်ပဲတွေ ဟာလည်း စာသားနဲ့ မက်းနိုင်ကြပါဘူး။ ဒါကြောင့် ပရိုကရမ်းမင်းအတွက် စာသားဟာ ဘယ်လောက်ထိ အရေးပါကြောင်း အများကြီးပြောစရာ လိုမယ်မထင်ပါဘူး။

ပရိုကရမ်းမင်းမှာ စာသားကို *string* လိုပေါ်ပြီး ကာရ်ကာ (character) တွေနဲ့ စီတန်ဖွဲ့စည်းထားတယ်။ ကာရ်ကာဘုတေသန အခြေခံ သတင်းအချက်အလက် ယူနစ်တစ်ခုပါပဲ။ အကွားရာ၊ ဂဏန်း (digit)၊ သက်တ သို့မဟုတ် ကွန်ထရိုးလုပ်ကုဒ် တစ်ခုခဲ့ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ ဥပမာ A, B, C, \$, @, #, 1, 3, _ စသည်ဖြစ်၏ Double quotes ("") တစ်စုံကြား ညှပ်ရေးထားတဲ့ ကာရ်ကာတွေ အသီအတန်းလိုက်ကို စာသားအနေနဲ့ ယူဆတယ်။ Python မှာ စာသားရဲ့ တိုက်ပ်ဟာ *str* ဖြစ်တယ်။ *string* ကို အတိုကောက် ယူထားတာပါ။

```
>>> "Hello, World!"
'Hello, World!'
```

သို့မဟုတ် " အစား single quotes('') တစ်စုံလည်း သုံးနိုင်ပါတယ်။

```
>>> 'Hello, World!'
'Hello, World!'
```

စာသားတစ်ခုမှာ ပါဝင်တဲ့ ကာရ်ကာ အရေအတွက်ကို *len* ဖန်ရှင်းနဲ့ စစ်ကြည့်နိုင်ပါတယ်။ ကာရ်ကာ တစ်လုံးမှ မပါတဲ့ "" (သို့ '') ကို empty string လို့ ခေါ်ပါတယ်။

```

>>> len("Hello, World!")
13
>>> long_sentence = "This is a long sentence nobody wants to read."
>>> len(long_sentence)
45
>>> len("")
0
>>> len(" ") # contain a single space
1

```

str တိုက်ပဲရဲ အခြေခံကျတဲ့ အော်ပရေးရှင်းတစ်ခုက စာသားတစ်ခုနဲ့ တစ်ခု ဆက်တာပါ။ + အော်ပရိတ်တာနဲ့ စာသားတွေကို ဆက်နိုင်ပါတယ်။

```

>>> "Yangon " + "and " + "Mandalay"
'Yangon and Mandalay'

```

စာသားအချင်းချင်းပဲ ဆက်လိုက်ပါတယ်။ စာသားနဲ့ ကိန်းကဏ္ဍး ဆက်လိုမရပါဘူး။ အောက်ပါအတိုင်း စမ်းကြည့်တဲ့အခါ str နဲ့ float ဆက်လိုမရဘူးလို့ အယ်ရှာမက်ဆောင်ရွက် ကျလာမှာပါ။

```

>>> from math import *
>>> pi
3.141592653589793
>>> "The value of π is " + pi
Traceback (most recent call last):
  File "<stdin>", line 1, in <module>
TypeError: can only concatenate str (not "float") to str

```

str ဖန်ရှင်က ကိန်းကဏ္ဍးတစ်ခုကနေ စာသားကို ထုတ်ပေးပါတယ်။ မူရင်းကိန်းကဏ္ဍးကို စာသားဖြစ်အောင် ပြောင်းလိုက်တာ မဟုတ်ပါဘူး။ ကိန်းကဏ္ဍး တန်ဖိုးကနေ ငြင်းကိုဖော်ပြတဲ့ စာသားကို ဖန်ရှင်က ပြန်ထုတ်ပေးတာပါ။

```

>>> str(pi)
'3.141592653589793'

```

ထွက်လာတဲ့ တန်ဖိုးဟာ စာသားဖြစ်တဲ့အတွက် single quote ပါနေတာ သတိပြုပါ။ pi တန်ဖိုးနဲ့ စာသားအုပ်လို့ ဆက်ရပါမယ်။

```

>>> "The value of π is " + str(pi)
'The value of π is 3.141592653589793'

```

str ဖန်ရှင်နဲ့ စာသားရအောင် အရင်လုပ်ပြီးမှ ဆက်ထားတာပါ။ စာသားကနေ ကိန်းကဏ္ဍး လိုချင်ရင် int နဲ့ float ဖန်ရှင် သုံးနိုင်ပါတယ်။

```

>>> int('1024')
1024
>>> int('1024') * 2
2048
>>> float('2.4') * 3

```

7.1999999999999999

ကဏ္နားပြောင်းလို့မရတဲ့ စာသားဖြစ်နေရင် အယ်ရာဖြစ်မှာပါ။

```
>>> int('1a24')
Traceback (most recent call last):
  File "<stdin>", line 1, in <module>
ValueError: invalid literal for int() with base 10: '1a24'
>>> int('12.3')
Traceback (most recent call last):
  File "<stdin>", line 1, in <module>
ValueError: invalid literal for int() with base 10: '12.3'
```

'12.3' မှာ အသေမ ပါနေတာကြောင့် int ပြောင်းလို့ မရတဲ့အတွက် အယ်ရာတက်တာပါ။
စာသားကို * အော်ပရိတ်တာနဲ့ ပွဲးယူလို့ရတယ်။

```
>>> 'hello' * 3
'hellohellohello'
```

'hello' သုံးခါ ဆက်လိုက်တာပါ။ string နဲ့ အကြမ်အရေအတွက် ကိန်းပြည့် ဖြစ်ရပါမယ်။ သူည် သို့မဟုတ် အနှစ်ကိန်း ဖြစ်နေရင် empty string ရမှာပါ။

```
>>> 'World' * -3
''
>>> 'Hello' * 0
''
```

စာသားနဲ့ ကဏ္နား ဖလှယ်လို့ရပါတယ်

```
>>> 3 * 'Hello'
'HelloHelloHello'
```

string ပေါ်ရောဲလ်များ

ပေါ်ရောဲလ်တွေကို string တန်ဖိုးတွေအတွက်လည်း အသုံးပြုနိုင်တယ်။ အောက်ပါ အိပ်စံပရက်ရှင်တွေ ကို နားလည်နိုင်မလား ကြိုးစားကြည့်ပါ။ ပေါ်ရောဲလ် တစ်ခုချင်းကို သူရဲ့တန်ဖိုးနဲ့ အစားထိုးပြီး +, *, * အော်ပရိတ်တာတွေ အလုပ်လုပ်ပုံး ဆက်စပ်စဉ်းစားရင် ဘာကြောင့် အခုလုံး အဖြစ်ကိုလဲ ခန်းမှန်းနိုင်မှာပါ။ သိပ်ခက်ခက်ခဲ့ခဲ့ မဟုတ်ပါဘူး။

```
>>> name = 'Kathy'
>>> first_part = 'Hello'
>>> second_part = 'How are you doing?'
>>> first_part + ', ' + name + '. ' + second_part
'Hello, Kathy. How are you doing?'
>>> (first_part + ', ') * 3 + name
'Hello, Hello, Hello, Kathy'
```

Escape Character and Escape Sequence

String တစ်ခု ရေးတဲ့အခါ ပုံမှန်အားဖြင့် လိုချင်တဲ့ စာသားအတိုင်း ကိုဘုံးကနေ ကာရက်တာ တစ်လုံး ချင်း ရိုက်ရုံပါပဲ။ စပယ်ရှယ် ကာရက်တာ တချို့ကိုတော့ ကိုဘုံးကနေ တိုက်ရိုက် ရိုက်ထည့်လို့ မရဘဲ သီးခြားနည်းလမ်းတစ်ခုနဲ့ ရေးပေးရပါတယ်။ ဥပမာ စာသားထဲမှာ tab ကာရက်တာအတွက် \t နဲ့ newline အတွက် \n ရေးရမှာပါ။ ကိုဘုံးကနေ tab ကိုး enter/return ကိုး နိုပ်ပြီး တိုက်ရိုက်ထည့်လို့မရပါဘူး။ သီးခြားအဓိပ္ပာယ် တစ်ခုအတွက် \ နဲ့စတဲ့ ကာရက်တာအတွဲလိုက်ကို escape sequence လိုခေါ်ပြီး \ ကိုတော့ escape character လို့ ခေါ်ပါတယ်။

```
>>> two_lines = "Line 100\nLine 101"
>>> two_lines
'Line 100\nLine 101'
>>> tabs_eg = "Line 1\t\t1,000,000\nLine 1000\t10,000"
>>> tabs_eg
'Line 1\t\t1,000,000\nLine 1000\t10,000'
```

Escape sequence တစ်ကို **bold** ဖော်နဲ့ ပြထားပါတယ်။ Python ကွန်ဆိုးလုံး \t နဲ့ \n ကို အရှိအတိုင်း ပြနေပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ အခုလို့ စမ်းကြည့်ရင် သိသာပါလိမ့်မယ်။

```
>>> print(two_lines)
Line 100
Line 101
>>> print(tabs_eg)
Line 1      1,000,000
Line 1000    10,000
```

Double quotes တစ်စုံနဲ့ စာသားထဲမှာ " ပါနေရင် \ " လိုရေးရပါမယ်။ Single quote တစ်စုံနဲ့ စာသားထဲမှာ ' ပါနေရင်လည်း \ ' လိုရေးရပါမယ်။

```
>>> 'I'll tell you the truth'
"I'll tell you the truth"
>>>
>>> 'I'll tell you the truth'
File "<stdin>", line 1
  'I'll tell you the truth'
  ^
SyntaxError: invalid syntax
```

```
>>> "He said, \"I am very tired\""
'He said, "I am very tired"'
>>>
>>> "He said, "I am very tired"
File "<stdin>", line 1
  "He said, "I am very tired"
  ^
SyntaxError: invalid syntax
```

Double quotes နဲ့ စာသားထဲက single quote သို့မဟုတ် single quote နဲ့ စာသားထဲက

double quotes ဆိုရင်တော့ \ မလိုပါဘူး။

```
>>> "I'll tell you the truth"
"I'll tell you the truth"
>>> 'He said, "I am tired"'
'He said, "I am tired"'
```

နှစ်မျိုးလုံး ပါနေရင်တော့ တစ်မျိုးက \ ပါရပါမယ်။ ကျေန်တဲ့တစ်မျိုးကတော့ ပါရင်လည်းရာ မပါလည်း
ပြသေနာမရှိဘူး။ အောက်ပါတို့ကို ဂရုစိုက် လေ့လာကြည့်ပါ။

```
>>> 'He asked, "Don\'t you like?"'
'He asked, "Don\'t you like?"'
>>> "He asked, \"Don't you like?\""
'He asked, "Don\'t you like?"'
>>> "He asked, \"Don\\'t you like?\""
'He asked, "Don\\'t you like?"'
>>> 'He asked, \"Don\\'t you like?\"'
'He asked, "Don\\'t you like?"'
```

Escape Sequence	အဓိပ္ပာတ်
\'	single quote
\"	double quote
\\\	backslash
\t	tab
\n	newline
\r	carriage return

တေတာ် ၅.၁ Python Escape Sequences

၅.၅ အိပ်စ်ပရက်ရှင်များ

တိုက်ပါ ဆိုတာဘာလဲ အကြမ်းဖျဉ်း ရှင်းပြဲ ပြီးပါပြီ။ ကိန်းဂဏန်းနဲ့ စာသား တိုက်ပါ တချို့ကိုလည်း
လေ့လာခဲ့ပြီးပြီ။ တကယ်တော့ အိပ်စ်ပရက်ရှင် (expression) ဆိုတာလည်း အသစ်အဆန်း မဟုတ်ပါ
ဘူး။ တန်ဖိုးတစ်ခုဟာ အရှိုးရှင်းဆုံး အိပ်စ်ပရက်ရှင်လို့ ဆိုနိုင်ပါတယ်။ "Hello", 2.3 စတဲ့ တန်ဖိုးတွေ
ဟာ အိပ်စ်ပရက်ရှင်တွေပါပဲ။ မေရ့ရောဘဲလဲဟာလည်း တန်ဖိုးကို ကိုယ်စားပြုတဲ့အတွက် အိပ်စ်ပရက်ရှင်
လို့ ယူဆရမှာပါ။

ရုံးရှင်းတဲ့ အိပ်စ်ပရက်ရှင်တော့ အနေဖြင့် ပေါင်းစပ် အိပ်စ်ပရက်ရှင် (compound expression)
တွေ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက် ယူနိုင်ပါတယ်။

```
>>> 2 + 5
7
>>> (3 + 2) * (2 / 5)
2.0
>>> 'Hello, ' * 3 + 'World'
```

```
'Hello, Hello, Hello, World'
```

အပိုစ်ပရက်ရှင်ကို ရှုထောင့်အမျိုးမျိုးကနေ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုကြတာ တွေ့ရပါတယ်။ “အပိုစ်ပရက်ရှင် ဆိုတာ တန်ဖိုးတစ်ခု ပြန်ပေးတဲ့ အော်ပရေးရှင်း အတွဲအဆက်ဖြစ်တယ်” လိုဆိုရင် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ တိတိကျကျရှိပြီး နားလည်ရလည်း လွယ်ပါတယ်။ တချို့စာအုပ်တွေမှာတော့ အပိုစ်ပရက်ရှင်ကို တန်ဖိုးပြန်ပေးတဲ့ စတိတ်မန့်လို့ သတ်မှတ်ပါတယ်။

ပထမအဓိပ္ပာယ်အရ အပိုစ်ပရက်ရှင်နဲ့ စတိတ်မန့် မတူဘူးလို့ ယူဆပါတယ်။ ဒီရှုထောင့်က ကြည့်ရင် စတိတ်မန့်ဟာလည်း အော်ပရေးရှင်း အတွဲအဆက်ဖြစ်ပေမဲ့ တန်ဖိုးပြန်မပေးဘူး။ အပိုစ်ပရက်ရှင်ကတော့ တန်ဖိုးပြန်ပေးရမှာပါ။ $3 * 2$ ကို လုပ်ဆောင်တဲ့အခါ 6 ရပါတယ်။ ဒါကြောင့် $3 * 2$ ဟာ အပိုစ်ပရက်ရှင်ဖြစ်တယ်။ `result = 3 * 2` က စတိတ်မန့်ဖြစ်တယ်။ အဆိုင်းမန့်ဟာ ဖေရာရော့လ်ကို တန်ဖိုးတစ်ခုနဲ့ တဲ့ဖက်ပေးတာ။ တန်ဖိုးပြန်မပေးဘူး။

ဒုတိယအဓိပ္ပာယ်အရ အပိုစ်ပရက်ရှင်သည်လည်း စတိတ်မန့်ပဲ။ စတိတ်မန့်တွေကို တန်ဖိုးပြန်ပေးတဲ့ စတိတ်မန့်နဲ့ ပြန်မပေးတဲ့ စတိတ်မန့် အုပ်စုနှင့်စဲခြားတယ်။ တန်ဖိုးပြန်ပေးတဲ့ စတိတ်မန့်တွေကို အပိုစ်ပရက်ရှင် သို့မဟုတ် အပိုစ်ပရက်ရှင်စတိတ်မန့်လို့ ဒုတိယအဓိပ္ပာယ် သတ်မှတ်ချက်အရ ခေါ်တာပါ။

တန်ဖိုးပြန်ပေးတဲ့ ဖန်ရှင်ကောလ်တွေကိုလည်း အပိုစ်ပရက်ရှင်လို့ ယူဆပါတယ်။ ဥပမာ `sqrt(9)` က 3.0 ရပါတယ်။

```
>>> from math import *
>>> sqrt(9)
3.0
```

`print(3)` ကတော့ အပိုစ်ပရက်ရှင် မဟုတ်ပါဘူး။ အခုလို စမ်းကြည့်ရင် 3 ထုတ်ပေးတဲ့အတွက် အပိုစ်ပရက်ရှင်လို့ ထင်စရာ အကြောင်းရှိပါတယ်။

```
>>> print(3)
3
```

ဒါပေမဲ့ ဒါဟာ `print` ဖန်ရှင်က `output` ထုတ်ပေးတာပါ။ တန်ဖိုးပြန်ပေးတာ မဟုတ်ပါဘူး။ တန်ဖိုးပြန်ရတယ်ဆိုရင် အခြားအပိုစ်ပရက်ရှင်တစ်ခုမှာ တန်ဖိုးအနေနဲ့ သုံးလို့ရ ရမယ်။ ဥပမာ `print(3) + 2` ကို စမ်းကြည့်ပါ။

```
>>> print(3) + 2
3
Traceback (most recent call last):
  File "<stdin>", line 1, in <module>
TypeError: unsupported operand type(s) for +: 'NoneType' and 'int'
```

၅.၆ ဘူလီယန် တိုက်ပနှင့် ဘူလီယန် အော်ပရက်ရှင်

Python မှာ `bool` တိုက်ပေးတာ ဘူလီယန် (boolean) တိုက်ပေးတာ ဆိုလိုတာဖြစ်ပြီး `True` နဲ့ `False` တန်ဖိုး နှစ်ခုပဲ ပါဝင်တယ်။ မှန်ခြင်း/မှားခြင်း၊ ရှိခြင်း/မရှိခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း/မဖြစ်ခြင်း စတဲ့အချက်အလက်မျိုးတွေကို ဖော်ပြု (boolean) တိုက်ပေးတာ အသုံးပြုနိုင်ပါတယ်။

```

is_winter = True
has_four_legs = False
is_adult = True

```

တန်ဖိုးရှာတဲ့အခါ ဘူလီယန်တိုက်ပ် ရလာမဲ့ အိပ်စ်ပရက်ရှင်တွေကို ဘူလီယန် အိပ်စ်ပရက်ရှင်လို့ ခေါ်တယ်။ အောက်ပါတို့ကို ကြည့်ပါ

```

>>> 'abc' == 'abc'
True
>>> 'Apple' < 'Opple'
True
>>> 'Opple' < 'Apple'
False
>>> 5 == 5
True
>>> 2 < 5.0
True
>>> 2.0 <= 2.0
True
>>> 2 != 2
False
>>> 2 != 3
True

```

<, >, <=, >=, ==, != စတဲ့ သက်တတွေဟာ comparison operator တွေပါ။ Relational operator တွေလိုလည်း ခေါ်ကြတယ်။ အလယ်တန်းသချုပ်မှာ သင်ခဲ့ရတဲ့ <, >, ≤, ≥, =, ≠ စတေတွဲနဲ့ အဓိပ္ပာယ်တူပါတယ်။ ညီ/မညီ စစ်ချင်ရင် ညီမျှခြင်းသက်တန်ခဲ့ == နဲ့ စစ်ရပါမယ်။ Comparison operator တွေကို ဒေတာတိုက်ပ် အမျိုးမျိုးနဲ့ တွဲဖက် အသုံးပြနိုင်တာကို တွေ့ရမှာပါ။ တန်ဖိုးတစ်ခုနဲ့ တစ်ခု နှင့်ယူဉ်နိုင်ခြင်းဟာ အရေးပါတဲ့ ကိစ္စဖြစ်ပါတယ်။

Python မှာ True == 1, False == 0 ဖြစ်တယ်လို့ သတ်မှတ်ပါတယ်။

```

>>> True == 1
True
>>> False == 0
True
>>> True == 5
False

```

ဘူလီယန် အိပ်စ်ပရက်ရှင်တွေနဲ့ ပါတ်သက်ပြီး နောက်ထပ် သိထားရမဲ့ အော်ပရိတ်တာ သုံးခကေတ္တာ and, or, not တို့ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ငါးတို့ကို ဘူလီယန်အော်ပရိတ်တာလို့ ခေါ်ပြီး ဘူလီယန်တန်ဖိုး (သို့) ဘူလီယန် အိပ်စ်ပရက်ရှင်တွေနဲ့ တွဲဖက်အသုံးပြုရပါတယ်။

ဘူလီယန်တန်ဖိုး/အိပ်စ်ပရက်ရှင် နှစ်ခုမှာ နှစ်ခုလုံး မှန်/မမှန် စစ်ကြည့်ချင်တဲ့အခါ and အော်ပရိတ်တာ သုံးရပါမယ်။ နှစ်ခုလုံး အမှန်ဖြစ်မှ True ရပါတယ်။

```

>>> True and True
True

```

```
>>> True and False
False
>>> False and True
False
>>> False and False
False
```

ကိန်းကဏ္ဍးတစ်ခုက တစ်နဲ့ တစ်ဆယ်ကြား ရှိ/မရှိ အခုလိုစစ်ဆိုင်ပါတယ်

```
>>> x = 5
>>> x > 1 and x < 10
True
>>> y = 11
>>> y > 1 and y < 10
False
```

တစ်ထက်လည်းကြီး၊ တစ်ဆယ်ထက်လည်း ငယ်တယ်ဆိုရင် တစ်နဲ့တစ်ဆယ်ကြား ဖြစ်ပါတယ်။ (Python မှာ $1 < x < 10$ နဲ့ စစ်လိုလည်း ရတယ်)။ ယဉ်မောင်းလိုင်စင် ဖြဖို့ အသက် ဆယ့်ရှစ်နှစ်နဲ့ အထက် ဖြစ်ရမယ်၊ မှတ်ပုံတင်လည်း ရှိရမယ်ဆိုပါစို့။ ဘူလီယန် အပိုစ်ပရက်ရှင်နဲ့ အခုလို ဖော်ပြနိုင်တယ်

```
>>> is_18 = True
>>> has_nric = True
>>> is_18 and has_nric
True
>>> is_18 = False
>>> has_nric = True
>>> is_18 and has_nric
False
```

(အခု ဥပမာမှာ True/False တွေ ပုံသေထည့်ထားပေမဲ့ နောက်ပိုင်းမှာ ပရိုကရမ် input ပေါ် မှတည် ပြီး တွက်ချက်လပ်ဆောင်တေတွေ တွေ့ရမှာပါ)။

ဘူလီယန်တန်ဖိုး/အပိုစ်ပရက်ရှင် နှစ်ခုအနေကို အနည်းဆုံး တစ်ခု မှန်/မမှန် or နဲ့ စစ်ဆိုင်တယ်။ နှစ် ခုလုံး အမှားဖြစ်မှ False ရပါတယ်။ တစ်ခုမှန်တာနဲ့ အမှန်ထွက်ပါတယ်။

```
>>> True or True
True
>>> True or False
True
>>> False or True
True
>>> False or False
False
```

ကိန်းတစ်ခုဟာ တစ်နဲ့ တစ်ဆယ်ရဲ့ ပြင်ပမှာရှိလား အခုလို စစ်ဆိုင်တယ်

```
>>> x = 11
>>> x < 1 or x > 10
```

```

True
>>> y = -2
>>> y < 1 or y > 10
True
>>> z = 5
>>> z < 1 or z > 10
False

```

တစ်ထက်ငယ်ရင် (သို့) တစ်ဆယ်ထက်၏ြေးရင် တစ်နှုတ်ဆယ်ကြားမှာ မဟုတ်လိုပါ။ (Python မှာ တန်ဖိုးနှစ်ခုကြားမှာရှိလား သို့မဟုတ် တန်ဖိုးနှစ်ခု ပြင်ပမှာရှိလား စစ်လို့ရတဲ့နည်း တစ်ခုမကရှိပါတယ်။ အခုနည်းလမ်းက and နဲ့ or ကို အသံချွဲတဲ့ ဥပမာတချို့ကို ပြခြင်းသာဖြစ်တယ်။)

ကုမ္ပဏီ တစ်ခုက အလုပ်ခေါ်တဲ့အခါ ဘွဲ့ရဲ (သို့) ဒီပလိုမာနဲ့ လုပ်သက် (၂) နှစ်အထက် အနည်းဆုံးရှိသူ ဖြစ်ရမယ် ဆိုပါစို့။ သတ်မှတ် အရည်အချင်း ပြည့်မီ/မမီ အခုလို ဖော်ပြနိုင်ပါတယ်

```

>>> is_graduate = False
>>> has_2yrs_exp = True
>>> has_diploma =True
>>> is_graduate or (has_diploma and has_2yrs_exp)
True

```

တန်ဖိုးနှစ်ခု ကြား (သို့) ပြင်ပမှာ ရှိ/မရှိ စစ်တဲ့အခါ အဲဒီတန်ဖိုးနှစ်ခု အပါအဝင်လား (inclusive)၊ ဒါမှုမဟုတ် မပါဝင်ဘူးလား (exclusive) ဂရိစိုက်ဖို့ လိုပါတယ်။ တစ်နှုတ်ဆယ်ကြား (ငှုံးတို့ အပါအဝင်) ဆိုရင် အခုလို စစ်ရမှာပါ

```

>>> y = 1
>>> y >= 1 and y <= 10
True

```

not အော်ပရိတ်တာကတော့ True/False တန်ဖိုးကို ပြောင်းပြန် ဖြစ်စေတယ်။

```

>>> not True
False
>>> not False
True

```

တစ်နှုတ်ဆယ် ပြင်ပ (ငှုံးတို့မပါ) မှာ ရှိ/မရှိကို အခုလိုလည်း စစ်လို့ရတယ်

```

not (x >= 1 and x <= 10)

```

‘ငါးရာအောက်’ လို့ ပြောတာဟာ ‘ငါးရာနှင့်အထက် မဟုတ်’ လို့ ပြောတာနဲ့ အဓိပါယ်တူတူပါပဲ။

```

>>> z = 499
>>> z < 500
True
>>> not (z >= 500)
True
>>> w = 500
>>> w < 500

```

```
| False  
|>>> not (w >= 500)  
| False
```

not အော်ပရိတ်တာ သုံးခြင်းအားဖြင့် အကြောင်းအရာတစ်ခုကိုပဲ အဓိပ္ပာယ်အားဖြင့် ညီမျှတဲ့ အိပ်ပရက်ရှင် အမျိုးမျိုးနဲ့ ဖော်ပြလိုရလာတာကို တော်းခိုင်တယ်။

အခန်း ၆

အော်ဂျက်များ

“အော်ဂျက် (object) ဆိုတာဘာလ” ရှုထောင့် အမျိုးမျိုးကနေ ရှင်းပြနိုင်ပါတယ်။ အပြည့်စုံဆုံး၊ အမှန်ကန်ဆုံး ဥပမာ သို့မဟုတ် အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက် ဆိုတာ မရှိပါဘူး။ သူနည်း သူ့ဟန်နဲ့ မှန်ကန်ကြတေပါပဲ။ ဒီအခြားများတော့ အော်ဂျက်ဆိုတာ ဘာလဲ၊ ဘယ်လိမ့်မျိုးလဲ ခံစားလို့ရအောင်နဲ့ အခြေခံ အသုံးချက်တိရုံး လောက်ပဲ အဓိကထား လေ့လာကြမှာပါ။ လက်ရှိအခြေအနေနဲ့ သင့်တော်မဲ့ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက် တချို့ကို လည်း ဖော်ပြပေးသွားမှာပါ။ သိထားသင့်တဲ့ ဘာသာရပ်ဆိုင်ရာ စကားလုံး အသုံးအနှစ်းတွေကိုလည်း မိတ်ဆက်ပါမယ်။

ဆော်စဲ အော်ဂျက်တွေဟာ အပြင်မှာ တကယ်ရှိတဲ့ အရာတွေရော တကယ်မရှိဘဲ စိတ်ကူးသက်သက်ဖြစ်တဲ့ ဒုံးခိုင်ဒီယာတွေကိုပါ ပရိုကရမ်ထဲမှာ ထင်ဟပ် ဖော်ပြတယ်။ ဥပမာ ကေသိုက်အကောင့်၊ $\frac{7}{13}$ (အပိုင်းကဏ်း၊ တစ်ခု)၊ 1948-01-04 (မြန်မာပြည် လွှတ်လပ်ရေးရတဲ့နေ့)၊ စနီပိုင်တဲ့ အနီရောင် တို့ယို တာကား စတာတွေကို အော်ဂျက်တွေနဲ့ ဖော်ပြနိုင်တယ်။

အော်ဂျက်မှုလည်း တိုက်ပ်သဘောတရား ရှိတယ်။ တိုက်ပ်တူတဲ့ အော်ဂျက်အားလုံး အော်ဂျက်အားလုံး စည်းထားပဲ တူတယ်။ လုပ်ဆောင်လို့ရတဲ့ အော်ပရေးရှင်းတွေလည်း တူပါတယ်။ ဘဏ်အကောင့် အော်ဂျက်အားလုံးဟာ လက်ကျွန်ငွေနဲ့ အကောင့်နံပါတ် ပါရှိပြီး ငွေသွေး၊ ငွေထုတ်၊ ငွေလွှဲ အော်ပရေးရှင်းတွေ လုပ်ဆောင်လို့ ပါမယ်။

အော်ဂျက်တွေရဲ့ တိုက်ပ်နဲ့ နီးနီးစပ်စပ် ဆက်နှုယ်နေတာကတော့ ကလပ်စ် (class) သဘောတရားပါ။ ကလပ်စ်ကို တိုက်ပ်တူအော်ဂျက်တွေ ဖန်တီးဖို့အတွက် သတ်မှတ်ထားတဲ့ ပရိုကရမ်ကုဒ် အစုအဝေးလို့ ယော်ယျု ပြောနိုင်ပါတယ်။ Account ကလပ်စ်၊ date ကလပ်စ်၊ Fraction ကလပ်စ် စသည်ဖြင့် အော်ဂျက် တိုက်ပ် တစ်မျိုးအတွက် ကလပ်စ်စ်ခု ရှိမှာပါ။ တိုက်ပ်တူ အော်ဂျက်တွေ အားလုံးမှာ ပါဝင်မဲ့ အချက်အလက်တွေ၊ အော်ပရေးရှင်းတွေနဲ့ အော်ဂျက် ဖန်တီးယူတဲ့ ဖန်ရှင်တွေကို ကလပ်စ်တစ်ခုနဲ့ သတ်မှတ်ရတာပါ။ ကလပ်စ်ကနေ အော်ဂျက်တွေ (တိုက်ပ် တူပါမယ်) ထုတ်ယူရတာ ဖြစ်တဲ့ အတွက် ကလပ်စ်ကို အော်ဂျက် စက်ရှုလိုလည်း ဆိုနိုင်ပါတယ်။ ပုံစံတူ အော်ဂျက်တွေ ထုတ်ပေးတာ မို့လို့ ကလပ်စ်ဆိုတာ အော်ဂျက်တည်ဆောက်တဲ့ blueprint သို့မဟုတ် template ပဲလို့ ယူဆတာ ဟာလည်း သဘာဝကျက်တယ် ဆုံးရမှာပါ။

အော်ဂျက်တွေကို အက်ဘ်စရက်ရှင်း (abstraction) အနေနဲ့လည်း ရှုမြင်နိုင်တယ်။ ဘယ်လို ဖန်တီး တည်ဆောက်ထားလဲ မသိဘဲ အသုံးပြုလိုရတဲ့ အရာအားလုံးကို အက်ဘ်စရက်ရှင်းလို့ ဆိုနိုင်တယ်။ အပြင်မှာသုံးကြတဲ့ ကား၊ တို့စွာ ကွန်ပူးတာ စတာတွေဟာ အက်ဘ်စရက်ရှင်းတွေ ဖြစ်တယ်။ ဖန်ရှင်တွေဟာလည်း အက်ဘ်စရက်ရှင်းတွေပါပဲ။ အော်ဂျက်တွေကတော်တော့ အော်ပရေးရှင်း တွဲဖက်ပေါင်းစပ်ထားတဲ့ အက်ဘ်စရက်ရှင်းတွေပါ။ အော်ဂျက်တွေကတော်ခုနဲ့ တွဲဆက်ထားတဲ့ အော်ပရေးရှင်းတွေဟာ

အဲဒီအော်ဂျက်ရဲ့ ဒေတာတွေကို အသုံးပြုတယ်။ အဲဒီအော်ဂျက်ရဲ့ ဒေတာအပေါ် သက်ရောက်မှု ရှိနိုင်တယ်။ အခြားအော်ဂျက်ရဲ့ ဒေတာကို မသုံးဘူး။ သက်ရောက်မှုလည်း မရှိစေဘူး။ အော်ဘ်ဂျက် အတွင်း ပိုင်း ဒေတာတွေ ဖွံ့ဖြည်းထားပဲနဲ့ တိုက်ပဲကို မသိဘဲ အော်ဘ်ဂျက်ကို အသုံးပြုလို့ရတယ်။ အော်ပရောင်းတွေဟာ တကယ်ကတော့ အော်ဘ်ဂျက်ဒေတာ အသုံးပြုတဲ့ ဖန်ရှင်တွေပါပဲ။ ဒီဖန်ရှင်တွေ ဘယ်လိုပေးထားလဲ ဒေတာကို ဘယ်ပံ့ဘယ်နည်း အသုံးပြုတာလဲ သိစရာမလိုဘဲ အသုံးပြုလို ရပါတယ်။

ဖန်ရှင် အသင့်ရှိပြီးသား ဆိုရင် အသုံးပြုလို ရသလို ကလပ်စ် အသင့်ရှိပြီးသား ဆိုရင် အော်ဘ်ဂျက်တွေ ဖန်တီးအသုံးပြုနိုင်ပါတယ်။ ဖန်ရှင်ရေးရတာ ခက်ခဲနိုင်ပါတယ်။ ရှိပြီးသား ဖန်ရှင်သုံးတာကတော့ မ ခက်ပါဘူး။ ဒီသောာပါပဲ။ ကလပ်စ်သတ်မှတ်ရတာ၊ ဒီဇိုင်းလုပ်ရတာ ရှုပ်ထွေး ခက်ခဲနိုင်ပါတယ်။ ရှိပြီးသား ကလပ်စ်ကနေ အော်ဘ်ဂျက် ဖန်တီးအသုံးပြုရတာ မခက်ပါဘူး။ အသုံးပြုသူ လွှာယ်ကူးအဆင်ပြေစွဲနဲ့ တည်ဆောက်သူက အဓိကစဉ်းစား ဖြေရှင်းရတာပါ။ သုံးစွဲသူအဆင်ကနေ စတင်ပြီး တည်ဆောက်သူ ပရှိရမဲ့မာ ဖြစ်လာအောင် တစ်ဆင့်ချင်း တက်လှမ်းဖို့ဟာ အဓိကပန်းတိုင်ပါ။ အော်ဘ်ဂျက်မဲတဲ့ဆက် ခက်ရပ်၊ အခုပဲ လက်တွေစမ်းသပ် ကြည့်လိုက်ရအောင် ...

၆.၁ date, time and datetime

ဆော်ဝဲ အပ်ပလီကေးရှင်းတွေမှာ အချိန်နာရီ နေ့ရှက်တွဲနဲ့ တွက်ချက်ဆုံးဖြတ်ရတာတွေ အမြတ်လိုပါတယ်။ ဒါကြောင့် အချိန်နှင့်သက်ဆိုင်တဲ့ အချက်အလက်တွေကို စနစ်တကျ ကိုင်တွေယ်ဖြေရှင်းတတ်ဖို့ လေ့လာထားရပါမယ်။ အချိန်နဲ့ နေ့ရှက်အတွက် date, time, datetime ကလပ်စ်တွေ ထောက်ပဲပေးထားတဲ့ datetime လိုက်ဘူး အသုံးပြုပါမယ်။ date ကလပ်စ်ကနေ ဖန်တီးယူတဲ့ အော်ဘ်ဂျက်တစ်ခုဟာ အနောက်တိုင်းပြက္ခိုန် နေ့ရှက်တစ်ရက်ကို ဖော်ပြုတယ်။ ခုနှစ်၊ လ၊ ရက် အချက်အလက် သုံးခုပါဝင်တယ်။ မြန်မာပြည် လွတ်လပ်ရေးရခဲ့တဲ့ နေ့ရှက်ကို ဖော်ပြရင် အခုလုပ်ပါ

```
>>> from datetime import *
>>> date(1948, 1, 4)
datetime.date(1948, 1, 4)
```

ဒါတိယလိုင်းက အော်ဘ်ဂျက် ဖန်တီးတာပါ။ ဖန်ရှင်ခေါ်တာနဲ့ ပုံစံတူတာ တွေ့ရတယ်။ အော်ဘ်ဂျက်ဖန်တီး ဒို့ စပယ်ရှယ် ဖန်ရှင်တစ်ခု ခေါ်ထားတယ်လို့ ယူဆနိုင်ပါတယ် (နောက်ပိုင်း ကလပ်စ်အခန်းမှာ အသေးစိတ် လေ့လာရမှာပါ)။ ကလပ်စ်ကနေ အော်ဘ်ဂျက် ဖန်တီးယူတာကို instantiation လိုခေါ်ပြီး ရရှိလာတဲ့ အော်ဘ်ဂျက်ကို အဲဒီကလပ်စ်ရဲ့ instance လိုလည်း ခေါ်ပါတယ်။

```
>>> mmid = date(1948, 1, 4)
```

အော်ဘ်ဂျက်ကို ပေရီရေတဲ့လိုနဲ့ အဆိုင်းမန့်လုပ်တာပါ။ အော်ဘ်ဂျက်ကို mmid ပေရီရေဘဲလိုနဲ့ ရည်ညွှန်းအသုံးပြုလို့ ရမှာဖြစ်တယ်။

```
>>> mmid.year
1948
```

Dot notation (. အမှတ်အသား) နဲ့ အော်ဘ်ဂျက်ရဲ့ ခုနှစ်ကို ရယူထားတာပါ။ လနဲ့ ရက်ကိုလည်း အလားတူနည်းလမ်းနဲ့ ယူကြည့်နိုင်တယ်။

```
>>> mmid.month
1
>>> mmid.day
```

အော်ဂျက်တစ်ခုမှာ ပါဝင်တဲ့ ဒေတာကို *attribute* လို့ ခေါ်တယ်။ *Attribute* တွေဟာ အော်ဂျက် ရဲ့ လက်ရှိအခြေအနေ (state) ကိုဖော်ပြတယ်။ စတိတ် ပြောင်းလဲနိုင်တဲ့ အော်ဂျက်တွေကို *mutable object* လို့ ခေါ်တယ်။ စတိတ် မပြောင်းလဲနိုင်တဲ့ အော်ဂျက်တွေကို *immutable object* လို့ ခေါ်တယ်။ *date* အော်ဂျက်တွေဟာ *immutable object* တွေပါ။ ဆိုလိုတာက *attribute* တွေဖြစ်တဲ့ *year*, *month*, *day* တန်ဖိုးတွေ မပြောင်းလဲနိုင်ပါဘူး။

ခုနှစ် လ၊ ရက် အတွက် *attribute* သုံးခဲ့ဟာ *date* အော်ဂျက် တစ်ခုစီတိုင်းအတွက် ကိုယ်ပိုင်ပါရှိမှုပါ။ ဆိုလိုတာက အောက်ပါ *usid* အော်ဂျက်ရဲ့ *attribute* တွေနဲ့ ခုနာ *mmid* ရဲ့ *attribute* တွေဟာ သီးခြားစီပါ။ နံမည်တူပေမဲ့ တစ်ခုနဲ့တစ်ခု မရောယူက်ဘူး။

```
>>> usid = date(1776, 7, 4)

>>> usid.year
1776
>>> usid.month
7
>>> usid.day
4
```

အော်လို့ တန်ဖိုးပြန်ယူကြည့်ရင်လည်း ဖြစ်သင့်တဲ့ အတိုင်း သက်ဆိုင်ရာ အော်ဂျက်ရဲ့ *attribute* တန်ဖိုး တွေပဲ ပြန်ရတာပေါ့။ လွှတ်လပ်ရေး ရခဲ့တဲ့ နောက် ဘာနေ့ဖြစ်မလဲ

```
>>> usid.isoweekday()
4
>>> mmid.isoweekday()
7
```

ဖန်ရှင်တစ်ခုတည်းကို မတူညီတဲ့ အော်ဂျက်နှစ်ခုအပေါ်မှာ အသုံးချတာ ဖြစ်တယ်။ ဒေါ်ထိကိုပဲ သုံး တယ်။ ပထမတစ်ခုက *usid* အော်ဂျက်၊ နောက်တစ်ခုက *mmid* အော်ဂျက်အပေါ်မှာ သုံးထားတာပါ။ အမေရိကန် လွှတ်လပ်ရေးရနဲ့တာ ကြာသာပတေးနေ့၊ ပြန်မာကတော့ တန်ခိုက်နေ့နေ့ပါ (တန်လ်က တစ်၊ တန်ခိုက်နေ့က ခုနှစ်ပါ)။ *isoweekday* ဖန်ရှင်ကို အော်ဂျက်တစ်ခုအပေါ် အသုံးပြုတဲ့ အခါ ငင်းအော် ဂျက်နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ ဒေတာနဲ့ ဖန်ရှင်က အလုပ်လုပ်သွားတာပါ။ ဒါကြောင့်လည်း *attribute* မတူတဲ့ အော်ဂျက်တွေအပေါ်မှာ အသုံးချတဲ့ အခါ မတူညီတဲ့ ရလဒ်တွေ ထွေက်လာရတာပေါ့။ ‘ဒေတာနဲ့ အော်ပ ရေးရှင်း တွဲဖက်ထားတယ်’ ဆိုတာ ဒီသဘောတရားကို ဆိုလိုတာပါ။ အော်ဂျက်ဒေတာနဲ့ တွဲဖက်အလုပ် လုပ်တဲ့ ဖန်ရှင်တွေကို မက်သွဲ (method) လို့ ခေါ်တယ်။ နောက် မက်သွဲတစ်ခုက *isoformat* ပါ။ နောက်ကို စားသားအဖြစ် ‘*yyyy-mm-dd*’ ဖော့မတ်နဲ့ ပြန်ပေးတယ်။

```
>>> usid.isoformat()
'1776-07-04'
>>> mmid.isoformat()
'1948-01-04'
```

date တစ်ခု ဖန်တီးတဲ့ အခါ ခုနှစ် လ၊ ရက် နေရာ မှုန့်ဖို့ အရေးကြီးပါတယ်။ *date(1948, 4, 1)* လို့ ရောမိရင် လေးလပိုင်း တစ်ရက်နဲ့ ဖြစ်သွားမှုပါ။ ဒါပေမဲ့ Python မှာ အော်ဂျက်တွေကို နံမည်နဲ့ တဲ့ ပြီး ထည့်ပေးလို့ရတယ်။

```
>>> mmid = date(day=4, year=1948, month=1)
```

ဒီနည်းနဲ့ ဆိုရင်တော့ year, month, day ကြိုက်သလို အစီအစဉ်နဲ့ ထည့်လိုရမှာပါ။
replace မက်သင် ဘယ်လို အလုပ်လုပ်လဲ ကြည့်ရအောင်

```
>>> usid = date(1776, 7, 4)
```

```
>>> usid100 = usid.replace(year=1876)
```

နုဂ္ဗ ပေါ်ရက်ရဲ ခုနှစ်ကို 1876 နဲ့ အစားထိုးထားတဲ့ အော့သံဂျက် အသစ်တစ်ခု ပြန်ရပါတယ်။ နုဂ္ဗ ရက်စွဲက မပေါင်းသွားဘူး (date အော့သံဂျက် ဟာ immutable ဖြစ်တာ သတိပြုပါ)။

```
>>> usid
```

```
datetime.date(1776, 7, 4)
```

```
>>> usid100
```

```
datetime.date(1876, 7, 4)
```

ခုနှစ်၊ လ၊ ရက် သုံးခုလုံး အစားထိုးချင်ရင်

```
>>> dt1 = date(2000,2,21)
```

```
>>> dt2 = dt1.replace(2010,10,10)
```

```
>>> dt3 = dt1.replace(day=20,month=12,year=2020)
```

အားဂုမန် နံမည် မပါရင် ခုနှစ်၊ လ၊ ရက် အစဉ်အတိုင်း ဖြစ်ရပါမယ်။ ရလဒ်တွေ ကြည့်ရင်

```
>>> dt1
```

```
datetime.date(2000, 2, 21)
```

```
>>> dt2
```

```
datetime.date(2010, 10, 10)
```

```
>>> dt3
```

```
datetime.date(2020, 12, 20)
```

ခုနှစ်၊ လ၊ ရက် တခုခု ချုန်ထားကြည့်ပါ

```
>>> dt4 = dt1.replace(2020)
```

```
>>> dt5 = dt1.replace(2030,11)
```

ချုန်ထားခဲ့တော့ နုဂ္ဗအတိုင်းရှိပါမယ်

```
>>> dt4
```

```
datetime.date(2020, 2, 21)
```

```
>>> dt5
```

```
datetime.date(2030, 11, 21)
```

ရက်တစ်ခုတည်း အစားထိုးမယ်ဆိုရင် နံမည်နဲ့တဲ့ နည်းကပဲ အဆင်ပြပါမယ်

```
>>> dt6 = dt1.replace(day=28)
```

```
>>> dt6
```

```
datetime.date(2000, 2, 28)
```

နံမည်မပါရင် ခုနှစ်၊ လ၊ ရက် အစဉ်အတိုင်းဖြစ်တော်ကြောင့် ခုနှစ်ကို အစားထိုးမှာပါ

```
>>> dt7 = dt1.replace(28)
>>> dt7
datetime.date(28, 2, 21)
```

time and datetime

နေ့ရက်နဲ့ အချိန် တွဲရက်ကို datetime, ရက်စွဲမလိုဘဲ အချိန်ပဲဆိုရင် time သုံးပါတယ်

```
>>> t1 = time(10, 15, 20)
>>> t1.hour
10
>>> t1.minute
15
>>> t1.second
20
>>> mmid2 = datetime(1948,1,4,4,20)
>>> mmid3 = datetime(1948,1,4,4,20,0)
>>> mmid2.second
0
>>> mmid3.second
0
```

timedelta

အချိန်ကာလနဲ့ ပါတ်သက်ပြီး မဖြစ်မနေ သိထားသင့်တဲ့ နောက်ထပ်ကလပ်စ် တစ်ခုကတော့ ကြောချိန် (duration) ကို ဖော်ပြတဲ့ timedelta ကလပ်စ်ပါ။

```
>>> duration = timedelta(
...     days=50,
...     seconds=27,
...     microseconds=10,
...     milliseconds=29000,
...     minutes=5,
...     hours=8,
...     weeks=2
... )
>>> duration
datetime.timedelta(days=64, seconds=29156, microseconds=10)
```

(... က အော်တို့ ထည့်ပေးသွားတာ။ ကိုယ်တိုင် ရိုက်ထည့်စရာမလိုဘူး။ တစ်လိုင်းချင်း Enter ခေါက် သွားရုံပဲ။ အပိတ်ဝိုက်ကွင်းမှာ စတိတ်မနဲ့ ဆုံးတယ်ဆိုတာ အင်တာပရက်တာက နားလည်တယ်။)

အော့သံပျက် အသုံးပြုသူအနေနဲ့ အချိန်ကာလ ကြောမြင့်ချိန်ကို days, weeks, hours ... စတာ တွေနဲ့ သတ်မှတ်လို့ရတယ်။ ငွေးတို့ကို ရက်၊ စက်နှင့် မိုက်ခရီ့စက်နှင့် ဖွဲ့ပြီး အော့သံပျက် အတွင်းပိုင်း days, seconds, microseconds attributes ဒေတာအနေနဲ့ သိမ်းမှာပါ။

```

>>> twoweeks_twomin = timedelta(weeks=1, days=7, minutes=2)
>>> twoweeks_twomin
datetime.timedelta(days=14, seconds=120)

```

ဖော်ပြခြေးတဲ့ အော့ဘ်ဂျက်တွေနဲ့ အပေါင်း၊ အနှစ် အော်ပရေးရှင်းတွေ လုပ်လိုပါတယ်။ ဥပမာ
တရီး၊ လေ့လာကြည့်ပါ

```

>>> dt1 = datetime(2021, 2, 10, 23, 45, 43)
>>> dt2 = datetime(2022, 2, 10, 23, 44, 42)
>>> duration1 = dt2 - dt1
>>> duration1
datetime.timedelta(days=364, seconds=86339)

```

ဒီလိုစစ်ကြည့်ပါ

```

>>> dt3 = dt1 + duration1
>>> dt3
datetime.datetime(2022, 2, 10, 23, 44, 42)
>>> dt4 = dt2 - duration1
>>> dt4
datetime.datetime(2021, 2, 10, 23, 45, 43)
>>> dt1 == dt4
True
>>> dt2 == dt3
True

```

၆.၂ list

List ဆိတာ အိုက်တမ် item တွေ အတွဲလိုက် စုစည်းထားဖို့ အသုံးပြုတဲ့ စထရက်ချေတစ်မျိုး ဖြစ်တယ်။ Python မှာ list အော့ဘ်ဂျက်တွေကို item တွေ အတွဲလိုက် စုစည်းထားဖို့ သုံးတယ်။ ဘာအိုက်တမ်
မှ မပါတဲ့ list အသစ်တစ်ခု လိုချင်ရင် ဒီလို

```

>>> odds = list()
ဒီ lsit ထဲမှာ ပါတွေပါလဲ

```

```

>>> odds
[]

```

လေးထောင့်ကွင်းနဲ့ list ကိုပြပေးတယ်။ လက်ရှိ list ထဲမှာ အိုက်တမ် မရှိသေးဘူး။ အိုက်တမ် တစ်
ခုချင်း ထည့်ချင်ရင် append မက်သဒ်ရှိတယ်

```

>>> odds.append(1)
>>> odds.append(3)
>>> odds.append(5)
>>> odds.append(7)

```

```
>>> odds
[1, 3, 5, 7]
```

ပါဝင်တဲ့ အိုက်တမ်တစ်ခုစီကို ကော်မားပြီး ပြတယ်။ နောက်ထပ် နည်းလမ်းတစ်ခုနဲ့လည်း list ဖန်တီးလို့ ရတယ်။ လေးထောင့်ကွင်း သုံးတဲ့နည်းပါ

```
>>> empty = []
>>> lst1 = [1,2,3,4,5,6]
>>> empty
[]
>>> lst1
[1, 2, 3, 4, 5, 6]
```

list ဟာ mutable ဖြစ်တယ်။ အိုက်တမ် နောက်တစ်ခု ထပ်ထည့်ကြည့်ပါ

```
>>> odds.append(9)
>>> odds
[1, 3, 5, 7, 9]
```

နိုင် အော့ဘ်ဂျက်မှာ အိုက်တမ်တစ်ခု ထပ်တိုးသွားတာ။ အော့ဘ်ဂျက်ရဲ့ စတိတ် ပြောင်းသွားတယ်။ အိုက်တမ်တစ်ခုကို ဖယ်ထုတ်ချင်ရင်

```
>>> odds.pop(0)
1
>>> odds
[3, 5, 7, 9]
```

list အိုက်တမ်တွေရဲ့ တည်နေရာကို index လို့ခေါ်တယ်။ သူညန့် စတယ်။ ဒုတိယက တစ်၊ တတိယက နစ် စသည်ဖြင့် ဖြစ်မယ်။ အခုံ odds မှာ အိုက်တမ် လေးခုရှုံးနေတယ်။ 7 ဖြူတ်ချင်ရင် index နံပါတ် 2 ကို pop လုပ်ရမှာ

```
>>> odds.pop(2)
7
>>> odds
[3, 5, 9]
```

ဖယ်လိုက်တဲ့ အိုက်တမ်တွေ နှုတ်နေရာမှာ ပြန်ထည့်ချင်တယ်ဆိုပါစို့။ insert ရှိပါတယ်

```
>>> odds.insert(2, 7)
>>> odds
[3, 5, 7, 9]
>>> odds.insert(0,1)
>>> odds
[1, 3, 5, 7, 9]
```

အိုက်တမ် အစားထိုးတာ၊ index နဲ့ နေရာတစ်ခုက အိုက်တမ်ကို ပြန်ထုတ်ကြည့်တာကို လေးထောင့်ကွင်းနဲ့ ရေးနည်းလည်းရှိတယ်

```
>>> evens = [2,4,6,8,10,12]
```

```

>>> evens[0]
2
>>> evens[1]
4

```

pop နဲ့ မတူတာကို သတိပြုပါ။ pop က အိုက်တမ်ကို ဖယ်ထုတ်လိုက်တယ်။ စတိတ်ပြောင်းလဲစေတယ်။ အခုန်ည်းက မဖယ်ထုတ်ဘူး။ အိုက်တမ်ကိုပဲ ပြန်ပေးတာပါ။

```

>>> evens
[2, 4, 6, 8, 10, 12]

```

replace နဲ့ သဘောတရားတူတာကတော့

```

>>> evens[5] = 14
>>> evens
[2, 4, 6, 8, 10, 14]

```

နောက်ဆုံး နေရာ (index နံပါတ် 5) ကို 14 လဲထည့်လိုက်တာ။

ပေါ်ရော့လဲ နှစ်ခုက အော့ဘ်ပျက်တစ်ခုတည်းကို ရည်ညွှန်းနေရင် သတိပြုသင့်တဲ့ ထူးခြားချက် တွေ ရှိလာပါတယ်။

```

>>> fruits = ['mango', 'apple', 'strawberry', 'kiwi']
>>> myfav = fruits

```

ဒီလိုဆိုရင် အော့ဘ်ပျက် တစ်ခုတည်းကို fruits ရော့ myfav နဲ့ပါ သုံးလို့ရပါမယ်။ fruits နဲ့ အိုက် တမ်တစ်ခု ထပ်ထည့်ကြည့်မယ်

```

>>> fruits.append('orange')

```

myfav ပါ လိုက်ပြောင်းတာကို တွေ့ရမှာပါ

```

>>> myfav
['mango', 'apple', 'strawberry', 'kiwi', 'orange']

```

Mutable အော့ဘ်ပျက်တွေမှာ ဒီအချက်ကို သတိပြုဖို့ လိုပါတယ်။ ပေါ်ရော့လဲ တစ်ခုကနေ အော့ဘ်ပျက် စတိတ်ကို ပြောင်းလဲတဲ့အခါ အုံအော့ဘ်ပျက်ကို ရည်းညွှန်းတဲ့ အခြား ပေါ်ရော့လဲ အားလုံးက လည်း အပြောင်းအလဲကို မြင်ရမှာ ဖြစ်တယ်။ Immutable ဆိုရင်တော့ စတိတ်မပြောင်းနိုင်တော့ကြောင့် ဒီလိုကိစ္စမျိုး စဉ်းစားစရာ မလိုဘူး။

အခန်း ၃

ကွန်ထရီးလ် စတိတ်မန်များ

ကွန်ထရီးလ် စတိတ်မန်တွေက ကားရဲ့လူ တွေ့တော့ တွေ့ခြဲ့ပြီးသားပါ။ ဒါပေမဲ့ ကားရဲလ်ပရိုကရမ်မင်း အတွက် လိုသလောက် အခြေခံကိုပဲ ကန့်သတ်ဖော်ပြခဲ့တာပါ။ ဒီအခန်းမှာ ပြည့်စုံအောင် အသေးစိတ် ဆက်လက် လေ့လာကြပါမယ်။ လက်တွေ့အသုံးချု ဥပမာတွေ လေ့ကျင့်ခန်းတွေ ကရတစိုက် စီစဉ်ပေးထားတယ်။ စတိတ်မန် အသစ်တချို့လည်း တွေ့ရမယ်။ စာအုပ်တွေမှာ ဖော်ပြတာ သိပ်မတွေရပေမဲ့ ဘိုင်နာ အများစုံ အခက်အခဲတွေ့ကြတဲ့ နေရာတွေ၊ တိတိကျကျ နားလည်ဖို့ လိုတဲ့ ပိုင့်တွေကိုလည်း အလေးပေးရှင်းပြထားတယ်။ အထူးခြားဆုံးကတော့ ရုပ်ပုံတွေဆုံးတာနဲ့ အန်နီမေးရှင်း အခြေခံကို Arcade ဂိမ်းလိုက်ဘရှိ အသုံးပြုပြီး စတင်မိတ်ဆက်ထားတာပဲ ဖြစ်တယ်။ စာသားတွေချည်းပဲထက် စိတ်လှပ်ရှားဖို့ ပိုကောင်းမယ်ထင်ပါတယ်။

၃.၁ if စတိတ်မန်

စားသောက်ဆိုင် တစ်ဆိုင်က ကျပ်ငွေ 50,000 နဲ့ အထက် သုံးတဲ့ ကတ်စတမ်းမာတွေကို 10% လျှော့ပေးပြီး ပရီမိုးရှင်း လုပ်တယ် ဆိုပါမို့။ ကီးဘုဒ်ကနေ ကျသင့်ငွေ ရိုက်ထည့်ပေးရမယ်။ ဒစ်စကောင့် ရမဲ့ ကတ်စတမ်းမာတွေကိုပဲ 'Get 10 % discount.' ပြပေးပြီး လာရောက် စားသုံးတဲ့အတွက် ကျေးဇူးတင်ကြောင်း 'Thanks for coming!' ကိုတော့ ကတ်စတမ်းကို ပြပေးချင်ပါတယ်။

```
amt = float(input("Enter amount: "))
if amt >= 50_000:
    print("Get 10% discount.")
print("Thanks for coming!")
```

amt > 50_000 ဘူးလိုယန် အိပ်စ်ပရက်ရှင် true ဖြစ်မှုပဲ if ဘလောက်ကို လုပ်ဆောင်ပေးမှာပါ။ ဒစ်စကောင့် ဘယ်လောက်ရလဲရော ကျသင့်ငွေပါ ပြပေးမယ်ဆိုရင် ဒီလို

```
amt = float(input("Enter amount: "))
amt_to_pay = amt
if amt >= 50_000:
    discount = amt * 0.1
    print(f'Get 10% discount ({discount}).')
    amt_to_pay = amt - discount
```

```
print(f'Please pay: {amt_to_pay}'))
print('Thanks for coming!')
```

Python ၃.၆ က ၂၆။ f-string (formatted string) ခေါ်တဲ့ string အသစ်တစ်မျိုး ပါလာပါတယ်။ String ရှေ့မှာ f နဲ့ စရင် f-string လို့ သတ်မှတ်တယ်။ Single/double quote ရှေ့မှာ f ထည့်ပေးရတာပါ။

```
>>> f"Two plus three is {2 + 3}"
'Two plus three is 5'
>>> f'Two plus three is {2 + 3}'
'Two plus three is 5'
```

F-string နဲ့ဆိုရင် မေရီရောဘဲလ် (သို့) အပိုစ်ပရက်ရှင် တွေကို တွန်ကွင်းထဲမှာ ထည့်ရေးလို့ရတယ်။ ငါးတို့ f-string က တန်ဖိုးရာပြီး အတားထိုးပေးမှုပါ။ ဒါကြောင့် {2 + 3} က 5 ဖြစ်သွားတာပါ။ ရိုးရိုး string နဲ့ဆို အခါလို့

```
>>> 'Two plus three is ' + str(2 + 3)
'Two plus three is 5'
```

ရေးနေရမယ်။ F-string နဲ့ဆို ပိုအဆင်ပြေတယ်။ နမူနာတချို့ကို လေ့လာကြည့်ပါ

```
>>> x = 9
>>> y = 3
>>> f'2x + y = {2*x + y}'
'2x + y = 21'
>>> f'Times three hello {'hello' * 3}'
'Times three hello hellohellohello'
>>> f'Times three hello length is {len('hello' * 3)}'
'Times three hello length is 15'
```

ဒစ်စကောင့်ပေးပြီး ပရီမိုးရှင်းလုပ်တဲ့အခါ သတ်မှတ်ပမာဏ မပြည့်သေးရင် ဘယ်လောက်ဖိုးထပ်သုံးတာနဲ့ ဒစ်စကောင့် ရမှာဖြစ်ကြောင့်ပြောပြီး ဆွဲဆောင်လေ့ရှိတယ်။ ဒစ်စကောင့်ရအောင် ဘယ်လောက်ထပ်သုံးရမလဲ ပရိုက်ရပ်က ပြေားချင်တယ် ဆိုပါစို့ if...else သုံးနိုင်ပါတယ်။

```
from math import *

amt = float(input("Enter amount: "))
amt_to_pay = amt
if amt >= 50_000:
    discount = amt * 0.1
    print(f"Get 10% discount({discount}).")
    amt_to_pay = amt - discount
else:
    amt_req = ceil(50_000 - amt)
    print(f"Spend just {amt_req} to get 10% discount!")

print("Please pay: " + str(amt_to_pay))
```

```

| print("Thanks for coming!")

amt >= 50_000 မှန်ရင် if ဘလောက် မှားရင် else ဘလောက် လုပ်ဆောင်မှာဖြစ်တယ်။
    if နဲ့ if...else ထော့ယျုပုံစံကို ကြည့်ရင် အခုလိုရှိပါတယ်

if test:
    statement1
    statement2
    statement3
    ...etc.

if test:
    statement1a
    statement2a
    statement3a
    ...etc.

else:
    statement1b
    statement2b
    statement3b
    ...etc.

```

test ဟာ ဘူလီယန် အိပ်စ်ပရက်ရှင်း ဖြစ်ရပါမယ်။ (ကားရဲလ် ကုန်ဒီရှင်တွေဟာ ဘူလီယန်တန်ဖိုး ပြန်ပေးတဲ့ predicate မက်သခ်တွေပါ။ predicate မက်သခ်တွေကို ဘူလီယန် အိပ်စ်ပရက်ရှင်းလို့ ယူဆနိုင်တယ်။)

အခုဆက်ကြည့်ကြမဲ့ if...elif...else ပုံစံကတော့ ရွှေ့ပိုင်းမှာ မတွေးဖူးသေးဘူး။ “Cascading if statement” လိုပေါ်တယ်။ အောက်ပါ ပေါ်မော်များအရ စာမေးပွဲရမှတ် ကနေ grading ထုတ်ပေးမယ် ဆိုပါစို့။

Score	Grade
90...100	A
80...89	B
70...79	C
60...69	D
(below 60) 0...59	F

တေဘာလ် ၃.၁ Score and Grading

ကော်များ/သား နံမည်နဲ့ ရမှတ်ကို ထည့်ပေးရင် ပရီဂရမ်က အခုလို ပြပေးရပါမယ်။

Student name: *Amy*

Score: *95*

Amy get grade *A*

ဒီပရီဂရမ် အတွက် cascading if သံဃားထားတဲ့ ကြည့်ပါ

```

stu_name = input("Student name: ")
score = int(input("Score: "))
grade = 'F'

if 90 <= score <= 100:
    grade = 'A'
elif 80 <= score <= 89:
    grade = 'B'
elif 70 <= score <= 79:
    grade = 'C'
elif 60 <= score <= 69:
    grade = 'D'
elif 0 <= score <= 59:
    grade = 'F'
else:
    print(f'You entered {score}. Score must be between 0 and 100. ')

print(f'{stu_name} get grade {grade}')

```

အပေါ်ဆုံး if ပြီးတဲ့အခါ အောက်မှာ elif တွေ အတဲ့လိုက် တွေ့ရပါမယ်။ နောက်ဆုံးမှာ else အပိုင်းကို တွေ့ရတယ် (ဒီအပိုင်းက optional ပဲ၊ မပါလိုလဲရတယ်။ ခဏနေ ရှင်းပြပါမယ်)။ အလုပ်လုပ်ပံ့က ဒီလို ... သက်ဆိုင်ရာ if (သို့) elif တွေရဲ့ ဘူလီယန် အိပ်စ်ပရက်ရှင် တစ်ခုချင်းကို အထက်အောက် အစဉ်အတိုင်း တန်ဖိုးရှာပါတယ်။ ပထမဆုံး True ဖြစ်တဲ့ အိပ်စ်ပရက်ရှင်နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ ဘလောက်ကို လုပ်ဆောင်ပေးမှာ ဖြစ်တယ်။ အားလုံး False ဖြစ်ရင်တော့ else ဘလောက်ကို လုပ်ဆောင်တယ်။

နောက်ဆုံး else အပိုင်းက မပါလိုလည်းရတယ်။ အပေါ်မှာ တစ်ခုမှ True မဖြစ်တော့မှာ else ဘလောက်ကို လုပ်ဆောင်တယ်။ နောက်ဆုံးမှာ else အပိုင်းမပါဘူး၊ အပေါ်မှာလည်း ဘယ်တစ်ခုကမှ True မဖြစ်ဘူး ဆိုရင်တော့ လုပ်ဆောင်ပေးစရာ ဘလောက်လည်း မရှိဘူးပေါ့။ ဒီတော့ အားလုံး False ဖြစ်ခဲ့ရင် လုပ်ချင်တဲ့ကိစ္စ ရှိ/မရှိ အပေါ်မှာတည်ပြီး else အပိုင်း လို/မလို ဆုံးဖြတ်ရတယ်။

အခုံ grading ပရိုဂရမ်မှာ ရမှုတ်ဟာ သူညန် တစ်ရာကြား ဖြစ်သင့်တယ်။ အကယ်၍ ထည့်ပေးတာမှားရင် မှားတယ်လို့ ပြပေးချင်တယ်။ ဥပမာ

```

Student name: Sandy
Score: 110
You entered 110. Score must be between 0 and 100.

```

သူညန် တစ်ရာအတွင်း မဟုတ်ရင် အပေါ်မှာ စစ်ထားတဲ့ ဘူလီယန် အိပ်စ်ပရက်ရှင်တွေ တစ်ခုမှ မမှန်နိုင်ဘူး။ ဒါကြောင့် else အပိုင်းနဲ့ မှားထည့်ထားတယ်လို့ ပြပေးလိုက်တယ်။

အခုံပရိုဂရမ်မှာ သိပ်စိတ်တိုင်းကျစရာ မကောင်းတဲ့ ပြသနာတစ်ခုတွေ့ရပါတယ်။ အောက်ပါအတိုင်း စမ်းကြည့်ရင် Sandy က grade F ရတယ်လို့ ပြနေပါတယ်

```

Student name: Sandy
Score: 110
You entered 110. Score must be between 0 and 100.
Sandy get grade F.

```

အမှတ်ထည့်ပေးတာ မှားနေရင် grade ကို မပြပေးသင့်ပါဘူး။ ဒီလို ပြင်ရေးလိုက်မယ် ဆိုရင်

```
stu_name = input("Student name: ")
score = int(input("Score: "))

if 0 <= score <= 100:
    grade = 'F'
    if 90 <= score <= 100:
        grade = 'A'
    elif 80 <= score <= 89:
        grade = 'B'
    elif 70 <= score <= 69:
        grade = 'C'
    elif 60 <= score <= 59:
        grade = 'D'
    elif 0 <= score <= 59:
        grade = 'F'

    print(f'{stu_name} get grade {grade}.')
else:
    print(f'You entered {score}. Score must be between 0 and 100.')
```

ရုတ် သုညနဲ့ တစ်ရာကြားဖြစ်မှ grading ထုတ်ပေးတဲ့ ကိစ္စလုပ်တယ် (if 0 <= score <= 100: နဲ့ စစ်ထားတာ)။ မဟုတ်ရင် ထည့်ထားတာ မှားနေတယ်ဆိုတာ else အပိုင်းက ပြပေးမှာပါ။ အပြင် if ဘလောက်ထဲက cascading if အဆုံးမှာ else မပါတော့တာ သတိပြုပါ။ ဘာကြောင့်ပါလဲ ...

Cascading if မှာ ဘူလီယန် အပိုစ်ပရက်ရှင် တစ်ခုချင်းကို အထက်အောက် အစဉ်အတိုင်း တန်ဖိုးရှာတယ် 'ပထမဆုံး True ဖြစ်တဲ့ ဘလောက တစ်ခုကိုပဲ လုပ်ဆောင်ပေးတယ်' ဆိတဲ့အချက်ကို နားလည် ဖို့ အရေးကြီးတယ်။ အောက်ကို ရောက်လာတာဟာ အပေါ်မှာ မှားခဲ့လိုပဲ။ တစ်ခုမှန်ပြီဆိုတာနဲ့ သက်ဆိုင် တဲ့ ဘလောက်ကို လုပ်ဆောင်ပြီး cascading if တစ်တဲ့လုံး ပြီးဆုံးသွားမှာ ဖြစ်တယ်။ အောက်ပိုင်းက elif (သို့) else တွေကို မရောက်လာတော့ဘူး။ ဒီအကြောင်းကြောင့် grading အတွက် အခဲလိုလည်း ရေးလိုရတယ်

```
stu_name = input("Student name: ")
score = int(input("Score: "))

if 0 <= score <= 100:
    grade = 'F'
    if score >= 90:
        grade = 'A'
    elif score >= 80:
        grade = 'B'
    elif score >= 70:
        grade = 'C'
    elif score >= 60:
        grade = 'D'
    else:
        grade = 'F'
```

```

    print(f'{stu_name} get grade {grade}.')
else:
    print(f'You entered {score}. Score must be between 0 and 100.')

```

ပထမ elif ကို ရောက်လာရင် ကိုဆယ်အောက် ဖြစ်မှာတော့ သေချာတယ် (score \geq 90 မဟုတ်လို့ ဒါ ကို ရောက်လာတာ)၊ ဒါကြောင့် ရှစ်ဆယ့်အထက် (score \geq 80) ဖြစ်လား စစ်ရင်ရပြီ။ နောက်တစ်ဆင့် ကို ရောက်လာရင် ရှစ်ဆယ်အောက် မို့လို့ သေချာတယ်၏ score \geq 70 ဖြစ်လားစစ်ရုပဲ။ စသည်ဖြင့် အောက်အဆင့်တွေ အတွက်လည်း ထိန်ညွှေ့တူစွာ စဉ်းစားနိုင်တယ်။

Cascading if မသုံးဘဲ if...else တွေနဲ့လည်း ရေးလိုတော့ ရပါတယ်။ Nesting လုပ်တာ တွေ အရမ်းများပြီး ဖတ်ရမလွှာယ်ကူးတာ တွေရမှာပါ။ Grading ပရိုကရမ်ကို cascading if မသုံးဘဲ ရေးထားတာပါ။

```

stu_name = input("Student name: ")
score = int(input("Score: "))
if 0 <= score <= 100:
    grade = 'F'
    if score >= 90:
        grade = 'A'
    else:
        if score >= 80:
            grade = 'B'
        else:
            if score >= 70:
                grade = 'C'
            else:
                if score >= 60:
                    grade = 'D'
                else:
                    grade = 'F'
    print(f'{stu_name} get grade {grade}.')
else:
    print(f'You entered {score}. Score must be between 0 and 100.')

```

၇.၂ for Loop

Python for loop ဟာ အဆင့်မြင့် အက်ဘ်စရက်ရှင်း တစ်ခု ဖြစ်ပါတယ်။ စတိတ်မန်တစ်စုံကို သတ်မှတ်ထားတဲ့ အကြိမ်အရေအတွက် ပြည့်အောင် ထပ်ခါထပ်ခါ လုပ်ဆောင်ဖို့ လိုတဲ့အခါ for loop ကို အသုံးပြုတယ်။ Loop ကို စတင် လုပ်ဆောင်တဲ့အချင်မှာ ဘယ်နှစ်ကြိမ် ပြန်ကျောမလဲ အတိအကျ ကြိုသိရင် definite loop လို့ သတ်မှတ်တယ်။ for loop ဟာ definite loop ဖြစ်ပါတယ်။ ‘အဆင့်မြင့် အက်ဘ်စရက်ရှင်း’ လို့ ပြောရတာက list, dictionary, set, range စတဲ့ စထရက်ချာ အမျိုးမျိုး နဲ့ အသုံးပြုလိုရတဲ့ အတွက်ကြောင့်ပါ။

for loop နဲ့ list ထဲက အိုက်တစ်တစ်ခုချင်း ထုတ်ယူအသုံးပြနိုင်ပါတယ် ...

```

fruits = ['Orange', 'Kiwi', 'Banana', 'Papaya', 'Apple', 'Plum', 'Mango']
for item in fruits:

```

```
    print(item)
```

Output:

```
Orange
Kiwi
Banana
...
```

Loop တစ်ခေါက်ပြန်ကျော်တိုင်း item ဖော်ရောင်တဲ့မှာ list အိုက်တမ်တစ်ခုချင်း အစဉ်အတိုင်း ထည့်ပေးမှုပါ။ အိုက်တမ်တွေကို နံပါတ်စဉ်နဲ့ တွဲချင်ရင် enumerate လုပ်ပြီး အခုလို ထုတ်လိုက်ယ်

```
for idx, item in enumerate(fruits, start=1):
    print(idx, item)
```

Output:

```
1 Orange
2 Kiwi
3 Banana
...
```

နံပါတ်စဉ်ကို idx၊ အိုက်တမ်ကို item နဲ့ ယူသုံးထားတာပါ။ str တစ်ခုထဲက ကာရ်ကာတစ်လုံးချင်းလိုချင်ရင်လည်း ရတာပဲ

```
for ltr in 'This is a sentence written with full of emotion':
    print(ltr)
```

Output:

```
T
i
s
...
```

List နှစ်ခုရဲ့ cartesian product ၏ (ဖြစ်နိုင်တဲ့ အတွဲအားလုံး ရှာတာပါ)

```
colors = ['black', 'white']
sizes = ['S', 'M', 'L']
for color in colors:
    for size in sizes:
        print((color, size))
```

Output:

```
('black', 'S')
('black', 'M')
('black', 'L')
('white', 'S')
('white', 'M')
```

```
| ('white', 'L')
```

Dictionary နဲ့လည်း သုံးလို့ရတာပေါ့

```
scientist_birthdate = {'Newton': date(1643, 1, 4),
                       'Darwin': date(1809, 2, 12),
                       'Turing': date(1912, 6, 23)}
for sci, bdt in scientist_birthdate.items():
    print(sci, bdt)
```

Output:

```
Newton 1643-01-04
Darwin 1809-02-12
Turing 1912-06-23
```

ဖော်ပြခဲ့တဲ့ ဥပမာတွေကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် Python for loop ဟာ list, dictionary, string စိတ် စထရက်ချာအမျိုးမျိုးနဲ့ အလုပ်လုပ်နိုင်တာ တွေ့ရမှာပါ။ တစ်ခါကျော့တိုင်း အိုက်တမ်တစ်ခုကို loop ဖော်ရော့လဲထဲမှာ ထည့်ပေးထားတယ်။ အိုက်တမ်တွေအားလုံး ပြီးတဲ့အခါ for loop ရပ်သွားမှာ ဖြစ်တယ်။ ပြန်ကျော့တဲ့ အကြိမ်အရေအတွက်ဟာ အိုက်တမ်အရေအတွက်ပဲ ဖြစ်တယ်။

range ဖန်ရှင်နှင့် for loop

သုညကနေ့ တစ်ဆယ်ထိ အစဉ်အတိုင်း ရေတွက်ချင်ရင် နည်းလမ်းတစ်ခုက

```
for n in [0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]:
    print(n)
```

ဒီလိုသာ ကဏ္ဍားတစ်လုံးချင်း ရိုက်ထည့်ရရှင် အဆင်မပြေပါဘူး။ ပိုကောင်းတဲ့ နည်းလမ်း ရှိရမှာပါ။ range ဖန်ရှင်ဟာ ဒီလိုနေရာမျိုးအတွက် အသင့်တော်ဆုံးပါပဲ။ range(0,11) က သုညကနေ့ တစ်ဆယ်ထိ အစဉ်အတိုင်း ထုတ်ပေးမဲ့ range အော့သာဂျက်ကို ပြန်ပေးတယ်။ ဒီကဏ္ဍားတော်ကို တစ်ခါတည်း ကြိုးထုတ်ထားတာ မဟုတ်ပါဘူး။ လိုအပ်မှ တစ်ခုချင်း ထုတ်ပေးတာပါ။ (ဒီအတွက်ကြောင့် range(0, 11) နဲ့ range(0, 1_000_000) နှစ်ခုလုံး မမော်ရိုသုံးစွဲတာအရ သိပ်မကွာခြားပါဘူး။)

```
for i in range(0, 11):
    print(i)
```

2, 4, 6, ..., 12 စုံကိန်းတွေ လိုချင်ရင် range(2, 13, 2)၊ 5, 8, 11, ..., 98 လိုချင်ရင် range(5, 99, 3) စသည်ဖြင့် သုံးခုထည်ပြီး ဖန်ရှင်ခေါ်ရပါမယ်။ အစ အဆုံးနဲ့ နောက်ဆုံးတစ်ခုကတော့ ကိုန်းတော်မှာပါတဲ့ ကပ်လျက်ကိုန်းနှစ်ခုခဲ့ ကွာခြားချက်ပါ။

```
for i in range(2, 13, 2):
    print(i)
```

```
for i in range(5, 99, 3):
    print(i)
```

အစေကဏ္ဍား မသတ်မှတ်ပေးရင် သုညလို့ ယူဆတယ်။ ဒါကြောင့် သုညကနေ့ တစ်ဆယ်ထိကို range(11)

နဲ့ ယူလိုရတယ်။ ကွားချက်က အနှစ်ကိန်း ဖြစ်လိုရတယ်

```
for i in range(10, 0, -1):
    print(i)

for i in range(0, -11, -2):
    print(i)
```

မှတ်ချက်။ ။ ကွားချက် တစ်မဟုတ်ရင် အစ အဆုံး ကွားချက် သုံးခုလုံး လိုပါမယ်။

for loop အသုံးချုပ်များ

စတိတ်မန်တစ်စုံကို သတ်မှတ်ထားတဲ့ အကြိမ်အရေအတွက် ပြည့်အောင် ပြန်ကျော့စိုး for loop ကို အသုံးပြုနိုင်ပါတယ်။ ကိုးဘုံးကနေ ထည့်ပေးတဲ့ ကေန်း ဆယ်လုံးကို ပေါင်းမယ်ဆိုပါစိုး။

```
tot = 0
for i in range(10):
    val = float(input("?" ))
    tot += val

print(f"Total: {tot}")
```

ပရိုဂရမ် run တဲ့ အချိန်ကျတော့မှ အကြိမ်အရေအတွက် သတ်မှတ်လိုလည်း ရတယ်။ ဥပမာ

```
cnt = input("How many numbers you want to add? ")
tot = 0
for i in range(cnt):
    val = float(input("?" ))
    tot += val

print(f"Total: {tot}")
```

Loop တစ်ကျော့ပြီး တစ်ကျော့ ဖေရီရောဘဲလ် တန်ဖိုးတွေ ဘယ်လောက်ဖြစ်နေလဲ အခုလို လိုက် ကြည့်နိုင်ပါတယ်။

```
cnt = input("How many numbers you want to add? ") # 4 ထည့်တယ် ယူဆပါ
tot = 0

1st iter:
i = 0
val = float(input("?" )) # 2 ထည့်တယ် ယူဆပါ
tot += val # 2 (လက်ရှိ tot တန်ဖိုး)

2nd iter:
i = 1
val = float(input("?" )) # 3 ထည့်တယ် ယူဆပါ
tot += val # 5 (လက်ရှိ tot တန်ဖိုး)
```

3rd iter:

```
i = 2
val = float(input(" ? "))
tot += val
```

4 ထည့်တယ် ယူဆပါ
9 (လက်ရှိ tot တန်ဖိုး)

4th iter:

```
i = 3
val = float(input(" ? "))
tot += val
```

11 ထည့်တယ် ယူဆပါ
20 (လက်ရှိ tot တန်ဖိုး)

```
print(f"Total: {tot}")
```

20 ထုတ်ပေးမှာပါ

အောက်ပါ nested list ထဲမှ list တစ်ခုစီ ပေါင်းလဒ်နဲ့ list အားလုံး စုစုပေါင်း (grand total) ထုတ်ပေးပါမယ်။

```
rows = [[1, 3, 5, 2],
        [2, 9, 3, 7],
        [4, 4, 8, 3],
        [6, 2, 7, 9]]
```

```
# File: sum_of_rows.py
grand_tot = 0
for row in rows:
    row_tot = 0
    for val in row:
        row_tot += val
    print('Row total: ' + str(row_tot))
    grand_tot += row_tot

print('Grand total: ' + str(grand_tot))
```

Nested for loop သုံးထားတယ်။ ပေါင်းလဒ်ကို ထည့်ထားဖို့ ပေရီရောဘဲလ် နှစ်ခု သုံးထားတာ သတိထားကြည့်ပါ။ ဒီနေရာမှာ ပေရီရောဘဲလ် စကုပ် (scope) သဘောတရားကို နားလည့်ဖို့ လိုအပ်လာပါတယ်။ ပေရီရောဘဲလ်တစ်ခုကို ဘယ်နေရာကနေ သုံးလို့ရလဲဆိုတာဟာ ငြင်းပေရီရောဘဲလ်ရဲ့ စကုပ်နဲ့ သက်ဆိုင်ပါတယ်။ grand_tot ဟာ top level ပေရီရောဘဲလ် ဖြစ်တယ်။ ငြင်းကို ကြော်တဲ့ နေရာကစပြီး အောက်ပိုင်းတလျောက်လုံး သုံးလို့ရတယ်။ grand_tot ရဲ့ စကုပ်ဟာ ငြင်းကို ကြော်ထားတဲ့ ဖိုင်အဆုံးထိ ဖြစ်တယ်။ rot_tot ကတော့ block level ပေရီရောဘဲလ်ပါ။ Block level ပေရီရောဘဲလ်ကိုတော့ ငြင်းကို ကြော်ထားတဲ့ ဘလောက်အတွင်းမှာပဲ သုံးလို့ရပါမယ်။ Block level ပေရီရောဘဲလ်တစ်ခုရဲ့ စကုပ်ဟာ ငြင်းကို ကြော်ထားတဲ့ ဘလောက် အဆုံးထိ ဖြစ်တယ်။

row တစ်ခုချင်း ပေါင်းလဒ်ကို grand_tot မှ ပေါင်းထည့်ပေးဖို့ လိုတယ်။ အောက်ဆုံးမှာလည်း grand_tot ကို print ထုတ်ပေးရမယ်။ အကယ်၍ block level မှာ ထားလိုက်ရင် အောက်ဆုံးမှာ သုံးလို့ရမှာ မဟုတ်တော့ဘူး။ row တစ်ခု ပေါင်းပြီးရင် rot_tot ကို ထုတ်ပေးဖို့ လိုတယ်။ ဒါကြောင့် ငြင်းကို အပြင်ဘလောက်မှာ ကြော်ရမယ်။ အတွင်းဘလောက်မှာဆိုရင် အပြင်ကနေ သုံးလို့ရမှာ မဟုတ်တော့ဘူး။ (အတွင်း for loop ဟာ အပြင် for loop ရဲ့ ဘလောက် အတွင်းမှာ ပါဝင်တဲ့အတွက် rot_tot ကို သုံးလို့ရပါတယ်)။

Loop တစ်ကျော်ပြီး တစ်ကျော် ပေါ်ရောကဲလ် တန်ဖိုးတွေ ပြောင်းလဲသွားတာကို ပြထားတယ်။ တစ်ဆင့်ချင်း ဂရုစိုက်ပြီး လိုက်ကြည့်ပါ။ (အကြိမ်အရေအတွက် သိပ်မများအောင် အိုက်တမ် နည်းတဲ့ list နဲ့ ဥပမာ ပြထားတာပါ)။

```

# ဒါ list ဆဲ ကတ်နှုန်းတွေ ပေါင်းမှာပါ
rows = [[1, 3, 5],
        [2, 4, 6]]


grand_tot = 0

# အပြင်း for loop
1st iter:
row = [1, 3, 5]
row_tot = 0

# အတွက်း for loop
1st iter:
val = 1
row_tot += val      # 1

2nd iter:
val = 3
row_tot += val      # 4

3rd iter:
val = 5
row_tot += val      # 9

print('Row total: ' + str(row_tot))
grand_tot += row_tot  # 9
# အပြင်းလောက် တစ်ကျော်ပြီး row_tot စောင် အဆုံး

# အပြင်း for loop
2nd iter:
row = [2, 4, 6]
row_tot = 0 # ပေါ်ရောကဲလ် တစ်ခါတယ်ကြော်တယ်

# အတွက်း for loop
1st iter:
val = 2
row_tot += val      # 2

2nd iter:
val = 4
row_tot += val      # 6

```

3rd iter:

```
val = 6
row_tot += val           # 12
```

```
print('Row total: ' + str(row_tot))
grand_tot += row_total  # 21
# အပြင်ဘလောက် နောက်တစ်ကျွေးမြို့: row_tot စက်ပ် အဆုံး:
```

```
print('Grand total: ' + str(grand_tot))
```

ခရစ်စမတ် သစ်ပင်လေး ဆွဲကြည့်ရအောင်။ တစ်တန်းမှာ စပေါ်ဘယ်နှစ်ခုပါလဲ ကြည့်ရလွယ်အောင် ဣ လေးတွေနဲ့ ပြထားတယ်။

```
# File: christmas_tree.py
LEAF_ROWS = 8
TRUNK_ROWS = 3
# the width of the trunk
TRUNK_SZ = 3
# formula: LEAF_ROWS - 2
SPC_FOR_TRUNK = 6

for r in range(LEAF_ROWS):
    for i in range(LEAF_ROWS - 1 - r):
        print(' ', end=' ')
    for i in range(r * 2 + 1):
        print('*', end=' ')
    print()

for r in range(TRUNK_ROWS):
    for i in range(SPC_FOR_TRUNK):
        print(' ', end=' ')
    for i in range(TRUNK_SZ):
        print('*', end=' ')
    print()
```

```
******
***** ***
***** *****
***** ***** *
***** *****
***** *****
***** *****
***** *****
***** ***
***** ***
***** ***
```

အပေါ်ပိုင်း ဤကို မှာ အတန်း ရှစ်ခု (LEAF_ROWS)၊ ပင်စည်မှာ သုံးခု (TRUNK_ROWS) သတ်မှတ်ထားတယ်။ ပင်စည် အကျယ် (TRUNK_SZ) ကိုလည်း * သုံးခု ထားတယ်။ အပေါ်ခုံးကို row နံပါတ်သူညာ ဒုတိယကို တစ် စသည်ဖြင့် ယူဆပါမယ်။ row နံပါတ်စဉ်ကို ၁ ပေရီရောဘဲလဲက ဖော်ပြတယ်။ ဤကိုပူ့မှ စပေါ်အရေအတွက်နဲ့ row နံပါတ်စဉ်ဟာ (LEAF_ROWS - 1 - ၁) ဖော်မြှုလာနဲ့ ဆက်စပ်နေတယ်။ * အရေအတွက်ကတော့ နှစ်ခုစီတိုးသွားပြီး (၁ * ၂ + ၁) ဖြစ်တယ်။ ပင်စည်ပိုင်း စပေါ်အရေအတွက်ကတော့ တစ်တန်း ခြောက်ခုပါ (LEAF_ROWS - ၂) ။

၄.၃ Python Arcade Library

Python Arcade (ဝက်ဘ်ဆိုက် <https://api.arcade.academy>) ဟာ အရည်အသွေးကောင်းတဲ့ ထိပ်ဆဲ့ Python ဂိမ်းလိုက်ဘရီတွေထဲက တစ်ခုဖြစ်တယ်။ Arcade အပြင် အသုံးများတဲ့ အခြားတစ်ခုက pygame (ဝက်ဘ်ဆိုက် <https://www.pygame.org>) ပါ။ ဒီစာအပ်မှာ Arcade ကို သုံးပါမယ်။ Arcade ပိုကောင်းတယ်လို့ မဆိုလိုပါဘူး။ ဘိုင်နာတွေအတွက် ပို့သင့်တော်မယ် ယူဆတဲ့အတွက် အသုံးပြုတာပါ။ အောက်ပါအတိုင်း အင်စတောလ်လုပ်နိုင်ပါတယ်

```
| pip install arcade
```

Arcade နဲ့ ပုံဆွဲဖော်အတွက် ကရပ်ဖစ် ဝင်းဒီးတစ်ခုကို အောက်ပါအတိုင်း ယူရပါတယ်။ Run လိုက်ရင် ပုံ (၇.၁) မှာ တွေ့ရတဲ့ နောက်ခံရောင်နဲ့ ဝင်းဒီးအလွတ် တစ်ခု တက်လာမှာပါ။

```
# File: arcade_starter.py
import arcade

arcade.open_window(300, 200, "Arcade Starter")

# Set the background color
arcade.set_background_color(arcade.color.PINK_PEARL)

# Get ready to draw
arcade.start_render()

# Finish drawing
arcade.finish_render()

# Keep the window up until someone closes it.
arcade.run()
```

အပေါ်ခုံးမှာ arcade လိုက်ဘရီ အင်ပို့လုပ်ထားတာပါ။ ရော်ပို့မှာသုံးတဲ့ from lib import * ပုံစံ နဲ့ ကွာခြားတာက အခုန်ည်းနဲ့ အင်ပို့လုပ်ထားရင် လိုက်ဘရီမှာ ပါတဲ့ အစိတ်အပိုင်းတွေကို ဒေါ်ထုတ်အသားနဲ့ အသုံးပြုရပါမယ်။ ဥပမာ open_window ဖန်ရှင်ကို

```
| arcade.open_window(arguments)
```

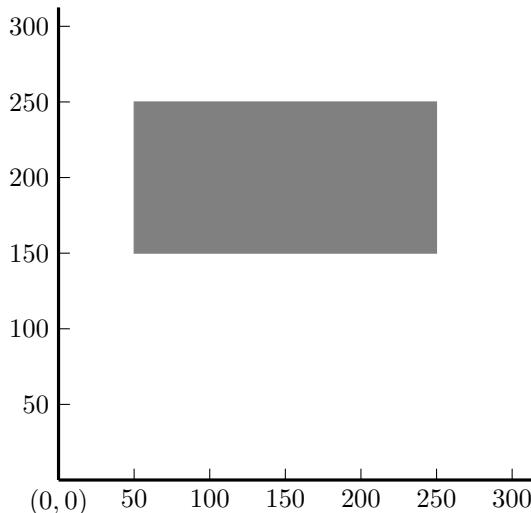
လိုက်ဘရီ နံမည်နောက်မှာ (.) အမှတ်အသား ခံပြီး ခေါ်ရှုဗာပါ။ ဒီဖန်ရှင်မှာ လိုချင်တဲ့ဝင်းဒီး အကျယ်အမြင်၊ ခေါင်းစည်းစာသား ထည့်ပေးထားတယ်။

ပုံ ၃.၁

ကိုပြဒီနိစ်စနစ်နှင့် ဝင်းဒီးပေါ်စွင့် တည်နေရာ သတ်မှတ်ခြင်း

ဝင်းဒီး အောက် ဘယ်ဘက်ထောင့်စွန်းကို origin အမှတ် ($x = 0, y = 0$) အဖြစ် သတ်မှတ်ပါ တယ်။ ညာဘက်သွားရင် x တန်ဖိုး များလာမယ်။ အပေါ်ဘက်တက်ရင် y တန်ဖိုး တိုးလာမှာပါ။ အဲဒြား ကွန်ပျူးတာ ကရပ်ဖော်စနစ်တွေမှာလိုပဲ x, y တန်ဖိုးကို ယူနစ်အားဖြင့် pixel နဲ့ ဖော်ပြတယ်။ ပုံ (၃.၂) မှာ rectangle ဘယ်ဘက်အောက် ထောင့်စွန်း (x, y) တန်ဖိုး (50, 150), ညာဘက် အပေါ်ထောင့်ဟာ (250, 250) ဖြစ်တယ်။

ပုံ ၃.၂

အောက်ပါ ဖန်ရှင်ကတွေ့ ဝင်းဒီးရဲ့ နောက်ခံရောင် သတ်မှတ်တာပါ။ လိုက်ဘရီရဲ့ color မော်ချိုး (module) မှာ အရောင်တန်ဖိုးတွေ အဆင်သင့် သတ်မှတ်ပေးထားတယ်။ (မော်ချိုးဆိုတာ လိုက်ဘရီရဲ့ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုလို့ အကြမ်းဖျဉ်း ယူဆနိုင်တယ်)။

```
arcade.set_background_color(arcade.color.PINK_PEARL)
```

အခုလို အင်ပို့လုပ်ထားရင် အရောင်တွေ သုံးရတာ ပို့အဆင်ပြေတယ်

```
import arcade
from arcade.color import *
```

```

...
arcade.set_background_color(PINK_PEARL)

```

PINK_PEARL, RED စသည်ဖြင့် အရောင်နံမည် တမ်းရေးလိုဂုဏ်။ ရှေ့မှာ arcade.color. ထည့်စိုး
မလိုတော့ဘူး။

ပုံဆွဲဖို့ အဆင်သင့်ဖြစ်အောင် start_render ခေါ်ပေးရမယ်။ ဆွဲပြီးရင်လည်း finish_render
ခေါ်ဖို့လိုတယ်။ ပုံဆွဲတဲ့ ကိစ္စကို ငင်းတိနှစ်ခုကြားမှာ လုပ်ရမှာပါ။

```

arcade.start_render()
# call drawing functions here
...
...
arcade.finish_render()

arcade.run()

```

ဝင်းဒီးကို မပိတ်မချင်း ပေါ်နေအောင် run ဖန်ရှင် ခေါ်ပေးရတာပါ။ မခေါ်ထားဘဲ ပရိုဂရမ်ကို run ရင်
ဝင်းဒီးပွင့်လာပြီး ဖုတ်ခနဲ့ ပြန်ပိတ်သွားမှာပါ။ မကျန်ခဲ့ဖို့ သတိပြုရပါမယ်။

Arcade မှာ ပါတဲ့ အခြေခံ ပုံဆွဲဖို့ရှင် တချို့ကို ဆက်ကြည့်ရအောင်။ ထောင့်မှန်စတုဂံဆွဲတဲ့ ဖန်
ရှင်တွေထဲက နှစ်ခု သုံးပြထားတယ်။ နှစ်ခုလုံးက ထောင့်မှန်စတုဂံရဲ့ ဘယ်ဘက်အောက် ထောင့်စွန်းနဲ့
တည်နေရာကို သတ်မှတ်ပြီး အရွယ်အစားကို အကျယ်၊ အမြင့်နဲ့ သတ်မှတ်ပေးရတာပါ။ draw_xywh_rect
angle_filled က အတွင်းပိုင်း အရောင်နဲ့ ဆွဲပေးတယ်။ အနားတွေကိုပဲ ဆွဲချင်ရင် draw_xywh_rect
angle_outline ဖန်ရှင်သုံးရပါမယ်။

```

# File: arcade_drawing.py
import arcade
from arcade.color import *

arcade.open_window(300, 200, "Drawing Example")

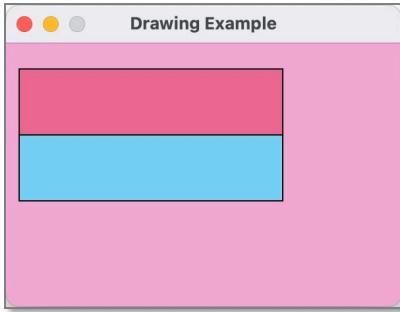
# Set the background color
arcade.set_background_color(PINK_PEARL)

# Get ready to draw
arcade.start_render()

# Lower rectangle (blue)
# Lower left corner (x, y) = (10, 80)
# width = 200, height = 50
arcade.draw_xywh_rectangle_filled(10, 80, 200, 50, BABY_BLUE)
arcade.draw_xywh_rectangle_outline(10, 80, 200, 50, BLACK)

# Upper rectangle (pink)
# Lower left corner (x, y) = (10, 130)
arcade.draw_xywh_rectangle_filled(10, 130, 200, 50, PALE_VIOLET_RED)
arcade.draw_xywh_rectangle_outline(10, 130, 200, 50, BLACK)

```


ပုံ ၃၃

```
# Finish drawing
arcade.finish_render()

# Keep the window up until someone closes it.
arcade.run()
```

အပေါ် ထောင့်မှန်စတုဂံပုံကို ဒီနှစ်ခုနဲ့

```
arcade.draw_xywh_rectangle_filled(10, 130, 200, 50, PALE_VIOLET_RED)
arcade.draw_xywh_rectangle_outline(10, 130, 200, 50, BLACK)
```

ဆွဲထားတာပါ 〔ပုံ (၇.၃)〕။ ပါရျမီတာတွေက $x, y, width, height, color$ အစဉ်အတိုင်းပဲ။ အောက်က ထောင့်မှန်စတုဂံကို အခုလို

```
arcade.draw_xywh_rectangle_filled(10, 80, 200, 50, BABY_BLUE)
arcade.draw_xywh_rectangle_outline(10, 80, 200, 50, BLACK)
```

ဆွဲထားတာပါ။ ထောင့်မှန်စတုဂံ နှစ်ခုလုံး အကျယ် (၂၀၀)၊ အမြင့် (၅၀) pixels ရှိတယ်။

ကျားကွက်ခု (သို့) စစ်တရာင်ခု ဆွဲခြင်း

ကျားကွက် (သို့) စစ်တရာင်ခု ပုံဖော်တဲ့ checkerboard ဥပမာကို အောက်မှာလေလာ၍ ပုံ (၇.၄) က ဒီပုံရှိရမ်းနဲ့ ဆွဲထားတာပါ။

```
# File: arcade_checkerboard.py
import arcade
from arcade.color import *

WIN_WIDTH = 600
WIN_HEIGHT = 420
arcade.open_window(WIN_WIDTH, WIN_HEIGHT, "Arcade Checkerboard")

arcade.set_background_color(WHITE_SMOKE)

arcade.start_render()
```

```
# width/height of the whole board
BOARD_SIZE = 400
COLS = 8
ROWS = 8
# size of each square of the board
SQ_SIZE = BOARD_SIZE // ROWS
# x of left side of the board
X_LFT = (WIN_WIDTH - BOARD_SIZE) // 2
# y of the bottom side of the bord
Y_BTM = (WIN_HEIGHT - BOARD_SIZE) // 2

y = Y_BTM
for i in range(ROWS):
    # start x from the left again
    x = X_LFT
    for j in range(COLS):
        # if sum of row and col numbers is even
        if (i + j) % 2 == 0:
            arcade.draw_xywh_rectangle_filled(x, y, SQ_SIZE, SQ_SIZE,
                                              WOOD_BROWN)
        else:
            arcade.draw_xywh_rectangle_filled(x, y, SQ_SIZE, SQ_SIZE,
                                              BLACK)
        # move to right
        x += SQ_SIZE

    # update y after each row
    y += SQ_SIZE

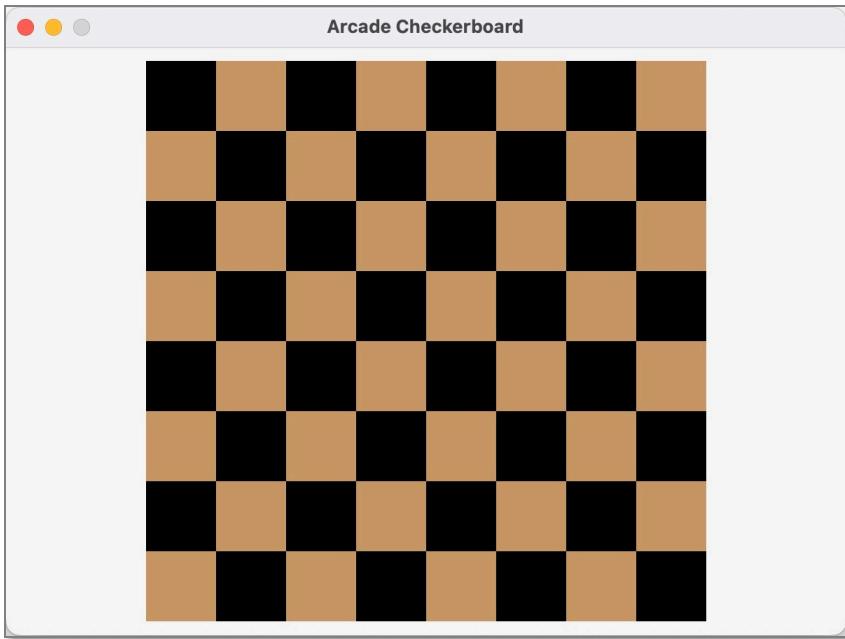
arcade.finish_render()

arcade.run()
```

ပတေမပိုင်းမှာ လိုအပ်တဲ့ constants တွေ သတ်မှတ်ထားတယ်။ ကျေးဇူးဂွက်တစ်ခုလုံး အဆုံးအစား ကို (၄၀၀) pixels ထားတယ်။ စတုရန်းပုံဆိုတော့ အကျယ်/အမြင့် နှစ်ခုလုံး (၄၀၀)။ X_LFT က row တစ်ခုချင်းရဲ့ စမတ် x တန်ဖိုး၊ Y_BTM ကတော့ အောက်ခံး row y စမတ် တန်ဖိုး ဖြစ်ပါတယ်။

အတွင်း for loop က တစ်တန်းမှာပါတဲ့ ကျားကွဲက် (၈) ခုကို ဘယ်ကနေသာ တစ်ကွဲက်ချင်း ဆဲ သွားမှာဖြစ်ပြီး အပြင် for loop ကတော့ row တစ်ခုပြီး တစ်ခု အောက်ဆုံးကစပြီး ပုံဖော်ပေးမှာပါ။ Row တစ်တန်းမှာ ပါဝင်တဲ့ အကွက်တွေအားလုံး y တန်ဖိုး တူတယ်။ Row တစ်ခုပြီး နောက်တစ်ခု ကူး တဲ့အပါ လက်ရှိ row ရဲ့ y တန်ဖိုးကို ကျားကွဲက်တစ်ကွဲစာ ပေါင်းပေးရပါမယ်

```
| y += SQ_SIZE
```


ပုံ ၃၄

ဘက်ကနေစပီး ဆွဲမှုပါ။ တစ်ကွဲက်ပြီး နောက်တစ်ကွဲက် ကူးတဲ့အခါ လက်ရှိ \times တန်ဖိုးကို ကျားကွဲက် တစ်ကွဲက်စာ ပေါင်းပေးရပါမယ်။ ဒီအတွက်

| x += SQ_SIZE

ကို အတွင်း for loop တစ်ကျော်ပြီးတိုင်း လုပ်ဖို့လိုတယ်။ Row တစ်ခု ပြီးသားပြီဆိုရင် နောက် row တစ်ခုက ဘယ်ဘက်ကနေ ပြန်စရုံးရမှုပါ။ ဒီတော့ အတွင်း for loop မစခင်မှာ

| x = X_LFT

ပြန် လုပ်ပေးရပါမယ်။

ကျားကွဲက်ပတ်တန် တစ်လျှည့်စီ အရောင်ခြယ်ဖို့ ဘယ်လိုလှပရမလဲ။ တစ်ကွဲက်ချင်းရဲ့ row နံပါတ် နဲ့ column နံပါတ်ကို ပေါင်းကြည့်ပါ။ ပေါင်းလှု စုံကေန်း ဖြစ်တဲ့ အကွဲက်တွေ အရောင်တူတယ်။ မကေန်းဖြစ်တဲ့ အကွဲက်အားလုံး အရောင်တူတယ်။ အခုလို

```
| if (i + j) % 2 == 0:
    arcade.draw_xywh_rectangle_filled(x, y, SQ_SIZE, SQ_SIZE,
                                      WOOD_BROWN)
else:
    arcade.draw_xywh_rectangle_filled(x, y, SQ_SIZE, SQ_SIZE,
                                      BLACK)
```

အရောင် တလုည့်စီခြယ်တယ်။ ဒီလောက်ဆိုရင် ကျားကွဲက်ပရိုကရမ်ကို နားလည်မယ် ထင်ပါတယ်။

၄.၄ while loop

while loop သာ *indefinite loop* ဖြစ်ပါတယ်။ Loop ကို စတင် လုပ်ဆောင်တဲ့အချိန်မှာ ဘယ်နှစ် ကြိမ် ပြန်ကျောမလဲ အတိအကျ ဖြို့ 'မသိ' ရင် indefinite loop လို့ သတ်မှတ်တယ်။ တစ်နဲ့ တစ်ဆယ် ကြား (အပါအဝင်) ကိန်းပြည့်တစ်လုံးကို ကျပ်န်း (random) ထုတ်ထားမယ်။ မမှန်မချင်း အဲဒီကဏ္ဍးကို ခန့်မှန်းပေးရမယ်။ ခန့်မှန်းတာ မှန်သွားရင် ဘယ်နှစ်ခါ ခန့်မှန်းရလဲနဲ့ မှန်တဲ့ကဏ္ဍးကို ပြပေးတဲ့ ပရိုဂရမ် မှာ while loop အသုံးပြု ရေးထားတာ တွေ့ရပါမယ်။

```
from random import *

num = randint(1, 10)

guess = int(input('? '))
times = 1

while guess != num:
    guess = int(input('? '))
    times += 1

print(f'You get correctly after {times} guesses.')
print(f'The number is {num}.')
```

guess != num (ဘူလီယန် အိပ်စပ်ပရက်ရှင်) မဟားမချင်း loop က ပြန်ကျောပေးနေမှာပါ။ မှားတဲ့ အခါ ထပ်မကျော့တော့ဘဲ ရပ်သွားမှုဖြစ်တယ်။ ကျပ်န်းကဏ္ဍးက ခုနှစ်ကျေတယ် ဆိုပါစို့။ တစ်၊ ကိုး၊ သုံး၊ တစ်ဆယ်နဲ့ ခုနှစ် တို့ကို အစဉ်အတိုင်း ခန့်မှန်း ထည့်ပေးမယ်ဆိုရင် တစ်ကျော်ချင်း လိုက်ကြည့်တဲ့အခါ အခုလို့ တွေ့ရမှာပါ။

```
num = randint(1, 10)                      # 7 ကျတယ် ယူဆပါ

guess = int(input('? '))                   # 1 ထည့်ပေးတယ်
times = 1

guess != num:                            # 1 != 7 ကဲ True
    1st iter:
        guess = int(input('? '))          # 9 ထည့်ပေးတယ် ယူဆပါ
        times += 1                         # 2 ဖွစ်သွားမယ်

guess != num:                            # 9 != 7 ကဲ True
    2nd iter:
        guess = int(input('? '))          # 3 ထည့်ပေးတယ် ယူဆပါ
        times += 1                         # 3 ဖွစ်သွားမယ်

guess != num:                            # 10 != 7 ကဲ True
    3rd iter:
        guess = int(input('? '))          # 10 ထည့်ပေးတယ် ယူဆပါ
        times += 1                         # 4 ဖွစ်သွားမယ်
```

```

guess != num:                                # 7 != 7 သော ဖြစ်သွားပြီ
    # ထပ်မကျောတော့ဘူး

# loop အောက်က စတိတ်မန်တွေ ဆက်လုပ်ပါတယ်
print(f'You get correctly after {times} guesses.')
print(f'The number is {num}.')

```

Loop က ထပ်မကျောတော့ဘဲ ရပ်သွားတာကို *loop exits* ဖြစ်သွားတယ်လို့ ပြောတယ်။ မြန်မာ လိုတော့ loop ကနေ ထွက်သွားတယ်ပေါ့။ အကယ်၍ စော့စော့ ဥပမာ့မှာ ပထမဆုံးတစ်ခါမှာပဲ ခုနှစ် ထည့်လိုက်ရင်တော့ ဘလောက်ကို တစ်ခါမှာ မလုပ်ဆောင်ဘဲ loop က ချက်ချင်းထွက်သွားမှာပါ။

Sentinel Controlled Loop

ကဏ္နားတွေ ဘယ်နှစ်လုံး ပေါင်းမှာလဲ ြို့သိရင် `for` loop နဲ့ အလုပ်ဖြစ်တယ်။ ကဏ္နား ဘယ်နှစ်လုံးရှိ လဲ ကြို့မသိတားဘဲ ရှိသလောက် တစ်လုံးချင်းရှိက်ထည့်ပြီး အားလုံးပေါင်းချင်တာဆိုရင်တော့ `for` loop နဲ့ အဆင်မပြေား (မရနိုင်ဘူးလို့ မဆိုလိုပါ၊ မရမက လုပ်တဲ့နည်းတွေလည်း ရှိပါတယ်)။ ဒီလိုအခြေအနေ မျိုးမှာ *sentinel controlled loop* ကို သုံးပါတယ်။

Sentinel controlled loop မှာ loop ကနေ ထွက်ဖို့အတွက် အသုံးပြုတဲ့ သီးသန့်တန့်စုံတစ်ခု ရှိရပါမယ်။ ဒီတန့်စုံးကို *sentinel value* လို့ ခေါ်တယ်။ ကဏ္နားတွေပေါင်းတဲ့ ကိစ္စအတွက် *sentinel value* ရွေးချယ်သတ်မှတ်တဲ့အခါ ပေါင်းရမဲ့ကဏ္နား မဖြစ်နိုင်တဲ့ တစ်ခုကို ရွေးရပါမယ်။ သုညဟာ အပေါင်း ထပ်တူရ ဂုဏ်သွေးရှိတဲ့အတွက် ငှါးကို *sentinel value* အဖြစ် ထားရိုင်တယ်။

```

# File: add_nums_sentinel.py
SENTINEL = 0
total = 0

val = int(input('? '))
while val != SENTINEL:
    total += val
    val = int(input('? '))

print(f'Total is {total}')

```

ထည့်ပေးတဲ့ ကဏ္နားဟာ သုညမဟုတ်မချင်း `total` မှာ ပေါင်းထည့်ပြီး နောက်ကဏ္နားတစ်ခု ထည့်ပေး ဖို့ `input` တောင်းမှာပါ။ Sentinel တန့်စုံး သုည ထည့်လိုက်ရင် loop က ထွက်သွားမယ်။ ပြီးတဲ့အခါ `total` ကို ပြေားမှာပါ။ စုစုပေါင်းပဲ သုည ထည့်လိုက်ရင် loop က တစ်ခါမှာ မကျော့ဘဲ ထွက်သွားမယ်။ `total` လည်း သုညပဲ ထွက်ပါမယ်။ အခုပ်ရှိကျမ်းကို နောက်တစ်နည်း ရေးလို့ရပါတယ်။

```

# File: add_nums_sentinel2.py
SENTINEL = 0
total = 0

while True:
    val = int(input('? '))
    if val == SENTINEL:
        break

```

```

    total += val

print(f'Total is {total}')

```

while True: က ပုံမှန်ဆိုရင် infinite loop ဖြစ်ပါလိမ့်မယ်။ အမြှုန်နေတဲ့အတွက် ပြန်ကျော်တဲ့ ဘယ်တော့မှ ရပ်မှာ မဟုတ်ဘူး။ ဒီလိုဖြစ်နေတာကို ဖြတ်ချေပစ်ဖို့အတွက် break စတိတ်မန့်ကို သုံးထားပါတယ်။ if val == SENTINEL: (ထည့်ပေးတဲ့ တန်ဖိုးက သုညဆိုရင်) လက်ရှိ အလုပ်လုပ်နေတဲ့ loop ကို break လိုက်မှာဖြစ်တယ်။

အထက်ပါ sentinel loop ပုံစံနှစ်ခုကို ယူဉ်ကြည့်ရင် ပထမတစ်ခုမှာ input တန်ဖိုးထည့်ခိုင်းတာကို loop မစမိ တစ်ခါ ကြိုလုပ်ထားရတယ်။ နောက်တစ်ခုမှာတော့ အဲဒီလို ကြိုလုပ်ထားစရာမလိုဘူး။ Loop ဘလောက်ထဲက စတိတ်မန့်တစ်ခုကို အပြင်မှာထုတ်ထားရတဲ့အတွက် တချို့က ပထမပုံစံထက်ဒုတိယပုံစံက ကုဒ်စတိုင်လအားဖြင့် ပိုပြီး သပ်ရပ်ကြောရင်းတယ်လို့ ယူဆကြပါတယ်။

Result Controlled Loop

တစ်နှစ်ပါးရာခိုင်နှုန်း အတိုးနဲ့ ဘဏ်မှာ ဒေါ်လာတစ်ထောင် စုထားတယ်။ တစ်နှစ်ပြည့်တိုင်း အတိုးအရင်းပေါင်းပြီး နောက်နှစ်အတွက် အတိုးတွက်တယ်။ နှစ်ထပ်တိုး (yearly compound interest) လိုခေါ်ပါတယ်။ ဒီနည်းလမ်းနဲ့ အနည်းဆုံး ဒေါ်လာတစ်သုန်း စုမိန့် (မိုလုံးနာတစ်ယောက်ဖြစ်ဖို့) ဘယ်နှစ်နှစ်စောင့်ရမလဲ။ သုံးနှစ်ပြည့်ရင် စုမိမ့် ငွေပမာဏ တွက်ထားတာကို ကြည့်ပါ။။

Year	Interest	Balance
1	$1000 \times 0.05 = 50$	$1000 + 50 = 1050$
2	$1050 \times 0.05 = 52.5$	$1050 + 52.5 = 1102.5$
3	$1102.5 \times 0.05 = 55.125$	$1102.5 + 55.125 = 1157.625$

တေဘာ် ရ.၂ ဆုံးနှစ်စုနှစ်ထိုး

ဒေါ်လာတစ်သုန်း အနည်းဆုံးရဖို့ နှစ်ဘယ်လောက်ကြာမလဲ အခုလို ရှာနိုင်ပါတယ်

```

# File: one_million.py
balance = 1000
INT_RATE = 0.05
TARGET = 1_000_000
yr = 0

print(f'{yr:>4s} {'interest':>10s} {'balance':>10s}'')
while balance < TARGET:
    interest = balance * INT_RATE
    balance += interest
    yr += 1
    print(f'{yr:4d} {interest:10.2f} {balance:10.2f}'')

print(f'You have to wait {yr} years!')

```

while loop ထဲမှာ တစ်နှစ်ကုန်တဲ့အခါ ရမဲ့ အတိုးနဲ့ အတိုးအရင်းပေါင်း တွက်ထားပြီး yr ကိုလည်း

တစ်နှစ် တိုးပေးတယ်။ `yr`, `interest`, `balance` ထုတ်ပြပေးတယ် (မပြလည်း ပြသေနာမရှိပါ၊ တစ်နှစ် စာ တွက်ထားတာ စစ်ကြည့်လို့ရအောင် ထုတ်ကြည့်တာပါ။)။ တစ်သန်းမပြည့်မချင်း ပြန်ကျော့ပေးအောင် `loop` ကွန်ဒီရှင်ကို `balance < TARGET` နဲ့ စစ်ထားတယ်။ တစ်သန်းနဲ့ညီရှင် (သို့) တစ်သန်းကျော့သွားတာနဲ့ ကွန်ဒီရှင် `False` ဖြစ်သွားပြီး ထပ်မကျော့တော့ဘူး။ `Loop` တစ်ခါကျော့တိုင်း တစ်နှစ်စာ အတိုး အရင်းပေါင်း `balance` ကို တွက်ချက်ပြီး `loop` ကနေ ဘယ်အချိန် ထွက်မလဲကလည်း အဲဒီရလဒ်အပေါ် မှတည်နေတာ ထွေ့ရပါမယ်။ ဒီလို့ သဘောတရားရှိတဲ့ `loop` မျိုးကို `result controlled loop` လို့ ခေါ်ပါတယ်။ ကျော့မဲ့ အကြိမ်အရေအတွက်က `loop` ထဲမှာ တွက်ချက်ထားတဲ့ ရလဒ်ပေါ် မှတည်တယ်။

ပရိုဂရမ် `output` ကို အခုလို့ ကော်လံတစ်ခုစီကို အကျယ် တစ်သမတ်တည်းဖြစ်၊ စာသားတွေ ညာဘက်ကပ်ပြီး ညီနေအောင် `f-strings` ကို `format spec` လို့ခေါ်တဲ့ ဖော့မတ်သတ်မှတ်တဲ့ နည်းစနစ် ကို သုံးထားတာပါ။

```

yr      interest      balance
1      50.00      1050.00
2      52.50      1102.50
...
142    48602.79  1020658.53
You have to wait 142 years!

```

Format spec နဲ့ ပါတ်သက်ပြီး အကျယ်တဝ် မဖော်ပြတော့ဘဲ အခုလို့ ဖော့မတ်ရအောင် ဘယ်လိုလုပ်ထားလဲကိုပဲ ရှင်းပြပါမယ်။

```
f"{'yr':>4s} {'interest':>10s} {'balance':>10s}"
```

ကော်လံ ခေါင်းစည်း အတွက် `f-string` ပါ။ ဖော့မတ်လုပ်ရမဲ့ တန်ဖိုး/ဖေရီရော့လ်/အိပ်စံပရဂ်ရှင်ကဲ့ (ကော်လံ) ဘယ်ဘက်မှာ ရှိမယ်။ ညာဘက်မှာ `format spec` ရှိမယ်။ `>4s` က `'yr'` အတွက် `format spec` ဖြစ်တယ်။ `>` က ညာဘက်ကပ်ဖို့ `4` က ကော်လံအကျယ်ကို ကာရက်တာ လေးလုံးသတ်မှတ်တာ။ `s` ကတော့ တန်ဖိုးကို `string` အနေနဲ့ `ပြပေးပါလို့ ဆိုလိုတယ်။` ကျွန်ုတဲ့ ကော်လံနှစ်ခု အတွက် `format spec` ကို `>10s` သတ်မှတ်တယ်။ ကာရက်တာ ဆယ်လုံး ကော်လံအကျယ် သတ်မှတ်တယ်။

```
f'{yr:4d} {interest:10.2f} {balance:10.2f}'
```

ဒါကတော့ `yr`, `interest`, `balance` တန်ဖိုးတွေကို `ပြပေးဖို့ပါ။` ကော်လံအကျယ် 4, 10, 10 သတ်မှတ်တယ်။ `yr` ကို ကိန်းပြည့်ကဗျာန်းအနေနဲ့ `ပြပေးအောင် d` သုံးတယ်။ ကျွန်ုတဲ့နှစ်ခုကို ဒေသမနဲ့ `ပြဖို့ f` သုံးတယ်။ .2 ကတော့ ဒေသမနောက် ဂက္န်းနှစ်လုံး `ပြပေးခိုင်းတာ`။ ကိန်းကဗျာန်းဆိုရင် သူ့နှင့်အတိုင်း ညာဘက်ကပ်ပေးတဲ့အတွက် `>` ထည့်ဖို့ မလိုဘူး။ ဘယ်ဘက်ကပ်ချင်ရင် `<` သုံးလို့ရတယ်။

၇.၅ လေ့ကျင့်ရန် ဥပမာဏ်း

ကုန်ထရီးလ် စထရက်ချာတွေ အသုံးချုတ်လာအောင် များများလေ့ကျင့်၊ များများစဉ်းစား၊ များများရေးကြည့် ရမှာပါ။ ဘယ်အတတ်ပညာမဆို များများလေ့ကျင့်မှု ကျွမ်းကျင်လာနိုင်မှာပါ။ ဒီသဘောအရ ပရိုဂရမ်းမင်း ပညာရပ်ဟာလည်း ခွင့်းချက်မဖြစ်နိုင်ပါဘူး။

အောက်ပါ ဥပမာတစ်ချင်းကို ပုစ္စာနားလည်အောင်ဖတ်ပြီး ကိုယ်တိုင်စဉ်းစား ရေးကြည့်ဖို့ လေး လေးနက်နက် အကြံပြုပါတယ်။ ရေးပြီးသွားရင် ပုစ္စာမှာ ဖော်ပြထားချက်နဲ့ အညီ အလုပ်လုပ်/မလုပ် ဟာကွက်မရှိအောင် ဘယ်လိုစစ်ဆေး စိစစ်မလဲ မိမိဘာသာ စဉ်းစားကြည့်ပါ။

Internet Delicatessen

Online ကနေ အစားအသောက်တွေ delivery ပိုပေးဖို့ အမှာလက်ခံတဲ့ ဆိုင်လေးတစ်ဆိုင်အတွက် ပရီ ဂရုံးရေးပေးရပါမယ်။ အော်ဒါမှာတဲ့အခါ မှာမဲ့ အစားအသောက် နံမည်၊ ရေးနှုန်းနဲ့ အိပ်စံပရက်စံ delivery ယူမယူ ပရိုကရမ်မှာ ထည့်ပေးရပါမယ်။ ပရိုကရမ်က အော်ဒါနဲ့ စုစုပေါင်းကျေသင့်ငွေကို ထုတ်ပေးရပါ မယ်။ တစ်သောင်းနဲ့အထက်မှာရင် delivery ဖို့ ပေးစရာမလိုပါ။ တစ်သောင်းအောက်ခံ့ရင်တော့ နှစ်ရာ ပေးရပါမယ်။ အိပ်စံပရက်စံ delivery ယူမယ်ဆိုရင် သုံးရာအပို ထပ်ပေးရပါမယ်။

Enter the item: Tuna Salad

Enter the price: 4500

Express delivery (0==no, 1==yes): 1

Invoice:

Tuna Salad	4500
delivery	500
total	5000

```
itm_name = input('Item name: ')
price = int(input('Price: '))
is_ex_deli = int(input('Express delivery (0==no, 1==yes): '))

tot_deli_fee = 0
if price >= 10_000 and is_ex_deli == 1:
    tot_deli_fee = 300
elif price >= 10_000 and is_ex_deli == 0:
    tot_deli_fee = 0
elif price < 10_000 and is_ex_deli == 1:
    tot_deli_fee = 200 + 300
elif price < 10_000 and is_ex_deli == 0:
    tot_deli_fee = 200
else:
    print("You may have wrong value for express deli.")

tot_cost = price + tot_deli_fee

print("Invoice: ")
print(f'{itm_name:<10s} {price:8.2f}')
print(f'{delivery:<10s} {tot_deli_fee:8.2f}')
print(f'{total:<10s} {tot_cost:8.2f}')
```

အိပ်စံပရက်စံ delivery ယူမယူ တစ် (သို့) သုည ထည့်ပေးရမှာပါ။ တစ်/သုည မဟုတ်တဲ့ ကဏ္နားတစ်

ခု မှားထည့်မိရင် if...elif ကွန်ဒီရှင်တွေ တစ်ခုမှ True ဖြစ်မှာ မဟုတ်ပါဘူး။ မှားထည့်ထားတယ်လို့ သတိပေးဖို့ else အပိုင်းမှာ လုပ်ထားတယ်။ မူန်/မမူန် စိစစ်တဲ့အခါ အောက်ပါအယားမှ ဖြစ်နိုင်ခြေ အားလုံး ခြိုင်မံအောင် စစ်သင့်တယ်။ အိပ်စ်ပရက်စ် delivery အတွက် input ကဏ္ဍး မှားထည့်ရှင် သတိပေးတာကိုလည်း စစ်သင့်တယ်။ တစ်သောင်းဖိုး ဝယ်တာကို သုံးမျိုးစစ်ထားတာ လေ့လာကြည့်လို့ အားလုံးမှန်တယ် ဆိုရင် ဒီပရိုကရမ်မှာ bug ပါနိုင်ခြေ လုံးဝမရှိသလာက် ဖြစ်သွားပါပြီ။

10,000 MMK and above? Express Delivery?

Yes	Yes
Yes	No
No	Yes
No	No

တေဘလ် ၃.၃ အံ့နှစ်စာ နှစ်ထပ်တိုး

Test Output:

```
Item name: Salad
Price: 10000
Express delivery (0==no, 1==yes): 1
Invoice:
Salad      10000.00
delivery    300.00
total      10300.00
```

```
Item name: Salad
Price: 10000
Express delivery (0==no, 1==yes): 0
Invoice:
Salad      10000.00
delivery    0.00
total      10000.00
```

```
Item name: Salad
Price: 10000
Express delivery (0==no, 1==yes): 2
You may have wrong value for express deli.
Invoice:
Salad      10000.00
delivery    0.00
total      10000.00
```

ပရိုကရမ်တစ်ခုရဲ့ လိုအပ်ချက်ဟာ မကြာခဏ ပြောင်းလဲသွားလေ့ရှိတယ်။ အခုပရိုကရမ်မှာ ဈေးနှုန်းသတ်မှတ်ချက်တွေ ပြောင်းလဲနိုင်တယ်။ အနည်းဆုံး တစ်သောင်းခွဲဝှယ်မှ ပို့ခ free ရမှာဖြစ်ပြီး တစ်သောင်းခွဲအောက်ဆိုရင် ပို့ခ သုံးရွားခါးဆယ် ပြောင်းလဲသတ်မှတ်လိုက်တဲ့အပြင် အိပ်စ်ပရက်စ် delivery

ကလည်း တစ်ရာရွေးထပ်တက်သွားတယ် ဆိုပါစို့။ တကယ့်လက်တွေ့မှုလည်း ဒါမံးဖြစ်လွှာရှိပါတယ်။ ဒါ အတွက်ကို ပရိုကရမ်ကို ပြင်ပေးရပါမယ်။ ဆိုင်ပိုင်ရှင်ကလည်း ရွေးနှုန်းမကြာခကာ ပြောင်းစိုးနိုင်ကြောင်း ပြောလာပါတယ်။ နောင်လည်း ထပ်ပြင်ပေးဖို့လို့မဲ့ သဘောပါ။ လွှာယ်လွှာယ်ကူကူ ပြင်ပေးနိုင်ရင် အကောင်း ဆုံးပါ။ ပြင်ဆင်တဲ့အခါ မှားနိုင်ခြေနည်းဖို့လည်း အရေးကြီးပါတယ်။ ခုရေးထားတဲ့ အတိုင်းဆိုရင် ပြီးခဲ့တဲ့ပဲ ရိုကရမ်မှာ ပြသာရှုနေပါတယ်။

ပြီးခဲ့တဲ့ ပရိုကရမ်မှာ ပြင်မယ်ဆိုရင် 10_000 ကို လေးနေရာ၊ ပုံမှန်ပို့ခ 200 နဲ့ အပိုစ်ပရက်စ်အပိုကြေး 300 စတာတွေကို နှစ်နေရာစီ လိုက်ပြင်ရပါမယ်။ အလုပ်ရှုပ်တဲ့အပြင် ပြင်ဖို့ကျန်ခဲ့တာလို့ မှားတာလည်း ဖြစ်နိုင်တယ်။ “Find and Replace” လုပ်မှုပေါ့လို့ စောဒကတက်စရာ ရှိပါတယ်။ အခုလို့ ကုဒ်လိုင်းနည်းနည်းပဲရိုတဲ့ ပရိုကရမ်အသေးလေးမှာ အဆင်ပြနိုင်ပေမဲ့ ပို့ချုပ်တွေးပြီး ကုဒ်လိုင်းတွေများတဲ့ ပရိုကရမ် မျိုးတွေမှာ “Find and Replace” လုပ်ရင် မပြင်သင့်တာတွေကိုပါ မရည်ရွယ်ပဲ ပြင်မိသွားတာဖြစ် တတ်ပါတယ်။ ပရိုကရမ်ရေးတဲ့အခါ ကျင့်သုံးရမဲ့ အလေ့အထကောင်းတစ်ခုက ကုဒ်ထဲမှာ ဒီတိုင်းချေရေးထားတဲ့ တန်ဖိုးတွေ (literal constants) တွေကို နာမည်ပေးထားတာပါ။ အပေါ်က ပရိုကရမ်မှာ literal constants တွေချည်း သုံးထားတယ်။ နံမည်ပေးထားတဲ့ constants (named constants) တွေ အဖြစ် ပြောင်းရေးသင့်တယ်။

```

FREE_DELI_AMT = 15_000
DELI_FEE = 350
EXP_DELI_FEE = 400

itm_name = input('Item name: ')
price = int(input('Price: '))
is_exp_deli = int(input('Express delivery (0==no, 1==yes): '))

tot_deli_fee = 0

if price >= FREE_DELI_AMT and is_exp_deli == 1:
    tot_deli_fee = EXP_DELI_FEE
elif price >= FREE_DELI_AMT and is_exp_deli == 0:
    tot_deli_fee = 0
elif price < FREE_DELI_AMT and is_exp_deli == 1:
    tot_deli_fee = DELI_FEE + EXP_DELI_FEE
elif price < FREE_DELI_AMT and is_exp_deli == 0:
    tot_deli_fee = DELI_FEE
else:
    print("You may have wrong value for express deli.")

tot_cost = price + tot_deli_fee
print("Invoice: ")
print(f'%-10s %.2f' % (itm_name, price))
print(f'%-10s %.2f' % ('delivery', tot_deli_fee))
print(f'%-10s %.2f' % ('total', tot_cost))

```

ဒီပရိုကရမ်ကို cascading if မသုံးဘဲ ရိုးရိုး if နဲ့ ရေးလို့လည်း ရတယ်။

FREE_DELI_AMT = 15_000

```

DELI_FEE = 350
EXP_DELI_FEE = 400

itm_name = input('Item name: ')
price = int(input('Price: '))
is_exp_deli = int(input('Express delivery (0==no, 1==yes): '))

tot_deli_fee = 0

if price < FREE_DELI_AMT:
    tot_deli_fee += DELI_FEE

if is_exp_deli == 1:
    tot_deli_fee += EXP_DELI_FEE

if not (is_exp_deli == 0 or is_exp_deli == 1):
    print("You may have wrong value for express deli.")

tot_cost = price + tot_deli_fee

print("Invoice: ")
print(f'%-10s %.2f' % (itm_name, price))
print(f'%-10s %.2f' % ('delivery', tot_deli_fee))
print(f'%-10s %.2f' % ('total', tot_cost))

```

ဟයမ if က delivery ခ ပေးဖို့ လိုတယ်ဆိုရင် tot_deli_fee မှာ DELI_FEE ပေါင်းထည့်ပေးတယ်။ ဒုတိယ if က အိပ်စပ်ရက်စ် delivery ယူမယ်ဆိုရင် tot_deli_fee မှာ EXP_DELI_FEE ထပ်ပေါင်းထည့်တယ်။ အောက်ဆုံး if ကတော့ အိပ်စပ်ရက်စ် delivery အတွက် တစ်နှုန်း သုည မဟုတ်တာ ထည့်မိရင် သတိပေးစာသား ပြပေးတယ်။

ဒီပုဂ္ဂရမ်နဲ့ ဒီမတိုင်ခင် သူရှေ့က ပရိုဂရမ်က ဖြစ်နိုင်ခြေအားလုံးအတွက်တော့ ရလဒ် တူတူမထွက်ပါဘူး။ အခြေအနေ တစ်ခုကလဲလို့ ကျွန်တော့အတွက်တော့ ရလဒ်တူပါတယ်။ တစ်သေင်းငါးတောင်ထက်ငယ်တဲ့ တန်ဖိုးနဲ့ အိပ်စပ်ရက်စ် delivery အတွက် ကေန်း လွှဲထည့်ကြည့်ပါ။ ဥပမာ

```

Item name: salad
Price: 12000
Express delivery (0==no, 1==yes): 2
You may have wrong value for express deli.
Invoice:
salad      12000.00
delivery      0.00
total      12000.00

```

```

Item name: salad
Price: 12000
Express delivery (0==no, 1==yes): 2
You may have wrong value for express deli.

```

Invoice:

salad	12000.00
delivery	350.00
total	12350.00

နောက်ဆုံး ပရိုဂရမ်က အပ်စပရက်စံ delivery အတွက် မပေါင်းထည့်ပေမဲ့ ပုံမှန် delivery ခ သုံးရှုင်းဆယ်ကိုတော့ ထည့်ပေါင်းသွားတာ တွေ့ရမယ်။ မှားထည့်တာကိုပဲ သတိပေးစာသားပြေပေးတာ၊ ထည့်မတွက်သွားတာက ပိုပြီး သဘာဝကျတယ်လို့ ယူဆရမှာပါ။

ပြင်ပကနေ ထည့်ပေးတဲ့အခါ မဖြစ်သင့်တဲ့ input တန်ဖိုးတွေ ဝင်မလာအောင် စိစစ်တာကို input validation လို့ ခေါ်တယ်။ တကယ့် လက်တွေ့ အသုံးချ ပရိုဂရမ်တွေမှာ input validation လုပ်ထားဖို့ အရေးကြီးပေမဲ့ ဘိုင်နာအဆင့် လေ့လာတဲ့ ဥပမာတွေမှာတော့ လေ့လာရင်းကိစ္စကနေ လမ်းကြောင်းမချော်သွားအောင် ဆင်ခြင်ရမှာဖြစ်ပြီး သင့်တော်ရဲ့ ဆက်စပ်ရှင်းပြပါမယ်။

တာရာ ပရိုဂရမ်ရှာ

ကားဘီးလေထိုးတာဟာ ကားရဲ့ စွမ်းဆောင်ရည်ရော အနဲ့ရှုယ်က်းဖို့အတွက်ပါ ပစာနကျပါတယ်။ ကားတစ်စီးအတွက် အကြိုပြုထားတဲ့ တာယာပရိုဂရမ် (recommended pressure) အပေါ် မူတည်ပြီး လေ ဘယ်လောက်တင်းလို့ရလဲ လျှော့လို့ရလဲ ရှိပါတယ်။ ဥပမာ recommended pressure က 35 psi (pounds per square inch) ဖြစ်ရင် အလွန်ဆုံး 31.5 psi ထိ လေလျှော့လို့ရပါတယ်။ လေပိုတင်းမယ်ဆိုရင်လည်း အလွန်အလွန်ဆုံး 44 psi အထိ ရပါနိုင်ပါတယ်။

ရှုံးတာယာနှစ်လုံး ပရိုဂရမ်အနီးစပ်ဆုံးတူသင့်ပြီး 3 psi အထိ ကွာဟလို့ရတယ်။ ကွာဟချက်က 3 psi ထက်တော့ မများသင့်ဘူး။ နောက်တာယာနှစ်လုံးလည်း ထိန်ည်းတူစွာပဲ ဖြစ်တယ်။ ကားမော်ဒယ်အလိုက် recommended pressure ကွားခြားပေမဲ့ အမိန့်းကားအများစုအတွက် 35 psi ဖြစ်တယ်လို့ ယူဆပြီး တာယာပရိုဂရမ် အိုကေမကေ စစ်ပေးတဲ့ ပရိုဂရမ် ရေးပေးရပါမယ်။ Input အနေနဲ့ တာယာတစ်ခုချင်းအတွက် ပရိုဂရမ် psi တန်ဖိုး ထည့်ပေးရမှာပါ။ ထည့်ပေးလိုက်တဲ့ တာယာပရိုဂရမ် 31.5 psi ထက်နည်းနေရင် သို့မဟုတ် 44 psi ထက်များနေတာနဲ့ သတ်မှတ်ဘောင် မဝင် (out of range) ဖြစ်နေကြောင်း သတိပေးရပါမယ်။ တာယာအားလုံးရဲ့ ပရိုဂရမ်တွေ သတ်မှတ်ဘောင်အတွင်း ဝင်တယ်။ ရှုံးတာယာနှစ်လုံး ကွာဟချက်၊ နောက်တာယာနှစ်လုံး ကွာဟချက်တွေ ခွင့်ပြုလို့ရတယ်ကို မပိုဘူးဆိုရင် လေထိုးထားတာ အိုကေတယ်။ တာယာတစ်လုံး out of range ဖြစ်နေတာနဲ့ လေထိုးထားတာ မအိုကေဘူး ပြပေးရပါမယ်။

```

MIN_ALLOWABLE = 31.5
MAX_ALLOWABLE = 44.0
WARNING = 'Waring: Pressure is out of range!'
LEFT_RIGHT_DIFF_ALLOWABLE = 3.0

is_out_of_range = False

front_left = float(input("Front left pressure: "))
if not (MIN_ALLOWABLE <= front_left <= MAX_ALLOWABLE):
    is_out_of_range = True
    print(WARNING)

```

```

front_right = float(input("Front right pressure: "))
if not (MIN_ALLOWABLE <= front_right <= MAX_ALLOWABLE):
    is_out_of_range = True
    print(WARNING)

rear_left = float(input("Rear left pressure: "))
if not (MIN_ALLOWABLE <= rear_left <= MAX_ALLOWABLE):
    is_out_of_range = True
    print(WARNING)

rear_right = float(input("Rear right pressure: "))
if not (MIN_ALLOWABLE <= rear_right <= MAX_ALLOWABLE):
    is_out_of_range = True
    print(WARNING)

front_diff = abs(front_left - front_right)
front_diff = abs(rear_left - rear_right)
if (front_diff <= LEFT_RIGHT_DIFF_ALLOWABLE
    and rear_diff <= LEFT_RIGHT_DIFF_ALLOWABLE
    and not is_out_of_range):
    print("Inflation is OK.")
else:
    print("Inflation is not OK!")

```

is_out_of_range ဘူလီယန် သုံးထားတာ နည်းနည်း ရှင်းပြို လိုပါမယ်။ စစချင်း False တန်ဖိုး ထည့်ထားတာ တွေ့ရမှာပါ။ if စတိတ်မန်တွေက တာယာတစ်ခုချင်းကို out of range ဖြစ်နေလား စစ် ထားတာတွေ့ရတယ်။ တာယာတစ်ခု out of range ဖြစ်တာနဲ့ is_out_of_range က True ဖြစ်သွား မှာပါ။

အောက်ပိုင်းမှ front_diff နဲ့ rear_diff ရှာတဲ့အခါ abs ဖန်ရှင်းနဲ့ ပကတိတန်ဖိုး ယူထားတာ သတိပြုပါ။ ပရော်ရှာ ခြားနားချက်ရှာတဲ့အခါ အနှံတ်တန်ဖိုး ထွက်နိုင်တဲ့အတွက်ကြောင့်ပါ။ ဘယ်ဘက် တာယာက ပရော်ရှာနည်းနေတဲ့အခါ (ဥပမာ $32 - 37 = -5$) အနှံတ်တန်ဖိုး ဖြစ်နေမယ်။ ဒါကြောင့် ပကတိတန်ဖိုးယူမှုပဲ ကွာဟာချက် 3 psi ကျော်မကျော်စစ်ပေးတဲ့အခါ အဖြော်ရပါမယ်။

```

front_diff <= LEFT_RIGHT_DIFF_ALLOWABLE
and rear_diff <= LEFT_RIGHT_DIFF_ALLOWABLE
and not is_out_of_range

```

and နှစ်ခုနဲ့ ဆက်ထားရင် သုံးခုလုံးမှန်မှပဲ True ထွက်မှာပါ။ တစ်ခုမှားတာနဲ့ အိပ်စ်ပရော်ရှင်တစ်ခုလုံး ရလဒ် False ပဲ။ Out of range မဖြစ်ရဘူး ဆိုတာကို not is_out_of_range နဲ့ စစ်ထားတယ်။ is_out_of_range တန်ဖိုး False ဖြစ်မှ not is_out_of_range က True ဖြစ်မယ်။

အခန်း ၈

ဖန်ရှင်များ

ဖန်ရှင်တွေဟာ ပရီဂရမ် အဆောက်အအုံတစ်ခုရဲ့ အခြေခံ အုပ်ချပ်တွေပါ။ ဒီအခြေခံ အုပ်ချပ်တွေကိုမူကောင်းမွန်မှန် နားလည် အသုံးမချတတ်ရင် ကျမ်းကျင်တဲ့ ပရော်ဖက်ရှင်နယ် ပရီဂရမ်မာ တစ်ယောက် မဖြစ်နိုင်ဘူးဆိုတာ အထူးပြောစရာ လိုမယ် မထင်ပါဘူး။ ကားရဲလှုံးမှာလည်း ဖန်ရှင် အခြေခံ သဘောတရားနဲ့ အသုံးချပုံကို လေ့လာခဲ့ကြရပါတယ်။ ဒီအခန်းမှာတော့ တန်ဖိုးပြန်ပေးခြင်း၊ ပါရာမီတာ တွေ အသုံးပြုပုံနဲ့ exception-handling တို့ကို ဆက်လက် လေ့လာကြမှာပါ။ လက်တွေနဲ့ နီးစပ်ပြီး အမှန် တကယ် အသုံးဝင်းပဲ ပရီဂရမ်လေးတွေကို အစကနေ အဆုံးထိ တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ဘယ်လိုဒီဇိုင်းပြုလုပ် တည်ဆောက်လဲ ကိုလည်း ဖော်ပြပေးသွားမှာပါ။

၈.၁ တန်ဖိုးပြန်ပေးတဲ့ ဖန်ရှင်များ

အခန်း (၅) မှာ ဖော်ပြခဲ့တဲ့ နှစ်ထပ်ကိန်းရာတဲ့ `square` ဖန်ရှင်ကိုပဲ အသေးစိတ် တစ်ခါထပ်ကြည့်ရအောင်။ ဒီလောက် ရှင်းရှင်းလေးကို အကျယ်ချွဲနေတယ်လို့ ထင်ကောင်း ထင်ပါလိမ့်မယ်။ နည်းနည်းတော့ စိတ်ရှည်သည်းခဲ့ ပေးရပါမယ်။ အခြေခံကျတဲ့ သဘောတရားတွေ ကျောက်ထားမှ ရွှေ့ဆက်တဲ့ အခါ လွှာယ်ကူးမှ မိုလိုပါ။

```
>>> def square(x):
...     return x ** 2
...
>>>
```

ိုက်ကွင်းထဲက ဖော်ရောဘဲလ် `x` က ဖန်ရှင် ပါရာမီတာ (parameter) ဖြစ်ပြီး ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့အခါ ထည့်ပေးမဲ့ အားဂုံးမန်း (argument) တန်ဖိုးကို ကိုယ်စားပြုတယ်။ `return` စတိတ်မန်းက ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့နေရာ ကို တန်ဖိုးပြန်ပေးတဲ့ စတိတ်မန်းပါ။

ဖန်ရှင်အသုံးပြုတာကို *function call* လုပ်တယ်လို့ သိထားပြီးပါပြီ။ မြန်မာလိုတော့ ‘ဖန်ရှင်ခေါ်တယ်’ သို့မဟုတ် ‘ဖန်ရှင်ကောလ်တယ်’ လို့ အပြောများတယ်။ ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့ ပုံစံက ဒီလိုပါ

```
>>> square(2.5)
6.25
```

အခါ ဖန်ရှင်ကောလ် အတွက် ပါရာမီတာ `x` ရဲ့ တန်ဖိုးက 2.5 ဖြစ်မှာပါ။ (ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့အခါ ပါရာမီတာ

ဖေရီရောလဲ x ကို အားဂုံးမန်လုပ်ပေးတယ်လို့ ယူဆနိုင်တယ်။ ဒီကိစ္စအတွက် အားဂုံးက 2.5 ဖြစ်တယ်။ အားလုံးသိပြီး ဖြစ်တဲ့အတိုင်း ဖန်ရှင်ခေါ်ချင် ဖန်ရှင်ဘေးလောက်ကို လုပ်ဆောင်ပေးမှာပါ။ ဖန်ရှင်ဘေးလောက်ထဲက `return` စတိတ်မန် လုပ်ဆောင်တဲ့အခါ အိပ်စ်ပရက်ရှင် x $\star\star$ 2 ကို တန်းအရင်ရှာတယ်။ 6.25 ရတယ်။ ဒီတန်းကို ဖန်ရှင်ခေါ်ဘားတဲ့ နေရာကို `return` က ပြန်ပိုပေးလိုက်တာပါ။ အောက်ပါ ဖန်ရှင်ကောလုပ်မှာလည်း ဒီဖြစ်စဉ် သဘောအတိုင်း တစ်ခါထပ်ဖြစ်မှာ ဖြစ်တယ်။

```
>>> a = 1024
>>> result = square(a)
>>> result
1048576
```

အခုံတစ်ခါ ပါရာမီတာ x ဟာ အားဂုံး a ရဲ့ တန်းမှုး ဖြစ်တယ် ($x = a$ အဆိုင်းမန် လုပ်တဲ့သဘောပါ။) $x \star\star 2$ က ရလာတဲ့ 1048576 ကို ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့ နေရာက ပြန်ရတယ်။ နောက်ဆုံးတော့ ဒီတန်းကို `result` မှာ အဆိုင်းမန်လုပ်တယ်။ ဖြစ်စဉ်အရ ရုံးရှင်းပါတယ်။

```
>>> x = 10
>>> square(x)
```

ဒီလိုဆိုရင်ရော ဘယ်လို့ ဖြစ်မလဲ။ နည်းနည်းထူးပြားတာက အားဂုံးနှင့် ပါရာမီတာ နံမည်တူနေတာ။ ပါရာမီတာရဲ့ စကုပ်ဟာ ဖန်ရှင်သတ်မှတ်ချက် အတွင်းမှာပဲ ရှိတယ်လို့ ယူဆရမှာပါ။ ဒါကြောင့် အားဂုံး x နဲ့ ပါရာမီတာ x နဲ့က သီးခြား ဖေရီရောဘဲလဲတွေ။

```
>>> u = 15
>>> t = 5
>>> square(u + 2*t)
```

အားဂုံးက အိပ်စ်ပရက်ရှင် ဖြစ်နေရင် တန်းအရင်ရှာပြီး ရလဒ်ကို ပါရာမီတာနဲ့ အဆိုင်းမန် လုပ်ပါတယ် ($x = u + 2*t$)။

```
>>> z = square(2.0) + 5
>>> square(z)
81.0
>>> square(square(2.0) + 5)
81.0
```

ဒုတိယ ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့နေရာမှာ အိပ်စ်ပရက်ရှင်ကို z နဲ့ အဆိုင်းမန် မလုပ်တော့ဘဲ တစ်ခါတည်း အားဂုံး အနေနဲ့ ထည့်လိုက်တာပါ။ သဘောတရား တူတူပါပဲ။

ဖန်ရှင် `return` လုပ်တဲ့ သဘောကို နားလည်ထားဖို့လည်း အရေးကြီးတယ်။ `return` စတိတ်မန် ဟာ ဖန်ရှင်ကနေ တန်းမှုးတစ်ခုကို ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့ဆိုကို ပြန်ပေးတယ်လို့ သိထားပြီးပါပြီ။ ဖန်ရှင်ထဲကနေ `return` လုပ်လိုက်တာနဲ့ ခေါ်ဘားတဲ့ နေရာကို ချက်ချင်း ပြန်ရောက်သွားတာ။

```
>>> def get_sign(r):
...     if r > 0:
...         return 'positive'
...     elif r < 0:
...         return 'negative'
...     else:
```

```

...
    return 'zero/nosign'
...
>>>
>>> '10 is ' + get_sign(10)
'10 is positive'

```

အခုအိပ်စံပရက်ရှင်ရဲ့ တန်ဖိုးရှာဖို့ `get_sign(10)` ခေါ်လိုက်တဲ့အခါ လက်ရှိနေရာကနေ လုပ်ဆောင်မှုက ဖန်ရှင်သာလောက်ဆီ ပြောင်းရွှေ့ ရောက်ရှိသားပါမယ်။ ဖန်ရှင်ထဲက စတိတ်မန်တွေ အစဉ်အတိုင်း စတင် လုပ်ဆောင်တယ်။ ဖန်ရှင်က `return` လုပ်တဲ့အခါ လုပ်ဆောင်မှုက ဖန်ရှင်သာလောက်ထဲကနေ ခေါ်ခဲ့တဲ့ နေရာကို တယန်ပြန်၍ ပြောင်းရွှေ့သွားတယ်။ `return` ပြန်လိုက်တဲ့ တန်ဖိုးကို ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့နေရာမှာ ရရှိပြီး လုပ်လောက်စ အိပ်စံပရက်ရှင်ကို ဆက်လုပ်ပါတယ်။ ဒီလိုမြင်ကြည့်ပါ ...

```

def get_sign(r):
    if r > 0:
        return 'positive'
    elif r < 0:
        return 'negative'
    else:
        return 'zero/nosign'
'10 is ' + get_sign(10)

```

မှားအန်က်က ဖန်ရှင်ခေါ်လိုက်တဲ့အခါ လုပ်ဆောင်မှု ပြောင်းရွှေ့သွားတာကို ပြတယ်။ မြားအန်က `return` ပြန်တဲ့အခါ ခေါ်ခဲ့တဲ့နေရာ ပြန်ရောက်သွားတာကို ပြတာပါ။

ဆက်လက်ပြီး ပါရာမီတာ တစ်ခုထက်ပိုတဲ့ ဖန်ရှင်တရှို့ကို ကြည့်ပါမယ်။ ပါရာမီတာဆိတာ ဖန်ရှင် အတွက် လိုအပ်တဲ့ `input` ကို လက်ခံတဲ့ ပေရီရောကဲလုပ်ပါပဲ။ ထောင့်မှန်စတုဂံရဲ့ အလျေားနဲ့ အနံကနေ ရော့ယာရှာပေးတဲ့ ဖန်ရှင်က ဒီလိုပါ

```

def rect_area(wid, len):
    return wid * len

```

ဖန်ရှင်တစ်ခုကို အခြေခံ အပ်ချုပ်သဖွယ် အသုံးပြု၍ အခြားဖန်ရှင်တွေ တည်ဆောက်ယူနိုင်တယ်။ `rect_area` ကို `box_vol` မှာ သုံးထားတာပါ

```

def box_vol(w, l, h):
    return rect_area(w, l) * h

```

ဒီဖန်ရှင်ကို ခေါ်ရင် ဘယ်လိုဖြစ်မလဲ ကြည့်တတ်သင့်တယ်။ အခုလို ခေါ်မယ် ဆိုပါစို့

```

>>> box_vol(10, 5, 3)

```

`w=10, l=5, h=3` ဖြစ်တယ်။ ဖန်ရှင် ဘလောက်ထဲကို ရောက်သွားမယ်။ `return` ပြန်ပေးဖို့ အိပ်စံပရက်ရှင်ကို တန်ဖိုးရှာပါတယ်

```

    rect_area(w, l) * h

```

`rect_area` ဖန်ရှင်ခေါ်တယ်။ `wid=w, len=l` ဖြစ်မယ်။ အခုကိစ္စအတွက် ပါရာမီတာနှစ်ခုရဲ့ တန်ဖိုး

က 10 နဲ့ 5 အသီးသီး ဖြစ်မှပါ။ 50 ရပါမယ်။ 50 * h ကို တန်ဖိုးဆက်ရှုပြီး ရလာတဲ့ 150 ကို box_no1 ခေါ်ထားတဲ့နေရာကို return ပြန်ပေးမှာ ဖြစ်တယ်။ အခြေခံသဘာတရားတွေ သိပြီးတဲ့အခါ အတန်အသင့်ရှုပ်ထွေးတဲ့ ဖန်ရှင်တချို့ကို ကြည့်ပါမယ်။

ဖန်ရှင်များနှင့် အက်ဘ်ခက်ရှင်းလုပ်ခြင်း

မွေးသက္ကရာဇ် (date of birth) ကနေ အသက် တွေ့က်ပေးတဲ့ ဖန်ရှင်ကို လေ့လာကြည့်ပါ။ အသက်တွေ့က် တဲ့ လေ့ဂျစ်ကို မရှင်းပြတော့ဘူး။ လေ့ကျင့်ခန်းအနေနဲ့ မိမိဖာသာ နားလည်အောင်ကြည့်ပါ။

```
# File: age_today.py
from datetime import *

def age_today(dob):
    today = date.today()
    this_bd = dob.replace(year=today.year)
    if today - dob >= this_bd - dob:
        return today.year - dob.year
    else:
        return today.year - dob.year - 1

print(age_today(date(1990, 4, 2)))
```

ဖန်ရှင်အတွင်းပိုင်း လေ့ဂျစ်တွေ ဘယ်လိုပဲ ရှုပ်ထွေးပါစေ၊ အသုံးပြုရတာကတော့ မခက်ပါဘူး။ ဖန်ရှင် ခေါ်တဲ့အခါ ဘယ်လို တည်ဆောက်ထားလဲ အတွင်းပိုင်း အယ်လ်ဂိုရှစ်သမ်တွေ၊ လေ့ဂျစ်တွေ သိစရာမ လိုဘဲ သုံးရတာပါ။ ဖန်ရှင်က ငှင့်ရဲ့ အတွင်းပိုင်း ကုဒ်တွေကို အက်ဘ်စရက်ရှင်း (abstraction) လုပ်ပေးလိုက်တာ ဖြစ်တယ်။ ဒါဟာ ဖန်ရှင်ရဲ့ အရေးပါဆုံး ဂုဏ်သွေးလိုလို ဆိုရင်လည်း မမှားဘူး။

age_today ဖန်ရှင်ဟာ ပို့ကြီးတဲ့ ပရိုက်မှုတစ်ခုရဲ့ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဖြစ်လာနိုင်ပါတယ်။ ပရိုက်မှု အသေးစားလေးတစ်ခုမှာ အသုံးပြုထားတာကို လေ့လာကြည့်ပါ။ နိုင်ငံအများစုမှာ (၁၈) နှစ် မပြည့်လေး တဲ့သူကို ဆေးလိပ်ရောင်းခွင့် မရှိဘူး။ ဥပဒေရှိပါတယ်။ စားသုံးသူရဲ့ မွေးသက္ကရာဇ် ထည့်ပေးလိုက်တာနဲ့ ရောင်းလို့ ရ/မရ ပြပေးတဲ့ ပရိုက်မှုလေးပါ။

```
# File: sell_cigarette.py
from datetime import *

def age_today(dob):
    today = date.today()
    this_bd = dob.replace(year=today.year)
    if today - dob >= this_bd - dob:
        return today.year - dob.year
    else:
        return today.year - dob.year - 1

def can_by_cig(dob):
    age = age_today(dob)
    return True if age >= 18 else False
```

```

def main():
    """
    Given date of birth, this program tells whether the customer
    is eligible to buy cigarette or not.

    Enter 'exit' to quit the program.
    """
    print("Please enter 'quit' to exit this program.")
    while True:
        dobstr = input('Enter date of birth (yyyy-mm-dd): ')
        if dobstr == 'quit': break
        dob = date.fromisoformat(dobstr)
        print(dob)
        if can_by_cig(dob):
            print("Okay!")
        else:
            print('Too young to sell cigarette!')
    print('Program exited...')

```

```

if __name__ == "__main__":
    main()

```

age_today ဖန်ရှင်ဟာ အခြားပရီဂရမ်တွေမှာလည်း အသုံးကျနိုင်ပါတယ်။ ဒီဖန်ရှင်ကို ခဏာကေ မရေးရှုဘဲ လိုအပ်တဲ့ ပရီဂရမ်တွေကနေ အလွယ်တကူ ပြန်သုံးလို့ရအောင် လိုက်ဘရီ ဒါမှုမဟုတ် မော်ဒြိုးလို့ခေါ်တဲ့ ကုစ်အဖွဲ့အစည်း ယူနစ်တစ်ခုအနေနဲ့ ထုတ်ထားနိုင်တယ်။ လိုက်ဘရီ (သို့) မော်ဒြိုးတစ်ခု ဟာ ဆက်စပ်တဲ့ ဖန်ရှင်တွေ၊ ကလပ်စွဲတွေနဲ့ ဖွဲ့စည်းထားတာ ဖြစ်တယ်။ နောက်ပိုင်းမှာ ဒါန့်ပါတ်သက်ပြီး သီးခြားလေ့လာရှုပါ။

၈.၂ တန်ဖိုးပြန်မပေးတဲ့ ဖန်ရှင်များ

ဖန်ရှင်အားလုံးတော့ တန်ဖိုးပြန်ပေးတဲ့ ဖန်ရှင်တွေ မဟုတ်ကြပါဘူး။ တန်ဖိုးပြန်မပေးတဲ့ ဖန်ရှင်တွေလည်း ရှိတယ်။ ဥပမာ output ထုတ်တဲ့ print ဖန်ရှင်ဟာ တန်ဖိုးပြန်မပေးတဲ့ ဖန်ရှင်မျိုးပါ။ အောက်ပါ print_sign ဖန်ရှင်ဟာ get_sign နဲ့ ဆင်တူပေမဲ့ တန်ဖိုး return ပြန်မပေးပါဘူး။

```

def print_sign(r):
    if r > 0:
        print('positive')
    elif r < 0:
        print('negative')
    else:
        print('zero/nosign')

```

ဒီဖန်ရှင်မှာ return မပါတာ တွေ့ရပါမယ်။ ကားခဲ့လုပ်ဖန်ရှင်တွေမှာလည်း return မသုံးခဲ့တာ ပြန် အမှတ်ရှုမှုပါ။ append_n_times ကို လေ့လာကြည့်ပါ

```

def append_n_times(lst, itm, n):
    for i in range(n):
        lst.append(itm)

lst = []
append_n_times(lst, 'hello', 10)
print(lst)

```

အိုက်တမ်တစ်ခုကို သတ်မှတ်ထားတဲ့ အရေအတွက်ပြည့်အောင် *list* တစ်ခုနောက်ကနေ ဆက်ပေးတယ်။ နုဂ္ဗာ *list* မှာ အိုက်တမ်တွေ တိုးသွားပြီး စတိတ်အပြောင်းအလဲ ဖြစ်စေတယ်။

Output ထုတ်တဲ့ ဖန်ရှင်တွေဟာ တန်ဖိုးပြန်ပေးလေ့မရှိဘူး။ စခရင်မှာ စာသား (သို့) ရုပ်ပုံ ပြပေး တာဟာ *output* ဖြစ်တယ်။ ဖိုင်တစ်ခုမှာ ရေးတာလည်း *output* ပဲ (ဥပမာ Python ကုဒ်ဖိုင်ကို ပြင် ပြီး *save* လုပ်တာ) ။ အော့သံဂျက် စတိတ်ကို ပြောင်းလဲစေတဲ့ ဖန်ရှင်တွေဟာလည်း တန်ဖိုးပြန်မပေး တဲ့ ဖန်ရှင်တွေ ဖြစ်လေရှိတယ် (ဥပမာ *list* ရဲ့ *append* နဲ့ *insert* ဖန်ရှင်)။ စတိတ်အပြောင်းအလဲ ဖြစ်စေတဲ့ ဖန်ရှင်အားလုံး တန်ဖိုးပြန်မပေးတာတော့ မဟုတ်ဘူး။ ဥပမာ *pop* ဟာ တန်ဖိုးပြန်ပေးပါတယ်။ စတိတ်အပြောင်းအလဲလည်း ဖြစ်စေတယ်။

တန်ဖိုးပြန်တဲ့ ဖန်ရှင်ပဲ *return* ပြန်လိုက်တာ မဟုတ်ပါဘူး။ တန်ဖိုးပြန်မပေးတဲ့ ဖန်ရှင်တွေမှာလည်း *return* ပါနိုင်ပါတယ်။ *print_sign* ကို ဒီလိုရေးလိုလည်း ရပါတယ်

```

def print_sign2(r):
    if r > 0:
        print('positive')
        return
    elif r < 0:
        print('negative')
        return
    else:
        print('zero/nosign')
        return

```

တန်ဖိုးပြန်မပေးတဲ့အတွက် *return* ပဲဖြစ်ရပါမယ်။ တန်ဖိုး/အိပ်စံပရက်ရှင် တဲ့ပြီး ပါလိုမရပါဘူး။ ဖန်ရှင်ဘလောက် ပြီးတဲ့အခါ ခေါ်တဲ့နေရာကို ပြန်ရောက်သွားရမှာ ဖြစ်တဲ့အတွက် *return* မပါတဲ့ ဖန်ရှင်တွေရဲ့ ဘလောက်အဆုံးမှာ *return* ရှိတယ်လို့ ယူဆနိုင်တယ်။ ဥပမာ *return* မပါတဲ့ *print_sign* ကို အခုလို ယူဆနိုင်တယ်

```

def print_sign(r):
    if r > 0:
        print('positive')
    elif r < 0:
        print('negative')
    else:
        print('zero/nosign')
    return

```

(ဖန်ရှင် ဘလောက်အဆုံးမှာ *return* လုပ်ထားတယ်လို့ ယူဆရမှာပါ)။

ပို့ပြီးတိတိကျကျ ပြောမယ်ဆိုရင် Python မှာ တန်ဖိုးပြန်မပေးတဲ့ ဖန်ရှင်တွေက None အော့က် ဂျက် ပြန်ပေးပါတယ်။ None အော့ဘ်ဂျက်ကို 'တန်ဖိုးတစ်စုံတစ်ရာမရှိ' (သို့) 'မည်သည့် တန်ဖိုးကိုမှ ကိုယ်စားမပြု' ဆိုတဲ့ အဓိပါယ်အတွက် အသုံးပြုတာပါ။

၈.၃ Exceptions

ပုံမှန်အားဖြင့်တော့ ဖန်ရှင်တစ်ခုဟာ သူလုပ်ဆောင်ပေးရမဲ့ ကိစ္စကို ပြီးမြောက် အောင်မြင်အောင် ဆောင် ရွက်ပေးရမှုပါ။ ဒါပေမဲ့ ပုံမှန်မဟုတ်တဲ့ (သို့) မမျှော်လင့်ထားတဲ့ အခြေအနေ တစ်စုံတစ်ရာကြောင့် ဖန်ရှင် တစ်ခုဟာ သူလုပ်ဆောင်ပေးရမဲ့ ကိစ္စကို ပြီးအောင်ဆက်လုပ်ပေးလို့ မရနိုင်တော့တာ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ 'ပုံမှန် မဟုတ်တဲ့ (သို့) မမျှော်လင့်ထားတဲ့ အခြေအနေ' ဆိုတာ ဘယ်လိုမျိုးပါလဲ။ အီးမေးလိုပို့စွဲ send_email ဖန်ရှင် ခေါ်တယ်ဆိုပါစို့။ အင်တာနက် ကွန်နက်ရှင် ရှိပါမယ်။ မရှိရှင် send_email က အီးမေးလိုပို့လို မရနိုင်ပါဘူး။ date အော့ဘ်ဂျက်တစ်ခု ဖန်တီးမယ်ဆိုပါစို့။ လနဲ့ ရက် မဖြစ်နိုင်တဲ့ ကဗျားတွေ ထည့်ပေးရင် အော့ဘ်ဂျက် ဖန်တီးလိုမျှနိုင်ပါဘူး (သို့) ဖန်တီးမပေးသင့်ဘူး။

```
>>> date(2024, 13, 32)
Traceback (most recent call last):
  File "<stdin>", line 1, in <module>
ValueError: month must be in 1..12
>>> date(2024, 12, 32)
Traceback (most recent call last):
  File "<stdin>", line 1, in <module>
ValueError: day is out of range for month
```

ဖိုင်တစ်ခုကို ဖွင့်တဲ့အခါ ဖိုင်နဲ့မည် (သို့) path လမ်းကြောင်းမှားနေရင် ဖွင့်လိုမရပါဘူး။ ဖိုင်သိမ်းတဲ့အခါ မှာလည်း ခွင့်မပြုထားတဲ့ နောက်မှ သိမ်းလိုမရပါဘူး။ ဖျက်ပစ်မယ်ဆိုလည်း ခွင့်မပြုတဲ့ဖိုင်ကို ဖျက်လိုမရဘူး။ ဖိုင်စနစ်နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ ဖန်ရှင်တွေကို အခန်း (၁၀) မှာ လေ့လာကြတဲ့အခါ ဒီလိုမျိုး ပြဿနာတွေ ကြော်တွေ့ရမှုပါ။

```
>>> open('abc.txt')
Traceback (most recent call last):
  File "<stdin>", line 1, in <module>
FileNotFoundError: [Errno 2] No such file or directory: 'abc.txt'
```

အခုံဖြေခဲ့တာတွေဟာ 'ပုံမှန်မဟုတ်တဲ့ (သို့) မမျှော်လင့်ထားတဲ့ အခြေအနေ' ဥပမာတချို့သာ ဖြစ်ပါတယ်။ နောက်ပိုင်းမှာ အခြားဟာတွေ ထပ်တွေ့ရမှုပါ။ ပရိုကရမ်တစ်ခု run နေတဲ့အချို့ ဒီလို အခြေအနေတွေ ဖြစ်လာခဲ့ရင် ပရိုကရမ်က ရပ်သွားပြီး ဆက်လက် အလုပ် မလုပ်ပေးနိုင်တော့တာမျိုး မဖြစ်သင့်ပါဘူး။ ဒီလိုမဖြစ်အောင် ကိုင်တွေယ်ထိန်းကြောင်း ပေးဖို့အတွက် ခေတ်မီ programming language တွေ အားလုံးလိုလိုမှာ ရှိရင်းတဲ့ နည်းစက်တစ်ခု ထည့်သွင်းပေးထားပါတယ်။ အဲဒီ နည်းစက် ကတော့ exception-handling ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

raise -ing Exceptions

Exception-handling မှာ အပိုင်း နှစ်ပိုင်းပါဝင်တယ်။ ပထမတစ်ခုက တစ်ခုခဲ့ ပြဿနာဖြစ်နေပြီ ဆိုတာ အသိပေးတဲ့ အပိုင်း။ ဖန်ရှင်တစ်ခုဟာ ပုံမှန်မဟုတ်တဲ့ ပြဿနာကြောင့် သူတာဝန်ကို ပြီးမြောက် မှန်ကန်အောင် မလုပ်ပေးနိုင်တော့တဲ့အခါ ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့သူ (သို့) ခေါ်ထားတဲ့နေရာ ကို အသိပေးနိုင်ဖို့ လို

ပါတယ်။ ဒါမှာလည်း ဖြစ်တဲ့ ပြဿနာပေါ် မူတည်ပြီး ဘာလုပ်ရမလဲ ဆုံးဖြတ်လို့ ရမယ်။ (အီးမေးလ်ပိုတာ အင်တာနက်မရရင် ခဏနောင့်ပါလို့ အသိပေးတာမျိုး၊ ရက်စွဲထည့်တာ မှားရင် ပြန်ထည့်ခိုင်းတာမျိုး၊ ဖိုင်မရှိလို့ ဖွင့်မရရင် နောက်တစ်နာရီကြာမှ ပြန်စမ်းဖို့ တိုင်မာပေးတာမျိုး ... စသည်ဖြင့်ပေါ့)။

```
# File: print_n_times.py
def print_n_times(txt, n):
    if not (isinstance(n, int) and n > 0):
        raise ValueError('Positive integer expected')
    for i in range(n):
        print(txt)
```

ဒီဖန်ရှင်က စာသားတစ်ခုကို သတ်မှတ်ထားတဲ့ အကြိမ်အရေအတွက် ပြည့်အောင် ပရင်ထုတ်ပေးမှာပါ။ အကြိမ်အရေအတွက်က အပေါင်း ကိုန်းပြည့်ကဏ္ဍး ဖြစ်သင့်ပါတယ်။ မဟုတ်ဘူးဆိုရင် ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့အခါ ထည့်ပေးတဲ့ အကြိမ်အရေအတွက် အကြောင်းတစ်ခုအကြောင့် မှားနေတာပဲ ဖြစ်ရမယ်။ ဒီလိုဖြစ်လာခဲ့ရင် တစ်ခုခဲ့ မှားနေပြီဆိုတာ အသိပေးဖို့အတွက် raise စတိတ်မန်ကို အသုံးပြုနိုင်တယ်။ isinstance ဖန်ရှင်က ဖေရီရောဘဲလဲရဲ့ တိုက်ပိုက် စစ်ပေးတာပါ။ n ဟာ int ဖြစ်ရင် isinstance(n, int) ၏ True ရမှာပါ။ အပေါင်းကိုန်းပြည့် မဟုတ်ခဲ့ရင်

```
raise ValueError('Positive integer expected')
```

နဲ့ ပြဿနာကို အသိပေးပါတယ်။ ဒါကို exception ကို raise လုပ်တယ်လို့ ခေါ်တယ်။ ValueError ကတော့ exception (ပုံမှန်မဟုတ်တဲ့/မမျှော်လင့်ထားတဲ့ အခြေအနေ/ပြဿနာကို ဆိုလို့) ကို ဖော်ပြတဲ့ အော့ဘာဂျက်ပါ။ ValueError အပြင် ArithmeticError, FileNotFoundError စသည်ဖြင့် ဖြစ်တဲ့ exception ပေါ်မှာလည်ပြီး သင့်တော်တဲ့ အော့ဘာဂျက်ကို raise လုပ်နိုင်ပါတယ်။

print_n_times.py ကို run ကြည့်ပါ။ ဖိုင်အောက်ပိုင်းက ဒုတိယ ဖန်ရှင်ကောလ်မှာ exception တက်မှာပါ။

```
print_n_times('Hello', 10)
print_n_times('Hi', 0)
print_n_times('Hola', 3)
```

အခုလို မက်ဆေ့ချုံ တွေ့ပြုပြီး ပရိုကရမ် ဆက်အလုပ် မလုပ်တော့ဘဲ ရပ်သွားမှာပါ။

```
...
Hello
Hello
Traceback (most recent call last):
  File ".../ch08/print_n_times.py", line 10, in <module>
    print_n_times('Hi', 0)
  File ".../ch08/print_n_times.py", line 4, in print_n_times
    raise ValueError('Positive integer expected')
ValueError: Positive integer expected
```

တတိယဖန်ရှင် ဆက်မလုပ်တဲ့အတွက် Hola သုံးခါ မပါတာ သတိပြုပါ။

Handling Exceptions

Exception-handling ရဲ့ ဒုတိယပိုင်းကတော့ handle (ကိုင်တွယ် ထိန်းကျောင်းတာကို ဆိုလို) လုပ်တဲ့ ကိစ္စဖြစ်ပါတယ်။ `raise` လုပ်လိုက်တဲ့ exception ကို handle မလုပ်ရင် ပရိုဂရမ်ဟာ ဆက်အလုပ် မလုပ်နိုင်တော့ဘဲ ရပ်သွားမှုပါ။ Handle လုပ်ဖို့ `try` နဲ့ `except` ကို သုံးရပါတယ်။

ဖန်ရှင်တစ်ခုက `raise` လုပ်လိုက်တဲ့ exception ကို handle လုပ်ဖို့ရည်ရွယ်ချက်ရှိရင် အဲဒီဖန်ရှင်ကို `try` ဘလောက်ထဲမှာ ခေါ်ပါမယ်။ `Exception` ဖြစ်ခဲ့ရင် ဘယ်ထိ handle လုပ်ချင်လဲ။ ဒါ အပိုင်းကိုတော့ `except` ဘလောက်ထဲမှာ ရေးရပါမယ်။

```
try:
    print_n_times('Hi', 0)
except ValueError as err:
    print(f'Error: {err}')
```

`ValueError` ကတော့ handle လုပ်မဲ့ exception ရဲ့ တိုက်ပ်ပါ။ `ValueError` exception ကိုပဲ handle လုပ်မယ်လို့ ဆိုလိုတာ။ အဲေားဟာတွေဆိုရင် handle မလုပ်ဘူးပေါ့။ `FileNotFoundException` အတွက်ဆိုရင် `except FileNotFoundException as err:` ဖြစ်ပါမယ်။ `err` က exception ကို ကိုယ်စားပြုတဲ့ ဗေရိရောဘဲ (အဲေား နံမည်ဖြစ်လိုက်တယ်)။ `Exception` ဖြစ်ခဲ့ရင် (သို့) `raise` လုပ်ခဲ့ရင် အဲဒီ exception နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ အချက်အလက်တွေကို `err` ကနေတစ်ဆင့် ရယူနိုင်ပါတယ်။ သုံးဖို့မလိုရင်တော့ `as err` မပါဘဲ `except ValueError:` နဲ့ ရတယ်။

`try` ဘလောက်ထဲမှာ exception ဖြစ်ခဲ့ရင် ဖြစ်တဲ့နေရာကနေ သက်ဆိုင်တဲ့ `except` ဘလောက်ဆိုကို 'ချက်ချင်း' ရောက်သွားမှုပါ။ မဖြစ်ခဲ့ရင်တော့ `try` ဘလောက် ပြီးတဲ့အထိ လုပ်ဆောင်ပြီး `except` ဘလောက်ကို လစ်လျှော့၍ သွားမှုပါ။ အခုလို စမ်းသပ်ကြည့်ပါ

```
try:
    print_n_times('Hi', 0)
    print('Done printing') # exception ဖြစ်ရင် ဒီလိုင်းကို ရောက်မလာဘူး
except ValueError as err:
    print(f'Error: {err}')

print('Program exits')
```

Output:

```
Error: Positive integer expected
Finish program
```

Exception `raise` လုပ်ရင် ကွန်းမားရေးထားတဲ့ လိုင်းကို မလုပ်ပါဘူး။ `except` ဘလောက်နဲ့ အောက်ဆုံး `print` လုပ်တဲ့အထိ ဆက်အလုပ်လုပ်သွားတယ်။ 2 ထည့်ပြီး စမ်းကြည့်ရင် exception မဖြစ်ဘူး။ `try` ဘလောက် ပြီးတဲ့ထိ ပုံမှန်အတိုင်း လုပ်ဆောင်တယ်။ `Exception` မဖြစ်တော့ `except` ဘလောက်အလုပ် မလုပ်ဘဲ ကျော်သွားပါတယ်။

Exception-handling ကို အသုံးပြုပြီး အင်တီဂျာ တစ်ခု `input` ထည့်ခိုင်းတဲ့ ဖန်ရှင်ကို အခုလို ရေးဆိုပါတယ်။

```
# File: read_int.py
def read_int(prompt):
```

```

while True:
    try:
        return int(input(prompt))
    except ValueError as err:
        print('Error: Non-integer data!')

# test
num = read_int('Enter number: ')
print(num)

```

အင်တိဂျာမဟုတ်တဲ့ တန်ဖိုး ထည့်ပေးရင် `int(input(prompt))` မှာ `ValueError` exception ဖြစ်ပြီး handle လုပ်တဲ့ ဘဏေက်ကို ရောက်သွားမှုပါ။ ဒီတော့ ဖုန်ရှင်က `return` မဖြစ်ဘူး။ `while` loop နောက်တစ်ကြိမ် ထပ်ကျော်ပါတယ်။ အင်တိဂျာ ပြောင်းလိုက်မဲ့ တန်ဖိုး ထည့်ပေးမယဲ့ exception မဖြစ်ဘဲ `return` လုပ်ရင် ဖုန်ရှင်၏တဲ့ဆီကို ချက်ချင်း ပြန်ရောက်သွားတဲ့ အတွက် `loop` ကနေလည်း ထွက်သွားစေတယ်။

လိုက်ဘရဲ့ ဖုန်ရှင်တွေ အသုံးပြုတာပဲဖြစ်ဖြစ်၊ ကိုယ်ပိုင် ဖုန်ရှင် သတ်မှတ်တာပဲ ဖြစ်ဖြစ် exception တော့ exception-handling အခြေခံအဆင့် နားလည်ထားဖို့ လိုအပ်တယ်။ Exception-handling နဲ့ ပါတ်သက်ပြီး အခန်း (၁၀) မှာ ဒီထက် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဆက်လက် လေ့လာရအုံမှုပါ။ အခုတော့ ဒီလောက်နဲ့ ခဏရုပ်ထားပြီး လက်တွေ့နဲ့ ပိုနိုင်ပဲတဲ့ အသုံးချေပမာဏတူချို့ကို ဆက်ကြည့်ရအောင်။

၈.၄ ဖုန်ရှင်နှင့် ပရီဂိရမိဒီဇိုင်း ဥပမာ (၁) “Insurance Premium”

နှစ် နှစ်ဆယ် သက်တမ်းကာလ \$500,000 အသက်အာမခံထားရင် ကျော်းမာတဲ့ အသက် (၃၀) အရွယ် အပျိုးသမီး တစ်ယောက်အတွက် နှစ်စဉ်ပျော်းမျှ အာမခံကြေး (premium) \$229 ဒေါ်လာ ကုန်ကျ တယ်။ ရွယ်တူ အမျိုးသားတစ်ယောက် ဆိုရင်တွေ့ \$373 ဒေါ်လာပါ။ ဒါကယော်ယျာယျ သဘောကိုဖြေ တာ။ အပိုင်မှာ အသက်အာမခံထားရင် သက်တမ်းကာလ၊ အကျိုးခံထားနိုင်မည့် ငွေပမာဏ (coverage)၊ ကျော်းမာရေး၊ အသက်အရွယ် စတဲ့ အချက်တွေပေါ် မူးတည်ပြီး တစ်ညီးချင်းအတွက် အာမခံကြေး သီးသန့် တွက်ချက်တာပါ။

အာမခံသက်တမ်း နှစ်ဆယ်နှစ်အတွက်ပဲ စဉ်းစားပါမယ်။ အသက် (၃၀) အတွက် premium လို ပြောပေးပဲ တောက်တမ်းက အသက် (၁၈) နှစ် ကနေ (၃၀) (အပါအဝင်) အတွက် premium ကို ဆိုလို တာပါ။ ထိုနည်းတူစွာ အသက် (၄၀)၊ (၅၀)၊ (၆၀) premium ဟာ (၃၁) နှစ် ကနေ (၄၀)၊ (၅၁) နှစ် ကနေ (၅၀)၊ (၅၁) နှစ် ကနေ (၆၀) ကြား (အပါအဝင်) ကို ဆိုလိုတာဖြစ်တယ်။ (၁၈) နှစ်အောက် နဲ့ (၆၀) အထက်ဆိုရင်တွေ့ အကျိုးမာဝင်ပါဘူး (အာမခံ ထားလို့ မရဘူး ယူဆပါ)။ ပေါ်း (၈.၄) နှင့် (၈.၄) တွင် ကြည့်ပါ။

Coverage Amount	Age 30	Age 40	Age 50	Age 60
\$250,000	\$142	\$193	\$392	\$989
\$500,000	\$205	\$307	\$685	\$1,781
\$1 million	\$325	\$526	\$1,227	\$3,375
\$2 million	\$593	\$984	\$2,388	\$6,758

တေဘတ် ၈.၁ နှစ်နှစ်ဆယ် အသက်အာမခံကြေး (၁)

Coverage Amount	Age 30	Age 40	Age 50	Age 60
\$250,000	\$162	\$224	\$499	\$1,375
\$500,000	\$251	\$360	\$891	\$2,567
\$1 million	\$408	\$628	\$1,681	\$4,952
\$2 million	\$749	\$1,190	\$3,267	\$9,660

တေဘာ် ၈၂ နှစ်ခုပါ အသက်အာမခံကြး (ကျား)

မွေးသက္ကရာဇ်၊ အကျိုးခံစားလိုသည့် ပမာဏ (coverage amount)၊ ကျား/မ အလိုက် တစ်နှစ် ပုံမ်းမှု ပရီမိယံကြး တွက်ပေးတဲ့ ပရိုကရမ်တစ်ခု အာမခံ အေးကျင့်တစ်ယောက် အတွက် ရေးပေးမယ် ဆိုပါစို့။ အေးကျင့်က သူလိုချင်တဲ့ ပုံစံအတွက် ဥပမာတချို့ကို အခုလို ပြပါတယ်။

dob? 19-12-1980

Enter gender F (Female)/M (Male): M

Choose 1/2/3/4 for one of the coverage options:

1. \$250,000
2. \$500,000
3. \$1,000,000
4. \$2,000,000

3

Premium per year: 1681.00

dob? Feb-15-1990

Enter gender F (Female)/M (Male): F

Choose 1/2/3/4 for one of the coverage options:

1. \$250,000
2. \$500,000
3. \$1,000,000
4. \$2,000,000

4

Premium per year: 984.00

လုပ်ငန်းသဘောနဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ ဖန်ရင်များ

ပရိုကရမ် တစ်ခု ဒီဇိုင်းလုပ် ရေးသားပုံအဆင့်ဆင့်ကို ဆက်လက်ဖော်ပြပါမယ်။ လုပ်ငန်းသဘောနဲ့ သက်ဆိုင် တဲ့ အပိုင်းနဲ့ input/output အပိုင်းနဲ့ ပြီးရေးလေ့ရှိတယ်။ (ကိုဘုံးကနေ ထည့်ပေးတာကို ဖတ်တာ၊ စခင်မှာ ရလဒ်ကို ထုတ်ပြတာ စတာတွေကို input/output အပိုင်းမှာ ပါဝင်တယ်။)

လုပ်ငန်းသဘောနဲ့ ဆိုင်တဲ့ အပိုင်းကို အရင်ကြည့်ရအောင်။ Premium ကြေး သေားနှစ်ခုပါ ဒေတာ တွေကို သိမ်းထားဖို့ လိုတယ်။ Row, column တွေနဲ့ တေဘာ်လုပ်ပုံမျိုး စီစဉ်ထားချင်ရင် nested list သုံးလို့ရပါတယ်။

```
# File: insurance_prem.py
```

```
from decimal import *
```

```
# Premium for male
```

```

MALE_PREM = [[Decimal('162.00'), Decimal('224.00'), # 1st row, $250,000
               Decimal('499.00'), Decimal('1375.00')],
              [Decimal('251.00'), Decimal('360.00'), # 2nd row, $500,000
               Decimal('891.00'), Decimal('2567.00')],
              [Decimal('408.00'), Decimal('628.00'),
               Decimal('1681.00'), Decimal('4952.00')],
              [Decimal('749.00'), Decimal('1190.00'),
               Decimal('3267.00'), Decimal('9660.00')]]

# Premium for female
FEMALE_PREM = [[Decimal('142.00'), Decimal('193.00'),
                  Decimal('392.00'), Decimal('989.00')],
                 [Decimal('205.00'), Decimal('307.00'),
                  Decimal('685.00'), Decimal('1781.00')],
                 [Decimal('325.00'), Decimal('526.00'),
                  Decimal('1227.00'), Decimal('3375.00')],
                 [Decimal('593.00'), Decimal('984.00'),
                  Decimal('2388.00'), Decimal('6758.00')]]

```

ဒီထဲကနေ လိုအပ်တဲ့ premium ကြေးကို ကျေးမှု အသက်နဲ့ coverage ပေါ်မှတည်ပြီး ထုတ်ယူရမှာပါ။ ကျေးမှု (၄၅) နှစ်၊ coverage (၅၀၀,၀၀၀) အတွက် premium ကြေးကို MALE_PREM[1][2] နဲ့ ယူရမှာပါ။

Premium ကြေးကို ဖန်ရှင်တစ်ခုနဲ့ အခုလိုမျိုး ယူလိုရသင့်တယ်။ အသက် အရွယ်၊ ကျေးမှု၊ coverage ပမာဏ ထည့်ပေးရမယ်။

```

retrieve_prem(45, 'M', Decimal('500_000.00'))      # should get 891.00
retrieve_prem(35, 'F', Decimal('1_000_000.00'))    # should get 526.00

```

ဒီကိစ္စအတွက် ဖန်ရှင် ဘယ်လိုရေးထားလဲ ကြည့်ရအောင်

```

# File: insurance_prem.py
COVERAGES = [Decimal("250_000.00"), Decimal("500_000.00"),
              Decimal("1_000_000.00"), Decimal("2_000_000.00")]

FEMALE = 'F'
MALE = 'M'

def retrieve_prem(age, gender, coverage):
    if not (18 <= age <= 60):
        raise ValueError(f"Age of {age} yrs not applicable!")

    age_band = None
    if age <= 30:
        age_band = 0
    elif age <= 40:
        age_band = 1
    elif age <= 50:

```

```

age_band = 2
elif age <= 60:
    age_band = 3

try:
    coverage_idx = COVERAGES.index(coverage)
except ValueError:
    raise ValueError(f'No such coverage amount, {str(coverage)}!')

if gender == FEMALE:
    return FEMALE_PREM[coverage_idx][age_band]
elif gender == MALE:
    return MALE_PREM[coverage_idx][age_band]

```

လိုအပ်တဲ့ constant တခါး၊ ကြော်ထားတယ်။ COVERAGES ၏ coverage ပမာဏတော် ပါတဲ့ list ဖြစ်တယ်။ ဘာအတွက်လဲ ခဏနေ တွေ့ရပါမယ်။ age, gender နဲ့ coverage က လိုအပ်တဲ့ ဖန်ရှင်ပါရှိတဲ့ အမြတ်တွေပါ။ ဖန်ရှင် တစ်ခုဟာ လက်မခံနိုင်တဲ့ ထို့မဟုတ် မဖြစ်သင့်တဲ့ ပါရာမိတာ တန်ဖိုးတွေအတွက် အငြေဖြတ်ပေးဖို့ မဖြစ်ခိုင်ပါဘူး။ ဖန်ရှင်က သူလုပ်ဆောင်ရမဲ့ ကိစ္စကို အကြောင်းတစ်ခုခဲ့ကြောင့် မလုပ်ပေးနိုင်တဲ့အခါ exception raise လုပ်လေ့ရှိတယ်ဆိုတာ ဒီမှတိုင်ခင် စက်ရှင်မှာ တွေ့ခဲ့ရတယ်။ အခါ ဖန်ရှင်ကလည်း အသက်အရွယ် လိုအပ်ချက် မကိုက်ညီရင် exception raise လုပ်တယ်။ Coverage ပမာဏ လေးရှုံးထဲမှာ မပါဝင်ရင်လည်း raise လုပ်ထားပါတယ်။ COVERAGES.index(coverage) က ValueError ဖြစ်ရင် coverage ၏ list ထဲမှာ မရှိလို့ မှားနေလိုပဲ။ ဒီလိုဖြစ်ခဲ့ရင် except ဘလောက်ကလည်း ValueError ကိုပဲ raise လုပ်တယ်။ ဖြစ်တဲ့ပြဿနာကို တိတိကျကျ ဖော်ပြတဲ့မက်ဆွဲချုပ်ဖြစ်ဖို့ဘာ exception-handling အတွက် အရေးကြီးပါတယ်။

```
ValueError('Something went wrong!')
```

ဆိုတာထုက်

```
ValueError(f'No such coverage amount, {str(coverage)}!')
```

က ပြဿနာရဲ့ အရင်းအမြစ်ကို နားလည်ဖို့ အများကြီး အထောက်အကူ ပိုဖြစ်ပါတယ်။ age_band အတွက် သီးသန်ဖန်ရှင်တစ်ခု ခဲ့ထုတ်လိုက်ရင် ပိုကောင်းနိုင်တယ်။ age ကနေ မှန်ကန်တဲ့ ကော်လံ index ထုတ်ပေးကိစ္စ တစ်ခုကိုပဲ သီးသန်လုပ်ဆောင်ပေးတာပေါ့။

```

def age_to_age_band(age):
    if not (18 <= age <= 60):
        raise ValueError(f"Age of {age} yrs not applicable!")
    if age <= 30:
        return 0
    elif age <= 40:
        return 1
    elif age <= 50:
        return 2
    elif age < 60:
        return 3

```

ဒီဖန်ရှင်က `age` နဲ့ သက်ခိုင်တာကို အမိကလုပ်တာဆိုတော့ `age` က ဘောင်ဝင်မဝင်လည်း ဒီမှာပဲ ဆုံးဖြတ်တာ ပိုသင့်တော်မယ်လို့ ယူဆနိုင်တယ်။ ဒါကြောင့် ဒီဖန်ရှင်မှာပဲ စစ်ပြီး exception raise ထားတယ်။ ခုနက `retrieve_prem` ဖန်ရှင်က ဒီလိုဖြစ်လာမယ်

```
def retrieve_prem(age, gender, coverage):
    try:
        age_band = age_to_age_band(age)
    except ValueError as age_err:
        raise age_err
    try:
        coverage_idx = COVERAGES.index(coverage)
    except ValueError:
        raise ValueError(f'No such coverage amount, {str(coverage)}!')
    if gender == FEMALE:
        return FEMALE_PREM[coverage_idx][age_band]
    elif gender == MALE:
        return MALE_PREM[coverage_idx][age_band]
```

`age` နဲ့ဆိုင်တဲ့ exception ဖြစ်ခဲ့ရင် ဒေါ်ဒီ exception ကိုပဲ ပြန် `raise` လုပ်လိုက်တယ် (`raise age_err`)။ `Exception` ဖြစ်မဲ့ `input` တွေရော့၊ မဖြစ်ဘဲ အဆင်ပြေမဲ့ `input` တွေနဲ့ပါ မှန်/မမှန် စိစစ်ကြည့်ပါ။ အောက်ပါအတိုင်း တစ်ကြောင်းချင်း စမ်းကြည့်ပါ။

```
print(retrieve_prem(80, 'F', Decimal('1_000_000.00'))) # age error
print(retrieve_prem(50, 'F', Decimal('3_000_000.00'))) # coverage error
print(retrieve_prem(50, 'F', Decimal('1_000_000.00'))) # 1227.00
print(retrieve_prem(50, 'K', Decimal('1_000_000.00'))) # None (Why?)
```

နောက်ဆုံးတစ်ကြောင်းက `None` ဖြစ်နေတာ တွေ့ရတယ်။ ဘုံးကြောင့်လဲ အကြောင်းအရှင်းကို နောက်ပိုင်းမှာ သိရမှာပါ။

Input/Output အပိုင်း

Input သုံးခုထည့်ပေးရမယ်။ မွေးသက္ကရာဇ် (date of birth) , coverage amount နဲ့ ကျား/မ (gender) တို့ဖြစ်တယ်။ အသုံးပြုသူအနေနဲ့ အဆင်ပြေဆုံး၊ အလွယ်ကူဆုံးဖြစ်အောင် အမှားအယွင်းနည်းနှင့်သမျှနည်းအောင် စဉ်းစားသင့်တယ်။

မွေးသက္ကရာဇ်ကို ကြည့်ရအောင်။ ရက်စွဲကို နိုင်ငံနဲ့ နေရာအော် ပေါ်မှုတည်ပြီး ဖော့မတ်အမျိုးမျိုးနဲ့ ရေးကြတယ်။ 04/05/2020, 04-05-2020, Apr-4-2020 စသည်ဖြင့်။ ခုနစ်ကို ဂဏန်း နှစ်လုံးပဲ ရေးတာလည်း ရှိတယ်။ ရက်စွဲလကို ရှေ့မှု သုည်ပါဘဲလည်း ရေးတယ်။ ဥပမာ 4/5/2020, 4/5/20, Apr-4-2020 ။ ဖော့မတ်တစ်မျိုးကိုပဲ သတ်သတ်မှတ်မှတ် သုံးသင့်တာ ဖြစ်ပေမဲ့ ဆော့ဖွဲ့အပ်သူက ဖော့မတ် သုံးမျိုးနဲ့ ထည့်လို့ရအောင် လုပ်ပေးဖို့ တောင်းဆိုထားတယ်။

01-01-2024

01/01/2024

Jan-1-2024

မွေးသက္ကရာဇ်ကို ဒီဖော့မတ်သုံးမျိုးနဲ့ ပရိုကရမ်က လက်ခံရပါမယ်။ `input` ဖန်ရှင်က ကီးဘုဒ်ကထည့်ပေး

တာကို string အနေနဲ့ ပြန်ပေးပါတယ်။

မွေးသက္ကရာဇ်ကနေ အသက်ကို တွက်ယူရမှပါ။ ဒီအတွက် ဖန်ရှင် (ဥပမာ calc_age) သတ်မှတ် နိုင်တယ်။ နေ့ရက်၊ အချိန်နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ အတွက်အချက်တွေ အတွက် စာသားကို အသုံးမပြုသင့်ဘူး။ date, datetime စတာတွေ သုံးသင့်တယ်။ ဒါကြောင့် စာသားကနေ မွေးသက္ကရာဇ်ကို ဖော်ပြတဲ့ date (သို့) datetime အော့သုံးပြု၍ ပြောင်းဖို့ လိပါမယ်။ '01-01-2024' ကနေ 1, 1, 2024 ကတော်းတွေ ရအောင် စာသားကို တစ်ဖြတ်ချင်း ဖြတ်ပြီး ပြောင်းမယ်။

```
>>> egstr = '123abc456abc789'
>>> egstr.split('abc')
['123', '456', '789']
>>> dt1 = '01-01-2024'
>>> parts1 = dt1.split('-')
>>> parts1
['01', '01', '2024']
>>> dt2 = '01/01/2024'
>>> parts2 = dt2.split('/')
>>> parts2
['01', '01', '2024']
>>> dt3 = 'Feb-02-2024'
>>> parts3 = dt3.split('-')
>>> parts3
['Feb', '02', '2024']
```

split ဖန်ရှင်က string တစ်ခုကို အပိုင်းတွေ ပိုင်းပေးတာပါ။ အပိုင်းတွေ အားလုံးကို list အနေနဲ့ ပြန်ပေးတယ်။ ဘယ် ကာရက်တာ (သို့) string နဲ့ မြားထားရင် ပိုင်းဖြတ်ချင်လဲ ထည့်ပေးလို့ရတယ်။ အပေါ်မှာ 'abc', '-', '/' စတာတွေနဲ့ ပိုင်းဖြတ်ထားတယ်။

```
>>> dt1 = '01-01-2024'
>>> parts1 = dt1.split('-')
>>> date(int(parts1[2]), int(parts1[1]), int(parts1[0]))
datetime.date(2024, 1, 1)
```

'Feb-02-2024' ဖော်မတ်က နည်းနည်း ပို့ချုပ်မယ်။ လက် 'Jan', 'Feb' စသည်ဖြင့် စာသား ဖြစ်နေတယ်။ အခုလို့ dictionary တစ်ခု ရှိရှင် လန်းမည်ကနေ သက်ဆိုင်တဲ့ ကတော်းကို အလွယ်တကူ ရှိနိုင်ပါတယ်

```
>>> mths = {'Jan': 1, 'Feb': 2, 'Mar': 3, 'Apr': 4,
...           'May': 5, 'Jun': 6, 'Jul': 7, 'Aug': 8,
...           'Sep': 9, 'Oct': 10, 'Nov': 11, 'Dec': 12}
>>> mths['Jan']
1
>>> mths['Dec']
12
```

ဒီလိုဆိုရင် date အော့သုံးပြု၍ ရဖို့အတွက်လည်း သိပ်မခက်တော့ဘူး။ ဥပမာ

```
>>> dt4 = 'Dec-26-2024'
```

```
>>> parts4 = dt4.split('-')
>>> date(int(parts4[2]), mths[parts4[0]], int(parts4[1]))
datetime.date(2024, 12, 26)
```

နေ့ကြော်ကို ဖော့မတ် သုံးမျိုးနဲ့ လက်ခံနှင့်တဲ့ ဖန်ရှင်ကို ရိုးရိုးရှင်းရှင်းလေးပဲ အခုလို

```
# File: insurance_prem.py
from datetime import *

MONTHS = {'Jan': 1, 'Feb': 2, 'Mar': 3, 'Apr': 4,
          'May': 5, 'Jun': 6, 'Jul': 7, 'Aug': 8,
          'Sep': 9, 'Oct': 10, 'Nov': 11, 'Dec': 12}

def parse_date_str(dtstr):
    parts = dtstr.replace('/', '-').split('-')
    if parts[0].isdigit():
        return date(int(parts[2]), int(parts[1]), int(parts[0]))
    else:
        return date(int(parts[2]), months[int(parts[0])], int(parts[1]))
```

သတ်မှတ်ပါမယ်။ replace ဖန်ရှင်သုံးပြီး / ကို - နဲ့ အစားထိုးလိုက်တယ်။ ဒါဆုရင် ဖော့မတ် နှစ်ခု ပဲ စဉ်းစားဖို့လိုတော့မယ် (10/01/2024 ကနေ 10-01-2024 ဖြစ်သားမှာပါ)။ ပြီးတော့မှ split လုပ်တယ်။ ရဲခဲ့းအပိုင်း parts[0] ကတန်း ဟုတ်လား isdigit နဲ့ စစ်ထားတယ်။ ဖော့မတ် အမှန်နဲ့ စမ်းကြည့်ရင် date အော့တ်ပျက် return ပြန်ပေးပါတယ်

```
print(parse_date_str('12-03-1995'))  
print(parse_date_str('12/03/1995'))  
print(parse_date_str('Mar-12-1995'))
```

```
# Spelling error: Fab instead of Feb
print(parse_date_str('Fab-12-1995'))
```

Error Output:

Dictionary ထဲမှာ Fab ကို မရှိတဲ့အတွက် ဒီပြဿနာဖြစ်တာပါ။ မဖြစ်နိုင်တဲ့ ခုနှစ်၊ လ၊ ရက် တန်ဖိုး တွေဆိုရင် ValueError ဖြစ်တယ် (ဥပမာ `parse_date_str('30-02-1995')`)။

အခုဖော်ပြခဲ့တဲ့ နည်းအပြင် အခြားနည်းလမ်းတွေလည်း ရှိရမှာပါ။ `datetime` ကလပ်စူးမှာ နေရက် ကို စာသားကနေ `datetime` ပြောင်းပေးတဲ့ `strptime` ဖန်ရှင်းရှိတယ်။ သူကို အသံးပြုပြီး `parse_date_str` ကို ဘယ်လိုပေးလို့ ရမလဲ။ စဉ်းစားကြည့်ရအောင် ...

```
>>> dtstr1 = 'Jan-01-2024'
>>> datetime.strptime(dtstr1, "%b-%d-%Y")
datetime.datetime(2024, 1, 1, 0, 0)
>>> dtstr2 = '30-12-2024'
>>> datetime.strptime(dtstr2, "%d-%m-%Y")
datetime.datetime(2024, 12, 30, 0, 0)
>>> dtstr3 = '30/Dec/2024'
>>> datetime.strptime(dtstr3, "%d/%b/%Y")
datetime.datetime(2024, 12, 30, 0, 0)
```

ဒီဖန်ရှင်က စာသားနဲ့ ဖော်ပြထားတဲ့ အခိုင်နေ့ရှင်ကို `datetime` အော့ဘ်ဂျက် ပြောင်းပေးဖို့ ဖော့မတ် ကုဒ် (format code) လိုပေါ်တဲ့ % နဲ့ စတဲ့ ကာရှင်တာတွေကို လက်ခံတယ်။ `%d` က ရက်၊ `%m` က လ ကို ကဏ်နဲ့ တစ်လုံး (သို့) နှစ်လုံးနဲ့ ဆိုတဲ့ အဓိပါယ် (ဥပမာ ကိုရှင်နေ့ကို 09 ဆိုမဟုတ် ၅၊ ငါးလပိုင်းကို 05 ဆိုမဟုတ် ၅)။ `%Y` က ခုနှစ်ကို ကဏ်နဲ့ လေးလုံးနဲ့ ရေးတယ်လို့ ဆိုလိုတာပါ။ `%b` ကတော့ လရဲ့ နံမည်ကို Jan, Feb, Mar စသည်ဖြင့် အတိုကောက်ရေးတယ်လို့ ဆိုလိုတာယ်။ 'Jan-01-2024' ကို ပြောင်းမယ်ဆိုရင် သူရဲ့ဖော့မတ်နဲ့ ကိုက်ညီတဲ့ '%b-%d-%Y' ကို ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့အခါ ထည့်ပေးရပါမယ်။ '30/Dec/2024' ဆိုရင် '%d/%b/%Y'၊ '30-12-2024' အတွက် '%d-%m-%Y' ဖြစ်မှာပါ။ ဖော့မတ် ကုဒ် သုံးထားတဲ့ `parse_date_str2` ကို အခုလို သတ်မှတ်လိုရပါမယ်

```
s = ['%d-%m-%Y', '%d/%m/%Y', '%b-%d-%Y']
def parse_date_str2(dtstr):
    for fmt in formats:
        try:
            return datetime.strptime(dtstr, fmt).date()
        except ValueError:
            pass
    # ဖော့မတ် သုံးမျိုးလုံးနဲ့ မကိုက်ညီလို့ ပြောင်းလိုမရရင် ဒီကိုရောက်လာမယ်
    raise ValueError(f"{dtstr} doesn't match any of acceptable formats")
```

`dtstr` ကို ဖော့မတ်တစ်ခုချင်း ပြောင်းကြည့်တယ်။ ပြောင်းလိုရရင် `return` ဖြစ်သွားမယ်။ ပြောင်းလိုမရရင် `strptime` က `ValueError` `raise` လုပ်တယ်။ ဖော့မတ်တစ်ခုနဲ့ ပြောင်းလိုမရရင် နောက်တစ်ခု နဲ့ရှိနိုင်ပါတယ်။ ဒါကြောင့် `ValueError` ဖြစ်ခဲ့ရင် `pass` ပဲ လုပ်ပေးလိုက်တယ် (ဘာမှုလုပ်စရာမလိုရင် `pass` စတိတ်မနဲ့ သုံးတာပါ)။ ဖော့မတ် သုံးမျိုးလုံးနဲ့ အဆင်မပြောင်တော့ တစ်ခုခု မှားနေလိုပဲ။ ဒါကြောင့် `return` မဖြစ်ဘဲ `for` loop ပြီးတဲ့ထိ ရောက်လာခဲ့ရင် `ValueError` exception ဖြစ်အောင် `raise` လုပ်ထားတာ။ `strptime` ပြန်ပေးတာက `datetime` ပါ။ `date` လိုချင်ရင် `date()` ဖန်ရှင် ဆက်ခေါ်လို့ ရတယ်။

```
datetime.strptime(dtstr, fmt).date()
```

ပရီဂရမ်တည်ဆောက်တဲ့အခါ ကိစ္စတစ်ခုကို ဖြော်ရှင်းလိုရတဲ့ နည်းလမ်းက တစ်ခုတည်းပဲ ဖြစ်လေ့မရှိတာကတော့ ထုံးစံပါပဲ။ ဖြစ်နိုင်တဲ့ ဖြော်ရှင်းနည်းတွေထားက အသင့်တော်ဆုံးတစ်ခုကို ရွှေးချယ် အသံးပြုရတာပါ။ နည်းလမ်းတစ်ခုက လက်ရှိမှာ အသင့်တော်ဆုံး ဖြစ်ပေါ့ နောင်တစ်ချိန်မှာ သူထက် ပိုကောင်း

တာ၊ ပိုသင့်တော်တာလည်း ရှိလာနိုင်ပါတယ်။

မွေးသက္ကရာဇ် ဖတ်တဲ့ ဖန်ရှင်နဲ့ အသက်တွက်တဲ့ ဖန်ရှင်ကို အခုလို သတ်မှတ်ပါမယ်

```
def read_date():
    while True:
        try:
            return parse_date_str(input('dob? '))
        except Exception as err:
            print("Incorrect date. Please enter the date again.")
            print('Error is probably: ' + str(err))

def age_today(dob):
    today = date.today()
    this_bd = dob.replace(year=today.year)
    if today - dob >= this_bd - dob:
        return today.year - dob.year
    else:
        return today.year - dob.year - 1
```

read_date ၏ ဖော်မတ် မမှန်မချင်း ပြန်ထည့်ခိုင်းမှာပါ။

ဒါကတော့ coverage option အတွက် ဖန်ရှင် နဲ့ gender လက်ခံတဲ့ ဖန်ရှင်တွေပါ

```
def read_coverage():
    print("Enter 1/2/3/4 for one of the coverage options: ")
    print("1. $250,000")
    print("2. $500,000")
    print("3. $1,000,000")
    print("4. $2,000,000")
    while True:
        try:
            choice = int(input())
            if 1 <= choice <= 4:
                return COVERAGES[choice - 1]
            else:
                print('Incorrect choice! Accept only 1 to 4!')
        except ValueError as err:
            print('Incorrect choice! Accept only 1 to 4!')
```

တစ်ကနေ လေးထိပဲ လိုချင်တာ။ ကိုနဲ့ပြည့်မဟုတ်တာ (ဥပမာ 12yz, 12.3) ထည့်ရင် int() ပြောင်း တဲ့နေရာ exception ဖြစ်မယ်။ Handle အပိုင်းမှာ ဒီအတွက် အယ်ရာပြပေးတယ်။ အင်တီဂျာတော့ ထည့်တာမှန်တယ်၊ ဒါပေမဲ့ တစ်နဲ့ လေးကြား မဟုတ်ရင်လည်း လက်ခံလို့ မဖြစ်ဘူး။ ဒီအတွက် if နဲ့ စစ်ပြီး အယ်ရာပြပေးတယ်။

```
def read_gender():
    while True:
        gender = input('Enter gender F (Female)/M (Male): ')
```

```

if gender in ['F', 'M']:
    return gender
else:
    print('Invalid gender! Accept only F or M!')

```

ကိုဘုဒ် input ဖတ်စို့လိုအပ်တဲ့ ဖန်ရှင်အားလုံးလည်း ရှိပြီ။ နောက်ဆုံးတော့ ပရီဂရမ်တစ်ခုလုံး၏
top level ဖန်ရှင်က အခုလိပ်ပါ။ ရိုးရိုး ရှင်းရှင်းလေးပါပဲ။

```

def run_prem_program():
    while True:
        dob = read_date()
        gender = read_gender()
        coverage = read_coverage()

        try:
            print(retrieve_prem(age_today(dob),
                                gender,
                                coverage))
        except ValueError as dm_err:
            print(f'Domain error: {dm_err}')

        quit_or_cont = input('Press enter/return to continue.
                            ' To quit the program, enter quit.')
        if quit_or_cont == 'quit':
            break

```

retrieve_prem မှာ exception ဖြစ်ရင် handle လုပ်တဲ့အပိုင်းက ဘာကြောင့် error ဖြစ်လဲ ပြေးပါတယ်။ ထွက်ချင်ရင် quit ထည့်ပေးရမယ်။ Enter/return နှင့်ရင် နောက်တစ်ခါ input ပြန်တောင်းပြီး ဆက်အလုပ်လုပ်နေမှာပါ။ ကိုယ်ပိုင် သတ်မှတ်တဲ့ ဖန်ရှင်အားလုံးကနေ ဖြစ်လိန့်တဲ့ exception အားလုံးကို သင့်တော်တဲ့နေရာမှာ handle လုပ်ထားတဲ့အတွက် ဘာပြဿနာမှ မဖြစ်နိုင်တော့ဘူးလို ယူဆစရာ အကြောင်းရှိပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ အားကိုယ် မမျှော်မှန်းနိုင်တဲ့ exception တော်လည်း ရှိနိုင်ပါသေးတယ်။ (ဥပမာ ကွန်ပျူးတာ operating system နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ OSError မမေ့မှုရှိ မလုပ်လောက်ရင် MemoryError)။ ဒီလို exception တွေဖြစ်ရင် ပရီဂရမ် ပုံမှန်ဆက်အလုပ် လုပ်နိုင်ဖို့လည်း မဖြစ်နိုင်တာ များပါတယ်။ ပရီဂရမ်ကို ဆက် run လို မရတော့လောက်အောင် မဆိုးပေမဲ့ ကိုယ်မမျှော်လင့်ထားမိတဲ့ exception ဖျိုးလည်း ဖြစ်နိုင်တာပဲ။ ဒီလိုအခါဖျိုးမှာ တစ်ခုခုတော့ ပြဿနာဖြစ်သွားတယ် ပရီဂရမ်ရေးတဲ့သူကို ဆက်သွယ်ပါ ဆိုတာမျိုး user ကို မက်ဆေ့ချုံ ကောင်းကောင်းမွန်မွန် ပြေးချင်တယ်ဆိုရင် အခုလို လုပ်လိုရပါတယ်။

```

def run_prem_program():
    while True:
        try:
            dob = read_date()
            gender = read_gender()
            coverage = read_coverage()

            try:

```

```

        print(retrieve_prem(age_today(dob),
                            gender,
                            coverage))
    except ValueError as dm_err:
        print(f'Domain error: {dm_err}')

    quit_or_cont = input('Press enter/return to continue.'
                         ' To quit the program, enter quit.')
    if quit_or_cont == 'quit':
        break
    except Exception as sys_err:
        print(f'Application/System Error: {sys_err}')
        print('Please kindly report to system owner.')

```

အပြင် try: ... except: က အခြား မမျှော်လင့်ထားတဲ့ exception အားလုံးကို handle လုပ်ပေးပါတယ်။ except Exception ကတော့ သီးသန့် exception တစ်မျိုးအတွက်မဟုတ်ဘဲ ဘယ်အချို့အစားဖြစ်ဖြစ် handle လုပ်ချင်တဲ့အခါ သုံးရတာပါ။ ဒါနဲ့ ပါတ်သက်ပြီး Exception-handling အခန်းမှာ ဆက်လက်လေးလာကြပါမယ်။

နောက်ပိုင်းမှာတော့ retrieve_prem မှာ ပထား try...except ဖြတ်လိုက်လိုရမယ် (သို့ ဖြတ်သင့်တယ်) ဆိုတာ နားလည်လာပါမယ်။

```

def retrieve_prem(age, gender, coverage):
    age_band = age_to_age_band(age)
    try:
        coverage_idx = COVERAGES.index(coverage)
    except ValueError:
        raise ValueError(f'No such coverage amount, {str(coverage)}!')
    if gender == FEMALE:
        return FEMALE_PREM[coverage_idx][age_band]
    elif gender == MALE:
        return MALE_PREM[coverage_idx][age_band]

```

age_to_age_band မှာ ဖြစ်တဲ့ exception ကို handle မလုပ်ထားတော့ဘူး။ ဒါပေမဲ့ ပရိုဂရမ်တစ်ခုလုံးရဲ့ လုပ်ဆောင်တဲ့ ဘီဟေးပါယာကတော့ မပြောင်းလဲသွားပါဘူး။ နိုင်အတိုင်းပါပဲ။ ဘာ့ကြောင့်လဲ အပိုင်း (၂) မှာ ဆက်ကြည့်ပါမယ် ...

ပရိုဂရမ် အစအဆုံး လေးလာကြည့်ပါ စမ်းကြည့်ပါ ...

```

from decimal import *
from datetime import *

MALE_PREM = [[Decimal('162.00'), Decimal('224.00'), # 1st row, $250,000
              Decimal('499.00'), Decimal('1375.00')],
              [Decimal('251.00'), Decimal('360.00'), # 2nd row, $500,000
              Decimal('891.00'), Decimal('2567.00')],
              [Decimal('408.00'), Decimal('628.00'),
              Decimal('1681.00'), Decimal('4952.00')],

```

```

        [Decimal('749.00'), Decimal('1190.00'),
         Decimal('3267.00'), Decimal('9660.00')]]
# Premium for female
FEMALE_PREM = [[Decimal('142.00'), Decimal('193.00'),
                 Decimal('392.00'), Decimal('989.00')],
                 [Decimal('205.00'), Decimal('307.00'),
                  Decimal('685.00'), Decimal('1781.00')],
                  [Decimal('325.00'), Decimal('526.00'),
                   Decimal('1227.00'), Decimal('3375.00')],
                   [Decimal('593.00'), Decimal('984.00'),
                    Decimal('2388.00'), Decimal('6758.00')]]]

COVERAGES = [Decimal("250_000.00"), Decimal("500_000.00"),
             Decimal("1_000_000.00"), Decimal("2_000_000.00")]

FEMALE = 'F'
MALE = 'M'

MONTHS = {'Jan': 1, 'Feb': 2, 'Mar': 3, 'Apr': 4,
          'May': 5, 'Jun': 6, 'Jul': 7, 'Aug': 8,
          'Sep': 9, 'Oct': 10, 'Nov': 11, 'Dec': 12}

def retrieve_prem(age, gender, coverage):
    try:
        age_band = age_to_age_band(age)
    except ValueError as age_err:
        raise age_err
    try:
        coverage_idx = COVERAGES.index(coverage)
    except ValueError:
        raise ValueError(f'No such coverage amount, {str(coverage)}!')
    if gender == FEMALE:
        return FEMALE_PREM[coverage_idx][age_band]
    elif gender == MALE:
        return MALE_PREM[coverage_idx][age_band]

def age_to_age_band(age):
    if not (18 <= age <= 60):
        raise ValueError(f"Sorry. Age of {age} yrs not applicable!")
    if age <= 30:
        return 0
    elif age <= 40:
        return 1
    elif age <= 50:

```

```

        return 2
    elif age <= 60:
        return 3

def parse_date_str(dtstr):
    parts = dtstr.replace('/', '-').split('-')
    if parts[0].isdigit():
        return date(int(parts[2]), int(parts[1]), int(parts[0]))
    else:
        return date(int(parts[2]), MONTHS[int(parts[0])], int(parts[1]))

def age_today(dob):
    today = date.today()
    this_bd = dob.replace(year=today.year)
    if today - dob >= this_bd - dob:
        return today.year - dob.year
    else:
        return today.year - dob.year - 1

def read_date():
    while True:
        try:
            return parse_date_str(input('dob? '))
        except Exception as err:
            print("Incorrect date. Please enter the date again.")
            print('Error is probably: ' + str(err))

def read_coverage():
    print("Enter 1/2/3/4 for one of the coverage options: ")
    print("1. $250,000")
    print("2. $500,000")
    print("3. $1,000,000")
    print("4. $2,000,000")
    while True:
        try:
            choice = int(input())
            if 1 <= choice <= 4:
                return COVERAGES[choice - 1]
            else:
                print('Incorrect choice! Accept only 1 to 4!')
        except ValueError as err:
            print('Incorrect choice! Accept only 1 to 4!')

```

```

def read_gender():
    while True:
        gender = input('Enter gender F (Female)/M (Male): ')
        if gender in ['F', 'M']:
            return gender
        else:
            print('Invalid gender! Accept only F or M! ')

def run_prem_program():
    while True:
        dob = read_date()
        gender = read_gender()
        coverage = read_coverage()

        try:
            print(retrieve_prem(age_today(dob),
                                gender,
                                coverage))
        except ValueError as dm_err:
            print(f'Domain error: {dm_err}')

        quit_or_cont = input('Press enter/return to continue.
                            ' To quit the program, enter quit. ')
        if quit_or_cont == 'quit':
            break

run_prem_program()

```

၈.၅ ဖန်ရှင်နှင့် ပရီဂရမ်ခြိမ်း ဥပမာ (၂) “Colorful House”^{၁၁}

အခုတစ်ခါ ပုံ (၈.၁) မှ ရောင်စုအိမ်ပုံလေး ရေးဆွဲကြပါမယ်။ အိမ်အမြင်ဟာ အိမ်အောက်ခြေကနေ အိမ်ခေါင်မှိုး ထိပ်ထိ ဖြစ်တယ်။ အမြင်နဲ့ အကျယ်ဟာ အိမ်အရွယ်အစားကို ဖော်ပြတယ်။ ပုံဆွဲတဲ့အခါ အိမ် အရွယ်အစားနဲ့ အရောင် စိတ်ကြိုက် အလွယ်တကူ ပြောင်းလို့ရသုတေသနတယ်။ အိမ်တည်နေရာကို ဘယ်ဘက် အပေါ်ထောင့်အမှတ် နဲ့ဖော်ပြုမယ် (ပုံတွင်ကြည့်ပါ)။ အိမ်တစ်အိမ်လုံး ကွက်တိဝင်တဲ့ ထောင့်မှုန်စတုဂံ ရဲ့ (x, y) လိုလည်း ယူဆနိုင်တယ်။

ခေါင်မှိုးအမြင့် (အပြာရောင် ကြိုက်ပုံ) က အိမ်တစ်ခုလုံး အမြင့် လေးပုံတစ်ပုံ။ ကျွန်ုတ်လေးပုံ သုံးပုံက နံရံအမြင့် (အစိမ်းနှင့် ထောင့်မှုန်စတုဂံ) ဖြစ်တယ်။ နံရံကို အညီအမျှ လေးပိုင်းခွဲပြီး တစ်ပိုင်းစီရဲ့ ဗဟို နဲ့ ပြတ်ငါးပေါက်ဗဟို တစ်ထပ်တည်းကျအောင် နေရာချထားရပါမယ်။

draw_window

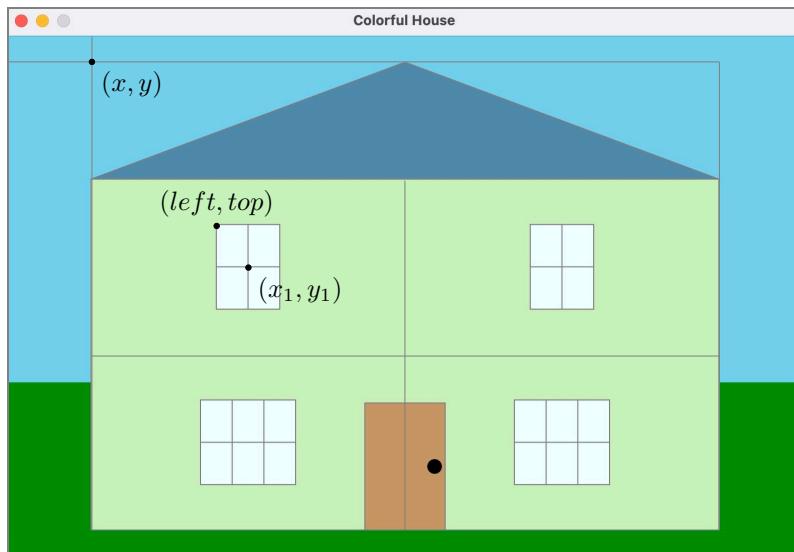
ပြတင်းပေါက်တွေဆဲဖို့ draw_window ဖန်ရှင် သတ်မှတ်သင့်တယ်။ ပြတင်းပေါက် အရွယ်အစား (မျှန်ချပ် အရေအတွက်) ကို $rows \times columns$ နဲ့ ဖော်ပြနိုင်တယ်။ အပေါ်ပြတင်းပေါက် နှစ်ခုက 2 \times 2 ဖြစ်ပြီး အောက်နှစ်ခုက 2 \times 3 ။ အောက်ဖော်ပြပါ draw_window မှာ x , y , row , col တို့ဟာ ပြတင်းပေါက် ဗဟိုမှတ်, အရွယ်အစားနဲ့ အရောင် တို့အတွက် ပါရောမိတာတွေဖြစ်တယ်။ နံရုံး ပထမတစ်ပိုင်းရဲ့ ဗဟိုမှတ် ဟာ (x_1, y_1) ဆိုပါစိုး (ပုံတွင်ကြည့်ပါ)။ ပြတင်းပေါက်ကို အခုလို

```
draw_window(x1, y1, 2, 2);
```

ဆဲနိုင်ပါတယ်။ နံရုံးတစ်ပိုင်းစီအတွက် ဗဟိုမှတ်ရှာတာ သိပ်မခက်ဘူး။ ဒါကြောင့် ဗဟိုမှတ်ကို ပါရောမိတာ အနေနဲ့ ထားတာ အဆင်ပြုတယ်။ (ပြတင်းတစ်ပေါက်ချင်းအတွက် သူရဲ့ ဘယ်ဘက်အပေါ် ထောင့်စွန်း မှတ် (x, y) တန်ဖိုးကို တွက်ကြည့်ပါ။ ဗဟိုမှတ်တွက်တာလောက် မလုယ်ကူးတာ တွေ့ရလိမ့်မယ်)။

```
# File: colorful_house.py
import arcade
from arcade.color import *

# x, y က ပြတင်းပေါက် အလယ်မှတ်ပါ ပုံထဲမှာ (x1, y1) နဲ့ပြထားတယ်
def draw_window(x, y, row, col):
    pane_width = 30
    pane_height = 40
    window_width = pane_width * col
    window_height = pane_height * row
    top = y - window_height / 2
    left = x - window_width / 2
    for i in range(row):
        for j in range(col):
```


ပုံ ၈.၁ ရောင်ခံအိမ်လေး

```

arcade.draw_lrtb_rectangle_filled(left + pane_width * j,
                                  left + pane_width * (j+1),
                                  top + pane_height * (i+1),
                                  top + pane_height * i,
                                  AZURE_MIST)

arcade.draw_lrtb_rectangle_outline(left + pane_width * j,
                                   left + pane_width * (j+1),
                                   top + pane_height * (i+1),
                                   top + pane_height * i,
                                   GRAY)

```

ပြတင်းပေါက် မှန်ချပ်တွေ ဆွဲတာက အခန်း (၇) စာမျက်နှာ (၁၀၈) checkerboard လိုပါပဲ။ တက္ခိုက် ချင်းရဲ့ left, right, top, bottom တွေ loop တစ်ကျော့တိုင်းမှာ မှန်အောင်တွက်နိုင်ရင် ပြတင်းပေါက် ဆွဲလို့ ရမှာပါ။ မှန်တစ်ချပ် အကျယ်၊ အမြင့် 30, 40 သတ်မှတ်တယ်။ ပြတင်းပေါက်တစ်ခုလုံး အကျယ်၊ အမြင့်ကို

```

window_width = pane_width * col
window_height = pane_height * row

```

ဖော်မြှောက်နဲ့ တွက်ရပါမယ်။ ပြတင်းပေါက် အလယ်မှတ် x, y ကနေ ဘယ်ဘက် အပေါ်ထောင့်စွန်းမှတ် ကို ရှာမယ်ဆိုရင်

```

top = y - window_height / 2
left = x - window_width / 2

```

(ပုံကိုကြည့်ပြီး x_1, y_1 အမှတ်ကနေ $left, top$ အမှတ်ကို ဘယ်လိုရှာမလဲ စဉ်းစားကြည့်ပါ)။ မှန်ချပ်တစ် ချင်းရဲ့ ကိုထိုးနိုင်တွေကို i နဲ့ j (မှန်ချပ်ရဲ့ row နဲ့ column နံပါတ်) ပေါ်မှုတည်ပြီး အခုလို့ တွက် လို့ရမယ်

left + pane_width * j,	# မှန်ချပ်ရဲ့ left x
left + pane_width * (j+1),	# မှန်ချပ်ရဲ့ right x
top + pane_height * (i+1),	# မှန်ချပ်ရဲ့ bottom y
top + pane_height * i,	# မှန်ချပ်ရဲ့ top y

ဥပမာ ($left, top$) = (100, 120) ဆိုပါစို့။ ညာဘက်အောက် မှန်ချပ်အတွက် $i = 1, j = 1$ ဖြစ်တယ် ($i \neq j$ တန်ဖိုး သုညာက စတယ်ဆိုတာ အမှတ်ရပါ)။ အဲဒေါ်မှန်ချပ်ရဲ့ ကိုထိုးနိုင်တွေက

100 + 30 * 1	= 130
100 + 30 * (1 + 1)	= 160
120 + 40 * (1 + 1)	= 200
120 + 40 * 1	= 160

ဖြစ်ပါတယ်။

draw_house

draw_house ကို အောက်ပါအတိုင်း သတ်မှတ်ထားတယ်။ $left \neq top$ က အိမ်တည်နေရာ (x, y) လက်ခံတဲ့ ပါရာမီတာတွေပါ။ $width \neq height$ က အိမ်တစ်ခုလုံးရဲ့ အကျယ်နဲ့ အမြင့်အတွက်။

```

# left = x top = y (ပုံစွဲနှိပ်ဆုံး)
def draw_house(left, top, width, height):
    middle = left + width / 2
    wall_top = top + height / 4
    right = left + width
    wall_bottom = top + height

    arcade.draw_lrtb_rectangle_filled(left, right,
                                      wall_bottom, wall_top,
                                      TEA_GREEN)
    arcade.draw_lrtb_rectangle_outline(left, right,
                                      wall_bottom, wall_top,
                                      GRAY)

    arcade.draw_triangle_filled(left, wall_top,
                               right, wall_top,
                               middle, top,
                               AIR_FORCE_BLUE)
    arcade.draw_triangle_outline(left, wall_top,
                               right, wall_top,
                               middle, top,
                               GRAY)

    left_windows_x = left + width/4
    right_windows_x = left + width * 3/4

    wall_height = height * 3/4
    upper_windows_y = wall_top + wall_height/4
    lower_windows_y = wall_top + wall_height/4 * 3

    draw_window(left_windows_x, upper_windows_y, 2, 2)
    draw_window(left_windows_x, lower_windows_y, 2, 3)
    draw_window(right_windows_x, upper_windows_y, 2, 2)
    draw_window(right_windows_x, lower_windows_y, 2, 3)

    door_width = 76
    door_height = 120
    door_top = wall_bottom - door_height
    door_left = left + width/2 - door_width/2
    draw_main_door(door_left, door_top,
                   door_width, door_height,
                   WOOD_BROWN)

```

အိမ်ခေါင်မှူး ထိပ်စွန်းမှတ်က အိမ်ကို အလယ်ကနေ ပိုင်းဖြတ်တဲ့ ဒေါင်လိုက်မျဉ်းပေါ်မှာပါ (ခေါက်ချိုးညီမျဉ်း)။ ဒီမျဉ်းပေါ်က x အမှတ်ကို middle လို့ ထားမယ်။ သူတေနဖိုးက

```
middle = left + width / 2
```

ဖြစ်တယ်။ နံရုံ အပေါ်အနားရဲ့ ဗ အမှတ်ကို wall_top လို့ ထားတယ်။ သူတန်ဖိုးက

```
wall_top = top + height / 4
```

ဖြစ်မယ်။ top ကို အိမ်အမြင့်ရဲ့ လေးပုံတစ်ပုံ ပေါင်းပေးရမှာပါ။ နံရုံ အောက်ဘက်အနားရဲ့ ဗ အမှတ်ကို wall_bottom လို့ ထားတယ်။ သူတန်ဖိုးက

```
wall_bottom = top + height
```

နံရုံ ညာဘက်အနားရဲ့ x အမှတ်ကို right လို့ ထားတယ်။ သူတန်ဖိုးက

```
right = left + width
```

(ရေပြင်ညီမျဉ်းပေါ်က အမှတ်အားလုံး ဗ တန်ဖိုး တူညီတယ်၊ ဒေါင်လိုက်မျဉ်းပေါ်က အမှတ်အားလုံး x တန်ဖိုး တူညီတယ်လို့ သိတယ်ပါ)။

ခေါင်မှုးကို draw_triangle_filled နဲ့ အခုလိုဆွဲနိုင်ပါတယ်။ ြို့ကို ထောင့်စွာနှင့်မှတ်တွေ ထည့်ပေးရမှာပါ။ (ကြိုးကို အနားသတ်ကို draw_triangle_outline နဲ့ ဆွဲတယ်။ ရွှေ့မျက်နှာ draw_house မှာ ကြည့်ပါ)။

```
# draw roof
```

```
arcade.draw_triangle_filled(left, wall_top,    # ဘယ်ထောင့်စွာနှင့်
                            right, wall_top,   # ညာထောင့်စွာနှင့်
                            middle, top,      # အပေါ်ထိပ်စွာနှင့်
                            AIR_FORCE_BLUE)
```

ပြတင်းပေါက်တွေရဲ့ အလယ်မှတ်တွေကို အောက်ပါအတိုင်း တွက်ထားတယ်။ ဘယ်ဘက် ပြတင်းနှစ် ပေါက် အလယ်မှတ် x တန်ဖိုး တူတယ်။ ညာဘက်နှစ်ခု အလယ်မှတ်လည်း x တန်ဖိုး တူတယ်။ အပေါ် ပြတင်းနှစ်ပေါက် အလယ်မှတ် ဗ တန်ဖိုး တူတယ်။ အောက်နှစ်ခု အလယ်မှတ်လည်း ဗ တန်ဖိုး တူတယ်။ နံရုံအမြင့်က အိမ်အမြင့်ရဲ့ လေးပုံသုံးပုံ (ခေါင်မှုးက လေးပုံတစ်ပုံ ဖြစ်တဲ့အတွက်)။

```
# center points of the windows
```

```
left_windows_x = left + width/4
right_windows_x = left + width * 3/4
```

```
wall_height = height * 3/4
```

```
upper_windows_y = wall_top + wall_height/4
```

```
lower_windows_y = wall_top + wall_height/4 * 3
```

ဒီအမှတ်တွေသိရင် ပြတင်းပေါက်တွေကို ဒီလိုဆွဲရုံပဲ

```
draw_window(left_windows_x, upper_windows_y, 2, 2)
draw_window(left_windows_x, lower_windows_y, 2, 3)
draw_window(right_windows_x, upper_windows_y, 2, 2)
draw_window(right_windows_x, lower_windows_y, 2, 3)
```

အိမ်တံခါးမ ကို အခုလို ဆွဲပါတယ်။ အမြင့်နဲ့ အကျယ်ကို ကြည့်ကောင်းအောင် သင့်တော်သလိုထားနိုင်

တယ်။ နေရာအတွက် door_top, door_left တွက်တာလည်း မခက်ပါဘူး။ နားလည်မှာပါ။

```
# draw main door
door_width = 76
door_height = 120
door_top = wall_bottom - door_height
door_left = left + width/2 - door_width/2
draw_main_door(door_left, door_top,
                door_width, door_height,
                WOOD_BROWN)
```

အတွက်အချက်တွေ အားလုံး ဒီလောက်ပါပဲ။ အရမ်းမခက်ဘူး ထင်ပါတယ်။ draw_house ဖန်ရှင်တစ်ခုလုံး ရှေ့စာမျက်နှာမှာ အစအဆုံး ပြန်လေ့လာကြည့်ပါ။

draw_main_door

draw_main_door ဖန်ရှင်က ဒီလို ... left နဲ့ top က တံခါးမ အပေါ်ဘယ်ဘက်ထောင့် အမှတ်ပါ။ တံခါးသော့ကို draw_circle_filled နဲ့ ဆွဲတယ်။ စက်ဝိုင်း ဗဟိုမှတ်ကို ထည့်ပေးရတယ်။ ဘယ် ညာ၊ အထက်၊ အောက် ဘယ်လိုတွက်ထားလဲ အခုလောက်ဆုံး နားလည်လောက်ပြီလို့ ယူဆတယ်။

```
def draw_main_door(left, top, width, height, color):
    arcade.draw_lrtb_rectangle_filled(left, left + width,
                                      top + height, top,
                                      color)
    arcade.draw_lrtb_rectangle_outline(left, left + width,
                                      top + height, top,
                                      GRAY)

    # draw door lock
    arcade.draw_circle_filled(left + width - 10,  # circle center x
                             top + height/2,  # circle center y
                             7,  # radius
                             BLACK)
```

အိမ်ပုံဆွဲတဲ့အခါ ခေါက်ချိုးညီ ပေါ်အောင်နဲ့ သင့်တော်တဲ့ အရွယ်အစားဖြစ်အောင် အခုလိုတွက်ထားပါတယ်

```
WIN_WIDTH = 754
WIN_HEIGHT = 492
SIDE_MARGIN = 80
TOP_BTM_MARGIN = 25
HOUSE_WIDTH = WIN_WIDTH - 2 * SIDE_MARGIN
HOUSE_HEIGHT = WIN_HEIGHT - 2 * TOP_BTM_MARGIN
```

ဝင်းဒီး အကျယ်နဲ့ အမြင့် 754, 492 pixels ထားတယ်။ ဝင်းဒီးရဲ့ ဘယ် ညာနဲ့ အထက်၊ အောက် ဘောင်တွေကနေ အိမ်ကို 80, 25 pixels ခွာထားတယ်။

နောက်ဆုံးတော့ Arcade လိုက်ဘရဲ့ လိုအပ်ချက်အတိုင်း အခုလို တစ်ဆင့်ချင်း ပြင်ဆင်ပြီး ရောင်စုံအိမ်ပုံလေး ဆွဲလိုရပါပြီ

```

arcade.open_window(WIN_WIDTH, WIN_HEIGHT, "Colorful House")
arcade.set_viewport(0, WIN_WIDTH, WIN_HEIGHT, 0)

# Set the background color
arcade.set_background_color(arcade.color.SKY_BLUE)

# Get ready to draw
arcade.start_render()

# ဝင်းဒီဇိုင်း သုံးပုံတစ်ပုံ အစမ်းရောင်ဖြစ်အောင် (မြက်ခင်းလေးပေါ်)
arcade.draw_lrtb_rectangle_filled(0, WIN_WIDTH,
                                  WIN_HEIGHT, WIN_HEIGHT * 2/3,
                                  FOREST_GREEN)
draw_house(SIDE_MARGIN, TOP_BTM_MARGIN, HOUSE_WIDTH, HOUSE_HEIGHT)

# Finish drawing
arcade.finish_render()

# Keep the window up until someone closes it.
arcade.run()

```

မှတ်ချက်။ ။ အခန်း (၃) စာမျက်နှာ (၁၀၅) မှာ Arcade လိုက်ဘရိအကြောင်း မိက်ဆက်ပေးထားပါတယ်။ အဲဒီအပိုင်းဖတ်ထားမှ အခြားပြတာတွေကို သေချာနားလည်းနိုင်မှာပါ။

ရောင်စုံအိမ်လေးဆွဲတဲ့ ပရိုဂရမ်ကို တစ်ဆက်တည်း ဆက်စပ် ကြည့်လိုအဆင်ပြေအောင် အစအဆုံး ထည့်ပေးထားတယ်။ လေ့လာကြည့်ပါ။

```
                top + pane_height * (i+1),
                top + pane_height * i,
                GRAY)

def draw_main_door(left, top, width, height, color):
    arcade.draw_lrtb_rectangle_filled(left, left + width,
                                      top + height, top,
                                      color)
    arcade.draw_lrtb_rectangle_outline(left, left + width,
                                      top + height, top,
                                      GRAY)

    # draw door lock
    arcade.draw_circle_filled(left + width - 10,
                             top + height/2,
                             7,                      # radius
                             BLACK)

def draw_house(left, top, width, height):
    middle = left + width / 2
    wall_top = top + height / 4
    right = left + width
    wall_bottom = top + height

    arcade.draw_lrtb_rectangle_filled(left, right,
                                      wall_bottom, wall_top,
                                      TEA_GREEN)
    arcade.draw_lrtb_rectangle_outline(left, right,
                                      wall_bottom, wall_top,
                                      GRAY)

    arcade.draw_triangle_filled(left, wall_top, right,
                               wall_top, middle, top,
                               AIR_FORCE_BLUE)
    arcade.draw_triangle_outline(left, wall_top,
                               right, wall_top,
                               middle, top,
                               GRAY)

    # center points of the windows
    left_windows_x = left + width/4
    right_windows_x = left + width * 3/4

    wall_height = height * 3/4
    upper_windows_y = wall_top + wall_height/4
```

292

```
lower_windows_y = wall_top + wall_height/4 * 3

draw_window(left_windows_x, upper_windows_y, 2, 2)
draw_window(left_windows_x, lower_windows_y, 2, 3)
draw_window(right_windows_x, upper_windows_y, 2, 2)
draw_window(right_windows_x, lower_windows_y, 2, 3)

# draw main door
door_width = 76
door_height = 120
door_top = wall_bottom - door_height
door_left = left + width/2 - door_width/2
draw_main_door(door_left, door_top,
               door_width, door_height,
               WOOD_BROWN)

WIN_WIDTH = 754
WIN_HEIGHT = 492
SIDE_MARGIN = 80
TOP_BTM_MARGIN = 25
HOUSE_WIDTH = WIN_WIDTH - 2 * SIDE_MARGIN
HOUSE_HEIGHT = WIN_HEIGHT - 2 * TOP_BTM_MARGIN

# Open up a window.
# From the "arcade" library, use a function called "open_window"
# Set the window title to "Colorful House"
# Set the dimensions (width and height)
arcade.open_window(WIN_WIDTH, WIN_HEIGHT, "Colorful House")
arcade.set_viewport(0, WIN_WIDTH, WIN_HEIGHT, 0)

# Set the background color
arcade.set_background_color(arcade.color.SKY_BLUE)

# Get ready to draw
arcade.start_render()

arcade.draw_lrtb_rectangle_filled(0, WIN_WIDTH,
                                 WIN_HEIGHT, WIN_HEIGHT * 2 / 3,
                                 FOREST_GREEN)
draw_house(SIDE_MARGIN, TOP_BTM_MARGIN, HOUSE_WIDTH, HOUSE_HEIGHT)

# Finish drawing
arcade.finish_render()

# Keep the window up until someone closes it.
```

```
arcade.run()
```

ပိုကောင်းအောင် ပြုပြင်သင့်တဲ့ နေရာလေးတွေ

ရောင်စုအိမ်လေး ပရိုဂရမ်က အတန်အသင့် အဆင်ပြေနေပါပြီ။ တချို့နေရာလေးတွေ ပိုကောင်းအောင် improve လုပ်လို့ရပါတယ်။ ပြင်ဖို့က သိပ်လည်းမခက်ဘူး။ ထောင့်မှန်စတုဂံတွေကို နှစ်ခါဆွဲနေရတယ်။ အရောင်ဖြည့်ဖို့ draw_lrtb_rectangle_filled နဲ့တစ်ခါ အနားသတ်အတွက် draw_lrtb_rectangle_outline နဲ့တစ်ခါ။ ဖန်ရှင်မှာ ထည့်ပေးတဲ့ တန်ဖိုးတွေကလည်း အားလုံး တူးတူးပဲ (အရောင်က လွှဲလို့)။ အခုလို ဖန်ရှင် သတ်မှတ်ထားလိုက်ရင် ပိုအဆင်ပြေသွားမှာပါ

```
def draw_rect_filled_with_outline(left, right, top, bottom, color):
    arcade.draw_lrtb_rectangle_filled(left, right, top, bottom, color)
    arcade.draw_lrtb_rectangle_outline(left, right, top, bottom, GRAY)
```

မီးခိုးရောင် အနားသတ်နဲ့ rectangle ကို အရောင်အမျိုးမျိုး ဖြည့်ဆွဲလို့ရမှာပါ။ ဥပမာ draw_window မှာ အခုလို သုံးလို့ရမယ်

```
draw_rect_filled_with_outline(left + pane_width * j,
                               left + pane_width * (j+1),
                               top + pane_height * (i+1),
                               top + pane_height * i,
                               AZURE_MIST)
```

နံရံနဲ့ တံခါးမဆွဲရင်လည်း အလားတူ သုံးရုံပဲ။

၈.၆ ပါရာမီတာ ခြေးချယ်သတ်မှတ်ခြင်း

ဖန်ရှင်သတ်မှတ်တဲ့အခါ ‘ဘယ်ဟာတွေက ပါရာမီတာ ဖြစ်သင့်လဲ’၊ ‘ဘယ်ဟာတွေကတော့ရော မဖြစ်သင့်ဘူးလား’ ဝေခဲ့ဆုံးဖြတ်မရ ဖြစ်လေ့ရှိတာဟာ စလေ့လာတဲ့သူတွေရော အတွေ့အကြိုးပြီး သူတွေအတွက်ပါ ပုံမှန် ဖြစ်ရှိဖြစ်စဉ် တစ်ခုပါပဲ။ ဖော်မြှုပူလာ ရှိပြီးသား သချို့ဖန်ရှင်တော့အတွက်တော့ သိပ်ခေါင်းစားစရာ မလိုပါဘူး။ စက်ဝိုင်းချိယာရှာရင် အချင်းဝက်၊ တိုက်ဆိုရင် အခြေနဲ့ အမြင့်တို့ကို ပါရာမီတာ အနေနဲ့ ထားရမယ်ဆိုတာ သိသာတယ်။ ဒါပေမဲ့ တချို့နေရာတွေမှာ ထင်သလောက် မရှိရင်းပါဘူး။

ယေဘုယျအားဖြင့် ဖန်ရှင် ခေါ်ပဲအခါကျတော့မှ တန်ဖိုးထည့်ပေးချင်တဲ့ အရာတွေကို ပါရာမီတာ အနေနဲ့ ထားလေ့ရှိတယ်။ ရောင်စုအိမ်လေးမှာ draw_window ဖန်ရှင်ခေါ်တော့မှ ဆွဲမဲ့ ပြတင်းပေါက် တည်နေရာနဲ့ row နဲ့ column အရေအတွက် ထည့်ပေးရမှာပါ။ ဒီတော့မှ လိုချင်တဲ့နေရာမှာ လိုချင်တဲ့ row, column အရေအတွက်နဲ့ ဆွဲလို့ရမယ်။

အခုလက်ရှိ draw_window ဟာ ပြတင်းပေါက်အရောင် တစ်မျိုးနဲ့ပဲ ဆွဲလို့ရနိုင်မယ်။ အကယ်၍ အပေါ်ပြတင်းပေါက် နှစ်ခုနဲ့ အောက်ပြတင်းပေါက် နှစ်ခု အရောင်ကဲ့နေတယ်ဆိုပါစို့။ ဒါဆိုရင်တော့ draw_window ကို အခုလို ပြင်ပေးရပါမယ်

```
def draw_window(x, y, row, col, color):
    # ... ဒီနေရာက လိုင်းတွေ တချို့ကို ချိန်ထားတယ်
    for i in range(row):
        for j in range(col):
            draw_rect_filled_with_outline(left + pane_width * j,
```

```
left + pane_width * (j+1),
top + pane_height * (i+1),
top + pane_height * i,
color)
```

အပေါက်ကို အဖြူရောင်၊ အောက်ကို မီးခိုး ဆွဲမယ်ဆိုရင်

```
draw_window(left_windows_x, upper_windows_y, 2, 2, WHITE)
draw_window(right_windows_x, upper_windows_y, 2, 2, WHITE)
draw_window(left_windows_x, lower_windows_y, 2, 3, GRAY)
draw_window(right_windows_x, lower_windows_y, 2, 3, GRAY)
```

ဒီလိုဆွဲလို့ ရပါတယ်။

တကယ်လို့ မှန်ချပ်အရွယ်ပါ ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့အခါကျတော့မှ သတ်မှတ်လို့ရချင်ရင် မှန်ချပ် အကျယ် အမြင့် အတွက် ပါရာမီတာနှစ်ခု ထပ်ထည့်နိုင်ပါတယ်

```
def draw_window(x, y, row, col, color, pane_width, pane_height):
    # pane_width = 30 ဒီနှစ်ငါးမလိုတော့ဘူး
    # pane_height = 40
    window_width = pane_width * col
    window_height = pane_height * row
    top = y - window_height / 2
    left = x - window_width / 2
    for i in range(row):
        for j in range(col):
            draw_rect_filled_with_outline(left + pane_width * j,
                                           left + pane_width * (j+1),
                                           top + pane_height * (i+1),
                                           top + pane_height * i,
                                           color)
```

ပါရာမီတာတွေ ထပ်ဖြည့်ခြင်းအားဖြင့် ပြတင်းပေါက်ကို အရောင် အမျိုးမျိုးနဲ့ ဆွဲလို့ရလာတယ်။ မှန်ချပ် အရွယ် အမျိုးမျိုးနဲ့ ဆွဲလို့ရလာတယ်။ ဖန်ရှင်ဟာ ပိုမြို့း ဂျွန်နရယ်ကျလာတယ်။ flexible ပိုဖြစ်လာတယ်။ ဒီတော့ တတ်နိုင်သမျှ ပါရာမီတာတွေ များများထားရင် ပိုကောင်းတယ် ယူဆရမှာလား။ ပါရာမီတာတွေ များ လာတာနဲ့အမျှ သူတို့ကို ဘာအတွက်ထည့်ရတာလဲ ဘာတန်ဖိုးထည့်သင့်လဲ စဉ်းစားဖို့လိုလာတယ်။ ဖန်ရှင် ကို အသုံးပြုရတာ ပိုခက်လာတယ်။ ဒါကြောင့် flexibility နဲ့ အသုံးပြုရ လွယ်ကူမှု ပေါ်မှုတည်ပြီး ချင့်ချိန် သတ်မှတ်ရမှာပါ။

ဂျွန်နရယ်ကျတဲ့ flexible ဖြစ်တဲ့ ဖန်ရှင်တစ်ခုကို အခြေခံပြီး specific ဖြစ်တဲ့ ဖန်ရှင်တွေကို သတ်မှတ်ယူလို့ရတယ်။ ဒီဖန်ရှင်နှစ်ခုမှာ အပေါက် draw_window ကို ပြန်သုံးထားပါတယ်။

```
def draw_2x2_pearl_window(x, y):
    draw_window(x, y, 2, 2, PEARL, 30, 40)

def draw_2x3_gray_window(x, y):
    draw_window(x, y, 2, 3, LIGHT_GRAY, 30, 40)
```

2 × 2 ပုလဲရောင်နဲ့ 2 × 3 မီးခိုးရောင် ပြတင်းပေါက်ဆွဲဖို့ပါ။ နေရာအတွက် ပါရာမီတာ နှစ်ခုပဲ ပါတော့

တယ်။ သုံးရတာ ပိုလွယ်သွားတာ သိသိသာသာတွေရမှာပါ။ ဥပမာ ရောင်စံအိမ်လေးမှာ အပေါ်ပြတ်ငါးနှစ်ပေါက်ကို ပုလဲရောင်၊ အောက်နှစ်ခုကို မီးခီးရောင် လိုချင်ရင် အခုလို ဆဲရုံပါပဲ

```
draw_2x2_pearl(left_windows_x, upper_windows_y)
draw_2x3_gray(left_windows_x, lower_windows_y)
draw_2x2_pearl(right_windows_x, upper_windows_y)
draw_2x3_gray(right_windows_x, lower_windows_y)
```

အရောင်နဲ့ row, column တော့ ပြောင်းချင်လို့ မရဘူး။ ပုံသေ ဒီနှစ်မျိုးပဲ ရပါမယ်။ ဒါကြောင့် flexibility အရတော့ အားနည်းတယ်ပေါ့။ ဒါပေမဲ့ သုံးရတာ အတော်လေးလွယ်တယ်။ ဂျှိန်ရယ်ကျတဲ့ flexible ဖြစ်တဲ့ ဖုန်ရှင်ကို အခြေခံပြီး specific ဖြစ်တဲ့ ဖုန်ရှင် သတ်မှတ်တဲ့ နည်းလမ်းကို ပရိုဂရမ်မာတွေ မကြာခဲ့ အသုံးပြုလေရနိတယ်။ ကိုယ်ဝါယ် အသုံးချုတ်အောင် လေ့လာထားသင့်ပါတယ်။ အသုံးတည့်မှာပါ။ နားလည်ဖို့ သိပ်ခက်ခဲတဲ့ ကိစ္စလည်း မဟုတ်ပါဘူး။

၈.၇ တန်ဖိုးပြန်ပေးခြင်း၊ မပေးခြင်း

တရာ့၊ ဖုန်ရှင်တွေမှာ တန်ဖိုးပြန်ပေးသင့် (သို့) မပေးသင့် ဆုံးဖြတ်ရ ခက်တတ်ပါတယ်။ ဒါနဲ့ပါတ်သက်ပြီး ပထမဆုံး သိတားသင့်တာကတော့ တန်ဖိုးပြန်ပေးခြင်း (သို့) မပေးခြင်းရဲ့ အကျိုးဆက်က ဘယ်လို ရှိမလဲ ဆိတာပါ။

```
def greet_guest_nort(guest_name):
    print(f'Hello, {guest_name}.')
    print(f'How are you?')
    return f'Hello, {guest_name}.'
    print(f'How are you?')
```

ဒီဖန်ရှင်နှစ်ခုက သဘောတရား ဆင်တူပါတယ်။ ကွာခြားတာဆိုလို့ ပထမကိုယ်ခဲ့က တစ်ခါတည်း print နဲ့ စာသားကို output ထုတ်ပေးပြီး နောက်တစ်ခုကတော့ စာသားကိုပဲ return ပြန်ပေးတယ်။ ဒုတိယ တစ်ခုနဲ့ စခရင်မှာထုတ်ချက်ရင်

```
print(greet_guest_rt("Joe"))
```

ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့သူက print လုပ်ပေးရပါမယ်။ သုံးတဲ့သူအနေနဲ့တော့ အလုပ်ပိတာပေါ့။ ဒါပေမဲ့ ဖန်ရှင်က ပြန်ရတဲ့ တန်ဖိုးကို လိုအပ်သလို ဆက်လက် အသုံးပြုနိုင်တယ်။ ဥပမာ greet လုပ်ပြီးရင် နေကောင်းလား ဆက်မေးချင်တယ်၊ ဒါမှာမဟုတ် စာသားထဲက အကွာရာ/စကားလုံး အစားထိုးမယ် ဆုံးပါစို့

```
print(greet_guest_rt("Joe") + '\nHow are you doing?')
print(greet_guest_rt('Kathy').replace('.','!!!!'))
```

ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့သူက ပြန်ရတဲ့ တန်ဖိုးကို လိုအပ်သလို ဆက်လက် အသုံးပြုလို့ ရပါမယ်။ တန်ဖိုးပြန်မရရင်တော့ ဒီလိုလုပ်လို့ ရမှာ မဟုတ်ပါဘူး။

နောက်တစ်ခုက တန်ဖိုးပြန်ပေးရင် မှန်/မမှန်စစ် (test) လုပ်ရတာ ပိုလွယ်တယ်။ ဒါက စာမျက်နှာ (၁၀၄) က ခရစ်စမတ် သစ်ပင်လေးကို ဖန်ရှင်ရေးထားတာပါ

```
def christmas_tree(leaf_rows, trunk_rows):
    tree = []
```

၁၅၂

```
for r in range(leaf_rows):
    tree_row = ' ' * (leaf_rows - 1 - r)
    tree_row += '*' * (r * 2 + 1)
    tree.append(tree_row)
trunk_width = 3
for r in range(trunk_rows):
    tree_row = ' ' * (leaf_rows - 2)
    tree_row += '*' * trunk_width
    tree.append(tree_row)

return tree
```

Row တစ်ခုချင်းကို string အနေနဲ့ list ထဲမှာ ထည့်ပြီး return ပြန်ပေးထားတယ်။ Output ထုတ်မယ်ဆိုရင်

```
my_tree = christmas_tree(8, 4)
for row in my_tree:
    print(row)
```

ဒီဖန်ရှင် မှန်/မမှန် test လုပ်ဖို့ အခုလို ဖန်ရှင်တစ်ခု ရေးထားနိုင်ပါတယ်။

```
def test_christmas_tree():
    test_tree = [
        '    *',
        '   ***',
        '  *****',
        '  *****',
        '*****',
        '*****',
        '  ***',
        '  ***',
        '  ***',
    ]
    result_tree = christmas_tree(5, 3)
    if result_tree != test_tree:
        print("Error: expected and actual result don't match!")
    else:
        print("Expected and actual result do match!")
```

အကြောင်းတစ်ခုအကြောင့် `christmas_tree` ရဲ့ အတွင်းပိုင်း တည်ဆောက်ထားပုံကို (ပိုမြန်အောင်၊ ဒါမှမဟုတ် ပိုနားလည်ရ လွယ်ကူအောင်) ပြင်ရေးမယ်ဆိုရင် ရလဒ် နိုင်အတိုင်း ဖြစ်မဖြစ် ပြန်စစ်ဖို့ လိုပါတယ်။ တကယ်လို့ `christmas_tree` က တန်ဖိုးပြန်မပေးဘဲ တစ်ခါတည်း `print` ထုတ်လိုက်ရင် စခရင်မှာ ပေါ်လာတဲ့ output ကိုကြည့်ပြီး လူကိုယ်တိုင် စစ်ဆေးမှုပဲ မှန်/မမှန် သိနိုင်မှုပါ။ ပရိုဂရမ်ရေးပြီး အခုလို automated testing (လူက test မလုပ်ဘဲ ပရိုဂရမ်နှင့် test လုပ်တာကို ဆိုလို) လုပ်ဖို့ မဖြစ်စိုင်ဘူး။

အခုဖော်ပြခဲ့သလို testing လုပ်တာဟာ `unit testing` ရဲ့ အခြေခံသကေတရားပါပဲ။ ဖန်ရှင်တစ်ခု (သို့) မောဒ္ဒါးတစ်ခုကို သူချည်းသီးခြား မှန်/မမှန် test လုပ်တာကို `unit testing` လို့ ခေါ်တာပါ။

တန်ဖိုးပြန်ပေးတဲ့ ဖန်ရှင်တွေဟာ unit test လုပ်ရ လွယ်ကူတာ တွေ့နိုင်ပါတယ်။ ဆွဲဖို့တည်ဆောက်ရမှာ unit testing ဟာ အရေးကြီးတဲ့ အခန်းကဏ္ဍတစ်ခု အနေနဲ့ ပါဝင်တယ်။ ကျယ်ပြန်တဲ့ နယ်ပယ်ဖြစ်ပြီး သီးခြားလေ့လာဖို့ လိုအပ်ပါတယ်။ ဒီစာအုပ်မှာတော့ ဖန်ရှင်တန်ဖိုး ပြန်ပေးခြင်းနဲ့ ဆက်စပ်နေတဲ့ အတွက် အခြေခံလောက်လေးကိုပဲ ဗဟိုသုတေသနနဲ့ ထည့်သွင်းဖော်ပြတာပါ။

၈.၈ return

return ဟာ ဖန်ရှင်ကနေ သူကိုခေါ်တဲ့သူ (သီး) ခေါ်ထားတဲ့နေရာဆီ ပြန်ရောက်သွားစေတယ်လို့ သိထားပြီးပြီ။ သတိပြုမိသင့်တဲ့ အသေစိတ်အချက် တချို့ကို ဆက်ကြည့်ရအောင်။ get_sign နဲ့ print_sign ကို cascading if မသုံးဘဲ အခုလိုရေးလိုရပါတယ်

```
def get_sign(r):
    if r > 0:
        return 'positive'
    if r < 0:
        return 'negative'

    return 'zero/nosign'

def print_sign(r):
    if r > 0:
        print('positive')
        return
    if r < 0:
        print('negative')
        return

    print('zero/nosign')
    return # ဒါမျိုးလည်းရတယ်
```

ရှိုးရိုး if သုံးထားပေမဲ့ ကွန်ဒိုရှင်မှန်ရင် return ဖြစ်သွားမှုမျို့လို့ အောက်ကို မရောက်တော့ဘူး။ ဒီအတွက် cascading if အလုပ်လုပ်ပုံလိုပဲ ဖြစ်သွားတယ်။ အပေါ်မှာ မှန်ရှင်အောက်ကို မရောက်လာနိုင်ဘူး။ အောက်က if တွေကို ရောက်လာတာဟာ အပေါ်က ကွန်ဒိုရှင်တွေ မှားလိုပဲ။ (အခုလိုမျိုးရေးသင့်တယ်လို့ မဆိုလိုပါ။ return ရဲ့ သဘောတရားကို သတိပြုမိအောင် ဥပမာပြတာပါ)။

ဖန်ရှင်မှာ loop ထဲကနေ return လုပ်လိုက်ရင် loop ကို break လိုက်သလို ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့နေရာဆိုကိုလည်း ပြန်ရောက်သွားမှုပါ။

```
def read_int(prompt):
    while True:
        valin = input(prompt)
        try:
            return int(valin)
        except ValueError as err:
            if valin == 'quit':
                return
            print('Non-integer data!')
```

```
num = read_int('Enter number: ')
print(num)
```

မတော်တဆ **None** **return** ဖြစ်ခြင်း

အောက်ပါ ပကဗောက်တွင် ဖော်လုပ်မှု မှာ တော်တဆ မစစ်မိထားဘူး။

```
def my_abs(n):
    if n > 0:
        return n
    elif n < 0:
        return -n
```

အကယ်၍ `print(my_abs(0))` နဲ့ ထုတ်ကြည့်ရင် `None` လို့ ပြပါလိမ့်မယ်။ ဗုဏ်ဖြစ်တဲ့အတွက် `if...elif` ထဲက `return` နှစ်ခုလုံး မလုပ်ဘူး။ ဒီတော့ `if...elif` အပြီး နောက်တစ်ကြောင်း ကို ရောက်လာတဲ့ သဘောပဲ။ ဖန်ရှင်ဘေးလောက်အဆုံးထိ ရောက်လာပြီးရင် ဒေါ်ခဲ့တဲ့နောကို ပြန်သွား ဖို့ `return` (နောက်မှာ တန်ဖိုးမပါ) လုပ်တယ်လို့ ယူဆရမှာပါ။ တန်ဖိုးမပါတဲ့ `return` က `None` ကို ပြန်ပေးပါတယ်။ ဒီလောက်ဆိုရင် ဘာလို့ `print(my_abs(0))` က `None` ရတာလဲ နားလည်းမှာပါ။ ဒီ အမှားကို ပြင်ထားတဲ့ ဥပမာနစ်ခုကို ပြထားပါတယ်။ ဒုတိယတစ်ခုက အတွေ့အကြီးရှိတဲ့ Python ပရီ ဂရမ်မာတစ်ယောက် ရေးလေ့ရှိတဲ့နည်း။ Pythonic ပိုဖြစ်တယ် (Python ပိုဆန်တယ်) ပေါ့။

```
def my_abs(n):
    if n > 0:
        return n
    elif n < 0:
        return -n
    else:
        return 0

def my_abs(n):
    if n < 0:
        return -n
    return n
```


အခန်း ၉

From Classes to Objects (ကလပ်စ်များမှ အော်ဂျက်များသို့)

အခန်း (၆) မှာ အော်ဂျက်တရာ့နဲ့ မိတ်ဆက်ပေးခဲ့တယ်။ `date`, `list`, `dict` စသည်ဖြင့်။ အော်ဂျက်တွေကို ကလပ်စ်တစ်ခုကနေ တည်ဆောက်ယူရတာပါ။ `date` အော်ဂျက်တွေကို `date` ကလပ်စ် `Fraction` အော်ဂျက်တွေကို `Fraction` ကလပ်စ်ကနေ ဖန်တီးယူတယ်။ အော်ဂျက်တွေကို `class` တစ်ခုရဲ့ `instance` လိုလည်းခေါ်တယ်။ `Fraction` အော်ဂျက်တွေဟာ `Fraction` ကလပ်စ် `instance` လိုလည်း ပြောလေ့ရှိတယ်။ အော်ဂျက်တွေဟာ `class` `instance` တွေဖြစ်တယ်။ (အကြမ်းဖျဉ်းအားဖြင့် အော်ဂျက်နဲ့ `instance` တူတယ်ပြောလိုရပေမဲ့ အနက်အဓိပါယ်အရ အနိတ် ကွာဟန်တွေ ရှိတာကိုလည်း inheritance အကြောင်း လေ့လာတဲ့အခါ တွေ့ရပါယ်)။

ဒီအခန်းမှာ ကလပ်စ်အကြောင်းကို လေ့လာကြမှာပါ။ ကိုယ်ပိုင် ကလပ်စ်သတ်မှတ်ပြီး အဲဒီကလပ်စ်ကနေ အော်ဂျက်တွေ တည်ဆောက် ယူနိုင်တော့မှာဖြစ်တယ်။ အခြားသူတွေရေးထားပေးတဲ့ လိုက်ဘရိဖန်ရှင်တွေကို အသုံးပြုရာကနေ နောက်ပိုင်းမှာ ကိုယ်ပိုင် ဖန်ရှင်တော့ သတ်မှတ်လာနိုင်တာဟာ အဆင့်တစ်ဆင့် ပုံမြေင့်လာသလိုပါပဲ။ ကိုယ်ပိုင်ကလပ်စ် ဒီဇိုင်းပြုလုပ် ဖန်တီးနိုင်လာတာဟာလည်း နောက်တစ်ဆင့် ထပ်မံ့ပိုင်လာတယ်လို့ ဆုံးရမှာပါ။ ပရိုဂရမ်တွေကို အမှားနည်းအောင် ပြင်ဆင်ရလွယ်ကူအောင် စနစ်တကျ ဒီဇိုင်းလုပ် တည်ဆောက်လို့ရလာမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

ကလပ်စ်ကို abstraction mechanism တစ်ဖုံးလိုလည်း ရှိမြင်နိုင်တယ်။ Abstraction လုပ်တယ်ဆိတ် ဘယ်လိုတည်ဆောက်ထားလဲ သိစရာမလိုဘဲ အသုံးပြုလိုရစေတာကို ဆုံးလိုတာ။ ဖန်ရှင်တွေနဲ့ abstraction လုပ်တာကို တွေ့ခဲ့ကြပြီးပါပြီ။ ကလပ်စ်တွေဟာလည်း abstraction အတွက် အထောက်အကူဗြို့ နည်းလမ်းတစ်မျိုး (mechanism) ပါပဲ။ အများကြီး ပုံးဖွဲ့များထက်တဲ့ နည်းလမ်းလို့ ဆုံးရမှာပါ။ အစွမ်းထက်လာတာနဲ့အမျှ သဘောတရားအရရော အသုံးချတဲ့အပိုင်းမှာပါ ပိုပြီးရှုပ်ထွေးခက်ခဲနိုင်ပါတယ်။ ဒီဇိုင်းပိုင်းအတွက် ကျယ်ကျယ်ပြန်ပြန့် ဆက်လက်လေ့လာဖို့ လိုအပ်မှာဖြစ်ပြီး အတွေ့အကြုံပါ ပေါင်းစပ်ယူရမှာပါ။ စာချည်းဖတ်ရှု့နဲ့ မရှိနိုင်ဘူး (စာရေးသူ ကိုယ်တွေ့ အတွေ့အကြုံအရ ကိုယ်ပိုင်အမြင်ကို ပြောခြင်းသာ)။ ဒါတွေက နောက်ပိုင်း ဆက်လက်လေ့လာဖို့အတွက်ပေါ့။ အခုတော့ အများကြီးမပြောတော့ဘဲ ကလပ်စ်တွေအကြောင်း စလိုက်ကြရအောင် ...

၉.၁ Account Class (အကောင့် ကလပ်စ်)

ဘဏ်အကောင့်တွေကို `Account` အော်ဂျက်နဲ့ ဖော်ပြုမယ်ဆိုပါမြို့။ အကောင့်နံပါတ်၊ ပိုင်ရှင်၊ လက်ကျွန် (balance) စတဲ့ အချက်အလက်တွေဟာ အပြင်က တကယ့် ဘဏ်အကောင့်တစ်ခုအတွက် အရေးပါပါတယ်။ မှတ်သား သိမ်းဆည်းထားရတယ်။ ဒါကြောင့် အပြင်က တကယ့် ဘဏ်အကောင့်ကို ထင်ဟပ်

ဖော်ပြတဲ့ ဆော်စဲ အော့ဘ်ဂျက်တွေမှာလည်း ဖော်ပြပါ အချက်အလက်တွေ ပါဝင်သင့်တယ်ဆိုရင် ကျိုး ကြောင်းဆီလျဉ်တယ်ပဲ ယူဆရမှာပါ။ အကောင့်နဲ့ ပါတ်သက်ပြီး အခြား အရေးပါတဲ့ အချက်အလက် တွေ ဒုံးထက်မက ရှိပါတယ်။ ဥပမာ အကောင့် အမျိုးအစား (saving, current) ၊ ဖွင့်ရက် (open date)၊ ဘဏ်ခွဲအမည်၊ ငွေသွင်း/ငွေထုတ်/ငွေလွှဲမှတ်တမ်း စတဲ့အချက်တွေ ရှိပါတယ်။ တကယ့်လက်တွေ မှာ လိုအပ်မှာဖြစ်ပေမဲ့ အခုပ်မှာမှာ ရှိရှိရှင်းရှင်းဖြစ်ဖို့ အဲဒါတွေ ထည့်မစဉ်စားဘဲ ချုန်ခဲ့ရအေ။ က လပ်စ်ရဲ့ သဘောတရားကို ရှင်းပြန့်အတွက် ပထမသုံးချက်နဲ့ လုံလောက်ပါတယ်။

ကေသိမှာ အကောင့်နံပါတ် 0086-6002-1111 နဲ့ လက်ကျွန်းငွေ တစ်သိန်းရှိတဲ့ အကောင့်တစ်ခု ရှိတယ် ဆိုပါစို့။ Account ကလပ်စ်သာ ရှိမယ်ဆိုရင် အဲဒီ ကေသိအကောင့်ကို ကိုယ်စားပြုတဲ့ အော့ဘ်ဂျက်ကို အခုလို

```
acc1 = Account('Kathy',
    '0086-6002-1111',
    Decimal("100000.00"))
```

ဖန်တီးယူလို ရမှာပါ။ ထိန်ည်းတူစွာ ငွေလက်ကျွန်း လေးသိန်းခဲ့ နံပါတ် 0086-6002-2211 နဲ့ စနီးအကောင့် အော့ဘ်ဂျက်ကို ဒီလို

```
acc2 = Account('Sandy',
    '0086-6002-2211',
    Decimal("450000.00"))
```

ဖန်တီးယူနိုင်မယ်။ ဒါက Account ကလပ်စ်သာ ရှိခဲ့ရင် အော့ဘ်ဂျက် ဘယ်လို ဖန်တီးယူရမလဲ စဉ်းစားကြည့်တာပေါ့။ ကလပ်စ်မရှိတဲ့အတွက် အမှန်တကယ်တော့ မရသေး။

date, list, စတဲ့ အော့ဘ်ဂျက်တွေ အပေါ်မှာ အော်ပရေးရှင်းတွေ လုပ်ဆောင်လို့ရတာ တွေ့ခဲ့တယ်။ Account အော့ဘ်ဂျက်တွေမှာရေး ဘယ်လို အော်ပရေးရှင်းတွေ လုပ်ဆောင်လို့ရသင့်လဲ။ အပြင် မှာ အကောင့်တစ်ခုကနေ ငွေထုတ်လို့ရတယ် အကောင့်ထဲကို ငွေသွင်းလို့ရပါတယ်။ Account အော့ဘ်ဂျက်တွေမှာလည်း ဒါတွေလုပ်လို့ရသင့်တာပေါ့

```
acc1.deposit(Decimal("50000.00"));
acc2.withdraw(Decimal("70000.00"));
```

ဒီအော်ပရေးရှင်းတွေက အော့ဘ်ဂျက်တွေအပေါ် ဘယ်လိုသက်ရောက်မှုရှိမလဲ။ ကေသိအကောင့် လက်ကျွန်းငွေက တစ်သိန်းခဲ့ ဖြစ်သွားသင့်တယ်။ စနီးအကောင့်က သုံးသိန်းရှုစ်သောင်း ဖြစ်သင့်တယ်။ ဒီလို့ အော်ပရေးရှင်းတွေဟာလည်း ကလပ်စ်ပေါ်မှာ မှုတည်တယ်။ ကလပ်စ်က ထောက်ပံ့ပေးထားမှပဲ ရမယ်။ ကလပ်စ်သည်သာ အခရာလို့ ပြောရမှာပါ။

ကလပ်စ်တစ်ခုကာ အော့ဘ်ဂျက်တွေမှာ ပါရှိရမဲ့ အချက်အလက်တွေနဲ့ ငြင်းအော့ဘ်ဂျက်တွေအပေါ်မှာ လုပ်ဆောင်နိုင်တဲ့ အော်ပရေးရှင်းတွေကို သတ်မှတ်ပေးပါတယ်။ ဥပမာ အနေနဲ့ Account ကလပ်စ်ဘယ်လိုသတ်မှတ်ရမလဲ ကြည့်ရအေ။ ...

```
# File: account.py
from decimal import *

class Account:
    def __init__(self, holder, acc_number, balance):
```

```

    self.holder = holder
    self.acc_number = acc_number
    self.balance = balance

    def deposit(self, amt):
        if amt <= Decimal(0.00):
            raise ValueError('Invalid amount for deposit!')
        self.balance += amt

    def withdraw(self, amt):
        if amt > self.balance:
            raise ValueError('Not enough balance!')
        self.balance -= amt

```

‘Account ကလပ်စ် သတ်မှတ်ပါမယ်’ လို့ ပြောဖော်အတွက် class Account: နဲ့ စရပါတယ်။ သူ အောက်မှာရှိတာက Account ကလပ်စ်ရဲ့ ဘော်ဒီ (body) ပါ။ Body ဆိတ် block ကို ပြောတာပါပဲ။ ကလပ်စ်ဘော်ဒီထဲမှာ ဖန်ရှင် သုံးခု သတ်မှတ်ထားတာ တွေ့ရမယ်။ သုံးခုလုံးမှာ ပထမ ပါရာမိတာက self ဖြစ်နေတာကို သတိပြုမိမယ်ပါ။ သူ (self) က လက်ရှိအော်ဘူက် (current object) လို့ ဆိုလို တာဖြစ်ပြီး သိပ်မကြာခင် သူအဓိပ္ပာယ်ကို ရှင်းပြပါမယ်။

__init__ ဖန်ရှင်က အော့ဘ်ဂျက်မှာ ပါဝင်တဲ့ မေရီရောဘဲလွှာတွေ သတ်မှတ်ပေးတယ်။ ငွေးတို့ ရဲ့ ကန်းတို့ တန်ဖိုးကိုလည်း ဒီဖန်ရှင်က initialize (စထည်) လုပ်ပေးရတာပါ။ အော့ဘ်ဂျက်ရဲ့ ကန်းတို့ အခြေအနေ (initial state) ကို စတင်ပေးတဲ့ ဖန်ရှင်ဖြစ်တာကြောင့် initializer လို့ ခေါ်လေ့ရှိတယ်။ Account ကလပ်စ်ကို ကြည့်ရင် ဒီဖန်ရှင်မှာ self.holder, self.acc_number, self.balance စတဲ့ အော့ဘ်ဂျက်ရဲ့ အချက်အလက်တွေနဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ မေရီရောဘဲလွှာတွေ ကြော်လာထားတာ တွေ့ရမှာ ပါ။ ဒီနေရာမှာ dot အမှတ်အသား အဓိပ္ပာယ်ကို ‘၏/ရဲ့’ လို့ ယူဆရင် ဖတ်ရတာ အဆင်ပြေတယ်။ self.holder ကို ‘လက်ရှိအော့ဘ်ဂျက်ရဲ့ holder’၊ self.balance ကို ‘လက်ရှိအော့ဘ်ဂျက်ရဲ့ balance’ လို့ ဖတ်နိုင်တယ်။ __init__ ရဲ့ ထူးပြေားချက်က သူကို တိုက်ရှိက် ခေါ်သုံးရလေ့မရှိဘူး။ အော့ဘ်ဂျက် တည်ဆောက်တဲ့ ဖြစ်စဉ်ရဲ့ နောက်ဆုံးအဆင့်မှာ Python က အလိုအလျောက် ခေါ်ပေးတဲ့ ဖန်ရှင်ဖြစ်တယ်။

Account instance တစ်ခုကို ဖန်တီးယူမယ်ဆိုရင် အခုလို ရေးရမှာပါ

```
Account('Amy', '0086-6002-2233', Decimal('350_000.00'))
```

ဒီအခါမှာ အော့ဘ်ဂျက် တည်ဆောက်တဲ့ ဖြစ်စဉ်ကို စတင်လုပ်ဆောင်ပေးမှာ ဖြစ်တယ်။ ထည့်ပေးထားတဲ့ တန်ဖိုးတွေက __init__ ဖန်ရှင်အတွက် ဖြစ်တယ်။ self နောက်က ပါရာမိတာတွေအတွက်ပဲ ထည့်ပေးရပြီး self အတွက် တန်ဖိုးထည့်မပေးရပါဘူး (self ဟာ ကလပ်စ်ရေးတဲ့ သူအတွက် သီးသန့်ဖြစ်ပြီး ကလပ်စ်ဘော်ဒီထဲမှာပဲ အသုံးပြုရတာပါ)။ ဒီတန်ဖိုးတွေက လက်ရှိအော့ဘ်ဂျက် မေရီရောဘဲလွှာတွေရဲ့ ကန်းတို့ တန်ဖိုးတွေဖြစ်သွားမယ်ပါ

```

self.holder = holder
self.acc_number = acc_number
self.balance = balance

```

ဒီသုံးကြောင်းအရ လက်ရှိအော့ဘ်ဂျက်ရဲ့ holder က ‘Amy’ ဖြစ်ပါမယ်။ လက်ရှိအော့ဘ်ဂျက် balance နဲ့ acc_number က Decimal('350_000.00') နဲ့ ‘0086-6002-2233’ အသီးသီး ဖြစ်ပါမယ်။ ပုံ

(၉.၁) မှာလို မြင်ကြည့်နိုင်ပါတယ်

holder	Amy
accountNumber	0086-6002-2233
balance	350,000.00

(Account)

ပုံ ၉.၁ အေမြို့ Account အော်ဂျက် (acc3)

ဒီအော်ဂျက်ကို ရည်ညွှန်းအသုံးပြုနိုင်ဖို့ရင် ထုံးစံအတိုင်း ပေရီရေဘဲလ်နဲ့ အဆိုင်းမနဲ့ လုပ်ထားဖို့ လိုပါတယ်။

```
acc3 = Account('Amy', '0086-6002-2233', Decimal('350_000.00'))

print(acc3.holder)      # Amy
print(acc3.acc_number)  # 0086-6002-2233
print(acc3.balance)    # 350000.00
```

ဒီနေရာမှာ self အကြောင်းကို ရှင်းပြန့် လိုလာပြီ။ လက်ရှိအသုံးပြုနေတဲ့ အေမြို့ Account အော်ဂျက်ဟာ 'လက်ရှိအော်ဂျက်' self ပဲ ဖြစ်တယ်။ ဒါကြောင့် အခုက္ခာမှာ acc3 နဲ့ self နှစ်ခုလုံးဟာ 'လက်ရှိအော်ဂျက်' (တစ်ခုတည်း) ပဲ။ acc3.holder နဲ့ self.holder နှစ်ခုလုံးက လက်ရှိအော်ဂျက်ရဲ့ holder ကို ဆိုလိုတာ ဖြစ်တယ်။ holder က 'Amy' ပါ။ ဒီသဘောအတိုင်း acc3.balance ရော့ self.balance ပါ လက်ရှိအော်ဂျက်ရဲ့ balance ကို ဆိုလိုတာ။ Decimal("350_000.00") ဖြစ်ပါမယ်။ လက်ရှိအော်ဂျက်က ပြောင်းသွားရင်ရော ဘယ်လို့ဖြစ်မလဲ။

```
acc1 = Account('Kathy', '0086-6002-1111', Decimal("100000.00"))
```

အခုလက်ရှိ အော်ဂျက်က ကေသိ Account အော်ဂျက် ဖြစ်သွားပြီ။ ဒီအချိန်မှာ self.holder က 'Kathy' ပဲ acc1.holder လည်း ဒါပဲဖြစ်မယ်။ acc_number နဲ့ balance တို့ကိုလည်း အလားတွေးစားရမှာ ဖြစ်တယ်။ '0086-6002-1111' နဲ့ Decimal("100000.00") ဖြစ်ပါမယ်။ အခုလက်ရှိ အော်ဂျက်ဟာ သီးခြားတည်ရှုနေတဲ့ အော်ဂျက်တစ်ခုဖြစ်ပြီး အခုလို မြင်ကြည့်ရမှာပါ

holder	Kathy
accountNumber	0086-6002-1111
balance	100,000.00

(Account)

ပုံ ၉.၂ ကေသိ Account အော်ဂျက် (acc1)

ဆိုလိုတာက အေမြို့ Account အော်ဂျက်မှာ အကောင့်ပိုင်ရှင်၊ နံပါတ်နဲ့ လက်ကျန်ငွေအတွက် သူ

ကိုယ်ပိုင် ဖေရီရေဘဲလ်သုံးခု ရှိနေမှုဖြစ်ပြီး ကေသီ Account အော်ဂျက်ကလည်း သူ့ဟာနဲ့သူ သီးခြား သုံးခု ရှိနေမှုပါ။

အခုလောက်ဆိုရင် self ရဲ့ သဘောကို နားလည်လောက်ပါပြီ။ ကလပ်စ်သတ်မှတ်တဲ့အခါ အော်ဂျက်တစ်ခုစီမှာ သီးခြားကိုယ်ပိုင် ပါရှိမဲ့ ဖေရီရေဘဲလ်တွေကို dot အမှတ်အသားအသုံးပြုပြီး self နဲ့ ပုံမှန်နဲ့ပါတယ်။ deposit နဲ့ withdraw ကို ဆက်ကြည့်ရအောင်။

```
# File: account.py
class Account:
    ... # __init__ စိတ်ထပ်မြှုပ်နည်းချုပ်ထဲတယ်
    def deposit(self, amt):
        if amt <= Decimal(0.00):
            raise ValueError('Invalid amount for deposit!')
        self.balance += amt

    def withdraw(self, amt):
        if amt > self.balance:
            raise ValueError('Not enough balance!')
        self.balance -= amt
```

ဒီဖန်ရှင်တွေမှာလည်း ပထမ ပါရာမီတာက self ဖြစ်နေတာ တွေ့ရမှုပါ။ လက်ရှိအော်ဂျက်ရဲ့ အခြေ အနေအောက်မှာ အလုပ်လုပ်ပေးမဲ့ ဖန်ရှင်ရဲ့ ပထမ ပါရာမီတာက self ဖြစ်ရပါမယ်။ ဒီဖန်ရှင်တွေက အော်ဂျက်အပေါ်မှာ လုပ်ဆောင်လို့ရတဲ့ အော်ပရေးရှင်းတွေပါပဲ။ Account instance တွေအပေါ်မှာ deposit နဲ့ withdraw လုပ်ဆောင်လို့ ရမှုဖြစ်တယ်

```
acc3.withdraw(Decimal('50_000.00'))
acc1.deposit(Decimal('25_000.00'))
```

ပထမတစ်ခုက အော့မှု အကောင်ကနေ ငွေထုတ် (withdraw) လုပ်တာပါ။ သိပြီးဖြစ်တဲ့အတိုင်း acc3 နဲ့ self ဟာ လက်ရှိအော်ဂျက် ဖြစ်တယ်။ withdraw ကို ကြည့်ရင် amt က လက်ရှိအော်ဂျက်ရဲ့ balance ထက် များနေရင် exception raise လုပ်ထားတယ်။ ရှိတဲ့လက်ကျို့ငွေထက် ပိုထုတ်လို့ မရ သင့်ဘူး။

```
self.balance -= amt
```

ကတော့ လက်ရှိအော်ဂျက်ရဲ့ balance ကနေ amt နှုတ်လိုက်တာပါ။ အော့မှု အကောင်မှာ လက်ကျို့ငွေ 300,000.00 ဖြစ်သွားမယ်။ ဒုတိယတစ်ကြောင်းက ကေသီ အကောင့်ကို ငွေသွင်း (deposit) လုပ်တာ။ ဒီတစ်ခါကျတော့ လက်ရှိအော်ဂျက်က ကေသီအကောင့်ပေါ့။ self.balance += amt က ကေသီအကောင့်နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ အော်ဂျက်ရဲ့ balance ကို amt ပမာဏ ပေါင်းပေးတာ။ ဒါကြောင့် ကေသီအကောင့်လက်ကျို့ငွေ 125,000.00 ဖြစ်သွားပါမယ်။

```
print(acc3.balance)  # 300000.00
print(acc1.balance)  # 125000.00
```

holder	Amy	holder	Kathy
accountNumber	0086-6002-2233	accountNumber	0086-6002-1111
balance	300,000.00	balance	125,000.00

(က) အောင့် Account အော့သုတေသန (acc3)

(e) ගෙවුම් Account වෙනුවින් (acc1)

Attributes, Methods and Members

အော်ဂျက်မှာပါဝင်တဲ့ အချက်အလက်ကို *attribute* လိုက်ပြီး အော်ဂျက်ပေါ်မှာ လုပ်ဆောင်နိုင်တဲ့ အော်ပရေးရှင်းကို *method* (မက်သဒ်) လိုက်တယ်။ အော်ဂျက်တစ်ခုမှာ ပါဝင်တဲ့ *attribute* တစ်ခု၊ *method* တစ်ခု နှစ်မျိုးလုံးကိုဖြို့ပြီး *members* တွေလို့ ခေါ်ပါတယ်။

6.1 Access Control

Account instance တွေမှာ ပြဿနာတရား၊ ရှိနေပါတယ်။ withdraw နဲ့ deposit မက်သင်တွေက ငွေရှိတာထက် ပို့ထုတ်လို့မရအေ၏ ငွေသွင်းရင်လည်း ဖြစ်သင့်တဲ့ပမာဏပဲ သွင်းအေ၏ ကာကွယ်ထားတာ တွေမှာပါ။ ဒါပေမဲ့ ခက်တာက အသုံးပြသူတွေက ဒီအကာအကွယ်တွေကို ကျော်ပြီး အခုံလို့လုပ်လို့ရနေပါလိမ့်မယ်

```
acc1.balance = Decimal('-50_000.00') #  
acc1.acc_number = None #
```

လက်ကျို့နှင့်ဟာ အနှစ်တန်ဖိုး ဖြစ်လိုမရသင့်ဘူး။ ဘယ်အကောင့်တစ်ခုမှာ အကောင့်နံပါတ်ကလည်း ရှိကိုရှိရပါမယ်။ ဒီလိုသာ ထင်သလို တန်ဖိုး ထည့်လိုရနေရင် ပြဿနာပဲ။ အခုလိုချိုရင် acc1 အော့သ်ပျက်ဟာ invalid state (မမှန်ကန်တဲ့ အနေအထား) ဖြစ်သွားမှုပါ။ အသုံးပြုသူက သေချာစဉ်းစားပြီး မဖြစ်သင့်တာ မလုပ်နဲ့ပေါ်လို စောဒကတက်စရာတော့ ရှိပါတယ်။ လျှပ်စစ်မီး ပလပ်ပေါက်ထဲ သတ္တုချောင်းထိုးထည့်လို ခါတ်လိုက်ရင် user fault လိုပြောတာက မှားတော့မမှားပါဘူး။ ဒါပေမဲ့လည်း မီးပလပ်ပေါက်ထုတ်လုပ်သူအနေနဲ့ အကာကိုနိုင်ဆုံး အဲဒီလိုလုပ်လိုမရအောင် အနုကျယ်နည်းနိုင်သွားနှင့်အောင် ဒီဇိုင်း

ပြုလုပ်ထားသင့်ပါတယ်။

အော့သ်ဂျက် attribute တွေကို တိုက်ရှိက် အသံးမပြုစေချင်တဲ့အခါ Python စေလေထုံးစံက attribute နံမည်ရေးမှာ _ (underscore) ထည့်ပေးပါတယ်။

```
class Account:
    def __init__(self, holder, acc_number, balance):
        self._holder = holder
        self._acc_number = acc_number
        self._balance = balance
```

Attribute နံမည်တွေကို _holder, _acc_number စသည်ဖြင့် - နဲ့စထားတာ သတိပြုပါ။ ဒီလိုနံမည် တွေဆိုရင် ကလပ်စံအသံးပြုသူ (အတိကျပြောရင် ကလပ်စံကနေ ဖန်တီးယူတဲ့ instance အသံးပြုသူ) အနေနဲ့ 'တိုက်ရှိက် အသံးမပြုရ' လို့ အမိပိုယ်ရတယ်။ ဒါက Python ပရိုဂရမ်မာ အများစု လက်ခံထားတဲ့ စေလေထုံးစံတစ်ခုသာ ဖြစ်တယ်။ အားလုံးက - နဲ့စတဲ့ attribute (မက်သွင်တွေလည်းပါတယ်) တွေဆိုရင် တိုက်ရှိက်ယူမသုံးသင့်ဘူးလို့ နားလည် လက်ခံထားတယ်။ ဒါပေမဲ့ အခြား programming language တွေလို့ လုံးဝသုံးလို့မရအောင် ကန့်သတ်လို့တော့ Python မှာ မရနိုင်ဘူး။ သုံးချင်သပဆုံးရင်လည်း သုံးလို့တော့ရတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဖြစ်လာမဲ့အကျိုးဆက်ဟာ အသံးပြုသူရဲ့ တာဝန်သာဖြစ်တယ်။ ဒါကြောင့် ဒီလိုလုပ်လို့ ရတယ်

```
acc1._balance = Decimal('-50_000.00')      # မလုပ်သင့်တဲ့
```

ဒါပေမဲ့ ထုံးစံကိုဖောက်ဖျက်တာ ဖြစ်တယ်။ မလုပ်သင့်တဲ့ အရာပေါ့။

ဒီလို ဘာကြောင့် မသုံးသင့်လ အခြားအကြောင်းအရင်း တစ်ခုလည်း ရှိပါသေးတယ်။ ကလပ်စံပိုင်ရှင် က သူကလပ်စံ implementation details တွေကို အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် ပြင်ဆင် ပြောင်းလဲရလေးရှိတယ်။ ဥပမာ ပိုမြန်တဲ့ ဒါမှာဟုတ် မမ်မိုရှိ အစားသက်သာစေမဲ့ နည်းလမ်းတွေကို ပြောင်းလဲအသံးပြုရနိုင်တယ်။ ဘက်အကောင့်တွေမှာ ငွေသွင်းငွေထဲတ် စာရင်းကို အစဉ်အတိုင်း သိမ်းထားဖို့ လိုတယ်ဆုံးပါစိုး။ List တစ်ခုထဲမှာ သွေးငွေပေမာဏကို အပေါင်းတန်ဖိုး၊ ထုတ်ငွေပေမာဏကို အနှုတ်တန်ဖိုးနဲ့ သိမ်းထားနိုင်တယ်။ တစ်သိန်းသွေးပြီး နှစ်သောင်းခွဲ ထပ်သွေးတယ်။ နောက်တော့ သုံးသောင်းခွဲ ပြန်ထုတ်တယ် ဆုံးပါစိုး။ List ထဲမှာ အခုလို ရှိနေရပါမယ်

```
[100000.00, 25000.00, -35000.00]
```

ဒီတန်ဖိုးတွေကို ပေါင်းလိုက်ရင် လက်ရှိလက်ကျန်ငွေ balance ကိုရမှာပါ။ ဒီလိုဆိုရင် သီးသန့် attribute တစ်ခုနဲ့ balance ကို သိမ်းထားဖို့ မလိုအပ်တော့ဘူး။ ငွေသွင်းငွေထဲတ် စာရင်းကနေ တွေက်ယူနိုင်တယ်။ အဖက်ဖက်ကနေ စဉ်းစားသုံးသပ်ပြီး ပိုင်ရှင်က သူကလပ်စံကို အခုလို update လုပ်ဖိုးဖြောက်ချက် ချုနိုင်ပါတယ်

```
from decimal import *

class Account:
    def __init__(self, holder, acc_number, balance):
        self._holder = holder
        self._acc_number = acc_number
        self._transactions = [balance]

    def deposit(self, amt):
```

```

if amt <= Decimal(0.00):
    raise ValueError('Invalid amount for deposit!')
    self._transactions.append(amt)

def withdraw(self, amt):
    if amt > self.balance:
        raise ValueError('Not enough balance!')
    self._transactions.append(-amt)

@property
def balance(self):
    return sum(self._transactions)

```

လောလောဆယ် အသေးစိတ်တွေက သိပ်အရေးမကြိုးဘူး။ `_balance` ဖြတ်လိုက်တာကိုသာ အခိုက အာရုံထားပါ။ ဒီအခါ သူကို တိုက်ရှိက် သုံးထားတဲ့ ကုဒ်အေးလုံး (ဥပမာ `acc1._balance`) ကလပ်စ် ဟူရှင်း အသစ်ကို `update` ယူပြီးသုံးရင် ပြဿနာတက်သွားမှာပါ။ ပိုကောင်းတဲ့ ဗားရှင်းအသစ်ကို သုံးချင်တယ် ဆိုရင် တိုက်ရှိက်သုံးထားတဲ့နေရာတွေ အားလုံးကို လိုက်ပြင်ရပါလိမ့်မယ်။ ကလပ်စ်ပိုင်ရှင်က တမင်တကာ ဖုံးကွယ်ထားတဲ့ `implementation details` တွေကို တိုက်ရှိက်မသုံးရင် ဒီလိုပြဿနာမျိုးတွေ မဖြစ်နိုင်ဘူးပေါ့။

ဒီလောက်ဆိုရင် access control ဘာကြောင့် အရေးကြိုးသလဲ နားလည် သဘောပါက်လောက်ပါပြီ။ ကလပ်စ် ပိုင်ရှင်ရော အသုံးပြုသူတွေ အတွက်ပါ ရရှိက်စဉ်းစားရမဲ့ ကိစ္စဖြစ်ပါတယ်။ ဘယ်သူမဆို တရားဝင် အသုံးပြုခွင့် ပေးထားတဲ့ `members` ကို ကလပ်စ်ရဲ့ *interface* သို့ API (*Application Programming Interface*) လိုခေါ်ပါတယ်။ ကလပ်စ်ပိုင်ရှင်က စဉ်းစားဆင်ခြင် သုံးသပ်ပြီး ကလပ်စ် API က ဘယ်လိုဖြစ်သင့်လဲ တိတိကျကျ သတ်မှတ်ပေးရတာပါ။ ဖုံးကွယ်ထားသင့်တဲ့ `implementation details` တွေကို ပေးသိ/သုံး မိတာဟာ နောင်တစ်ချိန် ကလပ်စ်ကို ပြင်ဆင်မွမ်းမံဖို့ အဟန်အတား ဖြစ်စေပါတယ်။ အသုံးပြုသူတွေကလည်း မသိ/မသုံးစေချင်တဲ့ `internal` တွေကို အသုံးပြုခြင်းဖြင့် စဉ်းစားဆင်ခြင်းဖြင့် စဉ်းစားဆင်ခြင်းဖြင့် စဉ်းစားဆင်ခြင်းဖြင့် မဖောက်ဖို့ လိုပါတယ်။

၉.၃ Composition or Has-a Relationship

အခုတွေခဲ့တဲ့ `Account` instance တွေက ပိုင်ရှင် နံမည်ကိုပဲ attribute အနေနဲ့ သိမ်းတယ်။ နံမည် အပြင် အကောင့် ပိုင်ရှင် မှတ်ပုံတင်နံပါတ် (NRIC)၊ မွေးသက္ကရာဇ်၊ နေရပ်လိပ်စာတိုကိုလည်း ဘက်တွေက မှတ်သား သိမ်းဆည်းရပါတယ်။ ပရိုဂရမ်ထဲမှာလည်း ဒီအချက်အလက်တွေကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြန့် လိုပါမယ်။ `Account` ကလပ်စ်မှာ ဒီအချက်အလက်တွေအတွက် attribute အသစ်တွေ ထပ်ထည့်ရမလား၊ ဒါမှမဟုတ် ပိုင်ရှင်တစ်ယောက်ချင်းကို အော့ဘုရာ်အနေနဲ့ ဖော်ပြရမလား စဉ်းစားစရာ ဖြစ်လာပါတယ်။ အပြင်မှာရှိတဲ့ ဘက်အကောင့်ကို `Account` instance နဲ့ ကိုယ်စားပြုတယ်ဆိုရင် အပြင်က အကောင့်ပိုင်ရှင်ကို `Holder` instance နဲ့ ဖော်ပြတာဟာလည်း ကျိုးကြောင်းဆီလျှော့တယ်လို့ပဲ ယူဆရမှာပါ။ အော့ဘုရာ် ဖြစ်သင့်/မသင့် စဉ်းစားဆုံးဖြတ်တဲ့အခါ အခြေခံအကျဆုံး မေးခွန်းတစ်ခုကတော့ မိမိ ဖော်ပြလိုတဲ့ အရာဟာ attributes တွေအပြင် ဘယ်လို methods တွေ ပါဝင်သင့်လဲ ဆိုတာပါ။ `Attribute` တွေပဲ ရှိပြီး method တစ်ခုမှ မရှိရင် အော့ဘုရာ်အနေနဲ့ မရှုမြင်သင့်ဘူး။ `Holder` instance တွေ အပေါ်မှာ လုပ်ဆောင်လို့ ရသင့်တဲ့ method တာချို့ ခေါင်းလဲပေါ်လာဖို့ သိပ်မခက်သင့်ဘူး။ အခြားလည်း ရှိအံးမှာပါ။

```
|holder1.change_address(new_address)
```

အပြင်မှုလည်း လိပ်စာပြောင်းတာ မကြာခဏဖြစ်လေ့ရှိပါတယ်။ Attributes ရေး methods တွေပါ ရှိမယ်ဆိုရင် အော့သ်ဂျက်အနေနဲ့ စဉ်းစားနိုင်ပါတယ်။ ဒါဆိုရင် ကလပ်စံသတ်မှတ် ရပါမယ်

```
class Holder:
    def __init__(self, name, dob, nric, gender):
        self._name = name
        self._dob = dob
        self._nric = nric
        self._gender = gender

    # ...
```

ဒီလောက်နဲ့ အော့သ်ဂျက် ဖန်တီးယူလို ရပါပြီ (ကျွန်တဲ့ ပါသင့်တာတွေ ခဏနေရင် ထပ်ဖြည့်ပါမယ်)။ ဒီ စက်ရှင်ရဲ့ အခိုက အကြောင်းအရာကို အရင်ကြည့်ရအောင်။ ဘက်အကောင့်နဲ့ အကောင့်ပိုင်ရှင် ဆက်စပ် နေတောက် ဖော်ပြချင်ရင် ဒီလိုပါ

```
holder1 = Holder('Kathy',
                  date(1990, 3, 10),
                  'MaRaNa (N) 1343232',
                  'F')
acc1 = Account(holder1, '0086-6002-1111', Decimal('100_000.00'))
```

အကောင့်ပိုင်ရှင် ကေသ့ကို ကိုယ်စားပြုတဲ့ အော့သ်ဂျက် ဖန်တီးယူမယ်။ ပြီးတော့ ကေသ့အကောင့်မှာ အဲ ဒီအော့သ်ဂျက်ကို ထည့်ပေးလိုက်ရမဲ့။ Account မှာ Holder က attribute တစ်ခုအနေနဲ့ ရှိနေမှာပါ။ အော့သ်ဂျက်နှင့် အခုလုံ ဖွံ့ဖြိုးထားတာကို composition လို ခေါ်ပါတယ်။ Composition ဟာ ပိုင်ဆိုင်ခြင်း (သို့) ရှိခြင်း ကိုလည်း ဖော်ပြတယ်။ ‘ဘက်အကောင့်တစ်ခုမှာ အကောင့်ပိုင်ရှင်တစ်ယောက် ရှိတယ်’၊ ‘ကားတစ်စီးမှာ အင်ဂျင်တစ်လုံး ပါရှိတယ်’။ ဒီလိုဆက်စပ်မှုမျိုးကို ဖော်ပြတဲ့ အော့သ်ဂျက်နှစ်ခု ဟာ has-a relationship ရှိတယ်လို ပြောလေ့ရှိတယ်။

အော့သ်ဂျက်တစ်ခုဟာ တစ်ခုထက်ပိုတဲ့ အခြား အော့သ်ဂျက်တွေနဲ့ has-a relation ရှိနိုင်တေပါ့။ ဥပမာ အကောင့်ဖွင့်တဲ့ ဘက်ခွဲကို အော့သ်ဂျက်အနေနဲ့ ယူဆမယ်ဆိုရင်

```
class Branch:
    def __init__(self, name, address):
        self._name = name
        self._address = address
    # ...

class Account:
    def __init__(self, holder, acc_number, balance, branch):
        # ... အခြား attributes တွေရှိမယ် မပြထားတော့ဘာ
        self._branch = branch
```

Account နဲ့ သူ့ခဲ့ Branch ကို ချိတ်ဆက်မယ်ဆိုရင်

```
# ... holder1 ရှိမယ် မပြထားတော့ဘာ
branch1 = Branch('Mandalay', '232A, 62 St, Chanayetharsi')
acc1 = Account(holder1,
```

```

'0086-6002-1111',
Decimal('100_000.00'),
branch1)

```

Types of Composition and Sharing

ဘက်ခဲ့တစ်ခုတည်းမှာ ဖွင့်ထားတဲ့ ဘက် အကောင့်တွေဟာ Branch အော့ဘ်ဂျက်တစ်ခုတည်းကိုပဲ sharing လုပ်ထားပြီး အသုံးပြန်ပါတယ်။

```

branch1 = Branch('Mandalay', '232A, 62 St, Chanayetharsi')
acc1 = Account(holder1,
                '0086-6002-1111',
                Decimal('100_000.00'),
                branch1)
acc2 = Account(holder2,
                '0086-6002-1111',
                Decimal('100_000.00'),
                branch1)

```

acc1 နဲ့ acc2 နှစ်ခုလုံးက branch1 အော့ဘ်ဂျက်တစ်ခုတည်းကိုပဲ မျှသုံးထားတာပါ။ လူတစ်ယောက် တည်းက အကောင့် နှစ်ခု ဖွင့်ထားရင် Holder အော့ဘ်ဂျက်တစ်ခုတည်းကို မျှသုံးပါမယ်။

```

holder1 = Holder('Kathy',
                  date(1990, 3, 10),
                  'MaRaNa (N) 1343232',
                  'F')
acc1 = Account(holder1, '0086-6002-1111', Decimal('100_000.00'))
acc5 = Account(holder1, '0086-6002-5522', Decimal('500_000.00'))

```

Has-a relationship ကို အမျိုးအစားတွေခဲ့ကြည့်ရင် one-to-one, one-to-many, many-to-many စသည့်ဖြင့်တွေရပါတယ်။ Car နဲ့ Engine ဟာ one-to-one ဖြစ်ပါမယ်။ Student နဲ့ Course (သို့) Actor နဲ့ Film ဆိုရင်တော့ many-to-many relationship ပေါ့။ One-to-many ကို Bank နဲ့ Branch, House နဲ့ Resident တို့အကြား တွေရမှာပါ။

Bank နဲ့ Account တို့အကြား one-to-many relationship ကို ဒီအခန်းနောက်ဆုံးမှာ တွေ့ရပါမယ်။ One-to-one အတွက် Car နဲ့ Engine, many-to-many အတွက် Student နဲ့ Course ကို ဖော်ပြထားတာ လေ့လာကြည်ပါ။

```

class Engine:
    def __init__(self, horsepower):
        self._horsepower = horsepower

class Car:
    def __init__(self, model, engine):
        self._model = model
        self._engine = engine

```

```

# Creating an engine object
my_engine = Engine(horsepower=200)

# Creating a car object with the engine
my_car = Car(model="Toyota Camry", engine=my_engine)

class Student:
    def __init__(self, name):
        self.name = name
        self.courses = []

    def enroll(self, course):
        self.courses.append(course)

class Course:
    def __init__(self, name):
        self.name = name
        self.students = []

    def add_student(self, student):
        self.students.append(student)

# Creating student objects
sandar = Student("Sandar")
waiyan = Student("Waiyan")

# Creating course objects
math_course = Course("Mathematics")
science_course = Course("Science")

# Enrolling students in courses
sandar.enroll(math_course)
sandar.enroll(science_course)
waiyan.enroll(math_course)

# Adding students to courses
math_course.add_student(sandar)
math_course.add_student(waiyan)
science_course.add_student(sandar)

```

ကျောင်းသူ/သား တစ်ယောက် တက်ရောက်ဖို့ စာရင်းပေးထားတဲ့ course တွေအတွက် course တစ်ခုကို တက်ရောက်မဲ့ ကျောင်းသူ/သား တွေအတွက် list ကို သုံးထားတာ ဂရုပြုကြည့်ပါ။ Has-a

relationship မှာ many ဘက်ခြမ်းကို ဖော်ပြနိုအတွက် အော့သုဂ္ဂက်တွေ တစ်စုတစ်စည်းတည်း ထားနိုင်တဲ့ list, set, dictionary စတေတွေ သုံးရပါတယ်။

၆.၄ Properties

Access control စည်းကမ်းအတိုင်း လိုက်နာရမယ်ဆိုရင် Holder ရဲ့ attributes တွေကို တိုက်ရှိက်မသုံးသင့်ဘူး။ ဒါဆို attributes တွေကို သုံးလိုအပ်ရင် ဘယ်လိုလုပ်ရမလဲ မေးစရာ ရှိပါတယ်။ ကလပ်စိုင်ရင် အနေနဲ့ attribute ကို မက်သင်ကနောက်ဆင့် အသုံးပြုလိုရအောင် လမ်းဖွင့်ပေးထားနိုင်ပါတယ်။ မဖြစ်သင့်တာ မဖြစ်အောင် မက်သင်မှာ စိစစ်လိုရတယ်။

```
class Holder:
    def __init__(self, name, dob, nric, gender):
        self._name = name
        self._dob = dob
        self._nric = nric
        self._gender = gender

    def get_name(self):
        return self._name

    def set_name(self, name):
        if name.strip() == '':
            raise ValueError('Name cannot be empty!')
        self._name = name.strip()
```

set_name မှာ နံမည်ကို empty string မဖြစ်အောင် စစ်ထားတယ်။ အသုံးပြုသူအနေနဲ့ နံမည်ကို ယူကြည့်တာ ပြောင်းတာ လုပ်မယ်ဆိုရင် မက်သင်ကိုပဲ သုံးရမှုပါ။ ဥပမာ

```
print(holder1.get_name())
holder1.set_name('Amy Lynn')
holder1.set_name('')          # ValueError ဖြစ်မယ်
```

(- နဲ့ မစရင် API, သုံးလိုရတယ်။)

အခြား attribute တွေလည်း လိုအပ်ရင် အလားတူ မက်သင်တွေနဲ့ API ထုတ်ပေးထားလိုရပါတယ်။ ဒီနည်းလမ်းအပြင် Python မှာ *managed attributes* ဆိုတာလည်း ရှိပါလေးတယ်။ Managed attributes တွေကို *properties* လိုလည်း ခေါ်တယ်။ Managed attribute သုံးထားတဲ့ ဥပမာကို လေ့လာကြည့်ပါ

```
class Holder:
    def __init__(self, name, dob, nric, gender):
        self._name = name
        self._dob = dob
        self._nric = nric
        self._gender = gender

    @property
```

```

def name(self):
    return self._name

@name.setter
def name(self, name):
    if name.strip() == '':
        raise ValueError('Name cannot be empty!')
    self._name = name

@property
def dob(self):
    return self._dob

@dob.setter
def dob(self, value):
    self._dob = value

# ...

```

@ သက်တန် စထားတဲ့ @property, @name.setter စသည်ဖြင့် တွေ့ရပါတယ်။ Property decorator လိုအပါတယ်။ ဒါလေးတွေက နောက်ကုတ်မှာတော့ ဖန်ရှင်တစ်ခုပါပဲ။ property() ဖန်ရှင်က သူတို့ရဲ့ နောက်ကုတ်ကနေ အလုပ်လုပ်ပေးမှာပါ။ လောလောဆယ် အသေးစိတ်တွေ ခဏထားလိုက်ပြီး အသုံးပြုနည်းကို အဓိကထား ကြည့်ရအောင်။ Decorator ရဲ့ အောက်မှာ ရှိနေတာက ပုံမှန်မက်သဒ်တွေ ပါပဲ။ Property decorator က အဓိကဘာလုပ်ပေးလဲ။ မက်သဒ်တစ်ခုကို ပုံမှန် attribute ဖော်ရေး ဘဲလုလို သုံးလို့ရအောင် လုပ်ပေးတာပါ။ ဥပမာ name မက်သဒ်ကို ခေါ်ခြင် holder1.name() လို့ ရေးနေစရာ မလိုဘူး။ holder1.name လို့ ရေးရုံပဲ။ တကယ်တမ်း နောက်ကုတ်မှာ အလုပ် လုပ်တာကတော့ မက်သဒ်ကပဲ လုပ်သွားမှာပါ။ name အတွက် @name.setter, dob အတွက် @dob.setter စသည်ဖြင့် ဖြစ်ရပါမယ်။

အဆိုင်းမန် လုပ်ရင်လဲ ဒီသဘောပဲ။ holder1.name = 'Amy Lynn' လို့ ရေးရင် @name.setter decorator နဲ့ မက်သဒ်က အလုပ်လုပ်သွားမှာ ဖြစ်တယ်။ holder1.name('Amy Lynn') မက်သဒ်ခေါ်တာနဲ့ သဘောတရား တူမယ်။ ဒါကြောင့် အခုလို စမ်းကြည့်ရင်

```
holder1.name = 'Amy Lynn'
```

ValueError exception ဖြစ်ပါလိမ့်မယ်။ Property decorator သုံးထားတဲ့အတွက် dob ကိုလည်း attribute အနေနဲ့ သုံးလို့ရပါတယ်။

```
println(holder1.dob)
holder1.dob = date(1990, 3, 11)
```

Python ပရိုဂရမ်မှာတွေက managed attribute အသုံးပြုတာကို Pythonic ပိုဖြစ်တဲ့ နည်းလမ်းလို့ ယူဆကြပါတယ်။ ဒါကြောင့် ရိုးရိုး get_name, set_name မက်သဒ်တွေနဲ့ attribute သုံးလေ့မရှိဘူး။ ဘိုင်နာအနေနဲ့ မက်သဒ်ဖြစ်သင့်တော့ကို attribute အနေနဲ့ မရှုမြင်ကြည့်မိမိ သတိပိုသင်ပါတယ်။ withdraw နဲ့ deposit က attribute မဖြစ်သင့်ဘူး။ ဒါတွေက အော့ဘာဂျက်အပေါ် မှာ လုပ်ဆောင်လိုကူရတဲ့ အော်ပရေးရှင်းတွေ အနေနဲ့ပဲ ရှုမြင်ရမှာပါ။ Attribute ဆိတ်တာက အော့ဘာဂျက်ပိုင်ဆိုင်ထားတဲ့ အချက်အလက်သာ ဖြစ်တယ်။ ဒီအချက်အလက်တွေကိုမှ လိုအပ်ရင် managed at-

tribute အနေနဲ့ အသုံးပြုခွင့် ပေးရတာဖြစ်တယ်။

Derived Attributes/Properties

Holder ရဲ့ အသက်ကို ဗောဓိရောဘဲလ်အနေနဲ့ ထားစရာမလိုဘဲ မွေးသက္ကရာဇ်ကနေ တွက်ယူလို့ရတယ်။ ဒီလိုမျိုး attribute တွေကို derived attributes လို့ ခေါ်လွှာရှိတယ်။ ငြင်းတို့အတွက် ဗောဓိရောဘဲလ် ရှိဖို့ မလိုအပ်တာကြောင့် နေရာကုန် သက်သာမယ်။ အသုံးပြုတဲ့ အခါမှ လိုတဲ့ တန်ဖိုးကို တွက်ယူတာမိုလို အချိန် အကုန်အကျရှိမယ်။ တချို့ တကယ့်လက်တွေ့ အခြေအနေတွေမှာ နေရာနဲ့ အချိန် အကုန်အကျ ကို ဆန်းစစ်သုံးသပ်ပြီး တန်ဖိုးအနေနဲ့ သိမ်းထားမလား၊ ဒါမှုမဟုတ် တွက်ချက်ယူမလား ဆုံးဖြတ်ရတတ်ပါတယ်။ Derived attributes တွေက နေရာသက်သာပေမဲ့ အချိန်အကုန်အကျ ရှိတယ်လို့ အခြေခံ အဆင့်မှာ သိထားသင့်ပါတယ်။

```
class Holder:
    def __init__(self, name, dob, nric, gender: str):
        # ...
        self._dob = dob
        # ...

    @property
    def age(self):
        return age_today(self._dob)
```

တမျက်နှာ (၁၆၅) က Account ကလပ်စွဲမှာ balance ကို derived attribute အနေနဲ့ တွေ့ရမှာပါ။ Transaction (ငွေအဝင်အထွက်ကို ဆိုလို) အကြိမ်အရေအတွက် များရင်များသလို balance တွက် ထုတ်တဲ့ အခါ အချိန်အကုန်အကျလည်း များမှာဖြစ်တယ်။

```
class Account:
    def __init__(self, holder, acc_number, balance):
        # ...
        self._transactions = [balance]
        # ...

    @property
    def balance(self):
        return sum(self._transactions)
```

self အကြောင်း သိကောင်းစရာ

self နဲ့ ပါတ်သက်ပြီး ထိုက်သင့်သလောက် ဖော်ပြခြားပါပြီ။ ဒီလောက်သိထားရင်ကို ဘိုင်နာအဆင့် အတွက် လုလောက်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ စိတ်ဝင်စားလို့ ပို့သိချင်တဲ့ သူတွေအတွက်ရေး သိထားသင့်တဲ့ အတွက်ပါ တချို့ဟာလေးတွေ ထပ်ကြည့်ကြပါမယ်။

အော့ဘ်ဂျက်တစ်ခု စဖန်တီးတဲ့ အခါမှာ ထို့ကြောင့် မမေမိရှိ ရေးယာထဲမှာ သူအတွက် လိုအပ်တဲ့ နေရာ အရင်ပေးရတယ် (`__init__` အလုပ်မလုပ်ခင် ဒီကိစ္စကို အရင်လုပ်ရတာ)။ နေရာပေးပြီးသွားရင် အဲဒီအော့ဘ်ဂျက်ကို ရည်ညွှန်းလို့ရမဲ့ reference ကို ရှုပါတယ် (reference ဆိုတာ အော့ဘ်ဂျက်ကို ရည်ညွှန်းတဲ့ ဗောဓိရောဘဲလ်ကို ပြောတာပါပဲ)။ ဒီအဆင့်ပြီးရင် အကြမ်းထည်အဆင့် အော့ဘ်ဂျက်တစ်ခု ရုန်ပါပြီ။ ဒီအော့ဘ်ဂျက်ကို initialization ဆက်လုပ်ရပါမယ်။ `__init__` ဖုန်ရှင်က initialize လုပ်

ပေးရမဲ့ အော်ဂျက်ကို သိပါမယ်။ ဒါကြောင့် `__init__` ခေါ်တဲ့အခါ ခုနက referene ကို `self` နေရာမှ Python က အလိုအလျောက် ထည့်ပေးသွားမှာပါ။

အော်ဂျက် အချေထည် (properly initialized object) တည်ဆောက်ပြီးသွားတဲ့အခါ သူ အတွက် reference ကို ပြန်လည်ရရှိမှာပါ။ ဒီ reference နဲ့ အော်ဂျက်ကို ဆက်လက် အသုံးပြုလို ရ တာဖြစ်တယ်။ ဥပမာ

```
| acc4 = Account('Waiyan', ...)
```

ဒါဟာ ပြန်ရတဲ့ reference ကို `acc4` နဲ့ ဖမ်းယူထားလိုက်တဲ့ သဘောပဲ။

`withdraw`, `deposit` မက်သဒ်တွေ ခေါ်တဲ့အခါမှာလည်း `self` နေရာမှ လက်ရှိအော်ဂျက်ကို Python က ထည့်ပေးတာ ဖြစ်တယ်။

```
| acc4.deposit(Decimal('50_000.00'))
```

အခုလို ခေါ်တဲ့အခါ `acc4` ကို `deposit` မက်သဒ် `self` နေရာမှ ထည့်ပေးမှာပါ။ ဒီလို transformation လုပ်ပေးတယ်လို ယူဆနိုင်တယ်

```
| acc4.deposit(acc4, Decimal('50_000.00'))
```

မှတ်ချက်။ ။ အတိအကျ ဒီလိုဖြစ်တယ်လို မဆိုလို။ တကယ့်တကယ်က `Account.deposit(ac4, Decimal('50_000.00'))` အဖြစ် ပြောင်းပေးတာပါ။ ဒါပေမဲ့ ဘီကိုနာအတွက် လက်ရှိ knowledge နဲ့ ဒါကိုနားလည်နိုင်ဖို့က စေလွန်းသေးတယ်။

Instance Variables and Instance Methods

အော်ဂျက်တစ်ခုခိုက် သီး၏ပိုင်ဆိုင်တဲ့ ဖေရာ့ရောဘဲလွှာကို *instance variable* တွေလိုလည်း ခေါ်ပါတယ်။ *Instance attribute* ပြောရင်လည်း အဓိပ္ပာယ်တူတူပါပဲ။ အော်ဂျက်တစ်ခုခိုက် သီး၏ပိုင်ဆိုင်တဲ့ attribute တွေပေါ့။

Instance method တွေကတော့ လက်ရှိအော်ဂျက်ရဲ့ အခြေအနေအောက်မှာ အလုပ်လုပ်တဲ့ မက သဒ်တွေဖြစ်ပြီး *instance variable* တွေကို အသုံးပြုလေ့ရှိတယ် (`acc1.withdraw(amt)` မှာ `withdraw` ဟာ လက်ရှိအော်ဂျက် `acc1` အခြေအနေအောက်မှာ အလုပ်လုပ်တယ်)။ *Instance method* ဟာ လက်ရှိအော်ဂျက်နဲ့ တွဲဖက်လုပ်ဆောင်ရတာ ဖြစ်တာကြောင့် `self` ပါရမိတာ ပေါ့လို မရဘူး။

၉.၅ Class Attributes and Methods

Class attribute ဆိုတာ ကလပ်စ်တစ်ခုရဲ့ *instance* တွေအားလုံးနဲ့ ဆိုင်တဲ့ ဘုံသုံး attribute တွေ ကို ဆိုလိုတာပါ။ *Class attribute* တွေကို ကလပ်စ်ဘော်ဒီ top level မှာ ကြော်လျှပါမယ် (မက သဒ်တွေရဲ့ အပြင်ဘက်၊ ကလပ်စ်အောက်မှာ တိုက်ရှိကြရမှာ၊ မက်သဒ်ထဲမှာ မဖြစ်ရဘူး)။ ဘုံသုံးဆုတ္တု အတိုင်း လက်ရှိအော်ဂျက်နဲ့ ဆိုင်တာမဟုတ်တော့ဘူး။ ဒါကြောင့်မိုလို attribute ကြော်တဲ့အခါ `self.attribute_name` ပုံစံ မကြော်ရဘူး။

```
# File: class_attr_eg.py
class SomeClass:
    # class attributes
```

```

MAX_ID = 9999
cur_id = 0

def __init__(self):
    self._id = SomeClass.cur_id + 1
    SomeClass.cur_id += 1

@property
def id(self):
    return self._id

# create 3 instance for testing
smc1 = SomeClass()
smc2 = SomeClass()
smc3 = SomeClass()

# အေးလုံး 3 ထွက်တယ်
print(SomeClass.cur_id)          # ကလပ်စံ နံမည်နဲ့ သုံးတာ
print(smc1.cur_id)              # ကလပ်စံ instance သုံးတာ
print(smc2.cur_id)
print(smc3.cur_id)

print(smc3.MAX_ID)
print(SomeClass.MAX_ID)

```

MAX_ID နဲ့ cur_id က class attribute တွေပါ။ အသုံးပြုတဲ့အခါ *ClassName.attribute_name* ပုံစံနဲ့ သုံးရမှာပါ။ ဒါပေမဲ့ ကလပ်စံ instance ကနေ သုံးလိုလည်း ရပါတယ်။ Instance တွေကို ကိုယ်စားပြုတဲ့ smc1, smc2 စတာတွေနဲ့ အသုံးပြုလိုရတာ တွေ့ရပါမယ်။

`__init__` ထဲမှာ လက်ရှိအော်ဂျက်ရဲ့ `_id` ကို `cur_id` အပေါင်း တစ် ထည့်ထားတာ တွေ့ရပါမယ်။ ပြီးတော့ `cur_id` တန်ဖိုးကိုလည်း တစ်တိုးလိုက်တယ်။ ပထမဆုံး SomeClass instance ခဲ့ `id` က တစ် ဖြစ်ပါမယ်။ အော်ဂျက်တစ်ခု ဆောက်လိုက်တိုင်း `cur_id` တန်ဖိုးက တစ်တိုးသွားမှာပါ။ အခုံ ဥပမာမှာ အော်ဂျက် သုံးခုယူထားတဲ့အတွက် သုံးဖြစ်သွားပါမယ်။

Attribute တစ်ခုတည်းကိုပဲ အော်ဂျက်အားလုံးက မျှသုံးထားတာ ဖြစ်တဲ့အတွက် `print` ထဲတော်ကြည့်တဲ့အခါ ဘယ်အော်ဂျက်နဲ့ပြစ်ဖြစ်ဖြစ် 3 ပဲထွက်တာ တွေ့ရမှာပါ။ ဒါဟာ အော်ဂျက်တစ်ခုစီက သီးသန်ပိုင်ဆိုင်တဲ့ attribute နဲ့ အမိကကွာခြားချက်ပါပဲ။ ဒီအချက်ကို ကဲ့ကဲ့ပြားပြား နားလည်ဖို့ အရေးကြီးပါတယ်။ `id` ကို ထဲတော်ကြည့်ပါ

```

print(smc1.id)      # 1 ထွက်မှာပါ
print(smc2.id)      # 2
print(smc3.id)      # 3

```

Class attribute တွေကို အော်ပျက် (ပိုတိကျအောင်ပြောရင် အော်ပျက်ကို ကိုယ်စားပြုတဲ့ ပေါ်ရော်လုံး) နဲ့ ရော ကလပ်နံပါတ်နဲ့ပါ အသုံးပြုလို ရပေါ့ instance attribute တွေကိုတော့ က လပ်နံမည်နဲ့ အသုံးပြုလို မရနိုင်ပါဘူး။ SomeClass ဥပမာမှာ အခုလို စမ်းကြည့်ရင်

```
print(SomeClass.id)
print(SomeClass._id)
```

ပထမ တစ်ခုက <property object at 0x10dbf4bd0> ထွက်နေပါတယ် (နောက်ဆုံးနံပါတ်က တစ်ခါနဲ့ တစ်ခါ တူမှုမဟုတ်ပါ။) ဒုတိယတစ်ခုက attribute မရှိဘူးဆိုတဲ့ အယ်ရာပြောယ်။

`var_name.attribute_name` ပုံစံနဲ့ class attribute အသုံးပြုတဲ့အခါ လက်ရှိအော်ပျက်ရဲ တစ်ခု လား မကွဲပြားတော့ဘူး။ ဥပမာ

```
>>> dt1 = date(1990, 11, 30)
>>> print(dt1.min)
0001-01-01
```

ဒါကို ဖတ်တဲ့သူအနေနဲ့ `min` က class attribute လားဆိုတာ ရှုတ်တရ် မသိနိုင်ပါဘူး။ `date` ရဲ documentation မှာ ကြည့်မှ `min` ဟာ class attribute လို့ ဖော်ပြထားတာ တွေ့ရမှာပါ။ ကလပ်နံမည်နဲ့ `date.min` ဆိုရင်တော့ class attribute ပဲ ဖြစ်ရပါမယ်။

Class attribute နှင့် `self`

ကလပ် ဘော်ဒီထဲမှာ ငြင်းကလပ် ကိုယ်တိုင်ရဲ့ class attribute တွေကို `self.attribute_name` နဲ့ ရည်ညွှန်း အသုံးပြုနိုင်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ attribute တန်ဖိုးကို သုံးလိုပဲ ရမှာဖြစ်ပြီး အဆိုင်းမန်လုပ် လို့ မရပါဘူး။ တကယ်လို့ အဆိုင်းမန် လုပ်ရင် လက်ရှိအော်ပျက်မှာ (class attribute နဲ့ နံမည်တဲ့) ပေရှိရော်လုပ် အသစ်တစ်ခု ရှိသွားမှာဖြစ်တယ်။

```
class SomeClass:
    # class attributes
    MAX_ID = 9999
    cur_id = 0

    def __init__(self):
        # class attribute
        self._id = self.cur_id + 1
        # လက်ရှိအော်ပျက်မှာ cur_id ကြော်လို့ ဖြစ်သွားမှာ၊ class attribute
        # ကို အဆိုင်းမန် လုပ်တာမဟုတ်ဘူး
        self.cur_id = self._id
```

Class Methods

Class attribute နဲ့ ဆက်စပ်နေတဲ့ class method တွေကတော့ မက်သဒ်ကို ခေါ်ဖို့အတွက် အော်ပျက်ရှိစရာ မလိုဘူး။ တစ်နည်းအားဖြင့် class method တွေက ကလပ်စံတစ်ခုရဲ့ အခြေအနေအောက် မှာ လုပ်ဆောင်တာ။ အဲဒီ class instance ရဲ့ အခြေအနေအောက်မှာ လုပ်ဆောင်တာ မဟုတ်ဘူး။ မက်

သဒ်ခေါ်တဲ့အခါ *ClassName.method_name()* ပုံစံနဲ့ ခေါ်လိုက်တယ်။

```
class Joker:
    # class attributes
    CLASS_NICK_NAME = 'NaiveIdiot'
    joker_ids = []
    last_id = 0

    # class method
    @classmethod
    def get_info(cls):
        return {'CLS_NICK_NAME': cls.CLASS_NICK_NAME,
                'NXT_JOKER_ID': cls.last_id + 1,
                'CUR_JOKERS_IDS': cls.joker_ids}

    def __init__(self, name):
        self._id = Joker.last_id + 1
        Joker.joker_ids.append(self._id)
        Joker.last_id = self._id
        self._name = name

jk1 = Joker('Deadly Bee')
jk2 = Joker('Happy Hi')

print(Joker.get_info())
```

Output:

```
{'CLS_NICK_NAME': 'NaiveIdiot', 'NXT_JOKER_ID': 3, 'CUR_JOKERS_IDS': [1, 2]}
```

`get_info` က ကလပ်စ် မက်သဒ် ဖြစ်ပါတယ်။ `@classmethod` decorator က မက်သဒ် တစ်ခုကို ‘ကလပ်စ် မက်သဒ် ဖြစ်ပါတယ်လို့’ ကြော်ကြော်တဲ့ အဓိပါယ်ပါ။ ပုံမှန် မက်သဒ်ဆိုရင် ပထမဆုံး ပါရေမီတာ က လက်ရှိအော်ဘက်ကို ရည်ညွှန်းတဲ့ `self` ဖြစ်တယ်။ ကလပ်စ် မက်သဒ် ဆိုရင်တော့ အဲဒီအစား ပထမဆုံး ပါရေမီတာက ‘လက်ရှိကလပ်စ်’ ကို ရည်ညွှန်းတဲ့ `cls` ဖြစ်ရမှာပါ။ `cls` ပါရေမီတာနဲ့ `class` attribute တွေကို အသုံးပြုလို ရတယ်။ `Joker` ကလပ်စ် `get_info` မှာ `class` attribute တွေသုံးထားတာကို တွေ့ရမှာပါ။ Class method ခေါ်တဲ့အခါ `cls` နေရမှာ လက်ရှိအသုံးပြုနေတဲ့ ကလပ်စ် ဝင် လာမှာပါ။ Python က အလိုအလျောက် ထည့်ပေးတာဖြစ်တယ်။

၆.၆ Static Methods

Static method တွေကတော့ ကလပ်စ်ထဲမှာ သတ်မှတ်ထားပေမဲ့ လက်ရှိအော်ဘက် `self` ကိုရော လက်ရှိကလပ်စ် `cls` ကိုပါ အသုံးပြုဖို့ မလိုအပ်တဲ့ မက်သဒ်တွေပါ။ `@staticmethod` decorator နဲ့ ကြော်ရတယ်။ ရှိခိုး top level ဖန်ရှင်လိုပဲ `cls` (သို့) `self` ပါရေမီတာ မလိုဘူး။ ငွေလွှဲ ကိစ္စအတွက် `transfer` မက်သဒ်ကို static method အနေနဲ့ ဥပမာ ပြထားတာကြည့်ပါ။

```
class Account:
    def __init__(self, holder, acc_number, balance, branch):
```

Built-in Decorators

Python မှာ `@property`, `@staticmethod`, `@classmethod` စတဲ့ built-in ပါပြီးသား decorator တွေပါရှိတယ်။ Decorator အမျိုးအစားအလိုက် လိုအပ်တဲ့ အသွင်ပြောင်းလဲမှု (transformation) တွေ Python က လုပ်ပေးသွားမှာ ဖြစ်တယ်။ ဥပမာ `@property` decorator က မက သုတေသနတဲ့ attribute လို့ သုံးလို့ရအောင် လုပ်ပေးတယ်။ `@staticmethod` နဲ့ `@classmethod` ကလည်း မက်သုတေသနခုက် class method နဲ့ static method အနေနဲ့ အသုံးပြုလို့ရအောင် လိုအပ်တဲ့ ပြောင်းလဲမှုတွေ လုပ်ပေးမှာ ဖြစ်တယ်။

Decorator တွေရဲ့ နောက်ကွယ်မှာ အလုပ်လုပ်ပေးတာက ဖန်ရှင်တွေပါပဲ။ ကိုယ်ပိုင် decorator သတ်မှတ်လို့လည်း ရပါတယ်။ အတွေ့အကြား ပရီဂရမ်မာ ဖြစ်လာတော့မှ လေ့လာကြလေ့ရှိပြီး ဒီ စာအပ်မှာတော့ ငှါးတိုက် သီးသန့်ဖော်ပြမှာ မဟုတ်ပါဘူး။

```
# ...
    self._balance = balance
# ...
#
@staticmethod
def transfer(from_acc, to_acc, amt):
    if amt > from_acc._balance:
        raise ValueError('Not enough balance!')
    from_acc._balance -= amt
    to_acc._balance += amt
```

ဒီ မက်သုတေသနတဲ့ ခေါ်တဲ့အခါ class method လိုပဲ ကလပ်နံမည်နဲ့ ခေါ်လို့ရသလို instance နဲ့ ခေါ်ချင်လည်း ရတယ်။

```
Account.transfer(acc1, acc2, Decimal('50_000.00'))
acc1.transfer(acc1, acc2, Decimal('50_000.00'))
```

ကလပ်နံမည်နဲ့ ခေါ်တာ ပိုရှင်းပါတယ်။

မှတ်ချက်။ `transfer` မက်သုတေသနကို instance method အနေနဲ့ ရေးထားတာကို လာမဲ့ အသုံးချုပ်မှာ တွေ့ရပါမယ်။ Instance method ဆိုရင် ခေါ်တဲ့အခါ

```
acc1.transfer(acc2, Decimal('50_000.00'))
```

ဖြစ်ပါမယ်။

Static method ဟာ ဖိုင်တစ်ခုရဲ့ top level မှာ ကြော်လွှာတဲ့ ပုံမှန်ဖန်ရှင်တွေလိုပဲ `cls` (သို့) `self` မပါတဲ့အတွက် ကလပ်ထဲအပြင်ကို ထုတ်လိုက်ရင် ရှိုးရိုးဖန်ရှင် ဖြစ်သွားမှာပါ။

```
# @staticmethod decorator လည်း မလိုတော့ဘူး
def transfer(from_acc, to_acc, amt):
    if amt > from_acc._balance:
        raise ValueError('Not enough balance!')
    from_acc._balance -= amt
    to_acc._balance += amt
```

```

class Account:
    def __init__(self, holder, acc_number, balance, branch):
        # ...
        self._balance = balance
        # ...
    # transfer ကို ကလပ်စဲက ထုတ်လိုက်တယ်

```

ဒါပေမဲ့ ငွေလွှဲတယ်ဆိုတာ ဘဏ်အကောင့်နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ ကိစ္စဖြစ်တဲ့အတွက် Account ကလပ်စဲမှာ static method အနေနဲ့ ရှိတာက ပိုပြီး သဘာဝကျပ်တယ်။

မက်သခ်နှင့် attribute အမျိုးအစားများ အကြား အပြန်အလှန် အသုံးပြုနိုင်မှု

Instance method သို့ instance/class attribute နဲ့ instance/class/static method တွေကို အသုံးပြုလိုရတယ်။ Class method နဲ့ static method ကတော့ instance attribute/method တွေကို သုံးလို့ရမှာ မဟုတ်ပါဘူး။ အောက်ပါ ယေားနှစ်ခုမှာ အမျိုးအစားအလိုက် အသုံးပြုလို ရ/မရ ခွဲ့ခြားပြထားတာကို ကြည့်ပါ။

Method Type	Class Attribute	Instance Attribute
Static	Yes (class name)	No
Class	Yes (<code>cls</code> /class name)	No
Instance	Yes (<code>self</code> /class name)	Yes (<code>self</code>)

တေဘာ် ၉.၁ မက်သခ်အမျိုးအစားနှင့် attribute အမျိုးအစား အကြား အသုံးပြုနိုင်မှု

Method Type	Static Method	Class Method	Instance Method
Static	Yes (class name)	Yes (class name)	No
Class	Yes (<code>cls</code> /class name)	Yes (<code>cls</code> /class name)	No
Instance	Yes (<code>self</code> /class name)	Yes (<code>self</code> /class name)	Yes (<code>self</code>)

တေဘာ် ၉.၂ မက်သခ်အမျိုးအစားများ အကြား အသုံးပြုနိုင်မှု

ယေားနှစ်ခုလုံးမှာ class name/`cls`/`self` ဘာနဲ့ အသုံးပြုလိုရလဲ ကိုလည်း ပြထားတယ်။ ဥပမာ instance method ဆိုရင် class attribute ကို class name (သို့) `self` နဲ့ သုံးလို့ရမှာပါ (ပထမ ယေား အောက်ခုံး row ပထမ column)။ Class method သို့ static method ကို `cls` (သို့) class name နဲ့ သုံးလို့ရပါမယ် (ဒုတိယ ယေား ဒုတိယ row ပထမ column)။ အခုလို ကုဒ်ရေးပြီး စမ်းသပ်စစ်ဆေး ထားတာကိုလည်း လေ့လာကြည့်ပါ။

```

# File: accessibility_test.py
# can be used inside the class
top_level_var = 'top level var'

# can be called inside the class

```

```
def top_level_fun():
    pass


class AccessibilityTest:

    class_attr = 'class attr'

    def __init__(self):
        self.instance_attr = 'instance attr'
        self.instance_attr2 = 'instance attr2'

    @staticmethod
    def static_method():
        # print(self.instance_attr)  # cannot use
        print(AccessibilityTest.class_attr)
        # can only call static and class method types
        AccessibilityTest.static_method2()
        AccessibilityTest.class_method2()
        # self.instance_method()      # cannot use

    @staticmethod
    def static_method2():
        pass

    @classmethod
    def class_method(cls):
        # print(self.instance_attr)  # cannot use
        print(cls.class_attr)
        print(AccessibilityTest.class_attr)
        # can only call static and class method types
        AccessibilityTest.static_method()
        cls.class_method2()
        AccessibilityTest.class_method2()
        # self.instance_method()      # cannot use

    @classmethod
    def class_method2(cls):
        pass

    def instance_method(self):
        print(self.instance_attr)
        print(AccessibilityTest.class_attr)
        # can call all type of methods
        AccessibilityTest.static_method()
        AccessibilityTest.class_method()
```

```

    self.instance_method2()

def instance_method2(self):
    print(self.instance_attr2)

# just test
avar1 = AccessibilityTest()
AccessibilityTest.static_method()
print()
AccessibilityTest.class_method()
print()
avar1.instance_method()

```

၉.၇ Object-Oriented Programming

ကလပ်စွဲနဲ့ အော်ဂျက်တွေ အကြောင်း အထိက်အလျောက် လေ့လာပြီးနောက် ငှါးတိုကို ပရိုကရမဲ တည် ဆောက်ရာမှာ အသုံးချတတဲ့အောင် ဆက်လက် လေ့လာကြပါမယ်။ လက်တွေရေး လေ့ကျင့်ဖို့ လိုပါ တယ်။ အော်ဂျက်သဘောတရား အခြေပြု ပရိုကရမဲရေးသား တည်ဆောက်တာကို *Object-oriented Programming* (OOP) လိုခေါ်ပါတယ်။ ဒီနည်းနဲ့ တည်ဆောက်ထားတဲ့ ပရိုကရမဲတွေကို object-oriented program/software လို့ ဆိုနိုင်ပါတယ်။ စလေ့လာသူတွေ အတွက် အထောက်အကူဖြစ်စေ မဲ ရိုးရှင်းတဲ့ နမူနာ object-oriented program လေးတစ်ခုကို လေ့လာကြည့်ပါမယ်။

A Simple Banking Application

S Bank ဆိုတဲ့ ဘဏ်အတွက် ပရိုကရမဲတစ်ခု ရေးပေးရမယ်လို့ စိတ်ကူးကြည့်ပါ။ ဘဏ်အကောင့် အသစ် ဖွင့်တဲ့အခါ အောက်ပါ အချက်အလက်တွေ လိုအပ်တယ်။ S Bank က လောလောဆယ် ရှုန်ကုန်၊ မန္တလေးနဲ့ နေပြည်တော် ဘဏ်ခွဲ သုံးခုပဲ ရှိတယ်။

Open Account

Name: Kathy
 NRIC: 12/ThaGaKa (N) 283772
 Gender (F/M): F
 Date of Birth: 12/12/1990
 Address Line 1: 45A, Marlar St., 16 Ward
 Address Line 2: South Okkalapa
 City: Yangon
 State/Division: Yanon
 Initial deposit: 350000.00
 Branch: Yangon
 Please confirm (Y/N): Y

Account No: 100000000012

Successfully created

အကောင့်နံပါတ်က ကဏ္နား (၁၂) လုံး ဖြစ်ရမယ်။ 100000000001 က ပထမဆုံးဖွင့်တဲ့ အကောင့်နံပါတ်

ဖြစ်ပြီး အကောင့်သစ် တစ်ခုတိုင်းအတွက် နံပါတ်စဉ် တိုး သွားရမှုပါ။

အကောင့်ထဲကို ငွေသွင်းမယ်ဆိုရင် အကောင့်နံပါတ်နဲ့ သွင်းမဲ့ ငွေပေါ်ကေ ထည့်ပေးရပါမယ်။ အကောင့်နံပါတ် ထည့်ပေးတာ မှားခဲ့ရင် အမြားအကောင့်တစ်ခုထဲကို ငွေသွင်းမိနိုင်တယ်။ အကောင့်ပိုင်ရှင် နံမည်ကို ပြပေးပြီး ကွန်ဖန်းလုပ်ရင် အမှားဖြစ်နိုင်ခြား ပိုပြီးနည်းသွားမှုပါ။ ငွေထုတ်ရင်လည်း ဒီလိုပဲ ကွန် ဖန်းလုပ်သင့်တယ်။

Deposit

Account No: 1000000000012

Amount: 250000

Please check and confirm the following details:

Holder: Kathy

Account No: 100000000012

Amount to deposit: 250000

Please confirm (Y/N): Y

...

Account transaction successfully completed.

Withdrawal

Account No: 1000000000012

Amount: 50000

Please check and confirm the following details:

Holder: Kathy

Account No: 100000000012

Amount to withdraw: 50000

Please confirm (Y/N): Y

...

Account transaction successfully completed.

ငွေလွှဲမယ်ဆိုရင် လွှဲမဲ့အကောင့် လက်ခံမဲ့အကောင့် နှစ်ခုလိုမယ်။ လွှဲမဲ့အကောင့်နဲ့ လက်ခံအကောင့် တစ်ခုတည်း ဖြစ်မေနေသင့်ပါဘူး။

Transfer

From Account No: 1000000000012

To Account No: 1000000000015

Amount: 50000

Please check and confirm the following details:

From

Holder: Kathy

Account No: 100000000012

To

Holder: Sandar

Account No: 100000000015

Amount: 50000

Please confirm (Y/N): Y

...

Account transaction successfully completed.

ဒီပရိုဂရမ်လေးက အပြင်မှာ တကယ်သုံးလို့မရပေမဲ့ တတ်နိုင်သမျှ ယူတွဲကျအောင် အပြင်နဲ့ နီးစပ်အောင် စဉ်းစားပြီး ရေးသင့်ပါတယ်။ ဥပမာ အကောင့်နှင့်ပါတ်မှားရင် ဘယ်လိုပြေပေးသင့်သလဲ ထုတ်မဲ့ ငွေပမာဏက လက်ကျန်ငွေထက် ပိုများနောတဲ့အခါ ဘယ်လိုဖြစ်သင့်လဲ စတာတွေကို သေသေချာချာ စဉ်းစားပေးသင့်တယ်။ အခြေခံအဆင့် ဥပမာမို့လို့ အလွန်အကျိုး ရှုပ်ထွေးလို့တော့လည်း မရသေးဘူးပေါ့။ ဘိုင်နာအဆင့်နဲ့ သင့်တော်လောက်မဲ့ ပုံစံမျိုးလေးနဲ့ တစ်ပိုင်းချင်း တည်ဆောက်သွားရအောင်။

ပရိုဂရမ်တစ်ခု စတည်ဆောက်ဖို့ ကြိုးစားတဲ့အခါ ဘယ်ကစရမယ်မှန်းမသိ အစရှာလို့မရ ဖြစ်နေတတ်ပါတယ်။ ဒီလိုအခြေအနေမျိုးမှာ problem decomposition ကို အသုံးချုပ်မှုပါ။ ဖြေရှင်းမဲ့ ကိစ္စကို အပိုင်းတွေ ခွဲကြည့်ပြီး ဘယ်တစ်ခုကို အရင်ဆုံး တည်ဆောက်ရမလဲ ရွေးချယ်ရပါမယ်။ ဖော်ပြထားချက်တွေအရ ဘက်ပရိုဂရမ်က အကောင့်ဖွင့်တာ၊ ငွေသွင်း၊ ငွေထုတ်နဲ့ ငွေလွှဲ ကိစ္စတွေ ဆောင်ရွက်ပေးရမှာပါ။ အကောင့်ဖွင့်တဲ့ အပိုင်းကို ပထမဆုံး တည်ဆောက်ပါမယ်။ ဘာလို့ ဒါနဲ့စတင်မယ်လို့ ဆုံးဖြတ်တာလဲ ခိုင်လုံတဲ့ အကြောင်းပြုချက် သိပ်တော့ကြီးကြီးမားမားရယ် မရှိပါဘူး။ (ငွေသွင်း/ထုတ် တွေ လုပ်နိုင်ဖို့က အကောင့်အရင် ဖွင့်ထားမှ လုပ်လို့ရမှုဖြစ်ပို့ ဒီကနေ စသင့်တယ်လို့တော့ ပြင်မိတယ်)။ ဒါပေမဲ့ ငွေသွင်းတဲ့အပိုင်းနဲ့ စမယ်ဆိုရင်လည်း ရတာပါပဲ။

Object-oriented Programming နည်းနဲ့ ပရိုဂရမ်ရေးတဲ့အခါ ဖော်ပြထားချက်ထဲမှာ ပါဝင်တဲ့အကြောင်းအရာတွေကို လေ့လာသုံးသပ်ပြီး ဘယ်အရာတွေကို အော့သံကျက်တွေအနေနဲ့ ဖော်ပြရမလဲ ဆုံးဖြတ်ရတယ်။ အကောင့်၊ အကောင့် ပိုင်ရှင်၊ လိပ်စာ၊ ဘက် နဲ့ ဘက်ခွဲ တို့ကို အော့သံကျက်အနေနဲ့ ရှုမှင်နိုင်တယ်။ ဒုံးကြောင့် Account, Holder, Address, Bank နဲ့ Branch ကလပ်စွာ သတ်မှတ်ပါမယ်။ Account ကို အရင်ကြည့်ရအောင် ...

Account Class

Account ကလပ်စွာ ရှုပိုင်းက ဥပမာတွေမှာလည်း တွေ့ခဲ့ကြပြီးပါပြီ။ ဘက်ပရိုဂရမ်အတွက် လိုအပ်တာ တရာ့ကို ထပ်ဖြည့်ထားပါတယ်။

```
# File: bank_app.py
class Account:
    _next_acc_no = 100_000_000_001

    def __init__(self, holder, balance, branch):
        self._holder = holder
        self._acc_number = Account._next_acc_no
        Account._next_acc_no += 1
        self._balance = balance
        self._branch = branch

    def deposit(self, amt):
        if amt <= Decimal(0.00):
            raise ValueError('Invalid amount!')
        self._balance += amt

    def withdraw(self, amt):
        if amt <= Decimal(0.00):
            raise ValueError('Invalid amount!')
```

```

if amt > self._balance:
    raise ValueError('Not enough balance!')
self._balance -= amt

def transfer(self, to_acc, amt):
    if self.acc_number == to_acc._acc_number:
        raise ValueError('From-account and to-account should not be '
                         'the same!')
    if amt <= Decimal(0.00):
        raise ValueError('Invalid amount!')
    if amt > self._balance:
        raise ValueError('Not enough balance!')
    self._balance -= amt
    to_acc._balance += amt

@property
def holder(self):
    return self._holder

@property
def acc_number(self):
    return self._acc_number

@property
def balance(self):
    return self._balance

@property
def branch(self):
    return self._branch

_next_acc_no = 100_000_000_001

```

ရှေ့မှာဖော်ပြုခဲ့တဲ့ လိုအပ်ချက်အရ အကောင့်နံပါတ်မှာ ကဏ္နာ (၁၂) လုံး ရှိရမယ်။ ပထမဆုံး ဖွင့်တဲ့အကောင့်နံပါတ်က 1000000000001 ဖြစ်ရမယ်။ နောက်ထပ် အကောင့်သစ်တစ်ခု ဖွင့်တိုင်း နံပါတ်စဉ် တစ်ခုချင်း တိုးသွားရမှာပါ။ ဒီလိုအပ်ချက်အတွက် class attribute ကို အသုံးပြုခြင်ပါတယ်

```

def transfer(self, to_acc, amt):
    # ... (တရာ့လိုင်းတွေ မပြထား)
    self._balance -= amt

```

to_acc._balance += amt # မသုံးစေချင်တာကို ယူသုံးထားတာ ဖြစ်မနေဘူးလား

self._balance က ပြဿနာမရှိပေမဲ့ to_acc ရဲ့ _balance ကို တိုက်ရှိက် ယူသုံးထားတာ access control စည်းကမ်းဖောက်သလို ဖြစ်မနေဘူးလား မေးစရာရှိပါတယ်။ အခုံ ဒီလိုမျိုး သုံးထားတာက Account ကလပ်စံထဲမှာပါ။ to_acc ကလည်း အခြား Account အော့ဘ်ဂျက် တစ်ခုဖြစ်တယ်။ လက်ရှိ ကလပ်စံသတ်မှတ်သူဘာ အဲဒီကလပ်စံအမျိုးအစား အော့ဘ်ဂျက်တွေရဲ့ attribute တွေကို တိုက်ရှိက် သုံးထားပြဿနာမရှိဘူးလို့ ယူဆရပါမယ်။ အကြောင်းအရင်းက ဒီလိုပါ။ ပိုင်ရှင်ဟာ သူကလပ်စံ attribute (ပုံတိကျအောင် ပြောရင် သူကလပ်စံကနေ နောက်တို့ယူလိုက်တဲ့ အော့ဘ်ဂျက်ရဲ့ attribute) တွေ ကို အခြားသူတွေကိုပဲ တိုက်ရှိက် အသုံးမပြုစေချင်တာ။ သူကိုယ်တိုင်အနေနဲ့တော့ သုံးလို့ရသင့်ပါတယ်။ ဘာဖြစ်လိုလဲဆိုတော့ သူကိုယ်တိုင်က ပိုင်ရှင် ဖြစ်တဲ့အတွက် ကလပ်စံကို ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲတဲ့အခါ ဒီလို တိုက်ရှိက်ယူသုံးထားတဲ့အပေါ် ပြဿနာ ရှိ/မရှိ သုံးအနေနဲ့ သုံးသပ်နိုင်ပါတယ် (သူရေးထားတဲ့ ကလပ်စံပဲလာ ဘာလုပ်ရင် ဘာဖြစ်မယ် သူသိရမှာပေါ့)။ ဒီအတွက် တိုက်ရှိက်ယူသုံးထားတဲ့ နေရာတွေကိုလည်း လိုအပ်သလို အလိုက်သင့် ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲ ပေးနိုင်ပါတယ်။ ဒီလောက်ဆုံးရင် ကလပ်စံပိုင်ရှင် အနေနဲ့ အဲဒီကလပ်စံ အော့ဘ်ဂျက်တွေရဲ့ attribute တွေကို တိုက်ရှိက် အသုံးပြုလို့ ရသင့်တယ်ဆိုတဲ့ အကြောင်းပြုချက်ဟာ ကျိုးကြောင်းဆီလျှပ် ရှိတယ်လို့ စာဖတ်သူ လက်ခံနိုင်မယ် မျှော်လင့်ပါတယ်။

Address and Holder Classes

Address နဲ့ Holder ကို အခုလို သတ်မှတ်ထားပါတယ်။ Account နဲ့ နှင့်ယှဉ်ရင် အတော်လေး ရှိရှင်းတာ တွေ့ရမှာပါ။

```
class Address:
    def __init__(self, line_1, line_2, city, division):
        self._address_line_1 = line_1
        self._address_line_2 = line_2
        self._city = city
        self._division = division

    @property
    def address_line_1(self):
        return self._address_line_1

    @property
    def address_line_2(self):
        return self._address_line_2

    @property
    def city(self):
        return self._city

    @property
```

```

    def division(self):
        return self._division

class Holder:
    def __init__(self, name, dob, nric, gender, address):
        if name.strip() == '':
            raise ValueError('Name cannot be empty!')
        if age_today(dob) < 18:
            raise ValueError('Too young to open a bank account!')
        if nric.strip() == '':
            raise ValueError('Name cannot be empty!')
        if not (gender.upper() == 'F'
                or gender.upper() == 'M'):
            raise ValueError('Unknown gender!')
        self._name = name
        self._dob = dob
        self._nric = nric
        self._gender = gender.upper()
        self._address = address

    @property
    def age(self):
        return age_today(self._dob)

    @property
    def name(self):
        return self._name

    @name.setter
    def name(self, name):
        if name.strip() == '':
            raise ValueError('Name cannot be empty!')
        self._name = name

    @property
    def dob(self):
        return self._dob

    @dob.setter
    def dob(self, value):
        self._dob = value

    @property
    def gender(self):
        return 'FEMALE' if self._gender == 'F' else 'MALE'

```

Holder ၏ age property ၏ age_today ဖန်ရှင် သုံးထားတယ်။ Insurance premium ၏

ကရမ်မှုလည်း ဒီဖန်ရှင်ကို သုံးထားတယ်။ ပရိုကရမ်တွေမှာ ဒီလိုမျိုး မကြာခဏ ပြန်အသုံးပြုရတဲ့ ဖန်ရှင် တွေကို မော်ဒါး (သို့) လိုက်ဘရိတစ်ခုအနေနဲ့ ထုတ်ထားလို့ရတယ်။ လိုတဲ့အခါ import လုပ်ပြီး သုံးရုပ်ပဲ။ ပြန်ရေးဖို့ မလိုတော့ဘူး။ မော်ဒါးအကြောင်းကို နောက်အခန်းတွေမှာ ဆက်လက်လေ့လာကြမှုပါ။ လောလောဆယ်တော့ ဘက်ပရိုကရမ်ဖိုင် (bank_app.py) ရဲ့ top level မှာ ပြန်ရေးပါမယ်။ (Copy and paste လုပ်လည်းရတယ်)။

```
# File: bank_app.py
# top level ဖန်ရှင်ပါ ကုဒ်ဖိုင်ရဲ့ အောက်မှာ တိုက်ရိုက်ရှိပါတယ် ကလပ်စုံမှုမဟုတ်
def age_today(dob):
    today = date.today()
    this_bd = dob.replace(year=today.year)
    if today - dob >= this_bd - dob:
        return today.year - dob.year
    else:
        return today.year - dob.year - 1
```

Branch and Bank Classes

Branch ကလပ်စုံကတော့ ရှင်းပါတယ်။ နံမည်နဲ့ လိုပ်စာပဲ ပါတယ်။ ပရိုကရမ် လိုအပ်ချက်အရ နောက်ပိုင်း ထပ်ဖြည့်ရတာတွေတော့ ရှိလာနိုင်ပါတယ်။ ဥပမာ ဘက်ခဲ့စွာ စဖွင့်တဲ့ရက်၊ ဘက်ခဲ့မှာ ရရှိနိုင်တဲ့ ဝန်ဆောင်မှု တွေ စသည်ဖြင့်။ အခုတော့ ဒါတွေ မလိုသေးပါဘူး။ ဖော်ပြထားချက်ကို ပြန်ကြည့်ရင် ဘက်ခဲ့လိုပ်စာကို လည်း သုံးဖို့ မလိုသေးတာ တွေ့ရမှုပါ။ အခုပုရိုကရမ် လိုအပ်ချက်အရဆိုရင် ဘက်ခဲ့ကို သီးခြား အော့ဘုရား ဂျက်အနေနဲ့ မယူဆလည်း ရတယ်။ ဘက်ခဲ့နံမည်ကို စာသားအနေနဲ့ သိမ်းထားရင် ရပြီ။ ဒါပေမဲ့ ဘက်ခဲ့ဟာ အပြင်မှုတာကယ်ရှိတဲ့ အရာဖြစ်တယ်။ နံမည်အပြင် ဘက်ခဲ့နဲ့ပါတ်သက်တဲ့ အား အချက်အလက် တွေကိုလည်း နောက်ပိုင်းမှာ လိုအပ်လာနိုင်တယ်လို့ မူးမူးရပါတယ်။ ဒါကြောင့် အော့ဘုရားဂျက်ဖြစ်သင့် တယ်လို့ ယူဆပါမယ်။

```
class Branch:
    def __init__(self, name, address):
        self._name = name
        self._address = address

    @property
    def name(self):
        return self._name
```

မှတ်ချက်။ ဒါ ဒီနေရာမှာ ဘက်ခဲ့သည် အော့ဘုရားဂျက် ဖြစ်ကိုဖြစ်ရမယ်လို့ တစ်ထစ်ချေမယူဆဘဲ လိုအပ်ချက်ပေါ်မှုတည်ပြီး ဆုံးဖြတ်နိုင်တယ် ဆိုတာကို အခိုက်ပြောချင်တာပါ။ မလိုအပ်ဘူး ယူဆရင် ဘက်ခဲ့နံမည်ကို စာသားအနေနဲ့ပဲ ထားပြီး နောင်လိုအပ်လာတော့မှ ကလပ်စုံ သတ်မှတ်လည်း ရတယ်။

Bank ကလပ်စုံကို ကြည့်ရအောင်။ ဘက်မှာ အကောင့်တွေ ရှိပါမယ်။ အကောင့် ဖွင့်ထားတဲ့ ကာစ တမ်းမှာတွေ ရှိပါမယ်။ ဘက်ခဲ့သုံးခုရှိမယ်။ ဆက်စပ်မှုက has-a relationship ပါ။

```
class Bank:
    def __init__(self, name):
        self._name = name
```

```

self._accounts = []
self._acc_holders = []
self._branches = [Branch('Yangon', Address('50A, Theinphyu St.',
                                             'Botataung Township',
                                             'Yangon', 'Yangon')),
                  Branch('Mandalay', Address('65B, 63 St.',
                                             'Chanayetharsi',
                                             'Mandalay',
                                             'Mandalay')),
                  Branch('Naypyidaw', Address('332C, Main Rd.',
                                                'Ottarathiri Township',
                                                'Naypyidaw',
                                                'Naypyidaw Union'))]

def open_acc(self, holder, init_bal, branch_name):
    branch = self.retrieve_branch(branch_name)
    account = Account(holder, init_bal, branch)
    self._accounts.append(account)
    self._acc_holders.append(holder)
    return account

def withdraw(self, acc_no, amt):
    acc = self.retrieve_account(acc_no)
    acc.withdraw(amt)

def deposit(self, acc_no, amt):
    acc = self.retrieve_account(acc_no)
    acc.deposit(amt)

def transfer(self, from_acc_no, to_acc_no, amt):
    from_acc = self.retrieve_account(from_acc_no)
    to_acc = self.retrieve_account(to_acc_no)
    from_acc.transfer(to_acc, amt)

def retrieve_account(self, acc_no):
    for acc in self._accounts:
        if acc.acc_number == acc_no:
            return acc
    raise ValueError(f'Account with {acc_no} not found!')

def retrieve_branch(self, name):
    for branch in self._branches:
        if branch.name == name:
            return branch
    raise ValueError(f'{name} branch not found!')

```

ဘဏ်ခွဲသုံးခုကို ပြီးပြီး ထည့်ထားတယ်။ လက်ရှိမှာ သုံးခဲ့ရှိပေမဲ့ ဘဏ်ခွဲ အသစ်တွေ ထပ်ဖွဲ့နိုင်တယ်။ ပရိုကရမ် နောက်ပိုင်း ဗားရှင်းတွေမှာ ဘဏ်ခဲ့အသစ် ထပ်ထည့်နိုင်ဖို့ လိုအပ်ချက်ရှိလာမယ်လို့ မျှော်မှန်း ရပါတယ်။ အားလုံး သိပြီးဖြစ်တဲ့အတိုင်း ပရိုကရမ်တွေက သူတို့ကို အသုံးပြုနေတဲ့ ကာလက်လျောက် အမြဲပိုင်ဆင်ဖြည့်စွက်တာ၊ ပြုပိုင်ထိန်းသိမ်းတာတွေ လုပ်နေရမှာပါ။ ဗားရှင်းအသစ်တွေ မကြာခဏ ဖော်လုပ်ကြရပါတယ်။ တကယ် အသုံးချု ဆောဖို့တွေ တည်ဆောက်တဲ့အခါ ပြုပိုင်ထိန်းသိမ်းရ လွယ်ကူ အောင် ဖီချာအသစ်တွေ ထပ်ထည့်ဖို့ မက်ခဲအောင် ဒီဇိုင်းပြုလုပ်ထားရပါတယ်။ အခြေခံ ပရိုကရမ်းမင်း တတ်ကျမ်းပြီးတဲ့နောက်မှာ ဒီလို ဒီဇိုင်းပိုင်းဆိုင်ရာတွေ နားလည်အသုံးချုတတ်လာအောင် ဆက်လက် လေ့လာဖို့ လိုအပ်ပါလိမ့်မယ်။

Account မှာ ပါတဲ့ မက်သဒ်တွေကို Bank မှာလည်း ပြန်တွေရပါတယ်။ transfer ကို ကြည့်ရင် အခုလိုရေးထားတာ တွေ့ရတယ်

```
def transfer(self, from_acc_no, to_acc_no, amt):
    from_acc = self.retrieve_account(from_acc_no)
    to_acc = self.retrieve_account(to_acc_no)
    from_acc.transfer(to_acc, amt)
```

အခါ Bank ကလပ်စ် transfer က အကောင့် နံပါတ်နှစ်ခုနဲ့ ငွေပေမာဏကို လက်ခံထားတယ်။ အဲဒီနံပါတ်နဲ့ အကောင့်နှစ်ခုကို ဘဏ်ရဲ့ အကောင့်တွေအားလုံးထဲကနေ ဆွဲထွေတယ် (retrieve_account မက်သဒ်ကို ကြည့်ပါ။)။ ရလာတဲ့ အော့ဘ်ဂျက်ရဲ့ transfer ကို တစ်ဆင့်ပြန်ခေါ်ထားတယ်။ ဘာလို့ ဒီလို အဆင့်ဆင့် လုပ်နေရလဲ မေးစာရှိလာပါတယ်။ တစ်ဆင့်တည်းနဲ့ရော ရအောင်လုပ်လို့ မရနိုင်ဘူးလား။ ဘာလို့ အခုလို နှစ်ဆင့်လုပ်သင့်လဲ design principle တရှိနဲ့ ရှင်းပြုလို့ ရနိုင်ပေမဲ့ အခြေခံအဆင့် အတွက် အချိန်မကျသေးဘူးလို့ ယူဆရပါတယ်။ လက်ရှိအဆင့်မှာ အခုပြထားတဲ့ နည်းလမ်းအပြင် မိမိ စဉ်းစားလိုက်တဲ့ အားနည်းလမ်းနဲ့ ပြောင်းလဲ စမ်းသပ်ရေးကြည့်ပါ။ ဘယ်နည်းလမ်းက ရေးရတာ (သို့) နားလည်းရတာ ပိုလွယ်လဲ ပိုရှိရှင်းလဲ စဉ်းစားချင့်ချိန်ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် အကျိုးရှိနိုင်တယ်။ ပိုပြီးတော့ ထိုးထွေးသိမြင်လာဖို့လည်း အထောက်အကူ့ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။

မှတ်ချက်။ ။ Bank ဟာ ငှါးရဲ့ အကောင့် အော့ဘ်ဂျက်တွေ အားလုံးကို စုစည်းသိမ်းထားတယ်။ ဒါကြောင့် အကောင့်နံပါတ်နဲ့ အကောင့်တွေကို ရှာတဲ့အလုပ်ကို Bank ကပဲ လုပ်ဆောင်ပေးတာ သဘာဝကျတယ်။ ငွေလွှဲတဲ့အခါ အကောင့်နှစ်ခုရဲ့ လက်ကျွန်းငွေကို ပြောင်းလဲစေမှာပါ။ လက်ကျွန်းငွေ balance က Account နဲ့ဆိုင်တဲ့ အချက်အလက် ဖြစ်တာကြောင့် transfer ဟာ Account မှာပဲရှိသင့်တယ်လို့ ယူဆနိုင်တယ် (တစ်နည်းအားဖြင့် ဒေတာကို ပိုင်ဆိုင်ထားတဲ့ ကလပ်နဲ့ ငှါးဒေတာအပေါ် မြှုခိုလုပ်ဆောင်ရမဲ့ မက်သဒ်ကို တပေါ်းစာစည်းတည်းရှိစေချင်တာ)။ ငွေလွှဲကိစ္စဟာ ဘဏ်နဲ့ ငှါးပိုင်ဆိုင်ထားတဲ့ အကောင့်နှစ်ခု ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်ရတဲ့ အလုပ်လို့ ရှုမြင်ကြည့်နိုင်ပါတယ်။

BankApp Class

Input/Output နဲ့ ဆိုင်တာတွေကို လုပ်ငန်းပိုင်းဆိုင်ရာတွေနဲ့ ခွဲဌားရေးသင့်တယ်လို့ အတွေအကြော် ပရိုကရမ်တည်ဆောက်သူတွေ အားလုံးက လက်ခံထားကြပါတယ်။ လုပ်ငန်းပိုင်းဆိုင်ရာကို domain လို့ ခေါ်ပါတယ်။ ဘဏ်လုပ်ငန်းမှာဆိုရင် အကောင့်ဖွဲ့စွဲခြင်း၊ ငွေ သွေး/လွှာ/ထုတ် လုပ်ခြင်း၊ အတိုးပေးခြင်း၊ ချေးငွေထွေပေးခြင်း စတာတွေဟာ banking domain နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ အရာတွေပါ။ ရော့ကော်ပြားတဲ့ ကလပ်စ်တွေဟာ banking domain နဲ့သက်ဆိုင်ပါတယ်။

Input/Output ဆိုတာ ပရိုကရမ်နဲ့ ပြင်ပလောက ဆက်သွယ်လုပ်ဆောင်တဲ့ ကိစ္စတွေလို့ အကြမ်း ဖျော်လိုပါတယ်။ ကိုဘုံးကနေ ရုံးကိုထည့်လိုက်တာကို ပရိုကရမ်က ဖတ်တာဟာ input ဖြစ်တယ်။ မော်နီတာမှာ စာသား/ရှုပ်ပုံ ပြေားတာဟာ output ဥပမာ တစ်ခြားဖြစ်တယ်။ Input/output အပိုင်းမှာ

ပါဝင်တဲ့ အခြား ဥပမာတွေလည်း အများကြီးရှိပါတယ်။

BankApp က input/output ကို အခိုက တာဝန်ယူလုပ်ဆောင်ပေးတဲ့ ကလပ်ပါ။ ဒီကလပ်က နေ အော့သ်ဂျက်တွေ ဖန်တီးယူဖို့ မလိုတဲ့အတွက် initializer နဲ့ instance attribute/method တွေ မပါတော့ဘူး။ ကလပ်အနေနဲ့ ထားပြီး ဘာလို အော့သ်ဂျက်ဖန်တီးဖို့ မလိုအပ်တာလဲ။ BankApp ဟာ ဘဏ်ပရိုဂုဏ်တစ်ခုလုံးကို ကိုယ်စားပြုတယ်။ ပရိုဂုဏ်ကတစ်ခုပဲ ရှိမှာပါ။ ဒီတော့ အော့သ်ဂျက်တစ်ခုချင်း ဒီ ပိုင်ဆိုင်ထားရမဲ့ attribute တွေလည်း သူမှာ မရှိဘူး။ ဒါကြောင့် ကလပ်အနေနဲ့ ထားပြီး အသုံးပြုလိုရတယ်။

Class attribute နှစ်ခု တွေရတယ်။ 'S Bank' အတွက် Bank အော့သ်ဂျက်တစ်ခုနဲ့ ဘဏ်ခွဲမည်တွေ ပါတဲ့ list တစ်ခုတို့ ဖြစ်တယ်။ ဘဏ်ခွဲနံပည် list ကို read_branch မှာ သုံးထားတယ်။ ဒီ ဒ်မက်သာ်က ဘဏ်ခွဲနံပည် မှားနေရင် ပြန်ထည့်ခိုင်းမှာပါ။

class BankApp:

```

    _bank = Bank('S Bank')
    _branches = ['Yangon', 'Mandalay', 'Naypyidaw']

    @classmethod
    def open_account(cls):
        name = read_nonempty_text('Name: ')
        nric = read_nonempty_text('NRIC: ')
        gender = read_gender('Gender (F/M): ')
        dob = read_date('Date of Birth: ')

        address_line1 = read_nonempty_text('Address Line 1: ')
        address_line2 = read_nonempty_text('Address Line 2: ')
        city = read_nonempty_text('City: ')
        division = read_nonempty_text('State/Division: ')

        init_deposit = read_decimal('Initial deposit: ')

        address = Address(address_line1, address_line2, city, division)
        holder = Holder(name, dob, nric, gender, address)
        branch = cls.read_branch()
        has_confirmed = read_confirmation('Please confirm (Y/N): ')
        if has_confirmed:
            try:
                acc = cls._bank.open_acc(holder, init_deposit, branch)
                print(f'A new account with account number {acc.acc_number} '
                      f'successfully created')
            except ValueError as err:
                print(err)
            except RuntimeError as err:
                print(err)

    @classmethod

```

```

def read_branch(cls):
    while True:
        branch_name = read_nonempty_text('Branch: ')
        if branch_name in cls._branches:
            return branch_name
        print(f'{branch_name} not found!')

```

open_account ၂ class method ပါ။ read_nonempty_text ၂ စာသား input ဖတ်ပေးတဲ့ ဖန်ရှင်ဖြစ်တယ်။ bank_app.py ဖိုင် top level မှာ သတ်မှတ်ထားတာပါ။ အခြား read_decimal, read_gender စတဲ့ input ဖတ်ပေးတဲ့ ဖန်ရှင်တွေကိုလည်း top level မှာပဲ သတ်မှတ်ထားတယ်။ ဘက်ခဲ့ နံမည်ဖတ်တဲ့ read_branch ကိုတော့ BankApp class method အနေနဲ့ သတ်မှတ်တယ်။ ဘက်ခဲ့ နံမည်မှားရင် ပြန်ထည့်ပေးခိုင်း ရပါမယ်။ ဘက်ခဲ့နံမည်ဖတ်တာက ဘက်ပို့ဂျိမ်နဲ့ ဆက်စပ် အသုံးပြုရမှာပါ။ ဒါအပြင် ဘက်ခဲ့နံမည်တွေကိုလည်း BankApp class attribute အနေနဲ့ ထားသင့်တယ်။ BankApp ကလပ်တာ ဆက်စပ်မှုရှိတဲ့ ဖန်ရှင်တွေနဲ့ ဒေတာတွေကို စုစည်းပေးထားတာပါ။ ဒီက လပ်စဲမှာ ပါရှိတာတွေကို top level ကို ထုတ်ရင်လည်း ရပေးမဲ့ အခုလိုဖွဲ့စည်းထားခြင်းအားဖြင့် ဘက်ပရို့ဂျိမ်နဲ့ပဲ ဆက်စပ်အသုံးပြုရတဲ့ အရာတွေကို ပိုပြီး နီးနီးကပ်ကပ် တပေါင်းတစည်းတည်း ရှိစေတယ်။ Top level ဖန်ရှင်တွေကတော့ အခြားပရို့ဂျိမ်တွေမှာလည်း အသုံးတည့်မယ်။ နောက်ပိုင်းမှာ မော်ဒုံးတစ်ခုအနေနဲ့ ထုတ်ထားရင် ပို့ကောင်းတယ်။

deposit, withdraw, transfer

Input/output အတွက် deposit, withdraw နဲ့ transfer တို့ဟာလည်း class method တွေပါ။ open_account နားလည်ရင် ဒီမက်သစ်တွေကိုလည်း နားလည်မှာပါ။ သဘောပေါက်အောင် လေ့လာ ကြည့်ဖို့ တိုက်တွန်းပါတယ်။

```

@classmethod
def withdraw(cls):
    acc_no = read_nonempty_text('Account no: ')
    try:
        acc = cls._bank.retrieve_account(int(acc_no))
    except ValueError as err:
        print(err)
        return
    amt = read_decimal('Amount: ')
    print('Please check and confirm the following details:')
    print(f'Holder: {acc.holder.name}')
    print(f'Account no: {acc.acc_number}')
    print(f'Amount to withdraw: {amt}')
    has_confirmed = read_confirmation('Please confirm (Y/N): ')
    if has_confirmed:
        try:
            cls._bank.withdraw(int(acc_no), amt)
            print('Operation successfully completed.')
        except ValueError as err:
            print(err)

```

```

@classmethod
def deposit(cls):
    acc_no = read_nonempty_text('Account no: ')
    try:
        acc = cls._bank.retrieve_account(int(acc_no))
    except ValueError as err:
        print(err)
        return
    amt = read_decimal('Amount: ')
    print('Please check and confirm the following details:')
    print(f'Holder: {acc.holder.name}')
    print(f'Account no: {acc.acc_number}')
    print(f'Amount to deposit: {amt}')
    has_confirmed = read_confirmation('Please confirm (Y/N): ')
    if has_confirmed:
        try:
            cls._bank.deposit(int(acc_no), amt)
            print('Operation successfully completed.')
        except ValueError as err:
            print(err)

@classmethod
def transfer(cls):
    from_acc_no = read_nonempty_text('From account number: ')
    to_acc_no = read_nonempty_text('To account number: ')
    try:
        from_acc = cls._bank.retrieve_account(int(from_acc_no))
        to_acc = cls._bank.retrieve_account(int(to_acc_no))
    except ValueError as err:
        print(err)
        return
    amt = read_decimal('Amount: ')
    print('Please check and confirm the following details:')
    print('From:')
    print(f'    Holder: {from_acc.holder.name}')
    print(f'    Account no: {from_acc.acc_number}')
    print('To:')
    print(f'    Holder: {to_acc.holder.name}')
    print(f'    Account no: {to_acc.acc_number}')
    print(f'Amount to deposit: {amt}')
    has_confirmed = read_confirmation('Please confirm (Y/N): ')
    if has_confirmed:
        try:
            cls._bank.transfer(int(from_acc.acc_number),
                               int(to_acc.acc_number),
                               amt)
        except ValueError as err:
            print(err)

```

```

        print('Operation successfully completed.')
    except ValueError as err:
        print(err)

```

Application Loop

အခုနောက်ဆုံးမှာ အကောင့်ဖွင့်၊ ငွေသွင်း၊ ငွေထုတ်၊ ငွေလွှဲ ဘယ် transaction လုပ်မလဲ ရွေးလိုရအောင် application loop ကို ရေးရပါမယ်။

```

@classmethod
def app_loop(cls):
    print('O (to open a new account)')
    print('D (to deposit)')
    print('W (to withdraw)')
    print('T (to transfer)')
    while True:
        menu_choice = input('Please enter O/D/W/T to start '
                            'a transaction: ')
        if menu_choice == 'O':
            cls.open_account()
        elif menu_choice == 'D':
            cls.deposit()
        elif menu_choice == 'W':
            cls.withdraw()
        elif menu_choice == 'T':
            cls.transfer()
        else:
            print(f'{menu_choice} is not valid!')

```

ပရိုဂရမ်က ဒီ loop ကနေ စအလုပ်လုပ်ရမှာဆိုတော့ အခုလို ခေါ်ပေးရုပ်ပါပဲ

```
BankApp.app_loop()
```

ဒီလိုပြပေးပါလိမ့်မယ်။ O/D/W/T ထဲက တစ်ခုရွေးရင် လုပ်ဆောင်မဲ့ ကိစ္စအလိုက် လိုအပ်တဲ့ input တွေ ဆက်တောင်းမှာပါ။ နောက်ဆုံးမှာ Y/N ကွန်ဖန်းလုပ်ရပါမယ်။

```

O (to open a new account)
D (to open a new account)
W (to open a new account)
T (to open a new account)
Please enter O/D/W/T to start a transaction:

```

Top Level Common Functions

Top level ဖန်ရှင်တွေကို လေ့လာလိုရအောင် ဖော်ပြပေးထားပါတယ်။ အလားတူ ဖန်ရှင်တွေကို အခန်း (၈) မှာ အသေးစိတ် ရှင်းပြထားတယ်။

```

FEMALE = 'F'
MALE = 'M'

MONTHS = {'Jan': 1, 'Feb': 2, 'Mar': 3, 'Apr': 4,
          'May': 5, 'Jun': 6, 'Jul': 7, 'Aug': 8,
          'Sep': 9, 'Oct': 10, 'Nov': 11, 'Dec': 12}

def age_today(dob):
    today = date.today()
    this_bd = dob.replace(year=today.year)
    if today - dob >= this_bd - dob:
        return today.year - dob.year
    else:
        return today.year - dob.year - 1

def parse_date_str(dt_str):
    parts = dt_str.replace('/', '-').split('-')
    if parts[0].isdigit():
        return date(int(parts[2]), int(parts[1]), int(parts[0]))
    else:
        return date(int(parts[2]), MONTHS[parts[0]], int(parts[1]))

def read_date(prompt):
    while True:
        try:
            return parse_date_str(input(prompt))
        except Exception as err:
            print("Incorrect date format. Please enter the date again.")
            print('Error is probably: ' + str(err))

def read_gender(prompt):
    while True:
        gender = input(prompt)
        if gender in ['F', 'M']:
            return gender
        else:
            print('Invalid gender! Accept only F or M!')

def read_confirmation(prompt):
    while True:
        choice = input(prompt)

```

```

if choice == 'Y':
    return True
elif choice == 'N':
    return False
else:
    print('Invalid gender! Accept only Y or N!')

def read_decimal(prompt):
    while True:
        value = input(prompt)
        try:
            return Decimal(value)
        except InvalidOperation:
            print('Invalid number!')

def read_nonempty_text(prompt):
    while True:
        txt = input(prompt)
        if txt.strip() != '':
            return txt
    print(f'{prompt} cannot be empty!')

```

၁၃။

အခြေခံပဲခဲ့တဲ့ ပရိုဂရမ်ကို လေ့လာခြင်းအားဖြင့် အော်ဂျက်နဲ့ ကလပ်စွေ့ကို ပရိုဂရမ်တစ်ခု တည် ဆောက်ရာမှာ ဘယ်လိုအသုံးချလိုရလဲ သဘောပေါက် နားလည်မယ်လို မျှော်လင့်ပါတယ်။ ဒီပရိုဂရမ်မှာ အဗြားဖိချာတွေ ထပ်ဖြည့်ကြတဲ့ပါ။ ဥပမာ လက်ကျန်ငွေ စစ်လိုရအောင်၊ ဘက်ခဲ့ အသစ်ထည့်လိုရအောင် ချွဲစွဲကြည့်ရင် ပိုပြီး နားလည်လာမှာပါ။

အခန်း ၁၀

Inheritance and Polymorphism

Inheritance ဟာ ရှိထားပြီး ကလပ်စာစုံခု မှာ attribute နဲ့ မက်သဒ္ဓတ္ထကို အားကလပ်စာနဲ့ ဆက်ခံယူဖို့ဖြစ်နိုင်တယ်။ ကလပ်စာစုံခု ရေးထားတဲ့ ပရိုကရမဲ့ ကုဒ်တွေကို ထပ်ခါထပ်ခါ ရေးစရာ မလိုဘဲ ပြန်လည် အသုံးပြုလိုရစေတဲ့ နည်းလိုလည်း ယူဆနိုင်တယ်။ ဆက်ခံရရှိတဲ့ attribute နဲ့ မက်သဒ္ဓတ္ထအပြင် အသစ် ထပ်ထည့်တာ၊ နိဂုံရှင်းကို ပြင်ဆင်တာလည်း ကလပ်စာစုံအသစ်က လုပ်ဆောင်လိုရမှာ ဖြစ်တယ်။ Object-oriented programming မှာ inheritance ဟာ အရေးအပါဆုံး သဘောတရား တစ်ခု ဆိုရင်လည်း မမှားဘူး။ ဂိမ်းရေးတဲ့ လိုက်ဘရိတ္ထ၊ Graphical User Interface (GUI) အတွက် လိုက်ဘရိတ္ထ အသုံးပြုမယ်ဆိုရင် inheritance သဘောတရားက မသိမဖြစ်ပါဘူး။ ဒီအခန်း အတွက် inheritance အသုံးချ ဥပမာအနေနဲ့ ‘Breakout’ လိုခေါ်တဲ့ ဂိမ်းလေးတစ်ခုကို Arcade လိုက်ဘရိနဲ့ ရေးထားတာကို နောက်ပိုင်းမှာ လေ့လာကြရမှာပါ။

ရှုံးအခန်းမှာ ဖော်ပြုခဲ့တဲ့ has-a အပြင် object-oriented programming မှာ အရေးပါတဲ့ နောက် relationship တစ်မျိုးက *is-a* ဖြစ်ပါတယ်။ *Is-a* relationship ရှိတဲ့ အရာတွေကို inheritance နဲ့ ထင်ဟပ်ဖော်ပြုင်တယ်။ ဘတ်စာကားသည် ကားဖြစ်သည်။ ကားသည် ယာဉ်ဖြစ်သည်။ ယာဉ်၊ ကားနဲ့ ဘတ်စာကားတို့အကြား ဆက်စပ်မှုဟာ *is-a* relationship ဖြစ်တယ်။ *Vehicle*, *Car* နဲ့ *Bus* ကလပ်တွေဟာ အစဉ်အလိုက် inherit လုပ်ယူနိုင်တာကို တွေ့ရမှာပါ။

၁၀.၁ Inheritance ဥပမာ ‘Account Class Hierarchy’⁹

ဘဏ်အကောင့် အမျိုးအစား အမျိုးမျိုး ရှိပါတယ်။ အတိုင်းနှင့် တစ်နေ့တာ လုပ်ဆောင်နိုင်တဲ့ transaction အကြိမ်အရေအတွက် အနည်းဆုံး ထားရှိရမဲ့ ငွေပေးကြား လက်ရှိ လက်ကျန်ငွေထက် ပိုထုတ်လို ရ/ မရ (overdraft) စတဲ့အချက်တွေ အကောင့်တစ်မျိုးနဲ့တို့မျိုး မတူကြပါဘူး။

ဥပမာ savings account (ငွေစွာအကောင့်) ဆိုရင် ဘဏ်တိုးရမယ်။ တစ်နေ့တာ transaction အကြိမ်အရေအတွက်ရော ထုတ်ယူနိုင်တဲ့ ငွေပေးကြား အကောင့်အသတ်ရှိတယ်။ ဒါကြောင့် ဒီအကောင့် အမျိုးအစားက လုပ်နေးသံးအတွက် အဆင်မပြောဘူး။ Current account ကတော့ စီးပွားရေး လုပ်ငန်း တွေအတွက် အဓိက ရည်ရွယ်တယ်။ Transaction အကောင့်အသတ်မရှိဘူး။ လိုသလောက် ထတ်ယူလို ရတယ်။ Overdraft လိုခေါ်တဲ့ ကိုယ့်မှာရှိတာထက် (အကောင့်အသတ်တော့ရှိတာပေါ့) ပိုထုတ်လို ရတယ်။ Current account ကို ဘဏ်က အတိုင်းပေးလေ့မရှိဘူး။

SavingAccount နဲ့ CurrentAccount ကလပ်စာကို အောက်ပါအတိုင်း သတ်မှတ်နိုင်ပါတယ်။ ကလပ်နှစ်ခုကို နှင့်ယုဉ်ကြည့်ရင် တူညီတဲ့အပိုင်းတွေ ပါဝင်နေတာ တွေ့ရမှာပါ။ နှစ်ခုလုံးမှာ deposit မက သဒ်က တူတူပါဘူး။ _holder, _balance, _acc_number မေးရိုရော့လဲတွေ ပါဝင်တာချင်းလည်း တူ

တယ်။ ကွားချက်တချို့ကိုလည်း တွေ့ရပါတယ်။ withdraw မက်သင် နှစ်ခု မတူကြဘူး။ _txn_cnt_tot, _txn_amt_tot နဲ့ provide_interest တို့ကို SavingAccount မှာပဲ တွေ့ရတယ်။ တစ်ဖက် မှာလည်း _overdraft_amt နဲ့ is_overdrafted တို့ကိုတော့ CurrentAccount မှာ တွေ့မှုဖြစ်ပြီး SavingAccount မှာ မပါပြန်ဘူး။

```

class SavingAccount:
    def __init__(self, holder, acc_number, balance):
        self._holder = holder
        self._acc_number = acc_number
        self._balance = balance
        self._txn_cnt_tot = 0
        self._txn_amt_tot = Decimal(0.00)

    def deposit(self, amt):
        if amt <= Decimal(0.00):
            raise ValueError('Invalid amount for deposit!')
        self._balance += amt

    def withdraw(self, amt):
        if self._txn_amt_tot >= Decimal(500_000.00):
            raise ValueError('Daily withdraw limit exceeds!')
        if self._txn_cnt_tot >= 5:
            raise ValueError('Daily transaction count exceeds!')
        if amt > self._balance:
            raise ValueError('Not enough balance!')
        self._balance -= amt

    def provide_interest(self):
        """complex logic for interest calculation"""
        pass

class CurrentAccount:
    def __init__(self, holder, acc_number, balance):
        self._holder = holder
        self._acc_number = acc_number
        self._balance = balance
        self._overdraft_amt = Decimal(1_000_000.00)

    def deposit(self, amt):
        if amt <= Decimal(0.00):
            raise ValueError('Invalid amount for deposit!')
        self._balance += amt

    def withdraw(self, amt):
        if amt > (self._balance + self._overdraft_amt):
            raise ValueError('Not enough balance!')

```

```

    self._balance -= amt

    def is_overdrafted(self):
        return self._overdraft_amt < Decimal(0.00)

```

ဒီကလပ်နှစ်ခုမှာ ထပ်နေတဲ့ တူညီတဲ့ကုဒ်တွေကို တစ်ခါပဲ ရေးဖို့လိုမယ်ဆိုရင် ပိုပြီးအဆင်ပြမှာ ပါ။ ဒီလိုအခြေအနေမျိုးမှာ inheritance က ဘယ်လို အထောက်အကူပြုလဲ ကြည့်ရအောင်။ ထပ်နေတဲ့ တူညီတဲ့ကုဒ်တွေကို ဘုတုတ်လိုက်ပြီး ကလပ်စာစ်ခု သတ်မှတ်ပါမယ်။

```

from decimal import Decimal

class Account:
    def __init__(self, holder, acc_number, balance):
        self._holder = holder
        self._acc_number = acc_number
        self._balance = balance

    def deposit(self, amt):
        if amt <= Decimal(0.00):
            raise ValueError('Invalid amount for deposit!')
        self._balance += amt

```

CurrentAccount နဲ့ SavingAccount က တူညီတဲ့ အပိုင်းတွေ Account ကလပ်မှာ ခွဲထုတ်ထား တာ သတိပြုကြည့်ပါ။ ဒီအပိုင်းတွေကို inherit လုပ်ယူပါမယ်။

```

class CurrentAccount(Account):
    def __init__(self, holder, acc_number, balance, overdraft_amt):
        super().__init__(holder, acc_number, balance)
        self._overdraft_amt = overdraft_amt

    def withdraw(self, amt):
        if amt > (self._balance + self._overdraft_amt):
            raise ValueError('Not enough balance!')
        self._balance -= amt

    def is_overdrafted(self):
        return self._balance < Decimal(0.00)

```

CurrentAccount က Account ကို inherit လုပ်မှာဖြစ်တော်ကြာင့် ကလပ်စာတ်မှတ်တဲ့အပါ အခုလို ရေးရပါမယ်

```
class CurrentAccount(Account):
```

Account ကို superclass လိုပေါ်ပြီး သူဆီကနေ ဆက်ခံယူမဲ့ CurrentAccount ကို subclass လို ပေါ်ပေါ်တယ်။ ပေးမဲ့ကလပ်စာ superclass ၊ ယူမဲ့ ကလပ်စာ subclass ပေါ့။ parent နဲ့ child လို လည်းကောင်းတယ်။

Subclass initialize လုပ်တဲ့အခါ superclass အပိုင်းကိုလည်း initialize လုပ်ဖို့လိုတယ်။ ဒါ

အတွက် superclass `__init__` ကို အခုလို ခေါ်ခြပါတယ်

```
# call __init__ method of the superclass
super().__init__(holder, acc_number, balance)
```

`_holder`, `_acc_number`, `_balance` instance variable တွေက ဆက်ခံရရှိထားတာပါ။ ငှါးတို့ ကို initialize လုပ်ဖို့အတွက် superclass initializer ကို ခေါ်ခြပါမယ်။ Subclass က တိုက်ရှိက်မလုပ်ရပါဘူး။ Subclass ကိုယ်ပိုင် instance variable တွေကိုတော့ ပုံမှန်အတိုင်း initialize လုပ်နိုင်တယ်။

```
self._overdraft_amt = overdraft_amt
```

deposit မက်သဒ်ကို superclass ကနေ CurrentAccount က ဆက်ခံရရှိမယ်။ withdraw နဲ့ is_overdrafted က ကိုယ်ပိုင်ရှိမယ်။ ဒီမက်သဒ်နှင့်ခုမှာ `self._balance` ကို သုံးထားတာ တွေ့ရမှာပါ။ ဆက်ခံရရှိတဲ့ instance variable တွေကို subclass မက်သဒ်ထဲမှာ `self` နဲ့ ရော်ညွှန်းအသုံးပြုလို ရတယ်။

`SavingAccount` ကိုအောက်ပါအတိုင်း သတ်မှတ်ပါတယ်။ တစ်နောက် transaction အကြိမ် အရေအတွက်နဲ့ ထုတ်ယူတဲ့ ပမာဏအတွက် `_txn_cnt_tot` နဲ့ `_txn_amt_tot` instance variable တွေ ထပ်ဖြည့်ထားတယ်။ (`_txn_cnt_tot` နဲ့ `_txn_amt_tot` ကို တစ်နောက်ကုန်ဆုံးတိုင်း သုညဖြစ်အောင် ပြန်လုပ်ထားဖို့ လုပ်ပါလိမ့်မယ်။ အခုံပမား ဒီကိစ္စအတွက် ထည့်မစဉ်းစားပါဘူး။)

```
class SavingAccount(Account):
    def __init__(self, holder, acc_number, balance):
        super().__init__(holder, acc_number, balance)
        self._txn_cnt_tot = 0
        self._txn_amt_tot = Decimal(0.00)

    def withdraw(self, amt):
        if self._txn_amt_tot >= Decimal(200_000.00):
            raise ValueError('Daily withdraw limit exceeds!')
        if self._txn_cnt_tot >= 30:
            raise ValueError('Daily transaction count exceeds!')
        if amt > self._balance:
            raise ValueError('Not enough balance!')
        self._balance -= amt
        self._txn_cnt_tot += 1
        self._txn_amt_tot += amt

    def provide_interest(self):
        """complex logic for interest calculation"""
        pass
```

`Saving` နဲ့ `current` အပြင် သတ်မှတ်ကာလအတွင်း မထုတ်ဘဲထားရတဲ့ fixed deposit ။ အသေးစား လုပ်ငန်းတွေအတွက် SME စတဲ့ အိုးအကောင် အမျိုးအစားတွေလည်း ရှိတယ်။ ဒီအကောင့်တွေ နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ ကလပ်စံတွေကလည်း `Account` ကို inherit လုပ်နိုင်ပါတယ်။

၁၁၂ Overriding

Superclass ကနေ ဆက်ခံရရှိထားတဲ့ မက်သင်ကို subclass မှာ ပြင်ဆင်သတ်မှတ်တာကို *method overriding* လို့ ခေါ်ပါတယ်။ Deposit လုပ်တဲ့အခါ current account က အနည်းဆုံး ဆယ်သိန်း ဖြစ်မှ လက်ခံတယ်ဆိုပါစို့။ ဆက်ခံ ရထားတဲ့ မူလ deposit မက်သင်က ဒီလိုအပ်ချက်နဲ့ မကိုက်ညီတော့ ဘူး။ အခုလို အခြေအနေမျိုးမှာ ဆက်ခံယူမဲ့ CurrentAccount ဟာ deposit မက်သင်ကို လက်ရှိလိုအပ်ချက်နဲ့ ကိုက်ညီအောင် override လုပ်နိုင်ပါတယ်။

```
class CurrentAccount(Account):
    def __init__(self, holder, acc_number, balance):
        super().__init__(holder, acc_number, balance)
        super._holder = holder
        self._overdraft_amt = Decimal(1_000_000.00)

    # override deposit method
    def deposit(self, amt):
        if amt <= Decimal(1_000_000.00):
            raise ValueError('Deposit at least 1,000,000 to current acc!')
        self._balance += amt

    # other methods
```

မက်သင်တစ်ခုကို ဆက်ခံရရှိတဲ့အတိုင်း အသုံးပြုလို အဆင်မပြေတဲ့အခါ subclass က override လုပ်နိုင်ပါတယ်။ Subclass အများစုက ဆက်ခံရရှိတဲ့အတိုင်း အသုံးပြုလိုရပြီး တချို့ အနည်းစုကပဲ override ရတဲ့အခါ ကုဒ်တွေထပ်နေတာ သိသိသာသာ လျော့သွားမှုပါ။

ဆက်ခံရရှိတဲ့အတိုင်း အသုံးပြုလိုရနိုင်ပေမဲ့ optimization အတွက် override လုပ်ရတာလည်း ရှိတယ်။ Polygon ပါတ်လည်နားရာတဲ့ နည်းလမ်းကို rectangle အတွက်လည်း သုံးလို့ရပေမဲ့ rectangle အတွက် သီးသန့်ဖော်မြှုပ်လာ $2 \times (width + height)$ က ပိုရှင်းလင်းပြီး တွက်ချက်ရပိုမြန်မှာ အမှန်ပါပဲ။ ဒါကြောင့် စွမ်းဆောင်ရည်အတွက် Rectangle ကလပ်စုံမှာ perimeter ကို override လုပ်ဖို့ ဆုံးဖြတ်နိုင်ပါတယ်။

```
import math

class Polygon:
    def __init__(self, vertices):
        self.vertices = vertices

    def perimeter(self):
        perimeter = 0
        num_vertices = len(self.vertices)
        for i in range(num_vertices):
            x1, y1 = self.vertices[i]
            x2, y2 = self.vertices[(i + 1) % num_vertices]
            perimeter += math.sqrt((x2 - x1) ** 2 + (y2 - y1) ** 2)
        return perimeter
```

```

class Rectangle(Polygon):
    def __init__(self, width, height):
        # Define vertices for a rectangle assuming bottom-left corner at (0, 0)
        vertices = [(0, 0), (width, 0), (width, height), (0, height)]
        super().__init__(vertices)
        self.width = width
        self.height = height

    def perimeter(self):
        # Overriding the perimeter method for performance
        return 2 * (self.width + self.height)

```

Inheritance နဲ့ method overriding ကို ပရိုကရမ်တစ်ခုရဲ့ စထရှက်ချာကို ထိန်းကွာပ်ပေးဖို့ အသုံးပြုတာကိုလည်း တရာ့လိုက်ဘရိတွေမှာ တွေ့ရတယ်။ ဥပမာ Arcade လိုက်ဘရိနဲ့ ဂိမ်းရေးတဲ့အခါ သူမှာပါတဲ့ ကလပ်စွေတွေကို inherit လုပ်ပြီး ကိုယ်လိုချင်တဲ့ ပုံစံနဲ့ အလုပ်လုပ်အောင် မက်သံတွေကို လုံအောင်သလို override လုပ်ပေးရတယ်။ ဒီအခန်း နောက်ပိုင်းမှာ Arcade လိုက်ဘရိနဲ့ ဂိမ်းလေးတစ်ခု တည်ဆောက်တဲ့အခါ တွေ့ရမှာပါ။

၁၀.၃ Multilevel Inheritance

ကလပ်စွေ A ကို B က ဆက်ခံထားမယ်။ တစ်ခါ B ကို C က ထပ်ဆင့် ဆက်ခံယူမယ်။ ဒီလို အဆင့်ဆင့် inherit လုပ်တာကို multilevel inheritance လိုခေါ်တယ်။ ကလပ်စွေ C ဟာ B နဲ့ A နှစ်ခုလုံးရဲ့ attribute နဲ့ မက်သံတွေကို ရရှိမှာပါ (A မှာ ရိုတာတွေကို B ကနေတစ်ဆင့် ရတာ)။ ရှေ့က ဥပမာ မှာ inheritance level နှစ်ခုတွေရတွေရတယ်။ အပေါ်အဆင့်မှာ Account, အောက်တစ်ဆင့်မှာ သူကိုဆက်ခံယူထားတဲ့ SavingAccount နဲ့ CurrentAccount ရှိတယ်။ SavingAccount နဲ့ CurrentAccount ကို ဆက်ခံထားတဲ့ ကလပ်စွေ နောက်တစ်ဆင့်ရှိလာရင် သုံးဆင့်ဖြစ်သွားမှာပါ။

```

class SavingAccount(Account):
    def __init__(self, holder, acc_number, balance):
        super().__init__(holder, acc_number, balance)
        self._txn_cnt_tot = 0
        self._txn_amt_tot = Decimal(0.00)

    def provide_interest(self):
        """complex logic for interest calculation"""
        pass

class SuperSavingAccount(SavingAccount):
    def __init__(self, holder, acc_number, balance):
        super().__init__(holder, acc_number, balance)

    def withdraw(self, amt):
        if self._txn_amt_tot >= Decimal(200_000.00):
            raise ValueError('Daily withdraw limit exceeds!')
        if self._txn_cnt_tot >= 30:
            raise ValueError('Daily transaction count exceeds!')

```

```

if amt > self._balance:
    raise ValueError('Not enough balance!')
self._balance -= amt
self._txn_cnt_tot += 1
self._txn_amt_tot += amt

class FamilySavingAccount(SavingAccount):
    def __init__(self, holder, acc_number, balance):
        super().__init__(holder, acc_number, balance)

    def withdraw(self, amt):
        if self._txn_amt_tot >= Decimal(600_000.00):
            raise ValueError('Daily withdraw limit exceeds!')
        if self._txn_cnt_tot >= 30:
            raise ValueError('Daily transaction count exceeds!')
        if amt > self._balance:
            raise ValueError('Not enough balance!')
        self._balance -= amt
        self._txn_cnt_tot += 1
        self._txn_amt_tot += amt

```

၁၀.၅ Class Hierarchy and UML

【ဖြည့်စွက်ရန်】

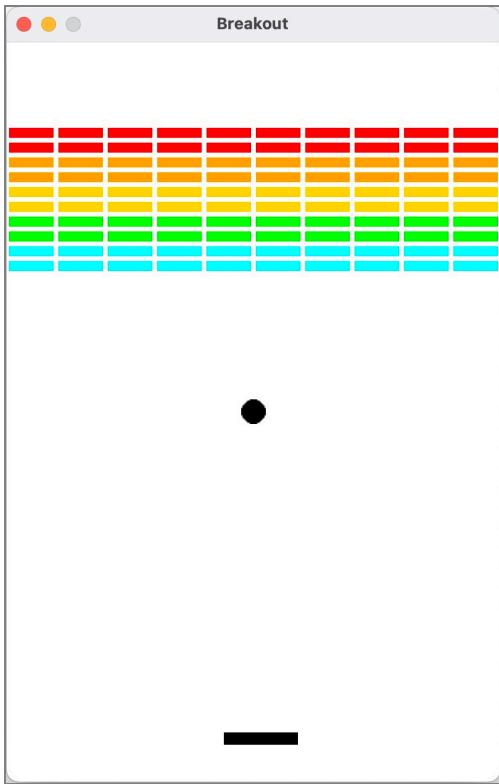
၁၀.၆ Is-A Relationship and Inheritance

【ဖြည့်စွက်ရန်】

၁၀.၇ အသုံးချုပ်မာ (၁) Breakout Game

ဒီအခန်းအတွက် အသုံးချုပ်မာက Breakout လိုခေါ်တဲ့ ရှိုးရှင်းတဲ့ ဂိမ်းလေးတစ်ခု တည်ဆောက်ပါမယ်။ Breakout ဂိမ်းဟာ ကမ္ဘာကျော် Apple ကုမ္ပဏီ ပူးတွဲတည်ထောင်သူ Steve Wozniak ဒီခိုင်းလုပ်ခဲ့တဲ့ ကန္တဝိုင်းတစ်ခု ဖြစ်ပါတယ်။ ဗားရှင်းတွေအမျိုးမျိုး ရှိုပေါ့ အစိကအနှစ်သာရကတော့ ရွှေနေတဲ့ ဘေးလုံးကို paddle ပြားနဲ့ လိုက်ဖမ်းပြီး အစိအရှိရှိနေတဲ့ အုတ်ခဲတွေ အားလုံးကို ကုန်တဲ့အထိ ဖျက်ရတာပါ။ ဂိမ်းစစ်ဆေးး အနေအထားကို ပုံ (၁၀.၁) မှာ တွေ့ရပါမယ်။ အပေါ်ပိုင်းမှာက အုတ်နံရုံပေါ့။ ဘေးလုံးက အောက်ကိုကျေလာမယ်။ paddle ပြားနဲ့ လိုက်ဖမ်းရမယ်။ ဘေးလုံးက paddle, အုတ်ခဲ၊ ဘယ်/ညာ/အပေါ် ဘောင်တွေနဲ့ ဝင်တိုက်ရင် ပြန်ကန်ထွက်တယ်။ အုတ်ခဲတွေက ဘေးလုံးနဲ့ တိုက်မိရင် ပျက်သွားမယ်။ ဘေးလုံးကို မဖမ်းလိုက်နိုင်လို့ paddle ပြားအောက်ဘက် ကျသွားရင် ရှုံးမယ် (အောက်ဘက်ကျသွားရင် ပြန်ကန်မထွက်ဘူး)။ အုတ်ခဲတွေ ကုန်တဲ့ထိ ဘေးလုံးမကျသွားအောင် ထိန်းထားနိုင်ရင် အနိုင်ရှုံးမှုဖြစ်တယ်။

ဒီဂိမ်းရေးဖို့ Arcade လိုက်ဘရှိကို အသုံးပြုမှာပါ။ Arcade လိုက်ဘရှိပါဘာ inheritance ကို အခြေခံထားတယ်။ Window, View, Sprite စိတ် ကလပ်စွဲတွေကို လိုက်ဘရှိကပေးထားတယ်။ ဂိမ်းတစ်ခုရေးတဲ့အခါ ဒီကလပ်စွဲတွေကို inherit လုပ်ပြီး လိုအပ်တဲ့ မက်သွ်တွေကို override လုပ်ပေးရှုံးပဲ။

ပုံ ၁၀.၁

လိုက်ဘရိက ပရိုဂရမ်ကို အကြမ်းထည် စထရက်ချာ ချထားပေးတယ်။ အဲဒီ စထရက်ချာထဲမှာ ကိုယ်တိုင် စိတ်ကြိုက် ဖုန်းချင်တဲ့ နေရာတွေကို ပြင်ဆင်ဖြည့်စက်လိုက်အောင် လုပ်ပေးထားတာလို ယူဆနိုင်တယ်။ ကြိုတင်သိထားဖို့ လိုအပ်တာတွေ တစ်ဆင့်ချင်း အရင်ကြည့်ရအောင်။

arcade.Window

Window ကလပ်စား ကရပ်စစ် window တစ်ခုကို ကိုယ်စားပြုတယ်။ ကရပ်ဖော်ပုံတွေ ဆွဲဖိန့် အန်နီ မေးရှင်း လုပ်ဖို့ လိုအပ်တာတွေ ဒီကလပ်စား ထောက်ပံ့ပေးထားတယ်။ ဒါအပြင် မောက်စား ကိုဘုံးဖော်ပုံတွေ ဖော်လုပ်လိုက်ရအောင် နည်းလမ်းတွေလည်း ပါတယ်။

Arcade ပရိုဂရမ်တစ်ခုကို run တဲ့ အခါ Window မှာ ပါတဲ့ on_draw မက်သဒ်ကို တစ်စက်နှင့် အကြိမ် ပြောက်ဆယ် ခေါ်ပေးတယ်။ သူနဲ့ အတိုင်း on_draw မက်သဒ်က ဘာမှ လုပ်ဆောင်မပေးဘူး။ ကိုယ်လိုချင်တဲ့ ကရပ်ဖော်ပုံ ဖော်ဖို့ Window ကို inherit လုပ်ပြီး override လုပ်ပေးရမယ်။ အပြာရောင် ဘောလုံးတစ်ခု အလယ်ဗဟိုမှာ ဆွဲမယ်ဆိုပါစို့ ...

```
# File: arcade_blue_circle.py
import arcade
from arcade.color import *

WIN_WIDTH = 640
WIN_HEIGHT = 480
```

```

class MyGame(arcade.Window):

    def __init__(self, width, height, title):
        super().__init__(width, height, title)
        arcade.set_background_color(arcade.color.ALMOND)

    def on_draw(self):
        self.clear()
        arcade.draw_circle_filled(WIN_WIDTH / 2, WIN_HEIGHT / 2, 20, BLUE)

window = MyGame(WIN_WIDTH, WIN_HEIGHT, "Show Blue Circle")
arcade.run()

```

on_draw ကို အခုလို override လုပ်နိုင်ပါတယ်။ ဒီပရိုက်မဲ့ run တဲ့အခါ on_draw ကို တစ်စက်နံတိုင်း တစ်စက်နံတိုင်းမှာ အကြိမ်ခြောက်ဆယ် (60 frames per second) တောက်လျှောက် ခေါ်နေမှုပါ။ ပရိုက်မဲ့ window မပိတ်မချင်းပေါ့။ ဒီလိုဖြစ်အောင် Arcade လိုက်ဘရီက လုပ်ပေးထားတာ။ ဒီအတွက် သီးခြားရေးဖို့ မလိုဘူး။ Window ကလပ်စံကို inherit လုပ်ပြီး on_draw ကို override လုပ်ပေးရင် ရဲပြီ။ clear မက်သဒ်ကိုလည်း superclass Window ကနေ ဆက်ခံရထားတာ။ Window ပေါ်မှာ ရှိတဲ့ ကရုပ်ဖွစ်အားလုံးကို ရှင်းပေးပြီး သတ်မှတ်ထားတဲ့ နောက်ခံရောင် ဖြည့်ပေးတဲ့ မက်သဒ်ပါ။ အန်နိုးများရှင်း အတွက် ဒီမက်သဒ်က အရေးကြီးတယ်ဆိုတာ တွေ့ရပါမယ်။

မောက်စ် (သို့) ကိုဘုံးနဲ့ ဘေးလုံးကို ရွှေလိုရအောင်လည်း လုပ်လိုရတယ်။ ခက်ခဲတဲ့ ကိစ္စတွေကို Window က အဆင်သင့် လုပ်ထားပေးတာပါ။ ဒါဟာ အထူးအဆန်း ဖြစ်နေနိုင်ပါတယ်။ ဘယ်လိုများလုပ်ထားလဲ အကြိမ်ဖျော်း သဘောတရား နားလည်ချင်ရင် ဒီဥပမာကို လေ့လာကြည့်ပါ။

```

class ConsolePrinter:

    def __init__(self, times):
        self._times = times

    def do_before(self):
        print("Checking if everything is ready.")

    def do_after(self):
        print("Doing cleaning up.")

    def do_my_task(self):
        self.do_before()
        for i in range(self._times):
            self.my_task()
        self.do_after()

    # do nothing
    def my_task(self):
        pass

```

```

class MyConsolePrinter(ConsolePrinter):
    def __init__(self, times, text):
        super().__init__(times)
        self._text = text

    # to print as you want
    def my_task(self):
        print(self._text)

printer = MyConsolePrinter(15, 'Hello')
printer.do_my_task()

```

ConsolePrinter မှာ my_task ကလဲလို့ ကျိုမက်သံတွေအားလုံး အပြည့်အစုံရေးထားတာ တွေရမှာ ပါ။ do_my_task က my_task ကိုခေါ်ထားတယ်။ MyConsolePrinter က ထုတ်ပေးချင်တဲ့ စာသား အတွက် my_task ကို override လုပ်ထားတာကို ရရှိပါ။ Arcade လိုက်ဘရဲ့ ကလပ်တွေကလည်း ဒီသဘောတရားပဲ။ ဂိမ်းတစ်ခုအတွက် လိုအပ်ချက်တွေကို ပြင်ဆင်ပေးထားတယ်။ ပုံစံချေပေးထားတယ်။ အသုံးပြုသူက ဒီကလပ်တွေကို inherit လုပ်ပြီး ဂိမ်းရဲ့ လိုအပ်ချက်အတိုင်း ဖြစ်အောင် မက်သံတွေကို override လုပ်ပြီး စိတ်ကြိုက်ပုံဖော်ယူရတာ။

အနိမ်မေးရင်း

စောစောက ပရိုဂရမ်မှာ စက်စိုင်း ညာဘက်ဘက်အပေါ်ကို ရွှေသွားအောင် အန်နီမေးရှင်း လုပ်မယ်ဆိုပါ စိုး။ on_draw လုပ်တဲ့ အခါတိုင်းမှာ လက်ရှိ x နဲ့ y တန်ဖိုးကို နည်းနည်းချင်း တိုးပေးခိုင်ပါတယ်။ နမူနာ အနော့ x ကို 2 pixels နဲ့ y ကို 1 pixel တိုးပေးပါမယ်။

```

# File: arcade_moving_circle.py
import arcade
from arcade.color import *

WIN_WIDTH = 640
WIN_HEIGHT = 480
RADIUS = 15

class MyGame(arcade.Window):

    def __init__(self, width, height, title):
        super().__init__(width, height, title)
        self._circle_x = WIN_WIDTH / 2
        self._circle_y = WIN_HEIGHT / 2
        arcade.set_background_color(AMMOND)

    def on_draw(self):
        self.clear()
        self._circle_x += 2      # move 2 pixels to the right

```

```

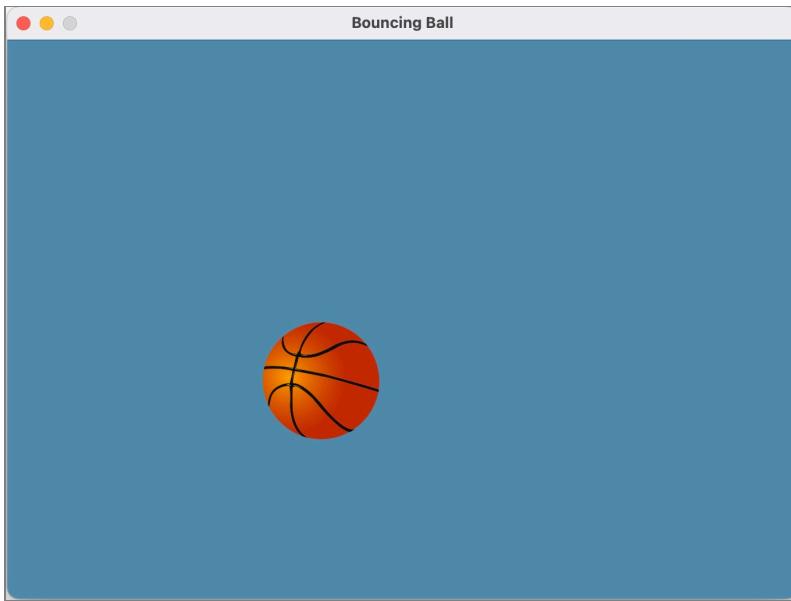
        self._circle_y += 1      # move 1 pixels upwards
        arcade.draw_circle_filled(self._circle_x,
                                   self._circle_y,
                                   RADIUS,
                                   BLUE)

window = MyGame(WIN_WIDTH, WIN_HEIGHT, "Moving Circle")
arcade.run()

```

Sprite

Sprite ကလပ်က ရုပ်ပုံ (image) တွေကို ဖော်ပြနိုင်တယ်။ ရုပ်ပုံအတွက် .jpg, .png, .bmp အစရိတဲ့ image file ဖော်မတ်အမျိုးမျိုး ထောက်ပံ့ပေးတယ်။ ဂိမ်း ကတ်ကောင်တော့ အရာဝတ္ထုတွေ ပုံဖော်စိုင်စွဲ အခိုက်ကျတဲ့ ကလပ်စပါ။ တစ်ခုနဲ့တစ်ခု ဝင်တိုက်တာ (collision) ၊ အပေါ်/အောက် (သို့) ဘယ်/ညာ လှည့်တာ၊ ပစ္စည်းတွေကို အပ်စုလိုက် ရွှေ့လျှော်စွာ စတာတွေကို အလွယ်တကူ လုပ်ဆောင်လို့ရအောင် Sprite ကလပ်က ထောက်ပံ့ပေးထားတယ်။ Window ကောင် တစ်ဖက်ဖက်နဲ့ ဝင်တိုက်ရင် ဘေးလုံး က ပြန်ကန်ထဲက်တဲ့ အန်နီမေးရှင်းဥပမာကို ကြည့်ရအောင် ...

ပုံ ၁၀.၂ Ball Sprite ဥပေါ်

```

# File: arcade_bouncing_ball.py
import arcade
SCREEN_WIDTH = 680
SCREEN_HEIGHT = 480

class Ball(arcade.Sprite):

```

```

def update(self):
    # rotate the sprite
    self.angle += 1
    # move the sprite
    self.center_x += self.change_x
    self.center_y += self.change_y

    if self.left < 0:
        self.change_x *= -1

    if self.right > SCREEN_WIDTH:
        self.change_x *= -1

    if self.bottom < 0:
        self.change_y *= -1

    if self.top > SCREEN_HEIGHT:
        self.change_y *= -1

```

center_x, center_y ကဲ Sprite ဗဟိုမှတ် တည်နေရာ။ change_x, change_y ကဲ အန်စီမံရေးရုပ်ပိုင် နည်းနည်းချင်း ရွှေပေးရမဲ့ x နဲ့ y ပမာဏ။ Sprite အမြန်ဆုံးနဲ့ ဦးတည်ရာကို ဒီနှစ်ခု ရဲ့ တန်ဖိုးနဲ့ ထိန်းလိုပေးနိုင်တယ်။ left, right, top, bottom attribute တွေကတော့ Sprite ရဲ့ ဘယ်/ညာ x တန်ဖိုးနဲ့ အထက်/အောက် y တန်ဖိုးတွေကို ဖော်ပြတယ်။ ဒါ ပေရါးရောဘဲလှေတွေ အားလုံးကို superclass Sprite ကနေ ဆက်ခံရရှိထားတာ။

ဘယ် (သို့) ညာဘက် ဘောင်နဲ့ ထိရင် change_x ကို အပေါင်းအနှစ် ပြောင်းပြန် လုပ်ပေးရပါမယ်။ အထက် (သို့) အောက် ဘောင်နဲ့ ထိရင် change_y ကို ပြောင်းပြန် လုပ်ပေးရပါမယ်။ ပုံ (၁၀.၃) မှာ ကြည့်ပါ။

Ball ကလပ်စုံ `__init__` မက်သွေ့ မပါဘူး။ (Subclass မှာ `__init__` မပါရင် အော့ဂျက်ဖော်တိုးတဲ့အခါ ဆက်ခံရရှိထားတဲ့ superclass `__init__` ကိုပဲခေါ်ပါတယ်။)

ဒါ Sprite ကို ဘယ်လို အသုံးပြုလဲ ဆက်ကြည့်ရအောင်

```

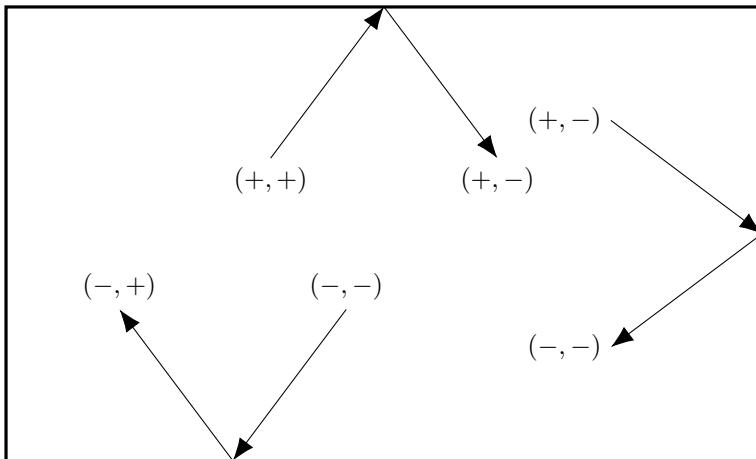
# File: arcade_bouncing_ball.py
class MyGame(arcade.Window):

    def __init__(self, width, height, title):
        super().__init__(width, height, title)

        self._ball = Ball('ball.png', 0.2)

        self._ball.center_x = SCREEN_WIDTH / 2
        self._ball.center_y = SCREEN_HEIGHT / 2
        self._ball.change_x = 2
        self._ball.change_y = 1
        arcade.set_background_color(arcade.color.AIR_FORCE_BLUE)

```


ပုံ ၁၀.၃ change_x နှင့် change_y လက္ခဏာ ပြောင်းလဲပုံ

```
def on_draw(self):  
    self.clear()  
    self._ball.draw()  
  
def on_update(self, delta_time):  
    self._ball.update()
```

```
window = MyGame(SCREEN_WIDTH, SCREEN_HEIGHT, "Bouncing Ball")
arcade.run()
```

Sprite အော့ဘ်ဂျက် ဖန်တီးတဲ့အခါ ရုပ်ပုံစိုင် နံမည်နဲ့ ပျဲ့/ခဲ့ တန်ဖိုး (scale factor) ထည့်ပေး ရပါတယ်။ နို့ ball.png ဖိုင် ဆယ်ပုံနှစ်ပုံအရွယ်အစားနဲ့ ဘေးလုံးပုံ Sprite ကို အခုလို

```
self._ball = Ball('ball.png', 0.2)
```

ဖန်တီးတယ်။ ရုပ်ပုံဖိုင်က ကုပ္ပါဒ်နဲ့ ဖို့ဒါတစ်ခုထဲမှာ ရှိရပါမယ်။ ဒါက အလွယ်နည်းကို ပြောတာပါ။ အခြား ဖို့ဒါမှာ ထားလို့ရပေး နည်းနည်း ပို့ရှုပ်လို့။

Sprite ရွှေလျားတာနဲ့ collision ဖြစ်တဲ့ ကိစ္စတွေအတွက် အဓိက ဂိမ်းလော့ဂျာစ်ကို on_update မက်သွေ့မှာ ရေးပေးရမယ်။ ဒါလည်းပဲ တကယ်က ဆက်ခံထားတဲ့ on_update ကို override လုပ်တာပါ။ ဒီမက်သွေ့ကိုလည်း တစ်စက်နဲ့ အကြိမ်ပြောက်ဆယ် အလိုအလေ့က် ခေါ်ပေးပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ on_draw နဲ့က ရည်ရွယ်ချက်ချင်း မထူပါဘူး။ on_draw က စခရင်ကိုပဲ refresh လုပ်ပေးတာ။ တစ်နည်းအားဖြင့် window ပေါ့မှ ဂရပ်စစ်ပုံပဲ ဖော်ပေးတာ။ ဂိမ်းလော့ဂျာစ်နဲ့ သက်ဆိုင်တာတွေ မလုပ်ဘူး။ on_update ကျတော့ ပုံပွဲတဲ့ ကိစ္စကို မလုပ်ဘူး။ ဂိမ်းလော့ဂျာစ်သီးသနဲ့ လုပ်ဆောင်တယ်။ ဒီမက်သွေ့နှစ်ခု လုပ်ဆောင်ပေးတဲ့ တာဝန်ကို ခွဲခြားထားရပါမယ်။ ဂိမ်းမှာပါဝင်တဲ့ Sprite အားလုံးရဲ့ state ကို update လုပ်ပေးခြင်းဟာ on_update ရဲ့ အဓိကတာဝန်တွေထဲက တစ်ခုအပါအဝင် ဖြစ်တယ်။ အခုံပမာမှာ ဘေးလုံးရဲ့ state ကို

```
| self._ball.update()
```

ခေါ်ပြီး update လုပ်ပေးထားတယ်။

on_update မက်သဒ် delta_time ပါရာမိတာကို ရှင်းပြန့် ကျွန်ုပါသေးတယ်။ on_update ကို ခေါ်တဲ့အခါ နောက်ဆုံးခါ့ခဲ့တဲ့ အချိန်နဲ့ အချိန်ကြား ကွဲပျောက်ကို delta_time အနေနဲ့ ထည့်ပေးတယ်။ Arcade လိုက်ဘရဲ့ နောက်ကွဲယ်က အလုပ်လုပ်ပုံ သဘောတရားအရ ထည့်ထားတဲ့ ပါ ရာမိတာဖြစ်ပြီး လိုက်ဘရဲ့ သုံးတဲ့သူအနေနဲ့ အသေးစိတ်သိဖို့ မလိုအပ်ပါဘူး။ on_update ကို override လုပ်တဲ့အခါ delta_time ပါရာမိတာ မကျွန်းခဲ့ရင် ရပါပြီ။

Velocity, change_x နှင့် change_y ဆက်စပ်ပုံ

ပုံ ၁၁၄

မူလ p_1 အမှတ်ကနေ ညာဘက်ကို Δx , အထက်ကို Δy (နှစ်ခုလုံး အပေါင်းတန်ဖိုး) ရွှေ့ရင် p_2 အမှတ်ကို ရောက်သွားမှာပါ (ဘယ် ပုံ)။ မူလ p_1 အမှတ်ကနေ ညာဘက်ကို Δx (အပေါင်း)၊ အောက် တည့်တည့်ကို Δy (အနှစ်) ရွှေ့ရင် p_2 အမှတ်ကို ရောက်သွားမှာပါ (ညာ ပုံ)။ Sprite မှာ change_x, change_y ဟာ $\Delta x, \Delta y$ ပါပဲ။ p_1 က (x_1, y_1) , p_2 က (x_2, y_2) ဖြစ်တယ်ဆိုရင်

$$\begin{aligned} x_2 &= x_1 + \Delta x \\ y_2 &= y_1 + \Delta y \end{aligned}$$

Frames per second (တစ်စက်နဲ့ update/refresh လုပ်တဲ့ အကြိမ်) နဲ့ velocity ဆက်စပ် နေမယ်ဆိုတာ သိသာပါတယ်။ $\Delta x = 2, \Delta y = 1$ ဆိုပါစို့

$$\begin{aligned} \Delta s &= \sqrt{\Delta x^2 + \Delta y^2} \\ &= \sqrt{2^2 + 1^2} \\ &= \sqrt{5} \\ &\approx 2.24 \end{aligned}$$

တစ်စက်နဲ့ အကြိမ်ခြောက်ဆယ် update လုပ်မယ်ဆိုရင် တစ်စက်နဲ့အတွင်းမှာ စုစုပေါင်း အကွာအဝေး $60 \times 2.24 = 134.4$ pixels ရွှေ့မှာပါ။ များဖြောင့်အတိုင်း ရွှေ့မှာ။ ဦးတည်ရာက $\Delta x, \Delta y$ အပေါင်း/အနှစ် ပေါ့ မူတည်ပါမယ်။

Event Handling

မောက်စဲ၊ ကီးဘုံး၊ joystick စတဲ့ input device တွေနဲ့ ဂိမ်းကို တိန်းချုပ်ဖို့အတွက်လည်း Window က လပ်စဲက လွှာယ်အောင်လုပ်ထားတယ်။ on_mouse_motion, on_mouse_press, on_key_press စတဲ့ မက်သဒ်တွေကို override လုပ်ရုပ်ပဲ။ အဖြစ်အပျက် တစ်စုံတစ်ခု (event) ကို ပရိုဂရမ်က တွဲပြန် လုပ်ဆောင်ပေးတာကို event handling လို့ ခေါ်တယ်။ ကီးဘုံး၊ ကီးနှုပ်/လွှတ် လိုက်တာ၊ မောက်စဲ

ကလစ်နှုပ်/လွှတ် လိုက်တာ မောက်စ်ရွှေတာ စတာတွေဟာ event ဥပမာတချို့ ဖြစ်တယ်။ ဒါတွေကို ပရိုဂရမ်က တို့ပြန်လုပ်ဆောင်ချင်တဲ့အခါ event handling ကို သုံးရပါတယ်။

ဒါက ဘေးလုံးကို မောက်စ်နဲ့ ရွှေတဲ့ နမူနာပါ။ မောက်စ်ကို နှုပ်ထားပြီး ရွှေရတာ (dragging) မဟုတ်ဘူး။ ဒီတိုင်း ပိုင်တာရွှေတဲ့ နောက်ကို ဘေးလုံးက လိုက်နေမှာပါ။

```
# File: arcade_m_move.py
class MyGame(arcade.Window):

    def __init__(self, width, height, title):
        super().__init__(width, height, title)
        self._ball = arcade.Sprite('ball.png', 0.2)
        self._ball.center_x = SCREEN_WIDTH / 2
        self._ball.center_y = SCREEN_HEIGHT / 2
        arcade.set_background_color(arcade.color.AIR_FORCE_BLUE)

    def on_draw(self):
        self.clear()
        self._ball.draw()

    def on_mouse_motion(self, x: int, y: int, dx: int, dy: int):
        self._ball.center_x = x
        self._ball.center_y = y
```

မောက်စ်ကို ရွှေရင် မောက်စ်ပိုင်တာရွေ့နေသ၍ on_mouse_motion ကို တစ်ခါပြီးတစ်ခါ အဆက်မပြတ် ခေါ်နေမှာပါ။ မောက်စ် ရပ်လိုက်ရင် ဒီမက်သဒ်ခေါ်တာလည်း ရပ်သွားမယ်။ ဒီလိုဖြစ်အောင် Window က လုပ်ပေးထားတာ။ x နဲ့ y က လက်ရှိ မောက်စ်ပိုင်တာရဲ့ တည်နေရာ။ dx က ဒီမက်သဒ်ကို နောက်ဆုံး ခေါ်ခဲ့တဲ့ အချိန်နဲ့ အခုံခေါ်တဲ့ အချိန်အတွင်း ပြောင်းလဲသွားတဲ့ x ကွာဟာချက်။ dy က ဒီမက်သဒ်ကို နောက်ဆုံး ခေါ်ခဲ့တဲ့ အချိန်နဲ့ အခုံခေါ်တဲ့ အချိန်အတွင်း ပြောင်းလဲသွားတဲ့ y ကွာဟာချက်။ နောက်ဆုံး ခေါ်ခဲ့တဲ့က မောက်စ်က (x_1, y_1) မှာ ရှိခဲ့တယ် အခုံခေါ်တဲ့အချိန် (x_2, y_2) မှာ ဆိုပါစို့။ $dx = x_2 - x_1$, $dy = y_2 - y_1$ ဖြစ်တယ်။

မောက်စ် ကလစ်နှုပ်တဲ့အခါ တစ်ခုခု လုပ်မယ်ဆိုရင် on_mouse_press ကို override လုပ်ရပါမယ်။ ဒီမက်သဒ်ကိုတော့ ကလစ်နှုပ်တော့မှပဲ ခေါ်မှာပါ။ မောက်စ် ဘယ်ဘက် ကလစ်နှုပ်လိုက်တဲ့နေရာကို ဘေးလုံး (ချက်ချင်း)ရောက်စေချင်ရင် အခုံလို့ ...

```
# File: arcade_m_press.py
def on_mouse_press(self, x, y, button, modifiers):
    if button == arcade.MOUSE_BUTTON_LEFT:
        self._ball.center_x = x
        self._ball.center_y = y
```

ကီးဘူဒ်နဲ့ ထိန်းချင်ရင် on_key_press ကို override လုပ်ရပါမယ်။ arcade_k_press.py မှ လေ့လာကြည့်ပါ။ မောက်စ် နှုပ်ထားပြီး ဘေးလုံးကိုရွှေ (dragging) တာကို arcade_m_drag.py ဖို့ မှာ ကြည့်နိုင်ပါတယ်။

arcade.View

arcade.View ဟဲ Window နဲ့ သဘောတရား အတော်လေးဆင်တူပါတယ်။ Window လိုပဲ စခရင် မှာ ဂရပ်ဖစ်ပုံဖော်ထိနိုင်သူများ သိုးလို့ရတယ်။ Event handling အတွက် override လုပ်ရတာတွေ ကလည်း Window နဲ့ တူတူပါပဲ။ ဒါပေမဲ့ View က သူချည်း မရပ်တည်နိုင်ပါဘူး။ View ကို ပြပေးဖို့ အတွက် Window တစ်ခုလိုပါတယ်။ Window တစ်ခုတည်းဟာ View အမျိုးမျိုးကို အလုပ်ကျ လျှော့ပြုလိုရတယ်။ ဂိမ်းတစ်ခုမှာ welcome screen, game over screen, pause screen စသည်ဖြင့် ပြပေး ဖို့လိုပါတယ်။ ဒီလို လိုအပ်ချက်မျိုးအတွက်ဆိုရင် Arcade မှာ View ကို အသုံးပြုရမှာပါ။ နှုန္နာကြည့်ရင် ပို့ရှင်းသွားပါလိမ့်မယ်။

အောက်ပါကြပ်မှာက ပထမ စစ်ချင်း Click to Start! လို့ ပြနေမှာပါ။ ကလစ်နိုင်လိုက်ရင် ဘေးလုံး က စရွှေ့ပါမယ်။ ကလစ်ထပ်နိုင်လိုက်ရင် ဘေးလုံးရွှေနေတာ ပျောက်သွားပြီး The End စသားပြုပါတယ်။ MsgView က စသားပြုပေးဖို့အတွက်။ MainView က ဘေးလုံး အနှစ်မေးရှင်းအတွက်။ နှစ်ခုလုံး arcade.Window အစား arcade.View ကို inherit လုပ်ထားတာ သတိပြုပါ။

```
# File: arcade_view_switch.py
import arcade
from arcade.color import *

WIN_WIDTH = 400
WIN_HEIGHT = 600

class MainView(arcade.View):
    def __init__(self):
        super().__init__()
        self._circle_x = WIN_WIDTH // 2    # move 2 pixels to the right
        self._circle_y = WIN_HEIGHT // 2   # move 1 pixels upwards
        self._next_view = None

    def on_draw(self):
        self.clear()
        self._circle_x += 1.3  # move 2 pixels to the right
        self._circle_y += 2    # move 1 pixels upwards
        arcade.draw_circle_filled(self._circle_x,
                                  self._circle_y,
                                  20,
                                  BLUE)

    def on_mouse_press(self, _x, _y, _button, _modifiers):
        """ If the user presses the mouse button, start the game. """
        self.window.show_view(self._next_view)

class MsgView(arcade.View):
    def __init__(self, msg):
        super().__init__()
```

CCJ

```
self._msg = msg
self._next_view = None

def on_draw(self):
    self.clear()
    arcade.draw_text(self._msg,
                     WIN_WIDTH / 2,
                     WIN_HEIGHT / 2,
                     RED,
                     font_size=20,
                     anchor_x="center")

def on_mouse_press(self, _x, _y, _button, _modifiers):
    if self._next_view:
        self.window.show_view(self._next_view)

main():
    window = arcade.Window(WIN_WIDTH, WIN_HEIGHT, "View Switch")
    end_view = MsgView("The End")
    start_view = MsgView("Click to Start!")
    main_view = MainView()

    start_view._next_view = main_view
    main_view._next_view = end_view
    window.show_view(start_view)
    arcade.run()

__name__ == "__main__":
    main()
```

စော့အောင်ပြောခဲ့သလို View ကို ပြန့် Window ရှိရပါမယ်။ Arcade ပရိုဂရမ်တစ်ခု run တဲ့အခါ Window တစ်ခုကတော့ ရှိကိုရှိရမယ်ပါ။ အဲဒီ Window ကို View က self.window နဲ့ ရည်ညွှန်းအသုံးပြု နိုင်တယ် (View ကို ဆက်ခံထားတဲ့ subclass မှာလည်း သုံးလိုရတယ်)။ Window မှာ ပြချင်တဲ့ View ကို window.set_view မက်သဒ်နဲ့ သတ်မှတ်ရတယ်။ MsgView နဲ့ MainView မှာ on_mouse_press ကို ဒီလို override လုပ်ထားတယ်

```
def on_mouse_press(self, x, y, button, modifiers):
    if self._next_view:
        self.window.show_view(self._next_view)
```

ကလစ်နှင့် self._next_view ကို ပေါ်ပေါ်မှုပါ။

နောက်တစ်ခုက View အကျယ်နဲ့ အမြင့်ဟာ ငါးကိုပြပေးတဲ့ Window အပေါ် မှတည်တယ်။ ဒါကြောင့် View တစ်ခုချင်းအတွက် အကျယ် အမြင့် မသတ်မှတ်ဘူး။ Window အကျယ်နဲ့ အမြင့် သတ်မှတ်ရင် ရပါ။

main မက်သဒ်မှာ Window တစ်ခု နဲ့ View သုံးခု ဖန်တီးထားတယ်။ View တစ်ခုကနေ တစ်ခု ပြောင်းလဲဖို့ အခုလို ချိတ်ဆက်ပေးထားတာ

```
start_view._next_view = main_view
main_view._next_view = end_view
```

တွေ့ရမှာပါ။ start_view ပေါ်မှာ ကလစ်နိုပ်ရင် main_view, main_view ပေါ်မှာ နိုပ်ရင် end_view ကို ပြပေးမှာပါ (on_key_press မက်သဒ်နဲ့ ဆက်စပ်ကြည့်ပြီး နားလည်အောင်လုပ်ပါ။)

၁၀.၇ Breakout တည်ဆောက်ခြင်း

ဂိမ်း မတည်ဆောက်ခင် ကြိုတင်နားလည်ထားရမဲ့ Arcade သဘောတရား အတော်များများ ရှင်းပြုခဲ့ပြီ။ တကယ် လက်တွေ့ ဂိမ်းရေးဖို့ပဲ ကျော်ပါတော့တယ်။ ပရိုဂရမ် အပြည့်အစုံကို တမျက်နှာ (၂၁၉) မှာ ကြည့်ပါ။ အခု တစ်ပိုင်းချင်း ခွဲထွက် ရှင်းပြပါမယ်။ ဂိမ်းအတွက် လိုအပ်တဲ့ constant တွေကို ပထမဆုံး သတိမှတ်ထားတယ်။ အများစုက တည်နေရာ၊ အရွယ်အစားနဲ့ သက်ဆိုင်တာတွေ။

```
WIN_WIDTH = 400
WIN_HEIGHT = 600

# paddle size
PDL_WIDTH = 60
PDL_HEIGHT = 10
PDL_Y_OFFSET = 30      # distance between paddle and lower edge of window

BALL_RADIUS = 10
BRICKS_PER_ROW = 10
BRICK_ROWS = 10        # number of brick rows
BRICK_GAP = 4           # gap between bricks

# calculate and define constants for brick width and height
BRICK_WIDTH = ((WIN_WIDTH - (BRICKS_PER_ROW - 1) * BRICK_GAP)
               // BRICKS_PER_ROW)
LEFT_MARGIN = (WIN_WIDTH - (BRICK_WIDTH * BRICKS_PER_ROW +
                            BRICK_GAP * (BRICKS_PER_ROW - 1))) // 2
BRICK_HEIGHT = 8

# Window အောက်ဘက် ဘောင်နဲ့ နံရုံအောက်ပြီ အကွာအခေါ်။
BRICK_Y_OFFSET = 414
# Window ပုံစံမှတ်
CENTER_X = WIN_WIDTH // 2
CENTER_Y = WIN_HEIGHT // 2
```

အုတ်ခဲ့ခြင်း

setup_bricks က အုတ်ခဲ့တွေ နေရာတကျ စီပေးတဲ့ ဖန်ရှင်း။ အုတ်ခဲ့ကို SpriteSolidColor နဲ့ ဆွဲ လိုရတယ်။ ဒီကလပ်စ်က အရောင်အပြည့် ထောင့်မှန်စတုဂံပုံ ပါပဲ။ image ဖိုင် ရှိဖို့ မလိုဘူး။

စိတ်တဲ့ အုတ်ခဲအားလုံးကို SpriteList နဲ့ သိမ်းထားပြီး return ပြန်ပေးထားတယ်။

```
def setup_bricks():
    colors = [CYAN, CYAN, GREEN, GREEN, GOLD, GOLD,
              ORANGE, ORANGE, RED, RED]
    # အုတ်ခဲအားလုံး ထည့်ထားဖို့ SpriteList
    brick_lst = arcade.SpriteList()
    y = BRICK_Y_OFFSET + BRICK_HEIGHT // 2
    # 10 x 10 bricks wall
    for i in range(BRICKS_PER_ROW):
        x = LEFT_MARGIN + BRICK_WIDTH // 2
        for j in range(BRICK_ROWS):
            brick = arcade.SpriteSolidColor(BRICK_WIDTH,
                                              BRICK_HEIGHT,
                                              colors[i])
            brick.center_x = x
            brick.center_y = y
            # အုတ်ခဲတစ်ခုချင်း SpriteList ထဲထည့်
            brick_lst.append(brick)
            x += (BRICK_WIDTH + BRICK_GAP)
        y += (BRICK_HEIGHT + BRICK_GAP)
    return brick_lst
```

SpriteList ထဲမှာ Sprite တွေ တစ်စုတစ်စည်းတည်း သိမ်းထားတာဟာ ဘောလုံးနဲ့ ဝင်တိုက်မိတဲ့ အုတ်ခဲတွေ (တစ်ခုထက်ပိုင်းတယ်) ကို စစ်ထုတ္ထိ လွယ်ကူးစေတယ်ဆိုတာ ခဏနေ တွေ့ရမှာပါ။ ထဲမောင်ရာ အတွက်အချက် အသေးစိတ်နားလည်ချင်ရင် စာမျက်နှာ (၁၀၈) မှ ကျားကွဲက်ခံ ဥပမာကို ကြည့်ပါ။

ဘောလုံးနှင့် တာထွက် velocity

ဘောလုံးအတွက် Ball ကေလပ်ကို အခုလို သတ်မှတ်ပါမယ်။ ဘောင်တွေကို တိုက်တဲ့အခါ ပြန်ကန်ထွက်အောင် လုပ်တဲ့နည်းလမ်းက ရှုမှာတွေ့ခဲတဲ့ ဥပမာကလိုပါပဲ။ self.left < 0 ဖြစ်ရင် ဘယ်ဘက်ဘောင်နဲ့ တိုက်တာ၊ self.right < WIN_WIDTH ဆိုရင် ညာဘက်နဲ့တိုက်တာ စသည်ဖြင့်ပေါ့။ အထက်/အောက် ဘောင်နဲ့တိုက်တာလည်း ဒီသဘောတရားပါပဲ။

```
class Ball(arcade.SpriteCircle):
    def update(self):
        self.center_y += self.change_y
        self.center_x += self.change_x

        if self.left < 0:
            self.change_x *= -1

        if self.right > WIN_WIDTH:
            self.change_x *= -1
```

```

# hitting bottom edge doesn't bounce
if self.bottom < 0:
    pass

if self.top > WIN_HEIGHT:
    self.change_y *= -1

```

ဒီကလပ်စ်က arcade.SpriteCircle ကို inherit လုပ်ထားတယ်။ SpriteCircle က အရောင်ဖြည့် စက်ပိုင်းပုံ အတွက်။ image ဖိုင် မလိုဘူး။

setup_ball ကတော့ ဘေးလုံးနဲ့ ကန်းတည်နေရာနဲ့ တာထွက် velocity ကို အဓိက တွက်ချက်သတ်မှတ်ပေးတာပါ။ ဖန်တီးထားတဲ့ ဘေးလုံးကိုလည်း return ပြန်ပေးတယ်။

```

def setup_ball():
    ball = Ball(BALL_RADIUS, arcade.color.BLACK)
    ball.center_x = WIN_WIDTH // 2
    ball.center_y = WIN_HEIGHT // 2
    ball.change_y = -6
    random.uniform(1.0, 3.0)
    ball.change_x = random.uniform(1.0, 3.0) \
        if random.uniform(0.0, 1.0) <= 0.5 \
        else random.uniform(-1.0, -3.0)
    return ball

```

အစမှာ ဘေးလုံးအောက်ကို ကျေလာတဲ့အခါ ဦးတည်ရာက အောက်တည့်တည့်ကိုပဲ အမြတစ်သမှတ်တည်းဖြစ်နေရင် သိပ်မကောင်းဘူး။ ဤဦးငွေ့စွာဖြစ်နေမယ်။ ဘယ်ဘက်ကို ဦးတည် ဆင်းလာမှုလဲ ခန့်မှန်းလို့မရရင် ပို့မှုက်တယ်။ စိတ်လှပ်ရားဖို့ ပို့ကောင်းတယ်။ ဒီအတွက် change_x ကို 1.0 ကနေ 3.0 အတွင်းနဲ့ -1.0 ကနေ -3.0 အတွင်း random ထုတ်ထားတယ်။ random.uniform ဖန်ရှင် သုံးပါတယ်။ change_x အနှစ်တန်ဖိုးဆိုရင် ဘယ်ဘက် အပေါင်းဆိုရင် ညာဘက်ကို ဦးတည်တယ်။ ဘယ်ဘက်လား ညာဘက်လားကိုလည်း ငါးဆယ် ငါးဆယ် ဖြစ်ချင်တယ်။ ဒါကြောင့်

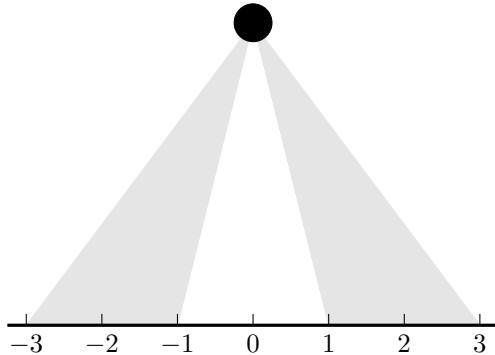
```
random.uniform(0.0, 1.0) <= 0.5
```

ဖြစ်ရင် အပေါင်းတန်ဖိုး ဖြစ်အောင် random.uniform(1.0, 3.0) နဲ့ ထုတ်ပေးတယ်။ မဟုတ်ရင်တော့ အနှစ်တန်ဖိုး ထွက်အောင်လုပ်ထားတယ်။ ဒါကြောင့် စစချင်းမှာ ဘေးလုံးကျေလာတဲ့ လားရာက ပုံ (၁၀.၅) မှာ ပြထားတဲ့ နယ်ပယ်အတွင်းမှာပဲ ရှုပါမယ်။

Breakout Class

Breakout ကလပ်စ်ကို ဆက်ကြည့်ရအောင်။ ဂိမ်းရဲ့ အဓိက View ဖြစ်ပြီး အရှုံးအနှစ်ဆုံးဖြတ်တာ၊ ဘေးလုံးနဲ့ အုတ်ခဲ့ ဘေးလုံးနဲ့ paddle တိုက်မိတာ စတာတွေကို ဒီကလပ်စ်မှာ ရေးထားတာပါ။ paddle ကို မောက်စံနဲ့ ရွှေလို့ရအောင် on_mouse_motion ကလည်း ဒီထဲမှာပဲ။ [Breakout ကလပ်စ် အပြည့်အစုံကို စာမျက်နှာ (၂၁၉) မှာ ကြည့်ပါ။]

__init__ မက်သဒ်က သိပ်ရှုပ်ရှုပ်ထွေးထွေး မရှိဘူး။ မောက်စံပိုင်တာ ပေါ်နေအောင် self.window.set_mouse_visible(True) နဲ့ လုပ်ထားတယ်။ ဖျောက်ထားချင်ရင် False ထည့်ပေး။ Instance variable တွေ အားလုံးကို None ထည့်ထားတယ်။

ပုံ ၁၀.၅ ဘေးလို့ကျလေနိုင်တဲ့နေရာ

```
def __init__(self):
    super().__init__()

    arcade.set_background_color(WHITE)
    self.window.set_mouse_visible(True)
    self._ball = None
    self._paddle = None
    self._brick_lst = None
    self._brick_remains = None
    self._next_view = None
```

Initialization ကို `setup` မက်သံမှာ အဓိက လုပ်ထားတယ်။ `__init__` မှ ဘာလို့ မလုပ်လဲ မေးစရာရှိတယ်။ `__init__` မက်သံက အေးတံ့ခါးပါ ဖောက်တစ်ခါ ပြန်ဆော့ချင်ရင် အစအနေအထား ဖြစ်အောင် `setup` မက်သံကို ခေါ်လို့ရမယ်။ (ဒီတော့ Breakout အေးတံ့ခါးပါ အသစ်တစ်ခု ဖန်တီးတာ၊ `__init__` ကို တိုက်ရှိက်လည်း မခေါ်ဘဲ ပြန်ချင်ရင် `setup` ကို ခေါ်လို့ရမယ်။) ရှေ့မှာတွေ့ခဲ့တဲ့ `setup_ball`, `setup_paddle`, `setup_bricks` တို့ကို တစ်ခေါင်း ပြန်ခေါ်ထားတာ တွေ့ရမယ်။ `_brick_remains` က လက်ကျွန်းမှတ်တဲ့ အရေအတွက် မှတ်ထားဖို့ အုတ်ခဲ့တဲ့ တစ်လုံးပျက်သွားတိုင်း တစ်လျှော့ပေးရမယ်။

```
def setup(self):
    self._paddle = arcade.SpriteSolidColor(PDL_WIDTH,
                                            PDL_HEIGHT,
                                            BLACK)

    self._paddle.bottom = PDL_Y_OFFSET
    self._paddle.center_x = CENTER_X

    self._ball = setup_ball()
    self._brick_lst = setup_bricks()
    self._brick_remains = 20
```

`draw` မက်သံက ဂိမ်းမှာပါတဲ့ အုတ်နံရုံး ဘေးလို့နဲ့ `paddle` ပြားတို့ကို ဆွဲတယ်။ ဒီမက်သံက Breakout ကလပ်စဲမှာ ထပ်ဖြည့်ထားတာ။ `View` ကလပ်စဲရဲ့ တစ်စက်နဲ့ အကြိမ်ခြောက်ဆယ် ခေါ်နေမဲ့

on_draw ကို override လုပ်တာ မဟုတ်ဘူး။ draw ကို ခွဲထုတ်ထားရတာက လိုတဲ့အချိန်မှာ ကိုယ်တိုင် ခေါ်လို့ရအောင် ရော်ရွယ်တာပါ။

```

def on_draw(self):
    self.draw()

def draw(self):
    self.clear()
    self._paddle.draw()
    self._brick_lst.draw()
    self._ball.draw()

    ဂိမ်းရဲ့ အခိုက်လေ့ဂျွဲကို on_update မက်သင်မှာ တွေ့ရမှုပါ။ View ကလပ်စဲ့ on_update
    ကို override လုပ်ပေးတာပါ။

def on_update(self, delta_time):
    self._ball.update()
    self._paddle.update()
    self._brick_lst.update()
    bricks_hit = arcade.check_for_collision_with_list(self._ball,
                                                    self._brick_lst)

    if len(bricks_hit) > 0:
        self._ball.change_y *= -1
    for brick in bricks_hit:
        brick.remove_from_sprite_lists()
        self._brick_remains -= 1

    if self._brick_remains == 0:
        self._next_view._msg = "You Win!"
        self.window.show_view(self._next_view)

    if self._ball.center_y <= PDL_Y_OFFSET:
        self._next_view._msg = "You Lost!"
        self.window.show_view(self._next_view)

    if (arcade.check_for_collision(self._ball, self._paddle)
        and self._ball.change_y < 0):
        self._ball.change_y *= -1

on_update ကို တစ်စက်နဲ့ အကြိမ်ခြေက်ဆယ် အဆက်မပြတ် အလိုအလျောက် ခေါ်ပေးတယ်လို့ ပြော
ခဲ့တာ ပြန်အမှတ်ရမယ် ထင်ပါတယ်။ ဂိမ်းရဲ့ state ကို ဒီမက်သင် တစ်ကြိမ်ခေါ်တိုင်း update လုပ်ပေး
ရပါမယ်။ ဒါဟာ ဂိမ်းတစ်ခုရဲ့ အချိန်နဲ့အမျှ ပြောင်းလဲနေတဲ့ အရာအားလုံးအတွက် အခိုက်သေ့ချက်ပဲ။
ပထမဆုံး Breakout မှာပါတဲ့ ဘောလုံး paddle နဲ့ အုတ်ခဲအားလုံးရဲ့ လက်ရှိအခြေအနေကို update
လုပ်ရမယ်။ ဒီအတွက် ဂိမ်းမှာပါဝင်တဲ့ သက်ဆိုင်ရာ Sprite (သို့) SpriteList အားလုံးရဲ့ update
မက်သင်ကို ခေါ်ပေးရမှုပါ။

| self._ball.update()
```

```

    self._paddle.update()
    self._brick_lst.update()

```

check_for_collision_with_list က ဝင်တိုက်မိတဲ့ Sprite တွေကို စစ်ထုတ်ပေးတဲ့ မက် သင်။ ဘေးလုံးနဲ့ တိုက်မိတဲ့ အုတ်ခဲတွေကို လိုချင်တာ။ ဒီတော့ အခုလို ခေါ်ရမယ်

```

bricks_hit = arcade.check_for_collision_with_list(self._ball,
                                                self._brick_lst)

```

အုတ်ခဲ (တော့) နဲ့ ဝင်တိုက်ရင် ဘေးလုံးကို အထက် (သို့) အောက် ပြန်ကန်ထွက်အောင် change_y ကို လက္ခဏာ ဆန့်ကျင်ဘက် ပြောင်းပေးပါတယ်။

```

if len(bricks_hit) > 0:
    self._ball.change_y *= -1

```

ဝင်တိုက်တဲ့ အုတ်ခဲတွေကို ဖျက်ပစ်ရပါမယ်။ ဖျက်လိုက်ရင် လက်ကျွန်ုပ်အုတ်ခဲလည်း လျှော့သွားရမယ်။ ဒီ အတွက် အခုလို

```

for brick in bricks_hit:
    brick.remove_from_sprite_lists()
    self._brick_remains -= 1

```

တိုက်မိတဲ့ အုတ်ခဲတစ်ခဲချင်း ဖယ်ထုတ်ပါတယ်။

Start, Main and End Views

ပထမ စစ်ချင်းမှာ ပုံ (၁၀.၁) မှာ တွေ့ရတဲ့ အနေအထားအတိုင်း ရှိနေမယ်။ ဒါပေမဲ့ စတာနဲ့ ဘေးလုံး က ချက်ချင်းထွက်ရင် ဆော့ရတာ သိပ်အဆင်မပြေားဗျား။ ကလစ်နှုပ်လိုက်မှ ဘေးလုံးစထွက်မယ်ဆိုရင် ပုံ ကောင်းမယ်။ StartView ကို အခုလိုသတ်မှတ်ထားတယ်

```

class StartView(arcade.View):
    def __init__(self):
        super().__init__()
        self._next_view = None

    def on_draw(self):
        self.clear()
        # Breakout ခဲ setup နဲ့ draw ကိုခေါ်တာ
        self._next_view.setup()
        self._next_view.draw()

    def on_mouse_press(self, x, y, button, modifiers):
        # ကလစ်နှုပ်ရင် Breakout View ကို ပြောင်းပေးတာ
        if self._next_view:
            self._next_view.setup()
            self.window.show_view(self._next_view)

```

ဘေးလုံးပြောင်းပေးတဲ့ Breakout ဟာ ဂိမ်းရဲ့ အဓိက View ။ ဒါပေမဲ့ ဒီ View က စတာနဲ့ ဘေးလုံး

က ရွှေ့မှာ on_draw နဲ့ on_update က ရပ်ထားလို့မရဘူး။ View ကို Window မှာ ပြပြီဆိုတာနဲ့ တောက်လျှောက် ခေါ်နေမှာ။ StartView က ရုပ်ပုံကို အပြုမှုပဲ ပြပေးရမယ်။ ဖြစ်နိုင်တဲ့ နည်းလမ်းတစ်ခုက Breakout ရဲ့ setup နဲ့ draw ကို StartView ရဲ့ on_draw ကနေ ခေါ်လို့ရပါတယ်။ StartView နဲ့ Breakout ကို main မက်သင်ထဲမှာ အခုလို ချိတ်ပေးထားပါမယ်။

```
start_view = StartView()
game_view = Breakout()
# ...
start_view._next_view = game_view
window.show_view(start_view)
# ...
```

အခြားအနှင့် You Win!/You Lose! ပြန့် EndView ရဲ့ တာဝန်။ ရုံး (သို့) နိုင်ရင် မက်ဆွဲချုပ်ပြပေးပြီး တစ်ခါတပ်ဆော့ချုပ်ရင် ကလစ်နိုပ်ရပါမယ်။

```
class EndView(arcade.View):
    def __init__(self):
        super().__init__()
        self._next_view = None
        self._msg = None

    def on_draw(self):
        self.clear()
        arcade.draw_text(self._msg,
                        WIN_WIDTH / 2,
                        WIN_HEIGHT / 2,
                        RED,
                        font_size=20,
                        anchor_x="center")

    def on_mouse_press(self, x, y, button, modifiers):
        if self._next_view:
            self.window.show_view(self._next_view)

main မက်သင်ထဲမှာ အခုလို ချိတ်ပေးထားပါတယ်
```

```
end_view = EndView()
# ...
end_view._next_view = start_view
```

နိုင်း

ဒီအခါးမှာ Breakout ဂိမ်းကို အသုံးချုပ်မှုမာအနေနဲ့ ထည့်ပေးထားတဲ့ ရည်ရွယ်ချက်က Arcade လိုက်ဘရိုနဲ့ ဂိမ်းတွေ ဖန်တီးနိုင်ဖို့ အဓိက မဟုတ်ပါဘူး။ Inheritance ကို လိုက်ဘရိုတွေမှာ အသုံးချလေ့ရှိတဲ့ ပုံစံတရှုံးကို နားလည်းသော်ပေါက်အောင်၊ သတိပြုမိအောင်၊ ဆက်စပ်မိအောင် အဓိက ရည်ရွယ်တာပါ။ စလေ့လာသူတွေအတွက် လွယ်လွယ်နဲ့ နားလည်နိုင်မယ်လို့တော့ မမျှော်လင့်နိုင်ဘူး။ စိတ်ရည်ရည်ထား

အချိန်ပေးပြီး နားလည်သဘောပေါက်အောင် လေ့လာဖို့ လိုပါလိမ့်မယ်။ ပရိုဂရမ်အပြည့်အစုံကို အောက်မှာ ဖော်ပြပေးထားပါတယ်။

တည်နေရာ အတွက်အချက်တွေ နားမလည်လိုလည်း သချ်ပြောက်သူတွေ စိတ်ခါတ်ကျစရာ မလိုပါဘူး။ အတွက်အချက်တွေ အကြမ်းဖျော်းလောက် နားလည်အောင် ကြည့်၊ ကျွန်ုတဲ့ ပရိုဂရမ်းမင်းနဲ့ဆိုင်တဲ့ သဘောတရားတွေ အမိကထား ကြည့်မယ်ဆိုရင်လည်း အတိုင်းအတာတစ်ခုထိ အကျိုးရှိမှုပါပဲ။

```

import random
import arcade
from arcade.color import *

WIN_WIDTH = 400
WIN_HEIGHT = 600

PDL_WIDTH = 60
PDL_HEIGHT = 10
PDL_Y_OFFSET = 30      # distance between paddle and lower edge of window

BALL_RADIUS = 10
BRICKS_PER_ROW = 10
BRICK_ROWS = 10          # number of brick rows
BRICK_GAP = 4            # gap between bricks
BRICK_WIDTH = ((WIN_WIDTH - (BRICKS_PER_ROW - 1) * BRICK_GAP)
                // BRICKS_PER_ROW)
LEFT_MARGIN = (WIN_WIDTH - (BRICK_WIDTH * BRICKS_PER_ROW +
                            BRICK_GAP * (BRICKS_PER_ROW - 1))) // 2
BRICK_HEIGHT = 8
BRICK_Y_OFFSET = 414
CENTER_X = WIN_WIDTH // 2
CENTER_Y = WIN_HEIGHT // 2

class Breakout(arcade.View):
    def __init__(self):
        super().__init__()

        arcade.set_background_color(WHITE)
        self.window.set_mouse_visible(True)
        self._ball = None
        self._paddle = None
        self._brick_lst = None
        self._brick_remains = None
        self._next_view = None

    def setup(self):
        self._paddle = arcade.SpriteSolidColor(PDL_WIDTH,

```

```
PDL_HEIGHT,
BLACK)

self._paddle.bottom = PDL_Y_OFFSET
self._paddle.center_x = CENTER_X

self._ball = setup_ball()
self._brick_lst = setup_bricks()
self._brick_remains = 20

def on_draw(self):
    self.draw()

def draw(self):
    self.clear()
    self._paddle.draw()
    self._brick_lst.draw()
    self._ball.draw()

def on_update(self, delta_time):
    self._ball.update()
    self._paddle.update()
    self._brick_lst.update()
    bricks_hit = arcade.check_for_collision_with_list(self._ball,
                                                       self._brick_lst)
    if len(bricks_hit) > 0:
        self._ball.change_y *= -1
    for brick in bricks_hit:
        brick.remove_from_sprite_lists()
        self._brick_remains -= 1

    if self._brick_remains == 0:
        self._next_view._msg = "You Win!"
        self.window.show_view(self._next_view)

    if self._ball.center_y <= PDL_Y_OFFSET:
        self._next_view._msg = "You Lost!"
        self.window.show_view(self._next_view)

    if (arcade.check_for_collision(self._ball, self._paddle)
        and self._ball.change_y < 0):
        self._ball.change_y *= -1

def on_mouse_motion(self, x, y, dx, dy):
    self._paddle.center_x = x
```

JJº

```
def setup_bricks():
    colors = [CYAN, CYAN, GREEN, GREEN, GOLD, GOLD,
              ORANGE, ORANGE, RED, RED]
    brick_lst = arcade.SpriteList()
    x = LEFT_MARGIN + BRICK_WIDTH // 2
    y = BRICK_Y_OFFSET + BRICK_HEIGHT // 2
    # 10 x 10 bricks wall
    for i in range(BRICKS_PER_ROW):
        for j in range(BRICK_ROWS):
            brick = arcade.SpriteSolidColor(BRICK_WIDTH,
                                              BRICK_HEIGHT,
                                              colors[i])
            brick.center_x = x + (j * (BRICK_WIDTH + BRICK_GAP))
            brick.center_y = y + (i * (BRICK_HEIGHT + BRICK_GAP))
            brick_lst.append(brick)
    return brick_lst

class Ball(arcade.SpriteCircle):
    def update(self):
        self.center_y += self.change_y
        self.center_x += self.change_x

        if self.left < 0:
            self.change_x *= -1

        if self.right > WIN_WIDTH:
            self.change_x *= -1

        # hitting bottom edge doesn't bounce
        if self.bottom < 0:
            pass

        if self.top > WIN_HEIGHT:
            self.change_y *= -1

def setup_ball():
    ball = Ball(BALL_RADIUS, arcade.color.BLACK)
    ball.center_x = WIN_WIDTH // 2
    ball.center_y = WIN_HEIGHT // 2
    ball.change_y = -6
    random.uniform(1.0, 3.0)
    ball.change_x = random.uniform(1.0, 3.0) \
        if random.uniform(0.0, 1.0) <= 0.5 \
        else random.uniform(-1.0, -3.0)
```

```
    return ball

class StartView(arcade.View):
    def __init__(self):
        super().__init__()
        self._next_view = None

    def on_draw(self):
        self.clear()
        self._next_view.setup()
        self._next_view.draw()

    def on_mouse_press(self, x, y, button, modifiers):
        if self._next_view:
            self._next_view.setup()
            self.window.show_view(self._next_view)

class EndView(arcade.View):
    def __init__(self):
        super().__init__()
        self._next_view = None
        self._msg = None

    def on_draw(self):
        self.clear()
        arcade.draw_text(self._msg,
                        WIN_WIDTH / 2,
                        WIN_HEIGHT / 2,
                        RED,
                        font_size=20,
                        anchor_x="center")

    def on_mouse_press(self, x, y, button, modifiers):
        if self._next_view:
            self.window.show_view(self._next_view)

def main():
    window = arcade.Window(WIN_WIDTH, WIN_HEIGHT, "Breakout")
    start_view = StartView()
    game_view = Breakout()
    end_view = EndView()

    start_view._next_view = game_view
```

JJR

```
game_view._next_view = end_view
end_view._next_view = start_view

window.show_view(start_view)
arcade.run()

if __name__ == "__main__":
    main()
```


အခန်း ၁၁

Exceptions and Exception Handling

တကယ့်လက်တွေ အသုံးချ ပရိုက်မ်တွေမှာ ရာနှုန်းပြည့် အမှားကင်းစင်ဖို့ဆိုတာ မဖြစ်နိုင်ပါဘူး။ ဒီလိုလုပ် ပေးနိုင်တဲ့ နည်းပညာလည်း ခုချိန်ထိ မရှိသေးဘူး။ ဒါကြောင့် ပရိုက်မ်တွေဟာ `bug` အနည်းနဲ့အများတော့ ပါကြတာပါပဲ။ ပရိုက်မ်မာ အမှားကြောင့် ဖြစ်တဲ့ `bug` တော့ လုံးဝမရှိအောင် တစ်နည်းတစ်လမ်းနဲ့ လုပ် နိုင်တယ် ဆုအုံတော့၊ တစ်ဖက်မှာ ပရိုက်မ်တစ်ခုကို အသုံးပြုနေစဉ် ကြိုတွေ့ရတဲ့ ချင်းချက် အခြေအနေ တွေက ရှိနေပါသေးတယ်။ အီးမေးလုပ်ပို့တဲ့အချိန် နက်ဝံက ဒေါင်းနေတာ၊ ဖွင့်တဲ့ ဖိုင်က ပျက်နေတာ၊ သူည့် တဲ့တာ (division by zero)၊ မမ်းမို့ရှိမလုံလောက်တာ စတဲ့ကိစ္စတွေ ပရိုက်မ် အလုပ်လုပ်နေ စဉ် ကြိုတွေ့ရတဲ့တပ်ပါတယ်။ ဒီလို ပြဿနာတွေက အမြဲတမ်း ဖြစ်နေတာတော့ မဟုတ်ဘူး၊ ရုံဖန်ရံခါပဲ ဖြစ် တာဆိုပေမဲ့ ရှောင်လွှဲလို့ (သို့) လုံးဝမဖြစ်အောင် ကာကွယ်လို့လည်း မရပြန်ဘူး။ ဒီလို အဖြစ်အပျက်တစ် ခု ဖြစ်လာခဲ့ရင် ပရိုက်မ်က လိုအပ်သလို စီမံထိန်းကွပ်လို့ရအောင် ရဲးရှင်းတဲ့ နည်းစနစ်တစ်မျိုး ရှိသင့်ပါ တယ်။ ပရိုက်မ်ရဲ့ ပုံမှန်စီးဆင်းမှု (ပြဿနာ မဖြစ်ခဲ့ရင် ပုံမှန်အတိုင်း လုပ်ဆောင်သွားမဲ့ ကုဒ်တွေကို ဆိုလို တာ) လမ်းကြောင်းကိုလည်း ဒီနည်းစနစ်ကြောင့် အများကြီးပါပြီး မရှုပ်ထွေးစေသင့်ဘူး။ တစ်နည်းအားဖြင့် ပြဿနာ မဖြစ်ရင် လုပ်ဆောင်မဲ့ အပိုင်းနဲ့ ဖြစ်ခဲ့ရင် လုပ်ဆောင်ရမဲ့ အပိုင်း ရောထွေးမနေသင့်ဘူး။ ခွဲဌား ထားရပါမယ်။

ဒီလို လိုအပ်ချက်တွေကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်တဲ့ နည်းလမ်းတွေထဲက အသုံးအများဆုံး တစ်ခုကတော့ exception-handling mechanism ပါပဲ။ ခေတ်ပေါ် programming language အားလုံးလိုလိုမှာ ထောက်ပံ့ပေးထားပါတယ်။ တရှို့ language တွေမှာ အခြားနည်းလမ်းတွေ အသုံးပြုတာ တွေ့ရပေမဲ့ လက်တွေမှာ အခုပြောတဲ့ exception-handling လောက် မတွင်ကျယ်သေးဘူး။

Exception-handling သဘောတရားကို ဒီအခန်းမှာ အသေးစိတ် လေ့လာကြမှာပါ။ အောက်ပါ အတိုင်း အပိုင်းတွေခဲ့ လေ့လာကြမှာပါ။

- Raising exception
- Handling exception
- Control flow
- Built-in exception class hierarchy
- User-defined exceptions
- Handling multiple exceptions

၁၁.၁ Raising Exception

ဖန်ရှင်တစ်ခုဟာ ပြဿနာတစ်ခုခုကြောင့် သူတောင် ပြီးမြောက်အောင်မြင်အောင် ဆက်လက်လုပ်ဆောင် ဖို့ မဖြစ်နိုင်တဲ့အခါ exception တစ်ခုကို raise လုပ်နိုင်ပါတယ်။ (မြန်မာလိုတော့ exception တက် အောင် လုပ်တာလို့ ပြောလေ့ရှိတယ်)။ အောက်ပါ fun_c ဟာ အကြိမ်တစ်ရာမှာ (၅၀) လောက် IOError exception တက်အောင် တမင်ရည်ရွယ် လုပ်ထားတယ်။ (ဥပမာပြီ့ အတွက်ပါ။ လက်တွေ့မှာ ဒီလိုလုပ် ဖို့ အကြောင်းမရှိပါဘူး)။ Random number ထုတ်ပြီး simulate လုပ်ထားတယ်။ အင်တာနှက်ကနေ ဒေတာတချို့ ဖတ်ပေးတဲ့ ဖန်ရှင်လို့ ယူဆချင် ယူဆပါ။ လိုင်း မကောင်းတဲ့ ဒေသမှာဆိုတော့ ဒီဖန်ရှင်က မကြာခကာ ပြဿနာပေးတယ်ပေါ့။

```
import random

def fun_c():
    print('Starting fun_c...')
    # simulate IOError, will fail 50% of the time
    if random.uniform(0.0, 1.0) <= 0.5:
        raise IOError("Failed to read!")
    print('fun_c ends!')
```

fun_c ကို main ကနေ ခေါ်ပြီး အကြိမ်အနည်းငယ် run ကြည့်ပါ။

```
def main():
    fun_c()
    print('main ends')

if __name__ == "__main__":
    main()
```

အဆင်ပြတဲ့ အခါမှာ အခုလို

```
Starting main...
Starting fun_c...
fun_c ends!
main ends!
```

ထွက်တယ်။ Exception တက်ရင်တော့ ဒီလိုမျိုး error မက်ဆွဲချုပ်တွေ

```
Traceback (most recent call last):
  File ".../ch11/how_exceptions_works1.py", line 19, in <module>
    main()
  File ".../ch11/how_exceptions_works1.py", line 14, in main
    fun_c()
  File ".../ch11/how_exceptions_works1.py", line 8, in fun_c
    raise IOError("Failed to read!")
IOError: Failed to read!
Starting main...
Starting fun_c...
```

ကျေလာမှုပါ။ `main()` ကနေ `fun_c()` ခေါ်ပြီး အဲဒီမှာ `IOError` ဖြစ်သွားတယ်လို့ ဖော်ပြထားတာ တွေ့ရတယ်။ (`most recent call last`) လိုလည်း တွေ့ရတယ်။ အောက်ဆုံးခေါ်ခဲ့တဲ့ ဖန်ရှင်လို့ ဆိုလိုတာ (`နောက်ဆုံး ခေါ်ခဲ့တာ fun_c`)။ ဖန်ရှင်တစ်ခုမှာ exception တက်တဲ့အခါ (သို့) ဖန်ရှင်တစ်ခုက exception ကို `raise` လိုက်တဲ့အခါ ငြင်းဖန်ရှင်ကို ခေါ်တဲ့ ဖန်ရှင်တွေအားလုံး 'တောက်လျောက် fail ဖြစ်မယ်'။ အခုပ်မလုပ်မှာ `main` ကနေ `fun_c` ကို ခေါ်တယ်။ `fun_c` မှာ exception ဖြစ်တော့ `main` လည်း ပြီးအောင်ဆက် အလုပ်မလုပ်ပေးနိုင်ဘူး။ `fail` ဖြစ်သွားတယ်။

စောောက မက်ဆွဲချုပ်တွေကို သေချာကရှစ်ကြည့်ပါ။ `fun_c` မှာဆုံးရင် exception ဖြစ်စေတဲ့ နေရာ အောက်ပိုင်းက စတိတ်မန်တွေ၊ `main` မှာဆုံးရင် `fun_c` ကို ခေါ်ထားတဲ့နေရာ၊ အောက်က စတိတ်မန်တွေ အလုပ်မလုပ်သွားဘူး (`main` အတွက် `fun_c` ခေါ်တဲ့လိုင်းက exception ဖြစ်စေတဲ့နေရာ)။ အခုကိုစွဲမှာ ဖန်ရှင်နှင့်ခုလုံးရဲ့ exception ဖြစ်တဲ့နေရာ အောက်ပိုင်းမှာ `print` စတိတ်မန့် တစ်ကြောင်း စီပဲ ရှိပါတယ်။ အခြားစတိတ်မန်တွေ ရှိခဲ့ရင်လည်း အလုပ်လုပ်မှာ မဟုတ်ဘူး။

အကယ်၍ `main` က `fun_a` ကိုခေါ်၊ `fun_a` က တစ်ဆင့် `fun_b` ကိုခေါ်၊ `fun_b` ကနေမှ `fun_c` ကို နောက်ဆုံး ခေါ်ထားရင် `fun_c` မှာ exception ဖြစ်တဲ့အခါ `fun_b` က စပြီး `fail` ဖြစ်မယ်။ ပြီးရင်သူကိုခေါ်တဲ့ `fun_a` ဆက် `fail` မယ်။ နောက်ဆုံးမှာ `fun_a` ကိုခေါ်ထားတဲ့ `main` ဖန်ရှင် `fail` ဖြစ်ပြီး ပရှိကရမ်တစ်ခုလုံး ရပ်ဆိုင်းသွားမှာ ဖြစ်တယ်။ ရှုံးစိုင်းမှာ ပြောခဲ့တဲ့ 'တောက်လျောက် fail ဖြစ်မယ်' ဆိုတာ အဲဒီလို့ဖြစ်စောင်ကို ဆိုလိုတာ။

```
# fun_c exception ဖြစ်ရင် သူကို ခေါ်ထားတဲ့ ဖန်ရှင်အားလုံး fail ဖြစ်ပါမယ်
def main():
    print('Starting main...')
    fun_a()
    print('main ends!')

def fun_a():
    print('Starting fun_a...')
    fun_b()
    print('fun_a ends!')

def fun_b():
    print('Starting fun_b...')
    fun_c()
    print('fun_b ends!')

if __name__ == "__main__":
    main()
```

Exception raise လုပ်တာဟာ ဖန်ရှင်တစ်ခုက ငြင်းလုပ်ဆောင်ရမဲ့ တာဝန်ကို ပြသေနာ တစ်ခုကြောင့် ပြီးမြောက် အောင်မြင်အောင် မလုပ်ဆောင်နိုင်တော့ဘူးဆိုတာ ဖန်ရှင်ခေါ်တဲ့သူကို အသိပေးတဲ့ နည်းလမ်းတစ်မျိုးလို့ ယူဆနိုင်ပါတယ်။ ဖန်ရှင်တစ်ခုကနေ အစပြု ဖြစ်ပေါ်တဲ့ exception ဟာ အဲဒီဖန်ရှင်ကို ခေါ်ထားတဲ့ ကွင်းဆက် (call chain) တစ်လျောက် ပါဝင်တဲ့ဖန်ရှင် တစ်ခုပြီးတစ်ခု exception ဖြစ်စေပြီး နောက်ဆုံးမှာ ပရှိကရမ်တစ်ခုလုံးကို ရပ်တန်းသွားစေမှာပါ။ Exception ဖြစ်ခဲ့ရင် ပရှိကရမ်တစ်ခုလုံးကို ပြန့်မသွားဘဲ မသက်ရောက်စေဘဲ ထိန်းကွပ်ပေးလို့ရတဲ့ နည်းလမ်းရှိရပါမယ်။ အဲဒီကတော့ exception ကို `handle` လုပ်ပေးခြင်းပါပဲ။

cc. J Handling Exception

```
def fun_b():
    print('Starting fun_b... ')
    try:
        fun_c()
        print("fun_c was successful!")
    except IOError as e:
        print(e)
        print("Poor connection!")
    print('fun_b ends!')
```

Python မှာ `try...except` က exception handling အတွက်ပါ။ `Exception` ဖြစ်နိုင်တဲ့ ဖန်ရင်ကို ခေါ်တဲ့အခါ `try` ဘလောက်ထဲမှာ ခေါ်ပါမယ် (ဖြစ်ခဲ့ရင် `handle` လုပ်မယ်ဆိုတဲ့ ပဲည့်ချက်ရှင်ပေါ့)။ `except` ဘလောက်က exception ဖြစ်ခဲ့ရင် `handle` လုပ်မဲ့ ကိုစွဲအတွက်။

```
except IOError as e:
```

IOError က handle လုပ်မဲ့ exception အမျိုးအစားကို သတ်မှတ်တာ။ ဆိုလိုတာက IOError သီးသန့်ကိုပဲ handle လုပ်မယ်။ IOError မဟုတ်တဲ့ အခြား exception တွေကို handle မလုပ်ဘူး။ (ဒါနဲ့ ပါတ်သက်ပြီး နောက်ပိုင်းမှာ ထပ်ရှင်းပြုဟပါ)။ e က ဖြစ်ပေါ်တဲ့ IOError exception အတွက် ပေရံရေးရဲ့လုပ်ပါ။ Exception ဖြစ်ရင် fun_c က raise လုပ်လိုက်တဲ့ IOError အော့က်ဂျက်ကို ဒီ ပေရံရေးရဲ့လုပ်မှာ ထည့်ပေးမှာ ဖြစ်တယ်။ (Python မှာ IOError, ValueError, NameError စိတ်ကလပ်စိတ္တာ ပါရှိပြီး ဖြစ်ပေါ်ပဲ့ exception အမျိုးအစားအလိုက် သက်ဆိုင်ရာ exception အော့က်ရှုက်ကို raise လုပ်ရတာပါ)။

თეთოვით უსმავა `fun_b` კი აထინავით ათვის: exception handling თანამდებობა: მაგრავი გამოვიყენოთ `try`-`except` exception ფრაზას ამავე დროის

```
Starting main...
Starting fun_a...
Starting fun_b...
Starting fun_c...
Failed to read!
Poor connection!
fun_b ends!
fun_a ends!
main ends!
```

တွေ့ရမှာပါ။ `fun_b` မှာ exception handling လုပ်ထားတဲ့အတွက် `fun_c` က exception ဖြစ်ခဲ့ရင် အဲဒီ exception ဟာ `fun_a` နဲ့ `main` ဆိုကို ထပ်ဆင့် မကူးစက်သွားတော့ဘူး။ Exception handling ဆိုတာ ပရိုဂရမ် အခြားအစိတ်အပိုင်းတွေကို exception မကူးစက်သွားအောင် ကွာလန်တင်းလုပ် ထိန်းချုပ်တာလို့ ယူဆနိုင်ပါတယ်။

Failure နဲ့ Exception ဘဏ္ဍားလဲ

အချုပ်းပြုးခဲ့သလောက်မှာ fail ဖြစ်တာ နဲ့ exception ဖြစ်တာ၊ ဒီသဘောတရားနှစ်ခု မရောကြွေးသင့် ပါဘူး။ ဖန်ရှင်တစ်ခု fail ဖြစ်တယ်ဆိုတာ ပြဿနာတစ်ခုခေါ်ကြာင့် သူတာဝန်ကို အောင်မြင်အောင် မလုပ် နိုင်၊ အဲဒီ ပြဿနာကိုလည်း ကိုင်တွယ်ထိန်းကွပ်မထားတဲ့ အခြေအနေလို့ အကြမ်းဖျဉ်းယူဆပါ။ ဖန်ရှင်တစ်ခုက ပုံမှန်လမ်းကြောင်းအတိုင်း ပြီးမြောက်အောင် လုပ်ဆောင်သွားရင်၊ သို့မဟုတ် ပြဿနာ တစ်ခုခု ဖြစ် ခဲ့ရင်လည်း ဆက်မပြန့်သွားအောင် ကိုင်တွယ် ထိန်းကွပ်ပေးလိုက်ရင် successful ဖြစ်တယ်လို့ ယူဆရပါမယ်။ Exception က failure ဖြစ်စေ ‘နိုင်’ တဲ့ အကြောင်းအရင်း။ ဒါပေမဲ့ exception ဖြစ်ရင် fail ဖြစ်မယ် ပုံသေမှတ်လို့မရဘူး။ Exception ကို handle လုပ်လိုက်ရင် fail မဖြစ်တော့ဘူး။

fun_c exception ဖြစ်တော့ ခေါ်တဲ့ဖန်ရှင်အားလုံး တစ်ခုပြီးတစ်ခု ဆက်တိုက် fail ဖြစ်တယ် လို့ ရော်ပိုင်းမှာ ပြောခဲ့တယ်။ ဒါကို ပိုပြီးတိကျအောင် ပြောရမယ်ဆိုရင် fun_a exception ဖြစ်တဲ့အခါ သူကိုခေါ်တဲ့ fun_b ကိုလည်း exception ဖြစ်စေတယ်။ fun_b က အဲဒီ exception ကို handle လုပ်ထားရင် fail မဖြစ်ဘူး။ မလုပ်ထားရင်တော့ သူကိုယ်တိုင်လည်း fail ဖြစ်ပြီး သူကိုခေါ်တဲ့ fun_a ကို exception ဆက်ဖြစ်ပေါ်တယ်။ fun_a မှာလည်း ဒီသဘောအတိုင်း ဆက်ဖြစ်မှာပါ။ Exception handle လုပ်လိုက်ရင် fail မဖြစ်တော့ဘူး။ မလုပ်ထားရင်တော့ သူကိုခေါ်တဲ့ main ဖန်ရှင်ကို exception ဆက်ဖြစ်ပေါ်လိမ့်မယ်။

နောက်ထပ် သိထားဖို့ အရေးကြီးတာ တစ်ခုက exception ဖြစ်တဲ့အခါ try ဘလောက်ထဲမှာ ပါတဲ့ အောက်က စတိတ်မန်တွေကို ကျော်ပြီး except ဘလောက်ထဲ ချက်ချင်း ရောက်သွားမှာပါ။ try ဘလောက်ဟာ ပုံမှန် လုပ်ဆောင်မဲ့ လမ်းကြောင်း (normal execution flow) အတွက်ပါ။ Exception ဖြစ်ခဲ့ရင်တော့ ဒီလမ်းကြောင်းအတိုင်း ဆက်အလုပ်လုပ်လို့ မရတော့ဘူး။ ပုံမှန်မဟုတ်တဲ့ အခြေအနေမှာ လုပ်ဆောင်ရမဲ့ except ဘလောက်ကို လွှဲပြောင်း လုပ်ဆောင်ပေးရပါမယ်။ အခု ပြထားတာက ပုံမှန် အတိုင်း သွားမဲ့လမ်းကြောင်းပါ။

```
def fun_b():
    print('Starting fun_b... ')
    try:
        fun_c()
        print("fun_c was successful!")
    except IOError as e:
        print(e)
        print("Poor connection!")
    print('fun_b ends!')
```

အောက်မှာပြထားတာက IOError ဖြစ်ခဲ့ရင် လုပ်ဆောင်မဲ့ပဲ့ (fun_c ခေါ်ထားတဲ့လိုင်းကနေ except ကို ခုန်ပြီးရောက်သွားတာ သတိပြုပါ)။

```
def fun_b():
    print('Starting fun_b... ')
    try:
        fun_c()
        print("fun_c was successful!")
    except IOError as e:
        print(e)
        print("Poor connection!")
    print('fun_b ends!')
```

ရှော ဥပမာမှာ fun_b handle မလုပ်ဘဲ fun_a က handle လုပ်လိုလဲရတယ်။ ဒါမှမဟုတ် fun_b နဲ့ fun_a မှာ handle မလုပ်ဘဲ main က လုပ်နိုင်ပါတယ်။ အောက်ပါအတိုင်း fun_a မှာ handle လုပ်မယ်ဆိုပါစိုး

```
def fun_a():
    print('Starting fun_a...')
    try:
        fun_b()
        print("fun_b was successful!")
    except IOError as e:
        print(e)
        print("Poor connection!")
    print('fun_a ends!')


def fun_b():
    print('Starting fun_b...')
    fun_c()
    print('fun_b ends!')
```

fun_c exception တက်ရင် handle မလုပ်ထားတဲ့ fun_b လည်း exception ဆက်ဖြစ်ပါမယ်။ အဲဒီ exception ကို fun_a က handle လုပ်လိုက်တဲ့ အတွက် main ဆီကို ဆက်လက်မကူးစက် သွားတော့ပါဘူး။ Output အခုလို ထွက်တာ တွေ့ရမှာပါ။

```
Starting main...
Starting fun_a...
Starting fun_b...
Starting fun_c...
Failed to read!
Poor connection!
fun_a ends!
main ends!
```

Exception ဖြစ်တဲ့အခါ "fun_b ends!" နဲ့ "fun_b was successful!" အတွက် print စတိတ် မနဲ့တွေကို ကျော်သွားတာ သတိပြုကြည့်ပါ။

၁၁.၃ ဘယ်နေရာမှ handle လုပ်သင့်လဲ

ဖန်ရှင်တွေ တစ်ခုပြီးတစ်ခုဆင့် ခေါ်ထားတဲ့အခါ exception ဖြစ်ခဲ့ရင် ဘယ်ဖန်ရှင်က handle လုပ်သင့်လဲ စဉ်းစားဆုံးဖြတ်ဖို့ လိုလာတယ်။ ဒီကိစ္စက ဘယ်မှာ handle လုပ်ရမယ် ပုံသေပြေလိုတော့ မရဘူး။ အခြေအနေနဲ့ လိုအပ်ချက်ပေါ် မူတည် ဆုံးဖြတ်ရတာမျိုး။

```
def read_sensor():
    if random.uniform(0.0, 1.0) <= 0.2:
        raise IOError("Failed to read!")
    return random.randrange(1, 11)
```

ဒီဖန်ရှင်က sensor device တစ်ခုဆီကနေ ဒေတာဖတ်တာကို simulate လုပ်ထားတဲ့ ဖန်ရှင်ပါ။ Sensor ကြောင့်လို့သော်လည်းကောင်း၊ network ကြောင့်သော်လည်းကောင်း (၂၀) ရန်နှင့် fail ဖြစ်တယ်ဆိုပါတော့။

Sensor တန်ဖိုး သုံးခုတစ်တဲ့ ဖတ်ပြီး စောင့်ကြည့်လေ့လာရမယ်လို့ စိတ်ကူးကြည့်ပါ။ တန်ဖိုးသုံး ခု အတွဲလိုက်ရအောင် ဖတ်ရမှာပါ။ Exception ဖြစ်လို့ သုံးခုမပြည့်သေးရင် ပြည့်တဲ့ထိ ထပ်ပြီးစားရပါမယ်။ ဖတ်တဲ့အခါ တစ်ခါနဲ့တစ်ခါ စက်နှင့်တစ်ဝက်ခြား ဖတ်ပါတယ်။ တစ်ကယ့် လက်တွေ့မှုလည်း sensor ကနေ ဒေတာဖတ်တဲ့အခါ တရရပ် ဖတ်လေ့မရှိဘူး။ အချိန်အနည်းငယ် ခြားပြီးဖတ်တယ်။

```
def read_3vals():
    vals = []
    while True:
        try:
            vals.append(read_sensor())
            if len(vals) == 3:
                return vals
        except IOError as err:
            pass
    time.sleep(0.5)
```

အခုကိစ္စအတွက် read_3vals ဖန်ရှင်မှာ handle လုပ်ပေးရပါမယ်။ မလုပ်ဘဲထားရင် fail ဖြစ်ပြီး တန်ဖိုးသုံးခု ပြည့်အောင်ဖတ်လို့ မရှိနိုင်ဘူး။

အခုတစ်ခါ ကြားထဲမှာ ပြဿနာတစ်စုံတစ်ရာ မရှိဘဲ ဆက်တိုက် ဖတ်လို့ရတဲ့ တန်ဖိုးသုံးခု လိုချင်တယ် ယူဆပါ။ ဒီကိစ္စအတွက် exception handle မလုပ်ဘဲ ဖန်ရှင်တစ်ခု အခုလို ရေးနိုင်တယ်။

```
def read_3_times():
    vals = []
    for i in range(3):
        vals.append(read_sensor())
        time.sleep(0.5)
    return vals
```

ဒီဖန်ရှင်က ပုံမှန်ဆုံးရှင်တော့ sensor ကို သုံးကြိမ်ဖတ်မှာပါ။ ဒါပေမဲ့ read_sensor မှာ IOError exception ဖြစ်ခဲ့ရင် handle မလုပ်ထားတဲ့အတွက် အခါ read_3_times လည်း ဆက် fail ဖြစ်မယ်။ ကံကောင်းလို့ သုံးခါလို့ အဆင်ပြေခဲ့ရင်တော့ ဖတ်ထားတဲ့ တန်ဖိုးသုံးခုပါတဲ့ vals ကို ပြန်ပေးမှာပါ။ စောစောကဖန်ရှင်နဲ့ အခိုက ကွာခြားချက်ကို သတိပြုပါ။ read_3vals က တန်ဖိုး သုံးခုပြည့်တဲ့ထိ ဖတ်ပေးရမှာပါ။ ဒါကြောင့် exception handle လုပ်ဖို့ လိုက် လိုတယ်။ ခုဖန်ရှင်က တန်ဖိုးသုံးခုကို ကြားထဲမှာ fail မဖြစ်ဘဲ ဆက်တိုက် ဖတ်လို့ရမှာပဲ ပြန်ပေးရမယ်။ ဒါကြောင့် handle မလုပ်ဘဲ ထားလို့ရတယ်။ read_3_times ကို ခေါ်တဲ့သူက handle လုပ်/မလုပ် ဆက်လက်ဆုံးဖြတ်နိုင်ပါတယ်။

ခဲ့ကာ ဖန်ရှင် အသုံးတည်လာမဲ့ အခြေအနေတစ်ခု စဉ်းစားကြည့်ရအောင်။ သုံးခုတစ်တဲ့ (၁၀) ခါ ဖတ်ရင် ဘယ်နှစ်ခါ fail ဖြစ်လဲ ဆန်းစစ်ကြည့်ချင်တယ် စိတ်ကူးကြည့်ပါ။ read_3_times ကို အခြေခြား failure_rate ဖန်ရှင်ကို အခုလို သတ်မှတ်နိုင်ပါတယ်။

```
def failure_rate():
    fail = 0
    for i in range(10):
```

```

try:
    read_3_times()
except IOError as e:
    fail += 1
print(fail)
return Fraction(fail, 10)

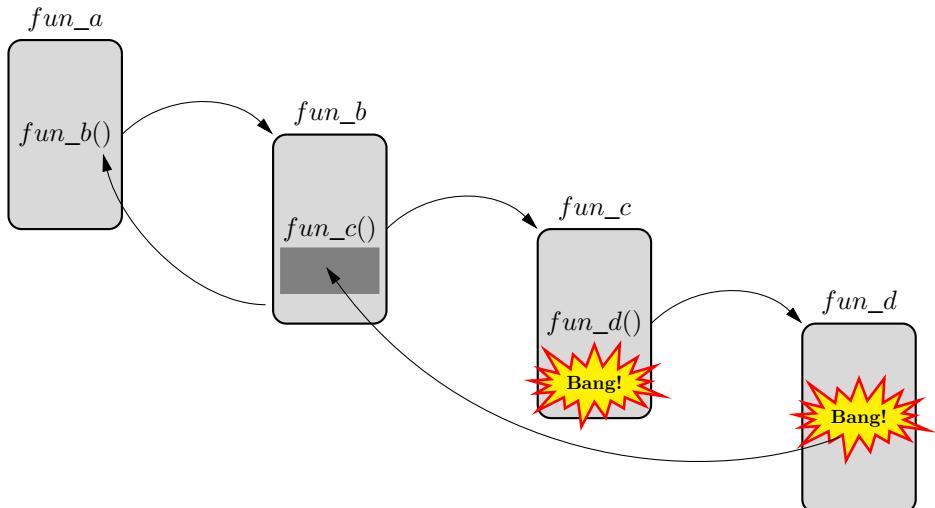
```

`read_3_times` က ဖြစ်ပေါ်တဲ့ exception ကို ဘယ်နှစ်ကြိမ် `fail` ဖြစ်လဲ ရေတွက်ဖို့ အသုံးချထားတော်းတွေရပါတယ်။

အခါ လေ့လာတွေချိချက်တွေကို အနှစ်ချုပ်ပြန်ကြည့်ရင် ဖန်ရှင်တစ်ခု exception ဖြစ်တဲ့အခါ ငင်းဖန်ရှင်ကို ခေါ်ထားတဲ့ ကွင်းဆက်တစ်လျှောက်လုံးက ဖန်ရှင်တွေ `fail` ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ `Fail` မဖြစ်အောင် ဖန်ရှင်တစ်ခုက exception ကို handle လုပ်ရပါမယ်။ ဘယ်ဖန်ရှင်က handle လုပ်ရမလဲကတော့ ပုံသေမရှိဘူး။ လိုအပ်ချက်ပေါ် မူတည်ပြီး ဆုံးဖြတ်ရလေ့ရှိတယ်။

၁၁.၄ Exception Handling နဲ့ Control Flow

Exception handling ကို ပရိုကရမ်တစ်ခု ပုံမှန်စီးဆင်းရာ လမ်းကြောင်းနဲ့ ပုံမှန်အခြေအနေ မဟုတ်တဲ့အခါ စီးဆင်းရာလမ်းကြောင်း ခွဲဗြားသတ်မှတ်ပေးတဲ့ နည်းစနစ်အဖြစ် ရှုမြင်နိုင်ပါတယ်။ Exception ဖြစ်တဲ့အခါ စီးဆင်းပုံကို အကြမ်းဖျဉ်းအားဖြင့် ပုံ (၁၁.၁) မှာတွေ့ရသလို မြင်ကြည့်နိုင်ပါတယ်။

ပုံ ၁၁.၁ Exception Handling

`fun_a`, `fun_b`, `fun_c`, `fun_d` တစ်ခုဗြီးတစ်ခု ဆင့်ပြီး ခေါ်ထားတယ်။ မီးခီးဖျော့ ထောင့်စွန်းပိုင်း ထောင့်မှန်စတုဂံတွေက ဖန်ရှင်တစ်ခုစီကို ကိုယ်တွဲပြုတယ်။ အထဲမှာ ဖန်ရှင်ခေါ်ထားတာ တွေ့ရမယ်။ `Handle` လုပ်တာက `fun_b` မှာ (မီးခီးရင့် ထောင့်မှန်စတုဂံအသေးလေးက `handle` လုပ်တဲ့ အပိုင်းလို ယူဆပါ)။

`fun_d` မှာ exception ဖြစ်တယ်။ `fun_c` လည်း exception ဆက်ဖြစ်ပြီး `fail` ဖြစ်မယ်။ သူ့ကို ခေါ်တဲ့ `fun_b` ကိုလည်း exception ဆက်ဖြစ်ဖော်တယ်။ `fun_b` handle လုပ်လိုက်တဲ့ အတွက် `fail` မဖြစ်ဘူး။ `handle` လုပ်ပြီးသွားတော့ ငင်းကို ခေါ်ခဲ့တဲ့ `fun_a` တဲ့ကို ပြန်ရောက်သွားပြီး `fun_a`

ဆက်အလုပ်လုပ်မှာပါ။

ပုံအရ exception ဖြစ်တဲ့အခါ မူလစဖြစ်တဲ့နေရာကနေ handle လုပ်ထားတဲ့ အနီးဆုံး နေရာကို ခုန်ပြီးရောက်သွားတာကို တွေ့ရှုမှာပါ။ ဒီလို ခုန်သွားရှိနိုင်တာဟာ exception handling မှာ အဓိကကျတဲ့ လုပ်ဆောင်ချက်ဖြစ်တယ်။

else နဲ့ finally

try...except အောက်မှာ else ဘလောက် နဲ့ finally ဘလောက် ရှိနိုင်ပါတယ်။ Exception မဖြစ်တဲ့အခါမှပဲ လုပ်ဆောင်ချင်တဲ့ စတိတ်မန်တွေ့ကို else ဘလောက်ထဲမှာ ထည့်နိုင်ပါတယ်။ တစ်နည်းအားဖြင့် try ဘလောက် ပြဿနာမရှိဘဲ အောင်မြင်ပြီးစီးမှသာလျှင် else ဘလောက်ကို လုပ်ဆောင်မှာပါ။ Exception ဖြစ်ခဲ့ရင်တော့ လုပ်ဆောင်ပေးမှာ မဟုတ်ပါဘူး။

```
def process_sensor_data():
    while True:
        try:
            val = read_sensor()
        except IOError as e:
            print(e)
        else:
            use_data(val)
            notify_if_necessary()
            print("Sensor data read successfully...")

        time.sleep(1)
        print("One iteration completed...")
```

```
Sensor data read successfully...
One iteration completed...
Sensor data read successfully...
One iteration completed...
Failed to read!
One iteration completed...
Failed to read!
```

ဒီ output ကို လေ့လာကြည့်ရင် else ဘလောက်ကို exception မတက်မှပဲ လုပ်ဆောင်ပေးတယ်ဆိုတာ မြင်နိုင်မှာပါ။ try...except...else အပြင် အောက်ဆုံးက နှစ်ကြောင်းနဲ့ သဘောတရား မတူတာကိုလည်း သတိပြု ကြည့်ပါ။

```
time.sleep(1)
print("One iteration completed...")
```

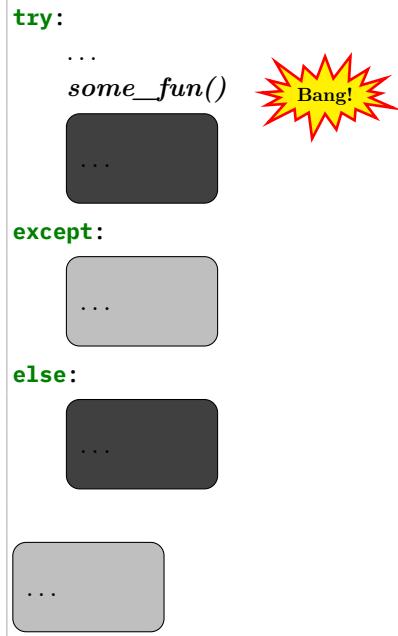
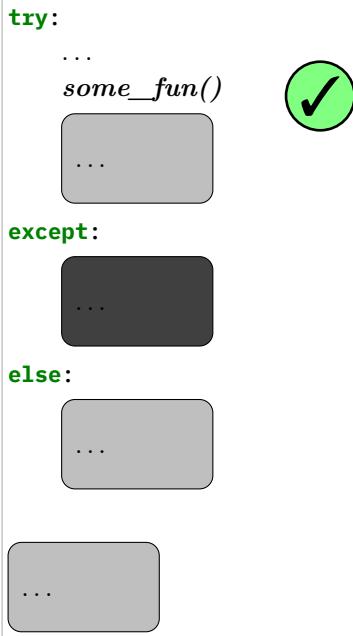
Exception ဖြစ်ဖြစ် မဖြစ်ဖြစ် ဒီ စတိတ်မန် နှစ်ခုကိုက လုပ်ဆောင်ပေးတယ်။ else အပိုင်းကိုတော့ exception မတက်မှပဲ လုပ်ဆောင်တယ်။

ဘေးဘေးက ဖန်ရှင်ကို else ပေါ်ဘဲ အောက်ပါကဲ့သို့ ရေးမယ်ဆုံးရင်လည်း ရလဒ်အားဖြင့် တူတူပါပဲ။ else ကို အသုံးပြုရတဲ့ အဓိက အကြောင်းအရင်းက exception ဖြစ်စေနိုင်တဲ့ အပိုင်းနဲ့ မဖြစ်စေနိုင်

တဲ့ အပိုင်း သိုးသန်ခဲ့ထားဖို့အတွက်ပါ။

```
def process_sensor_data():
    while True:
        try:
            val = read_sensor()
            use_data(val)
            notify_if_necessary()
            print("Sensor data read successfully...")
        except IOError as e:
            print(e)
        time.sleep(1)
        print("processed single sensor data successfully...")
```

အခုပုံစံမှာက `try` ထဲက ဖန်ရှင်တွေထဲက ဘယ်ဟာက exception ဖြစ်စေတဲ့ အရင်းအမြစ်လဲ အလွယ်
တကူ မသိနိုင်တော့ဘူး။ စောင့်က `else` နဲ့ ပုံစံမှာက `read_sensor` က exception ဖြစ်နိုင်တဲ့ ဖန်
ရှင်ဖြစ်ရမယ်၊ အဲဒီ exception ကို handle လုပ်ထားတယ်ဆိုတာ သိသာ ဖြင့်သာပါတယ်။

Exception မဖြစ်တဲ့ အခါနဲ့ ဖြစ်တဲ့အခါ `try...except...else` အလုပ်လုပ်ပုံ နှင့်ယဉ်ပြထားတာ
ပါ။ မီးခိုးရောင် အဖျော် ဘလောက်တွေက လုပ်ဆောင်မဲ့ ဘလောက်တွေပါ။ မီးခိုးရင့်ရောင် ဘလောက်
တွေကိုတော့ လုပ်ဆောင်မှာ မဟုတ်ပါဘူး။

`finally`

`except` အပြီးမှာ `finally` ဘလောက် ရှိနိုင်ပါတယ်။ Exception ဖြစ်သည်ဖြစ်စေ၊ မဖြစ်သည်ဖြစ်စေ
`finally` အပိုင်းကို လုပ်ဆောင်ပေးမှာ ဖြစ်တယ်။ `return` လုပ်ရင်တောင်မှ `finally` လုပ်ဆောင်ပြီး
မှပဲ လုပ်မှုပါ။

```

def test_read():
    try:
        val = read_sensor()
        print("Value: " + str(val))
        return
    except IOError as e:
        print("Error while reading!")
        return
    finally:
        print("Don't skip this!!!")

```

ဒီဖန်ရှင်ကို ထပ်ခါထပ်ခါ run ပြီး စမ်းကြည့်ပါ။ Exception မဖြစ်တဲ့ အခါ

```

Value: 5
Don't skip this!!!

```

ဖြစ်တဲ့အခါ

```

Error while reading!
Don't skip this!!!

```

ကို တွေ့ရမှုပါ။

ဖန်ရှင် return မဖြစ်မီ finally ဘလောက်ကို လုပ်ဆောင်တာကို တွေ့ရတယ်။ return လုပ်ရင် ခေါ်ခဲ့တဲ့နေရာ ချက်ချင်းပြန်ရောက်တယ် ဆိုပေမဲ့ finally ပါရင်တွေ့ ချင်းချက်အနေနဲ့ မှတ်ရပါမယ်။ try...except ဘလောက်တွေ့ဟာ တကယ့်လက်တွေ့မှ အခုံပေါ်တွေ့လို ရိုးရှင်းမှာ မဟုတ်ဘူး။ ဒီ ထက် အများကြီး ပုံပြီးရှုပ်ထွေး နိုင်ပါတယ်။ ကွန်ဒါရှင်နယ်လွှာ loop တွေ့၊ break, early return စတဲ့ဟာတွေ ရောယ်နေတဲ့အခါ နောက်ဆုံးပိတ် လုပ်ဆောင်ပေးရမဲ့ final steps တချို့ ကျွန်းတဲ့ ဖြစ် ဖို့ အလားအလာများတယ်။ ဥပမာ test_read မှာ အခြေအနေပေါ်မှတည်ပြီး early return လုပ်မယ် ဆိုပါစူး။ finally မသုံးဘူးဆိုရင် return မထိုင်ခဲ့ print ထွေ့ အခုံလို ထည့်ပေးရပါမယ်။

```

def test_read():
    try:
        val = read_sensor()
        print("Value: " + str(val))
        if val < 3:
            # Do not forget here
            print("Don't skip this!!!")
            return
        elif val < 5:
            use(val)
        elif val < 8:
            # ...
            etc.,
            # Do not forget here
            print("Don't skip this!!!")
    except IOError as e:
        print("Error while reading!")

```

```
# Do not forget here
print("Don't skip this!!!")
return
```

တစ်နေရာရာမှာ ကျွန်ုခြားများနှင့်ခြေ များတယ်။ ဒီအားနည်းချက်အပြင် ပိုကြီးတဲ့ ပြဿနာက ဘယ်ဟာက မဖြစ်မနေ လုပ်ဆောင်ရမဲ့ကိုစွဲ လဆိတာ ကြည့်ရနဲ့ ကဲ့ကဲ့ပြားပြား မမြင်နိုင်တော့ဘူး။ နေရာအတော် များများမှာ ဖြန့်ပြီးရှိနေတယ်။ finally သုံးခြင်းအားဖြင့် ဒီပြဿနာကို ဖြေရှင်းနိုင်ပါတယ်။

ဒေတာကျော် ချိတ်ဆက်ခြင်း ဖိုင်ဖတ်ခြင်း/ရေးခြင်း နက်ဝပ်ချိတ်ဆက်ခြင်း စတဲ့ကိုစွဲတွေ လုပ်ဆောင် တဲ့အခါ အသုံးပြုထားတဲ့ ဖိုင် ကွန်နက်ရှင် စတဲ့ resource တွေကို release လုပ်ပေးဖို့ အရေးကြီးပါတယ်။ ဒီလို့ မလုပ်ရင် ကွန်ပျူးတာ စနစ်ရဲ့ CPU cycles, memory အစရှိတဲ့ resource တွေ အလဟယသာ ပြုနေးတီးစေတဲ့အတွက် ပြဿနာရှိပါတယ်။ အလုပ်ပြီးတဲ့အခါ လက်စသတ်တာ (clean up code)၊ resource release လုပ်တာ စတဲ့ကိုစွဲတွေအတွက် finally ကို သုံးလေ့ရှိတယ်။

try:

```
...
some_fun()
...
```


except:

```
...
```

finally:

```
...
```

```
...
```

try:

```
...
some_fun()
...
```


except:

```
...
```

finally:

```
...
```

```
...
```

Exception မဖြစ်တဲ့ အခါနဲ့ ဖြစ်တဲ့အခါ try...except...finally အလုပ်လုပ်ပုံ နှင့်ယူဉ်ပြထားတာပါ။ မီးခါးရောင် အဖျော် ဘလောက်တွေက လုပ်ဆောင်မဲ့ ဘလောက်တွေပါ။ မီးခါးရင့်ရောင် ဘလောက်တွေကိုတွေ့ လုပ်ဆောင်မှာ မဟုတ်ပါဘူး။ စောစောကြဖြဲ့သလို early return ဖြစ်မယ်ဆိုလည်း finally အပိုင်း လုပ်ဆောင်ပြီးမှာပဲ return ဖြစ်မယ်။ finally မဟုတ်တဲ့ အခြား ဘလောက်တွေကတော့ ငါးဘလောက် မတိုင်မဲ့ early return ဖြစ်သွားရင်တွေ့ လုပ်ဆောင်မှာ မဟုတ်ပါဘူး။

၁၁.၅ Built-in and User-defined Exceptions

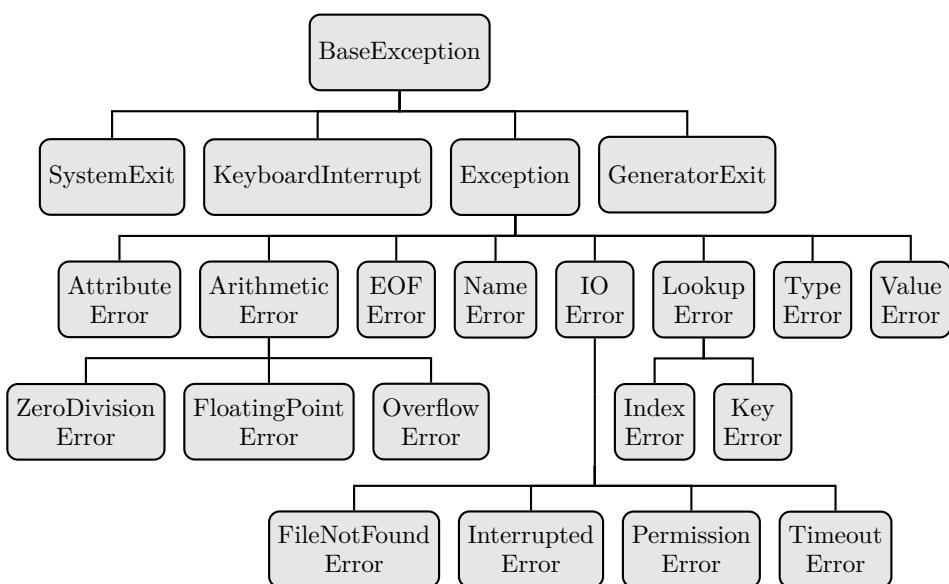
Exception ဆိတာ ပရိုဂရမ်တစ်ခု ဖြစ်ရှိဖြစ်စဉ် စီးဆင်းရာ လမ်းကြောင်းကို အနောက်အယှက် အဟန် အတား ဖြစ်စေတဲ့ 'ပုံမှန်မဟုတ်တဲ့ အဖြစ်အပျက်' လို့ အကြမ်းဖျော်း ပြောနိုင်ပါတယ်။ ဒီလို့ အဖြစ်ပျက်မျိုးတွေက တစ်မျိုးတည်း မဟုတ်တာ သေချာပါတယ်။ ဖိုင်တစ်ခု ဖွင့်တဲ့အခါ အဲဒီဖိုင်က မရှိတာဖြစ်နိုင်သလို

ဖိုင်ကရီပေမဲ့ ခွင့်ပြုချက် (permission) မပေးထားလို့ ဖွင့်မရတယ်။ ကွန်ပျိုတာ မမှုပို မလုပ်လောက်တာ၊ နက်ဝပ်ချိတ်မရတာ၊ ဆာဟာပြသနာဖြစ်ပြီး ဒေါင်းနေတာ၊ array index ဘောင် ကျော်သွားတာ၊ သူညန့် စားမိတာ (division by zero)၊ ပုံမှန်မဟုတ်တဲ့ operating system signal စတဲ့ ပြသနာ တစ်ခုမဟုတ် တစ်ခု ပရိုကရမ်အလုပ်လုပ်နေစဉ် ရုံဖန်ရံခဲ့ကြိုတွေရတတ်ပါတယ်။

ဒီလို အကြောင်း အမျိုးမျိုးကြောင့် ဖြစ်ပေါ်နိုင်တဲ့ exception အမျိုးမျိုးအတွက် Python မှ သက်ဆိုင်ရာ built-in exception ကလပ်စ် အသီးသီး ပါရှိပါတယ် ပုံ (၁၁.၂)။ Exception အားလုံးဟာ BaseException ရဲ့ subclass တွေပါ။ Built-in exception တွေ အပြင် လိုအပ်ရင် ကိုယ်တိုင် သတ်မှတ်ချင်လည်း ရတယ်။ User-defined exception တွေက BaseException ကနေ တိုက်ရှိက် inherit မလုပ်ရဘူး။ Exception ကလပ်စ်ကို inherit လုပ်ရပါမယ်။ ဥပမာ

```
class InvalidAgeException(Exception):
    """Raised when age is not valid"""
    pass

class BalanceNotEnoughException(Exception):
    """Raised when account balance is not enough"""
    pass
```


ပုံ ၁၁.၂ Exception Class Hierarchy (အပြည့်အစုံ မောင်ပါ၊ ချိန်ခဲ့တာတွေရှိသေးတယ်)

၁၁.၆ Handling Multiple Exception

ရှေ့ပိုင်း exception handling ဥပမာတွေမှာ exception တစ်မျိုးတည်းကိုပဲ handle လုပ်တာတွေရ မှုပါ။ `except` အပိုင်းမှာ သတ်မှတ်ထားတဲ့ exception ကလပ်စ် အမျိုးအစားကိုပဲ အဲဒီဘလောက်က handle လုပ်ပေးမှာ ဖြစ်တယ်။

```
try:
    ...

```

```
except IOError as e:
```

```
...
```

ဒီတိုင်းဆိုရင် IOError ကိုပဲ handle လုပ်မှာ ဖြစ်ပြီး ValueError (သို့) အမြား IOError instance မဟုတ်တဲ့ exception တွေကို handle မလုပ်ပါဘူး။ ValueError ကိုလည်း handle လုပ်မယ်ဆိုရင် အခဲလို့ except ဘလောက်တစ်ခု ထပ်ဖြတ်နိုင်ပါတယ်။

```
try:
```

```
...
```

```
except IOError as e:
```

```
    # handle IOError here
```

```
except ValueError as e:
```

```
    # handle ValueError here
```

ဒီနေရာမှာ IOError နဲ့ ValueError တို့ဟာ is-a relationship မရှိတဲ့အတွက် except ဘလောက် နှစ်ခု အထက်အောက် ဖလှယ်လို့ရတယ်။ (IOError နဲ့ ValueError ကြေးမှာ superclass/subclass အပြန်အလှန် ဆက်စပ်မှု မရှိတာကို သတိပြုပါ)။

```
try:
```

```
...
```

```
except ValueError as e:
```

```
    # handle ValueError here
```

```
except IOError as e:
```

```
    # handle IOError here
```

တေဘာကနဲ့ အစီအစဉ်က ပြောင်းပြန်ဆိုပေမဲ့ ဖြစ်ပေါ်တဲ့ exception နဲ့ ကိုက်ညီတဲ့ except အပိုင်းက အလုပ်လုပ်မှုပါ။ ဘယ်ဟာ အရင်လာလာ အရေးမကြီးဘူး။

အောက်ပါ fun_c က FileNotFoundError (သို့) PermissionError တက်နှုင်ပါတယ်။ ဒီ exception နှစ်ခုလုံးက IOError ရဲ့ subclass ဖြစ်တာကိုလည်း သတိပြုပါ ပုံ (၁၁.၂)။

```
def fun_c():
```

```
    print('Starting fun_c...')
```

```
    if random.uniform(0.0, 1.0) <= 0.25:
```

```
        raise FileNotFoundError("File not found!")
```

```
    if random.uniform(0.0, 1.0) > 0.75:
```

```
        raise PermissionError("No permission!")
```

```
    print('fun_c ends!')
```

ပုံစံတစ်မျိုးစိန့် သီးခြား handle လုပ်မယ်ဆိုရင် အခဲလို့

```
def fun_b():
```

```
    try:
```

```
        fun_c()
```

```
    except FileNotFoundError as e:
```

```
        print("Handle FileNotFoundError")
```

```
    except PermissionError as e:
```

```
        print("Handle PermissionError")
```

အကယ်၍ exception နှစ်ခုလုံးကို ပုံစံတစ်မျိုးတည်း handle လုပ်မယ်ဆိုရင်တော့ အခုလို

```
def fun_b1():
    try:
        fun_c()
    except (FileNotFoundException, PermissionError) as e:
        print("Handle both FileNotFoundError and PermissionError")
```

ရေးရပါမယ်။ ဂိုက်ကွင်းထဲမှာ handle လုပ်မဲ့ exception တွေကို ထည့်ပေးပါတယ်။ နောက်တစ်နည်းက ဒီ exception နှစ်ခုရဲ့ superclass ဖြစ်တဲ့ IOError ကို handle လုပ်တာပါ။

```
def fun_b1():
    try:
        fun_c()
    except IOError as e:
        print("Handle both FileNotFoundError and PermissionError")
```

ဒီလိုဆိုရင်တော့ IOError အပါအဝင် သူ့ subclass exception အားလုံး handle လုပ်မှာဖြစ်တယ်။ ပုံ (၁၁၂) class hierarchy အရ InterruptedError နဲ့ TimeoutError တို့ကိုပါ handle လုပ်မှာပါ။ ဖော်ပြခဲ့တဲ့ handling နည်းတွေကို ပေါင်းစပ်ပြီး လိုအပ်သလို အသုံးပြုနိုင်ပါတယ်။ ဆက်စပ်မှု ဒါ တဲ့ exception တွေကို တစ်ပေါင်းတည်း handle လုပ်တာ၊ အမျိုးအစား တစ်ခုချင်းအလိုက် သီး၌ား handle လုပ်တာ၊ ဒါမှုမဟုတ် တချို့ကိုတော့ ရွေးထုတ်ပြီး ကျန်တာတွေကို ယေဘုယျပုံစံတစ်မျိုးနဲ့ handle လုပ်တာ စသည့်ဖြင့် လိုချင်တဲ့အတိုင်း ရအောင် အသေးစိတ် ချိန်ညှိပေးလို့ ရပါတယ်။ စမ်းကြည့်ရုံ သက်သက် တမင်ဖန်တီးထားတဲ့ အောက်ပါ ဥပမာကို လေ့လာကြည့်ပါ။

```
try:
    fun_d()
except InterruptedError as e:
    print(e)
except TimeoutError as e:
    print(e)
except (FileNotFoundException, PermissionError) as e:
    print(e)
except IOError as e:
    print(e)
except ArithmeticError as e:
    print(e)
```

InterruptedError နဲ့ TimeoutError ကို သီး၌ား handle လုပ်ထားတယ်။ FileNotFoundError နဲ့ PermissionError က ပေါင်းထားတယ်။ ဒီ လေးခု မဟုတ်တဲ့ ကျန်တဲ့ အမြား IOError အားလုံး အတွက် အောက်ဆုံး မတိုင်ခင် except က တာဝန်ယူမယ်။ နောက်ဆုံးမှာ ZeroDivisionError, OverflowError စတဲ့ ArithmeticError အားလုံးကို ပြုပြီး handle လုပ်တယ်။ fun_d ကို အောက်မှာ ကြည့်ပါ။ စမ်းကြည့်ချင်တဲ့ exception တက်အောင် သက်ဆိုင်ရာ ကဏ္န်းရှိက်ထည့်ရှုပဲ။

```
def fun_d():
    val = int(input("Enter an int: "))
    if val == 1:
```

```

        raise TimeoutError("Timeout")
if val == 2:
    raise InterruptedError("Interrupted")
if val == 3:
    raise FileNotFoundError("File not found")
if val == 4:
    raise PermissionError("Not permitted")
if val == 5:
    raise FileExistsError("File already exists")
if val == 6:
    raise FloatingPointError("Floating point error")
if val == 7:
    x = 10/0          # will cause ZeroDivisionError
if val == 8:
    x = 2.0 ** 5000  # will cause OverflowError

```

except ဘလောက် အခါအခုံ

Subclass တွေထဲက တချို့ကိုပဲ ရွေး handle လုပ်ပြီး ကျွန်တာတွေကို superclass instance အနေ နဲ့ ပြုပြီး handle လုပ်တဲ့အခါ except ဘလောက်တွေ အထက်အောက် စီစဉ်ထားတာကို သတိထားရ ပါမယ်။ Subclass ကို အရင် handle လုပ်ပြီး superclass ကို subclass အောက်မှာ လုပ်ရပါမယ်။ အခုလို handle နည်းလမ်းမမှန်ပါဘူး။

```

try:
    fun_c()
    fun_c1()
except IOError as e:
    print("Handle IOError")
except (FileNotFoundException) as e:
    print("Handle FileNotFoundException")

```

FileNotFoundException က IOError ရဲ့ subclass ။ ဒါကြောင့် FileNotFoundException တက်ခဲ့ရင် အပေါ် IOError အတောက် except ဘလောက်က အရင် handle လုပ်ပါလိမ့်မယ်။ သူကို သီးခြား handle လုပ်ဖို့ ရည်ရွယ်တဲ့ အောက်က except ကို ဘယ်တော့မှ လုပ်ဆောင်မှာ မဟုတ်တော့ဘူး။ ဒီလို မှပဲ လိုချင်တဲ့အတိုင်း အမှန်ဖြစ်မှာပါ။

```

try:
    fun_d()
except (FileNotFoundException) as e:
    print("Handle FileNotFoundException")
print("Handle IOError and all its subclasses "
      "except FileNotFoundException")

```

```

try:
    fun_d()
except Exception as e:

```

```

print("Handle all Exception")
except (FileNotFoundException) as e:
    print("Handle FileNotFoundException")
except IOError as e:
    print("Handle all IOError")

```

ဒါလည်း သိပ်တော့ မဟုတ်သေးဘူး။ Exception က IOError ခဲ့ superclass ဆိုတော့ အောက်ဆုံး မှာ ထားသင့်တယ်။

၃၃။

ဒီအခန်းမှ exception handling နဲ့ ပါတ်သက်ပြီး အခြေခံအဆင့် သိသင့်သိတိကဲ့တဲ့ သဘောတရား တွေကို ထည့်သွင်းဖော်ပြပေးထားပါတယ်။ အတွေ့အကြံ သိပ်မရှိသေးတဲ့ သူတွေအတွက် အပြည့်အဝ နားလည်ဖို့ အခက်အခဲ ရှိနိုင်ပါတယ်။ သဘောတရား နားလည်ရှုနဲ့လည်း မရသေးဘူး။ လက်တွေ့ အခြေ အနေတွေမှာ အသုံးချုတ်ဖို့လည်း အဓိုက်ပြီးတယ်။ လုပ်သက်အတွေ့အကြံ ရင့်လာတာနဲ့အမျှ ပိုပြီးနား လည်လာမှာပါ။ အခြေအနေ၊ အချိန်အခါ၊ လိုအပ်ချက်ပေါ် မူတည်ပြီးတော့လည်း သင့်တော်တဲ့ နည်းလမ်း ရွေးချယ် အသုံးချုတ်လာမှာပါ။ ပြီးစလွှယ် ဖြစ်ကတတ်ဆန်း မလုပ်ဘဲ တတ်နိုင်သမျှ အကောင်းဆုံးဖြစ် အောင် စဉ်ဆက်မပြတ် ဆင်ခြင်စဉ်းစား သုံးသပ်ဖို့ ပိုကောင်းသည်ထက် ကောင်းမဲ့ နည်းလမ်းကို အမြဲ ရှာဖွေနေဖို့တော့ လိုပါလိမ့်မယ်။

အခန်း ၁၂

Python နှင့် ဒေတာဘော်စံ ပရီဂရမ်းမင်း

ဒေတာဘော်တွေဟာ ကန့်ခေတ် အချက်အလက် အခြေပြုစနစ် (Information System) အားလုံး၊ အခိုက်ကျေရှုးလို ဆိုနိုင်ပါတယ်။ ဝဘ်အပ်ပလီကေးရှင်း အသုံးပြုသူ ကိုယ်ရေးအချက်အလက် မှတ်တမ်း တင်ခြင်း ကိစ္စကနေ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းကြီးတွေ ငောင်ငွေထွက် စာရင်းအထိ အချက်အလက် မျိုးစုံ သိလောင်သိမ်းဆည်းရာမှာ အခိုက်အကျေဆုံးဟာ ဒေတာဘော်စနစ်တွေပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ကျိုးမာရေး စီးပွားရေး၊ ပညာရေး၊ ဘဏ္ဍာရေး စတဲ့ ကဏ္ဍ အားလုံးမှာ အချက်အလက်တွေ ထိထိရောက်ရောက် သိမ်းဆည်း စီမံခိုင်ဖို့အတွက် ဒေတာဘော်တွေဟာ မရှိမဖြစ်ပါပဲ။ ဒီလို ကဏ္ဍအသီးသီးမှာ အင်မတန်မှ အရေးကြီးပါတယ်ဆိုတဲ့ အတိတဲ့ဖြစ်ရပ်တွေကနေ ပြန်လည်သုံးသပ် သင်ခွန်းစာယူခြင်းနဲ့ ရှေ့ကိုသိမြင်ဖို့ ကြိတင်ခန့်များတွက်ချက်နိုင်ခြင်းဟာလည်း အဲဒီလို လုပ်နိုင်ဖို့အတွက် လိုအပ်တဲ့ အချက်အလက်တွေ သိမ်းဆည်းပေးထားတဲ့ ဒေတာဘော်တွေသာ မရှိရင် မဖြစ်နိုင်ဘူး ပြောရပါမယ်။

ဒီအခန်းမှာ Python နဲ့ ဒေတာဘော် ချိတ်ဆက်အသုံးပြုပုံကို လေ့လာကြမှာပါ။ အခြေခံ ဒေတာဘော် concept တွေကိုတော့ ဒီစာအုပ်မှာ အကျဉ်းချုပ်လောက်ပဲ ဖော်ပြပေးနိုင်မယ်။ ပရီဂရမ်းမင်းမှာ အဆင့် ဒေတာဘော် ပရီဂရမ်းမင်း အတွက်ဆိုရင် တာချို့အပိုင်းတွေကို ထဲထပ်ဝင် ဆက်လက် လေ့လာရပါလိမ့်မယ်။ ကိုးကားစာအုပ်တွေ နောက်ဆုံးမှာ ကြည့်နိုင်ပါတယ်။

၁၂.၁ Database Management Systems

‘ဒေတာဘော်’ ဆိုတာ အချက်အလက် အမြာက်အများ ရေရှည်သိမ်းဆည်းပေးတဲ့ စနစ်လို့ အကြမ်းဖျော်ပြုနိုင်ပါတယ်။ သာမန်အားဖြင့် ရေရှည်သိမ်းထားချင်ရင် ဖိုင်စနစ် သုံးလို့ရပေမဲ့ ဒေတာများလာတာနဲ့ အမျှ ပြန်လည်ရှာဖွေရတာ၊ ထုတ်ယူရတာ၊ အမြှုများကန်ကိုက်ညီအောင် ထိန်းသိမ်းရတာ စတဲ့ ကိစ္စတွေ အတွက် အဆင့်မပြုနိုင်ဘူး။ Database Management Systems (DBMS) တွေကို ဒီအက်အခဲတွေ ဖြေရှင်းပေးဖို့ တိစိတ်ခဲ့ကြတာပါ။ အချက်အလက် မှန်ကုန်စိတ်ချရခြင်း၊ လုံခြုံမျှရှိခြင်း၊ အလွယ်တကူ access လုပ်နိုင်ခြင်း၊ မျေဝေသုံးစွဲနိုင်ခြင်း စတဲ့ အချက်တွေကို DBMS တွေ တည်ဆောက်ရာမှာ ဦးစားပေးထည့်သွင်း စဉ်းစားထားတယ်။

သမိုင်းအကျဉ်း

ဒေတာဘော်တွေရဲ့ မူလအစ် concept ဟာ IBM ကုမ္ပဏီက IMS (Information Management System) လို စနစ်တွေ တည်ဆောက်ခဲ့တဲ့ ၁၉၆၀ ခုနှစ်တွေလောက်ကို ပြန်သွားနိုင်တယ်။ အဲဒီစနစ်တွေက hierarchical ဖြစ်တယ်။ ဆုံးလိုတာက ဒေတာသိမ်းတဲ့ စထရောက်ချာက သစ်ပစ်လိုပဲ၊ အပင်ရဲ့ အမြစ်

အရှက်၊ အကိုင်းအခက်တွေ ဆက်စပ်နေသလိုပုံစံနဲ့ အချက်အလက်တွေကို သိမ်းတယ်။ Parent-child relationship နဲ့ သိမ်းတာလိုလည်း ဆိုပိုင်တယ်။ ၁၉၇၀ ခုနှစ်တွေမှာတော့ Edgar F. Codd က ကနောက် Relational Database Management System (RDBMS) ရဲ့ အခြေခံအုတ်မြစ် ဖြစ်လာတဲ့ Relational Data Model ကို စတင်မိတ်ဆက်ခဲ့တယ်။ Relational model မှာက ဒေတာသိလောင်သိမ်းဆည်းဖို့ table တွေကို အသုံးပြုပြီး SQL (Structured Query Language) လို ခေါ်တဲ့ programming language ကို ထောက်ပံ့ပေးပါတယ်။

SQL Language

SQL ဟာ table ဒေတာ အမြှာက်အများကနေ မိမိစူးစမ်းလိုတဲ့ အချက်အလက်ကို အလွယ်တကူ ထုတ်ယူ (သို့) မေးမြန်းလိုရအောင် ကူညီထောက်ပုံပေးဖို့ အဓိကရည်ရွယ်တယ်။ “ဒီနှစ် ဇန်လစာမေးပွဲမှာ စန္ဒာ ဘာသာရပ်အသီးသီး ရမှတ်ဘယ်လောက်လဲ” လို ခပ်ရှိုးရှိုး မေးခွန်းကနေ “ဘယ်ကျောင်းသူ ကျောင်းသား တွေ စာမေးပွဲအားလုံးမှာ သုံးနှစ်ဆက်တိုက် သချာရမှုတ် ဤ မှတ်အထက် ရကြေလဲ” ဆုံးတဲ့ အတော်လေး ရှုပ်ရှုပ်ထွေးထွေး မေးခွန်းမျိုးတွေထိ SQL နဲ့ အလွယ်တကူ မြန်မြန်ဆန်ဆန် ရှာဖွေ ဖော်ထုတ်နိုင်ပါတယ်။

အချက်အလက် ထုတ်ယူတာအပြင် ဒေတာဘေးစွဲ အသစ်ဆောက်တာ၊ table ဆောက်တာ၊ ပြန်ဖျက်တာ စတဲ့ ကိစ္စတွေကိုလည်း SQL နဲ့ပဲ လုပ်ရပါတယ်။ Table မှာ record အသစ်ထည့်တာ၊ ရှိပြီးသား record ကို update လုပ်တာ၊ ဖျက်ပစ်တာ စတာတွေအတွက်လည်း SQL ကိုပဲ သုံးရတာပါ။

SQL ဟာ RDBMS အားလုံးမှာ အသုံးပြုနိုင်တဲ့ standard language တစ်ခုလည်းဖြစ်တယ်။ ဆိုလိုတာက ဘယ် RDBMS ကိုပဲ သုံးသုံး၊ SQL တစ်ပျိုးတည်းကိုပဲ သုံးရမှာပါ။ RDBMS တစ်ခုမှာ သူကိုယ်ပိုင် ချုံထွင်ထားတဲ့ အပိုင်းတွေ အနည်းအကျဉ်းရှိကြပေမဲ့ SQL standard ကို ရာနှုန်းပြည့်မဟုတ်တောင် အဲလောက်နှီးနှီး လိုက်နာထားကြတဲ့အတွက် ပြောပလောက်အောင် မကွာကြဘူး။ SQL သာနားလည်ပါစေ၊ ဘယ်ဒေတာဘေးစွဲနဲ့မဆို အလုပ်ဖြစ်တယ်လို့ ပြောရင်လည်း မမှားဘူး။

Client-Server Applications

တစ်ခုနှင့်မှာ တစ်ယောက်ပဲ သုံးလိုရတဲ့ ဆေ့ဖို့တွေနဲ့ မတူတာက DBMS တွေဟာ တစ်ယောက်မက တပြိုင်နှင် သုံးလိုရတဲ့ ဆာဟာ (server) ဆေ့ဖို့တွေ ဖြစ်ပါတယ်။ တပြိုင်နှင် ဝင်ရောက်လာတဲ့ အသုံးပြုသူတွေရဲ့ တောင်းဆိုချက်တွေကို ဖြည့်ဆည်းဖို့အတွက် ကိုင်တွယ်ဆောင်ရွက် ပေးနိုင်စွမ်းရှိတယ်။

တစ်ခုထက်ပိုတဲ့ client တွေက ဆာဟာတစ်ခုနဲ့ ချိတ်ဆက်အသုံးပြုတဲ့ ဆေ့ဖို့စနစ်မျိုးကို Client-Server Application လို ခေါ်တယ်။ Client ဆိုတာ အသုံးပြုသူ user (သို့) ငင်းအသုံးပြုတဲ့ ပရိုဂရမ် ကို ဆိုလိုတာ။ ဒေတာဘေးစွဲ application အများစုံဘာ Client-Server Application တွေပါ။ Web Application တွေဟာ Client-Server Application ဖြစ်ပြီး ဒေတာသိမ်းဖို့အတွက် နောက်ကွယ်က RDBMS တစ်ခုနဲ့ ချိတ်ဆက်ထားရလေ့ရှိတယ်။

Database Transactions, ACID and Concurrency

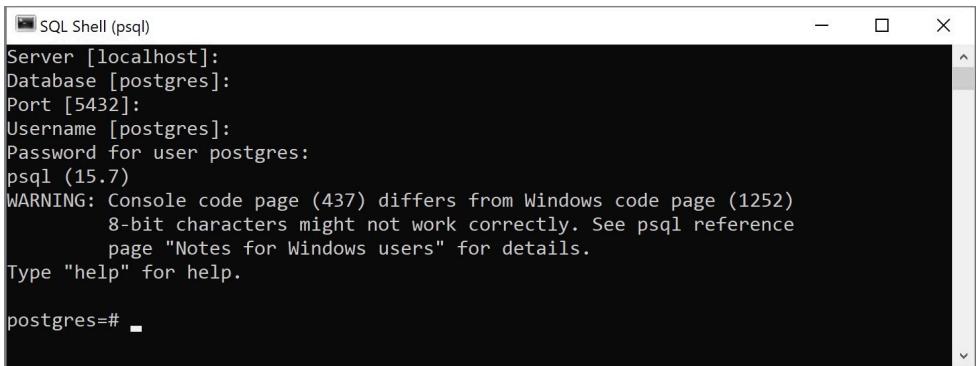
RDBMS တွေမှာ Transaction, ACID Properties (Atomicity, Consistency, Isolation, Durability) နဲ့ Concurrency စတဲ့ သဘောတရားတွေလည်း အရေးပါတယ်။ ဒါတွေနဲ့ ပါတ်သက်ပြီးတော့လည်း အခြေခံအဆင့် စာအုပ်တစ်ခုအနေနဲ့ လက်ရှိအခန်း နောက်ပိုင်းမှာ အတန်အသင့် ခြိုင်မိအောင် ဖော်ပြပေးထားပါတယ်။

၁၂.၂ PostgreSQL နှင့် SQL မိတ်ဆက်

ဆောင်ပေးကွက်မှာ Relational Database Management System (RDBMS) တွေ ရွေးချယ် စရာ အတော်များတယ်။ Oracle, Microsoft SQL, MySQL, PostgreSQL တို့ဟာ လူသီများ၊ အသုံးများတဲ့ RDBMS တွေပါ။ PostgreSQL နဲ့ MySQL က ပိုက်ဆုံး ပေးစရာမလိုဘဲ အသုံးပြန်ပြီး Oracle နဲ့ Microsoft SQL တို့ကတော့ လိုင်စောင်ယံးရတာတွေ ဖြစ်ကြပေမဲ့ အလကား သုံးလို့ရတဲ့ developer version တော်လည်း ပေးထားတယ်။ ဒါကြောင့် ကိုယ်လေ့လာချင်တဲ့ ဒေတာဘေးကို လေ့လာနိုင်ဖို့ လိုင်စောင်အနေနဲ့ စိတ်ပူစရာမရှိဘူး။

PostgreSQL နဲ့ MySQL က အလကားရတာမြို့လို့ ဝယ်သုံးရတာတွေလောက် အရည်အသွေး ကောင်းမှာ မဟုတ်ဘူး ထင်ကောင်းထင်နိုင်ပါတယ်။ အမှန်တကယ်က အဲလိုပြောလို့ မရပါဘူး။ နှစ်ခုလုံးက လိုင်စောင်ယံးရတဲ့ ဟာတွေလို့ပဲ အရည်သွေးရော ပါဝင်တဲ့ ဒီချာတွေ စုံလင်မှုအရပါ အားကောင်းကြတယ်။ PostgreSQL အသုံးပြုတဲ့ မှတ်သားဖွယ် ကုမ္ပဏီ/အဖွဲ့အစည်းတွေကို Wikipedia မှာ ဖော်ပြထားတာ တွေနိုင်တယ် (https://en.wikipedia.org/wiki/PostgreSQL#Notable_users)။ MySQL ကလည်း သူ့ရဲ့ နံမည်ကြီး customer တွေကို သူဝါဘ်ဆိုဒ်မှာ ဖော်ပြထားတာ တွေရတယ် (<https://www.mysql.com/customers>)။

ဒီစာအပ်မှာ PostgreSQL RDBMS အသုံးပြုပါမယ်။ PostgreSQL ဘယ်လို့ အင်စတောလ်လုပ်ရမလဲ စာမျက်နှာ ၃၂၅ နောက်ဆက်တွဲ (၁) မှာ ကြည့်ပါ။ အင်စတောလ်လုပ်ပြီးရင် psql ဖွင့်ပြီး root user (postgres) အနေနဲ့ PostgreSQL ဒေတာဘေးကို ချိတ်ဆက်ထားပါ။


```
SQL Shell (psql)
Server [localhost]:
Database [postgres]:
Port [5432]:
Username [postgres]:
Password for user postgres:
psql (15.7)
WARNING: Console code page (437) differs from Windows code page (1252)
          8-bit characters might not work correctly. See psql reference
          page "Notes for Windows users" for details.
Type "help" for help.

postgres=#
```

ပုံ ၁၂.၁ psql နှင့် PostgreSQL ကို စတင်ချိတ်ဆက်ပုံ

psql ဖွင့်ပြီး စစချင်းမှာ ဒေတာဘေးကို ချိတ်ဆက်ဖို့ လိုအပ်တဲ့ အချက်အလက်တွေ ထည့်ပေးရပါမယ်။ ပုံ (၁၂.၁) မှာ ကြည့်ပါ။

- Server [localhost]: (ချိတ်ဆက်မဲ့ ဆားရဲ့ Host Name/IP Address)
- Database [postgres]: (ချိတ်ဆက်မဲ့ ဒေတာဘေးနံမည်)
- Port [5432]: (PostgreSQL port နံပါတ်)
- Username [postgres]: (ဒေတာဘေးစွဲ ချိတ်ဆက်အသုံးပြုမဲ့ user)
- Password for user postgres: (ဒေတာဘေးကို ချိတ်ဆက်အသုံးပြုမဲ့ user ရဲ့ password)

လေးထောင့်ကွင်းထဲက default တန်ဖိုးတွေပါ။ တကူးတက် ဘာမှုမထည့်နေပဲ Enter နှိပ်ရင် အဲဒီတန်ဖိုးတွေ ထည့်တာနဲ့ တူတူပါပဲ။ စာမျက်နှာ ၃၂၅ နောက်ဆက်တွဲ (၁) မှာ ဖော်ပြထားတဲ့အတိုင်း အင်စတောလ်လုပ်ထားတာဆိုရင် password တစ်ခုပဲ ထည့်ပေးဖို့လိုတယ်။ ကျွန်တာက default အတိုင်း


```
SQL Shell (psql)
postgres=# CREATE DATABASE students;
CREATE DATABASE
postgres=#

```

ပုံ ၁၂.၂ psql ကနေ 'CREATE DATABASE' SQL run သာ

ထားပြီး Enter နှိပ်သွားလိုက်တယ်။ Password က အင်စတောလ်လုပ်တုန်းက ပေးခဲ့တဲ့ password ကို ထည့်ပေးရမှာပါ။

psql ဆိတ်ဘာဘာလဲ။ psql ဟာ PostgreSQL ကို ချိတ်ဆက်အသုံးပြုဖို့ သုံးတဲ့ command-line ပရိုဂရမ်တစ်ခုပါ။ Client ပရိုဂရမ် အနေနဲ့ အသုံးပြုရတယ်။ ဒေတာဘော် ချိတ်ဆက်ခြင်း၊ ဒေတာဘော် ဆိုကို SQL ကွန်မန်းတွေ ပေးပိုလုပ်ဆောင်စေခြင်း၊ ဒေတာဘော် ပြန်ပိုပေးတဲ့ ရလဒ်တွေပြပေးခြင်း၊ ဒေတာဘော် စီမံခန့်ခွင်း (database administration) စတဲ့ ကိစ္စတွေအတွက် အသုံးပြန့်ငါးတယ်။ ရှိုရှိုရှင်းရှင်းပေမဲ့ အစွမ်းထက်တဲ့ tool တစ်ခုဖြစ်ပါတယ်။

ဒေတာဘော် အသစ်ဆောက်ခြင်း

ဒေတာဘော် အသစ်တစ်ခု ဆောက်မယ်ဆိုရင် CREATE DATABASE SQL ကွန်မန်း သုံးပါတယ်။

CREATE DATABASE *database_name*;

SQL language ဟာ စာလုံး အကြီးအသေး မခွဲဘူး။ ဒီစာအုပ်မှာ SQL keyword တွေဆိုရင် အကွားရာ အကြီးနဲ့ ရေးပါမယ်။ Database, table, column, function စတေတွေရဲ့ နံပါတ် (identifiers) တွေ က အကွားရာအသေးနဲ့ ဖြစ်မယ်။ student ဒေတာဘော် အတွက် ဒီ SQL ကို

CREATE DATABASE *students*;

psql ကနေ run ပေးပါ 〔ပုံ (၁.၂)〕။ SQL စတိတ်မန့် တစ်ကြောင်း အဆုံးမှာ ဆီမံးကော်လံ (;) ထည့်ပေးရပါမယ်။

psql ကနေ \1 (သို့) \list ကွန်မန်းနဲ့ PostgreSQL မှာ ရှိတဲ့ ဒေတာဘော်တွေကို ထုတ်ကြည့် နှင့်ပါတယ်။ ဒီလို \ (backslash) နဲ့ စတဲ့ ကွန်မန်းတွေဟာ psql သီးသန့်ဖြစ်တယ်။ SQL မဟုတ်တဲ့ အတွက် run ရင် ; မထည့်ရဘူး။ \1 run လိုက်ရင် စာရင်းထဲမှာ students ဒေတာဘော် တွေ့ရမှာပါ 〔ပုံ (၁.၃)〕။

psql မှာ ဒေတာဘော် ပြောင်းချိတ်မယ်ဆိုရင် \c (သို့) \connect နဲ့ ပြောင်းရပါမယ်။ students ဒေတာဘော်ကို အခုလို connect လုပ်ပါ

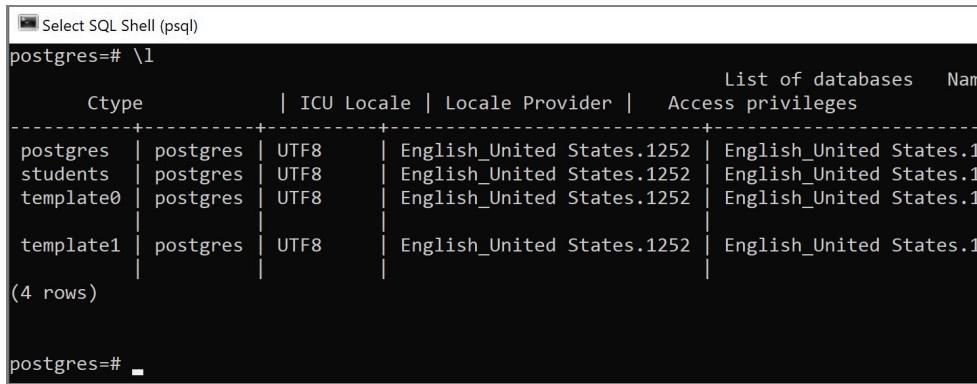
\c *students*

psql က ဒီလို ပြပါလိမ့်မယ်

postgres=# \c students

You are now connected to database "students" as user "postgres".

students=#


```

Select SQL Shell (psql)
postgres=# \l
          List of databases      Name
  Ctype      | ICU Locale | Locale Provider | Access privileges
-----+-----+-----+-----+-----+-----+
postgres | postgres | UTF8      | English_United States.1252 | English_United States.1
students | postgres | UTF8      | English_United States.1252 | English_United States.1
template0 | postgres | UTF8      | English_United States.1252 | English_United States.1
template1 | postgres | UTF8      | English_United States.1252 | English_United States.1
(4 rows)

postgres=#

```

ပုံ ၁၂.၃ psql ကနေ ဒေတာဘေးစွဲ list ထုတ်ပြု၏

SQL ကွန်မန်းကို psql က လုပ်ဆောင်ပေးတာ မဟုတ်ပါဘူး။ psql က SQL ကွန်မန်းကို ချိတ်ဆက်ထားတဲ့ ဒေတာဘေးစွဲဆိုပါပဲ ပိုပေးတာ။ လက်ခံရရှိထဲ ဒေတာဘေးစွဲက အဲဒီ SQL ကို လုပ်ဆောင်ပေးတာပါ။ ဒီအချက်ကို ကဲ့ကဲ့ပြားပြား နားလည်ဖို့ လိုပါတယ်။

Table ဆောက်ခြင်း

CREATE TABLE က table ဆောက်တဲ့ SQL ကွန်မန်းပါ။ students ဒေတာဘေးစွဲမှာ student table အောက်ပါအတိုင်း ဆောက်ပါမယ်

```
-- create a table named student
CREATE TABLE student (
    id SERIAL PRIMARY KEY,
    name VARCHAR(100),
    age INT,
    grade VARCHAR(2)
);
```

psql မှာ SQL run ရင် လက်ရှိချိတ်ထားတဲ့ ဒေတာဘေးစွဲကို အဲဒီ SQL ပေးပို့ လုပ်ဆောင်ခိုင်းပါတယ်။ အချိတ်ထားတာ students ဒေတာဘေးစွဲတွေ table ကို အဲဒီ ဒေတာဘေးစွဲထဲ ဆောက်ပေးသွားမှာ ပါ။ ဒီ table မှာ id, name, age နဲ့ grade column လေးခုရှိမယ်။ -- ကို တစ်ကြောင်းတည်း ကွန်းမန်း အတွက် သုံးတယ်။ တစ်ကြောင်းထက်ပိုရင် /* နဲ့ ဖွင့် */ နဲ့ ပိတ် ရေးလေ့ရှိတယ်။ ဥပမာ

```
/* This is a
multiline comment */
```

Column တစ်ခုစိုးမှာ data type ရှိရပါမယ်။ VARCHAR(100) က အများဆုံး ကာရ်ကာ အလုံး တစ်ရာ သိမ်းဆည်းရိုင်တယ်။ သိမ်းတဲ့ ကာရ်ကာ အရေအတွက်ပေါ့ မူတည်ပြီး နေရာယူတာ အနုလုံး အများ ကွာတယ်။ ငါ့သိမ်းရင် ငါးခာစာ၊ ဆယ်ခုသိမ်းရင် ဆယ်ခုစာပဲ နေရာကုန်မှာပါ။ အမြဲ အလုံး တစ်ရာစာ နေရာကုန်တာ မဟုတ်ဘူး။ VARCHAR(2) ဆိုရင် အများဆုံး ကာရ်ကာ နှစ်လုံး သိမ်းလို့ရမယ်။ SQL VARCHAR က Python str နဲ့ အလားတူတယ်။ INT ကတော့ integer ပါ။

id column က ထူးခြားပြီး နည်းနည်းပိုရင်းပြို့ လိုတယ်။ SERIAL က data type အနေဖြင့်

INT နဲ့ တူတူပဲ။ သူရဲ့ ထားချက်က ကတန်းတွေကို အစဉ်အတိုင်း တစ်ခုပြီးတစ်ခု ထုတ်ပေးနိုင်တာပါ။ 1, 2, 3, ... စသည်ဖြင့် နောက်ဆုံးတန်ဖိုးကို အလိုအလျောက် တစ်တိုးတိုးပြီး ထုတ်ပေးသွားမှာ ဖြစ်တယ်။ id column က Primary Key လည်းဖြစ်တယ်။ Column တစ်ခုကို Primary Key အဖြစ် ထားချင်ရင် PRIMARY KEY လို့ သတ်မှတ်ရပါမယ်။ Primary Key ဆိုရင် column တန်ဖိုးထပ် (duplicate) လို့မရဘူး unique ဖြစ်ရပါမယ်။ အခါ သိပ်နားမလည်သေးရင်လည်း table မှာ ကျောင်းသား record တွေထည့်တာ ဆက်ကြည့်ရင် ကောင်းကောင်း နားလည်သွားမှာပါ။

INSERT

Relational Data Model အခြေခံတဲ့ RDBMS တွေဟာ ဒေတာတွေကို table ပုံစံနဲ့ သိမ်းဆည်းတယ်။ ကျောင်းသူ/သား တစ်ယောက်ချင်းစီအတွက် အချက်အလက်ကို student table မှာ row တစ်ခုစီနဲ့ ထည့်သွင်း သိမ်းဆည်းပါမယ်။ Row ကို record လို့လည်း သုံးနှင့်လေ့ရှိတယ်။ Record အသစ် ထည့်သွင်းမယ်ဆိုရင် SQL INSERT ကို သုံးရပါတယ်။

```
INSERT INTO student (name, age, grade) VALUES ('Amy', 20, 'A');
INSERT INTO student (name, age, grade) VALUES ('Kathy', 22, 'B');
INSERT INTO student (name, age, grade) VALUES ('Waiyan', 21, 'C');
```

အေမို့ ကေသီ နဲ့ ဝေယံ ကျောင်းသား သုံးယောက်အတွက် record သုံးခဲ့ ထည့်သွင်းတာပါ။ Column နံမည်တွေ ပိုက်ကွင်းထဲမှာ ထည့်ပြီး အဲဒီ column တွေအတွက် တန်ဖိုးအသီးသီးကို အစဉ်အတိုင်း ထည့်ပေးရပါတယ်။ age နဲ့ grade ရှေ့နောက် ဖလှယ်လိုက်မယ်ဆိုရင် အခါလို့

```
INSERT INTO student (name, grade, age) VALUES ('Amy', 'A', 20);
```

insert လုပ်ရမှာပါ။

student table မှာ column က လေးခဲ့ရှိတာပါ။ အခါ INSERT တွေမှာကျတော့ သုံးခဲ့တွေရပြီး id မပါဘူး။ ဘာကြောင့်ပါလဲ။ INSERT လုပ်တဲ့အခါ SERIAL column အတွက် တန်ဖိုးကို ဒေတာ ကော့စ်က အလိုအလျောက် ထည့်ပေးသွားတာ။ ကိုယ်တိုင်ထည့်ဖို့ မလိုဘူး။ ဒါကြောင့် id column ကို auto-incrementing primary key column လို့ ခေါ်တယ်။ Auto-increment ဖြစ်ဖို့ အခြားနည်းလမ်းတွေလည်း ရှိပါတယ်။ SERIAL ကတော့ ဒီကိစ္စအတွက် လွယ်အောင် လုပ်ပေးထားတာပါ။ စောင့်က INSERT သုံးကြောင်းကို psql မှာ run ပါ။ အေမို့ ကေသီ နဲ့ ဝေယံတို့အတွက် record အသီးသီး ကို id နံပါတ် 1, 2, 3 အစဉ်နဲ့ student table ထဲ ထည့်သွင်းသွားမှာဖြစ်တယ်။ နောက်ထပ် record တစ်ခု ထပ်ထည့်ရင် id နံပါတ် 4 ဖြစ်မှာပါ။

SELECT

Table ဒေတာတွေ ထုတ်ယူကြည့်ဖို့ အသုံးပြုတဲ့ SQL ဖြစ်ပါတယ်။ Student table ထဲက record အားလုံးကို ကြည့်မယ်ဆို အခါလို့

```
SELECT id, name, age, grade FROM student;
```

Table မှာ ရှိသမျှ column အကုန်လုံး ပါချင်ရင် SELECT * သုံးလို့လည်းရတယ်။ SELECT * ကို 'Select All' လို့ ဖတ်တယ်။

```
SELECT * FROM student;
```

```
students=# SELECT id, name, age, grade FROM student;
 id | name | age | grade
----+-----+-----+
 1 | Amy  | 20  | A
 2 | Kathy | 22  | B
 3 | Waiyan | 21  | C
(3 rows)
```

ပုံ ၁၂၄ psql တနေ့ select လုပ်တာ

Column အကုန်မထုတ်ဘဲ ကိုယ်လိုချင်တာပဲ ရွေးပြီး select လုပ်ချင်လည်း ရတယ်။ အောက်ပါ တို့ကို psql မှာ စမ်းကြည့်ပါ။

```
SELECT name, grade FROM student;
SELECT name, age, id FROM student;
```

WHERE

Grade A ရတဲ့ ကျောင်းသားတွေကိုပဲ ရွေးထုတ်ကြည့်မယ် ဆိုပါမိ။ ဒီအတွက် SQL မှာ WHERE ရှိပါ တယ်။ ဥပမာ

```
SELECT * FROM student WHERE grade = 'A';
```

WHERE နောက်မှာ ဘူးလိုယ် အိပ်စ်ပရက်ရှင်တစ်ခု လိုက်ရပါမယ်။ WHERE ကွန်ဒီရှင် (Condition) လို ခေါ်တယ်။ ရေးပုံရေးနည်း နည်းနည်းကွားပေမဲ့ SQL WHERE ကွန်ဒီရှင် က Python ဘူးလိုယ် အိပ်စ်ပရက်ရှင်နဲ့ သဘောတရားအားဖြင့် တုပါတယ်။ grade = 'A' က grade column တန်ဖိုး 'A' နဲ့ ညီလား စစ်တာ။ ညီတဲ့ record တွေကိုပဲ WHERE က စစ်ထုတ်ပေးမှာပါ။ ဒါကြောင့် အပေါ်က select က record တစ်ခြောင်းပဲ ထွက်မှာပါ။ အောမိတစ်ယောက်ပဲ A ရပါတယ်။ WHERE နှုပါတ်သက်ပြီး လက်တွေ စမ်းကြည့်ရအောင် အောက်ပါအတိုင်း ကျောင်းသား record လေးခု ထပ်ထည့်ပါမယ်။

```
INSERT INTO student (name, age, grade) VALUES ('Sandy', 19, 'A');
INSERT INTO student (name, age, grade) VALUES ('Thida', 21, 'B');
INSERT INTO student (name, age, grade) VALUES ('Peter', 21, 'B');
INSERT INTO student (name, age, grade) VALUES ('Haymar', 18, NULL);
```

Grade A သို့ B ရတဲ့ ကျောင်းသား record တွေ select လုပ်ဖို့ OR သုံးထားတာပါ။ psql မှာ စမ်းကြည့်ပါ။ Amy, Kathy, Sandy, Thida, Peter စုံ A သို့ B ရှိတယ်။

```
SELECT * FROM student WHERE grade = 'A' OR grade = 'B';
```

Grade A သို့ B မရတဲ့ ကျောင်းသားတွေ ထုတ်ချင်ရင် NOT နဲ့ အခုလို ရတယ်

```
SELECT name FROM student WHERE NOT(grade = 'A' OR grade = 'B');
```

ဝေယ် တစ်ယောက်ပဲ ရလဒ်မှာတွေ့ရမှာပါ။ ဟေမာ ဘာကြောင့် မပါရတာလဲ။ စဉ်းစားကြည့်ရင် သူမ A လည်းမရ၊ B လည်းမရဘူး။ ဒါကြောင့် ပါသင့်တယ် ယူဆကောင်း ယူဆနိုင်တယ်။ NULL ဟာ မရှိခြင်း၊ မသိခြင်း ကိုဖော်ပြန့် SQL မှာ အသုံးပြုတဲ့ special value တစ်ခု ဖြစ်ပါတယ်။ ဟေမာ grade က

NULL ဖြစ်နေတယ်။ ဆိုလိုတာက သူ၏ grade ကို မသိဘူး။

NULL နဲ့ အားကန်ဖိုးတစ်ခုခု ညီ/မညီ စစ်တဲ့အခါ ရလဒ်က NULL ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ အခိုပါပ်က ညီ/မညီ 'မသိဘူး' ဆိုတဲ့ အခိုပါယ်။ ဒါကြောင့် ဘူလီယန် အိပ်စ်ပရက်ရှင် 'A' = NULL ရဲ့ အဖော်
NULL ဖြစ်သလို 'A' <> NULL ရဲ့ အဖော်လည်း NULL ပဲ ဖြစ်တယ်။ <> က မညီဘူးလား စစ်တာ = နဲ့
ပြောင်းပြန်။

Select လုပ်တဲ့အခါ WHERE ကန်ဒီရှင် true ဖြစ်တဲ့ record တွေကို ရွေးထုတ်ပေးတယ်။ WHERE ကန်ဒီရှင် ရလဒ်တန်ဖိုး NULL ဖြစ်ရင် အဲဒီ record ကို ထုတ်ပေးမှာ မဟုတ်ဘူး။ စော့စောက် select ရလဒ်မှာ ဟော ဘူကြောင့် မပါလဲ အောက်ပါအတိုင်း စဉ်းစားကြည့်နိုင်ပါတယ်

```
WHERE NOT(NULL = 'A' OR NULL = 'B')
    => WHERE NOT(NULL OR NULL)
    => WHERE NOT(NULL)
    => WHERE NULL
```

Grade C မဟုတ်တဲ့ ကျောင်းသားတွေကို အောက်ပါအတိုင်း နည်းလမ်းနှစ်မျိုးနဲ့ select လုပ်ကြည့်ပါ။
အခုတစ်ခါလည်း ဟော ရလဒ်မှာ မပါတာကို သတိပြုပါ။

```
SELECT * FROM student WHERE grade <> 'C';
```

```
SELECT * FROM student WHERE NOT(grade = 'C');
```

ဒီတစ်ခု ထပ်စမ်းကြည့်ပါ။ ရှင်းပြန့်မလိုဘဲ အခိုပါယ် နားလည်မယ် ထင်ပါတယ်။

```
SELECT * FROM student WHERE grade = 'B' AND id <= 5;
```

NULL ဟုတ်/မဟုတ် စစ်ချင်ရင် SQL မှာ IS NULL (ဆို) IS NOT NULL သုံးရပါတယ်။ = နဲ့ <>
ကို သုံးလို့မရဘူး။ မှားယွင်း အသုံးပြုမိတတ်လို့ ဒီအချက်ကို အထူးကရပြုရပါမယ်။ Grade NULL ဖြစ်တဲ့
record တွေနဲ့ NULL မဟုတ်တဲ့ record တွေကို အခုလို ရွေးထုတ်နိုင်ပါတယ်။

```
SELECT * FROM student WHERE grade IS NULL;
SELECT * FROM student WHERE grade IS NOT NULL;
```

Grade NULL ဖြစ်တာ ဟောတစ်ယောက်ပဲ ရှိတာမြှိုလို ပထမ select ၏ record တစ်ကြောင်းပဲ ထွက်
မှာပါ။ အောက်ပါအတိုင်း တစ်ဆင့်ချင်း စဉ်းစားကြည့်ပါ

```
WHERE grade IS NULL
    => WHERE NULL IS NULL
    => WHERE TRUE
```

ဒုတိယ select မှာ ကျေတွေ့ ဘာကြောင့် ဟော မပါလဲ။ ကျွန်ုတဲ့သူတွေကရော ဘာကြောင့်ပါလဲ။
အောက်ပါအတိုင်း တစ်ဆင့်ချင်း စဉ်းစားကြည့်ပါ။ ဟောမှာ record အတွက်

```
WHERE grade IS NOT NULL
    => WHERE NULL IS NOT NULL
    => WHERE FALSE
```

A ရထားတဲ့ ကျောင်းသား record ဆိုရင် ဒီလို

```
WHERE grade IS NOT NULL
    ==> WHERE 'A' IS NOT NULL
    ==> WHERE TRUE
```

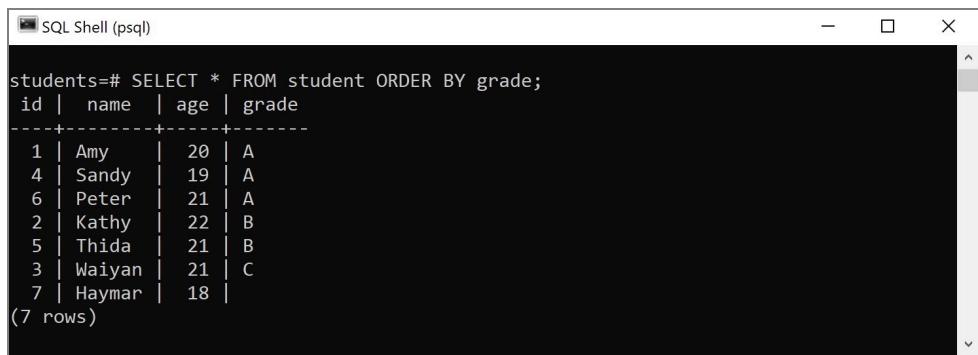
အခြား NULL မဟုတ်တဲ့ grade အားလုံးအတွက် အလားတူဖြစ်မယ်။ ဒါကြောင့် ဒုတိယ select ရလဒ် မှာ ဖော်မာကလွှဲလို့ ကျွန်ုတဲ့သူအားလုံး ပါလာတာဖြစ်တယ်။

ORDER BY

ORDER BY က record တွေကို column တန်ဖိုးပေါ် မူတည်ပြီး ‘အစဉ်အတိုင်းစီခြင်း’ (sorting) အတွက်ပါ။

```
SELECT * FROM student ORDER BY grade;
```

Grade အလိုက် order by လုပ်ထားတာပါ။ ရလဒ်ကို ပုံ (၁၂.၅) မှာ ကြည့်ပါ။ ကြိုးစဉ်ငယ်လိုက် စီချင်ရင် DESC (descending) နဲ့ ရတယ်။

id	name	age	grade
1	Amy	20	A
4	Sandy	19	A
6	Peter	21	A
2	Kathy	22	B
5	Thida	21	B
3	Waiyan	21	C
7	Haymar	18	

(7 rows)

ပုံ ၁၂.၅ order by နဲ့ grade အလိုက် စီထားတာ

```
SELECT * FROM student ORDER BY grade DESC;
```

သူ နှင့် default ကတော့ ASC (ascending) ပါ။

Column တစ်ခုမကနဲ့ စီချင်လည်း ရတယ်။ ORDER BY နောက်မှာ sort လုပ်ရမဲ့ column တွေ ထည့်ပေးရမဲ့။ Age နဲ့ grade တွဲရောက် sort လုပ်မယ်ဆိုရင်

```
SELECT * FROM student ORDER BY age, grade;
```

psql ရလဒ်မှာ အောက်ပါအတိုင်း တွော်မာပါ။ Thida, Peter, Waiyan တို့ကို သေချာ ဂရပြုကြည့်ပါ။ Age တူရင် grade B ရတဲ့သူက အရင်လာတာကို တွောပါမယ်။ Grade C က နောက်မှာပါ။

Output:

```
id | name | age | grade
-----+-----+-----+
 7 | Haymar | 18 |
 4 | Sandy | 19 | A
```

1	Amy	20	A
5	Thida	21	B
6	Peter	21	B
3	Waiyan	21	C
2	Kathy	22	B

(7 rows)

Name ထပ်ထည့်ကြည့်ပါ။ Peter နဲ့ Thida ရဲ့ရှေ့ရောက်သွားတာကလွှဲလို့ ခုနက စီထားတာနဲ့ အားလုံး တူပါမယ်။

```
SELECT * FROM student ORDER BY age, grade, name;
```

Age နဲ့ grade ကို ရှေ့နောက် ပြောင်းကြည့်ပါ။

```
SELECT * FROM student ORDER BY grade, age;
```

Grade A, B, C အစဉ်အတိုင်း ဖြစ်မယ်။ Grade တူရင်တော့ age ယောက်တဲ့ record က ရှေ့ရောက် ပါတယ်။ အခုလို့ စီသွားမှာပါ

Output:

id	name	age	grade
4	Sandy	19	A
1	Amy	20	A
5	Thida	21	B
6	Peter	21	B
2	Kathy	22	B
3	Waiyan	21	C
7	Haymar	18	

(7 rows)

Grade ကို DESC နဲ့ age ကို ASC ထားကြည့်ပါ။ ခုနကဟာနဲ့ ဘာကွားခြားလဲ သေချာကရုပြု လေ့လာ ကြည့်ပါ။

```
SELECT * FROM student ORDER BY grade DESC, age ASC;
```

Output:

id	name	age	grade
7	Haymar	18	
3	Waiyan	21	C
6	Peter	21	B
5	Thida	21	B
2	Kathy	22	B
4	Sandy	19	A
1	Amy	20	A

(7 rows)

ORDER BY နဲ့ စိတဲ့အခါ ORDER BY နောက်မှာ list လုပ်ထားတဲ့ column အစိအစဉ်နဲ့ ASC,

၂၃

DESC တိုကို လိုသလို အသုံးပြုပြီး လိုချင်တဲ့အတိုင်း ရအောင် sort လုပ်လိုရပါတယ်။ ပရိုဂရမ်းမင်းမှာ ရော ဒေတာဘော်စိုင်းမှာပါ sorting စီခြင်းဟာ အရေးကြီးတာကြောင့် ကျမ်းကျင်အောင် လုပ်ထားသင့် ပါတယ်။

UPDATE

Table record တွေ update လုပ်ဖို့ အသုံးပြုတဲ့ SQL စတိတ်မန် ဖြစ်ပါတယ်။ id နံပါတ် 7 နဲ့ record ရဲ့ grade နဲ့ age ကို update လုပ်မယ်ဆိုရင် ဒီလို

```
UPDATE student SET grade = 'A', age = 19 WHERE id = 7;
```

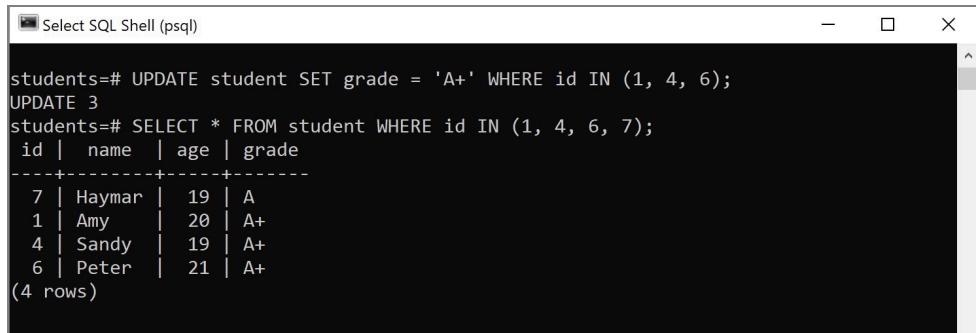
WHERE ပါရင် WHERE ကွန်ဒါရှင်နဲ့ ကိုက်ညီတဲ့ record ကိုပဲ update လုပ်တယ်။ အခု update စတိတ် မန်က id 7 နဲ့ က ဖော့မှာ record တစ်ခုကိုပဲ update လုပ်မယ်ပါ။ အကယ်၍ WHERE မပါခဲ့ရင် table မှာရှိတဲ့ record တွေ အကုန်လုံးကို update လုပ် သွားလိမ့်မယ်။

```
UPDATE student SET grade = 'A+' WHERE id IN (1, 4, 6);
```

id နံပါတ်က (1, 4, 6) ထဲမှာပါရင် grade ကို A+ update လုပ်ထားတာပါ။ WHERE ကွန်ဒါရှင်မှာ IN အော်ပရိုတ်တာ သုံးထားတယ်။ Column တစ်ခုရဲ့ တန်ဖိုးဟာ list လုပ်ထားတဲ့ တန်ဖိုးတွေထဲမှာ ပါ/မပါစစ်ချင်ရင် IN သုံးပါတယ်။ Update လုပ်ထားတဲ့ record တွေကို select လုပ်ကြည့်ပါ။

```
SELECT * FROM student WHERE id IN (1, 4, 6, 7);
```

ပုံ (၁၂.၆) မှုလို တွေ့ရပါမယ်။

id	name	age	grade
7	Haymar	19	A
1	Amy	20	A+
4	Sandy	19	A+
6	Peter	21	A+

ပုံ ၁၂.၆ record တရှိကို update လုပ်ပြီးနောက် select ပြန်လုပ်ဖြည့်တာ

DELETE

Table row တွေ ဖျက်ဖို့ အသုံးပြုတဲ့ စတိတ်မန် ဖြစ်ပါတယ်။ Student table ထဲက record အားလုံး ဖျက်မယ်ဆိုရင် အခုလို ဖျက်ရမယ်ပါ

```
DELETE FROM students;
```

Development/testing ဒေတာဘော်မှာ table ဒေတာ အကုန်ဖျက်ပြီး အစမ်းဒေတာ (test data) ပြန်ထည့်ဖို့ ဒီလို လုပ်ရလေ့ရှိပေမဲ့ တကယ်သုံးနေတဲ့ production ဒေတာဘော်မှာတော့ table ဒေတာ အကုန်ဖျက်ပစ်ရမဲ့ အခြေအနေဆိုတာ ကြိုတောင့်ကြိုခဲ့ပါပဲ။ ဖျက်ရမဲ့ record ကို WHERE နဲ့ရွေး ဖျက်

တာက ပိုပြီး သဘာဝကျပါတယ်။ ငော် ကျောင်းထွက်သွားလို့ သူ record ကို သိမ်းထားနို့ မလိုတော့ ဘူး ဆိုပါမို့ အခုလို့ delete လုပ်နိုင်ပါတယ်

```
DELETE FROM student WHERE id = 3; -- id 3 is Waiyan
```

၁၂.၃ Table Relationships

ဒေတာဘေးစွဲ တစ်ခုမှာ table တစ်ခုမက (multiple tables) ပါဝင် ဖွံ့ဖည်းထားလေ့ ရှိတယ်။ Table တွေနဲ့ ငြင်းတိုကြား relationship ဟာ Relational Data Model ရဲ့ အခိုက်ကျတဲ့ သဘောတရားဖြစ်တယ်။ သက်ဆိုင်ရာ table အသီးသီးမှာ အချက်အလက်တွေ စုစုပေါင်းသိမ်းဆည်းပုံ သိမ်းဆည်းနည်း စနစ် ကို လေလာကြရအောင်။

ဘက်တစ်ခုကို စိတ်ကူးကြည့်ပါ။ ဘက်အကောင့် အကောင့်ပိုင်ရှင်နဲ့ ငွေဝင်ငွေထွက် စာရင်း အချက် အလက်တွေ သိမ်းဆည်းမယ် ဆိုပါမို့။ Table တစ်ခုတည်းနဲ့ အားလုံးသိမ်းလို့ ရပေမဲ့ Relational Data Model အရ table သုံးခွွဲပြီး သီးခြားစိသိမ်းတာ ပိုကောင်းပါတယ်။ အကောင့်ပိုင်ရှင်နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ အချက်အလက်တွေအတွက် table တစ်ခု ရှိပါမယ်။

```
CREATE TABLE account_holder (
    holder_id SERIAL PRIMARY KEY,
    fname VARCHAR(50),
    lname VARCHAR(50),
    dob DATE,
    address TEXT
);
```

အခု table တွေကို ဒေတာဘေးစွဲ အသစ်တစ်ခုထဲမှာထားတာ ပို့သင့်တော်မယ်။ (ကျောင်းသား ကိစ္စနဲ့ဆိုင်တဲ့ table တွေကို students ဒေတာဘေးစွဲ၊ ဘက်နဲ့သက်ဆိုင်တာကို bank ဒေတာဘေးစွဲ သတ်သတ်စိုးထားရင် ပိုပြီး စနစ်ကျတဲ့ကြောင့်ပါ။ အစမ်းလေ့လာတာမို့ သိပ်တော့ အရေးမကြီးပါ)။ psql မှာ အောက်ပါအတိုင်း တစ်ကြောင်းချင်း run ပါ

```
\c postgres
CREATE DATABASE bank;
\c bank
```

ပြီးတော့မှ account_holder table အတွက် အပေါ်က CREATE TABLE ကို ဆက် run ပါ။ အခု ချိတ်ထားတာက bank ဒေတာဘေးစွဲ (\c bank run ထားတာ သတိပြုပါ)၊ ဆိုတော့ table က အဲဒီထဲမှာ ထောက်မှုပါ။

အကောင့်နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ အချက်အလက်တွေအတွက် table တစ်ခု ထပ်ဆောက်ပါမယ်။ (အခု table နှစ်ခုကို အရင်ကြည့်ရအောင်၊ ငွေဝင်ငွေထွက် စာရင်းနဲ့ ဆိုင်တဲ့ တတိယ table ကို နောက်ပိုင်းမှာ တွေ့ရမှုပါ)။

```
CREATE TABLE account (
    acc_id SERIAL PRIMARY KEY,
    /* အခု holder_id က account_holder table ရဲ့ holder_id ကို
    reference လုပ်ထားတယ် */
    holder_id INT REFERENCES account_holder(holder_id),
    acc_no VARCHAR(20) UNIQUE,
```

```

    acc_type VARCHAR(20),
    balance NUMERIC(12, 2) DEFAULT 0.00
);

```

account table မှာ holder_id column က account_holder table ရဲ့ holder_id column ကို ရည်ညွှန်းထားပါတယ်။ အကောင့်နဲ့ အကောင့် ပိုင်ရှင် အချက်အလက်တွေကို ဒီ table နှင့် ခုမှာ ဘယ်လို ဆက်စပ် သိမ်းဆည်းလဲ နားလည်အောင် နှုနာ record အနည်းငယ်ထည့်ပြီး ရှင်းပြုပါ မယ်။ အောက်ပါအတိုင်း insert လုပ်ပါ။

```

INSERT INTO account_holder (fname, lname, dob, address)
VALUES
('Amy', 'Moe', '1985-02-15', '123 Main St, Sanchaung'),
('Sandy', 'Soe', '1990-06-23', '456 Oak St, Kamayaut');

```

Insert လုပ်ပြီးရင် အေမီနဲ့ စနီး holder_id နံပါတ်က 1 နဲ့ 2 အသီးသီး ဖြစ်မယ်။ အေမီဖုန်းထားတဲ့ အကောင့်နှစ်ခုနဲ့ စနီးရဲ့ အကောင့်တစ်ခုကို အောက်ပါအတိုင်း account table မှာ သိမ်းနိုင်ပါတယ်။ holder_id 1 နဲ့ 2 ကို အထူး ကရပြုပါ။

```

INSERT INTO account (holder_id, acc_no, acc_type, balance)
VALUES
(1, '0086-6002-1111', 'Savings', 500000.00),
(1, '0088-6005-1122', 'Current', 800000.00),
(2, '0086-6002-3311', 'Savings', 400000.00);

```

ဒီ table မှာ ကြည့်ရင် အကောင့်ပိုင်ရှင် အသေးစိတ်အချက်အလက်ကို မတွေ့ရပါဘူး။ အကောင့် record တစ်ခုစီအတွက် ပိုင်ရှင်ရဲ့ holder_id ကိုပဲ တွေ့ရမှာပါ။ ဒီ holder_id ဟာ account_holder table ထဲက record တစ်ခုရဲ့ holder_id ကို ရည်ညွှန်းရပါမယ်။

ပထမ အကောင့်နှစ်ခု holder_id က 1 ဖြစ်တယ်။ account_holder table မှာပြန်ကြည့်ရင် holder_id 1 က အေမီ။ ဒါကြည့် ဒီအကောင့်နှစ်ခုဟာ အေမီရဲ့ အကောင့်ဖြစ်တယ်။ ထိုနည်းတူစွာ holder_id 2 က စနီးဖြစ်တဲ့အတွက် တတိယအကောင့်ဟာ သူမရဲ့ အကောင့်ဖြစ်တယ်လို့ သိနိုင်ပါတယ်။ အခါ ဖော်ပြခဲ့သလို အချက်အလက် သိမ်းဆည်းပုံ နည်းစနစ်ဟာ Relational Model ရဲ့ အဓိကကျတဲ့ အခြေခံ သဘောတရားလို့ ဆိုရမှာပါ။

Table JOIN

Table နှစ်ခုကို ပေါင်းစပ်ကြည့်ရင် အကောင့်ရော အကောင့်ပိုင်ရှင် အချက်အလက်ကိုပါ အပြည့်အစုံ သိနိုင်မှာပါ။ ဥပမာ အခုလို select လုပ်ကြည့်ရင် အေမီနဲ့ သူမ၏အကောင့် အသေးစိတ် အချက်အလက်တွေကို တွေ့ရပါမယ်

```

SELECT * FROM account_holder WHERE holder_id = 1;
SELECT * FROM account WHERE holder_id = 1;

```

Output:

holder_id	fname	lname	dob	address
1	Amy	Moe	1985-02-15	123 Main St, Sanchaung

(1 row)

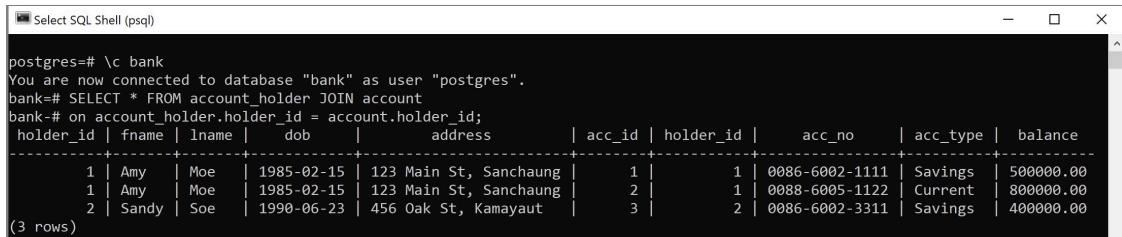
acc_id	holder_id	acc_no	acc_type	balance
1	1	0086-6002-1111	Savings	500000.00
2	1	0088-6005-1122	Current	800000.00

(2 rows)

Table နှစ်ခု ချိတ်ဆက်ပြီး အကောင့်နဲ့ အကောင့်ပိုင်ရှင် တစ်ဆက်တည်း ထုတ်ကြည့်မယ် ဆိုရင် တော့ ဒီအတွက် SQL JOIN ရှိပါတယ်။

```
SELECT * FROM account_holder JOIN account
ON account_holder.holder_id = account.holder_id;
```

PostgreSQL မှာ စမ်းကြည့်ရင် အခါလို ရမှာပါ

ပုံ ၁၂။ table နှစ်ခု join ပြီး select လုပ်ထားတာ

account_holder table ရဲ့ holder_id နဲ့ account table ရဲ့ holder_id တူရင် JOIN က record တွေကို တွဲဆက်ပေးတာ တွေ့ရမှာပါ။ တွဲဆက်ပေးရမဲ့ ကွန်ဒီရှင်ကို ON နောက်မှာ အခါလို ထည့်ပေးထားတယ်

```
ON account_holder.holder_id = account.holder_id;
```

အောက်မှာ နောက်ထပ် ပုံစံတစ်မျိုး ရေးထားတာကို ကြည့်ပါ။ account_holder table ကို t1 နဲ့ account ကို t2 နဲ့ ရည်ညွှန်းပါတယ်။ Alias လုပ်တာလို့ ခေါ်ပါတယ်။

```
SELECT
t1.*,
t2.*
FROM account_holder t1 JOIN account t2
ON t1.holder_id = t2.holder_id;
```

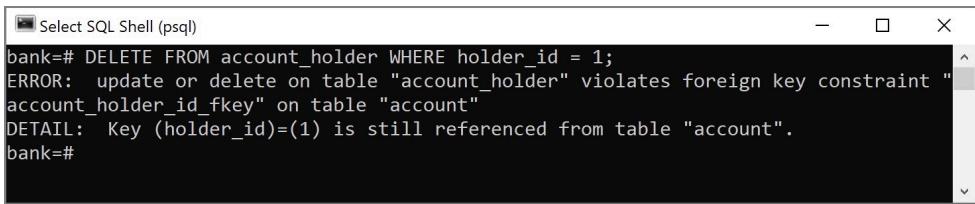
Table နှစ်ခုကနေ လိုချင်တဲ့ column ကိုပဲ ရွေးထုတ်လည်း ရတယ်။ ဥပမာ

```
SELECT
t2.*,
t1.fname,
t1.lname
```

```
FROM account_holder t1 JOIN account t2
  ON t1.holder_id = t2.holder_id;
```

Referential Integrity

Relational Model ဟာ *referential integrity* ကို မပျက်ယွင်းအောင် အလေးအနက်ထား ထိန်းသိမ်း ပေးပါတယ်။ Record တစ်ခုကို ဖျက်တဲ့အခါ အဲဒီဖျက်လိုက်တဲ့ record ကို အခြား table မှာရှိတဲ့ record တွေက ရည်ညွှန်းထားမယ်ဆိုရင် ပြဿနာရှိတယ်။ ဥပမာ account_holder table မှာ အကောင့်ပိုင်ရှင် အောမ့် record ကို ဖျက်လိုက်တယ် ဆိုပါစ္စ။ ဒီလိုဆိုရင် account table တဲ့ holder_id 1 နဲ့ အကောင့်နှစ်ခု ရည်ညွှန်းထားတဲ့ အကောင့်ပိုင်ရှင် record ရှိမှာ မဟုတ်တော့ဘူး။ ဒါဟာ referential integrity ကို ချိုးဖောက်တာ ဖြစ်တဲ့အတွက် Relational Model က အဲဒီလို ဖျက်ခွင့်ပေးမှာ မဟုတ်ပါဘူး။ Record တစ်ခုကို အခြား record တွေက reference လုပ်ထားတာ ရှိနေသရှု Relational Model က အဲဒီ record ပေးမဖျက်ဘူး။ အခုလို စမ်းပြီး ဖျက်ကြည့်ပါ။ ဖျက်ခွင့်မပေးတာကို


```
>Select SQL Shell (psql)
bank=# DELETE FROM account_holder WHERE holder_id = 1;
ERROR: update or delete on table "account_holder" violates foreign key constraint "account_holder_id_fkey" on table "account"
DETAIL: Key (holder_id)=(1) is still referenced from table "account".
bank=#

```

ပုံ ၁၂၈ referential integrity အရ ပေးဖောက်တာ

တွေ့ရှုပါလိမ့်မယ်။

holder_id 1 နဲ့ record ကို ဖျက်ချင်ရင် ငြင်းကို ရည်ညွှန်းတဲ့ record တွေကို အရင်ဖျက်ရပါမယ်။ ဒါမှုမဟုတ် နောက်ထပ်နည်းလမ်းတစ်ခုက parent record ကိုဖျက်ရင် ဆက်စပ်နဲ့တဲ့ child record တွေကိုပါ အလိုအလျောက် ဖျက်အောင် ON DELETE CASCADE option အသုံးပြုတာပါ။ ရည်ညွှန်း တဲ့ table/record ကို child table/record လို့ ယူဆပါ။ ရည်ညွှန်းခြင်း ခံရတဲ့ table/record ကို parent table/record လို့ ယူဆပါ။ ON DELETE CASCADE ကို child table ဆောက်တဲ့အခါ holder_id column မှာ အခုလို သတ်မှတ်ပေးရမှာပါ။

```
CREATE TABLE account (
    acc_id SERIAL PRIMARY KEY,
    holder_id INT REFERENCES account_holder(holder_id) ON DELETE CASCADE,
    ...
);
```

Referential integrity နဲ့ ပါတ်သက်ပြီး နားလည်ထားဖို့ လိုပါတယ်။ ဒါကြောင့် အကျိုးချုံးရှင်း ပြထားတာပါ။ ON DELETE CASCADE စမ်းကြည့်မယ်ဆို ဒေတာတွေ့စ် ကိုဖျက်ပြီး table ပြန်ဆောက် (သို့) ဒေတာတွေ့စ် အသစ်တစ်ခု ဆောက်ပြီး စမ်းကြည့်ပါ။ ရှိပြီးသား table ကို ON DELETE CASCADE ဖြစ်အောင် လုပ်လို့ရပေမဲ့ နည်းနည်းပို့ရှုပ်ထွေးပါတယ်။

Relationship Between account and account_transaction Tables

Table relationship နဲ့ JOIN ကို ပိုပြီး သဘောပေါက်အောင် အားဖြည့်တဲ့အနေနဲ့ နောက်ထပ် ဥပမာ တစ်ခု ကြည့်ရအောင်။ အကောင့် ငွေသွင်း/ထုတ်စာရင်း (account transaction) table ပါ။

```

CREATE TABLE account_transaction (
    txn_id SERIAL PRIMARY KEY,
    -- reference to account table by acc_id
    acc_id INT REFERENCES account(acc_id),
    txn_date TIMESTAMP DEFAULT CURRENT_TIMESTAMP,
    txn_type VARCHAR(20),
    amount NUMERIC(12, 2),
    balance_after NUMERIC(12, 2)
);

```

ဒဲ table မှာ acc_id column ကဲ account table ရဲ့ acc_id column ကို reference လုပ်ထားတာ ကရပါကြည့်ပါ။ အောက်ပါ ငွေသွင်း/ထုတ် စာရင်း (transaction) ၅ ခု ထည့်ပါ

```

INSERT INTO account_transaction
    (acc_id, txn_date, txn_type, amount, balance_after)
VALUES
    (1, '2024-08-01 09:00:00', 'Deposit', 100000.00, 600000.00),
    (1, '2024-08-05 14:30:00', 'Withdrawal', 50000.00, 550000.00),
    (2, '2024-08-02 10:00:00', 'Deposit', 200000.00, 1000000.00),
    (2, '2024-08-03 16:00:00', 'Withdrawal', 300000.00, 700000.00),
    (3, '2024-08-04 11:00:00', 'Deposit', 50000.00, 450000.00);

```

Table နှစ်ခုကို acc_id နဲ့ ဘယ်လို ချိတ်ဆက်ထားလဲ နားလည်ဖို့ အရေးကြီးတယ်။ ပထား transaction နှစ်ခုနဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ အကောင့် အချက်အလက် အသေးစိတ်ကို သိချင်ရင် account table မှာ acc_id နံပါတ် 1 နဲ့ record ကို ကြည့်ရမှာပါ

```
SELECT * FROM account WHERE acc_id = 1;
```

Output:

acc_id	holder_id	acc_no	acc_type	balance
1	1	0086-6002-1111	Savings	500000.00

account_transaction table မှာ transaction record တွေ insert လုပ်တဲ့အခါမှာလည်း ငါးတို့နှင့် သက်ဆိုင်တဲ့ acc_id ကို မှန်ကန်အောင် သေချာစိစစ်ဖို့ လိုတယ်။ Table နှစ်ခုက အချက်အလက် တွေကို JOIN နဲ့ ချိတ်ဆက် ထုတ်ယူနိုင်တယ်။

```

SELECT
    *
FROM account t1 JOIN account_transaction t2
    ON t1.acc_id = t2.acc_id;

```

Table နှစ်ခုမှာလည်း JOIN လိုရတယ်။ ဥပမာ

```

SELECT
    t1.holder_id,
    t1.fname,
    t1.lname,

```

```

t2.acc_no,
t2.acc_type,
t3.txn_type,
t3.amount,
t3.balance_after
FROM account_holder t1 JOIN account t2
  ON t1.holder_id = t2.holder_id
JOIN account_transaction t3
  ON t2.acc_id = t3.acc_id;

```

Table သုံးခုကြား relationship ကို နားလည်အောင် နောက်ဆုံးတစ်ခါ အောက်ပါတို့ကို ဆက်စပ် ကြည့်ပါ။ Insert တစ်ခါလုပ်ပြီး auto-generated id နံပါတ်တွေ select လုပ်ကြည့်ပါ။

```

INSERT INTO account_holder (fname, lname, dob, address)
VALUES
('Waiyan', 'Phyo', '1991-07-22', '45 Bawga St, Yankin');

-- Before insert, make sure Waiyan's holder_id is 3
INSERT INTO account (holder_id, acc_no, acc_type, balance)
VALUES
(3, '0086-6002-4411', 'Savings', 700000.00);

-- Before insert, make sure Waiyan's acc_id is 4
INSERT INTO account_transaction
  (acc_id, txn_date, txn_type, amount, balance_after)
VALUES
(4, '2024-08-05 15:45:00', 'Deposit', 200000.00, 900000.00);

```

၁၂.၄ SQL ဖန်ရှင်များ

SQL မှာ built-in ဖန်ရှင်တွေ ပါရှိပါတယ်။ `to_char`, `upper` နဲ့ `concat` သုံးထားတာ ကြည့်ပါ။ Column ကို alias ပေးလို့ရတယ်။ `Date_of_Birth` နဲ့ `Full_Name` ကို alias တော့။

```

SELECT
  to_char(dob, 'Mon DD YYYY') Date_of_Birth,
  upper(concat(fname, ' ', lname)) Full_Name
FROM account_holder;

```

Output:

date_of_birth	full_name
Feb 15 1985	AMY MOE
Jun 23 1990	SANDY SOE
Jul 22 1991	WAIYAN PHYO

(3 rows)

Format Code	Format
YYYY	Year (4 digits)
YY	Year (last 2 digits)
MM	Month (01-12)
MON	Abbreviated month name (e.g., AUG)
MONTH	Full month name (e.g., AUGUST)
DD	Day of the month (01-31)
HH24	Hour (24-hour clock, 00-23)
HH12	Hour (12-hour clock, 01-12)
MI	Minute (00-59)
SS	Second (00-59)
AM/PM	Meridian indicator

တေဘတ် ၁၂. PostgreSQL Date and Time Format Codes

SQL date (သို့) datetime data type ကနေ လိုချင်တဲ့ format ကို to_char ဖန်ရှင်နဲ့ ပြောင်းလို့ရတယ်။ 'Mon DD YYYY' မှာ Mon က month ကို Feb, Jun, Jul အတိုကောက်ပြီး။ Format codes တွေကို ယေား (၁၂.၄) တွင် ကြည့်ပါ။

အောက်ပါအတိုင်း အလွယ်တကူ စမ်းကြည့်လို့ ရပါတယ်။ လက်ရှိအချိန်ကို now() နဲ့ ယူတယ်။ ဒါ လို format 15/08/2024 10:41:36 နဲ့ ထုတ်ပေးမှာပါ။

```
SELECT to_char(now(), 'DD/MM/YYYY HH24:MI:SS') formatted_datetime;
```

အေား ဖန်ရှင်တွေ အများကြီး ရှိပါသေးတယ်။ ဒီစာအုပ်မှာတော့ ဒီလောက်ပဲ အကျဉ်း ဖော်ပြပေး နိုင်ပါတယ်။ ဘီဂင်နာတွေ ဆက်လက်လေ့လာဖို့ စာအုပ်၊ YouTube နဲ့ tutorial လင့်တရှိကို ဒီအခန်း အဆုံးမှာ ပေးထားတယ်။

၁၂.၅ Python နှင့် ဒေတာဘော် ပရိုဂရမ်းမင်း

ဆော်ဖို့ အပ်ပလီကေးရှင်းတွေဟာ ဒေတာဘော်နဲ့ ချိတ်ဆက်လုပ်ဆောင် ရာလုပ်ရှိတယ်။ 'End User' လိုခေါ်တဲ့ အသုံးပြုသွားတွေဟာ အပ်ပလီကေးရှင်း User Interface (UI) ကနေတစ်ဆင့် ဒေတာဘော် ကို သုံးကြတေပါ။ ပုံမှန်အားဖြင့် end user အများစုံဟာ ဒေတာဘော်ကို တိုက်ရှိက အသုံးမပြုကြပါဘူး။ ဒါကြောင့် end user တွေလိုအပ်မဲ့ ဒေတာသွေးတာ၊ ပြန်ရှာ/ဖတ်တာ၊ အပ်ခိုတ်လုပ်တာ၊ ဖျက်တာ စတဲ့ ကိစ္စတွေအတွက် အပ်ပလီကေးရှင်းတွေကပဲ ထည့်သွေးစဉ်းစား တည်ဆောက်ပေးရတာပါ။

ကျောင်းသားစာရင်းသွင်းပွဲမှု ပရိုဂရမ်းတစ်ခုကို စိတ်ကူးကြည့်ပါ။ ကျောင်းသားသစ် ကိုယ်ရေး အချက်အလက် UI နှုန်းကို ပုံ (၁၂.၅) မှာ ပြထားတာ ကြည့်ပါ။ Submit နှုပ်လိုက်ရင် ဖြည့်ထားတဲ့ ကျောင်းသား အချက်အလက်တွေကို ဒေတာဘော်ထဲ သိမ်းရပါမယ်။ ထိန်ည်းတူစွာ ပြန်ရှာတာ၊ ဖျက်တာ၊ update လုပ်တာ ကိုလည်း UI ကနေပဲ လုပ်လို့ရအောင် ပရိုဂရမ်းက စိစဉ်ပေးထားရမှာပါ။

ဒီလို အပ်ပလီကေးရှင်းမျိုးတွေကို ဒေတာဘော် အပ်ပလီကေးရှင်းလို့ ခေါ်ပါတယ်။ အချက်အလက် တွေ create, read, update, and delete လုပ်တဲ့ အခြေခံလုပ်ဆောင်ချက် လေးခဲ့ ပါဝင်တာကြောင့် မူး CRUD အပ်ပလီကေးရှင်းလိုလည်း ခေါ်ကြတယ်။

registration form	
Form	
Name	Sandy Soe
Course	Python Programming
Semester	First
Form No.	2021
Contact No.	+955005433
Email id	sandy@gmail.com
Address	133/A Kyaung St. Kyauk Myaung
Submit	

ပုံ ၁၂

Psycopg ဒေတာဘော် အရိက်ဗာ

Python နဲ့ PostgreSQL ချိတ်ဆက်လုပ်ဆောင်ဖို့အတွက် Psycopg (ဆိုက်ကော့ပုံပါ) ဟာ လူတို့က အများဆုံး ဒေတာဘော် အရိက်ဗာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒေတာဘော် အရိက်ဗာဆိုတာ ဒေတာဘော်နဲ့ programming language ကြား ပေါင်းကူးတံတားအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပေးတဲ့ လိုက်ဘရိပါ။ ဒေတာဘော် အပ်တာ (adapter) လို့လည်းခေါ်တယ်။

DBMS နဲ့ programming language အလိုက် သက်ဆိုင်ရာ ဒေတာဘော် အရိက်ဗာကို ရွေးချယ် အသုံးပြုရမှာပါ။ PostgreSQL အတွက် Python မှာ Psycopg 2 နဲ့ Psycopg 3 ရှိမယ်။ အခြား ဟာတွေလည်း ရှိပါသေးတယ်။ MySQL အတွက် MySQL Connector/Python သုံးကြတယ်။ Microsoft SQL အတွက်ဆိုရင် pyodbc အရိက်ဗာ။

Psycopg 3 က ဟာရှင်ပိုမြှင့်ပေမဲ့ ဒီစာအပ်မှာ Psycopg 2 ကိုပဲ အသုံးပြုပါမယ်။ Psycopg 2 သုံးတတ်ရင် Psycopg 3 ပြောင်းလည်း အခက်အခဲ သိပ်မရှိနိုင်ဘူး။ ဘိုင်နာအတွက် စလေ့လာရတဲ့ ပိုအဆင်ပြေမယ် ယူဆတာကြောင့် Psycopg 2 သုံးဖို့ ဆုံးဖြတ်ရတာပါ။ နောက်ပိုင်း အတွေ့အကြုံလာရင် ဟာရှင်းအမြင့်ကို ဆက်လေ့လာလို့ရပါတယ်။ Psycopg 2 ကို အောက်ပါအတိုင်း pip ကွန်မန်းနဲ့ အင်စတောလ်လုပ်ပါ။

```
pip install psycopg2-binary
```

Connecting to PostgreSQL

ဒေတာဘော် အပ်ပလီကေးရှင်းတွေဟာ client-server အပ်ပလီကေးရှင်းတေလို့ ရှုပိုင်းမှာ ပြောခဲ့တာ မှတ်မီမယ်ထင်ပါတယ်။ အချက်အလက်တဲ့ အပြန်အလှန် ပေးပို့လုပ်ဆောင်နိုင်ဖို့ client နဲ့ server ကြား ကွန်နက်ရှင် ချိတ်ဆက်ဖို့လိုတယ်။ ဒီလိုချိတ်ဆက်တဲ့အခါ TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) ကို အသုံးပြုရပါတယ်။ CRUD အော်ပရေးရှင်း တစ်ခုခု လုပ်မယ်ဆိုပထမဆုံး ကွန်နက်ရှင်အရင် ရှိထားရမှာပါ။ ကွန်နက်ရှင်မရရင် ဒေတာဘော်နဲ့ ပါတ်သက်တဲ့ အခြားကိစ္စ တွေ ဆက်လုပ်လို့ မရနိုင်ဘူး။

ပထမ ဥပမာအနေနဲ့ Python ပရိုက်များနဲ့ PostgreSQL ဒေတာဘော် အသစ်တစ်ခု ဘယ်လို ဆောက်ရမလဲ ကြည့်ရအောင်။

```

# File: db_connect.py
import psycopg2

# Connect to the default PostgreSQL database to create
# the new "students" database
conn = psycopg2.connect(
    dbname="postgres",
    user="postgres",
    password="asdfgh",
    host="localhost",
    port="5432"
)

conn.autocommit = True
cur = conn.cursor()

# Create the "students" database
cur.execute("DROP DATABASE IF EXISTS students")
cur.execute("CREATE DATABASE students")

# Close the initial connection
cur.close()
conn.close()

```

ဒီပရိုဂရမ်ကို တစ်ခုချင်း ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ ကြည့်ပါမယ်။ psycopg2 လိုက်ဘရဲ ပထမဆုံး အင်ပို လုပ်ထားတယ်။ ပြီးတော့ connect ဖန်ရှင်နဲ့ ကွန်နက်ရှင်ယူတယ်။ connect ဖန်ရှင် ပါရာမီတာတွေက psycopg2 နဲ့ ကွန်နက်လုပ်တဲ့အခါ ထည့်ပေးရတာတွေနဲ့ တူတူပါပဲ။

- dbname (ချိတ်ဆက်မဲ့ ဒေတာဘေးစံမည်)
- user (ဒေတာဘေး ချိတ်ဆက်အသုံးပြုမဲ့ user)
- password (ဒေတာဘေးကို ချိတ်ဆက်အသုံးပြုမဲ့ user နဲ့ password)
- host (ချိတ်ဆက်မဲ့ ဆားရဲ့ Host Name/IP Address)
- port (PostgreSQL port နံပါတ်)

Connect လုပ်တာ အောင်မြင်ရင် connect ဖန်ရှင်က connection အော်ဂျက်တစ်ခု ပြန်ရပါတယ်။ တကယ်လို့ ပြဿနာ တစ်ခုခဲ့ကြောင့် connect လုပ်လို့ မရရင်တော့ ဖြစ်ရတဲ့ အကြောင်းအရင်း ပေါ်မှတည်ပြီး OperationalError, InternalError စုတဲ့ exception တွေ တက်နိုင်တယ်။ ဒီ exception တွေက psycopg2.Error နဲ့ subclass တွေပါ။

```

conn.autocommit = True

```

ဒါက ဒေတာဘေး auto-commit mode ကို on လုပ်ပေးဖို့။ ဒေတာဘေးစံ transaction နဲ့ ဆိုင်တဲ့ setting တစ်ခုဖြစ်ပြီး နောက်ပိုင်းမှာ အသေးစိတ် ရှင်းပြောပါ။ Psycopg က ယူနိုင်အတိုင်းဆိုရင် auto-commit mode ကို off လုပ်ထားတယ်။ ဒေတာဘေးစံ အသစ်ဆောက်တဲ့ CREATE DATABASE လို့ တာချို့။ SQL စတိတ်မန်တွေက auto commit ကို on လုပ်ပေးရတယ်လို့ လောလောဆယ် သိထားရင် လုံလောက်ပါပြီ။ Auto-commit on ထားရင် SQL စတိတ်မန်တွေ execute လုပ်ပြီးရင် commit

ဖန်ရှင် ခေါ်ဖို့ မလိုဘူး။ (နောက် ဥပမာမှာ commit ဖန်ရှင် သုံးထားတာ တွေ့ရမှာပါ)။

SQL စတိတ်မန်တွေ ဒေတာဘေးစံဆီ ပေးပိုလုပ်ဆောင်စေခြင်း၊ ဒေတာဘေးစံဆီက ပြန်ရလာတဲ့ ရလဒ်တွေကို အသုံးပြုခြင်း၊ ဒေတာဘေးစံ transaction စီမံခြင်း စတဲ့ ကိစ္စတွေအတွက် cursor က အဓိကကျော်ယူ။ Cursor အော့ကျက်ကို connection ကနေ တစ်ဆင့် အခုလို ယူရပါတယ်

```
cur = conn.cursor()
```

ချိတ်ဆက်ထားတဲ့ ဒေတာဘေးစံဆီကို SQL စတိတ်မန်တွေ ပေးပို လုပ်ဆောင်ခြင်းဖို့ execute ဖန်ရှင် အသုံးပြုတယ်။

```
cur.execute("DROP DATABASE IF EXISTS students")
cur.execute("CREATE DATABASE students")
```

ပထမ တစ်ကြောင်းက students ဒေတာဘေးစံ ရှိပြီးသားဆိုရင် ဖျက်ပစ်မှာပါ။ ပြီးတော့မှ ဒုတိယ တစ်ကြောင်းမှာ ဒေတာဘေးစံ အသစ်ဆောက်ပါတယ်။ ရှိပြီးသားဆိုရင် ဖျက်ပြီး အသစ်ပြန်ဆောက်တဲ့ သဘောပါ။ psql နဲ့ဆိုရင် SQL စတိတ်မန်အဆုံးမှာ ; ထည့်ပြီး run ရမှာ ဖြစ်ပေမဲ့ Psycopg မှာတော့ ထည့်စရာ မလိုဘူး။ ထည့်ပေးလည်း ပြဿနာတော့ မရှိဘူး။

Cursor နဲ့ connection ကို အသုံးပြုပြီးသွားရင် ပိတ်ပေးရပါမယ်။ Exception handle လုပ်မယ်ဆိုရင် finally ထဲမှာ ပိတ်သင့်တယ်။ ဒီဥပမာမှာတော့ ဒီတိုင်းပဲ ပိတ်ထားပါတယ်။

```
cur.close()
conn.close()
```

ဒီပရိုဂရမ် run ပြီး error လည်း မတက်ဘူးဆိုရင် students ဒေတာဘေးစံ ဆောက်ပြီးသွားမှာပါ။ psql ကနေ \l ကွန်မန်းနဲ့ စစ်ကြည့်စွဲပါတယ်။

ဒေတာဘေးစံထဲမှာ table တွေ ဆောက်ပါမယ်။ လက်ရှိအသုံးပြုမဲ့ ဒေတာဘေးစံနဲ့ connection အရင်ယူရမယ်။ students ဒေတာဘေးစံမှာ table ဆောက်မှာ။ ဒီတော့ ချိတ်ဆက်မဲ့ dbname က students ဖြစ်တယ်။ ကျိုးတာတွေက ရှောကနဲ့ တူတူပဲ။

```
# File: db_create_student_tbl.py
import psycopg2

# Now, connect to the "students" database to create the "student" table
conn = psycopg2.connect(
    dbname="students",
    user="postgres",
    password="asdfgh",
    host="localhost",
    port="5432"
)
conn.autocommit = False
cur = conn.cursor()

# Create the "student" table
cur.execute("""
CREATE TABLE student (

```

```

        id SERIAL PRIMARY KEY,
        name VARCHAR(100),
        age INT,
        grade VARCHAR(2)
    )
"""

# Commit changes and close the connection
conn.commit()
cur.close()
conn.close()

```

ကွန်နက်ရှင် ရပြီး နောက်မှာ

```
conn.autocommit = False
```

နဲ့ auto-commit mode ကို off လုပ်တယ်။ Psycopg default က auto-commit off ဖြစ်တဲ့ အတွက် ဒါမပါရင်လည်း off ဖြစ်နေမှာပါ။ ဒါဆို ဘာလို့ တကူးတက ထည့်ထားလည်းဆိုတော့ ကုဒ်ကို ဖတ်တဲ့အခါ auto-commit off ထားတယ်ဆိုတာ သိသာစေချင်တာရော ဒရိုက်ဟာရဲ့ default က on/off ဘာလ မသေချာမှာ စိုးလိုပါ။

CREATE TABLE စတိတ်မန်က auto-commit mode on ဖြစ်ဖြစ်၊ off ဖြစ်ဖြစ် run လို့ရတယ်။ အခါ off လုပ်ထားတာက ရှောက်ပေမှာ on လုပ်ထားတာနဲ့ ကွားချက်တချို့ကို သိအောင်လိုပါ။ အားထူးခြားတဲ့ အကြောင်းအရင်း မရှိပါဘူး။ နောက်ပိုင်း database transaction အပိုင်းမှာ off လုပ်ကို လုပ်ရတဲ့ အကြောင်းအရင်းကို ရှင်းပြပါမယ်။

Auto-commit off ထားရင် SQL စတိတ်မန် execute လုပ်ပြီး commit လုပ်ပေးဖို့ လိုတယ်။ ဒီအတွက်

```
conn.commit()
```

လုပ်ရပါမယ်။ commit မလုပ်မရင် execute လုပ်ထားတဲ့ SQL က သက်ရောက်မှု ရှိမှုမဟုတ်ပါဘူး။ ဆိုလိုတာက student table ဆောက်တဲ့ကိစ္စက အတည်ဖြစ်မသွားဘူး (rollback ဖြစ်သွားတယ်လို ခေါ်တယ်)။ Commit နဲ့ rollback အကြောင်း transaction အပိုင်းမှာ ရှင်းပြပါမယ်။

အကယ်၍ Auto-commit on ထားရင်တော့ ကိုယ်တိုင် conn.commit() လုပ်မပေးရဘူး။ ဒေ တော့စွာ SQL ကွန်မန်း တစ်ခု execute လုပ်ပြီးတိုင်း အလိုအလောက် commit လုပ်ပေးမှာပါ။ Off ထားရင် commit လုပ်ပေးရမယ်။ on ဆိုရင် မလုပ်ပေးရဘူးလို့ မှတ်နိုင်ပါတယ်။

၁၂.၆ Parameterized SQL

SQL စတိတ်မန့်တွေမှာ ပါရာမီတာ ထည့်လို့ရအောင် ဒေတာဘေးစွဲ ဒရိုက်ဟတွေက ထောက်ပံပေးထားပါတယ်။ ပါရာမီတာပါတဲ့ SQL ကို Parameterized SQL လိုခေါ်တယ်။ ပုံမှန် ရိုးရိုး SQL နဲ့ parameterized SQL အသုံးပြုပုံ နှစ်ခုယျာဉ်ကြည့်ပါ

```
# normal SQL, no parameter
cur.execute("SELECT * FROM student WHERE age = 19 AND grade = 'A'")
```

၂၆၁

```
# File: db_parameterized_sql.py
# parameterized SQL
age = int(input("Age: "))
grade = input("Grade: ")
cur.execute("SELECT * FROM student WHERE age = %s AND grade = %s",
            (age, grade))
```

%s က ပါရာမီတာ၊ ပါရာမီတာတော်နေရာ ရှိရမဲ့ တန်ဖိုးအသီးသီးကို tuple နဲ့ ထည့်ပေးရပါမယ်။ execute လုပ်တဲ့အခါ ပါရာမီတာတစ်ခုစိတ် သက်ခိုင်ရာတန်ဖိုး အစားထိုးပေးမှုပါ။ Tuple ဟာ list နဲ့ဆင်တူတဲ့ စာရင်ချာ တစ်မျိုးပါလဲ။ ကွားခြင်းကတော့ list ကို [] သုံးတယ်၊ tuple အတွက် () သုံးတယ်။ Tuple က immutable ဖြစ်ပြီး item တစ်ခုပဲဆိုရင် ကော်မာထည့်ပေးရပါမယ်။ val₁ တစ်ခုပဲဆို (val₁,) လို့ ရေးရမှုပါ။ Parameterized SQL မှာ ပါရာမီတာ တစ်ခုတည့်းဆိုရင် ဒီအချက်ကို သတိပြုဖို့ လိုပါတယ်။ အောက်မှာ (stu_id,) ဖြစ်ပေါ်မယ်။ ကော်မာ မထည့်ဘဲ (stu_id) လို့ ရေးမိရင် အယ်ရာတက်မှုပါ။

```
stu_id = int(input("ID: "))
cur.execute("SELECT * FROM student WHERE id = %s", (stu_id,))
```

Parameterized SQL နဲ့ insert ဘယ်လိုလုပ်ထားလဲ အောက်မှာ လေ့လာကြည့်ပါ။ students list ထဲမှာ ကျကျင်းသားတစ်ယောက်ချင်းအတွက် tuple တွေ ထည့်ထားပြီး for loop နဲ့ တစ်ခုချင်း insert လုပ်သွားတာကို ရရှိစိုက် နားလည်အောင် ကြည့်ပါ။

```
# File: db_insert1.py
import psycopg2

conn = psycopg2.connect(dbname="students", user="postgres",
                        password="asdfgh", host="localhost", port="5432")
conn.autocommit = False
cur = conn.cursor()

# Insert records into the student table one at a time
students = [
    ('Amy', 20, 'A'),
    ('Sandy', 22, 'B'),
    ('Kathy', 21, 'C')
]

for student in students:
    cur.execute("""
        INSERT INTO student (name, age, grade)
        VALUES (%s, %s, %s)
    """, student)

conn.commit()
cur.close()
conn.close()
```

ရှေ့က ဥပမာဟာ အောက်ပါ insert စတိတ်မန် သုံးခုကို တစ်ခုပြီးတစ်ခု ဒေတာဘေ့စံဆီ ပေးပို့လုပ်ဆောင်စေမှုပါ။

```
INSERT INTO student (name, age, grade) VALUES ('Amy', 20, 'A');
INSERT INTO student (name, age, grade) VALUES ('Sandy', 22, 'B');
INSERT INTO student (name, age, grade) VALUES ('Kathy', 21, 'C');
```

Insert သုံးခုလုံး တစ်ခါတည်းနဲ့ ပေးပို့ လုပ်ဆောင်စေချင်ရင် executemany ကို သုံးပါတယ်။ Tuple array တစ်ခု ထည့်ပေးရပါမယ်။ Array ထဲက tuple တစ်ခုချင်းအတွက် SQL စတိတ်မန် တစ်ခုစီ ထုတ်ပေးပြီး အသုတ်လိုက် ဒေတာဘေ့စံဆီ ပို့ပေးပါတယ်။

```
# File: db_insert2.py
students = [
    ('Amy', 20, 'A'),
    ('Sandy', 22, 'B'),
    ('Kathy', 21, 'C')
]

cur.execute("""
    INSERT INTO student (name, age, grade)
    VALUES (%s, %s, %s)
""", students)
```

စောစောကြောမှုနဲ့ ရလဒ်အားဖြင့်တော့ တူတူပါပဲ။ တစ်ကြောင်းချင်း ပို့တာနဲ့ သုံးကြောင်းလုံး အသုတ်လိုက် တစ်ခါတည်း ပို့တာပဲ ကွာပါတယ်။ အသုတ်လိုက် ပို့တာက နက်ဝပ်အသွားအပြန် (network round-trip) လုပ်ရတာ မများတဲ့အတွက် record တွေ အများကြီး insert လုပ်တဲ့အခါ သိသိသာပါပြီးတော့မြန်မှုပါ။ တစ်ကြောင်းချင်း ပို့တာက တစ်ခုပို့တိုင်း နက်ဝပ်အသွားအပြန် ရှိတဲ့အတွက် ပို့ကြာမယ်။ နှင့်မျိုးလုံး သူ့နေရာနဲ့သူ ချင့်ချိန်အသုံးပြုရမှုပါ။ ဒါနဲ့ပါဝံသက်လို့ အခုခေက်လက် ဆွဲးနွေးမှာ မဟုတ်ပေမဲ့ ဘယ်လိုအခြေအနေမျိုးမှာ ဘယ်ဟာသုံးသင့်လဲ ဆုံးဖြတ်တတ်အောင် ဆက်လက်လေ့လာဖို့လိုပါလိမ့်မယ်။

၁၂.၃ fetch-ing and Using Results

Select စတိတ်မန်ရဲ့ ရလဒ် record တွေကို fetchall, fetchmany, fetchone ဖန်ရှင်တွေနဲ့ ရယူအသုံးပြုခိုင်ပါတယ်။

fetchall က record အကုန်လုံးကို တစ်ခါတည်းနဲ့ ရယူပေးမှုပါ။ Select လုပ်တဲ့ record အရေအတွက် များလွန်းရင် ဒေတာဘေ့စံကနေ Python ပရိုဂရမ်ဘက်ကို ဒေတာအားလုံး လွှဲပြောင်းရောက်ရှိချိန် ကြာနိုင်တဲ့အပြင် ရောက်ရှိလာတဲ့ record တွေအတွက် ကွန်ပျူးတာ မမျမှုရှိသုံးရတာက လည်း ပမာဏ များနိုင်ပါတယ်။ fetchall သုံးမယ်ဆိုရင် record အရေအတွက်ကို ထည့်စွဲးတားဖို့လိုပါမယ်။

```
# File: db_select_and_fetch.py
cur.execute("SELECT * FROM student")

rows = cur.fetchall()
for row in rows:
```

```
    print(row)
```

fetchone ကိုတော့ record တစ်ခုပဲ ပြန်ရမှာ သေခြာတဲ့ အခြေအနေမျိုးမှာ သုံးပါတယ်။ ဥပမာ primary key နဲ့ select လုပ်တဲ့အခါ record တစ်ခုထက် ပိုမာနိုင်ဘူး။

```
# File: db_select_and_fetch.py
cur.execute("SELECT * FROM student WHERE id = 1")
row = cur.fetchone()
print(row)
```

fetchmany ကတော့ လိုသလောက် record အရေအတွက်ကိုပဲ ရယူဖို့အတွက်ပါ။ Record အခါ ၁၀၀ ရှိတာကို တစ်ခေါက်ကို ၂၀ နဲ့ ၅ ခါ ခွဲပြချင်တဲ့ အခါမျိုးမှာ သုံးနိုင်ပါတယ်။

```
rows = cur.fetchmany(20)
```

Pagination

Record တွေ အများကြီး တစ်ခါတည်းနဲ့ ပြမဲ့အထား နည်းနည်းချင်း ခဲ့ပြီး ပြပေးတဲ့နည်းကို အပ်ပလီကေးရှင်းတွေမှာ အသုံးများတာ တွေ့ရပါတယ်။ Pagination လို့ ခေါ်ပါတယ်။ Page တစ်ခုမှာ သတ်မှတ်ထားတဲ့ record အရေအတွက်ကို ပြပေးပြီး user က နောက် page တစ်ခုချင်း ဆက်ကြည့်လို့ရအောင် စီစဉ်ပေးထားတာပါ။ အောက်ပါ ဥပမာမှာ fetchmany သုံးထားတာ လေ့လာကြည်ပါ။

```
# File: db_pagination1.py
# Function to fetch a page of student records using fetchmany
def fetch_page(page_size):
    # Fetch rows in batches using fetchmany
    rows = cur.fetchmany(page_size)
    return rows

cur.execute("SELECT * FROM student ORDER BY id")

page_size = 2      # Number of records per page
page_number = 1    # Start with page 1

while True:
    students = fetch_page(page_size)

    if not students:
        break # No more records, exit loop

    print(f"Page {page_number}:", students)
    page_number += 1

# File: db_pagination2.py
```

fetchmany နဲ့ နည်းလမ်းအပြင် SQL language မဲ့ LIMIT နဲ့ OFFSET အသုံးပြုပြီး pagination လုပ်နိုင်ပါတယ်။

```

# Function to fetch a page of student records
def fetch_page(page_size, page_number):
    offset = (page_number - 1) * page_size

    # SQL query with LIMIT and OFFSET for pagination
    select_query = """
        SELECT * FROM student
        ORDER BY id
        LIMIT %s OFFSET %
    """

    cur.execute(select_query, (page_size, offset))
    rows = cur.fetchall()

    return rows

```

OFFSET နဲ့ LIMIT ဟာ “page နံပါတ်” နဲ့ “တစ် page မှာ ပါရှိရမဲ့ record အရေအတွက်” ကို ကိုယ်စားပြုတာလို့ အကြမ်းဖျက် ပြောလို့ရပါတယ်။ ဒီနည်းက record အရမ်းများပြီး page အရေအတွက် များတယ်၊ page တစ်ခုချင်း အစဉ်အတိုင်းမဟုတ်ဘဲ ဟိုကျော်ဒီကျော် ကြည့်လို့ရအောင် လုပ်ဖို့လိုတဲ့ အခြေအနေမျိုးမှာ ပိုပြီးအဆင်ပြနိုင်ပါတယ်။ ပရိုကရမ်ကုဒ် အပြည့်အစုံကို သက်ဆိုင်ရာ ဖိုင်မှာ ကြည့်နိုင်ပါတယ်။

rowcount Attribute

Insert, update, delete လုပ်တာဆိုရင်တော့ insert, update, delete လုပ်လိုက်တဲ့ record အရေအတွက်ကို **rowcount** attribute နဲ့ သိနိုင်ပါတယ်။

```

# File: db_update_and_rowcount.py
cur.execute("""
    UPDATE student
    SET grade = %
    WHERE name = %
""", ('A+', 'Amy'))
print(cur.rowcount)

```

၁၂.၈ Python နဲ့ SQL အကြေား ဒေတာတိုက်ပဲ ပြောင်းလဲခြင်း

ဒေတာဖော်ပြပဲ မတူကဲ့ပြားချက်တွေကြောင့် Python နဲ့ SQL language နစ်ခုကြား ဒေတာအမျိုး အစား လိုက်လျော့လီထွေဖြစ်အောင် ပြောင်းလဲမှုတွေ အပြန်အလှန် လုပ်ဆောင်ဖို့ လိုအပ်ပါတယ်။ SQL ပါရောမီတာနေရာမှာ Python ဒေတာတန်ဖိုး အစားထိုးတဲ့အခါ ဒေတာတိုက်ပဲ ပြောင်းလဲခြင်းကို Psycopg က လုပ်ဆောင်ပေးပါတယ်။

```

# File: db_datatype_conv.py
# select account transactions between two dates
cur.execute("""
    SELECT * FROM account_transaction

```

```

    WHERE txn_date BETWEEN %s AND %s
    """", (datetime(2024, 8, 1), datetime(2024, 8, 31)))
rows = cur.fetchall()

```

Python datetime ကို သင့်တော်တဲ့ SQL အတောအဖြစ် ပြောင်းလဲပေးဖို့ လိုမယ်ဆိတာ မြင်နိုင်ပါတယ်။ အတောအဖြစ် ပေးပိုမဲ့ SQL ကို အခုလို mogrify ဖန်ရှင်နဲ့ ထုတ်ကြည့်လို့ ရတယ်

```

sql_str = cur.mogrify("""
    SELECT * FROM account_transaction
        WHERE txn_date BETWEEN %s AND %s
    """", (datetime(2024, 8, 1), datetime(2024, 8, 31)))
print(sql_str.decode('utf-8'))

```

ဒီလို ပြောင်းပေးထားတာ တွေ့ရမှာပါ

```

SELECT * FROM account_transaction
    WHERE txn_date BETWEEN '2024-08-01T00:00:00'::timestamp
        AND '2024-08-31T00:00:00'::timestamp

```

ဒီတိုင်း စမ်းကြည့်ပါ

```

print(cur.mogrify("SELECT %s, %s, %s;", (None, True, False))
    .decode('utf-8'))
# Output: 'SELECT NULL, true, false;'
print(cur.mogrify("SELECT %s, %s, %s, %s;",
    (10, 25 ** 25, 10.0, Decimal("10.00"))).decode('utf-8'))
# Output: 'SELECT 10, 88817841970012523233890533447265625, 10.0, 10.00;'

```

None ကို NULL ပြောင်းပေးပါတယ်။ bool, int, long, Decimal စားတွေကိုလည်း သင့်တော်တဲ့ SQL တိုက်ပါဖြစ် ပြောင်းပေးတယ်။

Select လုပ်တဲ့ ရလဒ်အတောအတွက်လည်း သင့်တော်တဲ့ Python အတောအတိုက်ပါ ပြောင်းပေးမှာပါ။ Select လုပ်ရင် row တွေကို list တစ်ခုအနေနဲ့ ရတယ်။ အဲဒီ list ထဲမှာ row တစ်ခုကို tuple တစ်ခုနဲ့ ဖော်ပြတယ်။ Row ကို tuple အနေနဲ့ ဖော်ပြတဲ့အခါ column တန်ဖိုး တစ်ခုချင်းကို SQL အတော တိုက်ပါ အပေါ်မှတည်ပြီး သက်ဆိုင်ရာ Python အတောတိုက်ပါ ပြောင်းပေးပါတယ်။ Python နဲ့ SQL အတောတိုက်ပါ တစ်ခုချင်းအတွက် လိုက်လျောညီတွေဖြစ်အောင် အပြန်အလုန်တဲ့ဖက်ပေးထားပုံကို Psycopg documentation စာမျက်နှာမှ အသေးစိတ် ဖော်ပြထားပါတယ်

<https://www.psycopg.org/docs/usage.html#python-types-adaptation>

၁၂.၆ Dynamic SQL

ပရိုဂရမ်ကုဒ်ထဲမှာ ပုံသေရေးထားတာ မဟုတ်ဘဲ ပရိုဂရမ် run တဲ့ အချိန်ကျေမှု လိုသလို တည်ဆောက် ယူတဲ့ SQL ကို Dynamic SQL လို့ ခေါ်ပါတယ်။ Table နဲ့မည် ထည့်ပေးလိုက် အဲဒီ table ထဲက record တွေကို ထုတ်ပြရမယ်ဆိုပါစို့။ Select စတိတ်မန်မှာ table နဲ့မည်က ပုံသေဖြစ်လို့ မရတော့ဘူး။ ပထမဆုံး စဉ်းစားမိတာက SQL ကို string နှစ်ခုဆက်ပြီး ထုတ်မယ်ပေါ့။

```
# Never do like this!!!
tbl_name = input("Enter table name: ")
select_tbl_sql = "SELECT * FROM " + tbl_name
```

ဒါဟာ လူပြန်နည်းနဲ့ dynamic SQL ထုတ်တဲ့ အရိုးရှင်းဆုံး ဥပမာတစ်ခုပဲ။ ဒီနည်းနဲ့ ရတယ်ဆိုပေမဲ့ ရားရားပါးပါး ကြိုရခဲတဲ့ ချင်းချက်အခြေအနေ တရာ့၊ ကလွှဲလို့ string ဆက်ပြီး SQL ထုတ်တောက လုံးဝ ကို မလုပ်သင့်တဲ့ အရာပါ။ ဒါတင် မဟုတ်သေးဘူး။ f-strings, str.format(), template string, ပုံစံပောင်း % အော်ပရိတ်တာ စတာတွေကိုလည်း dynamic SQL ထုတ်ဖို့ မသုံးသင့်ဘူး။ (Python မှာ string interpolation ပုံစံအမျိုးမျိုးရှိတယ်၊ f-strings ကို တမျက်နှာ ဥဇ အခန်း ၇ မှာ ဖော်ပြခဲ့ဖူးတယ်။ Python string interpolation အကြောင်း: <https://tinyurl.com/y4jjju285> မှာ ပြည့်ပြည့်စုံ ရှင်းပြထားတာ တွေနိုင်တယ်)။ ဘာကြောင့် မသုံးသင့်တောင် အကြောင်းအရှင်းကို ဒီအခန်း နောက်ဆုံး ပိုင်းမှာ အားနည်းချက်/ပြဿနာတွေကို ဖော်ပြထားတာ ဖတ်ပြီးရင် နားလည်သွားပါလိမ့်မယ်။

Dynamic SQL အတွက် Psycopg2 မှာ sql ဖော်ဒုံး ရှိပါတယ်။ String interpolation နဲ့ SQL ထုတ်ရင် ဖြစ်နိုင်တဲ့ ပြဿနာတွေကို ဖြေရှင်းပေးထားတယ်။ Table နဲ့မည် dynamic SQL ကို အခုလို ရေးရမယ်။

```
# File: db_dynamic_sql1.py
# require sql module
from psycopg2 import sql

tbl_name = input("Enter table name: ")
query = sql.SQL("SELECT * FROM {}").format(sql.Identifier(tbl_name))
cur.execute(query)
```

SQL string အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုကို ကိုယ်စားပြုဖော်ဖြို့အတွက် sql.SQL အော့ဘာဂျက် သုံးရပါတယ်။ ငှင့်အော့ဘာဂျက် ကိုယ်စားပြုတဲ့ SQL အစိတ်အပိုင်းထဲမှာ {} ကို ဖြည့်ပေးရမဲ့ နေရာအဖြစ် ယာယီ သတ်မှတ်ပေးနိုင်တယ်။ အဲဒီနေရာကို ဖြည့်ပေးဖို့ format မက်သင်ကို သုံးရပါမယ်။ အပေါက် SELECT SQL မှာ {} ကို table နေရာမှာ ပထမ ထည့်ထားတယ်။ ပြီးတော့မှ ဖြည့်ပေးဖို့ အဲဒီ နေရာမှာ tbl_name ဖြည့်တယ်။ {} နေရာမှာ string တိုက်ရိုက် အတားမထိုးဘဲ sql.Identifier အော့ဘာဂျက် ပြောင်းပေးဖို့တော့ လိုတယ်။

{} နဲ့ %s နှစ်ခုလုံးကို ဖြည့်ပေးရမဲ့ နေရာတွေအတွက် သုံးတယ် ဆိုပေမဲ့ {} က table နဲ့မည်၊ column နဲ့မည် စတဲ့ identifier တွေအတွက် %s ကိုက ဒေတာတန်ဖိုးတွေအတွက် သုံးတာ၊ ရည်ရွယ်ချက် ချင်းမတူပါဘူး။ အောက်ပါ ဥပမာကို ကြည့်ပါ။

```
# File: db_dynamic_sql2.py
table = 'student'
col1 = 'grade'
col2 = 'age'
query = sql.SQL("SELECT * FROM {} WHERE {} = %s AND {} = %s").format(
    sql.Identifier(table), sql.Identifier(col1), sql.Identifier(col2))
# see the formatted result
print(query.as_string(conn))
cur.execute(query, ('A+', 20))
```

format မက်သင်နဲ့ table နဲ့ column နှစ်ခုနေရာကို table, col1, col2 အတားထိုးပေးပါတယ်။

WHERE အပိုင်းမှာ column တစ်ခုချင်းအတွက် တန်ဖိုးကို %s ထည့်ထားတယ်။ query ကို execute လုပ်တဲ့အခါမှ % နေရာမှာ tuple ('A', 20) ထဲက တန်ဖိုးနဲ့ အစားထိုးမှာပါ။

Dynamic SQL အတွက် sql.SQL အော့ဘ်ဂျက်မှာ join မက်သ်ကလည်း အသုံးဝင်တယ်။ နံမည်က join ဆိုတဲ့အတိုင်း column နံမည်တွေ ကော်မာနဲ့ဆက်တာ၊ ကွန်ဒီရှင်တွေ AND/OR နဲ့ ဆက်တာ စတဲ့ကိစ္စတွေအတွက် ကူညီပေးတဲ့ မက်သ်ဖြစ်ပါတယ်။ အသုံးပြုပဲ လေ့လာကြည်ပါ။

```
col_names = ['id', 'name', 'age', 'grade']
col_identifiers = []
for col in col_names:
    col_identifiers.append(sql.Identifier(col))
sql_frag1 = sql.SQL(", ").join(col_identifiers)
print(sql_frag1.as_string(conn)) # Output: "id", "name", "age", "grade"

# File: db_dynamic_sql2.py

# generating a full sql statement with WHERE conditions
conditions = []
for col in col_names:
    conditions.append(sql.SQL("{} = %s").format(sql.Identifier(col)))
sql_frag2 = sql.SQL(" AND ").join(conditions)
print(sql_frag2.as_string(conn))

# generate a full sql statement
sql_full = (sql.SQL("SELECT ")
    + sql.SQL(", ").join(col_identifiers)
    + sql.SQL(" FROM student WHERE ")
    + sql.SQL(" AND ").join(conditions))
print(sql_full.as_string(conn))
cur.execute(sql_full, (1, 'Amy', 20, 'A+'))
print(cur.fetchone())
```

sql.SQL အော့ဘ်ဂျက်တွေကို + အော်ပရိတ်တာနဲ့ ဆက်ထားတာကိုလည်း သတိထားမိမှာပါ။

Psycopg ဒရိုက်ဗာ သုံးရင် အခြေဖြေခြားတဲ့ နည်းတွေနဲ့ပဲ dynamic SQL ထုတ်ရမယ်ကတော့ ဟုတ်ပါပြီ။ ဘာကြောင့် ဒီလောက် အလုပ်ရှုပ်ခြား dynamic SQL ထုတ်နေရတာလဲ၊ တစ်ခါတည်း ကုပ်ထဲမှာ SQL string ကိုပဲ အပြည့်အစုံရေးထားလို့ မရဘူးလား စသည်ဖြင့် မေးခွန်းထုတ်စရာ ရှိပါတယ်။ တကယ့်လက်တွေ့ အပ်ပလီကေးရှင်းတွေမှာ လိုအပ်ချက်အများစုဟာ dynamic SQL သုံးရတာပါ။ ပုံသေရေးထားလို့ရတဲ့ static SQL သုံးရတာ နည်းတယ်။

Multi-field Search

ကျောင်းသား record တွေ search လုပ်တဲ့ ပရိုဂရမ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုကို စိတ်ကူးကြည့်ပါ။ တစ်ခါတစ်ရုံ ကျောင်းသားနံမည်နဲ့ ရှာတယ်။ တစ်ခါတစ်ရုံမှာတော့ grade နဲ့ ရှာချင်ရှာမယ် (ဥပမာ ဘယ်သူတွေ grade A ရကြလဲ)။ ဒါမှာမဟုတ် နံမည်နဲ့ grade နှစ်ခုလုံးနဲ့ ရှာတာလည်း ဖြစ်နိုင်တာပဲ။ Dynamic SQL မသုံးပဲ အခုလို စုံကြည့်နိုင်တယ်။

```
# File: multi_field_search1.py

print("Key in the value for each attribute."
      "Or press enter to ignore the attribute.")
name = input("Name: ")
grade = input("Grade: ")

sql0 = "SELECT * FROM student"
sql1 = "SELECT * FROM student WHERE name = %s"
sql2 = "SELECT * FROM student WHERE grade = %s"
sql3 = "SELECT * FROM student WHERE name = %s AND grade = %s"

if name.strip() and grade.strip():
    cur.execute(sql3, (name, grade.strip()))
elif name.strip():
    print(name.strip())
    cur.execute(sql1, (name.strip(),))
elif grade.strip():
    cur.execute(sql2, (grade.strip(),))
else:
    cur.execute(sql0)
```

နံမည်နဲ့ grade နှစ်ခုဆိုရင်တောင် if စတိတ်မန်က အတော်လေး ရှုပ်နေပါပြီ။ SQL စတိတ်မန် လေး ခုကိုလည်း ကြိုတင်သတ်မှတ်ထားရသေးတယ်။ Age နဲ့ ရှာလိုရအောင် ထပ်ဖြည့်မယ် ဆိုပါစို့။ အောက်ပါ အတိုင်း ဖြစ်နိုင်ခြေ စ ခု တွဲလို့ရမှာပါ။

```
(name, age, grade),
(name, age), (name, grade), (grade, age),
(name), (age), (grade),
()
```

သုံးခုနဲ့တောင် အတော်လေး ရှုပ်နေပါပြီ။ ပါရာမီတာတွေသာ ထပ်တိုးလာတာနဲ့အမျှ SQL တွေ၊ ဖြစ်နိုင်တဲ့ အတွဲတွဲနဲ့ စစ်ရမဲ့ ကွန်ဒါရိုင်တွေကလည်း ဖောင်းပွဲလာမှာ။ ဒီလိုအခြေအနေမျိုးမှာ Dynamic SQL က အများကြီး အဆင်ပြုစေတယ်။ အောက်မှာ ရေးထားတဲ့ ပရိုဂရမ်ကုတ်ကို လေ့လာကြည့်ပါ။

```
# File: multi_field_search2.py
# This program illustrates searching students by multiple columns

name = input("Name: ")
grade = input("Grade: ")
age = input("Age: ")

search_params = {
    'name': name.strip() if name.strip() else None,
    'age': int(age.strip()) if age.strip() else None,
    'grade': grade.strip() if grade.strip() else None
}
```

```

query = sql.SQL("SELECT * FROM student")

# List to hold the WHERE conditions
conditions = []
# List to hold the values
values = []

# Build conditions dynamically based on user input
for column, value in search_params.items():
    if value is not None:
        conditions.append(sql.SQL("{{}} = %s").format(sql.Identifier(column)))
        values.append(value)

# If there are any conditions, add them to the query
if conditions:
    query = query + sql.SQL(" WHERE ") + sql.SQL(" AND ").join(conditions)

နောက်ထပ် ပါရာမီတာတစ်ခု ထပ်ထည့်လည်း နည်းနည်းပဲ ပြင်ဖို့လိုတယ်။ ကျောင်းသား id နဲ့လည်း ရှာ လိုရချင်ရင် input ဖတ်တာနဲ့ ပါရာမီတာတွေ ထည့်တဲ့ map မှာ ထပ်ထည့်ရှုပဲ။

# others inputs
id = input("ID: ")

search_params = {
    # others params
    'id': int(id.strip()) if id.strip() else None
}

```

အခုတွေခဲ့တာက search ကို နူးနာအနေနဲ့ ပြထားတာပါ။ CRUD လုပ်တဲ့အခါ dynamic SQL ဟာ insert, select, update, delete လေးခုလုံးအတွက် သုံးရပါတယ်။ (Psycopg မဟုတ်တဲ့ အခြား ဒေတာကွော့စ် လိုက်ဘရဲ့တော့မှာလည်း dynamic SQL အတွက် သူ့နည်းသူ့ဟန်နဲ့ ထောက်ပံ့ပေးထားတာ တွေ့ရမှာဖြစ်ပြီး လိုက်ဘရဲ့ မတူတဲ့အတွက် အသုံးပြုပုံလည်း ကွားမယ်ဆိုပေမဲ့ အခုတွေခဲ့တဲ့ အခြေခံ သဘောတရားတွေ နားလည်ရင် သိပ်အက်အခဲမရှိဘဲ ဆက်လက်လေ့လာလိုရမှာပါ။

၁၂.၁၀ Database Transactions

အောက်ဖော်ပြပါ လုပ်ငန်းကိစ္စတွေကို စဉ်းစားကြည့်ပါ။

- ဘဏ်အကောင့် ငွေလွှာခြင်း
- ဟိုတယ် booking
- Online မှ ပစ္စည်းဝယ်ယူခြင်း

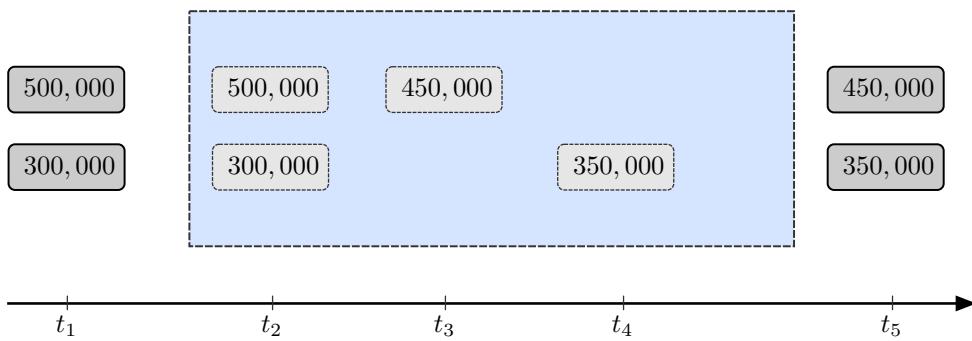
ဒီလို လုပ်ငန်းကိစ္စတွေ ပြီးမြောက်ဖို့အတွက် ဆောင်ရွက်ပေးရတဲ့ လုပ်ငန်းစဉ်မှာ အဆင့်ဆင့် ပါဝင်တယ်။ ဘဏ်အကောင့် တစ်ခုနဲ့ တစ်ခု ငွေလွှာတဲ့အခါ လွှဲသူ အကောင့်ကနေ ငွေကြေးပမာဏတစ်ခု နှုတ်ရုံမှာဖြစ်ပြီး လက်ခံအကောင့်ထဲကို ပေါင်းပေးရပါမယ်။ ဟိုတယ် booking လုပ်ရင်လည်း ကတ်စတမ်း တည်းမဲ့ ရက် အခန်းရနိုင်/မရနိုင် စစ်ကြည့်ပြီး အခန်း ဖယ်ထားပေးရပါမယ်။ အခန်းခ စရုပ်ငွေအတွက် ကတ်စတမ်း

မာ အကောင့်ကနေ ပိုက်ဆံပေးချေရမယ်။ နောက်ဆုံးမှာ booking လုပ်ထားပြီးကြောင်း ကွန်ဖန်းလုပ်ဖို့ အီးမေးလုပ်ပိုပေးရပါမယ်။ ထိုနည်းတူစွာ online ကနေ ပစ္စည်းစဉ်တာကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ ကြည့်ရင်လည်း အဆင့် တစ်ခုမက ပါဝင်နေတာ တွေ့ရမှာပါ။

ဖော်ပြပါ ဥပမာတစ်ခုစိတ်ကို ကြည့်ရင် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုလုံး ပြီးမြောက်ဖို့အတွက် ငါးလုပ်ငန်းစဉ်မှာ ပါဝင်တဲ့အဆင့်အားလုံး ပြသော တစ်စုံတစ်ရာ မရှိဘဲ အောင်မြှင့်ပြီးစီးအောင် ဆောင်ရွက်ရမှာပါ။ ငွေလွှာတဲ့အခါ ကိုယ့်ဆီကပဲ ပိုက်ဆံဖြတ်သွားပြီး တစ်ဖက်လူဆီ မရောက်မှာ စိုးရိမ်မိတာ ကျွန်တော်တို့အားလုံး ဖြစ်ဖူးမှာပါ။ ဟိုတယ် booking လုပ်တဲ့ ကိစ္စမှာဆီရင် အခန်းကို ကတ်စတ်မာအတွက် ချုပ်ထားပြီးခါမှ အကြောင်းတစ်ခုခုကြောင့် စရိတ်ဖြတ်လို့မရရင် ဟိုတယ်အနေနဲ့ ပြသောနှုရီပါတယ်။ အဲဒ့်အခန်းကို အခြားသူအတွက်လည်း ငါးလို့မရ ဖြစ်နေမှာပါ။

BEGIN

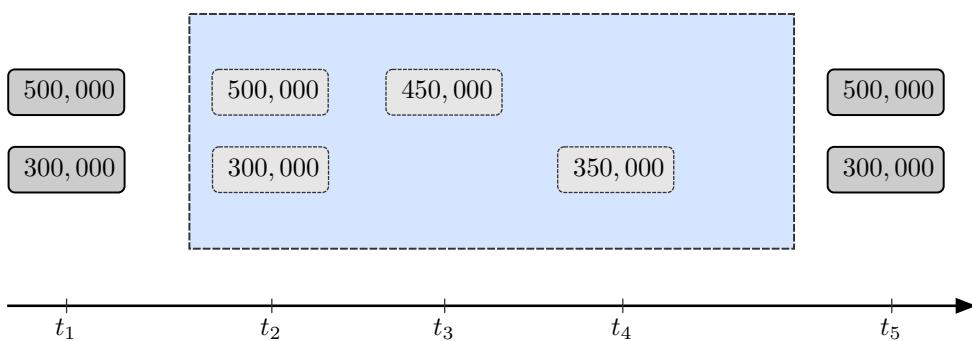
COMMIT

(a)

BEGIN

ROLLBACK

(b)

ပုံ ၁၂.၁၀ Database transaction သဘောတရား။ Dashed စုတိအကြီးတာ transaction စုတိ တောင့်လုံး စုတိ အသေးတွေက အကောင့်နှစ်ခုရဲ့ လက်ကျို့ငွေ အချိန်အား ပြောင်းလဲနေရာ ဖြေားလား အချိန် စီးဆင်းရာ။ (က) Transaction ကို commit လုပ်တဲ့အခါ ငါး transaction စုတိ အတွင်း update လုပ်ထားတာတွေက အတည်ပြစ်သွားပါတယ်။ (ခ) Rollback လုပ်ပြတော့ transaction စုတိပဲရဲ့ update တွေ ပုံကိုပြည်သွားပြီး လက်ကျို့ငွေ ပေါ်ပေးလဲဘဲ နိုအတိုင်း ရှိနေရာပါ

အခုလို့ ပြသောမျိုးတွေ မဖြစ်အောင် ကာကွယ်ဖို့ ဒေတာဘေးစွေ့တွေမှာ transaction သဘောတရားကို ထည့်သွင်းတည်ဆောက် ပေးထားပါတယ်။ Transaction ဆိတာ လုပ်ငန်းကိစ္စတစ်ခုအနေနဲ့ တစ်ပေါင်းတည်စုံတည်း ရှုမြင်တဲ့ ‘လုပ်ငန်းစဉ် အဆင့်ဆင့်’ လို့ ယူဆနိုင်တယ်။ အဲဒ့် လုပ်ငန်းစဉ် အဆင့်ဆင့် ဟာ ဒေတာဘေးစွေ့ read/write/update အော်ပရေးရှုံးတွေ ပါဝင်နိုင်တယ်။ Transaction အတွင်း လုပ်ငန်းစဉ် အဆင့်အားလုံး အောင်မြင်ပြီးစီးသွားတာ၊ ဒါမှုမဟုတ် ဘယ်တစ်ခုကိုမှ မလုပ်ဆောင်ဖြစ်တာ

နှစ်မျိုးပဲ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ တရာ့ပဲ လုပ်ဖြစ်သွားပြီး အကြောင်း တစ်ခုခုကြောင့် တရာ့ပဲကို မလုပ်ဖြစ်ဘဲ ကျွန်ုံးတယ်ဆိုတာမျိုး လုံးဝမဖြစ်နိုင်ဘူး (ဥပမာ transaction အတွင်းမှာ ငွေလဲတဲ့ ကိစ္စလုပ်ရင် အကောင်းတစ်ခုကနေပဲ ပိုက်ဆံဖြတ်သွားပြီး တစ်ဖက်အကောင်းမှာ မဝင်သွားတာ မဖြစ်နိုင်တော့ဘူး)။ Transaction တစ်ခု အတွင်းက အချက်အလက် အပြောင်းအလဲ မှန်သမျှဟာ ငြင်း transaction ကို commit မလုပ်မချင်း အတည်ပြစ်သေး၊ ယာယံသာဖြစ်တယ်။ ငြင်းတိုက် အတည်ပြစ်စေချင်ရင် commit လုပ်ရပါမယ်၊ အကယ်၍ ပယ်ဖျက်ပြီး အားလုံးနိုင်အတိုင်း ပြန်ရှိစေချင်ရင် rollback လုပ်နိုင်ပါတယ်။ ပုံ (၁၂.၁၀) မှာ commit နဲ့ rollback အလုပ်လုပ်ပုံ သဘောတရားကို တွေ့ရပါမယ်။ အချက်အလက် မှန်ကန်စိတ်ချက်ခြင်း (data integrity) အတွက် အာမခံချက် အပြည့်အဝ ပေါ်နိုင်ပြီး တစ်ဝက်တစ်ပျော် လုပ်ဆောင်မှုတွေကြောင့် ဒေတာဘော့စ် မှန်ကန်ကိုက်ညီမှု မရှိခြင်း အခြေအနေကို ကာကွယ်ဖို့ရာအတွက် transaction သဘောတရားဟာ အလွန်အရေးပါတယ်။

Transaction နဲ့ ပါတ်သက်ပြီး နောက်ထပ်အရေးပါတဲ့ အချက်တစ်ခုက isolation သဘောတရားပါ။ Transaction တစ်ခုအတွင်း လုပ်ဆောင်ထားတဲ့ ဒေတာအပြောင်းအလဲတွေဟာ (update, insert, delete ကို ဆိုလိုတာ) အဲဒီ transaction မပြီးမချင်း ဘယ်သူကမှ မမြင်ရဘူး။ တစ်နည်းအားဖြင့် transaction တစ်ခု commit မလုပ်ရသေးခင်မှာ ငြင်းအတွင်းရှိ ကြားကာလ အခြေအနေကို အဲခြား transaction တွေကနေ တွေ့မြင်ရမှာ မဟုတ်ပါဘူး (Isolation level ပေါ်မှာတော့ မူတည်တယ်)။ Isolation ဟာ ဒေတာမှန်ကန်ကိုက်ညီခြင်း အတွက် အရေးကြီးပါတယ်။ Transaction မပြီးစီးခင် ကြားကာလဟာ မှန်ကန်ကိုက်ညီခြင်း မရှိသေးတဲ့ အခြေအနေမှာ ရှိနေနိုင်ပါတယ် (ပုံ ၁၂.၁၀ ရဲ့ t_3 နဲ့ t_4 ကြားကာလကို စဉ်းစားကြည့်ပါ)။ အဲဒီလို အနေအထားကို ပြင်ပကနေ မမြင်နိုင်အောင် isolation နဲ့ ကာကွယ်ပေးထားတော်ပါ။

ဒေတာဘော့စ်တွေမှာ isolation level (၄) မျိုး ရှိပါတယ်။ Isolation အလျော့အတင်း အလိုက် level အခုလို စဉ်းစားပါတယ်

- Read Uncommitted
- Read Committed (default)
- Repeatable Read
- Serializable

ဒေတာဘော့စ် အများစုံမှာ Read Committed ၂ default ပါ။ Transaction တစ်ခု commit မလုပ်ရသေးတာတွေကို အဲခြားကနေ မြင်ရနိုင်တဲ့ Read Uncommitted ကိုတော့ အသုံးပြုတာ မတွေ့ရသလောက်ပါပဲ။ Isolation level မြင့်လေ concurrency အားနည်းလေလို ယေဘုယျ ပြောနိုင်ပါတယ်။

Transaction အကြောင်း အတန်အသင့်နားလည်ပြီး SQL နဲ့ Psycopg မှာ ဘယ်လို ဖန်တီး အသုံးပြုရလဲ ကြည့်ရအောင်။ BEGIN, COMMIT, ROLLBACK တို့ဟာ transaction နဲ့ဆိုင်တဲ့ SQL ကွန် မန်းတွေ။ BEGIN က transaction အစပြုပေးတဲ့ ကွန်မန်းဖြစ်တယ်။ COMMIT လုပ်ရင် transaction တစ်ခုလုံးကို (ပါဝင်တဲ့ အဆင့်အားလုံးကိုဆိုလို) အတည်ပြုပေးမှုဖြစ်ပြီး ROLLBACK လုပ်ရင် transaction တစ်ခုလုံးကို ပြန်လည်ရှုတ်သိမ်းပေးမှာပါ။ COMMIT (သို့) ROLLBACK လုပ်တဲ့အခါ transaction လည်း ပြီးဆုံးပါတယ်။ နောက်ထပ် အသစ်ခုလုံးအပ်ရင် BEGIN နဲ့ ပြန်စရပါမယ်။

psql မှာ စ်းကြည့်မယ်ဆုံးရင် AUTOCOMMIT ကို off ပေးရပါမယ် (default ၂ on ထားတယ်)။ \set ကွန်မန်းနဲ့ အခုလို run ထားပါ။

\set AUTOCOMMIT off

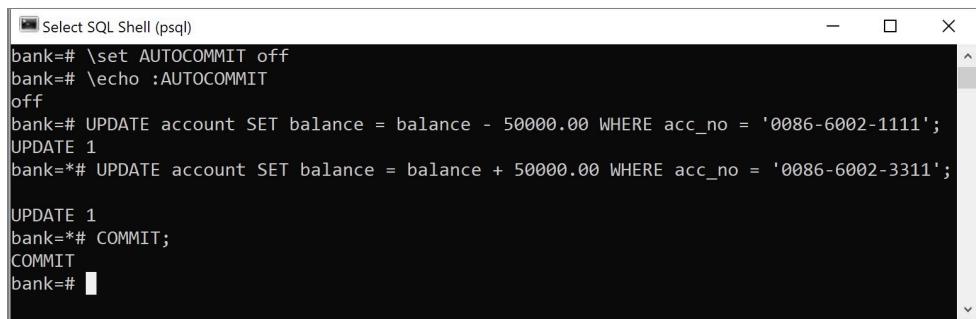
အခုလို ပြန်စစ်ကြည့်ပါ။ Off ဖြစ်နေသင့်ပါတယ် (ပုံ ၁၂.၁၁ မှာ ကြည့်ပါ)။

`\echo :AUTOCOMMIT`

ဆက်လက်ပြီး အောက်ပါအတိုင်း စမ်းကြည့်ပါ။ BEGIN ကွန်မန်းနဲ့ transaction ကို စတင်ပါတယ်။ Transaction ထဲမှာ UPDATE နှစ်ခု run ပြီး COMMIT လုပ်တယ်။ UPDATE နှစ်ခုလုံး run ပြီးတော့ မှ COMMIT မလုပ်ဘဲ ROLLBACK လုပ်ရင် အကောင့်နှစ်ခုလုံး transaction မစခင် မူလအနေအထား အတိုင်း ရှိနေမှာပါ။

Isolation နဲ့ COMMIT/ROLLBACK အလုပ်လုပ်ပုံ သဘောတရားကို psql နောက်ထပ်တစ်ခု ဖွင့်ပြီး စစ်ဆေး စမ်းသပ် ကြည့်နိုင်ပါတယ်။ ပထမ psql မှာ SQL တစ်ခု run ပြီးတိုင်း နောက် psql တစ်ခုကနေ SELECT လုပ်ပြီး စောင့်ကြည့်လေ့လာပါ။ နှုန်းစမ်းကြည့်ထားတာကို ပုံ (၁၂.၁၂) မှာ တွေ့နိုင်တယ်။ ပထမ SELECT ရလဒ်တွေမှာ ဒေတာအပြောင်းအလဲ ဖြစ်တာ မတွေ့ရသေးပါဘူး။ နောက်ဆုံး SELECT က ပထမ psql မှာ COMMIT လုပ်ပြီးမှ run ထားတာပါ။ အဲဒီ ရလဒ်မှာ အကောင့် record နှစ်ခု အမှုန်တကယ် update ဖြစ်သွားတာကို တွေ့ရမှာပါ။

```
/* Transaction in SQL */
BEGIN;
UPDATE account SET balance = balance - 50000.00
    WHERE acc_no = '0086-6002-1111';
UPDATE account SET balance = balance + 50000.00
    WHERE acc_no = '0086-6002-3311';
-- etc etc
COMMIT;
```



```
bank=# \set AUTOCOMMIT off
bank=# \echo :AUTOCOMMIT
off
bank=# UPDATE account SET balance = balance - 50000.00 WHERE acc_no = '0086-6002-1111';
UPDATE 1
bank=#*# UPDATE account SET balance = balance + 50000.00 WHERE acc_no = '0086-6002-3311';
UPDATE 1
bank=#*# COMMIT;
COMMIT
bank=#
```

ပုံ ၁၂.၁၁ psql မှတစ်ဆင့် transaction တစ်ခု ဖော်တီးအသုံးပြုပုံ

Psycopg ဒရိုက်ဗာက သူနှင့်အတိုင်းဆိုရင် AUTOCOMMIT ပိတ်ပြီးသားပါ။ ပထမဆုံး execute လုပ်တဲ့အခါ transaction ကို အလိုအလေ့ပေါ်ပါတယ် (execute လုပ်ပြီဆိုတာနဲ့ BEGIN ကို အရင်လုပ်ပေးမှာပါ)။ COMMIT လုပ်ရင် conn.commit(), ROLLBACK ဆိုရင် conn.rollback() ခေါ်ပေးရပါမယ်။ commit() မလုပ်မဲ့ဘဲ ကွန်နက်ရှင် ပိတ်လိုက်ရှင် transaction အတွင်း လုပ်ထားသမျှ ဒေတာအပြောင်းအလဲ အားလုံး အတည်ပြုဖြစ်တော့ဘဲ အားလုံး ပျက်ပြယ်သွားပါမယ်။

Psycopg နဲ့ transaction စီမံတဲ့ နှုန်းပုံစံကို အောက်မှာကြည့်ပါ။ Transaction စီမံတဲ့နေရာ မှာ exception handling က အရေးပါပါတယ်။ try ထဲမှာ transaction မှာ ပါဝင်တဲ့ အဆင့်တွေ ကို လုပ်ဆောင်ရလေ့ရှိတယ်။ အခု ဥပမာမှာ update နှစ်ခု လုပ်ထားတယ်။ နှစ်ခုလုံး ပြဿနာမရှိဘဲ ပြီးရင် commit လုပ်သွားမယ်။ အကြောင်းတစ်ခုခုကြောင့် exception တက်ခဲ့ရင် except ဘလောက်တဲ့

```
bank=# SELECT * FROM account;
acc_id | holder_id |      acc_no      | acc_type |  balance
-----+-----+-----+-----+-----+
  1 |         1 | 0086-6002-1111 | Savings  | 500000.00
  2 |         1 | 0088-6005-1122 | Current  | 800000.00
  3 |         2 | 0086-6002-3311 | Savings  | 400000.00
  4 |         3 | 0086-6002-4411 | Savings  | 700000.00
(4 rows)

bank=# SELECT * FROM account;
acc_id | holder_id |      acc_no      | acc_type |  balance
-----+-----+-----+-----+-----+
  1 |         1 | 0086-6002-1111 | Savings  | 500000.00
  2 |         1 | 0088-6005-1122 | Current  | 800000.00
  3 |         2 | 0086-6002-3311 | Savings  | 400000.00
  4 |         3 | 0086-6002-4411 | Savings  | 700000.00
(4 rows)

bank=# SELECT * FROM account;
acc_id | holder_id |      acc_no      | acc_type |  balance
-----+-----+-----+-----+-----+
  2 |         1 | 0088-6005-1122 | Current  | 800000.00
  4 |         3 | 0086-6002-4411 | Savings  | 700000.00
  1 |         1 | 0086-6002-1111 | Savings  | 450000.00
  3 |         2 | 0086-6002-3311 | Savings  | 450000.00
(4 rows)
```

ද්‍ර්‍ඩ ව්‍යු.ව්‍ය අඩුවා transaction තැක්වන්නේ psql මු තොර්තුවැන්ද්‍ර්‍ඩ ව්‍යු.ව්‍ය

ရောက်ပြီး rollback ဖြစ်မှာပါ။

```
# File: db_transaction_eg1.py
# Transaction in Python with Psycopg
import psycopg2

conn = psycopg2.connect(dbname="bank", user="postgresql",
                        password="asdfgh", host="localhost", port="5432")
cur = conn.cursor()

try:
    cur.execute("UPDATE account SET balance = balance - 50000.00 "
               "WHERE acc_no = '0086-6002-1111''")
    cur.execute("UPDATE account SET balance = balance + 50000.00 "
               "WHERE acc_no = '0086-6002-3311''")
    conn.commit()
except psycopg2.Error as e:
    conn.rollback()
    print("Database error: ", e)
except Exception as e:
    conn.rollback()
    print("Unknown error: ", e)
finally:
    cur.close()
```

```
conn.close()
```

except ဘလောက်တွေမှာ rollback လုပ်ဖြစ်အောင် လုပ်ဖို့ သေချာကရှစ်ကျပါမယ်၊ မောက်နဲ့တာ ဖြစ်နိုင်တယ်။ ဒီလို မဖြစ်အောင် ကူညီပေးတဲ့ with စတိတ်မန်ကို ပိုအသုံးများတယ်။ Connection နဲ့ cursor ကို with နဲ့တွဲသုံးရင် commit, rollback နဲ့ cursor ပိတ် ကိစ္စတွေကို အလိုအလျောက် လုပ်ပေးမှုမှုလို့ မောက်နဲ့စရာ အကြောင်း သိပ်မရှိတော့ဘူး။ Connection ကိုပဲ သေချာကရှစ်က် ပိတ်ပေးစို့ လိုတယ်။

```
# File: db_transaction_eg2.py
# Using with statement

conn = None
try:
    conn = psycopg2.connect(dbname="bank", user="postgresql",
                           password="asdfgh", host="localhost", port="5432")
    with conn:
        with conn.cursor() as cur:
            cur.execute("UPDATE account SET balance = balance - 50000.00 "
                        "WHERE acc_no = '0086-6002-1111'")
            cur.execute("UPDATE account SET balance = balance + 50000.00 "
                        "WHERE acc_no = '0086-6002-3311'")
except psycopg2.Error as e:
    print("Database error: ", e)
except Exception as e:
    print("Unknown error: ", e)
finally:
    conn.close()
```

Psycopg ဗားရှင်း 2.5 ကစပြီး connection, cursor တိုကို with စတိတ်မန်နဲ့ တွဲဖက် အသုံးပြု ရှင်ပါတယ်

```
conn = psycopg2.connect()

with conn:
    with conn.cursor() as cur:
        cur.execute(SQL1)

conn.close()
```

Connection နဲ့ဆိုင်တဲ့ with ဘလောက် (outer with) ပြီးဆုံးသွားတယ်၊ exception မဖြစ် ဘူးဆိုရင် transaction ကို commit လုပ်ပေးမှုဖြစ်ပြီး exception ဖြစ်ခဲ့ရင်တော့ rollback ဖြစ်သွားမှာပါ။ Cursor နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ with ဘလောက် (inner with) ပြီးဆုံးရင် cursor ကို အလိုအလျောက် ပိတ်ပေးမှုဖြစ်ပေမဲ့ transaction က ဆက်ရှိနေအံးမှာပါ။ Transaction commit/rollback က connection နဲ့ဆိုင်တဲ့ with ဘလောက် အဆုံးမှာ ဖြစ်တာပါ။ with က connection ကို အလိုအလျောက် မပိတ်ပေးပါဘူး။ ဒါကြောင့် ကိုယ်တိုင် ပိတ်ပေးရပါမယ်။

၁၂.၁၁ Concurrency

ဒေတာကော်တွေဟာ တစ်ချိန်တည်း user အများအပြား တစ်ပြိုင်နက် အသုံးပြုရင် ဖြစ်ပေါ်နိုင်တဲ့ concurrency problem တွေ မဖြစ်ပေါ်အောင် ကာကွယ်ဖို့အတွက် နည်းလမ်းတွေ ထောက်ပေးထားပါတယ်။ Concurrency ဆိုတာ တစ်ခုထက်ပိုတဲ့ အလုပ်တွေ စွာန်ပျူးတာက တစ်ချိန်တည်းမှာ လုပ်ဆောင်ပေးနေတာကို ဆိုလိုတာပါ။ တစ်ချိန်တည်း လုပ်ဆောင်ပေးထား ဆိုပေမဲ့ အားလုံး တစ်ပြိုင်နက်တည်း လုပ်ဆောင်တာ ဟုတ်ချင်မှ ဟုတ်မှာပါ။ အလုပ်တစ်ခုစိတ်ကို အလုပ်ကျ လုပ်ဆောင်ပေးပြီး တစ်ပြိုင်နက်ထဲ ဖြစ်ပိုက်နေတယ်လို့ ထင်ရအောင် စီမံထားတာလည်း ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။

ကလပ်စစ် concurrency problem ဥပမာတစ်ခုကို ဒီအပိုင်းမှာ လေ့လာကြည့်ပါမယ်။ အောက်ဖော်ပြုပါ ပရိုဂရမ်ကုဒ် အစိတ်အပိုင်းဟာ ငွေထုတ်ယူတဲ့ ကိစ္စအတွက် ဖြစ်ပါတယ်။

```
# Step 1: select account balance from database
cur.execute("""
    SELECT balance FROM account WHERE acc_no = %s
""", (acc_no,))
account_balance = cur.fetchone()

# Step 2: check if the balance is enough
if not account_balance:
    raise Exception("Account not found.")
elif account_balance[0] < amount:
    raise Exception("Insufficient funds in the account.")

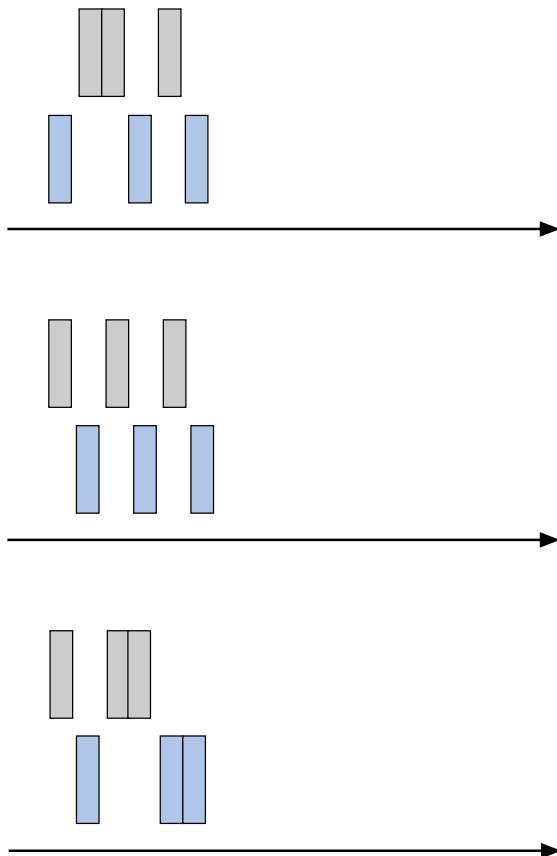
# Step 3: Debit the account
cur.execute("""
    UPDATE account
    SET balance = balance - %s
    WHERE acc_no = %s
""", (amount, acc_no))
conn.commit()
```

ငွေထုတ်တဲ့ကိစ္စမှာ အကြမ်းဖျဉ်း step သုံးခု ပါဝင်တာ တွေ့ရမှာပါ

- လက်ကျွန်ငွေ select လုပ်ခြင်း
- လက်ကျွန်ငွေ လုံလောက်မှု ရှိ/မရှိ စစ်ဆေးခြင်း
- လက်ကျွန်ငွေ update လုပ်ခြင်း

(ဒါထက် အသေးစိတ် ထပ်ခွဲလို့ ရအုံမှာပါ၊ ရှေ့ဆက်ရှင်းပြမဲ့ ကိစ္စအတွက် ဒီလောက်နဲ့က နားလည်ရ ပါလွယ်ပါမယ်)။

Concurrent ပရိုဂရမ်တစ်ခုဟာ ငွေထုတ်သူ တစ်ဦးချင်းစီအတွက် ဒီ အစဉ်လိုက် step သုံးခု ကို လုပ်ဆောင်ပေးရမှာပါ။ တစ်ချိန်တည်း နှစ်ယောက်ထုတ်ရင် step တစ်ခုစီကို တစ်ယောက် တစ်ယူည့် နှစ်ယောက်လုံးအတွက် တစ်ချိန်တည်းမှာ ဆောင်ရွက်ပေးရပါမယ်။ အနီးစပ်ခုံးမှု မြင်သာအောင် ပြောမယ် ဆိုရင် အဖျော်ဆရာတစ်ယောက် လက်ဖက်ရည်ဖျော်သလိုပဲ၊ တစ်ခုက်ပြီးမှ တစ်ခုက်ဖျော်တာ မဟုတ်ဘူး၊ လက်ဖက်ရည်ခွက်တွေ ရှေ့မှာစီချထားပြီး အကျောည့်ထည့် နှစ်မံးထည့် အားလုံး တစ်ပြိုင်တည်း နီးပါး အပြီးဖျော်တာ။ အလုပ်တွေကို တစ်ချိန်တည်း လုပ်တယ်ဆိုတာ ဒီသဘောကို ဆိုလိုတာ။

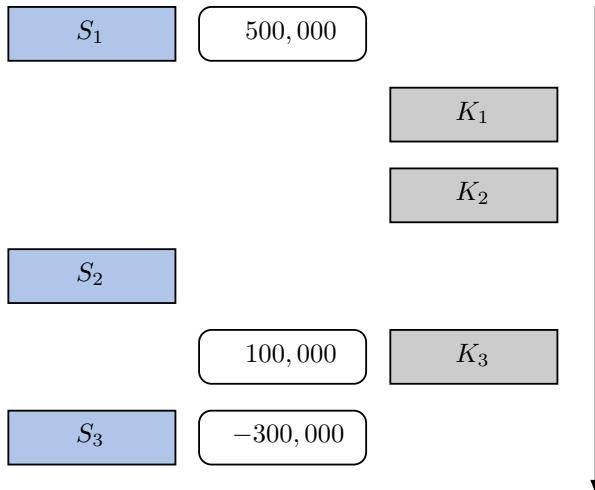
ပုံ ၁၂-၁၃ ငွေထားကိစ္စ နှစ်ခု တစ်ခိုင်တည်း အလုပ်ကျ လုပ်ဆောင်ပို ဖြစ်နိုင်ခြေ ၃ ခု (အားလုံး မဟုတ်ပါ)။ concurrency သဘာဝအရ ဘယ်လို အလုပ်ကျမလဲ ဆိတာက random ပဲ ငံသေစုံဘူး။ ဝရိုဂရမ်မာက အလုပ်ကျ အခိုအစဉ်တို့ လိုသလို ထိန်းကွပ်လို မရနိုင်ဘူး။

အဖျော်ဆရာ အလုပ်လုပ်ပုံ၏ concurrent ပရိုဂရမ် လုံးဝမတူတဲ့ အချက်တစ်ခုရှိတယ်။ Concurrency သဘာဝအရ အလုပ်တစ်ခုစိုက် အချိန်အနည်းငယ်ကြာ အလုပ်ကျ လုပ်ဆောင်ပေးပါတယ်။ ဒီလို အလုပ်ပေးစနစ်ကို operating system မှာ ပါဝင်တဲ့ scheduler က စီမံတာဖြစ်ပြီး ပရိုဂရမ်ရေးသား သူ လိုသလို စိတ်ကြိုက် ထိန်းကွပ်လို မရနိုင်ပါဘူး။ ဒီအတွက်ကြောင့် အလုပ်နှစ်ခုမှာပါဝင်တဲ့ step တွေ ဘယ်လိုအစဉ်နဲ့ အလုပ်ကျ လုပ်ဆောင်မလဲ ပုံသေတွက်လို မရတော့ဘူး။

ပုံ (၁၂-၁၃) မှာ အလုပ်နှစ်ခု အလုပ်ကျ လုပ်ဆောင်ပုံ ဖြစ်နိုင်ခြေ သုံးခုကို တွေ့ရပါမယ်။ အလုပ် နှစ်ခုကို အထက်အောက် အရောင်ခွဲ ပြထားတယ်။ စတုဂံယ် တစ်ခုစိုက် ပါဝင်တဲ့ step တစ်ခုချင်းကို ကိုယ်စားပြုတာ၊ မြှားဟာ အချိန် စီးဆင်းရာ။ ပုံမှာပြထားတာ သုံးခုအပြင် အခြား ဖြစ်နိုင်တဲ့ အစီအစဉ် တွေ ကျွန်းပါသေးတယ်။ သချာနည်းနည်းကျမ်းတယ်၊ စိတ်ဝင်စားတယ်ဆိုရင် ဖြစ်နိုင်ခြေ အားလုံး တွက် ကြည့်လို ရပါတယ် (Permutations with repetition or combinatorics သဘောတရားနဲ့ တွက်ရမှာ ပါ၊ အားကိစ္စအတွက် ဖြစ်နိုင်ခြေ အားလုံး အခု ၂၀ ရှိပါမယ်)။

Concurrent အလုပ်တွေကြားမှာ အချက်အလက် မျှဝေသုံးစွဲတာ မရှိရင် ထူးထူးမြှားမြား ပြသေနာ မရှိပါဘူး၊ ပရိုဂရမ် ရေးသားရတာလည်း ပုံမှန်ထက် အများကြီး မခက်ဘူး၊ ဒါပေမဲ့ အချက်အလက် မျှဝေ သုံးစွဲတာ ရှိခဲ့ရင်တော့ ပြသေနရှိလာပါတယ်။ ဥပမာ အကောင့်တစ်ခုတည်းကနေ တစ်ပြိုင်တည်း ငွေ့တိတဲ့ ဖြစ်စဉ်ကို စဉ်းစားကြည့်ပါ။ စနီးနဲ့ ကောသီ နှစ်ယောက်ပေါင်း အကောင့်တစ်ခု ဖွင့်ထားတယ်။ လက်ရှိ

အကောင် လက်ကျွန်ငွေ ၅ သိန်း ရှိပြီး သူတို့ နှစ်ယောက် တစ်နေရာစီကနေ ၄ သိန်း သီးခြား ထုတ်ယူကြတာ တိုက်တိုက်ဆိုင်ဆိုင် တစ်ချိန်တည်းဖြစ်သွားတယ်လို့ စိတ်ကူးကြည့်ပါ။ ဒီဖြစ်စဉ်မှာ အကောင် record ဟာ shared data ဖြစ်ပြီး အလုပ်နှစ်ခါက တူညီတဲ့ record တစ်ခုတည်းကို တစ်ချိန်တည်းမှာ update လုပ်ဖို့အတွက် ကြိုးစားကြတာကို တွေ့ရမှာပါ။

ပုံ ၁၂.၁၄ Concurrency problem ဥပမာ။ ၅ သိန်းရှိခို့ အကောင် တစ်ခုတည်းကနေ တစ်ယောက် ၄ သိန်း နှစ်ယောက် တစ်ချိန်တည်း ငွေထားတဲ့အခါ step တစ်ခုချင်းအလိုက် လက်ကျွန်ငွေ balance ပြောင်းလဲပုံကို ပုံ (၁၂.၁၄) မှာ ပြထားတယ်။ $K_1, K_2, K_3, S_1, S_2, S_3$ တို့ဟာ ကေသိနဲ့ စန့်အတွက် step သုံးခုစီလို့ ယူဆပါ (K for Kathy, S for Sandy)။ S_1, K_1, K_2, S_2 လုပ်ဆောင်ပြီးချိန်အထိ လက်ကျွန်ငွေ ၅ သိန်းဟာ နိုင်အတိုင်း မပြောင်းလဲသေးဘူး။

ပုံ (၁၂.၁၄) အပေါ်ဆုံးကအတိုင်း အလုပ်ကျု လုပ်ဆောင်တယ် ဆိုပါမို့။ Step တစ်ခုချင်းအလိုက် လက်ကျွန်ငွေ balance ပြောင်းလဲပုံကို ပုံ (၁၂.၁၄) မှာ ပြထားတယ်။ $K_1, K_2, K_3, S_1, S_2, S_3$ တို့ဟာ ကေသိနဲ့ စန့်အတွက် step သုံးခုစီလို့ ယူဆပါ (K for Kathy, S for Sandy)။ S_1, K_1, K_2, S_2 လုပ်ဆောင်ပြီးချိန်အထိ လက်ကျွန်ငွေ ၅ သိန်းဟာ နိုင်အတိုင်း မပြောင်းလဲသေးဘူး။

K_3 အပြီးမှာ လက်ကျွန်ငွေ balance ဟာ ၁ သိန်း ဖြစ်သွားပြီ။ ဒီအတိုင်းဆိုရင် နောက်ထပ် ၄ သိန်း ထုတ်လို့ မရသင့်တော့ဘူး။ S_2 မှာ လက်ကျွန်ငွေ လောက်/မလောက် စစ်ခဲ့ချိန်က ဒီလိုမဟုတ်သေး ဘူး အဲတော်းက ၅ သိန်းရှိခဲ့တာ။ ဆိုတော့ S_2 အရခိုရင် S_3 ကို ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ရမှာပဲ။ S_3 ပြီး သွားတဲ့အခါ balance ဟာ အနှစ် ၃ သိန်းဖြစ်သွားပါတယ်။ ကေသိနဲ့ အေမြို့ဟာ သူတို့မှာ ရှိတဲ့ငွေထားကောက်ကနေ ၃ သိန်း အပိုထုတ်လို့ရသွားတာ ဖြစ်ပါတယ်။ ပုံ (၁၂.၁၄) က နောက်ထပ် ဖြစ်နိုင်ခြေ နှစ်ခု မှုလည်း ဒီပြဿနာ တွေ့ရမှာပါ။

ဘာ့ကြောင့် ဒီလို့ ဖြစ်ရတာလဲ၊ မဖြစ်အောင် ဘယ်လို့ ကာကွယ်ရမလဲ။ တစ်ချိန်တည်းမှာ ထုတ်ယူကြပေမဲ့ အကောင်တစ်ခုတည်းကနေ မဟုတ်ရင် ဒီလိုပြဿနာ မဖြစ်နိုင်ဘူး။ တစ်နည်းအားဖြင့် မတူညီတဲ့ သီးခြားအကောင်တစ်ခုစီကနေ တစ်ပြိုင်နှင်း ငွေထားတဲ့ယူတော်းကောက် ငွေထားတဲ့ကိစ္စနှစ်ခု တိုက်ဆိုင်တဲ့အခါ concurrency problem ရှိနိုင်တာပါ။ ဖြေရှင်းဖို့ နည်းလမ်းကတော့ အကောင်တစ်ခုကို တစ်ချိန်တည်းမှာ အလုပ်တစ်ခု ကပဲ update လုပ်လို့ရအောင် ကာကွယ်ပေးထားပါမယ်။ Transaction တစ်ခုဟာ ဂင်း update လုပ်ဖို့ ရည်ရွယ်တဲ့ record ကို အေား transaction တွေကနေ update လုပ်လို့မရအောင် FOR UPDATE နဲ့ တားဆီးနိုင်ပါတယ်။ SELECT လုပ်တဲ့အချိန်မှာ အခုလို တဲ့သုံးရမှာပါ

File: db_transaction_and_concurrency.py

Step 1: select account balance from database

```

cur.execute("""
    SELECT balance FROM account WHERE acc_no = %s FOR UPDATE
    """, (acc_no,))
account_balance = cur.fetchone()

```

Concurrency စကားအရ ပြောရင် FOR UPDATE ဟာ select လုပ်လိုက်တဲ့ row တွေအပေါ်မှာ exclusive lock ရယူတာဖြစ်တယ်။ ဒါနဲ့ပါတ်သက်တဲ့ အသေးစိတ်ကို concurrency အခန်းမှာ သို့ခြားရှင်းပြုမှာပါ။

Concurrency ဟာ ကျယ်ပြန်ပြီး သီးခြားအထူးပြု လေ့လာရမဲ့ အပိုင်းဖြစ်ပါတယ်။ စာမျက်နှာ ၂၉၁ အခန်း (၁၅) မှာ အခြေခံ concurrency အကြောင်း ဖော်ပြပေးထားတယ်။ အခု တွေ့ခဲ့ရတဲ့ ဥပမာက ဒေတာဘော် အပ်ပလီကေးရှင်းတော်မှာ ကြိုတွေ့ရနိုင်တဲ့ concurrency problem တွေ အများကြီးထဲက မှ အခြေခံ တစ်ခုလေးပဲ ရွေးထုတ်ထားတာ။ ဒေတာဘော် concurrency နဲ့ ပါတ်သက်ပြီး ပေးထားတဲ့ ကိုးကားစာအုပ်တွေ ဒါမှုမဟုတ် အခြား တစ်နေရာကနေ ဖြည့်စွာကြလေ့လာဖို့ တိုက်တွန်းပါတယ်။

၁၂.၁၂ SQL Injection and Dynamic SQL

String interpolation နည်းလမ်းနဲ့ Dynamic SQL မထုတ်သင့်ဘူး ပြောခဲ့ပေမဲ့ ဘူးကြောင့်လဲ အကြောင်းအရင်းကို မရှင်းပြုဘူး။ ဒါနဲ့ ပါတ်သက်ပြီး အကြောင်းအချက် တာချို့ကို ဆက်လက် လေ့လာ ကြပါမယ်။ အသိသာဆုံး ပြဿနာတစ်ခုက SQL နဲ့ Python တို့ဟာ string ကို ဖော်ပြပု မထူးတာပါ။ နောက်ဆုံးအမည် 0'Brian နဲ့ အကောင့်ပိုင်ရှင်ကို SQL မှာ အခုလို့ select လုပ်ရပါတယ်။

```

SELECT * FROM account_holder WHERE lname = '0''Brian';

```

စာသားကို single quote နှစ်ခုအတွင်းမှာ ရေးတယ်။ စာသားထဲမှာ ' ပါနေရင် '' (single quote နှစ်ခု) နဲ့ escape လုပ်ပေးရပါမယ်။

SQL identifier တွေမှာ စပော်စ ဟိုက်ဖန် (သို့) အခြား ထူးခြားသက်တော့ ပါဝင်နေတဲ့အခါ double quotes ("") နှစ်ခုအတွင်း ထည့်ရေးလေ့ရှိပါတယ်။ Identifier က SQL reserved keyword ဖြစ်နေရင်လည်း အလားတူပဲ double quotes သုံးရတယ်။ (မှတ်ချက်။။။ Identifier ဆို စာ table, column, function, variable စတာတွေရဲ့ နံမည်ကို ဆိုလိုတာပါ)။

```

-- # and - are special characters
SELECT fname "#1st-name" FROM account_holder;
-- contains space in the column alias
SELECT concat(fname, ' ', lname) "Full Name" FROM account_holder;
-- order is one of the reserved keywords
CREATE TABLE "order" (
    id SERIAL PRIMARY KEY
);

```

Identifier ထဲမှာ " ပါနေရင် "" (double quote နှစ်ခု) နဲ့ escape လုပ်ရပါမယ်။

```

-- Column alias contains double quotes, Students(only "Best")
SELECT name "Students(only ""Best"")" FROM student
WHERE grade = 'A' OR grade = 'A+';

```

အောက်မှာ ရေးထားတဲ့အတိုင်း စမ်းကြည့်ရင် SQL ဆင်းတက်စံအယ်ရာ ဖြစ်မှာပါ။ နံမည်မှာပါတဲ့

‘ကို’ ‘ცြောင်းပေးနိုင်တာက တစ်ကြောင်း၊ နောက်တစ်ချက်က နံမည်ဟာ စသားဖြစ်တဲ့အတွက် SQL ထဲမှာ ‘O’ ‘Brian’ ဖြစ်ရပါမယ်။ အခုလို ဆက်ထားရင်

```
# File: db_problem_of_str_interpolation.py
last_name = "O'Brian"
# this will cause SQL syntax error!!!
cur.execute("SELECT * FROM account_holder WHERE lname = " + last_name)
```

SQL string ၡ

```
"SELECT * FROM account_holder WHERE lname = O'Brian"
```

ဖြစ်နေတာကြောင့် ဆင်းတက်စ်မှုန်ဘူး။ အမှန်ဖြစ်အောင်က ဒီလို ဆက်ရမှာပါ

```
cur.execute("SELECT * FROM account_holder "
           "WHERE lname = " + last_name.replace("'", "''") + "''")
```

SQL ကုဒ်ထဲမှာ string ၡ dynamic အပိုင်းဖြစ်နေတဲ့အခါ မမှားအောင် ဂရုစိုက်ရပြီး အတော် လေး ကရိကထများတယ်။ Identifier တွေက dynamic ဖြစ်နေတယ်။ double quote လုပ်ရမဲ့ဟာ ဖြစ်နေရင်လည်း အလားတူပြဿနာမျိုး ကြိုရမှာပါ။ ရေးပိုင်းမှာ ဖော်ပြခဲ့တဲ့ နည်းတွေက ဒီလိုကိစ္စတွေကို ကြိုတင်စဉ်းစား ဖြေရှင်းပေးထားတာမို့လို့ ပရိုကရမဲ့ဟ သိပ်ခေါင်းစားစရာ မလိုတော့ဘူး

```
cur.execute("SELECT * FROM account_holder WHERE lname = %s", (last_name,))
```

%s နေရာမှာ အစားထိုးပြီး ရမဲ့ SQL ကို mogrify ဖန်ရှင်သုံးပြီး ထုတ်ကြည့်ပါ

```
sql_full = cur.mogrify("SELECT * FROM account_holder "
                        "WHERE lname = %s", (last_name,))
print(sql_full.decode('utf-8'))
```

ဖြစ်သင့်တဲ့အတိုင်း SQL အမှန် တွေ့ရပါလိမ့်မယ်

```
SELECT * FROM account_holder WHERE lname = 'O''Brian'
```

SQL Injection

Dynamic SQL ကို string interpolation နည်းတွေနဲ့ ထုတ်တဲ့အခါ ရှုမှာဖော်ပြခဲ့တဲ့ အခက်အခဲ တွေ့အပြင် ပို့ပြီး နက်ရှိုင်းတဲ့ ပြဿနာတစ်ခု ကြိုရနိုင်ပါတယ်။ အဲဒါကတော့ SQL Injection လို့ခေါ်တဲ့ နည်းလမ်းတစ်ဖျိုးနဲ့ ဒေတာလော့စဲ စီကျိုးရပို့ပိုင်း တိုက်ပိုက် ခံရနိုင်ခြင်းပါပဲ။ SQL Injection ဆိုတာ ငါးလုပ်ဆောင်စေချင်တဲ့ SQL ကုဒ်တွေကို ဟက်ကာက ပရိုကရမဲ့ input ကနေတစ်ဆင့် ထည့်သွေးတဲ့ နည်းလမ်းလို့ အကြမ်းဖျဉ်း ယူဆနိုင်တယ်။

အောက်ပါ ပရိုကရမဲ့ကုဒ် ကောက်နှစ်ချက်မှာ အသုံးပြုသူ user ၡ last_name ကို input ထည့်ပေးမယ်လို့ ယူဆပါ။ SQL နားလည်ကျမ်းကျင်တဲ့ ဟက်ကာဟာ သူရဲ့ အကောင့် လက်ကျန်ငွေစာရင်းကို update ဖြစ်သွားစေမဲ့ input string ကို မှန်းဆနိုင်ပါတယ်။

```
# File: db_sql_inj1.py
```

```
# SQL injection example
```

```
# ဒီအတိုင်း ထည့်ပေးမယ်လို ယူဆပါ
last_name = input("Enter last name: ")
sql = ("SELECT * FROM account_holder "
       "WHERE lname = '" + last_name + "'")
print(sql)
cur.execute(sql)
```

Input ကို အခုလို ထည့်လိုက်မယ် ဆိုပါစိုး

```
'; UPDATE account SET balance = 10000000.00 WHERE acc_id = 1;--
```

ဒီလိုသာဆိုရင် ဟက်ကာဟာ သူ့ရဲ့အကောင့်မှာ 10000000.00 ရသွားပါပြီ (!)။ သူ့ input ကြောင့် SQL က အခုလို

```
SELECT * FROM account_holder WHERE lname = '';
UPDATE account SET balance = 10000000.00 WHERE acc_id = 1;--'
```

ဖြစ်သွားတာ တွေ့ရမှပါ။ နိုဂုရည်ရွယ်တာက အကောင့်ပိုင်ရှင်ကို last name နဲ့ ရှာဖို့ပေမဲ့ ဟက်ကာရဲ့ input ကြောင့် update လုပ်တဲ့ SQL ပါ တွဲရေက် ပါသွားတယ်။ အဆုံးမှာ -- ' ကို သတိပြုပါ။ -- ဟာ SQL ကွန်းမန်ဖြစ်တဲ့အတွက် နောက်မှာ ဘာပဲရှိရှိ အရေးမကြိုးတော့ဘူး (နောက်ဆုံး single quote ကို အယ်ရာ မဖြစ်အောင် ကွန်းမန်ပါ ပိတ်ပေးလိုက်တာ)။ တကယ့်လက်တွေ့မှာ SQL Injection ဟာ ဒီးထက် ရှုပ်ထွေခက်ခဲကောင်း ခက်ခနိုင်ပေမဲ့ အခုံပေးမှာ အခြေခံ သဘောတရား နားလည်နိုင်မယ် မျှော်လင့်ပါတယ်။

SQL injection ကြောင့် ကတ်စတမ်း ကိုယ်ရေးကိုယ်တာ အချက်အလက်တွေ ပေါက်ကြားကုန် နိုင်ပါတယ်။ ရက်စွဲအလိုက် ငွေဝင်ငွေထွေက်စာရင်း စစ်လို့ရှာတယ် ယူဆပါ။ ရက်စွဲကို အောက်ပါအတိုင်း ထည့်ပေးလိုက်ရင် ဟက်ကာဟာ အေားသူ စာရင်းတွေကိုပါ ကြည့်လို့ရသွားပါမယ်။

```
# File: db_sql_inj1.py

acc_id = 1

txn_date = "2024-08-01' OR 1 = 1 --"
sql = ("SELECT * FROM account_transaction WHERE date(txn_date) = ''"
       + txn_date + "' AND acc_id = " + str(acc_id))
print(sql)
cur.execute(sql)
transactions = cur.fetchall()

for tx in transactions:
    print(tx)
```

ထွေက်လာတဲ့ SQL ကို ကြည့်တဲ့အခါ

```
SELECT * FROM account_transaction
WHERE date(txn_date) = '2024-08-01' OR 1 = 1 --' AND acc_id = 1
```

1 = 1 ၏ true ဖြစ်မယ်။ ဒီတော့ OR သုံးထားတဲ့ WHERE ကွန်ဒါရိုင်တစ်ခုလုံးကလည်း ဘယ်တော့မဆို

true ဖြစ်နေမှာပါ။ နောက်ပိုင်းက ကွန်းမန်ဖြစ်သွားတော့ AND acc_id = 1 ကလည်း ထူးခြားမှု မရှိတော့ဘူး။ ဒါကြောင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုအရ WHERE မပါဘဲ table တစ်ခုလုံး select လုပ်တာနဲ့ တူးဖြစ်သွားမှာပါ

```
SELECT * FROM account_transaction WHERE true;
```

-- , which is effectively the same as below:

```
SELECT * FROM account_transaction;
```

အခုတွေ့ခဲ့ရတဲ့ ဥပမာမျိုးတွေဟာ ဘဏ်လုပ်ငန်းလို ကုမ္ပဏီကြီးတွေအတွက်ဆိုရင် အတော်ကို ပြသောကြီးတဲ့ စီကျိုးရတဲ့ ကျိုးပေါက်မှု ဖြစ်ပါလိမ့်မယ်။ တရားစွဲဆို ခံရတာ ဖြစ်နိုင်တယ်။ ကတ်စတမ်းမာတော့ လက်လွှတ်ဆုံးရှုံးရနိုင်တယ်။ SQL injection နဲ့ပါတ်သက်လို လုံးဝ ပေါ်ဆိုမရဘူး၊ အထူးကရှစိုက်ဖို့လိုမယ်ဆိုတာ ဒီလောက်ဆိုရင် သဘောပေါက်မယ် ထင်ပါတယ်။

ဖတ်ရှုလေ့လာသင့်သည့် စာအုပ်များနှင့် အခြား အရင်းအမြစ်များ

1. **Viescas, J. L.** *SQL Queries for Mere Mortals, 4th Edition.* Addison-Wesley, 2018.
2. **Hernandez M. J.** *Database Design for Mere Mortals, 4th Edition.* Addison-Wesley, 2021.
3. **Connolly T. M., Begg C. E.** *Database Systems: A Practical Approach to Design, Implementation, and Management, 6th Edition.* Pearson, 2015.
4. **Silberschatz A., Korth H. F., Sudarshan S.** *Database System Concepts, 7th Edition.* McGraw-Hill, 2020.

YouTube Tutorials

1. **techTFQ.** *Learn Complete SQL (Beginner to Advance)*

https://www.youtube.com/playlist?list=PLavw5C92dz9Ef4E-1Zi9KfCTXS_IN8gXZ

Tutorial ၊ table နဲ့ sample data SQL script တွေကို ဖန်တီးသူရဲ့ blog page မှာ download လုပ်လို့ရပါတယ်

<https://techtfq.com/blog/sql-basics-tutorial-for-beginners>

ଓପଟିକ୍ସନ୍ ଓ ଡାଟା

File Input and Output

〔Not completed yet!〕

ଓପଟିକ୍ ଓଡ଼ିଆ

Graphical User Interface (GUI) Programming

〔Not completed yet!〕

အခန်း ၁၅

Basic Concurrency

〔Not completed yet!〕

ଓପନ୍ଦିଃ ୧୮

Miscellaneous

〔Not completed yet!〕

နောက်ဆက်တဲ့ က

လိုအပ်သည့် ဆောဖံ့ဌများ ထည့်သွင်းခြင်း

အခြား အင်ဂျင်နီယာ/သိပ္ပံာ ပညာရပ်တွေလိုပဲ ပရိုကရမ်မင်းလေ့လာတဲ့အခါ လက်တွေ့လုပ်ကြည့်ဖို့ အင်မတန်အရေးကြိုးပါတယ်။ လက်တွေ့ရေးမကြည့်ဘဲ စမ်းသပ်မကြည့်ဘဲ သဘောတရားပိုင်းဆိုင်ရာတွေကို အမှန်တကယ်နားလည်ဗုံး မဟုတ်ပါဘူး။ အခြားပညာရပ်တွေထက် ကွန်ပျိုးတာ ပရိုကရမ်မင်းရဲ့ အားသာချက်တစ်ခုကတော့ လက်တွေ့စမ်းသပ်ခန်းကြိုးတွေ ရှိစရာမလိုတာပါပဲ။ စမ်းသပ်ပစ္စည်းတွေ လည်း များများစားစား မလိုအပ်ဘူး။ ကွန်ပျိုးတာ တစ်လုံးနဲ့ လိုအပ်တဲ့ ဆောဖံ့ဌပဲတဲ့ ရှိရင်ရပြီ။ ဆောဖံ့ဌတွေကလည်း ပိုက်ဆံကုန်စရာမလိုဘူး။ မပေးဘဲ သုံးလို့ရတာ။

ပရိုကရမ်လက်တွေ့ရေး လေ့ကျင့်ဖို့အတွက် လိုအပ်တဲ့ ဆောဖံ့ဌတွေ ထည့်ထားရပါမယ်။ Python programming language အတွက် Python ဆောဖံ့ဌ ထည့်ရပါမယ်။ Python ဆောဖံ့ဌမရှိဘဲ Python ကုဒ်တွေ၊ Python ပရိုကရမ်တွေ run လို မရပါဘူး။ Python အပြင် ပရိုကရမ်ကုဒ် ရေးဖို့ အတွက် အထောက်အကူဗြာ ဆောဖံ့ဌပဲတစ်ခုလည်း လိုအပ်တယ်။

ပရိုကရမ် ကုဒ်ရေးဖို့အတွက် PyCharm သိမဟုတ် Visual Studio Code (VS Code) ကို အသုံးပြုနိုင်ပါတယ်။ အက်ဆေးတစ်ပုဒ်ရေးတဲ့အခါ ပိုက်ခရိုဆောဖံ့ဌ Word နဲ့ရေးလိုရသလို ရှိုးရှိုးရှင်းရှင်း Notepad လောက်နဲ့ ရေးလိုလည်း ရတာပါပဲ။ အက်ဆေးရဲ့ အဓိပ္ပာယ်ကသာ အစိုကပါ။ ပရိုကရမ်ကုဒ် ရေးတဲ့အခါမှာလည်း ခီးခားပါပဲ။ ဆောဖံ့ဌ ပရောဂျက်ကြိုးတွေ တည်ဆောက်တဲ့အခါ လိုအပ်မဲ့ ဖီချာတွေ အားလုံး စုံစုံလင်လင်ပါပြီးသား။ PyCharm လို Integrated Development Environment (IDE) ဆောဖံ့ဌပဲ့မျိုးနဲ့ ကုဒ်တွေရေးလိုရသလို ပါပေါ့ပါးပါးနဲ့ လိုအပ်မှုပဲ လိုတဲ့ဖီချာအတွက် extensions (plugin လိုလည်းခေါာက်) ထည့်သွင်းရတဲ့ Visual Studio Code (VS Code) လို ကုဒ်အသိဒ်ဘာ (Code Editor) ဆောဖံ့ဌပဲ့မျိုး သုံးပြီး ရေးရင်လည်း ရတာပါပဲ။ နောက်ဆုံး ကုဒ်နည်နည်း၊ ဖိုင်နည်းနည်း ရှိုးရှင်းတဲ့ ပရိုကရမ်လေးတွေဆိုရင် Notepad နဲ့ ရေးလိုတောင် ရပါတယ်။ ကုဒ်တွေများမယ် ဖိုင်တွေ များမယ်၊ အသင်းအစွဲလိုက် ပူးပေါင်းရေးရတဲ့ ပရိုကရမ်မျိုးတွေ ဆိုရင်တော့လည်း Notepad လောက်နဲ့ အဆင်မပြနိုင်တော့ဘူးပေါ့။

PyCharm ရော VS Code ထည့်သွင်းနည်းပါ ဖော်ပြပေးပါမယ်။ မိမိ နှစ်သက်ရာ အဆင်ပြောရာ သို့မဟုတ် နီးစပ်ရာ ပရိုကရမ်ဟာ အသိမိတ်ဆွေ အကြုပြုတဲ့ တစ်ခုကို ရွှေးချယ်သုံးပါ။ စလေ့လာသူအနေနဲ့ PyCharm ကို အသုံးပြုတာ ပိုအဆင်ပြောမယ်လို ထင်တယ်။ PyCharm သုံးကြည့်လို မိမိကွန်ပျိုးတာ မှာ နေးလွန်းတယ်ဆိုရင် VS Code ကိုစမ်းကြည့်ပါ။ နှစ်ခုလုံး စက်အရမ်းကောင်း/မြင် ဖို့ မလိုပါဘူး။ တော်ရုံး အတန်အသင့်ကောင်းတဲ့ စက်လောက်နဲ့ အဆင်ပြောပါတယ်။

မိမိကိုယ်တိုင်က ကွန်ပျိုးတာ အသုံးပြုပဲ အခြေခံ အားနည်းပြီး ဖော်ပြပေးထားတဲ့ အတိုင်း တစ်ဆင့် ချင်း အင်စတောလ် လုပ်တာလည်း အဆင်မပြောဖြစ်နေရင် ဒီဘာအုပ်ရဲ့ အောက်ပါ ဖွံ့ဖြိုးတွေကို ယူကျိုး။

ချုပ်နယ်တွေမှာ ကြည့်ရှုမေးမြန်း အကူအညီ တောင်းနိုင်ပါတယ်။ ဒါမှမဟုတ် အတွေးအကြိုရိတဲ့ နီးစပ်ရာ အသိမိတ်ဆေး/ညီကိုမောင်နှစ်မဲ တစ်ယောက်ယောက်ရဲ့ အကူအညီယူပြီး အင်စတောလ်လုပ်ပါ။

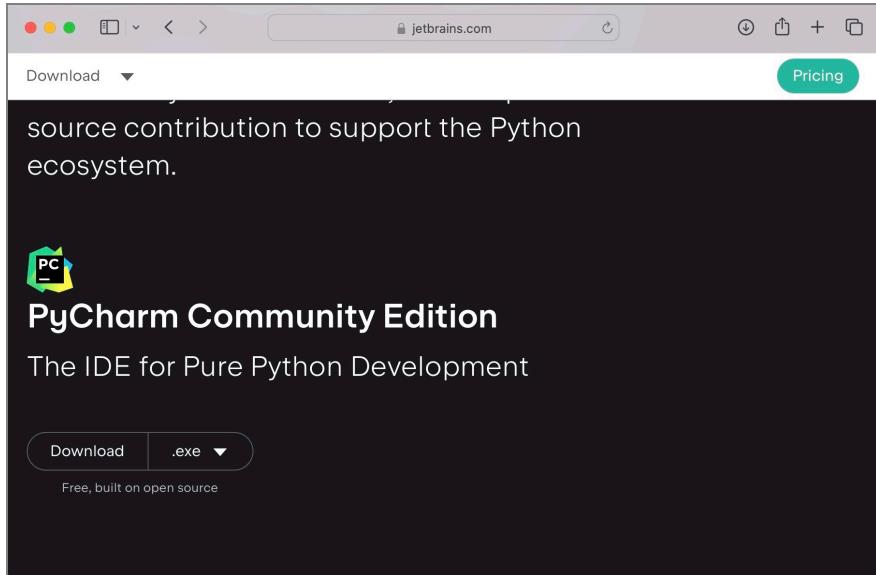
<https://www.facebook.com/bpwp>

<https://www.youtube.com/bpwp>

PyCharm အတွက် အရင်ဖော်ပြပေးပါမယ်။ VS Code အတွက် စာမျက်နှာ ၃၁၁ မှာ ကြည့်ပါ။

Python နှင့် PyCharm IDE ထည့်သွင်းခြင်း

<https://www.jetbrains.com/pycharm/download/> လင့်ကိုဖွေ့စိုးပါ။ ဝဘ်စာမျက်နှာ အောက်ဘက် နည်းနည်း ဆဲချလိုက်ရင် PyCharm Community Edition ဒေါင်းလုအုပ်လုတ်ကို တွေ့ရပါမယ်။ ပုံ (၁/၁) ကိုကြည့်ပါ။

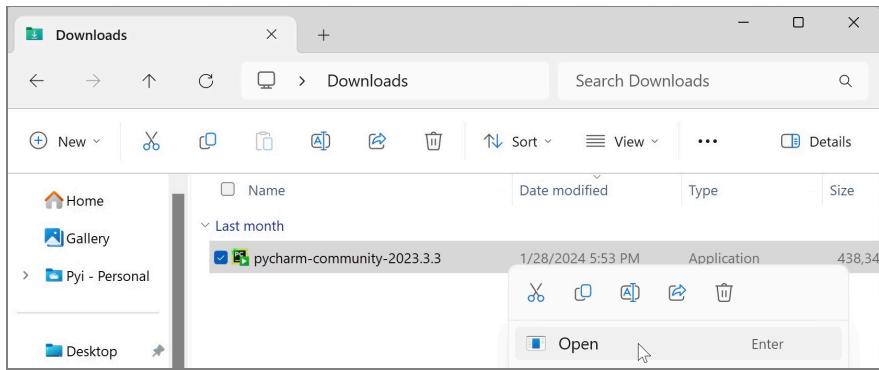

ပုံ ၁/၁

PyCharm Community Edition ကို ဒေါင်းလုအုပ်ပါ။ (ဝဘ်စာမျက်နှာ အပေါ်ပိုင်းက ၀၂၂ သုံးရတဲ့ PyCharm Professional ကို ဒေါင်းလုအုပ်မှုလုပ်မိန့် သတိပြုပါ)။ အင်စတောလ်လုဖိုင်ကို ညာကလစ်နှုပ်ပြီး Open လုပ်ပါ (ပုံ ၁/၂ ကိုကြည့်ပါ)။ Yes/No မေးတဲ့အခါ Yes နှိပ်ပါ။ Next > ကို နှိပ်၍ ရွှေ့ကိုဆက်သွားပြီး နောက်ဆုံးမှာ Install နှိပ်ပြီး ကွန်ဖန်းလုပ်ပါ။ အင်စတောလ်ပြီးသွားရင် Finish နှိပ်ပါ။

ဝင်းခီး Taskbar Search ကနေ PyCharm ကိုရှာပြီးဖွင့်ပါ (ပုံ ၁/၃ ကို ကြည့်ပါ)။ သဘောတူ ကြောင်း ကွန်းဖန်းလုပ်ခိုင်းရင် ချက်ချေဘောက်စ် ချက်ချေလုပ်ပြီး Continue နှိပ်ပါ။ ဒေတာပို့ချင်လား ထပ် မေးပါလိမ့်မယ်။ Don't Send နှိပ်ပါ။ Welcome စာရင်ကိုပေါ်ဘာမယ်။ ပုံ (၁/၄) မှာ ကြည့်ပါ။

၂၃၃

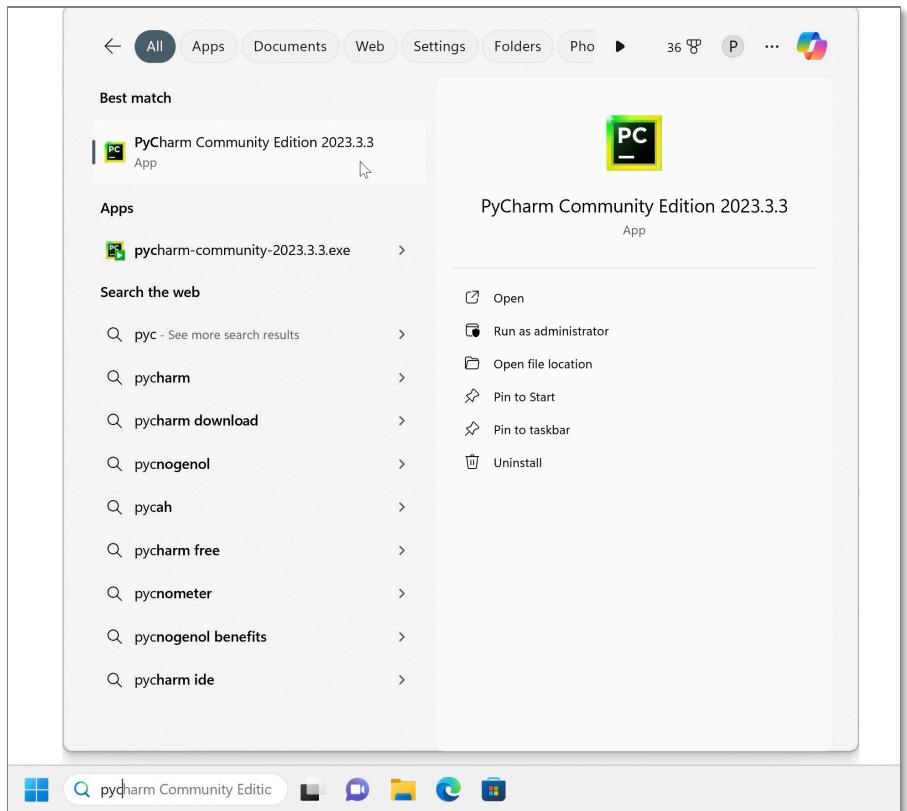

ပုံ ၃/၂

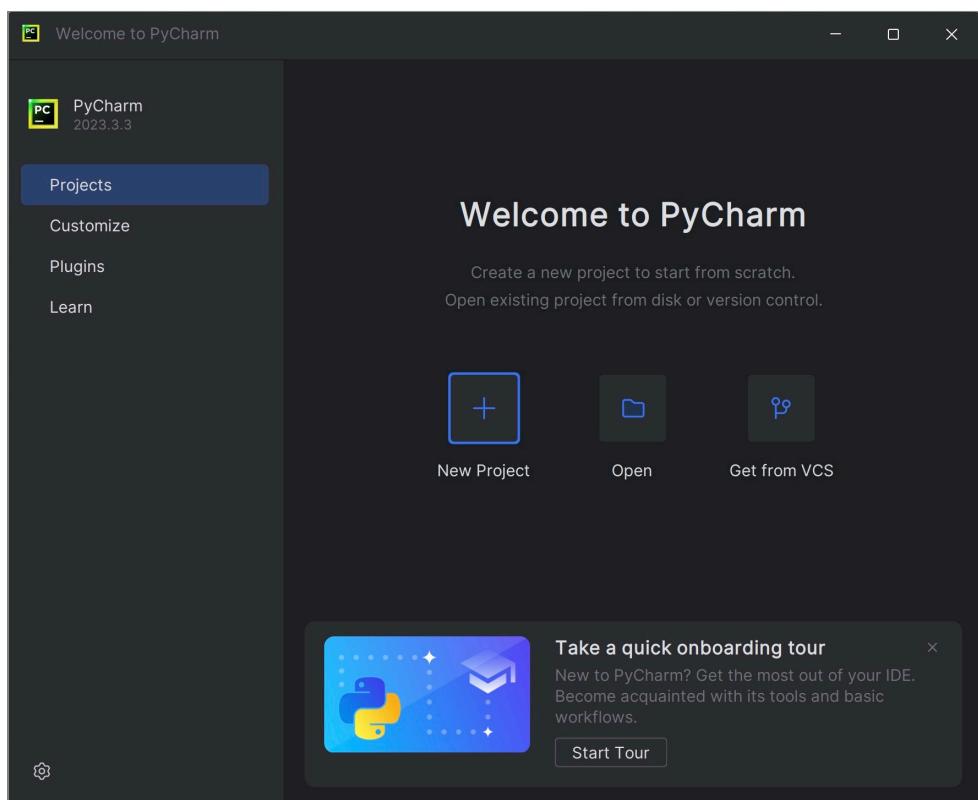
ဒီတရေးနေချိန် လက်ရှိ PyCharm ဗုံးရှင်းက ၂၀၂၃ ပါ။ သိပ်မကြာခင် ၂၀၂၄ ထွက်ပါတော့မယ်။ အကယ်၍ လက်ရှိဗုံးရှင်းထက် နိမ့်တဲ့ ဗုံးရှင်းတွေကို အောင်လုပ် လုပ်ချင်ရင် အောက်ပါ လင့်ကို သွားပါ။

<https://www.jetbrains.com/pycharm/download/other.html>

ဗုံးရှင်း ၂၀၂၄/၂၅ ထွက်ပြီးတဲ့ အချိန်၏ ၂၀၂၃ ဗုံးရှင်းကို လိုချင်ရင် ဝဘ်စာမျက်နှာမှ ရှာပြီး အောင်လုပ် လုပ်ပါ။ ၂၀၂၃ မှာလည်း ဗုံးရှင်းအခွဲတွေ ရှိပါသေးတယ်။ လက်ရှိအမြင့်ဆုံး ဗုံးရှင်းအခွဲ (ဥပမာ ၂၀၂၃.၃.၃) ကို သုံးလိုပါတယ်။ ၂၀၂၄/၂၅ သုံးမယ်ဆုံးရှင်းလည်း ပြဿနာတော့ မရှိပါဘူး။ Update ဗုံးရှင်းဖြစ်တဲ့ အတွက် ပုံတွေမှာ ပြထားတာနဲ့တော့ ကွာခြားချက်တရာ့၏ ရှိကောင်းရှိနိုင်ပါတယ်။

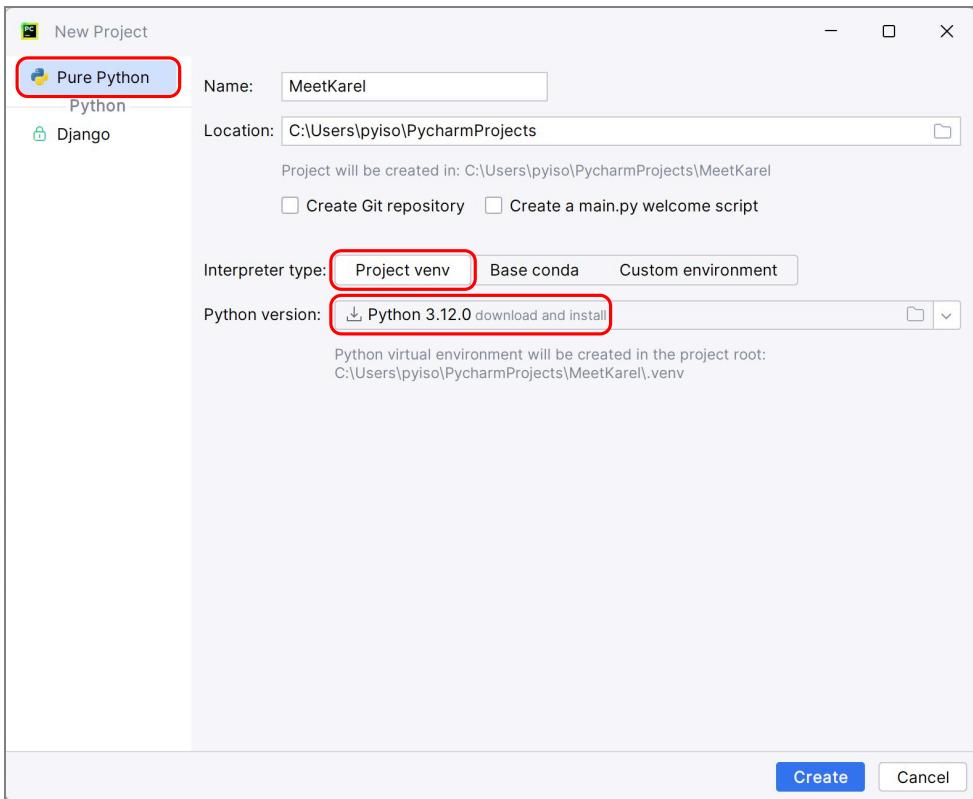
ଓ ম/ৰ

ଓ ম/ৰ

PyCharm IDE ဆိတာဘာလ

PyCharm ဟဲ Python နဲ့ ဆော်ဖို့ ရေးဖို့အတွက် အထောက်အကူးပြု Integrated Development Environment(IDE) ဆော်ပဲဖြစ်ပါတယ်။ စာစီတရာ့ကိုလုပ်တဲ့အခါ Microsoft Word ကို အသုံးပြု ကြသလိုပဲ Python ကုဒ်ရေးဖို့ PyCharm ကိုသုံးတဲ့ သဘောပါ။ PyCharm IDE က Python ပရောဂျက်တွေ အတွက် အခိုက်ရည်ရွယ်တယ်။ အဆောက်အအီးတစ်ခု၊ တံတားတစ်ခု ဆောက်လုပ်တာ ကို ပရောဂျက်လို့ ပြောလေ့ရှိသလို ပရိုဂရမ်/ဆော်ပဲတစ်ခု တည်ဆောက်တာကိုလည်း ပရောဂျက်လိုပဲ သုံးနှုန်းပါတယ်။ တစ်ဦးတစ်ယောက်တည်း ရေးတဲ့ ပရိုဂရမ်အသေးလေးတွေ အတွက် PyCharm ကို အသုံးပြုနိုင်သလို ပရိုဂရမ်မာတွေ အဖွဲ့လိုက်နဲ့ တည်ဆောက်ရတဲ့ ပရောဂျက်ကြီးတွေ အတွက်လည်း သုံးပါတယ်။ ဒီစာအုပ်မှာတော့ PyCharm ရဲ့ အဆင့်မြင်စီချေတွေကို အသုံးပြုမှာ မဟုတ်ပါဘူး။ ပရိုဂရမ်းမင်း စလေ့လာသူတွေကို လွယ်ကူးအဆင်ပြုစေတဲ့ အခြေခံ ဖီချာတွေလောက်ပဲ အသုံးပြုမှုပါ။

ပုံ ၂/၅ ပရောဂျက် အသစ်ယူခြင်း

PyCharm ပရောဂျက်ဆောက်ခြင်း

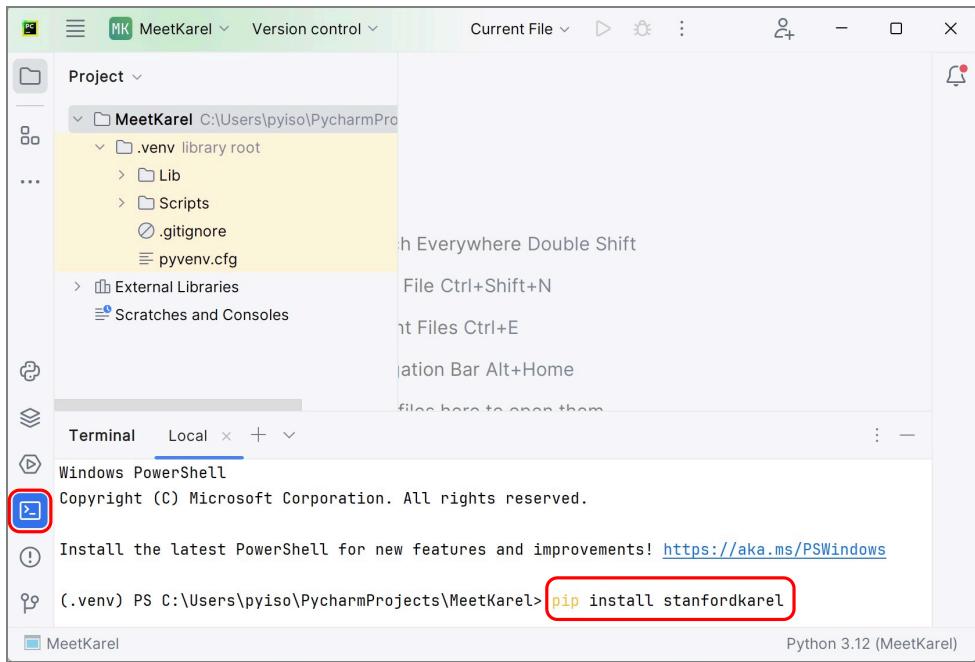
အင်စတောလုပ်ပြီးရင် PyCharm IDE ကိုဖွေ့စီး Welcome စခရင်မှ သိမဟုတ် File မီးဗုံးမှ New Project နှင့်ပြီး ပရောဂျက် အသစ်ယူပါ (ပြီးခဲတဲ့ ပုံ ၂/၅ ကို ပြန်ကြည့်ပါ)။ နံမည်ကို MeetKarel ပေးပါ။ ပုံ (၂/၅) မှာ တွေ့ရတဲ့အတိုင်း Pure Python, Proj venv နဲ့ Python ဗားရှင်း 3.12.xx ကို ရွှေ့ပါ။ xx က အခြားကဏ္ဍး ဖြစ်နေနိုင်တယ်။ အခိုက် ဗားရှင်း 3.12 သာ ဖြစ်ပါစေ။ Create ခလုတ်နှင့်ပါ။ ပရောဂျက်အတွက် Python ကို အင်စတောလ် လုပ်ပါလိမ့်မယ်။

မိမိလေ့လောင်တဲ့ အခန်းတစ်ခုချင်းစီအတွက် ပရောဂျက်တစ်ခု ဆောက်နိုင်ပါတယ်။ အခန်း (၂) အတွက် Chapter02၊ အခန်း (၃) အတွက် Chapter03 သလုပ်ဖြင့်။ သက်ဆိုင်ရာအခန်းအလိုက် ကုဒ်ဖိုင်တွေကို ပရောဂျက်တစ်ခုချင်းမှုပါ။ ထားတဲ့အတွက် ဖိုင်တွေများပြီး ရှုပ်တွေဖောင်းပွန်တဲ့ ပြဿနာ မရှိတော့ဘူး။ ကုဒ်ဖိုင်တွေကို ပရောဂျက်တစ်ခုထဲမှာပဲ ဖို့အလိုက်ခဲ့ထားလို့ရပေမဲ့ စလေ့လာသူအနေနဲ့ ပရောဂျက်တစ်ခုချင်း ခဲ့ထားတော်က် မလွယ်ကူဘူး။

ပရောဂျက် အသစ်ယူတဲ့အခါ တည်နေရာ Location: ကို သူနဲ့ကိုအတိုင်း ထားနိုင်သလို မိမိထားချင်တဲ့နေရာကို ညာဘက်စွန်း ဖို့ဒါအိုင်ကွန်လေးနှင့်ပြီး ပြောင်းလို့ရတယ်။

stanfordkarel လိုက်ဘရီ အင်စတောလ်လုပ်ခြင်း

ပုံ (၂/၆) မှာ အနိုရောင် ဝိုင်းပြထားတဲ့ အိုင်ကွန်ကို နှင့်ပြီး Terminal ကိုဖွေ့စီး။ Terminal မှာ အောက်ပါ ကွန်မန်းဖြင့်

ပုံ ၃/၆ Karel လိုက်ဘရီ အင်စတောလ်လုပ်ခြင်း

```
pip install stanfordkarel
```

ကားရဲလ်လိုက်ဘရီကို အင်စတောလ်လုပ်ပါ။ ပုံ (၃/၆) မှာ အနီရောင် ပိုင်းပြထားပါတယ်။ ခက္ကာတဲ့ အခါ အခုလို မက်ဆွဲချုပ်တွေ ကျလာပါလိမ့်မယ်။

```
Collecting stanfordkarel
  Downloading stanfordkarel-0.2.7-py3-none-any.whl (51 kB)
  ━━━━━━━━━━━━━━━━━━━━━━━ 51.9/51.9 kB 443.1 kB/s
    eta 0:00:00
  Installing collected packages: stanfordkarel
  Successfully installed stanfordkarel-0.2.7
```

```
[notice] A new release of pip is available: 23.2.1 -> 24.0
[notice] To update, run: python.exe -m pip install --upgrade pip
(.venv) PS C:\Users\pyiso\PycharmProjects\MeetKarel>
```

ဟိုက်လိုက်ပြထားတဲ့ မက်ဆွဲချုပ် တွေ့ရရင် အင်စတောလ်လုပ်တာ အောင်မြင်လိုပါ။

မှတ်ချက်။ ပေါ်ရပါမယ်။ ကားရဲလ်အခန်း ပရောဂျက်တစ်ခုခဲ့အတွက် stanfordkarel လိုက်ဘရီကို အထက် ဖော်ပြုအတိုင်း အင်စတောလ် လုပ်ဖို့လိုပါ။

နမူနာ ကားရဲလ် ကဗ္ဗာနှင့် ပရိုဂရမ်ကုဒ် ဖိုင်များထည့်ခြင်း

meet_karel.zip ဖိုင်ကို ဒီလင့် <http://tinyurl.com/3mmmm9c7j> ကနေ အောင်လုပ်လုပ်ပါ။ ငှါး zip ဖိုင်ကို extract လုပ်ပါ။ meet_karel နံမည်နဲ့ ဖိုဒါတစ်ခု ရလာပါမယ်။ ငှါးဖိုဒါထဲမှ အောက်ပါ worlds ဖိုဒါနှင့် .py ဖိုင်အားလုံးကို ကော်ပီလုပ်ပါ။

■ worlds

- ▶ meet_karel.w
- ▶ move_beeper_to_other_side.w

■ meet_karel.py

■ move_beeper_to_other_side.py

■ world_editor.py

MeetKarel ပရောဂျက်ထဲတွင် ကူးထည့်ပါ။ ပင်မ ပရောဂျက် MeetKarel (ပုံ က/၃ မှာ မြှားပြထား) ပေါ်မှာ ညာကလစ်နှင့်ပြီး Paste လုပ်ရမှာပါ။ ကော်ပီကူးထည့်လိုက်တဲ့ ဖိုင်တွေက ပုံမှာ တွေ့ရတဲ့ အတိုင်း MeetKarel ဖိုဒါအောက်မှာ ရှိသွေ့ပါတယ်။

အခန်းအလိုက် နှုံးနှာ ကုဒ်ဖိုင်တွေ ထည့်ပေးထားတဲ့ .zip ဖိုင်တွေကိုလည်း အထက်ပါအတိုင်း အလားတူ လုပ်ရပါမယ်။ ပရောဂျက်အသစ်ဆောက် .zip ဖိုင်ကို ဖြည့်၊ ရလာတဲ့ ဖိုဒါထဲက ဖိုင်တွေကို ပင်မ ပရောဂျက် ဖိုဒါထဲ ကော်ပီကူးထည့် ရုံပါပဲ။

meet_karel.py ဖိုင်ကို ကလစ်နှစ်ချက်နှင့်ပွင့်ပါ။ ပုံ (က/၃) မှာ အနိဂုံးထားတဲ့ ကုဒ်အယ်ဒီတာ (code editor) ပွင့်လာပါမယ်။ အဲဒီ မူရင်းဖိုင်မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဆက်လက် ပြင်ဆင်ဖြည့်စွာက်ပါ။

```
from stanfordkarel import *

def main():
    """Karel code goes here!"""
    move()
    move()
    move()
    pick_beeper()
    turn_left()
    move()
    move()

    turn_left()
    turn_left()
    turn_left()

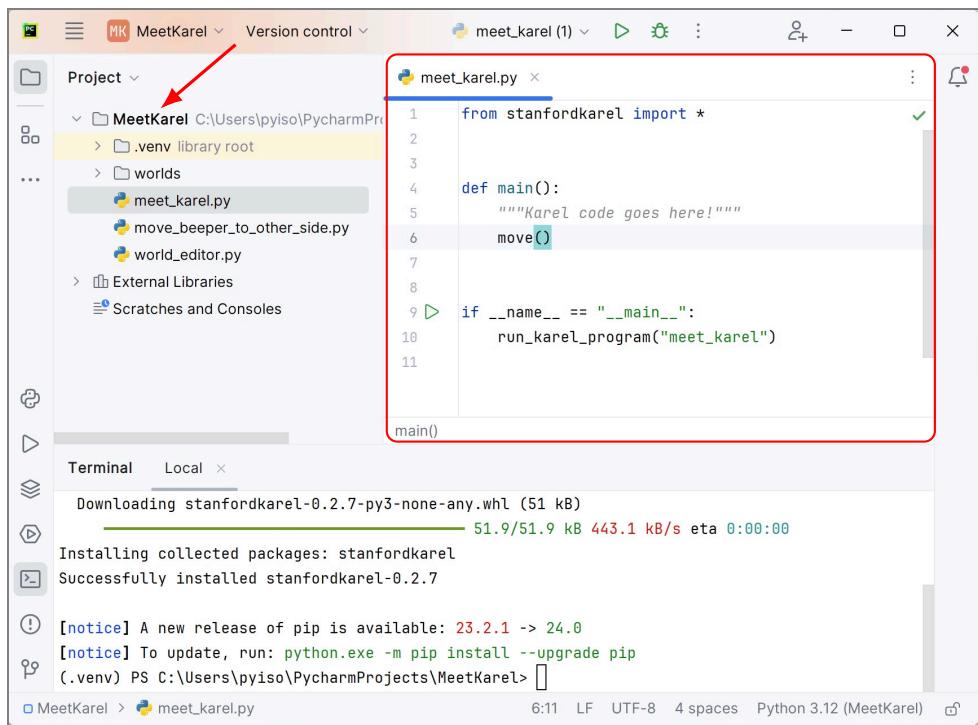
    move()
    put_beeper()

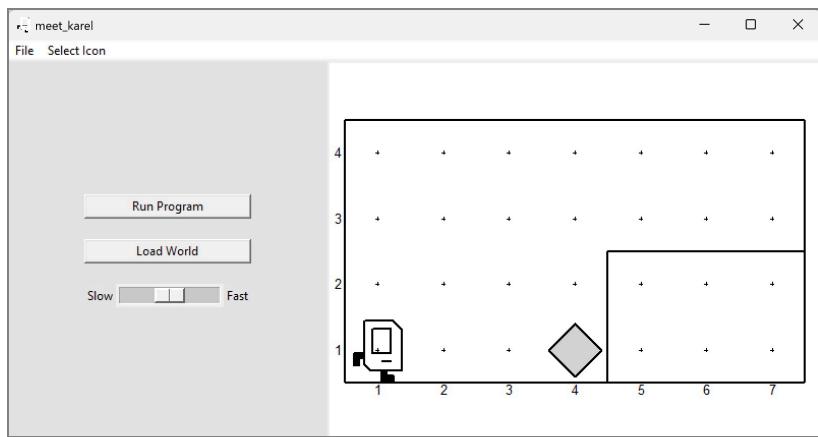
if __name__ == "__main__":
```

```
run_karel_program("meet_karel")
```

run ထားတဲ့ ပရိုကရမ်တစ်ခုကို တစ်ခါထပ် run ရင် Cancel (သို့) Stop and Rerun လုပ်မှုလား မေးတယ်။ Stop and Rerun လုပ်ရပါတယ်။

meet_karel.py ဖိုင်ကို ညာကလစ်နှုမ်ပြီး Run 'meet_karel' လုပ်ပါ (အယ်ဒီတာ ရေးယာမှာ ညာကလစ်နှုမ်ပြီး Run 'meet_karel' လုပ်လိုလည်း ရပါတယ်)။ ပုံ (က/ရ) က ကားရဲ့လုပ်ပိုင် ပရိုကရမ် တက်လာရင် Run Program ခလုတ်ကိုနှိပ်ပါ။ ဘိပါကို ကားရဲ့လာ ရွှေ့ပေးပါလိမ့်မယ်။

બુદ્ધિ

ဆင်းတက်စ်အမှားများ

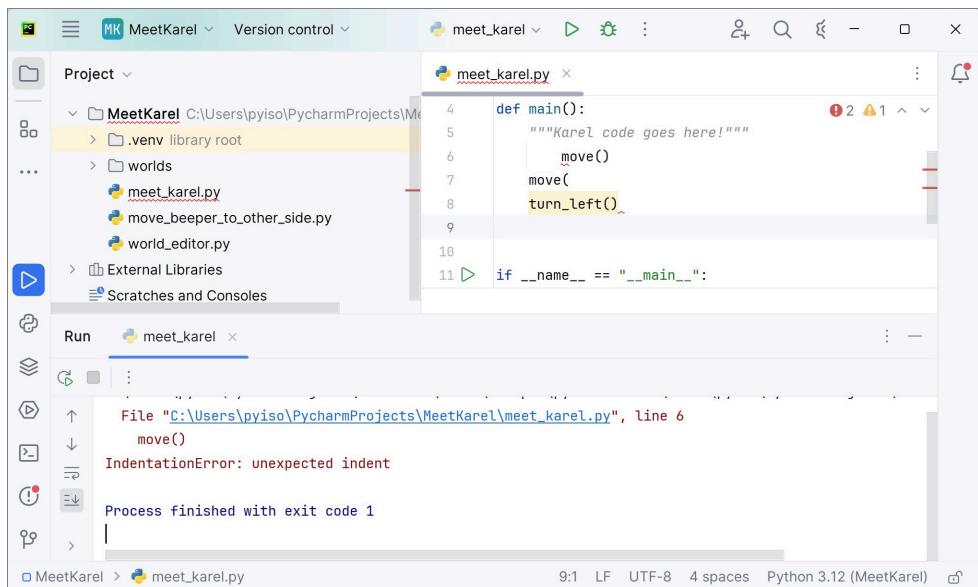
အကယ်၍ ပရိုကရမ် run လို့မရရင် ကုဒ်ရေးတာမှားနေလို့ ဖြစ်နိုင်တယ်။ မိမိရေးထားတာကို စာမျက်နှာ (၃၀၂) က ပရိုကမ်ကုဒ်နဲ့ နိုင်းယူဉ် စစ်ဆေးကြည့်ပါ။ PyCharm အယ်ဒီတာမှာ အနီလှိုင့်တွေ့လေးတွေ (ပုံ ၂/၉) ပြတဲ့နေရင် အဲဒီနေရာတွေမှာ ဆင်းတက်စ်မှားနေလို့ (သို့) လိုက်ဘရီမထည့်ရသေးလို့ပါ။

လိုက်ကွင်းကျို့နေတာက အဖြစ်များတဲ့ အမှားပါ။ ကျို့ခဲ့လို့ မရပါဘူး။ အင်ဒန်တေးရှင်း (indentation) လုပ်ရမဲ့နေရာမှာ မလုပ်ထားရင်လည်း ပြဿနာဖြစ်တယ်။ move, turn_left တွေကို ဘေးမှု၏ ညာဘက်ဆွဲပြီး အင်ဒန်လုပ်ပေးရမယ်။ အဲဒီတွေ ကရုမစိုက်မိရင် ဆင်းတက်စ်အမှားဖြစ်ပြီး ပရိုကရမ် run လို့ မရနိုင်ဘူး။

Terminal မှာ ထုတ်ပေးတဲ့ မက်ဆွဲချုပ်တွေကို ကြည့်ပြီးတော့လည်း ဘာပြဿနာဖြစ်နေလဲ မှန်းဆ လို့ရနိုင်တယ်။ ဘာကြောင့်ဖြစ်နိုင်လဲ ဆက်စပ်စဉ်းတားလို့ ရတယ်။ ဥပမာ ဖြစ်တဲ့ပြဿနာအလိုက် အခုလို တွေ့ရပါမယ်။

```
File "c:\Users\pyiso\VS Code\meet_karel\meet_karel.py", line 6
    move(
        ^
SyntaxError: '(' was never closed
```

```
File "c:\Users\pyiso\VS Code\meet_karel\meet_karel.py", line 7
    move()
    ^
IndentationError: unexpected indent
```

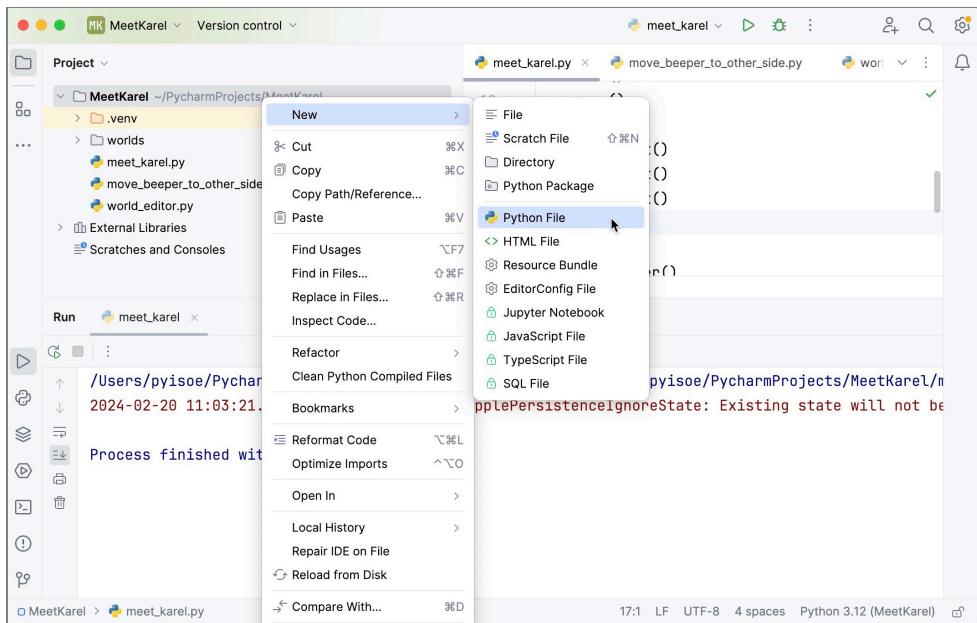


```
Traceback (most recent call last):
  File "c:\Users\pyiso\VS Code\meet_karel\meet_karel.py", line 1,
    in <module>
      from stanfordkarel import *
ModuleNotFoundError: No module named 'stanfordkarel'
```

Python ဖိုင် အသစ်ယူခြင်း

MeetKarel ပင်မ ပရောဂျက်ဖို့ဒါပေါ်မှာ ညာကလစ်နှင့်ပြီး Python ဖိုင် အသစ်ယူနိုင်ပါတယ်။ Python ဖိုင်တွေက .py အိုင်စာန်းရှင်းနဲ့ပါ။ ကားရဲ့လ်ပရိုဂျမ်တစ်ခုကို Python ဖိုင်တစ်ခု ထားပါမယ်။ ပင်မ ပရောဂျက်ဖို့ဒါ အောက်မှာပဲ တိုက်ရိုက်ရှိရပါမယ်။

နောက်ပိုင်း အဆင့်မြှင့်လာရင် ပရိုဂျမ်တစ်ခုအတွက် ပရောဂျက်တစ်ခု ထားနိုင်တယ်။ ကုဒ်ဖိုင်တွေ အပြင် ပရိုဂျမ်အတွက် လိုအပ်တဲ့ ရုပ်ပုံတွေ၊ အခြားဖိုင်တွေ (config ဖိုင်၊ setting ဖိုင် စသည်ဖြင့်) လည်း ပါနိုင်တယ်။ ပင်မပရောဂျက် အောက်မှာပဲ ဖိုင်တွေက တိုက်ရိုက်ရှိဖို့လည်း မလိုတော့ဘူး။ ဆက် စပ်ရာ ဖိုင်တွေကို အမျိုးအစားအလိုက် ဖန်ရှင်အလိုက် ဖို့ဒါတွေခဲ့ပြီး စနစ်ကျ စီစဉ်ဖွဲ့စည်း ထားရမှာပါ။ ပရောဂျက်တစ်ခုမှာ ဖိုင်တွေကို စနစ်တကျ စုဖွဲ့ထားဖို့ အရေးကြီးပါတယ်။

ပုံ ၂/၁၀

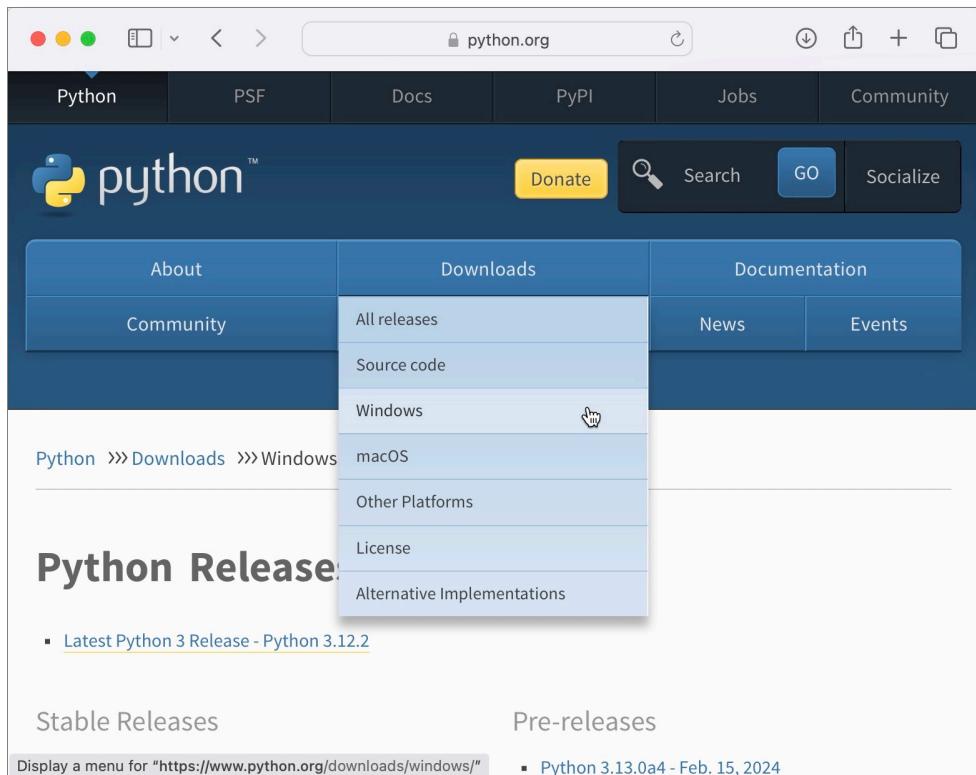
Visual Studio Code နှင့် Python အင်စတောလ်လုပ်ခြင်း

Visual Studio Code(VS Code) ဟာ ပရိုဂရမ်မာအများစုံ ကြိုက်နှစ်သက်တဲ့ မောဒန် ကုဒ်အယ်ဒီတာ တစ်ခုပါ။ Python, JavaScript, C++ စတဲ့ programming language အမျိုးမျိုးအတွက် အသုံးပြု နိုင်ပါတယ်။

PyCharm မှာတော့ ပရောဂျက်အသစ်ဆောက်ရင် Python ပါ တစ်ခါတည်း ဒေါင်းလုဒ်လုပ်ပြီး အင်စတောလ် လုပ်လိုရတယ်။ VS Code နဲ့ Python ရေးမယ်ဆိုရင် Python Programming Language ကို သိုံးခြား ဒေါင်းလုဒ်လုပ်ပြီး အင်စတောလ် လုပ်ရပါမယ်။

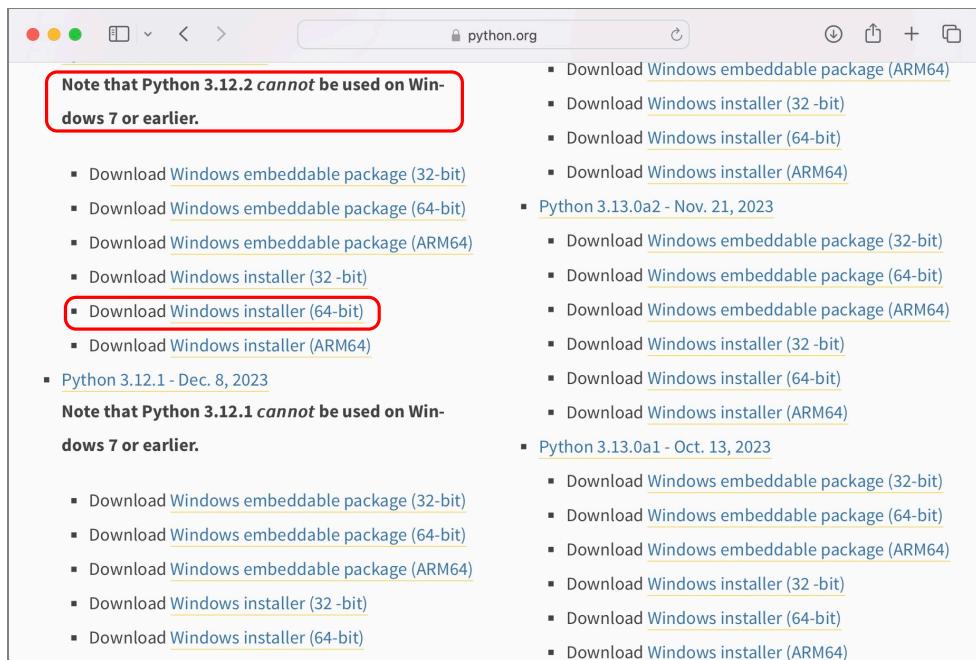
Python အင်စတောလ်လုပ်ခြင်း

ဒီလုပ် <https://www.python.org/> ကိုဖွေ့စ်ပါ။ Download မိန္ဒီးမှ Windows နိုပ်ပါ (ပုံ က/၁၁ ကို ကြည့်ပါ)။ Apple ကွန်ပျိုးတာအတွက် ဆိုရင် macOS ရွှေးရပါမယ်။ လူများစုသုံးတဲ့ ပိုက်ခရီးဆော် ဝင်း ခြီးအတွက် အင်စတောလ်လုပ်နည်းကို အခိုက်ပြေားမှာပါ။ ပုံ က/၁၂ မှာလို တွေ့ရပါလိမ့်မယ်။ အင်စတောလ် လာ ဗားရှင်း 3.12 ထဲက လက်ရှိအမြင့်ဆုံး ကိုရွေးပါ။ ဒီစာရေးချိန်မှာ 3.12.2 ဟာ အမြင့်ဆုံးဗားရှင်းပါ။ Windows Installer (64-bit) ကိုနိုပ်ပြီး ဒေါင်းလုဒ်လုပ်ပါ။

ပုံ က/၀၁

ဒေါင်းလုဒ်ပြီးရင် အင်စတောလ်လာဖိုင်ကို ညာကလစ်နိုပ်ပြီး Run as administrator လုပ်ပါ။ ပုံ (က/၁၃) ကိုကြည့်ပါ။ ပုံ (က/၁၄) မှာလို ဒိုင်ယာလော် ဆောက်စ် ပွင့်လာပါမယ်။ အနိဂုင်းထားတဲ့ ချက်ချေ ဆောက်စ်နှစ်ခုကို ချက်ချေလုပ်ပြီး Install Now နိုပ်ပါ။ အင်စတောလ် ပြီးလို Setup was successful

Note that Python 3.12.2 cannot be used on Windows 7 or earlier.

- Download Windows embeddable package (32-bit)
- Download Windows embeddable package (64-bit)
- Download Windows embeddable package (ARM64)
- Download Windows installer (32-bit)
- Download Windows installer (64-bit)**
- Download Windows installer (ARM64)

Python 3.12.1 - Dec. 8, 2023

Note that Python 3.12.1 cannot be used on Windows 7 or earlier.

- Download Windows embeddable package (32-bit)
- Download Windows embeddable package (64-bit)
- Download Windows embeddable package (ARM64)
- Download Windows installer (32-bit)
- Download Windows installer (64-bit)

Python 3.13.0a2 - Nov. 21, 2023

- Download Windows embeddable package (32-bit)
- Download Windows embeddable package (64-bit)
- Download Windows embeddable package (ARM64)
- Download Windows installer (32-bit)
- Download Windows installer (64-bit)
- Download Windows installer (ARM64)

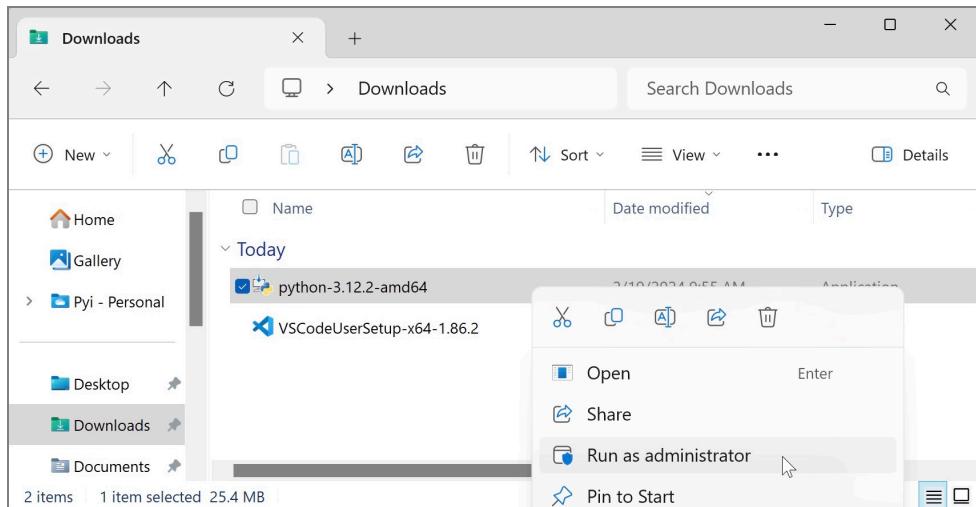
Python 3.13.0a1 - Oct. 13, 2023

- Download Windows embeddable package (32-bit)
- Download Windows embeddable package (64-bit)
- Download Windows embeddable package (ARM64)
- Download Windows installer (32-bit)
- Download Windows installer (64-bit)
- Download Windows installer (ARM64)

ပုံ ၂/၁၂

ပေါ်လာရင် Close ခလုတ်နိုပ်ပြီး ပိတ်ပါ။

ဝင်းခွဲး command prompt (cmd) မှာ `python --version` run ရင် ပုံ (၁/၁၃) မှာလို အင် စတော်လုပ်ထားတဲ့ ဗားရှင်းကို ပြပေးသင့်ပါတယ်။

Downloads

Name Date modified Type

python-3.12.2-amd64

VSCodeUserSetup-x64-1.86.2

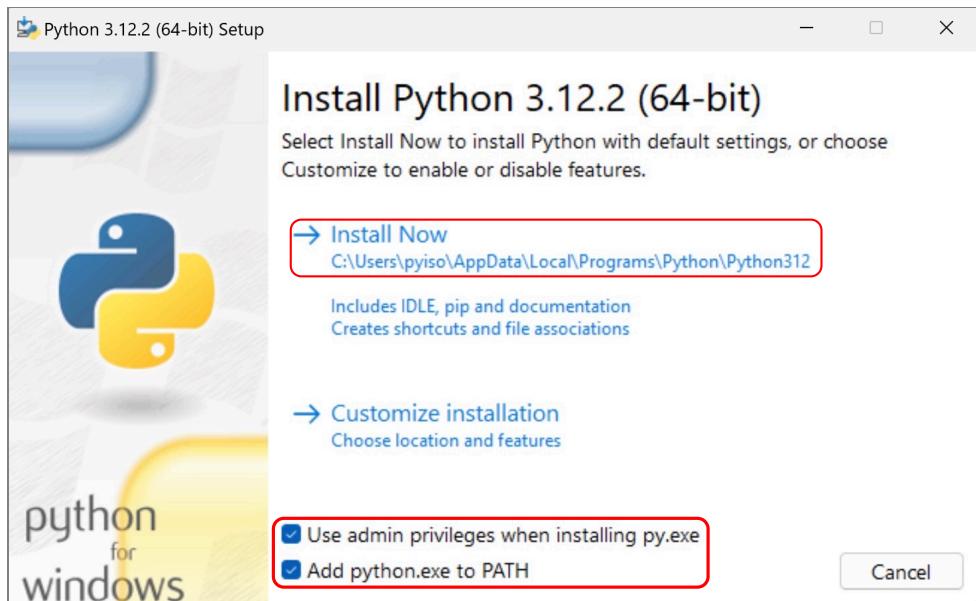
Open Enter

Share

Run as administrator

Pin to Start

ပုံ ၃/၁၃

૪ ટ/૦૬

```
Microsoft Windows [Version 10.0.22621.2861]
(c) Microsoft Corporation. All rights reserved.

C:\Users\pyiso>python --version
Python 3.12.2

C:\Users\pyiso>
```

૪ ટ/૦૭

VS Code အင်စတောလ်လုပ်ခြင်း

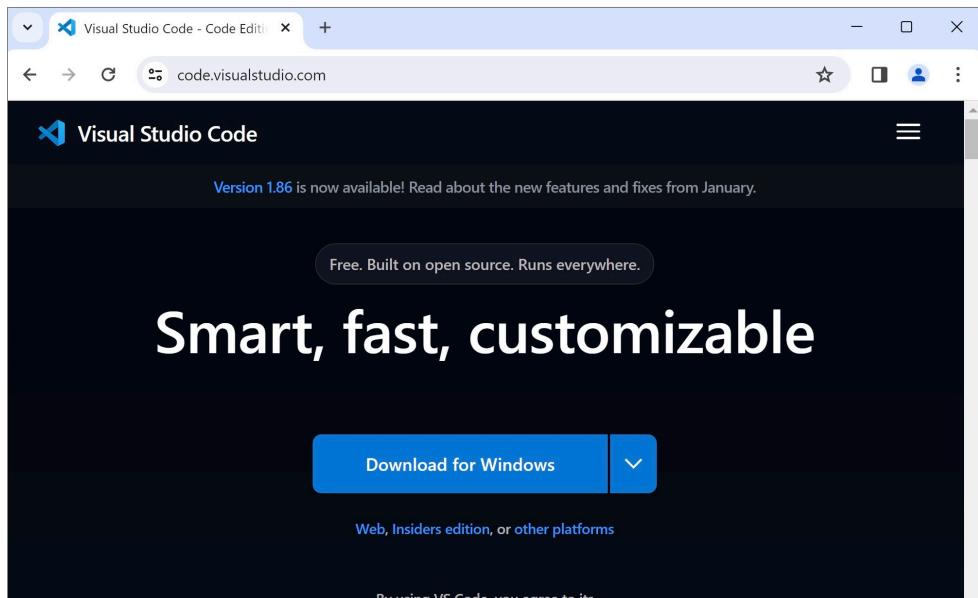
အခုနိရင် Python programming language အောင်မြင်စွာ ထည့်ပြီးသွားပါပြီ။ VS Code အင်စတောလ် ဆက်လုပ်ပါမယ်။ အင်စတောလ် ဒေါင်းလုပ်လုပ်ရန် ဝေါ်စာမျက်နှာကို အောက်ပါလုပ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

<https://code.visualstudio.com>

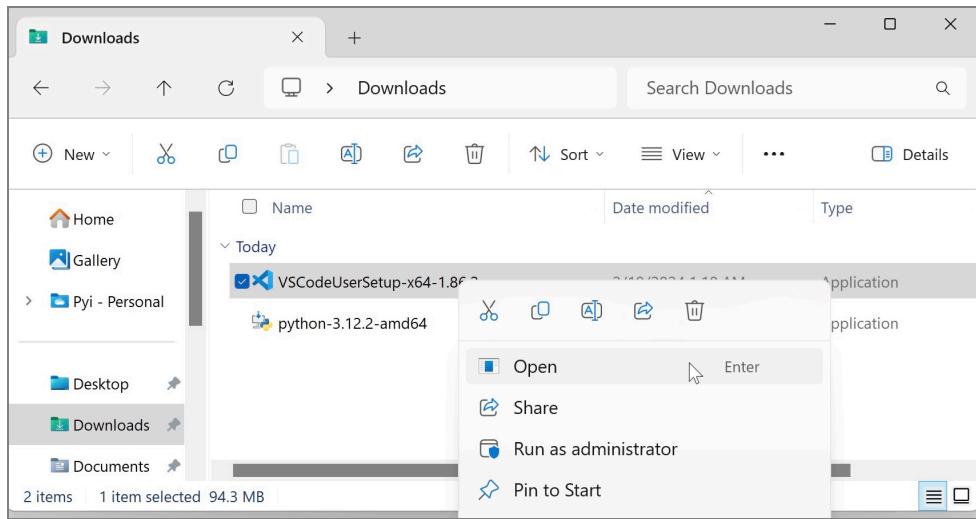
မှတစ်ဆင့် သွားပါ။ ပုံ (က/၁၆) ဝေါ်စာမျက်နှာကို တွေ့ရပါမယ်။ [Download for Windows](#) နှုပ်၍ ဒေါင်းလုပ်လုပ်ပါ။

ပြီးတဲ့အခါ အင်စတောလ်လုပ်ခြင်း ပုံင်ပါ (ပုံ က/၁၇ မှာ ပြထားပါတယ်)။ အင်စတောလ် ခိုင်ယာလော့ဂောက်စ် ပွင့်လာရင် [I accept the agreement](#) ကို ချက်ချွဲလုပ်၍ [Next >](#) တစ်ခု ပြီးတစ်ခု ဆက်နိုပ်သွားပြီး နောက်ဆုံးမှာ [Install](#) နှုပ်ပါ။ အင်စတောလ်လုပ်နေတာကို ခကေတ္တာင့်ပြီး၊ ပြီးသွားရင် [Finish](#) နှုပ်ပါ။

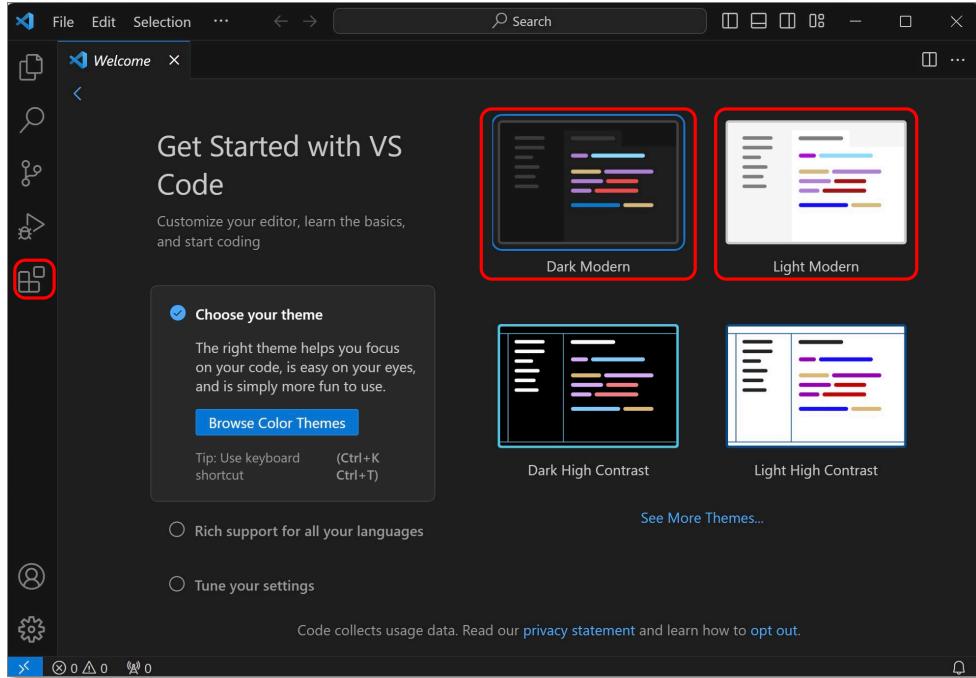
Welcome စခရင်ကို ပုံ (က/၁၈) လို တွေ့ရပါမယ်။ [Dark Modern](#) (သို့) [Light Modern](#) နှစ်သက်ရာ သီးမှတ် ရွှေးပါ။ အဲဆုံးရင် VS Code လည်း အင်စတောလ် လုပ်ပြီးသွားပါပြီ။ ကားရဲ့လုပ်ရမှု ရှုံးဖို့ ဆက်လုပ်ရပါမယ်။

ပုံ က/၁၆

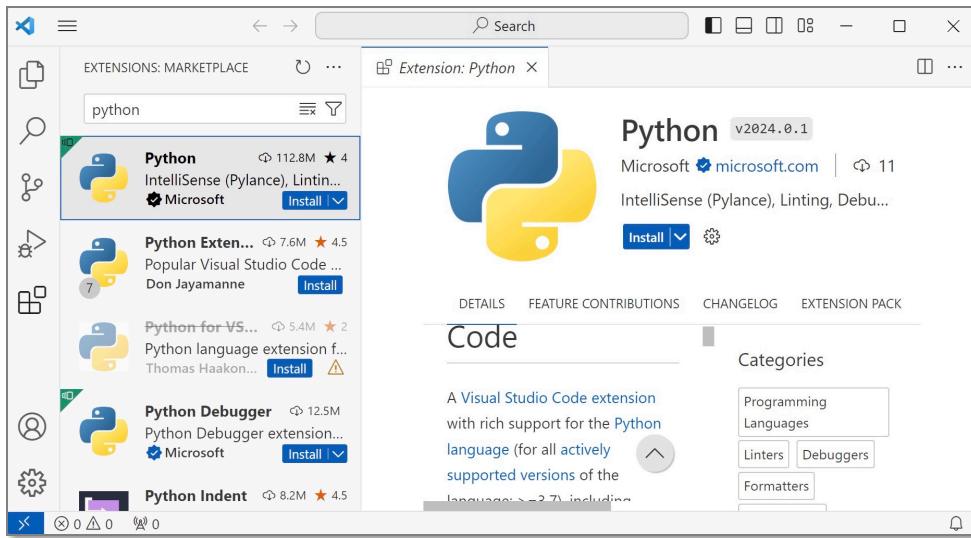
ပုံ ၃/၀၄

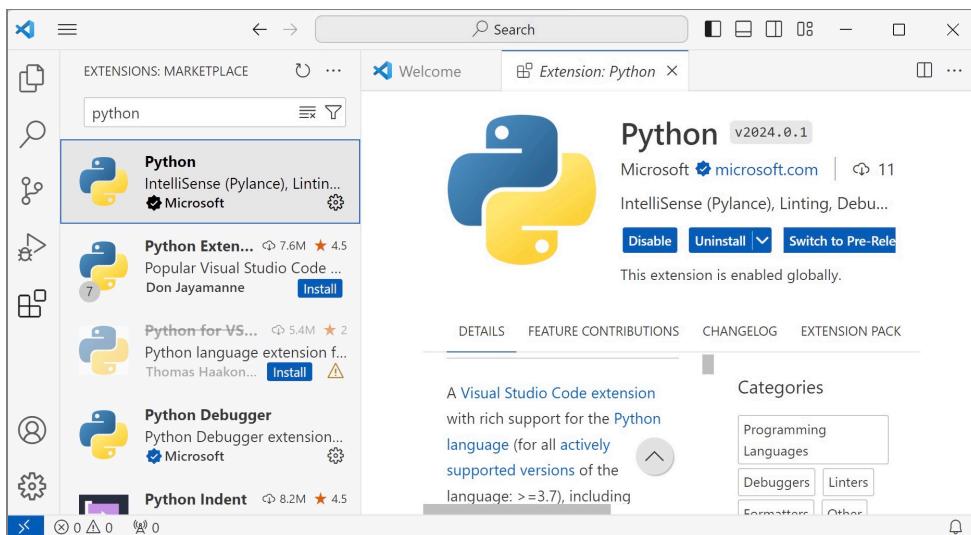
ပုံ ၃/၀၅

VS Code Python Extension တည်ခြင်း

Python ပရိုဂရမ်ရေးဖို့အတွက် VS Code က ဒီအတိုင်းဆိုရင် သိပ်အဆင်မပြေသေးပါဘူး။ Python အတွက် extension အင်စတောလ် လုပ်ပေးရပါအိုးမယ်။ ပုံ (က/၁၈) ဘယ်ဘက်သောင်နားမှာ အနီးပိုင်းထားတဲ့ အိုင်ကွန်လေးကို နှိပ်ပါ။ Python extension ကိုရှာပါ။ ပုံ (က/၁၉) မှာ ဘယ်လိုရှာရမလဲ ပြထားပါတယ်။ ပုံမှာတွေ့ရတဲ့ Microsoft က ထုတ်တဲ့ extension ကို အင်စတောလ်လုပ်ပါ။ အောင်မြင်ရင် ပုံ (က/၂၀) မှာလို ဖြစ်သွားပါမယ်။ Python နဲ့ VS Code ကိစ္စတော့ ပြီးသွားပြီ။ ကားရဲ့လဲ example run ဖို့ ဆက်လုပ်ရမယ်။

ပုံ က/၁၉

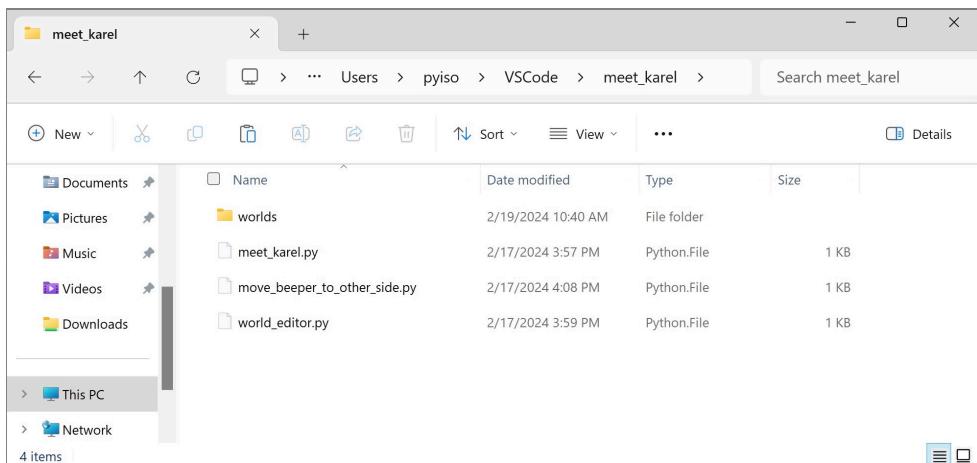
ပုံ က/၂၀

နမူနာ ကားရဲလ် ကဗ္ဗာနှင့် ပရိုဂရမ်ကို ပိုင်များထည့်ခြင်း

meet_karel.zip ဖိုင်ကို ဒီလင့် <http://tinyurl.com/3mm9c7j> ကနေ ဒေါင်းလုပ်လုပ်ပါ။ ငါး zip ဖိုင်ကို extract လုပ်ပါ။ meet_karel နံမည်နဲ့ ဖို့ဒါတစ်ခု ရလာပါမယ်။ ဖို့ဒါထဲ ဝင်ကြည့်ရင် အောက်ပါ အတိုင်း ရှိသင့်ပါတယ်။

■ worlds

- ▶ meet_karel.w
 - ▶ move_beeper_to_other_side.w
- meet_karel.py
 - move_beeper_to_other_side.py
 - world_editor.py

ပုံ က/ဂ

VS Code အတွက် ဖို့ဒါတစ်ခုကို မိမိအတွက် အဆင်ပြေမဲနေရာမှာ သီးသန့်တည်ဆောက် ထားသင့်တယ်။ ဥပမာ

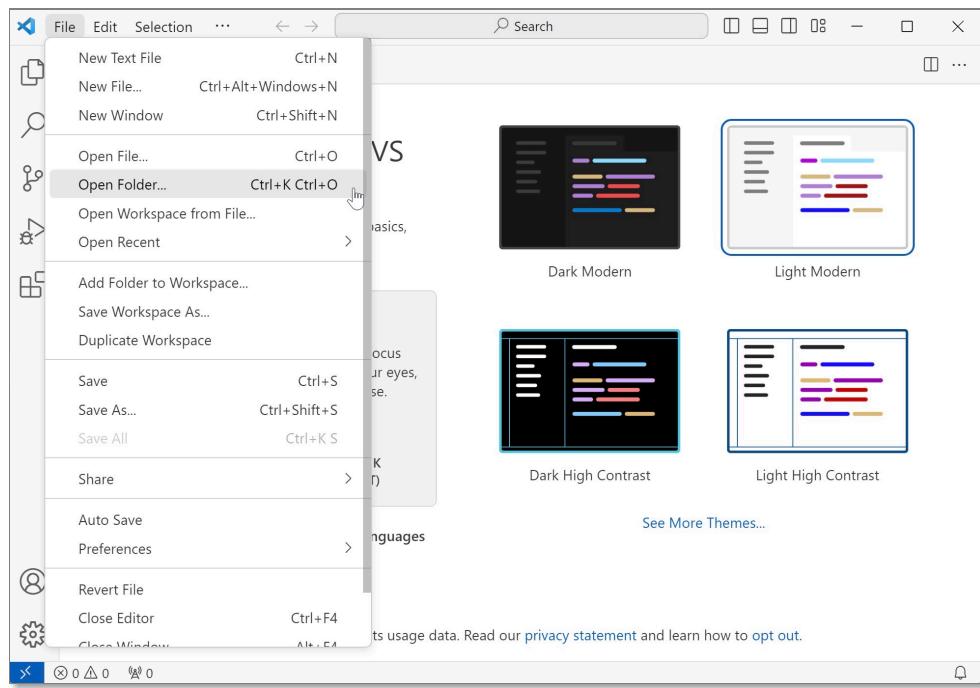
C:\Users\yourname\VS Code

မိမိ လက်ရှိ Home ဖို့ဒါကို C: drive ရဲ့ Users ဖို့ဒါထဲမှာ တွေ့နိုင်ပါတယ်။ Win + R ရှေ့ကတ် နှုပ်ပြီး %userprofile% ရှိက်ထည့်၍ Ok လုပ်ပြီး Home ဖို့ဒါကို သွားနိုင်ပါတယ်။ အကယ်၍ မသွားတတ်ရင်လည်း ပြဿနာမရှိပါဘူး။ ကိုယ့်အတွက် လွယ်ကူမဲ့ Desktop, Downloads, Documents တစ်ခုခဲ့ထဲမှာ VS Code အတွက် ဖို့ဒါတစ်ခု ထားလည်းရတယ်။

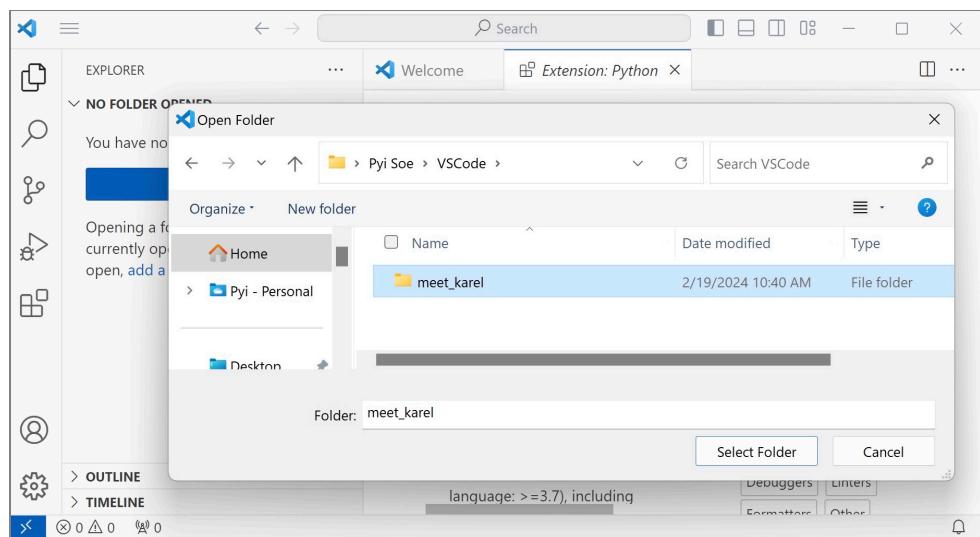
meet_karel ဖို့ဒါ (.zip ဖိုင်မဟုတ်ပါ) ကို အထက်ပါအတိုင်း အသစ် ဆောက်ထားတဲ့ VS Code သီးသန့်ဖို့ဒါထဲကို ကော်ပိကူးထည့်ပါ။ ငါး meet_karel ဖို့ဒါကို VS Code File မိန္ဒားမှ Open Folder နှုပ်၍ ဖွဲ့စွဲပါ။ ပုံ (က/ဂ) တွင်ကြည့်ပါ။

အခန်းအလိုက် နှုန်းကုဒ်ဖိုင်တွေ ထည့်ပေးထားတဲ့ .zip ဖိုင်တွေကိုလည်း အထက်ပါအတိုင်း လုပ်ရပါမယ်။ .zip ဖိုင်ကို ဖြည့်၊ ရလာတဲ့ ဖို့ဒါကို သီးသန့်ဖို့ဒါတစ်ခုထဲကို ကော်ပိကူးထည့်၍ VS Code နဲ့ အဲဒီဖို့ဒါကို ဖွဲ့စွဲပါပဲ။

၃၀၂

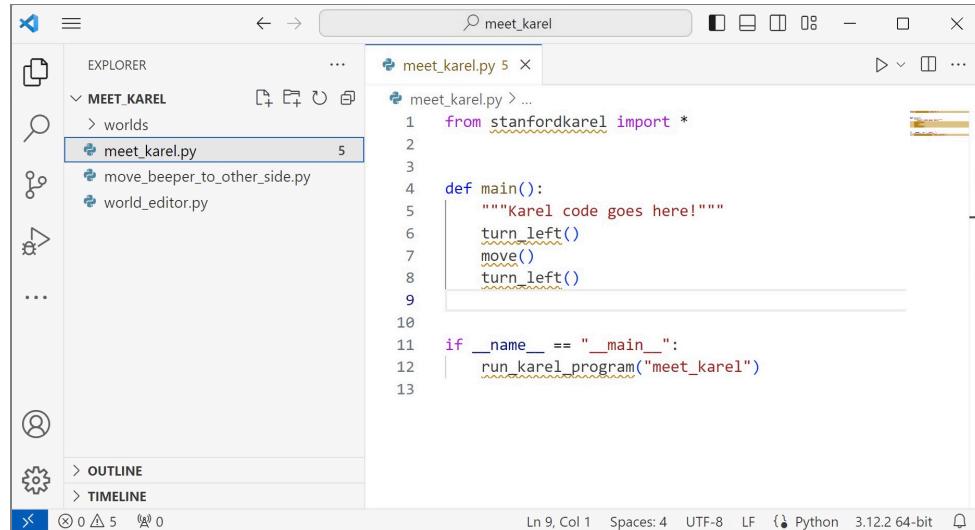
ပုံ က/၂၂

ပုံ က/၂၃

stanfordkarel လိုက်ဘရီ အင်စတေလုပ်ခြင်း

`meet_karel.py` ဖိုင်ကို ကလစ်နှစ်ချက်၌ ဖွင့်ပါ။ ကုဒ်အယ်ဒီတာ ပွင့်လာမယ် (ပုံ ၂/၂၄)။ အဲဒီ ကုဒ် အယ်ဒီတာပေါ် (သို့) `meet_karel.py` ဖိုင်ကို ညာကလစ်နှစ်ပြီး `Run Python File in Terminal` လုပ်ပါ (ပုံ ၂/၂၅။ Terminal ပွင့်လာပြီး အယ်ရာမက်ဆွေချုပ်တွေ ပြလိမ့်မယ်။ ပုံ (၂/၂၆) မှာ ကြည့်ပါ။ ကားရုံပရှိရမ်အတွက် လိုအပ်တဲ့ stanfordkarel လိုက်ဘရီ အင်စတေလုပ်မလုပ်ရသေးပါဘူး။ ဒါ ကြောင့် အယ်ရာဖြစ်နေတာ။


```

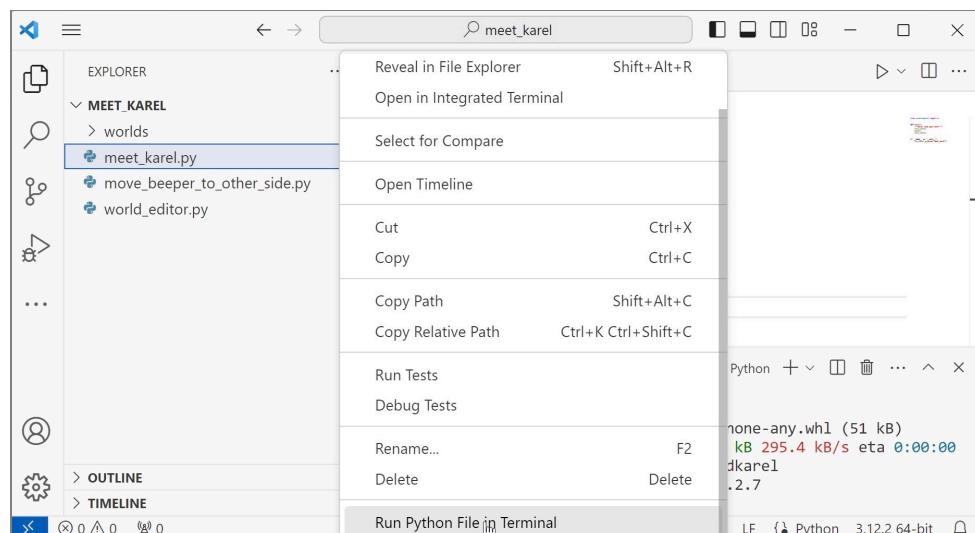
from stanfordkarel import *

def main():
    """Karel code goes here!"""
    turn_left()
    move()
    turn_left()

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("meet_karel")

```

ပုံ ၂/၂၄

Run Python File in Terminal

ပုံ ၂/၂၅

ခုနကပွင့်လာတဲ့ Terminal မှာပဲ အောက်ပါကွန်မန်းကို run ပြီး stanfordkarel လိုက်ဘရီကို အင်စတေလုပ်ပါ။

```

    EXPLORER               meet_karel.py 5
    MEET_KAREL
    worlds
    meet_karel.py
    move_beeper_to_other_side.py
    world_editor.py

    PROBLEMS 5   OUTPUT  TERMINAL  ...
    PS C:\Users\pyiso\VSCode\meet_karel> & C:/Users/pyiso/AppData/Local/Programs/Python/Python312/python.exe c:/Users/pyiso/VSCode/meet_karel/meet_karel.py
    Traceback (most recent call last):
      File "c:/Users/pyiso/VSCode/meet_karel/meet_karel.py", line 1,
        in <module>
          from stanfordkarel import *
    ModuleNotFoundError: No module named 'stanfordkarel'
    PS C:\Users\pyiso\VSCode\meet_karel> pip install stanfordkarel
  
```

ပုံ ၃/၂၆

`pip install stanfordkarel`

ပုံ (၃/၂၆) မှာ အနိဂင်းထားတာကို ကြည့်ပါ။ အဲဒီအတိုင်းရိုက်ထည့်ပြီး Enter ကိုနှိပ်ပါ။ ခေါ်ကြာတဲ့ အခါ အခုလို မက်ဆော်ချုပ်တွေ ကျလာပါလိမ့်မယ်။

```

ModuleNotFoundError: No module named 'stanfordkarel'
PS C:\Users\pyiso\VSCode\meet_karel> pip install stanfordkarel
Collecting stanfordkarel
  Downloading stanfordkarel-0.2.7-py3-none-any.whl (51 kB)
  51.9/51.9 kB 295.4 kB/s eta 0:00:00
Installing collected packages: stanfordkarel
Successfully installed stanfordkarel-0.2.7
PS C:\Users\pyiso\VSCode\meet_karel>
  
```

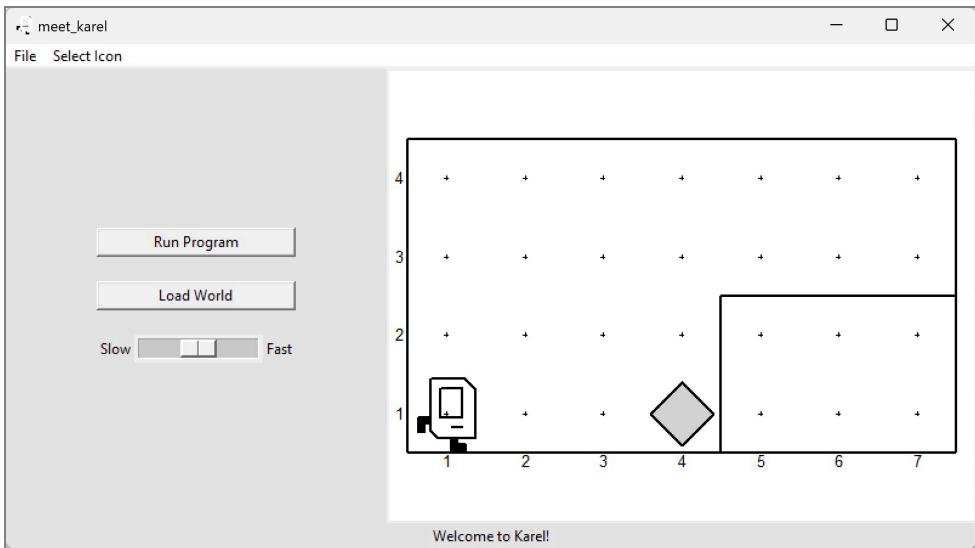
ဟိုက်လိုက်ပြထားတဲ့ မက်ဆော်ချုပ်တွေရရင် အင်စတောလ် အောင်မြင်လိုပါ။ ပုံ (၃/၂၆) အယ်ဒီတာမှာလို သတိပေး လိုင်းတွန်များတွေ မရှိသင့်တော့ဘူး။ stanfordkarel လိုက်ဘရီ အင်စတောလ် လုပ်ပြီးပြီးမှာလို သတိပေးတာတွေ ပျောက်သွားသင့်တယ်။

meet_karel.py ဖိုင်ကို ညာကလောင်နှိပ်ပြီး Run Python File in Terminal ပြန်လုပ်ကြည့်ပါ။ ပုံ (၃/၂၇) မှာပြထားတဲ့ ကားရဲ့ပရိုကရဲ့ ပုံင့်လာသင့်ပါတယ်။ Run Program နိုပ်ကြည့်ပါ။ စက်ရှပ် လေး ကားရဲ့ နေရာရွှေသွားတာ တွေ့ရမယ်။ meet_karel.py ကို အောက်ပါအတိုင်း ဖြည့်စွက်ရေးပါ။

```

from stanfordkarel import *

def main():
    """Karel code goes here!"""
  
```


ဗို ၂/၂၇

```

move()
move()
move()
pick_beeper()
turn_left()
move()
move()

turn_left()
turn_left()
turn_left()

move()
put_beeper()

if __name__ == "__main__":
    run_karel_program("meet_karel")

```

`meet_karel.py` ဖိုင်ကို ညာကလစ်နိုပ်ပြီး Run Python File in Terminal ပြန်လုပ်ကြည့်ပါ။ ကား ရဲလ်ပရိုကရမ် ပွင့်လာရင် `Run Program` နှိပ်ကြည့်ပါ။ ဘိပါလေးကို နေရာခြေားပါလိမ့်မယ်။ အကယ်၍ ကားရဲလ်ပရိုကရမ် မတက်လာရင် ကုဒ်ရေးတာမှားနေလို့ ဖြစ်နိုင်တယ်။ အပေါ်ကုဒ်နဲ့ ဦးယျာဉ်ပြီး ကြည့်ပါ။ VS Code အယ်ဒီတာမှာ အနိုင်တွေ့လေးတွေ ပြတဲ့နေရင် အဲဒီနေရာတွေမှာ ဆင်းတက်မှုးနေတာ ဖြစ်နိုင်တယ်။

VS Code အယ်ဒီတာမှာ ပရိုကရမ်ကုဒ်ပြင်ပြီး ပြန် run တဲ့အခါ ပထမ run ထားတဲ့ ပရိုကရမ်ကို အရင်ပိတ်ဖို့လိုပါတယ်။ ဆိုလိုတာက meet_karel.py ကို run ထားတယ်ဆိုပါစိုး ပုံ (က/ဂျ) က ဝင်းဒီးပင်လာမယ်။ meet_karel.py ကုဒ်ကို ပြင်ပြီး ပြန် run ချင်ရင် အဲဒီ ဝင်းဒီးကို အရင်ပိတ်ရမယ်။ မဟုတ်ရင် ပြင်ထားတဲ့ ပရိုကရမ်က ချက်ချင်း ပွင့်မလာဘူး။ ပထမ ဟာကို ပိတ်တော့မှုပဲ နောက် run တဲ့ဟာ ပွင့်လာမှာ။

ဝိုက်ကွင်းကျို့နေတာက အဖြစ်များတဲ့ အမှားပါ။ ကျို့ခဲ့လို မရပါဘူး။ အင်ဒန်တေးရှင်း (indentation) လုပ်ရမဲ့နေရာမှာ မလျပ်ထားရင်လည်း ပြဿနာဖြစ်တယ်။ move, turn_left တွေကို ဘေးမျဉ်းညာဘက်ဆွဲပြီး အင်ဒန်လုပ်ပေးရမယ်။ အဲဒါတွေ ကရာဇ်စိုက်မိရင် ဆင်းတက်စ်အမှားဖြစ်ပြီး ပရိုကရမ် run လို မရနိုင်ဘူး။

Terminal မှာ ထုတ်ပေးတဲ့ မက်ဆွဲချုပ်တွေကို ကြည့်ပြီးတော့လည်း ဘာပြဿနာဖြစ်နေလဲ မှန်းဆလိုရနိုင်တယ်။ ဘာကြောင့်ဖြစ်နိုင်လဲ ဆက်စပ်စဉ်းတားလို ရတယ်။ ဥပမာ ဖြစ်တဲ့ပြဿနာအလိုက် အခုလို တွေ့ရပါမယ်။

```
File "c:\Users\pyiso\VS Code\meet_karel\meet_karel.py", line 6
    move(
        ^
SyntaxError: '(' was never closed
```

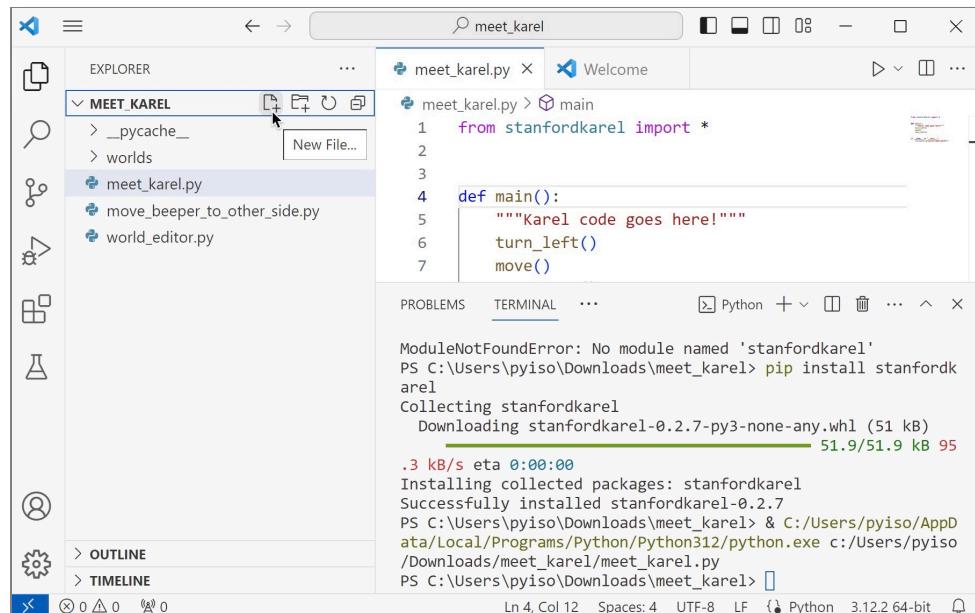
```
File "c:\Users\pyiso\VS Code\meet_karel\meet_karel.py", line 7
    move()
    ^
IndentationError: unexpected indent
```

```
Traceback (most recent call last):
  File "c:\Users\pyiso\VS Code\meet_karel\meet_karel.py", line 1,
    in <module>
      from stanfordkarel import *
ModuleNotFoundError: No module named 'stanfordkarel'
```

VS Code တွင် Python ဖိုင် အသစ်ယူခြင်း

MEET_KAREL ပင်မ ပရောဂျက်ဖိုဒ်ပါ ကလစ်နိုင်ပါ။ ပုံမှာ ပြထားတဲ့ **New File** အင်ကွန်ကိုနှိပ်ပါ။ ဖိုင်နံပည်ဖြည့်တဲ့ ဘောက်စံလေး ပေါ်လာမယ်။ Python ဖိုင်တွေက .py အိပ်စံတန်းရှင်းနဲ့ ဖြစ်ရပါမယ်။ ဒါကြောင့် နံပည် ဖြည့်တဲ့အခါ .py နဲ့ အဆုံးသတ်ပေးရပါမယ် (ဥပမာ hello.py)။ ကားချုပ်ပရိုက်ရမ်တစ်ခုကို Python ဖိုင်တစ်ခု ထားပါမယ်။ ပင်မ ပရောဂျက်ဖိုဒ်ပါ အောက်မှာပဲ တိုက်ရှိကြရပါမယ်။

နောက်ပိုင်း အဆင့်မြင့်လာရင် ပရိုက်ရမ်တစ်ခုအတွက် ပရောဂျက်တစ်ခု ထားနိုင်တယ်။ ကုဒ်ဖိုင်တွေ အပြင် ပရိုက်ရမ်အတွက် လိုအပ်တဲ့ ရုပ်ပုံတွေ၊ အခြားဖိုင်တွေ (config ဖိုင်၊ setting ဖိုင် စသည်ဖြင့်) လည်း ပါနိုင်တယ်။ ပင်မပရောဂျက် အောက်မှာပဲ ဖိုင်တွေက တိုက်ရှိကြရဖို့လည်း မလိုတော့ဘူး။ ဆက်စပ်ရာ ဖိုင်တွေကို အမျိုးအစားအလိုက်၊ ဖန်ရှင်အလိုက် ဖို့ဒါတွေခဲ့ပြီး စနစ်ကျ စီစဉ်ဖွဲ့စည်း ထားရမှာပါ။ ပရောဂျက်တစ်ခုမှာ ဖိုင်တွေကို စနစ်တကျ စွဲထားဖို့ အရေးကြီးပါတယ်။

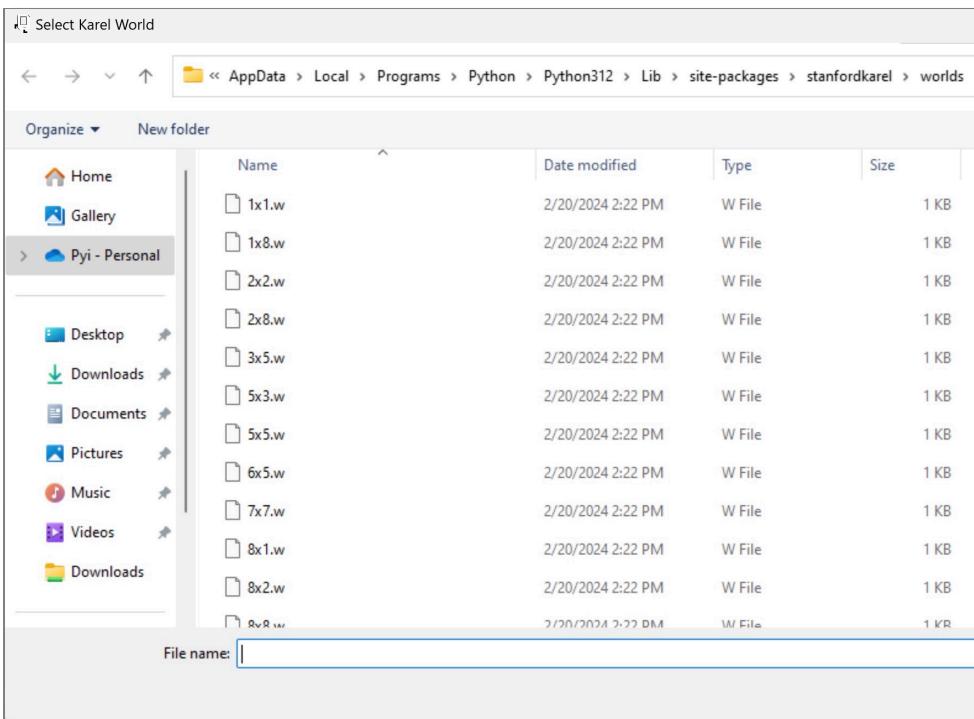
ပုံ က/ဂ

နောက်ဆက်တွဲ ခ

ကားရဲလ်ပရီဂရမ် ဖီချာများ

ကားရဲလ် ကဗ္ဗာဖိုင်များ

ကားရဲလ်ပရီဂရမ် ဝင်းခွဲးမှာ **Load World** ခလုတ်နှုပ်ပြီး ကဗ္ဗာဖိုင်အသစ် တင်လိုရတယ်။ ခလုတ်နှုပ်လိုက် ရင် အခုလို ဖိုင် ခိုင်ယာလော့ဂုံးပုံင့်လာမယ်။

ပုံ ၉/၁

ဒါက stanfordkarel လိုက်ဘရဲ သူနိုင်အရို့အတိုင်း ပါတဲ့ worlds ဖို့ပါ။ ဖိုင်တွေက **.w** နဲ့ ဆုံးပါတယ်။ ကဗ္ဗာဖိုင်တွေကို ပင်မ ပရောဂျက်အောက် worlds ဖို့ပါထဲမှာ ထားလိုလည်းရတယ်။ အခြားနေရာတွေမှာ ထားလိုတော့ မရဘူး။

စာအုပ်ပါ ဥပမာတွေ၊ လောကျင့်ခန်းတွေအတွက် ကမ္ဘာဖိုင်တွေကို ပရောဂျက် တစ်ခုချင်းအလိုက် သီးခြား worlds ဖို့ဒါထဲမှာ ထည့်ပေးထားမှာပါ။ ပရိုဂုရမ်တစ်ခုဟာ ကမ္ဘာတစ်ခုတည်းမှာပဲ အလုပ်လုပ်တာမဟုတ်ဘဲ အလားတူ ကမ္ဘာအမျိုးမျိုးအတွက် အလုပ်လုပ်အောင် ရေးပေးရတာ။ အခုပြောတာကို နား မလည်ရင် အခန်း (၂) ဖတ်ပြီးရင် နားလည်သွားမှာပါ။

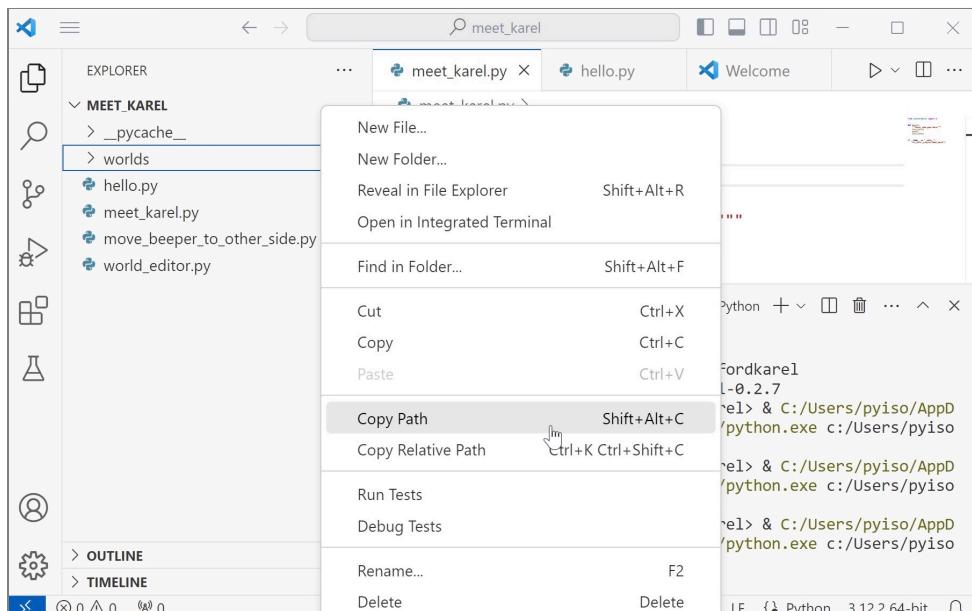
Load World လုပ်တဲ့အခါ ပွင့်လာတဲ့ ဖိုင် ခိုင်ယာလော်ကာ ကိုယ်လိုချင်တဲ့ worlds ဖို့ဒါ မဖြစ် နေဘူး။ သူနိုင်ပါတဲ့ worlds ဖို့ဒါ ဖြစ်နေတယ်။ ကိုယ်ခေါ်တင်ချင်တဲ့ ဖိုင်တွေရှိတဲ့ လက်ရှိပရောဂျက်၏ worlds ဖို့ဒါကို သွားရမယ်။ ဥပမာ PyCharm/VS Code အတွက် MeetKarel/meet_karel ပရောဂျက် worlds ဖို့ဒါ လမ်းကြောင်း အပြည့်အစုံက

C:\Users\yourname\VSCode\meet_karel\worlds

C:\Users\yourname\PycharmProjects\MeetKarel\worlds

ဖြစ်ပါမယ်။ ဖိုင်ခိုင်ယာလော်ကနေ ဖော်ပြပါ လက်ရှိပရောဂျက် worlds ဖို့ဒါကို တစ်ဆင့်ချင်း သွားပြီး တင်ချင်တဲ့ ကမ္ဘာဖိုင် (.w ဖိုင်) ကို ရွေးရမှာပါ။

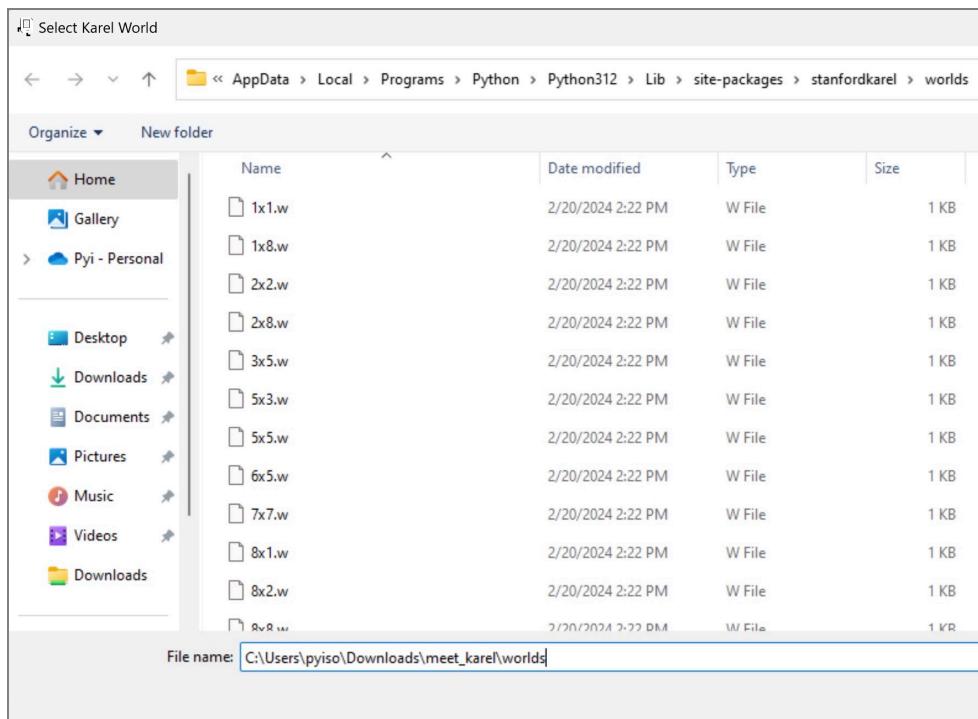
အပေါကနည်းနဲ့ အဆင်မပြော့ရင် အခုလိုစမ်းကြည့်ပါ။ လက်ရှိပရောဂျက် worlds ဖို့ဒါကို ညာကလစ်နှုပ်ပြီး Copy Path လုပ်ပါ (ပုံ ခ/၂)။ ဖိုင် ခိုင်ယာလော် **File name** မှာ ကူးထည့်ပါ (ပုံ ခ/၃)။ **Enter** ကူးနှုပ်ပါ။ ပရောဂျက် worlds ဖို့ဒါကိုရောက်သွားပါမယ်။ လိုတဲ့ကမ္ဘာဖိုင် ရွေးတင်ရှုပါပဲ။ ပုံ (ခ/၄) မှာ meet_karel worlds ကို နှုန္တပြထားပါတယ်။

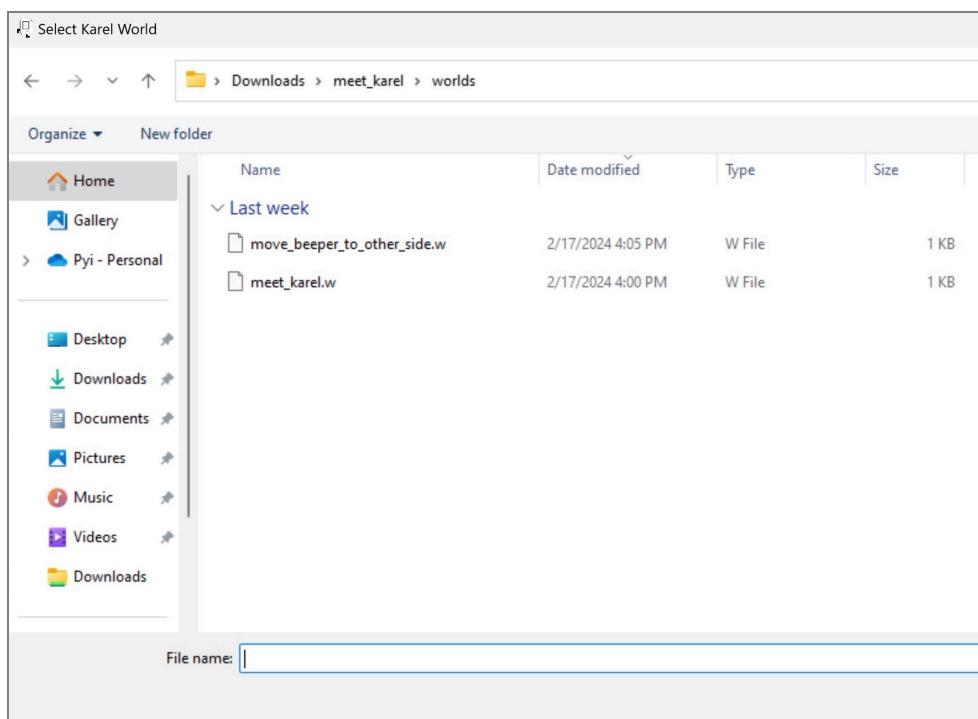
ပုံ ခ/၂

အကယ်၍ အထက်ဖော်ပြပါနည်းတွေက ရှုပ်နေတယ်ထင်ရင် မှတ်ရ/သွားရ လွယ်တဲ့ Desktop, Downloads, Documents လို နေရာတစ်ခွေမှာ သီးသန့်ဖို့ဒါတစ်ခု ဆောက်ပြီး ပရောဂျက်အားလုံး ထည့်ထားတာ အရှင်းဆုံးပါပဲ။ ပရောဂျက်ဖို့ဒါနေရာ သိရင် ဖိုင်ခိုင်ယာလော်ကနေ ဘယ်လိုမဆိုရောက်အောင် သွားလိုပါတယ်။

၃၂၃

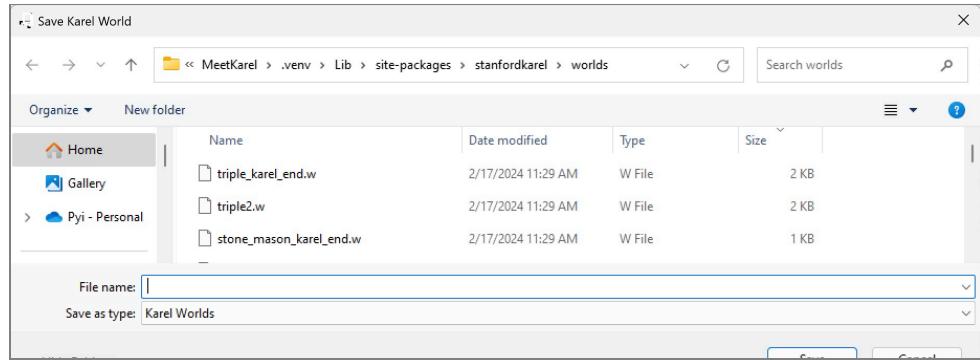
၃၂၄/၃

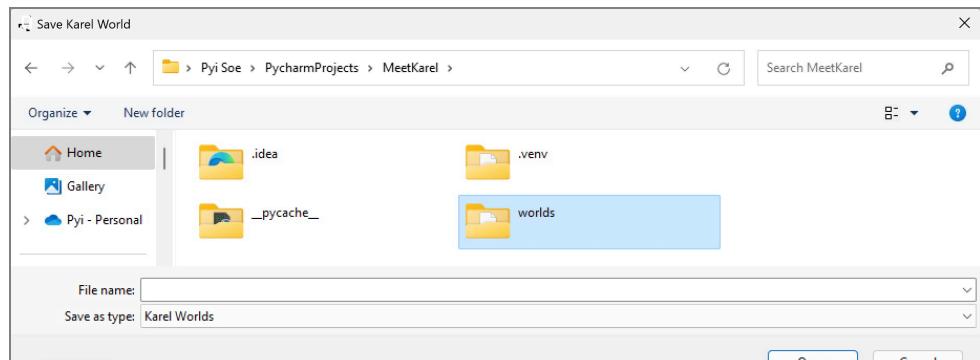
၃၂၅/၃

ကိုယ်ပိုင် ကားရဲလ်ကမ္ဘာ ဆောက်ခြင်း

ကားရဲလ်ရဲ ကမ္ဘာ အသစ်တစ်ခုဆောက်မယ်ဆိုရင် world_editor.py ဖိုင်ကို ညာကလစ်နှင့် Run ပါ။ Would you like to load an existing world? လို ပေါ်လာပြီး Yes/No ရွှေးချင်ပါလိမ့်မယ်။ No ကို နှိပ်ပါ။ ကမ္ဘာအရွယ်အစားအတွက် ကော်လံ ဘယ်နှစ်ခုလဲ row ဘယ်နှစ်ခုလဲ ထည့်ပေးပါ။ ကိုယ်ပိုင် ကားရဲလ်ကမ္ဘာ တည်ဆောက်လိုရတဲ့ ဝင်းဒီးပွင့်လာပါလိမ့်မယ်။ ကားရဲလ် မျက်နှာမူရာအရပ်၊ ဘိပါအိတ်ထဲရှိ ဘိပါအရေအတွက်၊ နံရုံဆောက်/ဖျက်တာ၊ ဘိပါထည့်/ဖယ်ထုတ်တာ စတာတွေ လုပ်နိုင်ပါတယ်။ Save World နှိပ်ပြီး သိမ်းခိုင်ပါတယ် ဖိုင်ကိုသိမ်းတဲ့အခါ သုန္တရိ သိမ်းခိုင်းတဲ့ဖို့ (default world folder) ထဲမှာ သို့မဟုတ် ပင်မ ပရောဂျက်ဖို့တဲ့က worlds ဖို့ဒါထဲမှာ သိမ်းရပါမယ်။

ပုံ ၉/၅

ပုံ ၉/၆

နောက်ဆက်တဲ့ ၈

PostgreSQL ဒေတာကွောစ် ဆာမာဆွောစ်ပဲ ထည့်သွင်းခြင်း

〔 ဖြည့်စွာက်ရန် 〕 လောလောဆယ် YouTube မှာ PostgreSQL အင်စေတောလ်လုပ်နည်း တင်ပေး
ထားပါတာ ကြည့်ပါ

<https://youtu.be/PW1mBoDQWh8>